ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Βιβλία Η'.

XENOPHONTIS
De CYRI Institutione
LIBRI Octo:

Juxta Exemplar Etonense *summâ curâ recusi:*

Cum Latinâ Interpretatione

Joannis Leunclavii Amelburni,

Qui & vitam ipsius *Xenophontis* concinnavit.

Accessit Index rerum memorabilium.

LONDINI:

Ex Officinâ P. REDMAYNE:

Prostant apud J. KNAPTON, R. WILKIN, B. TOOKE, D. MIDWINTER, J. OSBORN, & R. ROBINSON.

MDCCXX.

George Musgrave.

ΧΕΝΟΦΩΝΤΩΣ

ΒΙΟΣ ΕΚ ΤΩΝ

τῦ Συΐδα.

ΞΕΝΟΦΩΝ Γρύλλυ, Ἀθηναῖος, φιλόσοφος Σωκρατικός. ὃς πρῶτος ἔγραψε βίυς φιλοσόφων, καὶ ἀπομνημονεύματα. παῖδας ἔσχεν ἀπὸ Φιλησίας, Γρύλλον καὶ Διόδωρον· οἱ καὶ Διόσκυροι ἐκαλοῦντο. αὐτὸς δὲ Ἀττικὴ μέλιττα ἐπωνομάζετο. γέγονε δὲ συμφοιτητὴς Πλάτωνος· καὶ ἤκμαζε κατὰ τὴν ἐννενηκοστὴν ὀγδόην Ὀλυμπάδα. Ἔγραψε βιβλία πολλὰ τὸν ἀριθμόν, ὧν καὶ ταῦτα, Κύρυ παιδείας βιβλία η', Κύρυ ἀναβάσεως βιβλία ζ', Ἑλληνικῶν βιβλία ζ', συμπόσιον, καὶ ἄλλα πολλά.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Ξενοφῶν Σωκράτους μαθητὴς ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας, Κύρῳ συναναβὰς ὅτι τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξου. ὁ Κῦρος ἦν μὲν Τισσαφέρνους ὑπαρχος ὑπὸ Δαρείου τοῦ πατρὸς τῆς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατασάς. Μετὰ δὲ τὸν Δαρείου θάνατον, Κῦρον Ἀρταξέρξης διαβληθέντα ὑπὸ Τισσαφέρνους ἀναιρεῖν μέλλων, ἀφῆκε, Παρυσάτιδος τῆς μητρὸς φοβηθεῖσα μήπως αὐτὸν, καὶ τὴν στρατὰν αὐτῷ φυλαξάσης. ὁ δὲ, ὡς Τισσαφέρνει πολεμῆσαι, ἤθροισε δύναμιν, καὶ ὅτι τὸν ἀδελφὸν ἔγνω στρατεύειν. τετρακόσιοι δὲ κατέλιπον τὸν Κῦρον, καὶ ἔφυγον ἐκ τῆς συστρατευσάντων ὁπλῖται, καὶ πελτασταὶ γφ'. Ξενοφῶν δὲ συναγέλη. Δέκα δὲν βαρβάρων μυριάδας συναθροίσας, ὡς ὅπι Πισίδας δῆθεν ἐπορεύετο· ὡς δὲ τὰ ἔθνη διῆλθεν ἐφ' ἃ στρατεύειν ἐπεφράσίζετο, συνέντες οἱ Ἕλληνες ὅτι βασιλέα ἴοιεν, τὴν στρατείαν ὠχυρὸν τὴν ἀνάβασιν. Κλεάρχου δὲ εἰπόντος τὴν ὑποστροφὴν ἄπορον εἶναι, Κύρου μὴ συναιρεμένου συνήσεως. Κῦρος δὲ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ πρὸς Τισσαφέρνην μαχόμενος, Κλεάρχου δὲ ἀπαγορεύοντος αὐτῷ μὴ πολεμεῖν, ἀπέθανεν. οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπὸ Κλεάρχῳ τεταγμένοι Ἀριαῖον πρεσβεύοντα βασιλέα αὐτῶν· ὁ δὲ παρῆσαν. βασιλεὺς δὲ τὸν Κύρου κεφαλὴν καὶ χεῖρα ἀποκόψας τοῖς Ἕλλησιν ἔπεμπε, ζητῶν τὰ ὅπλα ὡς παρὰ νενικημένων. οἱ δὲ οὐκ ἔβουν, ἀλλὰ δὲ Τισσαφέρνης πίστεις τοὺς ὅρκους, πρόδωσι βασιλεῖ τοὺ Ἕλληνας, καὶ Κλέαρχον καὶ Μένωνα, καὶ τοὺς λοιποὺς στρατηγοὺς, καὶ τῶν Ἑλλήνων, ὃς ἀναιρεῖ καὶ Ξενοφῶν αὐτῶν στρατηγεῖ, καὶ πάντας νικᾷ. ἐλθόντες δὲ καὶ εἰς Θράκην, ἐμίσθωσ ἑαυτοὺς Σεύθῃ τῷ βασιλεῖ μύριοι διασωθέντες.

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

* Κύρυ Παιδείας Βιβλίον α'.

* χ. Κύζε Παιδείας ἱστοριῶν βιβ.

ΕΝοια ποθ' ἡμῖν ἐγίγνε͂το ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθησ᾽ ὑπὸ τῆς ἄλλως πως βελομένων πολιτεύεσθαι μᾶλλον ἢ ἐκ δημοκρατίας, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι, ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνήρηνται ἤδη ὑπὸ δήμων· καὶ ὅσοι τυραννεῖν ἐπεχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῆς καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησ᾽, οἱ δ᾽, κἂν ὀπόσονοῦν χρόνον ἄρχοντες * διαγίγνωνται, θαυμάζον᾽ ὡς σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. πολλὲς δ᾽ ἐδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι, καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τοὺ μὲν ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺ δ᾽, καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως ἐπὶ τοῖς ὀλίγοις τούτοις * πάντη διωκημένους χρῆσθαι πειθομένοις τοὺ δεσπότας ἔτι δ᾽ ὡς ἐπὶ τούτοις ἐνενόουν, ὅπ ἄρχοντες μὲν εἶεν καὶ οἱ βοκόλοι τῆς βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῆς ἵππων, καὶ πάντες δ᾽, οἱ καλούμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ἐπιστατῶσι ζώων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο· πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκίμων ὁρᾶν μᾶλλον ἐπιτελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τοὺ ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσι, ποιεύονταί τε δὴ αἱ ἀγέλαι * οἷ ἂν αὐτὰς εὐδύνωνται οἱ νομεῖς, νέμονταί τε χωρία ἐφ᾽ ὁποῖα ἂν αὐτὰς ἐφιῶσιν, ἀπέχονταί τε ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῆς ἐῶσι τοὺ νομέας χρῆσθαι ὅτῳ ὅπως ἂν αὐτοὶ βέλωνται ἔτι τοίνυν ὑδρεύειν πώποτε ἀγέλλω ἠδόμενα συσᾶς ἐπὶ τοὺ νομέας, ὅτε ὡς μὴ πείθεσθαι, ὅτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι. ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς * ἄλλοις, ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῆς, καὶ ὠφελουμένοις ὑπ᾽ αὐτῆς· ἀνθρώποι δ᾽ ἐπ᾽ ἐλέναις μᾶλλον συνίστανται ἢ ὅτι τούτους ὧς ἂν ἄδωνται ἄρχειν αὐτῆς ὑπειλήφασιν. Ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, ὅπως ἐγιγνώσκομεν περὶ αὐτῆς, ὡς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάν-

* χ. διεγίγνο[ν]το.

* χ. πάνυ τι & πάνυ τοι

* χ. ἢ ἂν αὐτὰς ἐπάγωσιν οἱ

* χ. ἀλλοφύλοις.

των

των τὴν ἄλλων ζώων εἶη ῥᾷον, ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν· ἐπισκοπῶν δ' ἐνενόησα μὲν, ὅτι Κῦρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς πάμπολλα μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους αὐτῷ, πάμπολλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἀναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ ὅτι τὴν ἀδυνάτων, ὅτε τὴν χαλεπῶν ἔργων εἶναι τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἂν τις ἐπιστημόνως τοῦτο πράττῃ. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐτελέσαντας πειθομένους, τοὺς μὲν ἀπέχοντας πάμπολλων ἡμερῶν ὁδὸν, τοὺς δὲ, καὶ μιῶν, τοὺς δὲ, καὶ ἑωρακότας πώποτε αὐτὸν, τοὺς δὲ, καὶ εὖ εἰδότας ὅπῃ ἂν ἴοιεν· καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν, καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τὴν ἄλλων βασιλέων, καὶ τὴν παλαιὰς ἀρχὰς παραλαβόντων, καὶ τὴν δι' ἑαυτὴν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν Σκύθης, καίπερ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν, ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναται ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπᾷ δ' ἄν, εἰ τῶν ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο· καὶ ὁ Θρᾴξ Θρᾳκῶν, καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν· καὶ τἆλλα ὅσα αὐτόνομα ἔθνη ἀκούομεν· (τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα ἔθνη λέγεται, καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων.) Κῦρος δὲ βασιλεὺς ὢν τῶν ὑπὲρ Βαβυλῶνος καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ, ἐκόντων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἐκόντων δὲ Ὑρκανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἄραβας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους· ἦρξε δὲ καὶ Βακτρίων, καὶ Ἰνδῶν, καὶ Κιλίκων· ὡσαύτως δὲ Σακῶν, καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μαγαδιδῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι πω εἰπεῖν· ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ· καταβὰς δὲ ὅπῃ θάλατταν, καὶ Κυπρίων, καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἦρξεν οὐδ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων, οὔτε ἀλλήλοις· καὶ ὅμως ἠδυνήθη ἐφικέσθαι μὲν ὅπῃ τοσούτῳ γε τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἐδυνήθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσούτῳ τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κινδυνεύειν. ἀνήρητο δὲ τοσαῦτα φῦλα, ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ὄζιν, ὅποι ἂν ἄρξῃταί τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῆς βασιλείου, ἴωσι μὲν ἕως ἑσπέρας, ἴωσι δὲ ἕως ἑῴας, ἴωσι δὲ ἕως ἄρκτου, ἴωσι δὲ ἕως μεσημβρίας. ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐσκεψάμεθα πῇ ποτε ἂν ἤλθεν, καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίᾳ τινὶ παιδείᾳ παιδευθεὶς, τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων, ὅσαι ἴσμεν καὶ ἐπυθόμεθα, καὶ ἡδέως διηκούσαμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Παῖδες

ΠΑτρὸς μὲν δὴ λέγε῀ται ὁ Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, Περσῶν βασιλέως (ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος ἦν Περσειδῶν γένους ἦν, οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληΐζονται) μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι ἡ δὲ Μανδάνη αὖτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ, τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. §. 1.

2. Φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ἄλλοτε ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. 2.

3. Φύσιν μὲν δὴ τοιαύτην καὶ τροφῆς τοιαύτης ἔχων διαμνημονεύεται ἐπαιδεύθη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις. ἔστι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχειν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι. οὐ γὰρ ὁμοίως γε αἱ πλείστας πόλεσιν ἄρχουσιν· αἱ μὲν γὰρ πλείστας πόλεις ἀφεῖσαι παιδεύειν, ὅπως τις ἐθέλοι, τοῦ ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν· * ὁπόταν δοκῶσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ἀσαύτως. ὧν δέ τις τούτων τι ἁμαρτάνοι, ζημίαι αὐτοῖς * ἐπέκειντο· οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι, προσλαβόντες ἐπιμέλειαν ὅπως τὰ ἀρχικὰ μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, * ὥστε πρὸς τινος ἔργου ἢ αἰσχροῦ ἀφίεσθαι. ἐπιμέλειαν δὲ ὧδε ἔσχον· ἐν τοῖς Ἑλευθέροις ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τά τε βασίλεια καὶ τἆλλα ἀρχεῖα πέπτικεν· ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὠνια, καὶ οἱ ἀγοραῖοι, καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν παιδευομένων εὐκοσμίᾳ. διήκει δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα εἰς τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισὶν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ἤδη τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δὲ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γεραίτεροι, ὁπόταν ἐκδύσῃ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῆς μεσημβρίας. ἔστι δ' ὅτε σπένδονται, ἢν μὴ προρρηθῇ παρεῖναι. ἔστε πολλάκις ἀπεῖναι ἔξεστιν· ἄρχοντες δὲ ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα ἄνδρες. §. 2. §. 3. §. ἔπειτα προστάττουσιν. §. ζημίαν. §. ἐπαίδευθεν. al. οἵοι. §. γυμνητικοῖς.

(δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται) καὶ ὅτι μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῆς γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίους ἂν ἀποδεικνύναι· ὅτι δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῆς τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὐτοὺς τοὺς ἐφήβους βελτίους δοκῶσι παρέχειν· ὅτι δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ ἀγγελλόμενα ὑπὸ τῶν μεγίστων ἀρχῶν· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων οἱ πρεσβευταὶ ἡρημένοι, οἱ πρεσβεύσουσιν ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἑκάστῃ ἡλικίᾳ προστέτακται ποιεῖν, διηγήσομαι, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται, ἢ ἐπιμελὲς ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.

4. 4. Οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην, καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τούτῳ ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων οἵων εἰκός· ἃς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζουσι δὲ καὶ οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος. ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μάλιστα ἀλλήλους, δικάζουσι δὲ μάλιστα, ἀχαριστίας· καὶ ὃν ἂν γνῶσι δικαίως μὴ χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. οἷον γὰρ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ θεοὺς γονέας καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. ἔπειτα δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἁμαρτία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην. μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πειθαρχεῖν τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ οἷς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὑπὸ πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὑπὸ πολλοῦ ἀπόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι ὑπὸ μητρὶ (τοῦτο δὲ οἱ παῖδες, ἀλλὰ ὑπὸ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρον δὲ οἰκοθεν σῖτον μὲν, ἄρτον, ὄψον δὲ, κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ὧ τις διψῇ, κώθωνα ὡς ἐπὶ

γρ. σῖτα μὲν, ἄρτ.

ἀπὸ τῆς ποταμοῦ ἀρύσασθαι. περὶ δὲ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν, καὶ ἀκοντίζειν μέχρι μὲν δὴ ἓξ καὶ ἑπταικαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ τούτων οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν ἐν τούτῳ δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε.

5. Δέκα ἔτη ἀφ' ἧς ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν παρὰ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ὀπτιμελείας δεῖσθαι) παρέχουσι δὲ καὶ τοῖν ἡμέραν ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἢν τί δέωνται ἐκ τοῦ κοινοῦ. καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι παρὰ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ * θήραν, ἐξάγει τοῖν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός· ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας * τόξα ὁμοῦ τοῖν φαρέτραν, καὶ ἐν κολεῷ κοπίδα, ἢ ζάγαριν· ἔστι δὲ καὶ γέρρον, καὶ παλτὰ δύο, ὥστε μὴ ἀφιέναι, ἢν δ' ἄν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι· διὰ τοῦτο δὲ ἡμῖσυ τῆς δημοσίας τῆς θηρᾶν ὀπτιμέλονται), καὶ βασιλεύς, ὥσπερ ἐν πολέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἔστι, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ ἄλλων ὀπτιμελεῖται) ὅπως ἂν * θηρῶεν, ὅτι ἀληθεστάτη ἐκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῆς πρὸς τὸν πόλεμον ἐστί). καὶ γὰρ σὺν ἑῴ ἀνίσασθαι ἐπάγει, καὶ ψύχη, καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει τε καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη τε καὶ τοξεῦσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν φανῇ· καὶ τοῖν ψυχροῖν πολλάκις ἀνάγκη * θήρας ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τι τῆς ἀλκίμων θηρίων ἀντίσχῃ) παίειν μὲν γὰρ δεῖ τὸ ὁμόσε ἰόν, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον. ὥστε ῥᾴδιον εἶναι καὶ ἐν τῇ θήρᾳ ἅπασι τοῖν ἐν πολέμῳ παρεῖναι. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τοῖν θήραν. ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μέν, * ὡς εἰκός, τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρεύοντες μέν, ἂν ἀρίστωσιν· ἢν δέ τι δέῃ θηρίου ἕνεκα ὀπίσω καταμεῖναι, ἢ ἄλλως * βούλωνται διατρίψαι περὶ τοῖν θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο λειπήσαντες, τοῖν ὑστεραίαν αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου· καὶ μίαν ἄμφω ταύτας τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὡς μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίσθαι ἕνεκα, ἵνα καὶ ἐάν τι ἐν πολέμῳ δέησῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον ὃ τοῦτο ἔχουσιν οἱ πολῖται ὅ, τι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μὴ τὸ κάρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοῦ οἴεται ἢ ἐθίσειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον. μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ στόματι, ἢ πίνειν ἀηδῶς ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω ὡς μὲν ἡδὺ μάζα καὶ ἄρτος θεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυλαὶ διατρίβουσι

5. θήραν. ἡμισείας φυλακὰς καταλείπει. τόξα καὶ παρά. θηρῶσι. γήθειος. καὶ θάλπη. ὡς εἰκὸς ἐδιδάσκοντο. ἐδιδάσκοντο. Stob.

ϛυσι μιλετῶσαι τά τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες, καὶ ἆθλα προτίθεται ἐν ᾗ δ' ἂν φυλῇ πλεῖστοι ὧσι δαημονέστατοι καὶ ἀνδρεικώτατοι, καὶ εὐπειθέστατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται δὲ τοῖς μισθοῖς τῆς ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἵππον ἢ φρουρῆσαι δέησῃ, ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν, ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύουσιν ἢ τάχους ἔργα ἐστί. Ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι προάγουσιν. ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας.

γρ. ἐν ᾗ δ' ἂν φυλῇ.
γρ. πρότατοι.
γρ. τελέσωσιν.

6. 6. Ἀφ' ὃ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου ἐκ τῆς ἐφήβων, ἔτη ἄν που πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε. πρῶτον μέν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἤν τι δέῃ περὶ τῶν κοινῶν, ὅσα προγόντων τε ἤδη ἔργα ὄζει καὶ ἔτι δυναμένων. ἢν δέ που δέησῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ ὕστατα πεπαιδευμένοι ἐκέτι ἔχοντες, ἀσπὶς πάντα, στρατεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλέμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόν περ γεγράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν, ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ ὃ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν οἱ τῆς παίδων διδάσκαλοι.

γρ. ὑπὲρ τῶν κοινῶν.
γρ. προγόντων.

7. 7. Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν ἔτοι πλεῖόν τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ' αὖ γεραίτεροι ἔτι στρατεύονται μὲν ἐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῆς, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα καὶ τὰ ἴδια. καὶ θανάτου δὲ ἔτι κείνοισι, καὶ τὰς ἀρχὰς ἔτοι πάσας αἱρεῖν δὴ καὶ ἤν τις ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπῃ τι τῆς νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ Φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ τῆς ἄλλων ὁ βουλόμενος· οἱ δ' γεραίτεροι ἀκούσαντες, ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς, ἄτιμος τὸ λοιπὸν βίον διατελεῖ.

8. 8. Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι. νῦν μὲν ἐν βραχυτάτῳ ἄν. δηλωθείη διὰ τὸ προειρημένα. λέγονται μὲν δὴ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' ὑδεὶς ἀπολέλαυται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις, πέμ-

πειν

σειν τοὺ ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τ δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μ δυνάμενοι τρέφειν τοὺ παῖδας ἀργοῦντας, πέμπουσιν· οἱ ὃ μὴ δυνάμενοι, ὐ πέμπουσιν· οἱ δ' ἐν παιδαγωγοῖς ἅμα τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεσιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθ· τοῖς ὃ μὴ διαπαιδαγωγηθεῖσιν ὕπως ὐκ ἔξεσιν· οἱ δ' ἐν ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσασι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεσι τούτοις εἰς τοὺ τελείους ἄνδρας συναυλίζεσθ, κ ἀρχῶν κ πολλ μετέχειν· οἱ δ' ἐν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ διατελέσασιν, ἢ ἐν τοῖς ἐφήβοις, ὐκ εἰσέρχον ὃ εἰς τοὺ τελείους· οἱ δ' ἐν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαφθῶν ὃ ἀνεπίληπτοι, ὅτοι δ γεραιτέρων εἶνον ὃ. ὅπω μ δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων δ καλῶν ἐπιλυθότες καθίσαν ὃ· κ ἡ πολιτεία αὕτη ἡ οἷον ὃ χρώμενοι βέλτισοι ἂν εἶ ὃ.

9. Καὶ νῦν ὃ ἔτ ἐμμένει μαρτυρία κ τ μετρίας διαίτης αὐτοῖς, κ τῆ ἐκπονείσθ τὼ δίαιταν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτ κ νῦν ἔστ ὑέρσας κ τὸ ἀποπτύειν, κ τὸ ἀπομύπεσθ, κ τὸ φύσης μεσὺς φαίνεσθ· αἰσχρὸν ὃ ἔτ κ τὸ ἰόντα τῶ φανερὸν γρύεσθαι ἢ τῆ ὑρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλω τινὸς τοιούτω. ταῦτα ὃ ὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ κ δίαιτ μετρία ἐχρῶντο, κ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλη σοι ἀποχωρεῖν. 9.

10. Ταῦτα μὲν δὴ χ' πάντων Περσῶν ἔχομ λέγειν. ὃ ὃ ἕνεκα ὁ λόγος ὡρμήθη, νῦν λέξομ τὰς Κύρ τ τροφ-ῆς, ἀρξάμενοι ὑπὸ παιδός. 10.

11. Κῦρος μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτ, ἢ ὀλίγ * πλεῖ-ν, ταύτ τῆ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, κ πάντων δ ἡλίκων χ. πλειόνων. ἀφέρων ἐφαίνετο, κ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς κ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ ὃ τούτ τῆ τόν μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὸν ἑαυτῆ θυγατέρα, καὶ παῖδα αὐτῆς. ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτ ὑκνυε κλὸν κἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτή τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα κ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὡς ὃ ἀφίκετο παρ, κ ἔγνω ὁ Κῦρ τὸν Ἀστυάγη τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς οἷα δὴ παῖς φιλόστοργ ὢν φύσει, προσέπτετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι ξυντεθραμμένω κ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο. κ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκομημένον, κ ὀφθαλμοὺ ὑπογραφῆ, κ χρώματ ἐπηλείφει, κ κόμας προσθέτοις (ἃ δὴ νόμιμα λῦ ἐν Μήδοις. πάντα γὰρ πάντα Μηδικὰ ὄζει, κ οἱ προφύλακες χρῆσις, κ 11.

οἱ

οἱ κάνδυες, καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ
χ. ταῖς χερσίν. * ταῖν χερσῖν. ἐν Πέρσαις δ' τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ
καὶ ἐθῆτες φαυλότεροι, καὶ δίαιται εὐτελέστεραι) ὁρῶν δ' τ
κόσμον τὸν πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγε, ὦ μῆτερ, ὡ
καλός μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δ' τῆς μητρὸς αὐτὸν, πό
τερος δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι), ὁ πατὴρ ἢ ὁ τοῦ, ἀπεκίνα
ἄρα ὁ Κῦρος, ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς
πατὴρ, Μήδων μέν τοι, ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν τ ὁδοῖς κ
ἐπὶ θύραις, πολὺ δοκεῖ ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀντα
χ. δ ὁ πάππος αὐτὸν, καὶ * δ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, καὶ σολοικοῦντα καλῶς ἐπ
δυτε, καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει· καὶ εἰ
πω ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου ἐφοίτα, ὥσπερ κ
αὐτὸς εἰώθει πρεύεσθαι, ὁ δ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν καὶ φι
λόκαλος καὶ φιλότιμος, ἥδετο τῇ σολοικίᾳ· καὶ ἱππεύειν μα
θάνων, ὑπερέχαιρεν. ἐν Πέρσαις γὰρ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶ
καὶ πρέφειν ἵππους, καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ ὄσῃ τῇ χώρᾳ, κ
ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἔστ. δειπνῶν δ' ὁ Ἀστυάγης σπ
τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βαλόμενος τ παῖδα ὡς ἥδιστ
δειπνεῖν, ἵνα ἔχοιεν τὰ οἰκαδε ποθοῖεν, προσήγαγεν αὐτ
καὶ παρεψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα
τὸν δ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, ὦ πάππα, ὅσα φάγματα
ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τ
χ. λεκανίδια. * λεκάνια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας, καὶ ἀπογεύεσθα
τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. τί δε; φάναι τ Ἀστυ
άγη, ὦ παῖ πολύ σοι δοκεῖ κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον εἶ
τὸ ἐν Πέρσαις; τὸν δ Κῦρον φῆς ταῦτα ἀποκείναδε
λέγειν), ἔγωγ', ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἁπλούστερα καὶ εὐθυπό
ρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ὅτι τὸ ἐμπλησθῆναι, ἢ πα
ὑμῖν. ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄγει καὶ χρέας εἰς τοῦτο ἄγει. ὑμεῖ
δ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλὰς δὲ πύλας ἐλίσσε
ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι, μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖ
πάλαι ἥκομεν. ἀλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγη, ἡ
ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα. γαυρούμενος δ', ἔφ
καὶ σὺ γνώσῃ ὅτι ἥδεα ταῦτά ἐστιν. ἀλλὰ καί σε, φάναι
τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα
ὁρῶ. καὶ τὸν Ἀστυάγη ἐπερέσθαι, καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαί
ρόμενος, ὦ παῖ, λέγεις; ὅτι σε, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲ
τῶν ἄρτων ἅψῃ, εἰς ὀλίγα τινὰ χεῖρα ἀποβάπτοντα ὅτα
ὃ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τινὶ χεῖρα κ
Steph. κατα πλέα. τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος ὅτι * κατάπλεά σ
ἀπ

ἀπ' αὐτῆς ἐγίνετο. πρὸς ταῦτα δὴ τ' Ἀσυάγου εἰπεῖν, εἰ πίνυν ὅτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε ἐυωχῶ, ἵνα νεανίας οἰκάδε ἀπέλθῃς. ἅμα δ' ταῦτα λέγοντα πολλὰ ἀπτῶ προφέρειν, καὶ θήρεια καὶ τῆς ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν, ἢ καὶ δίδως φάναι μοι, ὦ πάππε, ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὅ, τι ἂν βέλωμαι αὐτοῖς χρῆσθαι; νὴ δία, φάναι, ἐγὼ σοι, ὦ παῖ. ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῆς κρεῶν, διαδιδόναι τῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπαινῖς, ἐπιλέγοντα ἑκάστῳ, σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις· σοὶ δ', ὅτι μοὶ παλτὸν ἔδωκας· τοῦτο γὰρ νῦν ἔχω· σοὶ δ', ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις· σοὶ δ', ὅτι μου τὴν μητέρα τιμᾷς. τοιαῦτα * ποιεῖν, ἕως διεδίδου πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. γρ. ἐπίει.

Σάκα δ', φάναι τὸν Ἀσυάγου, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, ἔδεν δίδως; ὁ δ' Σάκας ἅτε καλός τε ὢν ἐπύγχανε, καὶ τιμὴν ἔχων προσαίειν τοὺ δεομένους Ἀσυάγους, καὶ ἀποκωλύειν ὃς μὴ χαρὲς ἀπτῷ δοκοίη εἶ προσαίειν. καὶ τ' Κῦρον ἐπερέσθαι προπτῶς, ὡς ἂν παῖς μηδέπω ὑποπτήσσων, διά τι, ὦ πάππε, τὸν ὅτω τιμᾷς; καὶ τὸν Ἀσυάγου σκώψαντα εἰπεῖν, ὐχ ὁρᾷς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ, καὶ ἐυφρόνως; οἱ δὲ τῆς βασιλέων τέκτονες οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοῦσι, καὶ καθαρείως ἐγχέουσι, καὶ διδόασι τῖς πρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὸν φιάλην, καὶ προσφέρουσιν ὡς ἂν ἐυδοῖεν τὸ ἔκπωμα ἐυληπτόταται τῷ μέλλοντι πίνειν. κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, * τὸν Σάκαν, καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πρὸς ἐγχέας, ἀνακτήσομαί σε, ὃν δώωμαι. καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι· λαβόντα δ' τὸν Κῦρον. ὅτω μὲν εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν Σάκαν ἑώρα· ὅτω δ' στήσαντα τὸ πρόσωπον, πρυδαίως καὶ ἐυφρόνως πως προπενεγκεῖν, καὶ ἐνδοῦναι τῷ φιάλῃ τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀσυάγῃ πολὺν γέλωτα προφέρειν· καὶ αὐτὸν δ' τὸν Κῦρον ἐκγελάσαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον, καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε τ' τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἰνοχοήσω, καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ γὰρ τῆς βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τῷ φιάλῃ, ἀρύσαντες ἐπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὴν χεῖρα ἐγχάσμωσι καταῤῥοφῆσαι· τοῦ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς· ἐκ τούτε δὴ ὁ Ἀσυάγης ὑποσκώπτων ἔφη, καὶ π' δὴ,

ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμήσωμαι τὸν Σάκαν, ἢν ἀπορόφησας τὸ οἶνος; ὅπ νὴ Δί', ἔφη ἐδεδοίκειν μὴ ἐν τῷ κεφαλῇ φάρμακα μεμιγμένα εἴη. καὶ γὰρ ὅτε εἰσίας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς ψευδαλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. καὶ πῶς δὴ, ἔφη, σὺ, ὦ παῖ, τοῦτο κατέγνως; ὅπ νὴ Δί', ἔφη, ὑμᾶς ἑώρων καὶ τῇ γνώμαις καὶ τοῖς ζώμασι σφαλλομένους. πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ ἢν ἐᾶτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε· πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐνεκεφαλεῖτε, ἐμανθάνετε δ' οὐδὲ ἓν ἀλλήλων· ἥδετε δ' καὶ μάλα γελοίως· οὐκ ἀκροώμενοι δ' τοῦ ᾄδοντος, ὠμύετε ᾄδειν ἄειστα. λέγων δ' ἕκαστος ὑμῶν τὰ ἑαυτοῦ ῥώμην, ἐπεὶ ἀναστήτε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. ὑπελέλησθε δὲ πάντα πάσι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔλεγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι τοῦτ' ἄρα ἦν ἡ ἰσηγορία, ἃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ἀσυάγης εἶπεν, ὁ δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ πίων οὐ μεθύσκει; οὐ μὰ Δί', ἔφη· ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; δι-ψῶν παύει. ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει οὐ γὰρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ καὶ ἡ μήτης εἶπεν· ἀλλὰ τί ποτε σύ. ὦ παῖ, ἔτω τῷ Σάκᾳ πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, ὅτι νὴ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν. πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὐκ ἐᾷ ὁ μαστιγοφόρος ἀποκωλύει. ἀλλὰ ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀσυάγην εἰπεῖν, καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κῦρον φάναι καθάπερ οἶσθα, ὅπ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε βάλοιτο εἰσίναι ἐπ' ἄριστον λέγοιμ' ἂν ὅτι ὅπως δυνατὸν τάχιστα ἐπιτυχεῖν· πρόσθεν γὰρ τρεῖς τινας. εἶθ' ὁπόταν ἥκῃ ὅπ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λοῦσαι, εἰ δὲ πάνυ πρόσθεν φαγεῖν εἴποιμ' ἂν ὅτι τάχιστα γύαξιν ὅπως τάχιστα ἐλθὼν ἐμὲ θεραπεύσει ἀπὸ σῦ κωλύων.

12. Τοιούτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ τὰς μὲν ἡμέρας, εἴ τινα ἄθλοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον, ἢ τὸν τοῦ μητρὸς ἀδελφὸν χαλεπὸν ἦν ἄλλον φαίνεσθαι τοῦτο ποιήσαντα ἢ, τι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος, ὑπερήχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος. ἐπειδὴ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκεύαζετο ὡς ἀπιοῦσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀσυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βάλοιτο μὲν ἂν ἅπαντα τῷ παιδὶ χαριζομένη ἄκοντα

ἄκοντα μὴν τοὺς παῖδας χαλεπὸν νομίζειν εἶναι καταλιπεῖν, ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, ἐμοὶ μὲν οὖν μὴ τῆς παρ' ἐμοὶ εἰσόδου σοι ὁ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὁπόταν βάλῃ εἰσέναι ὡς ἐμέ, ἐπί σοι ἔσται· καὶ χάριεν σοι, ἔφη, μᾶλλον εἴσομαι, ὅσῳ ἂν πλειοτάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. ἔπειτα ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ, καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βάλῃ. καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπει ὃς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς ἔπεσθαι δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μεῖζόν σοι δοκοῦν ἔχειν· ὁπόταν βάλει ὁδὸν πορεύσῃ· ἔπειτα τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ σοι ἐστὶν ἃ δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα πάντα ἃ ἂν κτήσασθαι ζυλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδάς σοι ἐγὼ συμπαίκτορας παρέξω· καὶ ἄλλα, ὅσα ἂν βάλῃ, λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερα βάλοιτο μένειν, ἢ ἀπέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βέλοιτο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς, διὰ τί; εἰπεῖν λέγεται ὅτι οἶκοι μὲν ἤδη ἡλίκων καὶ εἰμὶ, καὶ δοκῶ κρείττους εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων· ἐνταῦθα δὲ οὐ οἶδα. ὅτι ἱππεύων ἵππων εἰμὶ πάνυ ἡλίκων καὶ τοῦτο οὐ ἴσθι, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. νῦν δέ με καταλείπῃς ἐνθάδε, καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὴ ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πρῶτα ῥᾳδίως νικήσειν· ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κρείττων ὢν ἱππεὺς συμμαχεῖν αὐτῷ. πῶς δὲ μυτέρα εἰπεῖν, πῶς δὲ δικαιοσύνῃ, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, δῆ, ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταύτην γε οἶδα. πῶς σὺ οἶδα, εἰπεῖν τὴν Μανδάνην; ὅτι φάναι, ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβῶς τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις παιδίσκοις δικάζειν· καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπί μιᾷ ποτὲ δίκῃ πληγὰς ἔλαβον, ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιάδε. Παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτῷ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ γοῦν τούτοις δικάζων, ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα ἐν ᾧ τούτῳ με ἔπεισεν ὁ διδάσκαλος, λέγων ὅτι ὁπότε μὲν καταστείλω τὸν ἁρμόττοντος κοσμίως, ὅτω δέοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ χεῖναι δέοι,

ἃ ἂν βάλῃ.

ὁποτέρω ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ὄζι, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον, ἢ πειάμενον κεκτῆσθαι. ἔπειτα δ' ἔφη τὸ μὲν νόμιμον, δίκαιον εἶναι, τὸ δ' ἄνομον, βίαιον. σὺν τῷ νόμῳ δ' ἂν ἐκέλευε δεῖν τὸν δικασὴν τὴν ψῆφον φέρεσθαι. ἆρα γε, ἔφη, ὦ μῆτερ, τάδε δίκαια πανταπασιν * οἶδα
γρ. ἤδη ἀκριβῶς. ἀκριβῶς· ἢν δέ τι ἄρα παρασκόμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, σοὶ ἐπιδιδάξει. ἀλλ' ἃ ταῦτα, ἔφη, ὦ παῖ, φῂς τε τῷ πάππῳ δίκαια, καὶ ἐν Πέρσαις ὁμολογεῖν; σοὶ μὲν γὰρ δὴ ἐν Μήδοις πάντων δεσπότην ἑαυτὸν ποιῆσαι· ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζειν· καὶ ὁ σὸς φῶτος
γρ. τὰ τεταγμένα μὴ ποιεῖ τῇ πόλει, τεταγμένα δὲ λαμβάνει· μέζον δ' αὐτῷ ἂν ἡ * τύχη, ἀλλ' ὁ νόμος ὄζιν. ὅπως ἂν μὴ ἀπολῇ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι εἶης, ἂν παρὰ τοῦτα μαθὼν ἥκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ὄζι τὸ πλέον οἴεσθαι χρῆναι ἁπάντων
γρ. ψυχή. ἔχειν· ἀλλ' ὅγε σὸς πατήρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ὄζιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μεῖον, ἢ πλεῖον ἔχειν, ἢ ἂν ὀρᾷς, ἔφη,
γρ. ὅτ' ἐμὲ μὴ διδάξας πλεονεκτεῖν ἀποπέμψει. ὅπ καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν ἑαυτοῦ μεῖον ἔχειν; ὥστε δάρσει. ὡς ὁ σός γε πατὴρ * ἄττε ἄλλον ἀδένα, ἄτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει. τοιαῦτα μὲν δὴ * πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος. τέλος δ' ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμεινε, καὶ αὐτῷ ἐτρέφετο.

13. γρ. ἀνεκτήσατο. 13. Καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις ξυνεκέκραστο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τοῦ πατρὸς αὐτῷ * ἀνήρητο τὸ φρονεῖν, καὶ ἔνδηλος ὢν ὅπ ἠσπάζετο αὐτῷ τοὺς ἱππέας· ὥστε καὶ εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσιν. ὁ δὲ Κῦρος ὅ, τι δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, ἅπερ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι, καὶ ὁ Ἀστυάγης δὲ ὅπ δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι.

14. γρ. ἐν νυκτί. 14. Καὶ γὰρ ἀδυνήσαντος αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον, οὐδὲ χαλεπῶν ποτὲ ἐπαύετο. δῆλός τε ἦν πᾶσιν, ὅπ ὑποφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. καὶ γὰρ * ἐκ νυκτὸς ἅπτο, δέοιτο Ἀστυάγης, ὡς τοῦ Κύρου δεήσοιτο, καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι· ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀστυάγην.

15. 15. Καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅπ ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδα-

σκάλου

σκάλλε καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει, καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων * ἃ δικαίοι ἔπ ἦ καὶ διὰ τὸ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τὰς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεκείνετο· ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ. ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται παυτοῖς νεαρὸν, ὃ κατηγορεῖ ἡ ὀλιγορεσία, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας ἡ θρασύτης ἐφαίνετο, ἀλλ' ἁπλότης καὶ φιλοσοργία· ὥστε ὀργὴν τις εἶχεν ἐπ' ὀλίγῳ ἀκοῦσαι αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντα παρεῖναι· ὡς ἦ προῆλθ ὁ χρόνος αὐτὸν σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥρας τοῦ πρόσθεν ἥκειν, ἐν τούτῳ δὲ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέρους ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ. αἰδοῦς ἦ ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε ξυμπυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ τὸ σκυλακῶδες, τῷ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν, ἐκεῖ ὁμοίως * προπετῶς εἶχεν· ὅπου ἦ ἡσυχαίτερος μὲν ἦν, ἐν ἦ ταῖς ξυσίαις πάμπαν ἐπίχαρις· καὶ δὴ ὅσα διαγωνίζοντο πολλάκις ἤλικες πρὸς ἀλλήλους, ἐκ ἃ κρείττων ἤδει ὢν ταῦτα προὐκαλεῖτο τοὺς ξυόντας, ἀλλ' ἅπερ εὖ ἤδει ἑαυτὸν ἵππον ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῷ ποιήσειν· καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ὅτι τοὺς ἵππους, ἢ διακονούμενος, ἢ διατοξαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἵππου, ὅπου πάνυ ἔποχος ὤν· ἡττώμενος ἦ, αὐτὸς ἐφ' * ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα, ὡς δ' ἐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἡττᾶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν· ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἵππον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς * ἡλικιώτης ταχὺ ἦ * παρῆν, διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου. ταχὺ ἦ τὰ ἐν τῷ παιδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώκων, καὶ βάλλων, καὶ κατακαίνων· ὥστε ὁ Ἀσυάγης ἐκέτ' παρῆν ἔχειν αὐτῷ ξυλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὃν βούλόμενος ἐδύνατο οἱ * ζῶντα παρέχειν, πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματα ἔχειν; ἀλλ' ἐμὲ ἐκπέμπῃς ὅτι τάχιστα σὺν τῷ θείῳ νομιῷ, ὅσα ἂν ἴδω θηρία, * σοί μοι ταῦτα πρέφειν. ὁπότε μὲν ὃν σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὰ θήρα, ἐκεῖθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο, ὥσπερ παῖς ὤν, ἀλλ' ὀκνηρότερον ταῦτα προσήει, καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι ἐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο. ἐ γὰρ προσήει, εἰ μὴ προῖδοι εἰ καιρὸς εἴη· καὶ τὸ

Σάκα

δικ. ὁπότε

γρ. προπετῶς.

γρ. ἑαυτῷ

γρ. ἥλιξι. Steph. leg. παρίει.

γρ. ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε.

γρ. ἐμοὶ ταῦτα πρέφεσθαι.

Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὁπότε ἐν καιρῷ εἴη εἰσέναι, καὶ ὁπότε οὐκ ἐν καιρῷ. ὥστε ὁ Σάκας ἤδη ὠφελεῖ αὐτὸν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

16. 16. Ἐπεὶ δ' ἦν ἕτοιμα ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα * τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ, καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως δὴ * δυσχερῶν φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἴ τι ἀχθίων πο φανείη θηρίων. ὁ δὲ Κῦρος τῷ ἑπομένων πρόθυμως ἐπιθάνετο, ὁποίοις ἂ χρὴ θηρίοις πελάζειν, καὶ ὁποῖα χρὴ δαρδάπτοντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἄρκτοι τε πολλὰς ἤδη πληπάσαντας διέφθειραν, καὶ λέοντες, καὶ κάπροι, καὶ παρ δάλεις· αἱ δὲ ἔλαφοι, καὶ δορκάδες, καὶ ἄγριοι ὄϊες, καὶ ἄ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχ εἰας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι ἐλὶν ἧττον, ἢ τὰ θηρία. πολλὰ γὰ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις καταχρημνισθῶσαι.

17. 17. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουεν, ἐδίωκεν, ὥσὲν ἄλλο ὁρῶν ἢ ὅποι ἔφυγε. καὶ πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικρὸ κἀκεῖνον ἐξετροχίλισεν. ὁ μὲν ἀλλ' ἐπέμενεν ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἦλθ σεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τῷ ἔλαφον. καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα, ὁ μὲν δὴ ὑπέφευγεν. οἱ δὲ φύλακες προσελά σαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν, καὶ ἔλεγον εἰς οἷ κίνδυνον ἔλθ καὶ ἔφασαν καταρρεῖν αὐτῷ τῷ πάππῳ ὁ δὲ Κῦρος εἰσήκ καταβεβηκὼς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἰδιᾶτο. ὡς δ' ἤκουσε κρα γῆς, ἀνεπήδησεν ὅπι † ἵππον ὥσπερ ἐνθουσιῶν· καὶ ὡς ἐ δεν ἐκ τοῦ ἐναντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύ νει· καὶ διαπειράμενος εὐρόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, κατέσχε † κάπρον. ἐνταῦθα μέν τοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν· ὁ δ' αὐτῷ λοιδορ μένῳ, ὅμως ἐδεῖτο, ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι α τὸν δῆναι εἰσκομίσαντα τῷ πάππῳ· τὸν δὲ θεῖον φ πεῖν φάσιν, ἀλλ' ἴσθι αὖθις ὅπ ἐδίωκες, ἃ σοὶ μόν ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ λοιδορήσεται, ὅτι σε εἶων. κἂν βάλῃ, φάν αὐτὸν, μαστιγωσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ· καὶ σύ εἰ βάλει, ἔφη, ὦ θεῖε, πμωρησάμενος ὅ, τι βάλει, τῦ ὅμως χαρίσαί μοι. καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπ ποίει ὅπως βάλει. σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βαπλεύ εἶναι. ὕστερον δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία, ἐδίδου τ

τῷ πάππῳ, καὶ ἔλεγλν ὅτι αὐτὸς ταῦτα διηρώτησεν ἐκείνῳ. καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν ὧν, κατέθηκε δὲ ἡμαπωμένα, ὅτι ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάγης ἆρα εἶπεν, ἀλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅσα μοι δίδως, ἐ μέντοι δοκῶ γε τούτων δεηθῆναι, ὥστε σε κινδυνεύειν, καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἱκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτά, ὅπως ἐγὼ διαδῶ τοῖς ἡλικιώταις. ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδυ, ὅτῳ σὺ βέλει, καὶ ἧν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλεις, καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν, ἐδίδυ τε ἆρα τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγλν, ὦ παῖδες, ὡς ἆρα ἐφυλαξάμην, ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν; ὅμοιον γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι οἷς ἂν εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρῴη. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ, λῷ, * ἔπειτα καὶ μικρὰ καὶ ψαρὰλέα. καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, χαλὸν λῷ· τὸ δὲ κολοβόν. τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία, ὡς μὲν καλὰ, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πλωταὶ ἦλλοντο πρὸς τὸ ὕψος· οἱ δὲ κάπροι, ὥσπερ τοὺς ἀνδρείους φασὶ, τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἀμύνασθαι οἷόν τε λῷ αὐτῶν. καλλίω δὲ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τερπνότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιῳκοδομημένα. ἀλλὰ ἆρα ἦν, ἔφη, ἀγαθὸν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ὑπὲρ τῆς θήρας; καὶ ῥᾳδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, τίς ἂν ὧν ὑμῶν πρὸς Ἀστυάγλω μνησθείη; τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σῦ γε ἱκανώτερος πεῖσαι; ἀλλὰ μὰ * τὸν Δία τὸν Ἥραν, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἀνθρωπος μεγλῦμαι. οὐδὲ γὰρ λέγειν οἷός τ' εἰμὶ, οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸ πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔπ δυναμαι. λῷ δὲ τοσοῦτον ὑπολείπω, ὅτι δοῦλος, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις, καὶ ἠλίθιος γένωμαι. παιδάριον δὲ ὢν, δεινότατον λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μηδὲ τὸν ἡμᾶς, ἂν τι δέῃ, δυνήσῃ πρᾶξαι, ἀλλ' ἄλλε τινὸς ἡμᾶς τὸ ὑπὸ σοὶ ἀνάγκη δεῖσθαι ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη· καὶ σιγῇ ἀπελθὼν, διακαλεσάμενος ἑαυτῷ τολμᾷν, εἰσῆλθεν, ὑπεβουλεύσας ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν, ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο δὲν ὧδε, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, λῷ τις ὑποδράσῃ τῶν οἰκετῶν, καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρήσῃ; τί δὴ ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; λῷ δ' αὐτόματός σοι πάλιν * ἐπέλθῃ, πῶς ποιήσεις; καὶ ἔπειτα λεπτὰ καὶ ψωρ. καὶ ἔλεγλν.

ποιήσεις; τί δέ, ἔφη, ἢ μαστιγώσας αὐτόν γε, ἵνα μὴ αὖθις τοῦτο ποιῇ, ἔπειτα ἐξαρχῆς πάλιν αὐτῷ χρήσομαι; ὥρα ἦν, ἔφη ὁ Κῦρος, διδασκάζεσθαί σοι εἶη ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βαλβόμῳον γε ὅπως ἀποδρῶ, λαβὼν τοὺς ἐμοὺς ἡλικιώτας ὅθεν θήρεαν. καὶ ὁ Ἀστυάγης, καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπών. ἔνθεν γὰρ ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χαίρειν γάρ, ἔφη, εἰ ἕνεκα κρεάδιον, τῇ θυγατρὶ τοὺς παῖδα ἀποβυκολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμενεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὢν, σιωπῇ δῆλον· ὁ μὲν οὖν Ἀστυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βαλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἐξάγει ἐπὶ θήραν καὶ πέζοὺς πολλοὺς, καὶ ἱππέας συναλίσας, καὶ τοὺς παῖδας καὶ συνελάσας εἰς τὸ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία ἐποίησε μεγάλῳ θήρᾳ. καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτοὺς παρεῶν, ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν πρὶν Κῦρος ἐμπλησθείη

χ. θηρῶν. * βάλλων. ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἴα κωλύειν, ἀλλ' εἰ βέλεσι, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς πάντας καὶ ἐμὲ μόνον καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ κρείττω δύναιτο· ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι, καὶ σαφῶς ἐπιτάττει τοὺς ἀμελοῦντας ὅθεν τὰ θηρία, καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας, καὶ ἀκοντίζοντας, καὶ τῷ Κύρῳ ἤδετο, καὶ συναμύνῳ ζιζᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ, ἀναχλάζοντι ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ διδασκάλοις ἐκάλουν ὀνόμασι ἕκαστον. καὶ τὸν μὲν καταγελῶντα αὐτῶν ὀρθῶς ἐφερέπετο, τὸν δὲ πυκνὰ καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἡδαίνετο καὶ ὁπωσιοῦν φθονερῶς· τέλος δ' ἦν, πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστυάγης ἀπῄει· καὶ τὸ λοιπὸν ὅπως ἤδη τῇ τότε θήρᾳ ὡς ἐκεῖ, ὁπότε οἷόν τε εἴη, συνεξίοι τῷ Κύρῳ, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε, καὶ τοὺς παῖδας, Κύρου ἕνεκα. τὸ μὲν οὖν πλεῖστον χρόνον ὅπου διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσι

χ. ἥδιστος. ἡδονῆς μὲν, καὶ ἀγαθῆς τινος συναίτιος ὢν, κακοῦ δὲ * οὐδενί. ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε καὶ δέκατα ἔτη αὐτῷ γεγονώς, ὁ μὲν τοῦ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλλων, ἐπεδήμησεν αὐτοὺς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. ἀκούων δὲ καὶ τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν, καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε ἀθήρατα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεδήμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως δὲ ἀσφαλῶς θηρῷη, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστὰς, οἵπερ ἔμελλον αὐτῷ σὺν τοῖς λασίοις τὰ θηρία ἐξελᾶν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φρέατα καὶ ἡ φυλακὴ,

φυλακὴ, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς περὶ τὴν ὑστεραίαν
ἡμέρασιν. ἤδη δ' ἑαυτέρας γιγνομένης, ἡ διαδοχὴ τῆ πρόσθεν φυλακῆ ἔρχεται ἐκ πόλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς· ἔδοξεν δὲ αὐτῷ πολλὴ σκοπὰ παρεῖναι, δύο μὲν φυλακαὶ χρ. δύο δὲ
ὁμοῦ ἦσαν, πολλοὶ δ' ὡς αὐτὸς ἔχων ἦκεν ἱππέας καὶ πε- ὁμοῦ ἦσαν
ζούς, ἐβουλεύσατο ὃν κράτιστον εἶη λεπλατῆσαι ἐκ τῆς Μη- φυλακαὶ καὶ
δικῆς, καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς δή- πολλὰς αὐ-
μεως, καὶ ἱερεῖων * πολλῶ ἀφθονίαν ἐνόμιζε γυήσιος. ὅτω τοὺς ἦκεν
δὴ περὶ ἀνασὰς ἦγε τ' *σρατόν. καὶ τοὺ μὲν πεζοὺς κα- ἔχων.
ταλείπει ἀδρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δ' τοῖς ἵπποις χρ. παμ-
περιστελάσας περὶ τὰ τῆς Μήδων φρούρια, τοὺ μὲν βελτί- πόλλων.
στους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἐνταῦθα κατέμενεν, ὡς χρ. σφᾶς δὲ
μὴ βοηθεῖεν οἱ φρουροὶ τῆς Μήδων ἐπὶ τοὺς καταδέοντας. μα.
τοὺ δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε καὶ φυλᾶς, ἄλλους ἄλλοσε κα-
ταδεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλλομένους ὅτῳ τις ἐυτυχάνοι,
ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον σημαι-
νόντων δὴ τῷ Ἀσυάγει ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐκ-
βοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὅρια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, καὶ ὁ
υἱὸς αὐτῷ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππόταις. καὶ
τοῖς ἄλλοις δὴ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δὴ εἶδον
πολλοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἀσυρίων συντεταγμένους, καὶ τοὺ ἱπ-
πέας ἡσυχάζοντας, ἔσηε καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν
ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους παρασκευῇ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς,
πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδύς, ὅτε * οἰόμενος, ὅπως ἐπε- al. ἐώμενος
δύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι. καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν καὶ εὖ
ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεπείη-
το· ὅτω δὲ ἐξοπλισάμενος περιήλασε τῷ ἵππῳ. καὶ ὃς
Ἀσυάγης ἰδὼν, ἐθαύμασε μὲν πῦ κελεύσαντος ἥκοι·
ὅμως δ' εἶπεν αὐτῷ μὴ εἶναι παρ' ἑαυτῷ· ὁ δὲ Κῦρος, ὡς
εἶδε πολλὰς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο, ἦ ὅτοι, ἔφη, ὦ πάπ-
πα, πολέμιοί εἰσιν, οἳ ἐφεσήκασι τοῖς ἵπποις ἡμέρας; πο- χρ. ἔσηκε
λέμιοι μὲν τοι, ἔφη. ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; σὺν τοῖς
καὶ ἐκεῖνοι μὲν τοι. νὴ τὸν Δί' ἔφη, ὦ πάππε· ἀλλ' ἔν πο- ἵπποις; οἳ
νηρεί γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππασίων ὀχούμενοι ἦν ἐπ'
ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα· ἀκὰν χρὴ ἐλαύνειν πανὰς ἡ- χρ. καὶ ἔσηκε
μᾶς ἐπ' αὐτούς· ἀλλ' ὄχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ σί- συντεταγ-
φος τῆς ἱππέων * ἔσηκε συντεταγμένον, οἳ, ἢν ἐπ' ἐκείνους μένον σὺν
ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτρεῦν; πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι; ἡμῖν τοῖς ἵπ-
δ' ὅπου ἰσχὺς πάρεσιν. ἀλλ' ἢν σὺ μένῃς, ἔφη ὁ Κῦρος, ποις; οἳ,
καὶ ἀναλαμβάνῃς τοὺς περιβοηθοῦντας, φοβήσονται ὅ- ἢν ἐπ',

τοι, καὶ ἃ κινήσονται· οἱ δ' ἄρχοντες ἀφήσουσιν εὐθὺς πλ
λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί πινας ἐπ' αὐτὰ ἐλαύνοντας. ταῦτ
εἰπὼν ἔτι ξὲ π λέγειν τῷ Ἀσυάγει, καὶ ἅμα θαυμάζω
ὡς καὶ ἐφέρετο καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν ἱππέα λαβόντα π
ξιν ἱππέων ἐλάσαι ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας πλὴν λείαν. ἐγὼ δ
χρ. ἐλάσω. ἔφη, ὅπῃ τάχιστα, ἢν ἐπὶ σὲ κινῶνται, * ἐλῶ· ὥστε ἀναγ
καθήσονται ἢ μὲν ἐχειν τ νῦν· ὅπως δὴ ὁ Κυαξάρης λα
Phil. Ἱππων. βὼν ἤδη ἐῤῥωμένων * ἱππέων τε, καὶ ἀνδρῶν ἐπελαύνε
καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, συνεξορμᾷ εὐθύς· κ
αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαξάρης μόλις ἐφε
πετο, καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἐκ ἀπελείποντο. ὡς δ' εἶδον αὐτοὺ
πελάζοντας οἱ λεπλατοῦντες, εὐθὺς ἀφέντες τὰ χρήματα
ἔφυγον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπετέμνοντο, καὶ ὃς μὲν κα
τελάμβανον, εὐθὺς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κυρος· ὅσ
δὲ παρελάξαντες αὐτοῦ ἔφθασ, κατόπιν τούτους ἐδίωκον
καὶ ἐκ ἀνίεσ, ἀλλ' ἦρχον πασὶ αὐτοῦ. ὥσπερ δὲ κύων γλ
καὶ πρὸς ἄκρος πρὸς ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάπρον, ὅτ
καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἁλισκόμε
νον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἑώρων πε
ρῶντας τοὺς σφετέρους, πρὸς κίνησ τὸ σφος, ὡς παυσομέν
τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προπεμήσαντας. ὁ δὲ Κῦρος
οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀναπηδῶν τ
χρ. φωνὴν. δεῖον ἐδίωκε· καὶ ἰσχυρὸν τιν * φυγὴν τοῖς πολεμίοις ἐ
Steph. mal. ποίει * κατέχων. καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφέπετο, ἴσως μ
omitt. καὶ- καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἵποντο, πρ
ἔχων. δυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν, καὶ οἱ μ
πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δ' Ἀσυάγης
ὡς ἑώρα τοὺς μὲ ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολε
χρ. ὑπαν- μίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους, * ἀπαντῶντας, δείσας πρ
τῶντας. τε τὸ μὲ καὶ τὸ κύρον, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτο
ἐμπεσόντες παθεῖν τι, ἠγεῖτο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολε
μίους, οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προκιν
δύνους, διατεινάμενοι οἱ μὲν, τὰ πάντα, οἱ δὲ τὰ πρ
ῶτα, ἔσπασαν, ὡς ἂν ἐπειδὰν εἰς πεδίον γε ἀφίκωνται
χρ. σπου- * σπομένους ὥσπερ τὰ πλεῖστα * εἰώθασι ποιεῖν. μέχρι μ
δαίους. τοσούτου ὁπότε ἐγγύτατα γίγνοιντο, προσήλαυνον ἀλλή
χρ. εἰώθεσ. λοις, καὶ ἀκροβολίζοντο πολλάκις μέχρις ἑαυτέρας· ἐπεὶ δ
ἑώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους, τοὺ
δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἑπομένους, τὸν δὲ Ἀσυά
γην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύμαθ
ἀκλι-

ἐκπίνωσι καὶ * φεύγωσιν. οἱ δέ, ὅτε ὁμόδεν διώκοντες, χρ. φεύγωσιν ὁμόδεν διώκοιεν ἤρων πολλὰς ἀναιρεῖτο. καὶ τοὺ μὲν ἁλισκομένους ἔπαιον, καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ ἃ μὲν ἔδεν ἔτυχον, ἃ δὲ πρὸς τοῖς πέζοῖς μὴ Ἀσυρίων ἀναιρεῖν ἐθέλοντο. ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες, μὴ καὶ ἐνέδρα τις ἦρων πολλὰς· ἦν μείζων ὑπείη, ἐπέσχον. ἐκ τότε δὴ ἀνέλαμψε ὁ Ἀσυρίων δὲ πολλὰς· ἦν γὰς, μάλα χαίρων τῇ ἱππικρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον ἐκ καὶ τοὺ· ἔχων ὅ, τι χρὴ λέγειν, ἄπον μὲν εἰδὼς ὄντα τῶ ἔργω, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπόντων οἱ καλῶς τῆ ἄλλων, μόνον ἐκεῖνον ἐδὲν ἄλλο ἢ τοὺ πεπλωκότας φειδόμενον ἐθεᾶτο· καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες. οἱ δὲ τοῦτο ταχθέντες, προσήγαγον τῷ Ἀσυρίᾳ, μάλα ὀπίσθεν πιέζοντες τοὺ προπέμποντας, ὅπ ἔσω τὸ πρόσωπον τῶ πάππω ἠγεμονεύον ὀπὶ τῇ δεᾷ τῇ αὐτῶ.

18. Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγένετο· καὶ οἵ τε ἄλλοι 18.
πάντες τὸν Κῦρον διὰ σώματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ἡδοναῖς. ὅ τε Ἀσυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ· Καμβύσης δὲ ὁ τῶ Κύρω πατὴρ ἤδετο μὲν συνθανόμενος ταῦτα· ἐπεὶ δὲ ἦκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἔργα * διαφανῆ ὁμῶν τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις * ἐπιχώρια ἀποτελοίη. καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅπ ἀπέναι βέλοιτο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. τῷ μὲν γρ. διαχειρίζομενον. γρ. ὀπίσθεν ἔα ὀπτελοίη. καὶ ὁ Κῦρος. γρ. πολλὰ ἐπ'. Ἀσυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶ ἀποπέμπειν αὐτόν. ἔνδα δὴ ἵππος τε αὐτῷ δῶς, ἃς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα ζυσκευάσας * παντοδαπὰ, ἀπέπεμπε· καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐ τῷ ἄνδρα ἕξεσθαι ἱκανὸν, καὶ φίλος ὠφελεῖν, καὶ ἐχθρὸς ἀμύνα.

19. Ἀπόντα δὲ τὸν Κῦρον πρόθυμον ἅπαντες, καὶ 19.
παῖδες, καὶ ἥλικες, καὶ ἄνδρες, καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων, καὶ Ἀσυάγης αὐτός. καὶ ἐδένα ἔφασαν ὅπιν' ὑ δακρύοντ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα διαδῦναι αὐτὸν φασι τοῖς ἡλικιώταις, ὧν Ἀσυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δὲ, καὶ ἦν εἶχε στολὴν πολυτελῆ Μηδικὴν ἐκδῦται δῦναί τινι δηλῶν ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. τοὺ μὲν τοῦτο λαβόντας, καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀσυάγει ἀπενεγκεῖν· Ἀσυάγην δὲ δεξάμενον Κύρῳ ἀπο-

πέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους καὶ ἐ-
al. ὡς σε ἥδεως, καὶ μὴ αἰσχυν. πεῖν, ὦ πάππε, εἰ βέλει με καὶ πάλιν ἰέναι * ὡς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἃ ἔχειν εἴτῳ τι ἐγὼ δέδωκα. Ἀσυά-γων δὲ ταῦτα ἀκέσαντα ποιῆσαι, ὥσπερ ὁ Κῦρος ἐπέ-στειλεν.

20. 20. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικῷ λόγῳ μυθῶσαι, λέγεται, ὅτι Κῦρος ἀπήει καὶ ἀπαλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγ-γενεῖς φιλοῦντας τὸν Κῦρον τῷ σώματι, ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ (καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο πιθοι Πέρσαι) ἄνδρα δή τινα τῶν Μήδων, μάλα καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὄντα
γρ. πολὺν τινα. ἐκπεπλῆχθαι * πολὺν δὴ χρόνον ὁπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου ἡνίκα δὲ ἤδη τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτὸν, ὑπο-λειφθῆναι ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ, καὶ εἰπεῖν, ἐμὲ μόνον ἃ γιγνώσκεις, ὦ Κῦρε, τῶν
γρ. τῷ ὃ εἰπεῖν. συγγενῶν; τί δὲ εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἢ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; μάλιστα φάναι, ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας μοι πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γιγνώσκειν τοῦ-τοιοῦτο· προσελθεῖν γάρ σοι ἀεὶ βουλόμενον, ἔφη, νὴ τοὺς Θεούς, ἠμυόμην. ἀλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν Κῦρον, συγγενῆ γε ὄντα. ἅμα δὲ προσελθόντα φιλῆσαι αὐτόν. καὶ ὁ Μῆδον φιλητέον ἐρέσθαι, εἰ καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ὅδε ἐστὶ τοὺς συγγενεῖς φιλεῖν; μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλ-λήλους διὰ χρόνου, ἢ ἀπιόσι ποι ἀπ' ἀλλήλων· ὥρα δὲ
γρ. εἶπ, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν σὲ φιλ. εἶπ σοι, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμὲ ἀπέρχομαι γὰρ, ὡς ὁρᾷς, ἤδη. ὕτω καὶ τὸν Κῦρον πάλιν φιλήσαντα ἀποπέμπειν, καὶ ἀπέναι καὶ ὁδόν τε ὅπῃ πολλὴν * διελη-λυθέναι αὐτοῖς, καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἰδόντι τῷ ἵπ-πῳ. καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, ἀλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθετό μου
γρ. δὶς νύ-θεν αὐτοῖς. ὧν ἐβούλετο εἰπεῖν; ἃ μὰ Δία, φάναι· ἀλλ' ἥκω διὰ χρό-νου καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν. νὴ Δί' ὦ σύγγνωθι, δι' ὀλίγου
γρ. καὶ δια-νύσασθαι αὐτός. μ' ποιῶ, ὀλίγου εἰπεῖν τὸν Μῆδον; οὐκ οἶδα φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅπου σκαφαμύττω χρόνου, πάνυ πολύς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐπ' αὐτῷ προέσθαι δακρύων, καὶ ἐπεῖν ἀυτῷ ἀποντα θαρρεῖν, ὅτι πάρεσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου· ὥστε ὁρᾶν σοι ἔξεσται, κἂν βούλῃ, ἀσκαφαμυττεῖ.

32. 21. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ὕπως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας, ἐνι-αυτὸν μὲν λέγεται ἔτι ἐν τοῖς παισὶ γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκωπτον αὐτὸν, ὡς ἡδυπαθεῖν μεμα-

θηκώς

ἐπικὼς ἐν Μήδοις ἦκοι· ἐπεὶ ὃ γε ἐθίοντα αὐτὸν ἑώρων, ὥσπερ αὐτοὶ ἡδέως, καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἑορτῇ εὐοχία παρηλύοιτο, ὀπλιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τῶν ἑαυτῶν μέρος ἡδαίνοντο, ἢ παρεσκεύμενον· καὶ πρὸς τούτοις ὃ καὶ πάλλα κεφαπτεύοντα αὐτὸν ἑώρων πρὸ ἅπαντα ἑαυτῶν. ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπεπήνεσαν οἱ ἥλικες αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ ἐλθὼν ἡ παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις δὴ ἐδόκει κεφαπτεύειν, καὶ μελέτης ἃ χρὴ, καὶ καρτερῶν ἃ ἔδει, καὶ αἰδέμονα τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ πειθόμονα τοῖς ἄρχουσι.

22. Περιόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀποδημήσει. ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, ἅτε τοῦ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν * ἀρχὴν ἔλαβε τῆς Μήδων. ὁ δὲ τῆς Ἀσσυρίων βασιλεὺς, καταστρεφάμενος μὲν πάντας Σύρους, φύλον ἀμαχητὶ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀσσυρίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ἀρμενίους, παλτοφόρων δὲ καὶ Βακτρίους· ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀδυνατοὺς ποιήσειε, πάντων γε ἂν τῆς πείρας ῥᾳδίως ἄρξειν. ἰσχυρότατον γὰρ τῆς ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι. ἔτι δὴ διαπέμπεται πρός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας, καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς Κᾶρας, καὶ Παφλαγόνας, * καὶ Ἰνδοὺς ὄντας, καὶ πρὸς Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων πρὸς αὐτοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη, καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεσηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ὀπτιμάμενα ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ συνεσήκοιεν εἰς ἓν, καὶ κινδυνεύοιεν, εἰ μήτις αὐτοὺς φθάσας ἀδυνώσει, ὅπῃ ἕκαστον ἡμῶν ἐθνῶν ἰόντας καταστρέψαιτο. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται. οἱ δὲ καὶ δώροις, καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι. πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, ἐπεὶ ἠδαίνετο τήν τ' ὀπτικὴν, καὶ τὴν φιλοσκωλίαν αὐτῆς συνισταμένην ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο * παρεσκεύαζετο καὶ εἰς Πέρσας δὲ ἔπεμπε πρός τε τὸν κοινὸν, καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τοῦ ἀδελφοῦ ἔχοντα, καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτῷ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῆς ἀνδρῶν, εἴ πινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος διατετελικὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν * τοῖς ἀνδράσιν ἦν, ὅτε δὴ * δεξαμένου τὸν Κύρου, οἱ βουλευόμενοι μεγίστου αἰροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους μάχης.

22.

χ. βασιλείαν εἰς τὴν τῆς.

Steph. καὶ πρὸς Ἰνδοὺς ὄντας, καὶ Κίλικας.

χ. τοιαῦτα

mel. ἀντιπαρεσκεύαζετο.

χ. τοῖς τελείοις ἀνδράσιν.

χ. δοξαμένου.

Μήδους στρατείας ἔδοσαν δὲ αὐτῷ διακοσίους τοὺς ὁμοτίμους στρατεύεσθαι. τοὺς δ' αὐτοὺς διακοσίους ἑκάστῳ, τέτταρας ἄνδρας ἐκ τῆς ὁμοίων ἔδοξε στρατεύεσθαι. γίγνονται δὲ δὴ ὅτι χίλιοι. τοὺς γ' αὖ χιλίους τούτων * ἔδοξε στρατεύεσθαι ἑκάστῳ ἐκ τῆς δήμου τῆς Περσῶν δέκα μὲν πελτασὰς, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. καὶ ὅπως ἐγγύοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταὶ, μύριοι δὲ σφενδονῆται. χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐστάλη.

Hac verba ἔδοξε στρατεύεσθαι. *Scholio irrepsisse suspicatur* Steph.

23. Ἐπεὶ δὲ ἠρέθη τάχιστα, ἤρξατο μὲν πρῶτον ἀπὸ τῆς Θεῶν καταστροφῆς δὲ, τότε στρατηγεῖτο τοὺς διακοσίους. ἐπεὶ δὲ στρατεύεσθαι καὶ ὅτοι δὴ τοὺς τέτταρας; ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτούς, καὶ ἔλεξεν ὁ Κῦρος ἐν αὐτοῖς τάδε τότε πρῶτον τάδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ στρατεύομαι μὲν ὑμᾶς, ἃ νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς, ἃ μὲν καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως αὐτὰ ἐκπονοῦντας, ἃ δὲ αἰσχρὰ ἡγεῖται εἶναι, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε ἦκον εἰς τόδε τὸ πλῆθος κατέστην, καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι ἐγὼ γὰρ κατιδὼν, ὅτι οἱ πρόγονοι ὑμῶν χείρους μὲν ἐφύοντο· ἀσκοῦντες γὲ μὴν ἐκεῖνοι διετέλεσαν ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται. ὅ τι μέντοι προσεκτήσαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῇ τῆς Περσῶν χωρᾷ ἀγαθὸν, ἢ αὐτοῖς, οὔτε ἐκεῖνο δύναμαι καταδεῖν. καίτοι ἔγωγε οἶμαι εὐδαιμονίαν ἀρετῇ ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλέον ἔχωσιν οἱ * ἐθελοὶ ἡδόμενοι τῆς πονηρῶν· ἀλλ' οἵ τε τῆς σωφροσύνης ἡδονῶν ἀπεχόμενοι, ἵνα μηδέποτε εὐφραίνωσι τοῦτο * ἀλλ' ὡς πρόσπασιν, * ἀλλ' ὅπως διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον * εὐφρανοῦνται, ὅτι σωφρονίζονται· οἵ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γίνεσθαι, ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες πολλοὺς ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξασθαι· οἵ τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες, ἵνα ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ ὅτοι, τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γιγνόμενοι πολὺν μὲν ὄλβον, πολλῷ δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ πηγὰς καὶ αὐτοῖς καὶ * τῇ πόλει παρέχειν. εἰ δέ τινες πῶτα ἐκπονήσαντες τέλος τινὰ κτῆμα ἀπ' αὐτῆς κομίσασθαι, πρεπέσθαι, αὐτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γιγνομένους, ὁμοίως

χ. ἀγαθοὶ

χ. ἀλλ' ὡς

χ. εὐφραινόμενοι.

χ. τοῖς ἐμοί.

ἐμοιγε

ἔμοιγε δοκεῖν πεπονθέναι οἷ εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς
προθυμηθεὶς γεωργεῖν, καὶ σὺν σπείρων, καὶ σὺν φυτεύων, ὁ-
πότε αὐτὸν καρπὸν δεῖ, ἐρῴη τὸν καρπὸν ἀ-
συγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταῤῥεῖν. καὶ εἴ τις ἀ-
θλητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνικος γυμνασθεὶς, ἀνα-
γώνιστος διατελέσειεν, ἆρ' ἂν δοκεῖ ἔμοιγε δικεῖ δικαί-
ως ἀναίτιος εἶ ἀφροσύνης. ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ
παθωμεν ταῦτα· ἀλλ' ἐπείπερ συνίσμεν ἡμῖν αὐτοῖς ὑπὸ
παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων,
γνωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ὡς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι αὐτοὺς
ἰδὼν, ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ὑμας ἀγωνίζεσθαι. ἃ γάρ πω
ἔστι ἱκανοί εἰσιν ἀγωνίσασθαι, οἳ ἂν τοξεύωσιν, ἢ ἀκοντίζω-
σιν, ἢ ἱππεύωσιν ἐπισταμένως, ἵν δέ τι ποιῆσαι δέῃ, τού-
τῳ λείπονται· ἀλλ' ἔστι ἰδιῶται εἰσι χρὴ τοὺς πόνους. ὧδέ
γε οἵπερ ἀγρυπνῆσαι δέον ἥδιστα τοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἔστοι
ἰδιῶται εἰσι χρὴ τὸν ὕπνον. ὧδέ γε οἱ ταῦτα μὴ ἱκανοὶ,
ἀπαίδευτοι ὦ ὡς χρὴ χρῆσθαι τοῖς πολεμίοις, καὶ πολεμίοις χρῆ-
σθαι· ἀλλὰ καὶ ἔστι δῆλον ὅτι τῶν μεγίστων παιδευμάτων
ἀπείρως ἔχουσιν ὑμεῖς δὲ νυκτὸς μὴ δή πω ὅσα περ οἱ ἄλ-
λοι ἡμέρᾳ δύνασθε χρῆσθαι, πόνος δὲ τῆς ζωῆς ἥδεως ἡγε-
μόνας νομίζετε εἶναι· ὑμῖν δὲ ὅσα περ ἐγὼ δικαίως ἔχει, ὑδρο-
ποσίαν ὃ ῥᾴον τῶν λεόντων φέρετε. κάλλιστον δὲ πάντων
καὶ * πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμι- χρ. πολεμι-
σθε· ἐπαινέσμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τῖς ἄλλοις ἅπασι χαί- κώτατον.
ρετε. τοὺς δ' ἐπαινεθέντας ἀνάγκη ἐπὶ τούτῳ πάντα
μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑπομένεσθαι. εἰ δὲ
ταῦτα ἐγὼ λέγω πρὸς ὑμᾶς, ἄλλως γιγνώσκων, ἐμαυ-
τὸν ἐξαπατῶ· ὃ τι χρὴ μὴ τυχεῖν ὑπόσχῃ παρ' ὑμῶν,
εἰς ἐμὲ τὸ ἔλλειπον ἥξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ * πείρᾳ, τῇ πεί-
καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ τοῦ πολεμίου ἀνοίᾳ ρᾳ τῇ ἡμε-
μὴ φυσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαῤ- τέρᾳ, καὶ τῇ
ῥοῦντες ὁρμῶμεν, ἐπειδὰν καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν γένηται τὸ leg. Steph.
δόξαν τοῦ ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν γὰρ ἔρχονται
μὲν οἱ πολέμιοι, ἄρχοντες ἀδίκων ἔργων· καλοῦσι δ' ἡμᾶς
οἱ φίλοι ἐπικούρους. τί ἂν ὄντι ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότε- χρ. κἀκεῖ-
ρον, ἢ τούτοις φίλοις ἀρήγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν * δι' ἀνον οἶ μαι
τοῦτο ὑμᾶς οὐκ ἤκιστα οἶμαι θαῤῥεῖν, τὸ τὴν παρουσαν ὑμᾶς θαῤ-
κότα με τοῦ Θεῶν πλείω ἔξοδον ποιεῖσθαι. πολλὰ γάρ μοι σειν. Sed
συνόντες ἐπίστασθε οὐ μόνον τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ μι- δεῖν θαῤ-
κρὰ πειρώμενον ὑπὸ Θεῶν ὁρμᾶσθαι ἀεί. τέλος, ἔφη, πρεῖν mal.
δεῖ Steph.

δεῖ λέγειν ἔπ; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺ ἄνδρας ἑλόμενοι κα
ἀναβάντες, καὶ τἄλλα ὧν δεῖ διδασκάμενοι ἴτε εἰς Μήδ
ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα, πειράσομαι δή, ὅπ
τὰ τῆς πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν οἷά ἐστι, διδάσκ
ἄπω ὑμῖν ὅ, τι ἂν δύνωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν Θε
ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον· Κῦρος δὲ
ἐλθὼν οἴκαδε, καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ, κα
Διὶ πατρῴῳ καὶ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς, ὥρμητο ἐπὶ πολὺ στρ
τείαν. συμπροὔπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. ἐπεὶ δ' ἐξ
τῆς οἰκίας ἐξήεσαν, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτ
αἴσιοι γενέσθαι. τούτων δὲ φανέντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰ
νιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λήσαντα τὰ τοῦ μ
χ. ὡς οὐδὲν ἄλλο αὐ σαντα τὰ τοῦ Flor. Edit.
γίσι Θεοῦ σημεῖα.

24. Πειθόντι δὲ τοῦ Κύρου ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγου τ
ὧδε, ὅτι μέν, ὦ παῖ, Θεοί σοι ἵλεώ τε καὶ συμμαχοῖς πά
πασί σε καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν ὀρνίθοις σημείοις. γιγν
σκεις δὲ καὶ αὐτός· ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ὁπόσα ἐδίδ
ξάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἑρμηνέων τὰς τῶν Θεῶν συμ
βολὰς ξυνείης. ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ, κα
ἀκούων τὰ ἀκουστὰ, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ὅτι μάντεσιν εἰ
οἳ, εἰ βούλοιντό, σε ἐξαπατῶεν, ἕτερα λέγοντες, ἢ τ
ὧδε τῆς Θεῶν σημαινόμενα· μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἀλ
μάντεως γένοιο, ὑποῤῥῖς θείοις σημείοις ὅ, τι χρῷο· ἀλλ
διὰ τῆς μαντικῆς γιγνώσκων τὰ ὧδε τῶν Θεῶν συμβ
λούμενα, τούτοις πείθοιο. καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη
χ. Κῦρος ὧν ἄν. * Κῦρος, ὅπως γ' ἂν ἵλεω οἱ Θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβ
λεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι καὶ τὸν σὸν λόγον δι
τελέσω ὑπομελούμενος. μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτὲ σ
ὅτι εἰκότως ἂν καὶ ὧδε τῶν Θεῶν προνοητικώτερος εἴ
ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ὑπόρρησις ε
τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα προῤῥήσοι, τότε μάλι
τῆς Θεῶν μεμνῆτο· καὶ τῶν φίλων δὲ ἔφησθα χαλεπῶς φ
σαύτως ὑπομελεῖσθαι. ἀκοῦσαι νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διά γ
ἔντας ὅπως ἐκείνας τὰς ὑπομελείας ἥδιον μὲν ἔρχηται πρὸς τοὺ Θε
διακείμε- * δησόμενος· ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι ὧν ἂν δέ
νος. Flor. Edit. ὅπως ξυνιέναι σ' αὐτῷ δοκεῖς ὁ πώποτ' ἀμελήσας αὐτ
χ. ἡμῖν; ὁπόσα διὰ ἐκείνα ἃ ποτε ἐδόκει * ἡμῖν; ὡς ἅπερ δεδώκασιν
δύπω. Θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον προέξειν, ἢ ἀναπεπ

νας αὐτῆς ὄντας, καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀργοῦντας, καὶ ἐπιμελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων. παρέχοντας δὲ ἐν ἑαυτοὺς οἷους δεῖ, ἔπως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῆς θεῶν. ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέν τοι ταῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη ἦν πειθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ, * καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα ἀεί, ὡς ἀδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ὅτε ἱππεύειν μὴ μανθάνοντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν· ὅτε μὴ ὁπλισαμένους πεζεύειν, πεζεύοντας κρατεῖν, τῆς ὁπλισαμένων τοξεύειν, ὅτε μὴ ὁπλισαμένους κυβερνᾶν, σώζειν εὔχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας· ἀδὲ μὴ * πειρωντάς γε σῖτον, εὐχῆς καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· ἀδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺ τῆς θεῶν θέμις πάντα τὰ τοιαῦτα εἶη. τοὺ δὲ ἀθέμιτα εὐχομένους ὁμοίως ἔφην ἐγὼ εἰκὸς εἶη παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτοῦν τοὺ παράνομα δεομένους. ἐκείνων δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπιλάθῃ, ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα; ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ὅτι μελιστα ὦναι, ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς κἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν. τὸ δὲ τούτου μεγάλου * ἔργου ὄντος * ὑφίστασθαι, ἀνθρώπων ἄλλων προστατεύειν, ὅπως ἔξουσιν ἅπαντα τὰ ἐπιτήδεια ἕκαστοι, καὶ ὅπως ἕσονται πάντες, οἷους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δήπου ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος. συνεδόκει δὲ ἡμῖν καὶ ἐμοὶ τοῦτο μέγιστον εἶναι ἔργον, τὸ καλῶς ἄρχειν. καὶ νῦν γ', ἔφη, * ταὐτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι· ὅταν μέντοι γε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω, οἷοί τε ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι, τὸ τοιούτους αὐτοὺ ὄντας ὑποπτῆξαι, καὶ μὴ ἐθέλειν εἶναι αὐτοῖς ἀνταγωνιστὰς. ὃς, ἔφη, ἐγὼ ἀκούσας ἀναθαρρῶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρων φίλων τούτων, ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν, καὶ πλέον ἔνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τῷ ῥᾳδίως χρῆσθαι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ φρονεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν

Stob. habet καὶ οἶδά σε προσιόντα αὐτῷ, ὡς ἀδὲ, &c.

Stob. πειρωντας.

γρ. ἔξεστιν ὄντος ὑφ'.

Step. malit ἐπίσασθαι.

γρ. ταὐτά μοι δοκεῖ τὰ αὐτά.

προθυμέμνων. ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἔνια ὅζιν, ἃ ἐ
προὶς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ προὶ αὐτὰ τὰ πράγ-
ματα, ὧν ὁ ῥᾴδιον εὐπόρως προιχθέσθαι. αὐτίκα δήπ
οἶδα, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἔξει ἡ σφαπὰ τὰ ὁπτήδεια, κατα-
λύσεταί σε εὐθὺς ἡ ἀρχή. ἀκοῦν ταῦτα μοὶ, ἔφη, ὦ πά-
τερ. Κυαξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἱκα-
όπόσοι ἂν ὦσι. τούτοις δή, ἔφη, ὦ παῖ, σὺ πιστεύων ἔρ-
χῃ τοῖς παρὰ * Κυαξάρῃ χρήμασιν; ἐγωγε, ἔφη ὁ Κῦ-
ρος. τί δή, ἔφη, οἶσθα ὁπόσα αὐτῷ ὄζι; μά τὸν Δία, ἔφη
ὁ Κῦρος, ἀ μὰ δή. ὅμως δὲ τούτοις, ἔφη, πιστεύεις τοῖς
ἀδήλοις; ὅπ ὃ πολλῶν μέν σοι δηλήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλ-
λα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνο δὲ γινώσκεις; γινώσκω,
ἔφη ὁ Κῦρος. ἐὰν δέ, ἔφη, ὁπλίπῃ αὐτὸν ἢ δαπάνη,
ἢ καὶ ἑκὼν * ψεύσηται; πῶς σοι ἔξει τὰ τῆς σφαπᾶς; δῆ-
λον ὅπ ἀ καλῶς. ἀπαὶρ, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ ἐνορᾷς τι-
να πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγιγνόμενον, ἕως ἔπ ἐν φι-
λίᾳ ἐσμὲν, λέγε ἐρωτᾷς * ἔφη, τοῦτο, ὦ παῖ, εἴ πς ἄλ-
ἀπὸ σὲ πόρος προσγίγνοιτο; ἀπὸ πνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς
ὅζι πόρον προσγιγνέσθαι, ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος; σὺ
δὲ πέλω μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ, ἀνδ' ἧς ἔ-
οἶδ' ὅπ πολλαπλασίαν ἄλλοθι οὐκ ἂν δέξαιο· ἱππικὴ
δέ σοι ὅπερ κεφάπτην τὸ Μήδων ζύμμαχον ἔσαι. ποῖον
ἂν ἔθνος ἧδιον ἢ μᾶλλον ἂν δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλόμε-
νον ὑμῖν ὑπηρετήσειν, καὶ φοβούμενον μή τι πάθῃ, ἃ χρὴ
σε κοινῇ σὺν Κυαξάρῃ ζκοπεῖσθαι, μήποτε ὁπλίπῃ τι
ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν. καὶ * ἔθνος δὲ ἕνεκα μηχανᾶσθαι
προσόδου πόρον. τόδε δὲ μάλισα πάντων μέμνησό μοι
μηδέποτε ἀναμένειν τὸ ποιεῖσθαι τὰ ὁπτήδεια, ἕως ἂ
ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅτε μὲν μάλισα εὐποροῦ
τότε προὶς τῆς ὑπείας μᾶλλον μηχανῶ. καὶ γὰρ τευχῶ
μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ, μὴ ἀπορεῖν δοκᾶν, καὶ ἔπ ἀνά
πος ἔσῃ παρὰ τοῖς ζαυτοῦ σφαπώταις· ὃν τούτων ὃ μᾶλ-
λον καὶ ὑπὸ σοῦ ἄλλων αἰδοῦς τεύξῃ· καὶ ἢν πνας βούλῃ τ
δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, * μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι π
δέοντα οἱ σφατιῶται, ὑπηρετήσουσί σοι. καὶ * πιστότερ
ζἀφ' ἵδι λόγους δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδέ
κινδυνα μάλισα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ κακῶς
ἀλλ' ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα
λέγειν πάντα, καὶ * ὅτι ἃ μὲν αὖ νῦν λήγονται οἱ σφα
τιῶται, ἀδεὶς αὖθις ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσε) ζἴσασι γὰρ ἐ
οἷς

χρ. Κυαξάρεω.

χρ. ψεύσηται. ὦ παῖ, πῶς ἄρα ἔξει.

χρ. ἔφη, ὦ παῖ, ὅτε ἂν δπί.

χρ. ἔθνος.

Stob. μάλισα.

χρ. πειθηνοτέρους vel πειθηνότατους.

χρ. τι ὧν μὲν νῦν λέγο ται λήψεσθε οἱ σφ.

οἷς αὐτοὺ Κυαξάρης ἄγεται συμμάχους) ἔ, τι δ' ἂν τοὺς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις, ταῦτ' καὶ τιμῶ νομίζω, καὶ χάριν τούτων πλείστην εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι τὸ δ' ἔχοντα δωρεὰν μὴ δοῦναι μὲν φίλους ἕνεκα ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστ' ἂν ἐχθροὺς ἔχοντα * πειρᾶσθαί τι κτᾶσθαι ἀπ' αὐτῶν, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ πορίζειν, οἶει τι, ἔφη, εἶναι τοῦτο εἶδος αἰσχρόν, ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγροὺς, ἔχων δ' ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτα ἐάσῃ τὴν γῆν ἀργοῦσαν ἀνωφέλητον εἶναι; ὡς οὖν ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσαντος τοῦ τὰ ὁπλίδια τοῖς στρατιώταις συμπαρασκευάσθαι, μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμίᾳ, ὅπως ἔχοι τὴν γνώμην. τί γάρ, ἔφη, τῶν ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἐδόκει σοὶ ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ ἀμελεῖν, μέμνησαι; ἀ γάρ, ἔφη, μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μὲν πρός σε ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντί με στρατηγεῖν πεπαιδευκέναι· σὺ δ' ἅμα μὲν ἐμοί, ἐπειρώτας εἰ δή πως, ἔφην ἔγωγε, εἶπες, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίας τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ὧ τὸν μισθὸν φέρεις; ἔδεν μέν τοι οἱ γραπτοὶ ἵπποι τῶν ὁπλιτικῶν * δέονται, ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκεῖοι. ἐπεὶ δ' ἐγώ σοι λέγων τἀληθῆ, εἶπον ὅτι ἔδ' ὁπόθεν ποτὲ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπῆρε με πάλιν εἰ πυθοίμεθα μοι πότε ἔλεξε καὶ ῥᾴστης, ὡς δήσοι καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ τῆς στρατηγίας τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι· ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπῆρε με αὖ πάλιν * εἴ πνα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ μέ, ὡς ἂν ἔκασα τῶν πολεμικῶν ἔργων ἱκανώτατος ἂν σύμμαχοι γένοιντο. ἀποφήσαντος δέ με καὶ τοῦτο, ἀνέκειτο αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τι μὲ ἐπαίδευσεν ὡς ἂν δικαίως γραπτὰ πεποιημένα ἐμβαλεῖν· λέγων ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ πεποιημένα ἀνομίας· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένδοτον ἤλεγχεν αὖ σὺ εἴ πνα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι ἢ γραπτὸν ὡς ἂν τις μάλιστα μηχανῶτο· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄῤῥητον ἐφαίνετο, τέλος δή με ἐπῆρε ὅ, τι ποτε διδάσκων, στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν κἀγὼ δὴ ἐνταῦθα ἀπεκεινάμην ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσας ἀληθές μοι παρεπιθεὶς ἔκασεν, * ὅτι ἔδεν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτικῶν ἄνευ τῶν ὁπλιτικῶν, τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν; τί δ' ἄνευ τοῦ ὁπλίσασθαι τοὺς * εὐρημένους εἰς πόλεμον τέχνας; τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι; ὡς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικὰ, ἐπεσκεμένῳ μοι εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, νας.

Flor. edit. τὸν δ'.

γρ. πειρᾶσθαι πᾶσασθαι ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι

Bud. leg. καὶ γδ.

γρ. δεήσουσι.

Steph leg. δεῆσον.

γρ. εἴ πνας τέχνας ἐδίδαξεν αὖς τῶν πολεμικῶν.

al. ὑποκρίνεσθαι.

γρ. πεῖθόμενος στρατιᾷ ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν γρ εἰρημένους

εἶης, ἀπόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς ἀνδράσι νο-
μιζομένοις εἶναι διαλέγεσθαι, καὶ συνδαίνεσθαι ὧν ἔκαστα τού-
των μέτεστι. ἐμοὶ τοίνυν δοκεῖ σωτὴρ τούτοις ἐγὼ ἂν μάλιστα φε-
νίμοις εἶναι τούτων ἥκιστα εἶναι. καὶ ἐμοὶ μὲν δοκεῖ ἱκανὸν εἶναι
ὑπάρχειν, ὅτι Κυαξάρης ἔμελε παρέξειν ἡμῖν
πολλῆς ὑγιείας, ἀκόνων τε καὶ ὁρῶν ὅπου καὶ πόλεις αἱ χρή-
ζουσαι ὑγιαίνειν, ἰατροὺς αἰροῦνται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῷ στρα-
τιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπὶ τὸν πό-
λεμον τοῦτον ἐλθόμην, εἰδὼς τοῦτο ἐπιμελήσομαι καὶ οἶμαι
ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανὸς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν
ἄνδρας μετ' ἐμαυτοῦ. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, ἀλλ'
ὦ παῖ, ἔφη, ὅτι μὲν, ὡς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαψῳ-
χρ. ἱππικαί. των εἰσί τινες * ἀκεσταί, οὕτω καὶ ἰατροί, ὅταν τινες νοσή-
σωσι, τότε ἰῶνται τοὺς· σοὶ δὲ τοῦτο μεγαλοπρεπὲς
ἔργον ἔσται ἡ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια· τῷ γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ
κάμνειν τὸ σῶμα, τοῦτο σοι δεῖ μέλειν. καὶ πῶς δὴ
ἔφη, ὦ πάτερ, ἐὰν ἰὼν τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; ἆ
μὴ δῆπου χρόνον τινὰ μέλλεις ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινὸν
δεῖ πρῶτον στρατόπεδον μὴ ἀμελῆσαι· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ἁ-
μάρτοις, ἐάν περ μέλῃ σοι. καὶ γὰρ λέγοντες ἤδη πάν-
τες οἱ ἄνθρωποι περί τε τῆς νοσηρῶν χωρίων καὶ τῆς ὑ-
γιεινῶν μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέρας αὐτῆς παίσαντα
τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χω-
ρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μηδαμῇ πῶς περὶ
σοῦ ὅπως ἐπιμελεῖσθαι σαυτοῦ ὅπως ὑγιαίνῃς. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε
πρῶτον μὲν πειρῶμαι νὴ Δία μηδέποτε ὑπερεμπίπλασθαι
δύσφορον γὰρ ἔπειτα δὲ ὀκνῶ τὰ εἰθισμένα οὕτω γά-
μοι δοκεῖ ἡ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν, καὶ ἰσχὺς περι-
γίνεσθαι. οὕτω τοίνυν δεῖ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τὴν ἄλλων ἐπι-
μελεῖσθαι. ἆ καὶ σχολὴ, ἔφη, ἔσται, ὦ πάτερ, σωματικὴν
τοῖς στρατιώταις; ἆ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατὴρ, ἆ μόνον γε
ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη· δεῖ γὰρ δή που στρατὸν, εἰ μέλλει περι-
χρ. πολε- ξειν τὰ δίοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς * πολεμίοις
μίοις καὶ κακὰ ποιοῦν καταπρᾶγμα κακὰ, ἢ ἑαυτῷ ἀγαθά· ὡς χαλεπὸν μὲν
τοῖς πρὸς ὑγιείᾳ ἢ ἔσω. καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι. πολὺ δ' ἔτι ὦ παῖ
σι, ἀργεῖν χαλεπώτερον οἶκον ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον στρα-
ἕξουσι στρα- πὸν ἀργὸν τρέφειν· πλεῖστα γὰρ τὰ ἐθίοντα ἐν στρατιᾷ
τιάν. καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώμενα, καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέ-
στατα χρώμενα, ὥστε ἐνίοτε * προσήκει στρατὸν ἀργεῖν
λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ ἐνίοτε γε

γῆ ἀργῆ ὑδὲν ὄφελ⊙, ὥτως ὐδὲ στρατιᾷ ἀργῆ ὑδὲν
ὄφελ⊙ ἔϊ). τὸν δέ γε ἐργάτιμον στρατιᾶν ἐγὼ, ἔφη, ἀνα-
δέχομαι (ἰὼ μή πις Θεὸς βλάπτῃ) ἅμα καὶ τὰ ὀπτή-
δεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν, καὶ
τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας φρασκαδάζειν. ἀλλὰ μὴν τόγε μελετᾶσθαι, ἔφη, ἕκαστα τῆς πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶ-
νας ἂν * τινάς μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, προεπιτιθεὶς ἕκαστις, * Stob. τις
ἢ ἆθλα προτιθεὶς, μάλιστα ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκα-
στα, ὥστε, ὁπότε δέοιτο, ἕτοιμα ἂν παρεσκάσθαι μᾶλλον χρῆ-
σθαι. κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτο γὰρ ποιήσας,
σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χορὸς τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα
μελετῶντας θεάσῃ. ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴς τε τὸ
προθυμίαν ἐμβάλλειν στρατιώταις ὑδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτε-
ρον εἶναι), ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀν-
θρώποις. * ἀλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ὄντι * οἷ- * Stob. ἀλ-
ὃν περ εἴτις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει λὰ μὴν.
οἷά περ ὅταν τὸ θηρίον * ὁρᾷ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύ- *al. διάπερ
μως εὖ οἶδ' ὅτι ἔχει ὑπακούσας· ἢν δ' πολλάκις ψεύ- γρ. ὁρῶσι.
σηται αὐτὰς, τελευτῶσαι ὐδ' ὁπόταν ἀληθῶς ὁρᾶν καλῇ,
πείθονται αὐτῷ, ὅτι κἀπὶ τῆς ἐλπίδων ἔχει· ἰὼ πολ-
λάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδεταί τις, τε-
λευτῆς ὐδ' ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ πιστ⊙,
πείθειν δύναται· ἀλλὰ τῷ μὲν αὐτὸν λέγειν ἃ μὴ σαφῶς
εἰδείη * φείδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ. ἄλλοι δ' ἐνίοτε λέγοντες γρ. εἰργεσθαι
τ' αὐτὰ διαπράττοιεν ἄν· τῷ δ' αὐτῷ παρέρμησιν εἰς γρ. παρα-
τοὺς μεδίσους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. κέλευσιν.
ἀλλὰ, ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, κἀ καλῶς
μοι δοκεῖς λέγειν, κἀμοὶ ὅτως ἥδιον· τῷ γε μὴν πειθο-
μένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας ἐκ ἀπείρως μοι δοκῶ ἔ-
χειν, ὦ πάτερ. σύ τε γάρ με ἐνδὺς τοῦτο ἐκ παιδὸς ἐπαί
δευες, σαυτῷ πειθεσθαι ἀναγκάζων, ἔπειτα τοῖς διδασκά-
λοις παρέδωκας· κἀκεῖνοι αὖ τ' αὐτὸ τοῦτο ἔδρασον· ἐπεὶ
δ' ὡς ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων ὑμῶν αὐτῷ τότε ἰσχυ-
ρῶς ἐπεμελεῖτο· κἀ οἱ νόμοι δ' οἱ πολλοὶ δοκοῦσί μοι δύο
ταῦτα μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε κἀ ἄρχεσθαι. κἀ τοί-
νυν καταμαθὼν ἐκ τούτων, ἐν ἅπασιν ὁρᾶν μοι δοκῶ τὸ
προτρέπον πειθεσθαι μάλιστα ὂν, τὸ τὸν μὴ πειθόμενον
ἐπαινεῖν τε κἀ τιμᾶν, τὸ δ' ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε κἀ κο-
λάζειν· κἀ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη * πειθεσθαι, ἔφη, αὖ τε γρ. ἕπεσθαι.
ὦ παῖ, ἡ ὁδός ὅτι ἐπὶ τὸ πολὺ κρεῖττον τοῦτο, τὸ ἀ-

ἀκόντας

κόντας πείθεσθαι, ἄλλη ξυντομωτέρα ὁδός ἐστιν. ὃν γὰρ ἂν
ἡγήσωνται περὶ τῶν ξυμφέροντι ἑαυτοῖς φρονιμώτερον
ἑαυτῷ εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης
δ' ἂν ὅτι καὶ τοῦτ' ἔστιν ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ
καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάττοντας ὅ,
τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι. καὶ ἐν θαλάττῃ δ', ὡς προθύμως
τοῖς κυβερνήταις οἱ ξυμπλέοντες πείθονται, καὶ ὃς γ' ἂν
*al. ἰσχυρῶν νομίζωσί τινες βέλτιον ἑαυτοῦ ὁδηγεῖν εἰδέναι, ὡς * ἰσχυρὰς
τούτων δ' ἀπαλείπειν θέλουσιν· ὁπότε δ' οἶον πειρώμενοι
*Steph. π. κακόν τι λήψεσθε, ὅτε ζημίας πάνυ * τοι θέλουσιν εἶναι,
ὅτε δώροις ἐπαίρεσθαι. ὁδὲ γὰρ τὰ δῶρα ὁπὸ τῷ ἑαυτῶν
κακῶν ἐκὼν ὑδεὶς λαμβάνει. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς
τὸ πειθομένους ἔχειν ὑδὲν ἧττον ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώ-
τερον δοκεῖν εἶναι τῷ ἀρχομένων. λέγω γὰρ ἔγωγε, ἔφη, καὶ πῶς
δή τις, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν περὶ αὑτοῦ τάχιστα
καθέλοι ἂν δύναιτο; ἐκ ἔστιν, ἔφη, ὦ παῖ, ξυντο-
μωτέρα ὁδὸς περὶ ὧν ἂν βέλτιον δοκεῖν φρόνιμον εἶναι, ἢ
τὸ ἀληθεύειν περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἓν ὃ ἕκαστον περὶ
τούτων σκοπῶν γνώσῃ ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ἢν γὰρ βέλτιον
μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸς, ἢ ἵππευς, ἢ
Ἡ. πόσα σε ἰατρὸς, ἢ αὐλητὴς, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν· ἐννόει * πόσα γε ἂν
δέοι ἂν δέοι σε μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἕνεκα. καὶ εἰ δὴ πείσας ἐπαι-
μηχ. νεῖν τέ σε πολλοὺς ὅπως δόξαν λάβῃς, καὶ κατασκευὰς
καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρά τε ἐξαπατηκὼς εἶ-
ης ἂν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅτε ἂν πεῖραν δοίης, ἐξελη-
λεγμένος τ' ἂν εἶης, καὶ προσέτι ἀλαζὼν φαίνοιο. φρόνι-
μος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἂν τις τῷ ὄντι
γρ. δῆλον, γένοιτο; * δηλονότι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσα μὲν ὅτι μανθάνοντα
ἔφη, ὦ παῖ, εἰδέναι, μαθὼν ἄν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ ἔμαθες· ὅσα δὲ
ὅτι. ἀνθρώποις ὅτε μαθητὰ, ὅτε πρακτὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ,
διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος, φρονιμώ-
τερος ἄλλων ἂν εἶης· ὅ, τε τὰ γνοίης βέλτιον ὂν πρᾶ-
γμᾶσθαι, ὀπτιμελόμενος ἂν τούτῳ ὡς ἂν πραχθείη· καὶ γὰρ
τὸ ὀπτιμελεῖσθαι τούτῳ ὅ ἂν δέῃ, φρονιμώτερον ἀνδρὸς ἢ
τὸ ἀμελεῖν· ἀλλὰ μὴν τοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρ-
χομένων (ὅπερ ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι)
Stob. δῆ- * δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδός. ὅπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων σπεύ-
λον ὅτι. δοιτο ὀπτυμεῖσθαι. εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερὸν
εἶναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ. χαλεπὸν, τὸ ἀεὶ δύνα-
σθαι εὖ ποιεῖν ὡς ἅπαντες ἐπαινῶσι· τὸ δὲ ξυνηδόμενόν τε

φαίνεσθαι

φαίνεσθαι, ἵν' π ἀγαθὸν αὐτῇς * ζυμβαίη, ἢ ζυναχθό- Stob. συμ-
μενον, ἵν' π κακὸν, ἢ ζυνεπικυρεῖν σεσθυμένον ταῖς βαίνη.
ἐπειρίαις αὐτῆ, ἢ * σεσφοβημένον μή π σφαλῶσι, ἢ σεσ- κ. ἢ φο-
τρεῖν σειρώμενον ὡς μὴ σφάλλωνται, ἐπὶ ταῦτά πως δεῖ βέμενον.
μᾶλλον συμπαρωρτεῖν. καὶ ὅτι τῆ σφέξεων ἦ, ἵν'
μὴ ἐν δέρει ὥσπ, τὸν ἄρχοντα δεῖ τῶ ἥλιν πλεονεκτῆν-
τα φανερὸν εἶ). ἵν' ἦ ἐν χειμῶνι, τῶ ψύχες· ἵν' ἦ * δέη κ. δια
μοχθεῖν, τῶν πόνων. πάντα γὰ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι, μόχθων.
τοὺ τῆ ἀρχομένων συλλαμβάνει. λέγεις * σὺ, ἔφη, ὦ Stob. ξυ.
πάτερ, ὡς ἢ κυβερνήτερον δεῖ σεῆς πάντα τ' ἄρχοντα
τῆ ἀρχομένων εἶ). λέγω γὰ ἔν, ἔφη. θάρρει μὴτι, ἔφη,
ὦ παῖ. εὖ γὰ ἴσθι τῶτο ὅτι τῆ ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐ-
τοὶ πόνοι ἐχ ὁμοίως ἅπτονται, ἄρχοντός τε ἀνδρὸς ἢ ἰ-
διώτε· ἀλλ' ἐπικυφίζει π ἡ πμὴ τοὺ πόνες τῷ ἄρχοντι,
* ἢ τὸ αὐτὸν εἰδέναι ὅπ ὁ λανθάνει * ὅ, π ἂν ποιοῖη. χ. καὶ
ὁπότε ἦ, ὦ πάτερ, ἤδη ἔχοιεν μὴ τὰ ὁπτέδεια οἱ στρα- αὐτὸ τὸ εἰ-
τιῶται, ὑγιαίνοιέν τε, πονεῖν ἦ δύναντο, τὰς ἦ πλεμι- δέναι.
κὰς τέχνας ἠσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχοιεν σεὸς τὸ Stob. ὅ, τε
ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ ἦ σείσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη τῶ ἀπει- ἂν πότε
θεῖν, ἐκ ἂν ἤδη τίνι καῦτα ζωφρονεῖν ἄν τις σοι δοκοίη ποιῇ.
διαγωνίζεσθαι βελόμενος σεὸς τοὺ πολεμίες ὡς τάχιστα
ναὶ μὰ Δί, ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἕξειν· εἰ δὲ μὴ,
ἔγωγ' ἂν ὅσῳ οἰοίμην ἢ αὐτὸς βελτίων εἶ), ἢ τοὺ ἐ-
πομένες βελτίνες ἔχειν, τόσῳ δ' ἂν μᾶλλον φυλαπτοί-
μην· ὥσπερ ἢ τὰ ἄλλα, ἃ ἂν οἰώμεθα πλείσε ἡμῖν ἄξια
εἶ), ταῦτα σειρώμεθα ὡς ἐν ἰσχυροτάτῳ ποιεῖσθαι. πλέον
δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἄν τις δύναιτο μάλιστα;
ἦ μὰ Δί', ἔφη. ἐκέτι τῶτο φαῦλον, ὦ παῖ, ἐδ' ἁπλῶν
ἔργον ἔρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι δεῖ τὸν μέλλονθα τῶτο
ποιήσειν καὶ ἐπίβελον εἶ), καὶ κυβίνειν καὶ δολερὸν, ἢ
ἀπατεῶνα, ἢ κλέπτην, καὶ ἅρπαγα, ἢ ἐν παντὶ * πλέ Mal. Steph
ονεκτεῖν σῆ πολεμίων. καὶ ὁ Κῦρος ὑπογελάσας εἶπεν, πλεονέκ-
ὦ Ἡράκλεις, οἷ * σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με τειν.
ψεύδη. οἷ ἂν ἔφη, ὦ παῖ, δικαιότατός τε ἢ νομιμώ- Stob. ἄν.
τατ ἀνὴρ εἶης· πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς
καὶ ἐφίβες ταυτία τέπων ἐδιδάσκετε; ναὶ μὰ Δί', ἔ-
φη, καὶ νῦν γε σεὸς τοὺ φίλες τε καὶ σεὸς τοὺ πολί-
τας· ὅπως δέ γε τοὺ πολεμίες δύναισθε κακῶς ποιεῖν ἐκ
οἶδα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακυργίας; ἃ δῆτ' ἔ-
γωγ', ἔφη, ὦ πάτερ. τίν' μὴν, ἔφη, ἔτεχα ἐμανθά-

νετε

νετε πξεύειν; πίν☉ δ' ἕνεκα ἀκοντίζειν; πίν☉ δ' ἕ-
Steph. δολῶν. νεκα * δολῶν ὗς ἀγείους πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; πῇ γ
ἐλάφους ποδάγρας καὶ ἀρπεδόνας; πῖ ὃ λέγει καὶ ἄγκιστ
καὶ παρδάλεσιν ἁκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἄλλ
μὴ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά;
γρ. κακυργίαι τε εἰσὶ καὶ. ἢ ὃ γινώσκεις ὅτι ταῦτα πάντα * κακυργίαι πνὲς κα
ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; ναὶ μὰ Δί', ἔφ
ὁ Κῦρ☉, θηρίων γε· ἀνθρώπων ὃ εἴ καὶ δέξαιμι βέ
λεσθαι ἐξαπατῆσαί πινα πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνω
ἀδὲ γὸ τοξεύειν, οἶμαι, ἔφη, ἀλλ' ἀκοντίζειν ἀνθρωπ
ἐπεξέπομαι ὑμῖν ἀλλ' ὅτι σκοπὸν βάλλειν ἐδίδασκο
μην ἵνα γε νυῦ μὴ μὴ κακυργοίητε τὲς φίλους, εἰ δ
ποτε πόλεμ☉ γένοιτο, δυνασθε καὶ ἀνθρώπων στοχά
ζεσθαι. καὶ ἐξαπατᾶν ὃ καὶ πλεονεκτεῖν ἁκ ἐν ἀνθρώπο
ἐπαιδεύομην ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μήδ' ἐν τέπ
τὲς φίλους βλάπτοιτε. εἰ δέποτε πόλεμ☉ γένοιτο, μηδ
τούτων ἀγύμναστοι εἶητε. ἁκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰ τῷ χρή
σιμά ἐστιν ἀμφότερ' ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶ
γρ. ἐπ' ἀνθρ. ἀνθρώποις, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἔδει * ἀ
ἀνθρώποις. ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ὑπὸ τῶν πατέ
ρων τοιούτων γενόμενον γένεσθαί ποτε ἀνὴρ διδάσκαλ☉ τῆς παίδευ
ὃς ἐδίδαξεν ἄρα τὲς παῖδας πρό τε δικαιοσύνης
ὥσπερ καὶ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι,
μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶσθαι, καὶ μὴ διαβάλλειν κα
γρ. διωείζετο. διαβάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖσθαι. * διωείζ
ὃ τούτων ἄρα πρὸς τὲς φίλους ποιητέον ἦν, καὶ ἃ πρὸ
τὲς ἐχθρές· καὶ ἔτι δὲ πρὸς τὰς γυναῖκας ταῦτα ἐδίδαξεν, ἃ
τὲς φίλους δίκαιον εἶη ἐξαπατᾶν ὅτι γε ἀγαθῷ, καὶ κλέ
πτειν τὰ τῶν φίλων ὅτι γε ἀγαθῷ. καὶ ταῦτα διδάσκω
τα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν πρὸς ἀλλήλας τὲς παῖδα
ταῦτα ποιεῖν· ὥσπερ καὶ ἐν παλῃ φασὶ τὲς Ἕλληνας δι
δάσκειν ἐξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν ὃ τοὺ παῖδας πρὸ
ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γνώμωι ἔν τινες ὅτω
εὐφυεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἐξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονε
κτεῖν, ἴσως ὃ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν ἁκ ἀφυεῖς ὅτε
leg. etiam πλεονεκτεῖν παρ' αὐτῷ. ἁκ ἀπείχοντο δήλ' ὑπὸ τ φίλων, τὸ μὴ ἁχὶ * πλεονεκτεῖ
αὐτῷ πειρᾶσθαι. ἐγνώμεθα ἔν γε τούτου φρήτρα, ἣ καὶ νῦ
χρώμεθα ἔτι, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺ παῖδας ὥσπερ τοὺ οἰ
κέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺ διδάσκομεν ἀληθεύειν καὶ μὴ
ἐξαπατᾶν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν· εἰ ὃ πάρε
τοῦτο

ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν· ὅπως σὺ ποιῆτω ἕθεν ἐθιζόμενοι, ῥᾳότεροι πολῖται γίγνοιντο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἥνπερ σὺ νῦν ἔχεις ἤδη, καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς τὰ ἄγαλμα πολῖται γενέσθαι, ἐν ᾧ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι. ὥσπερ γε καὶ νῦν Ἀφροδισίων ἃ διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ὀρθυμίαν αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας προσγιγνομένης, ἀμέτρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι. νὴ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν ὠφελοῦμαι μὲ ὄντα τούτων σοῦ πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ φείδου, εἴ τι ἔχεις, διδάσκειν ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ σοῦ πολεμίων. μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόσην δύνασαι, τεταγμένους τοὺς σαυτοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους, καὶ ὡπλισμένους ἀόπλους, καὶ ἐχυροῖς τόποις καθεύδοντας, καὶ φανεροὺς σοι, ὄντας ἀφανὴς ὢν αὐτὸς ἐκείνους· καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτοὺς * γιγνομένους ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν ὑποδέξῃ. καὶ πῶς ἂν, ἔφη, τίς τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀνύτων δύναιτο ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; ὅπ ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μοὶ τούτων ἀνάγκη δοκεῖ καὶ ὑμᾶς, καὶ τοὺς πολεμίους * πάσχειν. ζητητοὶ γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέροις, κοιμᾶσθαί τε ἀμφοτέρους, καὶ ἔωθεν ὅτι τὰ ἀναγκαῖα σχολὴν ἅμα * πάντας ἀποχωρεῖν δεῖσθαι· καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁποῖαι ἂν ὦσι, τοιαύτας ἀνάγκη χρῆσθαι. ἃ χρή σε πάντα καταμανθάνοντα, ἐν ᾧ μοὶ ἂν ὑμᾶς γνώσῃ ἀδεκεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ * ἐυχειροτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ὀρθίζεσθαι. ὥστε σὺ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον ὁρᾷς πλεονεκτεῖν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ. ἐν τούτοις μοὶ δοκῶ ὡς ὀλίγιστα τῶν ἰσχυρῶν φυλακὰς ποιοῦντα, εἰδότες ὅπου δέον). οἱ δ' ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ θαρσῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν, καὶ διῶξαι * παιδόντες ἑαυτοὺς, ἀτάκτους ποιῆσαι, καὶ ἐς δυσχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες ἐνταῦθα ὀρθίζεσθαι. δεῖ δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, φιλομαθῆ σε τούτων πάντων ὄντα, οὐχ οἷς ἂν μάθοις, τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὸν εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων. ὥσπερ καὶ οἱ μυστικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι, τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ * ἄλλα μέλλοντα ποιεῖν. καὶ σφόδρα μοὶ καὶ ἐν τοῖς μυστικοῖς τὰ νέα μέλλη

* γρ. γενομένους
* γρ. ὧδε χρεῖν.
* γρ. πάντας ἐξ καὶ τοῖς.
* Fort. ἐυχειρω]τάτους Steph.
* Legitur etiam παραδόντες.
* γρ. ἄλλα νέα μέλλη.

Malit Steph. ἢ ante μετενέγκοις scribere, ut in quodam vet.

γρ. ὄξεπαι δεύοντο,

γρ. αὐτῷ. ἠσκήκεις ὃ φθάνειν ἔλκων τὰ πλωά.

γρ. ἢ φθάνων ἕλκειν.

γρ. ἐμπεσὼν συνέδει.

ἢ ἀνδρεῖ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ ἢ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μᾶλλον ἢ ἐξαπατᾶν δύναται τοὺς πολεμίους. εἰ δὲ σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο μετενέγκοις ἐπ' ἀνθρώπους ἢ τὰς μηχανάς, ἃς ἢ πάνυ ὀπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἶδ' ἂν, ἔφη, πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ μὲν γὰρ ὅτι τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσοπεδοτάτῳ χειμῶνι ἀνισάμενος ἐπορεύου νυκτός· ἢ πεῖν κατανοεῖσθαι τὰς ὄρνιθας, ἐπεποίωτό σοι ὅτι τούτῳ αἱ πάγαι αὐταῖς, ἢ τὸ κεκινημένον χωρίον ὀξεῖκαζο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες ὃ * ἐπεπαιδεύοντό σοι, ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ὀξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ ἐνήδρευες ὥστε ὁρᾶν μὲν αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι δ' ὑπ' * αὐτῆς, εἰ χες δ' ἐπιμέλειαν τοῦ φθάνειν ἕλκων πετεινὰ πρὸς τοῦ φυγεῖν. πρὸς δ' αὖ τὸν λαγὼ, ὅπ μὲν ἐν σκότει νέμεται, πῶ δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἳ τῇ ὀσμῇ αὐτὸν ἀνεύρισκον. ὅπ δὲ ταχὺ ἐφάλω, ἐπεὶ ἐυρεθείη, ἄλλας κυνὰς εἶχες ἐπιτετηδευμένας πρὸς τὸ καταπόδας αἱρεῖν. εἰ δὲ ἢ ταύτας ἀποφύγοι τοὺς πόρους αὐτῆς ἐκμανθάνων, ἢ πρὸς οἷα χωρία φεύγειν αἱρῶνται οἱ λαγὼ, ἐν τούτοις τὰ δίκτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυες, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν * ἐμπίπτων ἐνέδυ. τῷ ὃ μηδ' ἐντεῦθεν δοκεῖ διαφεύγειν, σοὶ πρὸς τῷ γιγνομένῳ καθίσης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἔμελλον ἐπιθρύπτεσθαι· ἢ αὐτὸς μὲν σὺ ὅπαθεν κραυγῇ ἤδη ὑστερίζων ἐπὶ τῷ λαγῳ βοῶν, ἐξέπληττες αὐτὸν, ὥστε ἀφρόνως ἀλίσκεσθαι· τοὺς δὲ ἔμπροσθεν σιγᾷν διδάξας ἐνεδρεύοντας λανθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ ἂν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐπιδεδειγμένος ἢ ὅτι τοὺς ἀνθρώπους μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε εἴ πνα λίποις ἂν τῷ πολεμίων. ἢν δέ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ὡπλισμένους ἢ ἀμφοτέρους μάχεσθαι, ἐν τῷ πιστῷ δὴ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμέναι πλεονεξίαι μέγα δύνανται· ταύτας ὃ ἐγὼ λέγω εἶναι, ὅταν τῷ γραπτῷ σοὶ μὲν τὰ σώματα ἠσκημένα ᾖ, σοῦ ὃ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, σοῦ ὃ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὦσιν. σοὶ ὃ χρὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅπ ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσί σε πρὸ ἑαυτῶν βουλεύεσθαι. μηδέποτε ἂν ἀφρονήσως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς τοὺς προπόλους τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὰν ἡμέρ

μίεσθαι. τῆς δὲ ἡμέρας ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα
ἔξει. ὅπως δὲ χρὴ τάττειν εἰς μάχην στρατιάν, ἢ ὅπως
ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς, ἢ ὀρει-
νὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλα-
κὰς νυκτερινὰς, ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως πρὸς
πολεμίους προσάγειν, ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως
ἐπὶ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν
ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως * νάπας ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ χ. νάπη.
ὅπως ἱππικὸν φυλάττεσθαι, ἢ ὅπως ἀκονιτὶ ἢ τοξότας·
καὶ εἶπε δέ σοι τίς ἄρα ἄρχοντι, οἱ πολέμιοι ὁπόθεν φανεῖεν.
πῶς χρὴ ἀντικαθιστάναι· καὶ εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι
ἄλλοθεν πόθεν οἱ πολέμιοι φανεῖεν, ἢ τί πρόσωπον,
ὅπως χρὴ ἀντιπροσάγειν· ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἄν τις
μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἰ-
δεῖεν· ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅσα τε
δὲ ἐγὼ ἤδειν, πολλάκις ἀκήκοας· ἄλλως τε εἴ τις ἐδύκει
τι τούτων ὀκνῆσαι, ἤδεινός αὐτῷ ἠμέλησας, ἢ ἀδικεῖν
μηχάνασαι. δεῖ δ' ἔν γε πρὸς τὰ ξυμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις
χρῆσθαι, οἵτινες ἂν σοι αἰεὶ συμφέρειν τούτων δοκῶσι. μάθε
δέ μου, ὦ παῖ, καὶ τάδε, ἔφη. τὰ μέγιστα παρὰ θεοῦ ἱερᾷ,
καὶ οἰωνοῖς μήτ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε, μηδ' ἐν τῇ στρατιᾷ
ψευδωνύμῃς, καταιδοῦ ὡς ἄνθρωποι μὴ αἰσθῶνται πράξεις
ἐπικάζοντες, εἰδότες δὲ ὅθεν ἀπὸ τοίας ἕξαι αὐτοῖς * τὰ- χ. τὰ ἀ-
γαθόν. γοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων. πολλοὶ μὲν δά.
* θεοὶ ἤδη πόλεις ἔπεισαν, καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτα- χ. θεοὶ αὖ
τοι εἶναι, πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους, ὑφ' ὧν οἱ πεισθέν- πολλάς.
τες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο. πολλοὶ δὴ πολλὰς ναῦς ἤδη καὶ
ἐλώτας καὶ πόλεις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ
ἔπαθον. πολλοὶ δὲ, οἷς ἐξὸν φίλοις χρῆσθαι, καὶ ἐῦ ποι-
εῖν, καὶ ἐῦ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες, ἢ
φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν. πολλοῖς
δ' ἐκ θεοῦ ἔπεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν, ἡδέως, ἐπι-
δυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον,
ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύδυκτον * χρυσὸν κτησά- χ. πλοῦτον.
μενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. ὅτῳ δὴ μὲ ἀνθρωπίνῃ φρο-
νίᾳ ἔδοξε μᾶλλον εἶναι τὸ ἄδεισον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρόμε-
θα ὃ, τι λάχοι τοῦτό τις πράττοι. θεοὶ δὲ, ὦ παῖ, αἰεὶ
ὄντες πάντα ἴσασι τὰ γεγενημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ, τι ἐξ
ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται. καὶ τῶν συμβαλλομένων ἀνθρώ-
πων οἷς ἂν ἵλεως ὦσι, προσημαίνουσιν ἃ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ

ἃ ἂ χρή. εἰ ὃ μὴ πᾶσιν ἐθέλοισι ξυμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστον. οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ἐπιμελεῖσθαι.

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ.

Κύρου παιδείας βιβλίον ϛ'.

ΤΟιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, προσάξιόν ἐστιν θεοῖς, καὶ ἤρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ ξυμμαχεῖς πέμπειν σφᾶς, ὅπου δίκαιον τὰ ὅσια. ἐπειδὴ δὲ δέδοκται, προσεύχοντο αὖθις Θεοῖς τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ ξυμμαχεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀπησπάζοντο ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπήει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης, πόσον τι ἄγοι στράτευμα, ὁ δ' ἔφη, * πεισμυρίους μέν, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· * ἄλλοι δὲ καὶ νῦν ἀπόντων τῶν ὁμοτίμων. πόσοι τινές· ἔφη ὁ Κυαξάρης. ἆρ' ἂν ὁ ἀριθμός σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα ξυφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες ἔτι οἱ ὁμότιμοι καλέμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥᾳδίως ἄρχουσιν. ἀπῆρε, ἔφη, δή τι αὐτῶν; ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοί γε. πῶς τοῦτο σαφές; ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον, πάντες ταὐτὰ λέγουσιν. ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας; ἀνάγκη γὰρ, ἔφη. τί ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τῷ δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τῷ ἡμε-

πεισμυρίους μὲν, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι.

ἄλλοι δὲ καὶ νῦν ἀπόντων τῶν ὁμοτίμων.

ἡμετέρων, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευώμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα; ἄκουε δή, ἔφη ὁ Κυαξάρης. Κροῖσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρταύας δὲ ὁ τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ καὶ πελταστὰς ὑπὲρ μείους τετρακισμυρίων. Ἀρίβαιον δὲ ὁ τῆς Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς ὑπὲρ μείους τετρακισμυρίων· τὸν Ἀράβιον δὲ Μαραγδον, ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατόν, καὶ σφενδονητὰς πάμπολύ τι χεῖρα· τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐκέτι πω ἴσμεν ὅσους λέγεται, εἰ ἔπονται· τοὺς δὲ ὑπὸ Φρυγίας τῆς † παρ' Ἑλλήσποντον συμβαλεῖν φασι † Γαβαῖον ἔχοντα εἰς † Καῦστρου πεδίον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππεῖς, πελταστὰς δὲ εἰς μυρίους. Κάρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παραγενηθέντας οὐ φασιν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλῶνά τε ἔχων καὶ πολὺ ἄλλην Ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι † ἱππέας μὲν ἄξειν † οὐ μείον δισμυρίων, ἅρματα δ' οὐ οἶδ' οὐ πολὺ διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἶμαι παμπόλους· † εἰώθει γὰρ ὁπότε διΐοι † ἐμβάλλει. Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισμυρίους ἔχει. πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλέον ἢ εἴκοσι μυριάδας, ἄγε δή, τῆς σῆς δυνάμεως τὸ πολὺ θορυβεῖ; εἰσὶν, ἔφη, Μήδων ἱππεῖς μὲν πλείους τῶν μυρίων, πελταστὰὶ δὲ καὶ τοξόται ἡμῶν τε καὶ ὑμετέρας κἂν ἑξακισμύριοι. Ἁρμενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν μείους ἢ τρίτον μέρος τῶν πολεμίων ἱππικὸν, πεζοὺς δὲ χεῖρον ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. τί δῆτα, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι οὓς σύ φῃς ἄγειν; ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν πεσεῖν ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μὴ, αὖθις βουλευσόμεθα· πρὶν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἑκάστων, ὅστις ἐστί. χεῖρον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἢ αὐτή. τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἵ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. ἆρα, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ, τοιούτων γε τῶν ὅπλων ὄντων. ἀνάγκη γὰρ ἦν, ἔφη ὁ Κυαξάρης. ἆρα ἐν τούτῳ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, τῶν πλειόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν πεπωκόμενοι ἀναλωθείησαν, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων οἱ πολλοὶ.

γρ. πρὸς Ἑλλησπόντῳ.
γρ. Γαβαίδον.
γρ. Καῦστειον.
fort. ὅπ ἱππέας μὴ ἄξει aut absque ὅπ. Steph.
γρ. ἐκ ἐλάττους.
Aut εἰώθει in εἴωθε, aut ἐμβάλλει tandum in ἐμβάλλοι. Steph.

πολλοί. εἰ ἔν ὅτῳ ἔχει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις χρεῖττον εὕροι, ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅπ εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα δ' αὐτοῖν πλεῖον στράτευμα; ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐῶ ἴδιον, ὅτι ἴσθ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε οὐκ ἂν ὑπερβαλοίμεθα τοὺς πολεμίους. τί μοι ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; ἐγὼ μὲν ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, * εἰ σὺ εἶλω, * ὡς τάχιστα ὅπλα ἐπιτήδεια τοῖς Πέρσαις τοῖς παροῦσιν, οἷά περ ἔχουσι) ἔχοντες οἱ παρόντες, οἱ τῆς ὁμοτίμων καλούμενοι. ταῦτα δ' ὅτι, ἔφη, μὲν τοὺς τὰ στέρνα, γέρρον δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν, κοπὶς δὲ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν. κἂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι * ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν αἱρετώτερον. τὰ δ' ὅπλα, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ὅτι τοὺς μένοντας· οἶμαι μέν τ' ἂν αὐτοὺς φεύγοντας, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζοντες μήτε φεύγειν μήτ' ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν ὅτῳ ἔλεξε· τῇ δὲ Κυαξάρῃ ἔδοξέ τε εὖ λέγειν, καὶ τῷ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι ἐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ παρεπομένοις· καὶ σχεδόν τι ἕτοιμα ἦν, καὶ τῆς Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν, ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στράτευμα.

ὑμέτερον. Phil.

χρ. εἰ οἱσύλω ἔχοιμι. vel potiùs οἱ πάν.

χρ. ὡς τάχιστ' ἂν ὅπλα πιτήμω.

χρ. ἀσφαλέστερον, τοῖς ἐναντίοις ἢ τὸ φ.

χρ. ἐκέτων μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ καὶ.

2. 2. Ἔνθα δὴ εἰπεῖν λέγει) ὁ Κῦρος Ξενοφῶντα αὐτοῦ πάλιν· Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν, αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους ὅπως, καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους, ὡς εἰς χεῖρας ξυμμίξοντας τοῖς πολεμίοις· τοὺς δ' ἑπομένους ὑμῖν Πέρσας γινώσκων, ὅτι ὅπως ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὡς ὅτι σφοδρότατα ταχθέντες μάχεσθαι· ἔδεισα μὴ ὀλίγοι σάντες, καὶ ἔρημοι ξυμμάχων ξυμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι. νυνὶ δ' ἔν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἥκετε ἃ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσαι αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ὑμετέροις τάς γε μὲν ψυχὰς αὐτῆς θήγειν * ἡμέτερον τὸ ἔργον· ἄρχοντος γάρ ὄτου * οὐκ αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀρχομένων ὅπως ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

3. 3. Ὁ μὲν ὅτῳ εἶπεν· οἱ δ' ἥσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μὴ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι, εἷς δὲ αὐτῆς καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἀλλὰ θαυμαστὰ μὲν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ ξυμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅπως τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμαχεῖσθαι,

ἀλλὰ

ἀλλὰ γιγνώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι ἔστι, καὶ μάλιστα ἐνδύονται τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων, καὶ δῶρα ἥδιστα οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω συγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονα αὐτὰ πωλοῦνται οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι φοβηθέντες ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡδήσονται, ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι. εἰς τε τοὺς ὁμοτίμους καθεζόμενοι, βεβαιοτέρως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο, ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γιγνόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο ἄροιντο. ἀπαίνει μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρή· ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τὸν ἀνδρῶν δήγειν πάντως τὸ φρόνημα, ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον, ὅ, τι ἂν ἔτι βέλτιονες γένωνται.

γρ. γενόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γένοιτο ἀπεῖναι.

4. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθεὶς τὰ ὅπλα εἰς τὸ μέσον, καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατώτας, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρᾳ, καὶ ἐτράφητε· καὶ τὰ σώματα γε ἡμῶν οὐδὲν χείρονα ἔχετε, ψυχάς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν πεποίηκεν ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῆς ἴσων ἡμῖν, οὐκ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τὰ ὀπτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πλείζεσθαι· νῦν δ' ὅπως μὲν ταῦτα ἕξετε, ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς Θεοῖς. ἕξεσι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβοῦσιν ὅπλα οἷά περ ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ εἴ τι χείρονες ἡμῶν ἐσμεν, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν· κἂν τι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηται, τῆς ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦμεν. τὸν μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε πιθόμενοι καὶ ἀκούσαντες ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν. ἃ γὰρ ἦν ὑμῖν ὁρᾶν ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπιμελεῖσθαι· ἐν ᾧ τῇδε τῇ ὁπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. δόρατι μὲν γὰρ καὶ τὰ στέρνα ἀμύζων ἑκάστῳ ἔσται, γέρρον ᾧ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν μάχιμον ᾧ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ᾗ δὴ παίειν τοὺς ἐναντίους δέήσει, οὐδὲν φυλαττομένους μή τι παίσαντες ὑπαμάρτωμεν. τί ἂν οὖν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου ἡμῶν διαφέροι; πολὺ ἐν τόλμῃ, ἣν οὐδὲν ὑμῖν προσήκει ἧττον παρέχεσθαι, νίκης τε καὶ σώζειν, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτιστος τε, ὃς πάντα τὰ τῆς ἥττονος τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον. ἢ καὶ ὑμᾶς τοῦτο δεῖσθαι; τέλος, εἶπεν,

γρ. λαβόντας.

ἀκηκόατε

ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὅπλα πάντα· ὁ μὲν χρήζων λαμβάνετο ταῦτα, καὶ ἀποχωρεῖτω ὅπῃ τ' ἂν ἐθέλῃ εἰς τ' ἰδίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν μαλθακῷ χωρίῳ

χ. πονοῦντες, ὁμοίως βιοτεύειν, τυγχάνοιεν μὴ ἐθέλοντες.

(ἃ ἴδῃ), καταμάθῃτε ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις ὁ μὴ ἔστιν εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμιζον εἰ παρακελεύσωνται ὥστε τὰ ὅμοια * πονοῦντες τῆς αὐτῆς τυγχάνειν. μὴ θελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν δι' ἅπαντος τοῦ αἰῶνος ἀμοχθοῦντες βιοτεύειν· καὶ ὅτε δὴ ἀποχωροῦντα πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες.

5. 5 Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν πορσύνεσθαι, παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῆς μετ' ἑαυτοῦ πρὸς ἰσχύν, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικά, θηγεῖν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρου ὑπηρέτας, πορσύνειν ἑκάστοις τῆς στρατιᾶς * ἱκανῶς ὧν ἐδέοντο πάντα τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν· τοῦτο δὲ διδαξάμενος, οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐνεὶ δοκῶν καταμεμαθηκέναι, ὅπ ὅτι κέρδιστοι ἔκασα χίγνονται οἱ ἂν, ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς πορσέχειν τὸν νοῦν, ὀπὶ ἓν ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῆς δὲ τῆς πολεμικῶν πρακτικῆς καὶ τοῦ τάξαι μελετᾶν καὶ ἀκοντίζειν, κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σωὶ μαχαίρᾳ, καὶ γέρρῳ, καὶ θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθὺς αὐτῆς παρεσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη ὀπὶ τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους. τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, ὁρῶντες ἂν εἰδῶσιν ὅπ οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο πρέφον), ἢ ὅπως

χ. μαχοῦνται.

* μάχωνται) ὑπὸ τῆς πρεφόντων.

6. 6. Ἐπ δὲ πρὸς τούτοις ἐνοήσας, ὅπ πολὺ ὁπόσων ἀνθρώπων) ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτα ἀσκεῖν ἀγῶνας * τε αὐτοῖς προεῖπεν ἃ πάντων ὁπόσα ἐξίνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν ἔν) ὑπὸ γραπωτῆς. ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἦν, ἰδιώτῃ μὲν ἀγαθὸν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας, καὶ ἐπιτήμονα τῆς γραπωτικῆς, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλόπονον ὀπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις πενταδάρχῳ δ', αὐτὸν ὄντα οἷόν περ ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὴν πενταδάρχαν εἰς τὸ δυνατὸν τοιαύτην παρέχειν δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ τὸν λόχον· ὡς δ' αὕτως ταξιάρχῳ. ὡς δ' αὕτως ἐπὶ πᾶσι κάσῳ τῆς ἄλλων ἀρχόντων, * ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα

Vel Particula τε in γε mutanda, vel utraq; potius omitt. Steph.

χ. ἀνεπίπληκτον.

ὀπμε-

ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῆς ὑπ' αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὖ ὧν ἂν ἄρχωσι, παρέξωσι τὰ δέοντα πονοῦντας.

7. Ἆθλα δὲ προὔφηνε, τοῖς μὲν ταξιάρχαις, οἱ κρατήσας δόξαιεν τὰς τάξεις εὖ διασκεδάσαι, χιλιάρχους ἔσεσθαι· τῆς καὶ λοχαγῶν, οἱ κρατήσοις δόξαιεν τοὺς λόχους ἀποδεικνῦναι, εἰς τὰς τῆς ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι· τῆς δ' αὖ δεκαδαρχῶν τοὺς κρατήσας, εἰς τὰς τῆς λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι· τῆς δ' αὖ πεμπαδαρχῶν, ὡσαύτως εἰς τὰς τῆς δεκάρχων· τῆς γε μὴν ἰδιώτης τοὺς κρατιστεύοντας, εἰς τὰς τῆς πεμπαδαρχῶν· ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι, πρῶτον μὲν διαφυλάττειν ὑπὸ τῆς ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ καὶ πρέπουσαι ἑκάστοις συμπαρείποντο. ἐπαύξετο δὲ καὶ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ὁπόντι χείρω ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. προεῖπε δὲ νικητήρια καὶ ἅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ ταῖς δεκάσιν αὐτῶν, καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται * εὐπειστότατοι τοῖς ἄρχουσιν ὦσι, καὶ προθυμότατα ἀσκῶσαι τὰ προειρημένα· ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητήρια, οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε, καὶ ἤσκητο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

7. προὔφηνε] προὔθηκε Ald. Cant. Steph. Wech. Leuncl. Zeun. Hutch. Schneid. Bip. Sauppius. προὔφηνε Aldus Iunior. προὔφαινε Vulg. Edd. Ven. Flor. Mediol. Basil. Oxon. Cant. Steph. Wech. Leuncl. Zeun. Hutch. Schneid. Bip. Sauppius. προὔφαιν

χθεῖεν, δᾶπον καταςῆναι· ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ
ἂν δέῃ ξυναρμοσθῆναι, ἔστι, καὶν ὁπωσοῦν καταβεβλημέν
τύχῃ, ξυναρμόσαι ταῦτα εὐπετῶς, ἢν ἔχῃ γνωρίσματα
ὥστε εὔδηλον εἶ) ἐξ ὁποίας χώρας ἕκαστον αὐτῶν ἦκεν. ἐδό-
κουν δὲ ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ προφόμμοι καὶ ποῖς τὸ ἧττον
γρ. τὰ συν- ἀλλήλους ἂν ἐθέλειν ἀπολείπειν. ὅπου ἐώρα καὶ τὰ θηρία * πρὸς
προφόμμα. ὁμοῦ προφόμμα δεινὸν ἔχοντα πόδον, ἢν πῃ αὐτὰ διακω-
ἀπ' ἀλλήλων.

10. 10. Ἐπεμέλετο δὲ καὶ τῶνδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνή-
δρωτοι νομόμμοι ὑπὸ τὸ ἄειρον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἢ γὰρ
ἐπὶ θήραν αὐτοὺς ἐξάγων ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ πα-
διὰς τοιαύτας ἐξευρίσκων, αἳ ἱδρῶτα ἔμελλον παρέξειν·
al. προέξαι. καὶ * προέξας εἴ τι δεόμμοῦ τύχοι, ὅπως ἐξηγεῖτο τῷ προ-
ξένῳ, ὡς μὴ ἐπαυλίοιεν ἀνιδρωτί. τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς
τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶ), πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς
τὸ δύνασθαί τι πονεῖν. καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ φαιδρότερ
εἶ) ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶ), ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπο
γρ. πραότε- νθντες ἀλλήλοις, πραότεροι ξυνεσήκασι· πρός γε μὲν
ρον. τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται, οἱ ἂν ξυνειδῶ
σιν ἑαυτοῖς εὖ ἠσκηκότες.

11 11. Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηνῇ μὲν κατεσκεύασατο, ἣν
ἱκανὴν ἔχειν ὡς καλοίη ἐπὶ τὸ δεῖπνον· σκάλει δὲ ὡς πλεί
στους τῶν ταξιαρχῶν, ὡς καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶ)· ἔστι δ'
ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκάρχων τινὰς, καὶ τῶν πεμ
παδάρχων σκάλει· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν τραπεζῶν, ἔστι δ'
ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν
ὅλην. σκάλει δὴ, καὶ ἐπίμα ὅτε τινας ἴδοι τοιοῦτό τι ποιή-
σαντας, ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ μὲν ῥᾳστώνης
μόμμα ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε, καὶ τοῖς καλουμένοις ὅτι τὸ δεῖπνον
καὶ τοὺ ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους ἀεὶ
πάντων ἐποίει. ἐδὲν γὰρ ἧττον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ
εἶ) τοὺ ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας ἤτε κηρύκων, ἤτε
πρέσβεων, καὶ ὃ πρὸς ἡγεῖτο δεῖν εἶ) τούτους, καὶ ὁπλήμα
νας τῶν τραπωπικῶν, καὶ ξυνετοὺς, ὥσπερ ὦ σοφοὺς καὶ
ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράχους. πρὸς ὃ τούτοις, καὶ ὅσα δ
βέλπτι νομιζόμμοι ἔχουσιν, ἐγίνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺ
ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ὡς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔρ
γον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν, ὅτ
ἂν ὁ ἄρχων προστάττοι.

12. 12. Ἀεὶ μὲν ἔν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκιοῖεν
ὅπως

ὅπως * ἐυχαειστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται, καὶ παρορῶντες εἰς τἀγαθὸν. ἀφίκετο δ' ἔν καὶ εἰς πύνδε ποτὲ τὸν λόγον· ἆρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδιέστερόί π ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ * ἕτεροι, ὅπ ὐ πιπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν; ἢ ὐδὲν ἄρα διοίσουσιν ἡμῶν ὅτε ἐν ταῖς ξυνουσίαις, ὅτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι δεῖς τοὺς πολεμίους δέῃ; καὶ ὁ Ἀγάσιππος ὑπολαβὼν εἶπεν, ἀλλ' ὀπτίοι μέν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους, ὅπως ἔγωγε ὑπίσαμαι· ἐν μέντοι τῇ ξυνουσίᾳ δύσκολοι καὶ μὰ τοὺς Θεοὺς ἔνιοι αὐτῶν ἤδη φαίνονται. τρεῖς μέν, ἔφη, Κυαξάρης ἔπεμψεν εἰς πᾶν τάξιν ἑκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο ἑκάστῳ ἡμῶν πρία κρέα, ἢ καὶ πλείω τὰ προφερόμενα· καὶ ἤρξατο μέν δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος πᾶν τρώτιον βέλτιον φέρων· ὅτε δ' τὸ δεύτερον εἰσίοι φέρων, ἐκέλευσα ἐγὼ πρὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι, καὶ ἀναπαλιν φέρειν. ἀναγκαῖον δή τις ἦν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων παπτῆναι, μὰ Δί', ἔφη, ἐμὲ δὲ μέν δὴ οὐδὲν ἧττον ὄφελεν. εἴγε ἀφ' ἡμῶν ἦρξε μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται, καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην τε, εἴ τι μεῖον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα τοῦτο γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὡς δὲ τὰ προφερόμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἔπε, οἶμαι, ὑμᾶς λαμβάνοντας, τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν, ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο· καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν, τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ πρῶν κληθέντα * δεῦρο τυχεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον, ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἄρξει, καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τοσούτῳ προέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ ἦν λοιπὸν ἦν τῆς προφορᾶς· κἀκεῖνος ἔλαβε μετ' ἐμὲ δεύτερος. ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει ὃ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον λημόμενος. * καὶ ὁ μάγειρος οἰόμενος αὐτὸν οὐδὲν π δεῖσθαι ὄψου, ᾧ χρῆτο προφέρων, εἶναι λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον· ἐνταῦθα δὴ ὕπνου βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήλωτο μέν αὐτῷ ὃ εἰλήφει ὄψον· ὃ δὲ ἔπ αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαί τε, καὶ ὀργίζεσθαι τῇ τύχῃ * δυστοχήσαντι ἀπέτρεψεν. ὁ μέν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰόντων ξυνεκέκλιτό τε τῷ χείρε; καὶ τῷ * γέλωτι ὑφαίνετο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη, πρόσπειράμενος βάπτειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἠθελησάμην κατέχειν τὸν γέλωτα. τοιοῦτον μέν δή σοι, ὦ Κῦρε, ἕνα

al. ἐυχαειστότατοί. γρ. ἑταῖροι. γρ. δευτερεύειν. γρ. καὶ ὁ Ἀρταμας. γρ. δυσκλεέστατος. γρ. λέγων ὑφ.

φῆ ἐπαίρων ἐπιστεικνύω, ἔφη· ἐπεὶ μὲν δὴ τοῦτο, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλασαν. ἄλλο δέ τις ἔλεξε φῆ ταξιαρχῶν, σοῦ μὲν δὴ ἕνεκα, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, ὕπνου δυσκόλως ἐπιτυχεν· ἐγὼ γὰρ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας, καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστον τάξιν, ἃ ἔδεδοκτο σοὶ ἐμάθομεν, ὅπως δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐπίστευον, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον· καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας δήτα ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ πρὸ ἄλλας ἢ ὄμιλον δεῖν, ἔπειτα σὰς ἐκ τοῦ ἐμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἡνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, πορεύεσθαι ἐκέλευσα. καὶ ὁ ἀνὴρ σὺν τῷ νεανίᾳ ἐκεῖνο προσελθὼν τοῦ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν, ἐπορεύετο. κἀγὼ ἰδὼν εἶπον, ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, προέρχομαι, ὥσπερ σὺ κελεύεις. κἀγὼ εἶπον, ἀλλ' ἐγὼ σέ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας προϊέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, οὐκ ἀκούετ', ἔφη, προσάπονλο προϊέναι πάντας; καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν, ἦσαν πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοῦ ἀνεχώρειζεν, ἐδεσφόρων τε καὶ ἔλεγον, ποτέρῳ χρὴ πείσασθαι; νυνὶ μὲν ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πρῴως, ὑξαρχῆς * ἂν καταχωρείσας. εἶπον μηδένα φῆ ὅπισθεν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγῆται· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας πρὸ προϊέναι ἕτεσθαι. ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπὸν ἦλθε πρὸς ἐμέ. καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ὀπισθοφυλακὴν δοῦναι, ἵν' ἔγεφα οἰκαδε, κἀγὼ (ὁ γὰρ λοχαγὸς ἤδει ὅπου ἔκειτο ἡ ὀπισθοφυλακὴ) ἐκέλευσα αὐτὸν δεξάμενον ἐνεγκεῖν τὴν ὀπισθοφυλακήν· ὁ μὲν δὴ ἔπρεσχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνο εἵπετο τῷ λοχαγῷ, σὺν αὐτῷ τῷ πρώεχι καὶ τῇ κοπίδι· καὶ ὁ ἄλλο ὃ τις λόχο ἰδὼν ἐκεῖνον ξυνέσπεχε, καὶ ἦκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ὀπισθοφυλακήν. ὅπως, ἔφη, ὅτε ἐμὸς λόχο ἀκολουθοί σοι πάντα τὰ δέοντα σοί. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς, ἐγέλων ὀπὶ τῇ δορυφορείᾳ τῆς ὀπισθοφυλακῆς. ὁ δὲ Κῦρο εἶπεν, ὁ Ζεῦ καὶ πάντες θεοὶ, οἵους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους, οἵ γε συντεθραμμένοι μὲν ὅπως εἰσὶν, ὥστε ἔξ) αὐτῷ καὶ μικρῷ ὄντι παμπόλλους φίλους ἀνακτήσασθαι· πλουσιοὶ δ' ὅπως εἰσί τινες, ὥστε πολὺν ἐλέσθαι τὸ προσαπόμενον, πρότερον πείθοντας. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι, ἢ τοιούτους στρατιώτας

χρ. ὥστε πινὰς αὐτῷ ξι καὶ μικρῷ ὄντι φίλους ἀνακτήσασθαι πλουσίους.

πως ἔχειν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν, ὅπως ἐπήνεσε τὰς
στραπώτας.

13

13. Ἐν ᾧ τῇ σκιᾷ ἐπύγχανέ πως ὢν τῆς ταξιαρχῶν, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον τῆς * συφνοτέρων ἀνθρώπων· ὃς δὴ καὶ τότε πως εἶπεν, ἢ γὰρ οἴει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους * ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; ἀλλὰ τί μὴν βυλόμενοι, ἔφη, ὁ Κῦρος, ψεύδονται; τί δ' ἄλλο γε, ἔφη, ἢ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες, ὧνπερ ἕνεκα λέγουσί τε ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται; καὶ ὁ Κῦρος, εὐφήμει, ἔφη, μὴ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς τεθαυμασμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἰσὶ καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ ποιήσειν ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν ὑπισχνούμενοι. καὶ ταῦτα φανερῶς γιγνομένοις ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα, καὶ κερδαίνειν ποιοῦσιν. οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς ξυνοῦσιν μήτε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κίρδει, μήτ' ὀπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μήτ' ὀπὶ βλάβῃ μηδεμιᾷ, πῶς οὐχ ὅτι εἰκότως ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον, ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν γέλωτα παρεχόντων. * αὖθις δὲ ὁ λοχαγὸς ὁ τῶν τοξοτῶν ἐπιγελάσας Κῦρον ἔφη, ἦ που ἄν, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἰ γε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου. (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν φιλίαις καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἄττα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν) ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εὐφραίνειν μέν τί σε βυλόμεθα. βλάπτειν δὲ οὐδέν, ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτῷ τῷ κλαίειν καθίζοντι τοὺς φίλους, πολλαχῇ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονι ἄξια διαπεπρᾶχθαι, ὁ γέλωτα αὐτοῖς μεχανώμενος. εὑρήσεις δὲ σύ, ὦ ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. κλαύσασι μέν γε καὶ πατέρες υἱοῖς ξωφρονίσαι μηχανῶνται, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλαίοντας καθίζειν, εἰς δικαιοσύνην τρεπτέον· τοὺς δ' γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς εὐθυμοτικωτέρας ποιοῦντας, ἢ πολικωτέρας ἐκ τούτου ὁ Γαδάτας ὦδέ πως εἶπε, σύ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ὧν μοι πίθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρρῶν θαπανήσεις πολὺ τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, καὶ τοῖσδε τοῖς φίλοις

τούτου

χ. συφνοτέρων.
χ. ἀληθῶς
χ. αὐτὸς δὲ.

τότε ὀλίγα ἀξία γέλωτος ὑπομαψιλεύσῃ. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολύ, σοι ὄζειν ἀποκείμενος· ὅτε γὲ αὐτὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτόν, οὐδὲ μὴν φίλοις γε, οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἶναι γέλωτα παρέχεις. ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασις ὄζειν ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, * καὶ σὺ δή αὖ, ὦ Ἰσχόμαχε, γέλωτα ποιεῖν ἔξ ἐμοῦ; καὶ ὁ λοχαγὸς εἶπε, ναὶ μὰ Δί' ἀνόητος ἄρξειν. ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ πῦρ οἶμαι ῥᾷον ἄν τις ἐκρίψειεν, ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. ἐπὶ τούτῳ μὴν δὴ οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον ἰδόντες αὖπω, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ λοχαγέ, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸ πρωδαιότατον διαφθείρεις, γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτ', ἔφη, ὄντα τῷ γέλωτι.

* καὶ σὺ δή αὖ, ὦ Ἰσχόμαχε, γέλωτα ποιεῖν ἔξ ἐμοῦ;

14. Ταῦτα μὲν ἐνταῦθ' ἔληξεν· ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν, ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ ὅτι ὀξελαύνοντι μὲν σοὶ ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονος, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἢν δέ τι γίγνηται ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι πάντες ἴσοι εἶναι τὸν τε ἔχοντα αὐτὸ καὶ τὸν μηδὲν ἔχοντα. ἐγὼ γοῦν οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τὴν ἐν ἀνθρώποις ἕξιν * τῆς ἴσης τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσαν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς ταῦτα, ἆρ' οὖν, πρὸς τῆς Θεῶν, κελεύοντος ἡμῖν, ἄνδρες, ἐμβαλεῖν πρὸ ταῦτα βάλλω εἰς * τὰ στρατεύματα πότερα δοκεῖ, ἢν τι ἐκ τῆς πόνων δῷ ὁ Θεὸς ἀγαθὸν, ἴσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ ζητοῦντας τὰ ἔργα ἑκάστοις πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ * προστιθέναι; καὶ τις ἔδει, ἔφη ὁ Κρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον πρὸ τούτου, ἀλλ' ἀρά γε προειπεῖν, ὅτι ἔστω πιθήσεις; ἢ ὃ σὺ καὶ τοὺ ἀγαθοὺ * ἔφη ἔναις, * ἔφη, προεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. ἃ μὲν γὰρ ἔργα τοιαῦτα ἐστὶν, οἷς ἀναγκαῖον ἐθελοντὰς ἐπόμενοι κτήσονται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατείας ἐμοὶ ἴσως ἔτι οἰκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺ ὀπαδοὺς ἀδικεῖν οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. ἢ καὶ οἴει, ἔφη, ὁ Κρυσάντας ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθὸν, ὥστε μὴ ἴσον ἔχειν τυγχανεῖν, ἀλλὰ τοὺ κρατίστους καὶ τιμαῖς καὶ δωρεαῖς πλεονεκτεῖν; ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ὑμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τοὺ πλεῖστα καὶ πονηρότατα, καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ τοῖ

τοῖς κακίστοις σύμφορον φανεῖας τοὺ ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δ' Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτὴν ἕνεκα τῆς ὁμοπάμων χάριτος τοῦτο τὸ ψήφισμα. βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο εἶναι, εἰ μανθάνοιεν ὅτι οὐκ τῆς ἔργων καὶ αὐτοὶ κεινόμενοι, τῆς ἀξίων τεύξοιντο. καιρὸς δ' ἂν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι νῦν ἐμβάλλειν τοιαῦτα ῥήματα, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμόπαμοι ὤκνουν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. ὅπως δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ ἐμβαλέσθαι τοιοῦτον λόγον, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι, ὅστις ὡς ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

15. Ἐπιγελάσας δή τις τῶν ταξιαρχῶν εἶπεν, ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἀνδρες καὶ τοῦ δήμου οἶδα, ὃς συνεργεῖ ὥστε μὴ ἐλάττω ὕβριν ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο τοῦτον, τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκείνατο, ἔστι νὴ Δί' ἀνὴρ σύσκηνος ἐμός, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. ἄλλος δ' αὖ ἐπήρετο αὐτόν, ἦ καὶ τῆς πόνων; μὰ Δί', ἔφη, ὃ μὴν δῆτα ἀλλὰ τοῦτό γε φαδόμην ἐάλωκα. καὶ γὰρ πόνων, καὶ τῆς ἄλλων ὧν τοιούτων πάνυ σφόδρα ἀεὶ ἐᾷ τὸ βελόμενον πλέον ἔχειν· ἀλλ' ἐγὼ μὲν; ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους οἷον καὶ νῦν ὅδε λέγει. εἰπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στράτευμα, ἐξαιρετέους ἐστὶν ἐκ τῶν στρατιωτῶν οἷς ἔπεσθε, ἢ ἄν τις ἡγῆται. ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειροῦσιν οἱ μὴ κακοὶ, κἀγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι, ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἡ μὲν γὰρ πονηρία διὰ τῆς ῥᾳθυμίας ἡδονῶν πρόσοδον, ταύτας ἔχει ξυμπειθούσας πολλὰς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν. ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα, καὶ πάνυ δηλή ἐστιν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπαπαδᾶν, ἄλλως τε καὶ ἦν ἄλλοι ὦσιν ὁπὸ τὸ πρανὲς, καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες. καὶ τοίνυν διὰ μὲν πόνου βλακεία. καὶ * ἀπορία μόνον κακοὶ ὦσι, τούτους ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, δαπάνῃ μόνον ζημιοῦν τοὺς κοινωνούς. οἱ δ' αὖ τῆς μὲ πόνων κακοὶ ὦσι κοινωνοὶ, πρὸς ἢ τὸ * πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, ἔτι καὶ ἡγεμονικοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρὰ, πολλάκις δὲ δυνάμενοι τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύναι. ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰσι. καὶ μηδὲ μόνοι σκοπῆτε, ὅπως, ἐν τῇ πολιτικῇ ἀντιπληρώσητε τὰς τάξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἵππους, οἳ ἂν ἄτιμοι ὦσιν, ἐὰν παιδευθῶσι, τούτους ζητεῖτε, ὅπως

15. ἐξαιρετέους.

ἀπορία. Steph.

Ald. & Flor. πλεῖον ἔχειν.

γρ. ὑμῖν. ὅπως καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων, οἱ ἂν * ἡμῶν μάλιστα δο-
κῶσι σωτηρίαν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμ-
βάνετε. μάρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν· ὅτι
καὶ ἅρμα δίπτυχα ταχὺ γήροις ἂν βραδέων ἵππων ἐνόντων
ὅτε δίκαιον, ἀδίκων συνεζευγμένων. ὁδί γε οἶκος δια-
ται εὖ οἰκεῖσθαι πονηρῶν οἰκετῶν χρώμενος, ἀλλὰ καὶ
ἐνδεόμενος οἰκετῶν ἥκιστ' ἂν σφάλλεται), ἢ ὑπὸ ἀδίκων πε-
ριπίπτων. οὐ δὲ ἴστε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι ἀδί-
κων μόνον ἀφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι καὶ
ἀπέσονται. ἀλλὰ καὶ τῶν καταμωμένων ὅσοι μὴ ἀνεπι-
γρ. ἀπο- πλαστοι ἤδη κακίας, * ἀναπαιδαρῶνται πάλιν αὐτοί·
καθ. οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμαζομένους, πολὺ
εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀντέξονται. ὁ μὲν δὴ ὅπως ἐπὶ
τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε ταῦτα, καὶ ὅπως ἐπο-
ποίει.

16. 16. Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὖ καὶ σκώμματος ἦρχεν ὁ
γρ. ταξι- Κῦρος, καταμανθάνων γάρ τινα τῶν * λοχαγῶν σωμάτιο-
άρχων. νον ἀγόμενον, καὶ παρακλίτως πεποιημένον ἄνδρα ὁρῶν
γρ. ταξί- δασύν τε καὶ ὑπερφυᾶ, ἀναπαλέσας τὸν * λοχαγὸν
αρχον. ὀνόματι, εἶπεν ὧδε. ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἦ καὶ σὺ
κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, θεραπεύεις τοῦ-
το μειράκιον τὸ παρακαπακείμενόν σοι; νὴ τὸν Δί', ἔφη
γρ. ἥδομαί ὁ Σαμβαύλας, * ἥδομαι καὶ συνὼν τούτῳ, καὶ θεώμενος
γε δὴ καὶ αὐτόν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι προσέβλεψαν
ἐγὼ συνὼν τε τούτῳ. ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αὐτὸ
ἐγέλασαν πάντες· καί τις εἶπε, πρὸς τῆς Θεῶν, ὦ Σαμ-
βαύλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ἀνὴρ ἀνὴρ ἐπῆρεν; καὶ ὃς
εἶπεν, ἐγὼ ὑμῖν, νὴ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ὁπόσα-
κις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα, εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐ πώ-
ποτέ μοι ἔτ' ἀρνήσασθαι ἔφασκεν, ἔτε βάδιον ὑπέ-
κυπτεν, ἀλλ' αἰεὶ πρόσχων· ὁπόσακις τε προῖξαί τι αὐτῷ
προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦν-
γρ. δέκα. τα. πεποίηκε γὰρ καὶ τοὺς * δώδεκα ἅπαντας τοιούτους, οὐ
λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς οἵους δεῖ εἶναι. καί τις εἶπε
καὶ πάνυ τοιοῦτον ὄντα· οὐ φιλεῖς αὐτὸν, ὥσπερ τοὺς συ-
γκόλακας; καὶ ὁ ἀνὴρ ὁ ἐκεῖνος πρὸς ταῦτα εἶπε, μὰ Δία, ἔφη,
οὐ δὲ φιλοπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἠθέλε
φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων τοιαῦτα μ
δὴ καὶ γελοῖα καὶ ἀσχήμονα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τ
σκηνῇ. τέλος δὲ, τὰς τελευταίας σπονδὰς ποιησάντες. καὶ ἐπ

ξάμβην

ξάμβνοι τοῖς Θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, πῶ σκιωλὴ εἰς κοίτῳω ἐλέυσον.

17. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρ☉ ξυνέλεξε τοὺ στρατώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· παρέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι· τὰ δ' ἆθλα τῆς νίκης, ἣν μὴν ἡμεῖς νικῶμβν, δῆλον ὅτι οἵ τε πολέμιοι ἂν ἡμέτερα, καὶ ἡμῖν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἢν γὰ ἡμεῖς αὖ νικώμβθα (τοῦτο γὰ ἀεὶ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν δεῖ) καὶ ὅτῳ τὰ τῶν ἠπομβνων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα φέρει) ὅτῳ δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν, ὡς ὅταν μὲ ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμῳ γβυόμβνοι, ἐν ἑαυτοῖς * ἔχωσιν ἕκαστοι, ὡς εἰ μὴ αὐτός πς προθυμηθήσε), ἀδὲν ἐσόμβνον δεόντων, ταχὺ πολλά τε καὶ καλὰ διαπεφόπονται· ἀδὲν γὰ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν προσπεσόντων δεομβνων. ὁπότων δὲ ἕκαστος διανοηθῇ, ὡς ἄλλ☉ ἔσῃ ὁ προάσων καὶ ὁ μαχόμβν☉, κἂν αὐτὸς μαλακίζῃ). * τοῖς τοιούτοις, ἔφη, σὺ ἴσε, ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα * ἥξει τὰ χαλεπὰ φερόμβνα. καὶ ὁ Θεὸς ὅτῳ πως ἐποίησε, τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προσάπτειν ἀγαθὰ ποιεῖν, ἄλλως αὐτοῖς ὀπτακτέον δῆλωσι. νυῶ ὧν, ἔφη, λεγέτω πς ἐνθάδε ἀναστὰς πρὸς ἀμᾶς τάτα, πρότερως ἂν πῶ ἀρετῶ οἴεται ἀσκεῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι. ἢ ἂν εἰδῶμβν ὅτι ἀδὲν διαφέρει κακὸν εἶ· ὁμοίως γὰρ πάντες δῆλ ἴσων τεύξόμβθα.

17. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρ☉ ξυνέλεξε τοὺ στρατώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· παρέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι· τὰ δ' ἆθλα τῆς νίκης, ἣν μὴν ἡμεῖς νικῶμβν, δῆλον ὅτι οἵ τε πολέμιοι ἂν ἡμέτερα, καὶ ἡμῖν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἢν γὰ ἡμεῖς αὖ νικώμβθα (τοῦτο γὰ ἀεὶ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν δεῖ) καὶ ὅτῳ τὰ τῶν ἠπομβνων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα φέρει) ὅτῳ δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν, ὡς ὅταν μὲ ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμῳ γβυόμβνοι, ἐν ἑαυτοῖς * ἔχωσιν ἕκαστοι, ὡς εἰ μὴ αὐτός πς προθυμηθήσε), ἀδὲν ἐσόμβνον δεόντων, ταχὺ πολλά τε καὶ καλὰ διαπεφόπονται· ἀδὲν γὰ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν προσπεσόντων δεομβνων. ὁπότων δὲ ἕκαστος διανοηθῇ, ὡς ἄλλ☉ ἔσῃ ὁ προάσων καὶ ὁ μαχόμβν☉, κἂν αὐτὸς μαλακίζῃ). * τοῖς τοιούτοις, ἔφη, σὺ ἴσε, ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα * ἥξει τὰ χαλεπὰ φερόμβνα. καὶ ὁ Θεὸς ὅτῳ πως ἐποίησε, τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προσάπτειν ἀγαθὰ ποιεῖν, ἄλλως αὐτοῖς ὀπτακτέον δῆλωσι. νυῶ ὧν, ἔφη, λεγέτω πς ἐνθάδε ἀναστὰς πρὸς ἀμᾶς τάτα, πρότερως ἂν πῶ ἀρετῶ οἴεται ἀσκεῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι. ἢ ἂν εἰδῶμβν ὅτι ἀδὲν διαφέρει κακὸν εἶ· ὁμοίως γὰρ πάντες δῆλ ἴσων τεύξόμβθα.

17. ἕκαστοι γρ.

διανοῶν).

τάτοις γρ.

ἥκει.

18. Ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς ὁ Χρυσάντας, ὃς δῆλ ὁμοτίμων, ἀνὴρ ἄτε μέγας, ἄτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει ὢ διαφέρων, ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' οἶμαι μβν, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ διανοούμβνόν σε, ὡς δεῖ ἴσον τοὺ κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβλητέον τοῦτον τ λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμβνον ὅτῳ ἕκα ἕσῃ ἀνὴρ, ὅστις ἐθελήσει ὀφθείξαι ἑαυτὸν, ὡς διανοεῖ) μηδὲν κακὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπροξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ ὢ, ἔφη, εἰμὶ μβν ἄτε ποσὶ ταχύς, ἄτε χερσὶν ἰσχυρός· γιγνώσκω ὢ μ ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐκ ἂν ἀπειθείην ἄτε πρῶτ☉, ἄτε δεύτερ☉, οἶομαι ὢ ἀδὲ χιλιοστὸς, ἴσως ὢ ἀδὲ μυριοστός. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσαμαι, ὅτι εἰ μὴ δυνατοὶ ἐρρωμβνῶς ἀνταμύνειν) τῶν πραγμάτων, ἀγαθῆ πνός μοι μετέσῃ μέρ☉ ὅσον ἂν βούλωμαι ἢ· εἰ δ' οἱ μβν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ

γρ. δυνά-μενοι. ἀγαθοὶ καὶ * δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσι, δέδοικα, ἔφη, μ
ἄλλο πού τις μᾶλλον ἢ τῶν ἀγαθῶν μεθέξω πλέον μέρους,
ἐγὼ βούλομαι.

19. 19. Χρυσάντας μὲν δὴ ὅπως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' α
τοῦ Φερεκλέους Πέρσης τοῦ δημοσίου. Κύρῳ πῶς ἔπι εἶν
θεν Συρίσκος καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα ἐκ ἀφυὴς
τῇ ψυχῇ ἐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ ἐοικώς, καὶ ἔλεξε τοιάδ
Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρσα
γῶμαι μὲν ἡμᾶς ἐκ τῶν ἴσου νῦν ὁρμᾶσθαι πάντας εἰς τ
ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. ὁρῶ γὰρ ὁμοίαν μὲν τροφὴν πάν
ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας, ὁμοίας δὲ σωσσίας πάντ
ἀξιωμένους, τὰ δὲ αὐτὰ καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμε
γρ. Κύρῳ. τό τε γὰρ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι ἐν κοινῷ κεῖ), καὶ ὃς
φανῆ τοῦτο ἀπερρασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ πᾶσι
τιμῆς τυγχάνοντα· τε, τ' αὖ περὶ τοὺ πολεμίους ἄλλ
μον ἔχ), ὁ μὲν προσῆκον, τῷ δ' ὄ, ἀλλὰ πᾶσι κ
τοῦτο προκέκειται κάλλιστον ἔργ). νῦν δὲ, ἔφη, ἡμῖν κ
γρ. δέδεικται. * δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φυσ
σπασμένους, ὥσπερ γε καὶ πάλαι ζῶα ὀπίσαταί που μ
χῳ ἕκαστα, ὅδε παρ' ἑνὸς ἄλλο μαθόντα ἢ φύσ
φύσεως· οἷ ὁ βοῦς κέρατι παίειν, ὁ ἵππος ὁπλῇ, ὁ κ
ὀδόντι, καὶ φυλάττεσθαι δὲ, ἔφ
ὀπίσαται ταῦτα πάντα ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτ
εἰς ἕδενος δεδιδαγμένα πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγὼ
παιδίου ἐνδοὺς μὲν προσάλλεσθαι ἠπιστάμην περὶ τούτ
ῥᾳδίως πληγήσεσθαι, καὶ εἰ μὴ ἄλλο ὁπόθεν ἔχοιμι,
χεῖρε προέχων, ἐνεπόδιζον ὅ, τι ἠδυνάμην τὸν παίοντ
καὶ τοῦτο ἐποίουν, ὃ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἀμφὼ τ
τῷ παιόμενος, εἰ προσέχοιμι. μάχαιραν γε μὴν οὐδ
παιδίσιν ὧν ἥρπαζον ὅπου ἴδοιμι, ὅδε παρ' ἑνὸς ὅδε τοῦ
μαθὼν ὅπως δέοι λαμβάνειν ἄλλο, ἢ παρὰ τῆς φύσεω
ὡς ἐγώ φημι. ἐποιοῦν γοῦν καὶ τοῦτο κωλυόμενος, ὃ
διδασκόμενος, ὥσπερ καὶ ἄλλα ὁπόσα ἐργόμενος κ
ὑπὸ πατρὸς καὶ ὑπὸ μητρός, ὑπὸ τῆς φύσεως προτ
γρ λαν-θάνων. ἠναγκαζόμην. καὶ ναὶ μὰ Δία ἔπαιόν γε τῇ μαχ
πάντων ὅ, τι δυνατόν μοι * λανθάνειν. ὃ γὰρ μόνον φύσει
ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ πρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδύ. πρὸς τ
φυκέναι τοῦτο ποιεῖν, ἐδόκει μοι εἶναι. ἐπεὶ δὲν, ἔφη, αὖ
ἡ μάχη καταλειπεται. ἐν ᾗ προθυμίας μᾶλλον ἢ τ
χνης ἔργον ὄν, πῶς ἡμῖν ἐκ ἡδέως πρὸς τοὺ ὁμοτ
μ

μας ἀγωνιστέον: ὅπως γε τὰ μὴ ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα leg. πρόκειται, * ὑπεραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἐκινδύνευσμεν, ἀλλ' ὅτου μὲν ἔντιμον βίον, * ὃς βίων ἥδιστος, ὃς leg. ἦν. μόνος· ἡμεῖς δὲ ὑπόπτερον μὲν ἄπιμον ὦ, ὥσπερ οἶμαι χαλεπώτατος. μάλιστα δὲ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς νοῦν περὶ τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τοῦσδε παρεσκεύασε, ὅτι Κῦρος ἔστιν ὁ ἥδιστος βίων πείων, ὃς ἂ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ σὺν θεῶν ἔρκῳ λέγω, ἡμεῖς. ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος, ὅστινας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς, φιλεῖν ἥδιον ἢ ἵππον ἑαυτῷ τούτοις γοῦν ὅσῳ αὐτὸν ὅ, τι ἂν ἔχοι ἥδιον διδόντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα ὅτι ὅτοι μέγα φρονοῦσιν, ὅτι πεπαίδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν, καὶ πρὸς δίψος, καὶ πρὸς ῥίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ἐκὼ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδεύμεθα ἢ ὅτοι. ὁ γὰρ ὅδε διδάσκαλος τούτων ἡμᾶς κρείττους τῆς ἀνάγκης, ἣ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκριβῶν ταῦτα ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν μὲν ὅτοι δὴ τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων, ἅ ὅδε πᾶσιν ἀνθρώποις εὐρημένα, ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ πρέχειν ἠναγκαζόμεθα. ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκοῦν τὰ τῶν ὅπλων φορήματα πρὸς μᾶλλον ἐοικέναι, ἢ φορτίοις. ὡς ἔν γε καὶ ἀγωνιούμενοι, καὶ ὁποῖός τις ἂν ᾖ, καὶ τιὼ ἀξίαν τιμᾶσθαι ἀξιώσαντος, ὅτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε καὶ ὑμῖν δὲ, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ ὁρμᾶσθαι εἰς ἔριν ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τόσδε. νῦν γὰρ, ἔφη, ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φερσύλας μὲν δὲ ὅτως εἶπεν.

20. Ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέροις συναγορεύοντες· ἔδοξε δ' ὧν μὴ τιὼ ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι, Κῦρον δὲ τὸν κείνοντα ἔτι). ταῦτα μὲν δὴ ὅπως πρυτανευθήσεται. ἐκέλευε δ' ἐπὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλιν ποτὲ τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀνιπτάξαντα ἑκατέρωσε εἰς ἐμβολὴν, θώρηκας μὲν δὲ ἀμφοτέρους ἔχοντας, καὶ γέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέρους εἶπεν, ὅπως βάλλειν δώσουσι ἀναρυομένους ταῖς βώλοις. ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ὅτως ἔσησαν, ἐσήμαινεν αὐτοῖς μάχεσθαι. ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις, καὶ * ἔστιν, οἱ ἐ- leg. ἔστιν οἳ. γχαρον καὶ θωρήκων καὶ γέρρων, οἱ δ' ἐν μυρσῷ καὶ κονι-

δ⊙· ἐπεὶ ᾗ ὁμῶ ἐγγύοντο, οἱ τοὺ ναρθηκας ἔχοντες ἔπιπτον ὑφ' ἑνὸς μηδὲ ὑφ' ἑνὸς χειρὸς, ὑφ' ἑνὸς κινήματος, ὑφ' ἑνὸς ἐπικυπτόντων ὀπὶ βάλους ἔπιπτον τοὺ πρωτους καὶ πὰ νῶτα. τέλ⊙ ᾗ περιμάχητοι ἐδόκουν οἱ ναρθηκοφόροι, παίοντες ζωὴ πολλῷ γελῶτι καὶ παιδιᾷ· ἐν μέρει γὰ μὴν οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺ ναρθηκας, ταὐτὰ ἐποίησ τοὺ τῶς βάλοις βάλλοντες. ταῦτα δ' ἀγα. θεὶς ὁ Κῦρ⊙, τῶ μὲν ταξιάρχω πὼ ἐπήνεσαν, ὑφ' ᾗ πὼ πειθῶ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα ᾗ εὐθυμῶντο, ἅμα ᾗ ἐνίκων οἱ εἰκαθέντες τῇ ὑφ Περσῶν ὁπλίσει· τότοις δ' ἡδεῖς ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπναν αὐτὸὺ, καὶ ἐν τῇ σκιωῇ ἰδὼν πνας αὐτῇ ὑπεδεδεμένους, ἃ μὴ πνα * ἀνυπωήμονα, τὸν ᾗ χειρα, ἠρώτα τὶ πάθοιεν· οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι πληγεῖεν ταῖς βάλοις. ὁ ᾗ πάλιν ἐπηρώτα πότερον ἐπεὶ ὁμῶ ἐγγύοντο, ἢ ὅτε φεύγοι ἦσαν. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτε φεύγοι ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμῶ ἐγγύοντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶ) καλλίστω οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δ' αὖ συγκεκομμένοι ταῖς ναρθηξιν, ἀνέκραγον ὅτι ὐ σφίσι γε δοκοίη παιδιὰν εἶ) τὸ ὁμόθεν φαύεσθ. ἅμα δὲ ἐπιδεικνυσαν ὑφ' * ναρθηκοφόρων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν πραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν φρυσώποις. καὶ τότε μὲν, ὡσπερεικὸς, ἀγέλων ἐπ' ἀλλήλοις· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ μεσὸν ἦν τὸ πλέον * πάντων τότους μιμουμένων. καὶ ἀεὶ, ὁπότε μὴ ἄλλο τι ἀπαιδαιότερον φαίηται, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο. ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα πὼ τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ὀπὶ τὸ * ἀριστερὸν ἑφ' ἑνὸς, καὶ ὁπότε δοκοίη ἀυτῷ καιρὸς εἶ), φφαγγέλλοντα τὸν * ὑστερον λόχον φφάγειν καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον εἰς μέτωπον. ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγγύοντο παρηγγύησεν εἰ δύο ἄγειν τὸν λόχον. ἐκ τότε δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δὲ αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶ), * παφήγγειλεν εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον, * ὅτω δὴ οἱ πεμπαδαρχοι αὖ παρῆγον, ὡς εἰς τέτταρες ἴοι ὁ λόχ⊙. ἐπειδὴ δὲ ὀπὶ τῇ θυρᾳ τῆ σκιωῆς ἐγγύοντο, φφαγγείλας * δύο εἰς ἕνα ἰέναι τότων, εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τότω κατ' ὀρθὴν ἐπιὼ ἐκέλευε, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας, ἦγεῖτο εἴσω. ὅτω δὴ εἰσαγαγὼν κατεκλινεν ὀπὶ τὸ δεῖπνον, ὥσπερ * εἰστεποιεύοντο. τῶτον ὁ Κῦρ⊙ ἀγαθεὶς τῆς τε πρεσβύτ⊙ καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ὀπιμελείας

ζβ. ὀπτικυήμονα.

ζβ. ναρθηκων.

ζβ. πᾶν ὑφ'

al. ἄειστον.

ζβ. δεύτερον.

ζβ. παρῆγγυ al. ὅτοι.

In Step'. Edit. leg. δύο εἰς ἕνα βόντων.

ζβ. εἰστεποιεύοντο.

μελίας, ἐκάλεσεν αὖ καὶ ταύτῃ τῇ τάξιν ὅπῃ τὸ δεῖπνον ζωὴ τῷ ταξιάρχῳ. παρὼν δέ τις ὅπῃ τὸ δεῖπνον κεκλημένῳ ἄλλο ταξίαρχος, τῇ δ' ἐμῇ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τάξιν ἀ * καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε * παρῇ ὅπῃ τὸ δεῖπνον, ταῦτα πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ ἡγεμὼν τὸν πρώτους λόχους τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρώτους εἰς μάχην τεταγμένους· ἔπειτα δὲ ὁ ἡγεμὼν τοὺς ἑτέρους λόχους ὅπῃ τύχοιεν, καὶ ὁ τρίτος, καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως· ὅπως καὶ ὅταν δέῃ ἀπάγειν ὑπὸ πολεμίων, ὀπίσωνται ὡς δεῖ ἀπιέναι, ἐπειδὰν δὲ, καταστῶμεν εἰς τὸ δεῖπνον ἔνθα πεπαύμεθα, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λοχαγῶν δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν σημαγγέλλω ἐγώ. ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ ἡγεμών τε, καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγῶνται. ἐμοὶ μὲν οὖν πείσονται ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐφίζωνται, καὶ ἕπωνται, καὶ * ἀφηγεῖσθαι ὁμοίως πειρῶμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ἦ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; ὁποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νὴ Δία. καλῶς τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅπως τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ πρεσβεύοντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δὲ ὅπως καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἅμα δὲ ὅπως τά τε σώματα πεπαιδευκότες ἀπιεῖτε, καὶ τὰς ψυχὰς * ὠφελεῖν διδάσκοντες. ἐπεὶ ἴσθ' ὅτι πάντα διπλᾶ ποιεῖτε διπλῆν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήποτε γε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς τὰς γαστέρας ἡμῖν παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκιαμαχίας ἐποιήσαντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσε ταύτῃ τῇ τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθανόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι, τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοῦ ἐμιμοῦντο.

κλήσεις. παιᾶν. ἡγεῖσθαι. ὠφελεῖν.

21. Ἐξέτασιν δέ ποτε τοῦ Κύρου πάντων ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις οἷς ζώταξιν, ἦλθε πρὸς Κυαξάρου ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρεῖναι πρεσβεία· κελεύει, ἢν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κυαξάρου· βέλεται γάρ σε ὡς εὐσχημόνεστατα καὶ λαμπρότατα πρεσβεῦσαι, ὡς ὀφθησόμενον πρὸς Ἰνδῶν ὅπως ἂν πρέσβεις. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος παρήνεσε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ εἰς μέτωπον ἰέναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν.

21.

ἑαυτόν. καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταὐτὰ τοῦτον προαγγεῖλαι, καὶ διὰ παντὸς ὅτου προαγορεύοιεν ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μᾶλλον παρήγγελλον. ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐπίεσεν· ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον ὅσον διακοσίαν (τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι) τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἔσπευδεν ἐκέλευσεν ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται καὶ εὐθὺς τεταγμένως ἡγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τῷ ἀγμαὶ τῷ πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσ στενοτέραν οὖσαν, ἢ ὡς ὅσοι μετώπῳ πάντες ἰέναι, παραγγείλας τῷ πρώτῳ χιλιοστύῃ ἔσπευδε καὶ γέφυραν, τῷ δευτέραν κατ' ὀρθὴν ταύτης ἀκολουθεῖν ἔταξε. καὶ διαπαντὸς οὕτως αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο ἐκ ἀναπαυόμενος· αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' ὀρθὴν ἑκάστη τοῖς ἔμπροσθεν εἵποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ὀπίσω σώσοντες τὰς ἀγμάς, ὅπως εἴτις ἀγνοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ τῷ τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχας ἐν μετώπῳ καθίστασθαι περὶ τὸ βασίλειον· καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτα ἐκέλευε προαγγεῖλαι, καὶ διαπαντὸς οὕτως. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

22. 22. Ὁ δ' εἰσήει πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ ἀδέν πυθεσμένῃ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης, τὸ μὲν τάχει ἤσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε, τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οὐ πεπίπακας ὅτου φανεὶς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατα φανῆναι. καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμου ἂν ἦν τοῦτο, ἐμοῦ ὄντα σου ἀδελφοῦ ἰδὸν ὁπωσοῦν μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, καὶ πατέρως ἂν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλον σε ἐκόσμων, εἴπερ πορφυρίδα ἐν δοκεῖ καὶ φέλλια λαβὼν καὶ κρηπῖδα πρεπόντως ἐμβεβλημένος, ὁρμῇ κελεύοντι ὑπηκόου σοι ἢ νῦν ὅτε ζωὴ τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει ὅτου ἂν σοι ὑπακούω, διὰ τό σε τιμᾶν, ἱδρῶτι καὶ πόνῳ καὶ κινδύνοις κεκοσμημένον, καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τοὺ ἄλλους ὁπόσους νῦν σοι ὅτου πειθομένους; Κῦρος μὲν ἂν ταῦτα εἶπεν· 23. ἐκάλεσε δὲ Κυαξάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, * ἐκέλευσε τοὺ. ἄγειν τοὺς Ἰνδούς. οἱ δ' Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμψειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεύς, καὶ κελεύσειεν ἐφ' ὅσοις ὁ πόλεμον εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀστυάγει, ἐπὶ δὲ σε ἀκόσμῳ, ἐκέλευσεν αὖ ἐλθόντας πρὸς τ' Ἀστ

ειον, ϗ ἐκείνᾳ τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι. τέλος δ' οὖν ἀμφοτέροις ὑμῖν, ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φαίη ἂν τὸν * ἀδικεμένον ἔσεσθαι. ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν, ἐμὲ πίνυν ἀκούετε ὅπ ἂν ἀδικῶμεν ἢ Ἀσσύριον ἀδέν. * ἐκεῖνοι δ' ἐλθόντες συνθέσθε ὅ, τι λέγει. παρὼν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην, ἢ ϗ ἐγὼ, ἔφη, εἶπον ὅ, τι γιγνώσκω; ϗ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. ὑμεῖς μὲν πίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε (εἰ μή τι ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρει) ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἴ τι φησὶν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, * αἰρήσεσθαι αὐτὸν τὴν Ἰνδῶν βασιλέα δικασθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

23. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιῶνδε· ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μέντοι ἦλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὁπόσα δ' ἐμοὶ, τόπων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀπήλωκα γάρ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατιώτας, ϗ τοῦτο ἴσως θαυμάζεις σὺ, πῶς ἀπήλωκα ἐγὼ, ζῶν αὐτοὺς τρέφων. εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν ϗ χαριζόμενος, ὅταν τινὰ ἀγαθὸν ὁρῶ στρατιώτην. δοκεῖ γάρ μοι ἔφη, πάντας μὲν ὡς ἂν τις βέλτιστα ἀγαθοὺς ξυνεργοὺς ποιεῖσθαι ἐπιστάμενος τυγχάνειν· ἥδιον δ' ἂν τὸν τε λέγοντα ϗ τὸν ποιοῦντα παρορμᾶν μᾶλλον, ἢ λυπεῖν ϗ ἀναγκάζοντα· ὃς δὲ ἐμοὶ εἰς τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαί τις βούλοιτο ξυνεργοὺς εὐθυμους, τούτους παντάπασιν ἐμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς δωρεατέον εἶναι ϗ λόγοις ϗ ἔργοις. φίλους γάρ, ἂν ἐχθροὺς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀσφαλεῖς ξυμμάχους ἔσεσθαι, ϗ μήτε ὀπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τὸν ἀρχοντα ὀδυνήσοντας, μήτε ἐν τοῖς κακοῖς * προδώσοντας. ταῦτ' ἔν γε ἐμοὶ ἔπος * προσηνώκειν, χρήματων δοκῶ προσδεῖσθαι. πρὸς μὲν δὴ σε πάντα ὀφῶν, ὃν αἰδοῦμαι δαπανῶντα πολλὰ ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι). σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ ϗ ἐμὲ, ὅπως σε μὴ ἐπιλείψει χρήματα. ἴσως γὰρ σὺ ἀφθονα ἔχεις, οἶδ' ὅτι ϗ ἐμοὶ εἰπὼν λαμβάνειν ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε ϗ εἰ εἰς τὸ κοινόν τι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλει ϗ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι.

23. ἀδικεμένου. leg. ἠδικημένου. 23. leg. εἶπεν δ', ἐκείνοις δ', εἰδείδε.

24. Ἐναγχος δέ ποτέ σε μέμνημαι ἀκούσας ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοίη σου, ὅτι ἀκέων τοὺς πολεμίους πρεσβύτας ἐφ' ἡμᾶς, ϗ ὅτε στράτευμα πέμποι, ὅτε τὸν δασμὸν, οὐκ ἔδει ἀπάρχειν ποιεῖν. ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος· 24. 24. προσηνώκειν. leg. προσηνώκεσαν.

ὥστε

ὥστε ἐγώ τε ἀπορῶ, πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι,
καὶ πειρᾶσθαι ἀνάξιλλω αὐτῷ προσθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖ ἡσυ-
σαι ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τὸν πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλ-
Steph. αὐτῷ λοις προσθώμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο, αἱ δ' οἰκήσεις * αὐ-
χ. ἢ καὶ πα τῶν πότερον ἐν ἰσχυροῖς χωρίοις εἰσίν, * ἢ ἐν εὐεφόδοις;
καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν, αἱ μὲν οἰκήσεις ἃ πάνυ ἐν ἰσχυροῖς
χρ. τοῦτο οἶ- ἐγὼ χαίρω * τάττε ἂν ἐμίσουν· ὅμη μέντοι ὅτι, ἔνθα διωκό-
δα. ὅρη. ἂν ἀπελθών, ἐν τῷ παραχρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ ἔῃ τὸ μὴ
αὐτοῖς γε ὑποχείριον γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα διώκο-
το ὑπεκκομίσασθαι, εἰ μή τις πολιορκοίη προσκαθήμενος,
ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατὴρ ποτε ἐποίησεν ἐπὶ τάττε ᾧ ὁ Κῦρος
λέγει ταῦτα, ἀλλ' εἰ θέλεις ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι
προσθεὶς ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἶμαι ἂν ζωὸν τοῖ
θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμπειν, καὶ δή-
λον ποιῆσαι τὸν δασμόν σοι. ἔτι δὲ ἐλπίζω καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλ-
λον ἡμῖν ἔσεσθαι, ἢ νῦν ὄζει. καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε, καὶ ἐ-
χρ. λῶ ἡμᾶς γὼ ἐλπίζω ἐκεῖνος ἐλθεῖν πρός σε μᾶλλον, ἢ πρὸς ἡ-
βαλώμεθα. μᾶς. ἀκούω γὰρ καὶ ζωγρηθέντας τινὰς τῶν παίδων αὐτοῦ σ
χρ. ἀσπα- γνῶναι, ὥστε ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρός σε· ὑπαγ-
σκεύασοι. γείλαντες δὲ γνωσομένων τινῶν αὐτῶν, πάντ' ἂν πρᾶξαι
ἡμεῖς βαλώμεθα. ἀκοῦν δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ζύμφε-
ρον εἶναι τὸ λελῆσθαι ἡμᾶς, ταῦτα βουλεύοντας; μανθά-
γ' ἂν ἔν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῷ εἰς χεῖ-
ρας, καὶ εἴ τις ὁρμῷτο ἐπ' αὐτόν, * ἀπαρασκευάστους
εἶναι ἂν λαμβάνοιτο. ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἵν' ἃ
σοὶ δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὲ σοῦ πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ
Πέρσαις τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὄρεια τῆς σῆς χώρας, καὶ
τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππίας δὲ ἤδη τινὰς προσλαβὼν
τῶν ἐνθένδε ἑταίρων ἀφικόμην. τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια πο-
ῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιμι· εἰ δὲ πλέ-
χρ. οἷς ἔχων πλείονων ἢ δισχιλίων φαίνοιτο, * ἢ, εἰώθεις ἔχων θηρᾶν, πό-
εἰώθεις θη- το ἤδη ὕποπτον ἂν γίγνοιτο. ἀλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος,
ρᾶν. καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι. καὶ ἐνταῦθα δὴ οὐκ * ἀπιστεῖν
χρ. ἄπιστον. καὶ ἐν τούτῳ τις ἐξαγγέλλει, ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγά-
λην θήραν ποιῆσαι, καὶ ἱππεῖ, ἔφη, αὐτοῖν ἂν σοι
ἐκ τῶν φανερῶν. καλλιστ', ἔφη, λέγεις, ὁ Κυαξάρης. ἐγὼ
δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πολλοὺς μεγίστους πονηρο-
χρ. προσλ- λόφους τοῖς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τὴν Ἀσσυρίαν. καὶ
λήλυθως γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκάσαι αὐτὰ ὡς
ζύν. ἰσχυρώτατα. ὁπότε οὖν σὺ προσεληλυθοίης σὺν ᾗ ἔχεις δυνά-

μει

μει, καὶ θηρᾶς ἢ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἄν σοι ἱκανὰς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἠθροισμένων, οἷς σὺ λαβὼν ἐνδὺς ἀνίοις· καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὰ ἄλλα δυνάμιν παρέμενε μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα ὅπου καιρὸς εἴη, ἐπαμύνειν.

25. Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρύγια ἤθροιζεν ἱππέας τε καὶ πεζούς, καὶ ἁμάξας δὲ σίτου προέπεμπε τοῦ ἐπὶ τὰ φρύγια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος εὐθέως ἐνδύετο ἐπὶ τὴν πορείαν, καὶ ἅμα πέμπων ἤτει τὸν Κυαξάρην * ἐπὶ τοὺς νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ πάνυ πολλῶν βελομένων ἕπεσθαι, ἃ πολλὰς ἔδωκεν αὐτῷ, προελημυθότο δ' ἤδη τὸ Κυαξάρους σὺν δυνάμει καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τοῦ πρὸς τὰ φρύγια ὁδόν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ περὶ ὅτι τὸν Ἀρμήνιον ἐναι καλὰ, καὶ ἔτως ἐξάγει δὴ ὡς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. πορευομένῳ δ' αὐτῷ ἐυθὺς ἐν τῷ πρώτῳ χαρείῳ φανίσκεται λαγώς· ἀετὸς δ' ἐπιπάμενος αἴσιος, ὡς κατεῖδε τὸν λαγὼ φεύγοντα, ὑπερέμενος ἔπεσέ τε αὐτὸν, καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, καὶ ἀπενεγκὼν ἐπὶ λόφον πνὰ πρόσω, ἐχρῆτο τῇ ἄγρᾳ, καὶ ἤσθιεν. ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἥσθη τε καὶ προσεκύνησε Διὶ βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας, ὦ μὴ θήρα καλὴ ἔσται, ὦ ἄνδρες, ἢν Θεὸς θέλῃ. ὡς δὲ πρὸς τῆς θείοις ἐγγύοντο, εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθει, ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος ἦν πρὸς πεζῶν καὶ ἦν ἱππέων ἄρμηντο ὡς ἐπόντες, τὰ θηρία ἐξηνίσαντο· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πρεσβύτατοι καὶ ἱππεῖς διέσπων, καὶ τὰ ἀνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον, καὶ ἤρων πολλοὺς καὶ σῦς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νομὴ ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δ' ἔληξαν τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ θεῖα τοῦ Ἀρμηνίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ πάλιν ἐθήρα, προελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν ἀφέγετο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρους στράτευμα ὡς ἤλθετο πρόσω, ὑπεπέμψας πρὸς αὐτοὺς, εἶπεν ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας, αὐτὸς προϊὼν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν. ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τοῖς ἄρχουσι αὐτοῦ παρεῖναι πρὸς αὐτόν.

25. omittit ὅτι Steph.

26. Μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ τοὺς ταξιάρχους ἐκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμήνιος πρόξενός μὲν καὶ σύμμαχος ἦν, καὶ ξένιος Κυαξάρει· νῦν δ',

δ', ὡς ἤδετο τοὺ πολεμίους ἐπόντας, καταφρονεῖ, κα
ὅτε στράτευμα πέμπει ἡμῖν, ὅτε τὸν δασμὸν ἀποδίδω
νωῖ ὃν τοῦτον δεῖ θηρᾶσαι, ἢν δυνώμεδα. ὧδέ μοι δ
δοκει, ἔφη, ποιεῖν· σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὰν ἀπ
κοιμηθῆς ὅσον μέτριον, * λάβε τοὺ ἡμίσεις Περσῶν ἱ
Mel. λα- ζωὺ ἡμῖν· ἴδι πῶ ὀρεινωῖ, καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη εἰς
βὼν, alio- φασὶν αὐτὸν, * ὅταν πνὰ φοβηθῇ, καταφεύγειν, ἡ
qui ante μόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν ὃν καὶ δασέα τα
ἴδι oportet ταὺ ὄρη εἶ), ὡς ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ
fet Parti- προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύμα[illegible] εὐζώνους ἄνδρας, λ
cula καὶ σαφῶς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολὰς, ὅτι ἂν τ
Steph. εἴ πον ἐντυγχάνοιεν τῷ Ἀρμενίων, ὃς μὲν ἂν συλλαμ
γρ. ὅταν π βάνοντες αὐτῷ κωλύοιεν τῆς ἐξαγγελιῶν· ὃς δὲ μ
φοβ. δυνατο λαμβάνειν, ἀποσβέντες ἂν ἐμποδὼν γίγνο
το τοῦ μὴ ὁρᾶν αὐτοὺ τὸ ὅλον στράτευμα, ἀλλ' ὡς τάχι
πῶν βουλεύεδαι. καὶ τὺ μὲν, ἔφη, ὅπω ποιεῖ· ἐγὼ δ' ἅμ
τῇ ἡμέρᾳ τοὺ ἡμίσεις μὲν τῆς πεζῶν ἔχων, ἅπαντας
τοὺ ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐδὺς πρὸς τ
βασίλεια. καὶ ἢν μὲν ἀνθίστηται, δῆλον ὅτι μάχεδαι δ
γρ. αὖ. ἥσει· ἢν δ' * ἂν ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι ἐπ
δεῖν δεήσει· ἢν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦδα δὴ, ἔφ
σὸν ἔργον μηδένα ἀφιέναι τῆς πρός σε ἀφικνουμένων. νῦ
γρ. ἐπζη- ζε δ' ὥσπερ ἐν θήρᾳ, ἡμᾶς μὲν τοὺ * ἐπζητοῦντας
τήσοντας. σεδαι, σὲ δὲ * τῆς ἐπὶ ταῖς ἀρχυσι. μέμνησο ὃν ἐκεῖ
γρ. τὸν. ὅτι φδάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺ πόρους πρὸν κινεῖσ
γρ. δεῖ τοὺ πῶ θήραν. καὶ λελησθέναι γὲ * δεῖ τοὺ ἐπὶ τύτοις τεταγ
ἐπὶ τοῖς μένους, εἰ μέλλοσι μὴ διαφεύγειν τὰ προσφερόμενα. μ
σόμοσιν. εἰ μεντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ὅπως αὖ πίεσῶμεν ἐνίοτε
μέλλ. τῶ φιλοθηρίαν· πολλάκις γὲ ὅλῃ τῇ νύκτα * ἄϋπν
γρ. ἄγρυ- πνῶ. πραγματεύῃ. ἀλλὰ νωῖ ἐάσαι χρὴ τοὺ ἄνδρας τὸ μ
γρ. ὕπνω. τεσιν ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν δύνωνται * ὑπνομαχεῖν. μ
γρ. ὑπνω. δέ γέ σε, ἢ πῶς ἔχων ἀνθρώπους, πλανᾶ
τυχεῖν. τοὺ ὄρη, ἀλλ' ὅπη ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται, * ταύτῃ μ
γρ. πύτῃ ταδεῖς, μήπω καὶ νωῖ ὅπω τὰ δύσβατα πρεύε, ἀλλ
μεμεί- κέλαδε σοὺ τοὺ ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πάνυ πολὺ ἐλάττω
δηκας με- ὁδὸς ᾖ, τῶ ῥᾴδιον ἡγεῖδαι· σφαλᾷ γὰρ ἡ ῥᾳδιουργ
πέναι, μήπω. μηδέ γε, ὅπ σὺ εὐθὺ[illegible] σχέσειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μή
δρόμῳ ἡγήσῃ, ἀλλ' ὡς ἂν δύνηται σοι ὁ στρατὸς ἕπ
τῷ μέσῳ τῆς σπείρης ἡγοῦ. ἀγαδὸν δὲ καὶ τῆς δυνα
τάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντάς πνας ἐνίοτε ἀναλε
ἐὰν

ωδω· ἐπειδὴν ὁ παρέλθῃ τὸ κέρας, παρθυνπκὸν εἰς τὸ πευσδειν, πάντας παρὰ τοὺς βαδίζοντας τρέχοντας ὁρᾶδς. Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἐπαυρωθεὶς τῇ ἐντολῇ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν, καὶ ὅσα γε εἰκὸς ἔδει τοῖς ζωὴ αὐτῷ μέλλουσι πορεύεδς, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθη ὅσον ἐδόκει μέσον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη· Κύρῳ δὲ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον ἀφικόμενον πρὸς τὸν Ἀρμένιον, προεῖπον αὐτῷ λέγειν ὧδε.

27. Κῦρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει σε ὅπως ἂν ὡς τάχιστα ἔχων * ἀπίῃς καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα. εἰ δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμὶ, λέγε ταληθῆ, ὅτι ὄπι τοῖς ἐχθροῖς. εἰ δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε καὶ ταῦτα ταληθῆ, ὅτι οὐκ οἶδα. εἰ δὲ ὁπόσοι ἐσμὲν πυνθάνηται, ζυμπαρέμπειν σοι κέλευε καὶ μανθάνειν. τὸν μὲν δὴ ἄγγελον ὀπτεῖλας ταῦτα ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον εἶναι ὅπως, εἰ μὴ προεπόντα πορεύεδς, αὐτὸς δὲ ζυνταξάμενος ἦ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύειν τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὸ μάχεδς, εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώτας μηδένα ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῳ ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν, καὶ ἀγορὴν τὸν βουλόμενον ἄγειν ὅπου ἂν ὦσιν, εἴ τις σῖτα ἢ ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος. 27. οἴσῃς.

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον γ'.

Μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τὸν ἄγγελον τὰ παρὰ τοῦ Κύρου, ἐπλάγη, ἐνοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείπων, καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων. καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο ὅτι ὀρθήσεται ἐμέλλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ προμάχεσθαι εἴη. διὰ πάντα δὴ ταῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν

μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων πᾶν αὐτῶ δύναμιν, ἅμα δὲ
ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς
γυναῖκας, πᾶν τε ἑαυτῶ καὶ πᾶν τῶ υἱῶ, καὶ τὰ δυνα-
τέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκαλὴν πᾶν πλείσν ἀξίων
Συναπέπεμπε, θεραπόντας δὲ καὶ αὐτοῖς· αὐτὸς δὲ ἅμα
μὲν κατασκοπούμενος ἔπεμπε τὶ ποιοῦσι Κῦρος, ἅμα
δὲ συνέταττε πᾶν παραγινομένοις τὴν Ἀρμενίων. καὶ τα-
παρῆσαν ἄλλοι λέγοντες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ἔοικε ὁμῶ· ἐν
ταῦτα δὴ ἀκέπ ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπε-
χώρει. ὡς δὲ τοῦτο εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα οἱ Ἀρμένιοι
διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ὅπῃ τὰ ἑαυτῶ, βουλόμενοι π
ὄντα ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἑώρα διαθέοντα
καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεσὸν, ὑπεπέμπων ἔλεγέν ὅ
ἄδηνὶ πολέμιος εἶη τῆδε μενόντων· εἰ δέ πνα φεύγοντα
λήψοιτο, θεραπεύσειν, ὅπως πολεμίῳ χρήσοιτο. ἔπ
δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν Σὺν τ
βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ οἱ Σὺν ταῖς γυναιξὶ * φεύγοντες ἐπ
πεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει· κραυγή τε εὐθὺς ἐπίεν, κα
φεύγοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ αὐτῆς. τέλος * δὲ καὶ
παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ δυνατέρας ἑάλωσαν, ἅ π
χρήματα ὅσα Σὺν αὐτοῖς ἀρόμενα ἐτύγχανον. ὁ δὲ βα
σιλεὺς αὐτῆς ὡς ἤκουσε τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῖ τρ
ποιτο, ὅπῃ λόφον πνὰ καταφεύγει. ὁ δ' αὖ Κῦρος πά
τα ἰδὼν, πείθεται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύμα
τι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν τ
ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠθρεί
ζετο πρὸ Κύρου· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυ
κα. ἤρετο ὧδε. εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλ
αὐτῶ μένων πρὸ λιμῶ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἴσ
πεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμέ
νιος ὅτι * ἀδελφεοῖς βούλοιτο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος
πέμψας ἐρώτα, τί ἂν κάθησαι αὐτόθι, καὶ οὐ καταβαί
νεις; ἀπορῶν, ἔφη, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. ἀλλ' ἄδην, ἔφη
Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ. ἔξεστι γάρ σοι ὅπῃ * δίκῃ κατα
βαίνειν. * τίς δ', ἔφη, ὁ δικάζων; δηλονότι ὦ ὁ Θεὸς
ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης σοι χρῆσαι ὅ, τι καὶ βούλοιτο ἐκ
ταῦτα δὴ ὁ Ἀρμένιος γνοὺς ἀναγκαῖα, καταβαί
νει. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κἀκεῖνον καὶ τ
ἄλλα πάντα θεραπεύσατο, ὁμῶ * δὲ πᾶσι ἔχων
πᾶν δύναμιν.

γρ. θερ-
ίοντες ἐνέ-
πεσον τοῖς
ἐν.
γρ. δὲ οἱ
παῖδες
καὶ αἱ γ.
γρ. ἄδηνί.
γρ. δίκη.
γρ. πῆς δ'
ἔστι, ὁ δικ.
Forte, ἴδη.

2. Ἐν τούτῳ δὴ τῷ χείνῳ ὁ πρεσβύταλος παῖς τῆς Ἀρμυίης Τιγράνης ὑξ ἀπολυμίας πνὸς πρυσήει, ὃς καὶ Συήνεός ποτε ἐγεγόνητο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε τὰ γεγονμένα, εὐθὺς πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἥπερ εἶχεν. ὡς δὲ εἶδε πατέρα καὶ μητέρα καὶ * ἀδελφὸς καὶ τὴν ἑαυτῆς γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγονυμένους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ' ὅτι εἰς καιρὸν ἥκεις, ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ τῶ πατρὸς. καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς ἡγεμόνας τές τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων· * παρεκάλει δὲ καὶ εἴ τις Ἀρμυίων τῶν ἐντίμων παρῆν, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις παρούσας οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἴα ἀκούειν. ὁπότε δὴ καλῶς εἶχεν, ἦρχετο τῶν λόγων· καὶ, ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτόν μοι σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ ταληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἔν γε ἀπὸ τοῦ ξυμπιστότατον. τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι οὐδὲν, ὅτι καὶ τῶν συγγνώμης πρὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις * γίγνεται. ἔπειτα δὲ, ἔφη, ξυνίσασι μοί σοι καὶ οἱ παῖδες, καὶ αἱ γυναῖκες αὗται, πάντα ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμυίων οἱ παρόντες· ὧν ἔγωγε αἰσθάνομαί σε ἄλλα ἢ τὰ γιγνόμενα λέγοντα, νομίζοντά σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σαυτῷ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἢν μὴ ἐγὼ ταληθῆ πύθωμαι. ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ, τι βούλει, ὡς ταληθῆ ἐρωτῶντος. τοῦτο ἕνεκα καὶ γνώσῃ ὃ, τι βούλεται. λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀσσυρίοις τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; ἔγωγ', ἔφη. κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ, συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν, καὶ συσκευάσεσθαι * ὅπως ἐπαγγέλλοι, καὶ ἑρύματα μὴ ἔξειν; ἦν ταῦτα. νῦν ἔν γε διὰ τί ποτε τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, ὅτε σκήπτευμα ἔπεμψας, ἐπειζές τε τὰ * ἑρύματα; καὶ ὃς ἔφη ἐλευθερίας ἐπεθύμουν. καλὸν γάρ μοι * δοκεῖ εἶναι καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ πᾶσιν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. καὶ γάρ ὀζιν, ἔφη Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι. ὅπως μή ποτέ τις δοῦλος, ἄλλοι γνώσασθαι· ἢν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον * δουλωθεὶς, ἐπιχειρεῖν τις φαίνηται σὺ δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτῶν, τοῦτον σὺ * πρῶτος εἰπὲ πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ καλὰ πεπραγότα τιμᾷς, ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἢν λάβῃς, κολάζεις; κολάζω, ἔφη. καὶ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι; λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε

γρ. ἀδελφὰς.

γρ. πρεσβεύει.

γρ. καὶ δίκαια.

γρ. ὅπως καὶ ἀπαγγελεῖ.

γρ. ἑρύματα; ἐλευθερίας ἐπεθύμων, ἔφη. καλ. γρ. ἐδόκει. γρ. χειρωθεὶς. γρ. πρῶτος.

ὧδε καθ' ἓν ἕκαστον, ἢν ἄρχων τις τύχῃ, καὶ ἁμάρτῃ
ποτέρων ἐᾷς ἄρχειν, ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; ἄλλον
καθίστημι, ἔφη. τί δ', ἢν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἐᾷς πλου-
τεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; ἀφαιρήσομαι, ἔφη, ἃ ἂν ἔχων
συγχάρῃ. ἢν δ' αὖ πρὸς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς αὐτι-
σάμενον, τί ποιεῖς; κατακαίνω, ἔφη. τί γὰρ δεῖ ἐλεγ-
χθέντα ὅτι ψεύδομαι, ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ ταλαντᾶν λέ-
γοντα; ἐνταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ, ὡς ἤκουσε ταῦτα
θαυμάσας τὸ πρῶτον πάσχων καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξατο·
γρ. κατε- αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι * ἐδύροντο, ὡς οἰχομένου
δύροντο. τοῦ παιδός, καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. καὶ ὁ Κῦ-
ρος σιωπῆσαι κελεύσας, πάλιν εἶπεν· ἐγὼ, τὰ μὲν δί-
καια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις
ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἐσιώπα, ἀπορῶν
πότερα συμβουλεύοι τῷ Κύρῳ κατακαίνειν ἑαυτὸν, ἢ
ταναντία διδάσκοι ὢν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὖ
Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, εἰπέ μοι, ὦ Κῦρε ἔφη,
ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀπορῶν ἔοικεν, ἢ συμβουλεύω σοι ἃ
ᾤμαί σοι βέλτιστα εἶ); καὶ ὁ Κῦρος, ἡδέως μέν γε
συνεθέρα, ἔφη ὁ Τιγράνης, σοφιεῖ πως αὐτῷ συνέσ-
καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνους. πῶς ἐπεθύμει αὐ
ἀκοῦσαι ὅ, τι ποτὲ ἐροῖμι; καὶ σφόδρα γε ἐκέλευε λέγ
ὅ, τι μνώμην. ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν
γρ. πέπρα- σε τῷ πατρὶ ἢ ὅσα ἐβουλήθη, ἢ ὅσα πέπρακ
κέναι δοκεῖ πάλαι ἤδη πάνυ σοι συμβουλεύω τοῦτον μεμνῆσθαι· εἰ δέ τι σ
μεμνῆσθαι δοκεῖ πάντα ἠμυστηκέναι. συμβουλεύω σοι αὐτὸν μ
ἠμυστηκέναι, πάνυ μιμεῖσθαι. ἐὰν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥττ
σοι συμβου- ἂν τὸν ἀμαρτάνοντα μιμοίμην. ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. τ
λεύω τοῦτο λαττόν γε ἢ ἄρχειν. κατάιδε τὸν σὸν λόγον, τὸν πατ
μεμνῆσθαι ρα, εἴπερ τὰ ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. πότερα
ἐὰν. ἢ ἧττον, ὦ Κῦρε, ἄμεινον ἦν σοὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς
μωρίας ποιεῖσθαι, ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; ἐμαυτὸν ἄρ
ἔφη, ὅτῳ γ' ἂν πιστεύσω. ἀλλὰ σὺ μὲν τοι, ἔφη
Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κα
καινοῖς τότε ὁπότε σοι πλείστων ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθ
δ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος. τότε πλείστων ἄξιοι γίγνοιντο ἄ
θρωποι, ὁπότε ἀδικοῖντο; ἀλίσκοιντο; εἰ τότε, οἶμ
σώφρονες γίγνοιντο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, ὅτῳ ἔχ
ἀνὰ μὲν [illegible]σύνη, ὑπ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελ
ἔστ). (τί δ' ἄν, ἔφη, χρήσαιτ' ἄν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ
σώφρ-

σώφρονι, ἢ ἱππικῷ; τί δ' πλουσίῳ; τί δ' δυνάσῃ ἐν πόλει;) σωὶ δ' σωφροσύνῃ καὶ φίλῳ πᾶς χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. τοῦτο δέν, ἔφη, λέγεις, ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴς ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἀφρονος σώφρων γεγένηται. πάνυ μὲν δῆν, ἔφη. πάθημα ἄρα σὺ λέγεις τὴν ψυχῆς εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, ἢ μάθημα. ἐγὼ δ' ἂν δίκαιος, εἴγε φρόνιμον δεῖ γίγνεσθαι τὰ μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, μάθημα ἐξ ἀφρονος σώφρων ἄν τις γένοιτο. τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅπως ἦλθε καὶ ἕνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνης μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι ἐπεισθὲν ὑπ' ἐκείνου πεπαυμένον τῆς ἀφροσύνης; πάλιν δ', ἔφη, ὅπως ἐώρακας πόλιν ἀνταπομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις ἐπεισθεῖσα ἡσθῇ, μάθημα ταύτη, ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι, πείθεσθαι, θέλει; ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τὸν παῖδ' ἥδιον λέγων, ὅπως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; ἐν ᾗ γὰ Δι' ἑαυτῷ ἐνόησεν ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὡς οὐδεπώποτε ἡδόμενος. ἃ δ' φήθη χρῆναι λαθεῖν, ἢ ἐφράσατο, ἢ ἐπιβάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς ἡγόμενος διαπράξασθαι. σὲ δ' οἶδεν ἃ μὲν ἐβουλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτόν, ὅπως ἐξαπατήσαντα, ὥσπερ ἄν τις τυφλὸς ἢ κωφὸς καὶ μηδ' ὁπῇ φερομένους ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ φήθης λαθεῖν χρῆναι, ὅτω σε οἶδε λαθόντα, ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἰσχυρὰ χωρία ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἰρηκὼς ἀπῷ ἔλαθες προκαταπαύσας· πάσχει δ' ὅσπερ ὠθιεμένῳ ἀπῷ, ὥστε * προσθεν ἔφθασας ἐλθὼν ζωὴ πολλῷ σόλῳ, πρὸν τοῦτον τὸν παρ' ἑαυτῷ δυνάμιν ἀθροίσασθαι. ἔπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἃ τοιαύτη ἥβη σωφρονίζειν ἱκανὴ ἐστὶν ἀνθρώπους τὸ γνῶναι ἄλλως ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχη τις ἥβῃ. ὁ μὲν γὰρ ἰσχύϊ κρατηθεὶς οἶδεν ὅτε ἀήθη τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι. καὶ πόλεις γε ἄλλας, συμμάχους προσλαβοῦσαι, οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἄν· ὃς δ' ἂν βελτίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄκων ἀνάγκην ἐπιθεὶς πείθεται. σὺ, ἔφη, ἔοικας καὶ οἰεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους, καὶ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας, καὶ τοὺς ψευδομένους, τοὺς ἀληθῆ λέγοντας, καὶ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας. οὐκ οἶδα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο, καὶ οὐκ ἐξημπέπλεκται τοὺς

χ. ἀφρο-σύνιλω.

χ. φθάσαι, ἢ ἄπο.

πρόφθασεν. Phil.

τὰς σὰς ἡμᾶς ζωὴν, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς ἂν ὑπὲρ
ὧν Ἀσυάγης ζωὲν ἐτολμῶμεν; ἐγὼ δ' ἐγὼ τοῦ-
το λέγω ὡς τὸ γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σωφρονίζει
ἀνὰ τὸ δίκαιον διδόναι ἑαυτὸν τοῖς βελτίοσιν, ὥσπερ ὁ ἐ-
μὸς νῦν πατὴρ δίδωσιν. ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὅμως σὺ
πατὴρ πέπονθε μὲν ἂν ὅπερ ἄτοπον, φοβεῖται
μέν τοι, εὖ οἶδ', ὅτι μὴ πάντα τὰ ἔργα πάθῃ. εἰ
ἐν τῷ, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταβλᾶσθαι αἱ ψυχαὶ
τοὺς ἰσχυρῶς φόβῳ; οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ
κολάσματι νομιζομένῳ σιδήρῳ παιόμενοι, ὅμως ἐθέλου-
σι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φο-
βῶνται ἄνθρωποι, τούτοις δὲ παραμυθουμένοις αὐτοὺς
ὁρᾶν δώσει; λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργου
κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους; καὶ σύ γε, ἔφη,
οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω. ὁπόσα γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβού-
μενοι μὴ φύγωσι παιδεύσα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι,
δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, * ἀθύμως διάγουσι· καὶ οἱ πάν-
τες, μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ * δεσμὸν φο-
βούμενοι, ὅτοι μὲν ὅτε σῖτα, ἂν ὕπνα δυνάμενα πα-
χάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δὲ
ἡττημένοι· ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλ-
λον τῆς εὐδαιμόνων εὐθύμως τε καὶ καθεύδειν· ἔτι δὲ φα-
νερώτερον καὶ ἐν τῇδε οἷς φόρημα ὁ φόβος. ἔνιοι γὰρ
φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαπεθανάτωσαν
ἑαυτοὺς τῷ φόβῳ· οἱ μὲν ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς, οἱ δ', ἀπαγ-
χόμενοι, οἱ δὲ, ἀποσφαττόμενοι, ὥστε πάντων τῆς δει-
νῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. τὸν δὲ
ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι πρὸς ψυ-
χήν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ
γυναικὸς καὶ περὶ πάντων τῆς τέκνων δουλείας φοβεῖται;
καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε δοκεῖ οὐδὲν ἄτοπον
πάσχειν τῶν διακεῖσθαι· δοκεῖ μέν τί μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς
εἶναι καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι, καὶ παίσαντα ταχὺ πλη-
ξαι, καὶ ἀνεθέντα πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν
αὖ πεφάγματα φοβηθῆναι. ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ
Κῦρε, ἔχει μὲν πεφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα οὐκ
ἀπιστεῖν ἡμῖν ἔξεστι δέ σοι καὶ φρόνεια ἐντεῖχίζειν, καὶ τὰ
ἰσχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο ὁ, τι ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν.
καὶ μήτοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἔξεις οὐδέν τι τούτοις μέγα
λυπουμένους· μεμνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτοῖς αἴτιοι ἐσμεν

γρ. ῥᾳθύμως.
δασμὸν. Phil.

εἰ δέ τινι τῶν ἀναιδεστάτων παραδιδοὺς τὴν ἀρχὴν, ἀπιοῦσιν * αὐτὸς φανείης, ὅρα μὴ ἅμα τε ἐν πίσῃς, καὶ ἅμα ἐχθρὸν νομίσωσί σε. εἰ δ' αὖ φυλαττόμενος τὸ ἀπεχθάνεσθαι, μὴ ἐπιθῇς αὐτοῖς ζυγὰ τῷ μὴ ὑβρίσαι, ὅρα μὴ ἐκείνους αὖ δείσῃ σε ζωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς πρὶν ἐδέησεν. ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οἵους εἰδείην ἀνάγκην ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἄν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οἷς δ' ἡγοῦμαι γιγνώσκειν δοκοίην ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον ζυλλαμβάνοιεν, τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἀμύρτανοντας ῥᾷον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦντας μέν, ἔκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκῃ διαπονοῦντας. καὶ ὁ Τιγράνης πρὸς ταῦτα, φιλίαν δ', ἔφη, ὦ πρὸ πόνων ἄν ποτε λάβοις τοσαύτην, ὅσην σοι παρ' ἡμῖν ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, ὦ πρὸ μηδὲ πώποτε ὕστερον πολεμίων γεγονότων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν αὐτούς, ὥσπερ σὺ κελεύεις με νῦν εὐεργετεῖν ὑμᾶς. ἢ καὶ δίκαιον ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρόντι εὐρεῖν νῦν ὅτῳ ἂν χαρίσαιο ὅσα περ τῷ ἐμῷ πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἴν' σε ἐᾷς ζῆν πρῶτόν σε μηδὲν ἠδικηκότων, πῶς σοι τοῦτο χάριν οἴει αὐτὸν εἰδέναι; τί δὲ ἂν αὐτῷ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε τούτων ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσήκειν ἑαυτῷ ἀφαιρεθῆναι; πῶς δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἕξει, οἶδά τινα λυπήσουν μᾶλλον, ἢ ἡμᾶς; ἐκεῖνα καὶ * τοῦτο, ἔφη, δηλονότι ὃ μάλιστα λυπήσει εἰ μὴ * βασιλεὺς εἶη, εἶδον δῆλον, ὅτι καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μείζω ἄν σοι χάριν εἰδείη. εἰ δὲ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τῶν ὡς ἥκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν ὅταν ἀπίῃς, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἴει ἡμερώτερον ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς γιγνομένης ἀρχῆς, ἢ τῆς παλαιᾶς καταλυθείσης. εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τῶν ὡς πλείστην στρατιὰν ἀξάγειν, τίνα ἂν οἴει μᾶλλον ἐξετάσαι τούτων ὀρθῶς τῶν πολλάκις αὐτῇ κεχρημένων; εἰ δὲ καὶ χρημάτων δέοιτο, τίνας ἂν ταῦτα νομίζεις ἐκποιῆσαι χρειττον τῶν καὶ εἰδότων καὶ ἐχόντων πάντα τὰ ὄντα; ὦ γαθὲ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν, σαυτὸν ζημιώσῃς φεῦ, ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.

ζ. Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε περᾴνεσθαι πάντα αὐτῷ ὅσα περ ὑπέσχετο Κυαξάρει περᾶν. ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἴοιτο μᾶλλον

al. αὐτοῖς.
γρ. ἐκ τούτου
γρ. βασιλεύσει.

αὐτὴν ἢ περίδεν ποιήσειν. ὁπ τούτῳ δὴ τὴν Ἀρμενίου ἐρω-
τᾷ, ἵνα δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι σύ, ἔφη,
ὦ Ἀρμένιε πόσῳ μοι γραπαῖν συμπέμψεις, πόσα ἢ χρή-
ματα ξυμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον. πρὸς ταῦτα δὴ λέγει
ὁ Ἀρμένιος, ἐγὼν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχω ἁπλούστερον εἰπεῖν,
ἅμα δὲ δικαιότερον, ἢ δείξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν δυνάμιν
τὴν ἐσαν, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσην μὲν ἄν σοι δοκῇ γραπὰν
χρ ὡς δὲ ἄγειν, τὴν δὲ καταλιπεῖν, τῆς χώρας φυλακήν. * ὁ.
αὑτῶς. σαύτως δὲ περὶ χρημάτων δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι
πάντα τὰ ὄντα· σὲ δὲ τούτων οὐτῷ γνόντα ὁπόσα π
χρ. ἴθι δή, ἂν βάλῃ φέρεσθαι, καὶ ὁπόσα ἂν βάλῃ καταλιπεῖν. χ
λέξον. ὁ Κῦρος εἶπεν, * ἴθι, δεῖξόν μοι ὁπόσην σοι δυνα-
fort. ἂκ ἐ- μίν ἔστι, λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει
μέλλησεν, ὁ Ἀρμένιος, ἱππεῖς μὲν τοίνυν τῶν Ἀρμενίων εἰσὶν ἐ
ut in quo ὀκτακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήμα-
dam Vet. τα δ', ἔφη, ὦ τοῖς θησαυροῖς, οἷς ὁ πατὴρ κατέλι-
i. e. ἅδὲν πεν, ἔστιν, εἰς ἀργύριον λογιζόμενα, τάλαντα πλείω ἢ
μελλήσαι τετρακισχιλίων. καὶ ὁ Κῦρος ἂκ * ἐμέλησεν, ἀλλ' εἶπε, τὰ
εἶπε, nihil μὲν τοίνυν γραπᾶς, ἐπεί σοι, ἔφη, οἱ ὅμοροι Χαλδαῖοι
cunctatus πολεμῶσι, τοὺς ἡμίσεις μοι ξύμπεμπε· τῶν δὲ χρημά-
dixit. Step. των ἀντὶ μὲν τῶν τετρακόσια τάλαντα, ἂν ἔφερες δώ-
μόν, διπλασίονα κυαξάρης ἀπόδοτος, ὅτι ἔλιπες πα
φορεῖν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον. ἐγὼ δέ σε
ὑποχρεῶσαι, ἂν θεός ἐυ διδῷ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανεί-
σῃς, ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια ἐυεργετήσειν, ἢ τὰ χρή-
ματα ἀπαιτήσειν, ἵνα δύωμαι· ἵνα δὲ μὴ δύωμαι,
ἀδυνάτου ἂν φανείμην, οἶμαι, ἄδικος δ' ὢκ ἂν δο
καίως κεινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη,
ὦ Κῦρε, μὴ ἔτω λέγε· εἰ δὲ μή, ἐ δαρρῶντά με ἔξει
ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν κεταλίπῃς, μηδὲν ἧττον σ
εἶ) ὧν ἂν ἔχων ἀπίῃς. εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε δὲ τὰ
γυναῖκα ἁπλακεῖν πόσα ἂν μοι χρήματα δώῃς; ὁπόσα
ἂν δυναίμην, ἔφη. τί δὲ, ὥστε τοὺς παῖδας; καὶ τοῦτο
ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. ἰκνεῖν, ἔφη ὁ Κῦρος τὰ
τα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Γο
γεάνη, λέξον μοι ὁπόσα ἂν πείσαιο, ὥστε τὴν γυναῖκα
ἀπολαβεῖν· ὁ δὲ ἐτύγχανε νεόγαμός τε ὢν καὶ ὑφ' ἡ
χ. ἔγωγε λῶν τὴν γυναῖκα. ἐγὼ μὲν, ἔφη. ὦ Κῦρε, κἂν τ
ταύτῃ ὡς ψυχῆς πείσαιμι ὥστε μήποτε λαχεῖσθαι ταύτῃ. σὺ μ
ἐχμ. τοίνυν, ἔφη, ἀπάγε τὴν γυναῖκα· ἥδε γὰρ εἰλῆφθαι ἔγ

γε αἰχμάλωτον ταύτῃ νομίζω, σῦ γε μὴ πώποτε φυ-
γόντ' ἡμᾶς. καὶ σὺ δή, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγε τὴν τε
γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας, μηδὲν * αὐτὴν καταδεὶς, ἵνα εἰ χ. τῶν αὐτῶν.
δῶσιν ὅτι ἐλεύθεροί σε ἀπέρχονται. καὶ νῦν μὲν,
ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῖν δειπνήσαντες δ' ἀπελαύνετε ὅπου
ὑμῖν θυμός. ἔστω δὴ κατέμειναν· διαπλυνάντων δὲ μὴ
τὸ δεῖπνον, ἐπέστη ὁ Κῦρος, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγρά-
νη, σὲ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὃς σωτῆρα ἡμῖν. καὶ
σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτὸν, ὅ γάρ, ἔφη, ἀ-
πέκτεινεν αὐτὸν ἅπερ ὁ ἐμὸς πατήρ; τί λαβὼν ἀδι-
κοῦντα; διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. καίτοι ὦ Κῦρε, ἔ-
στω καλὸς κἀγαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ ὅτε ἀπεθνήσκειν
ἔμελλε, προσκαλέσας με εἶπε, μή τί σου, ὦ Τιγράνη,
ἕνεκα, ὅτι ἀποκτενεῖ με, χαλεπήνῃς τῷ πατρὶ ὅ γάρ κακο-
νοίᾳ πρὸ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοίᾳ. ὁπόσα δὲ ἀγνοίᾳ ἄν-
θρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκέσια ταῦτ' ἔγωγε νο-
μίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ὅτι τούτοις εἶπε, φεῦ τοῦ ἀν-
δρός. ὁ δὲ Ἀρμένιος ἔλεξεν ὅτι, ὦ Κῦρε, ἆρ' οἱ ταῖς
ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες ζώντας ἀλλοτρίους ἄνδρας,
ἃ τοῦτο αἰτόμενοι αὐτοὺς καταστείνουσιν ὡς * σωφρονεστέ χ. ξυμαθε-
ρας * ποιοῦντας τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖ- στέρας.
σθαι * αὐτὰς πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν. διὰ τοῦτο ὡς πο- χ. τὰς
λεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. καὶ ἐγὼ * ἐκεῖνο, ἔφη, ἐμέ- χ. αὐτοὺς.
μνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον γρ ἐκείνῳ.
θαυμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλὰ ναὶ μὰ
τοὺς Θεούς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς
ἁμαρτεῖν. καὶ σύ, ὦ Τιγράνη, ξυγγίνωσκε τῷ πα-
τρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονη-
θέντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ σωφροσύνης, ἀναβάντες ἐπὶ
τὰς ἁρμαμάξας ἰοῦ ταῖς γυναιξὶν, ἀπήλαυνον εὐφραι-
νόμενοι.

4. Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῖς Κύρου ὁ μέν τις 4.
τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν ταχύτητα,
ὅ δέ τις καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ
Τιγράνης ἐπέστη τῇ γυναικὶ, καί σοι, ἔφη, ὦ Ἀρμε-
νία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, ἐκ
ἐκεῖνον * ἐθεώμην. ἀλλὰ τίνα μὴν; ἔφη ὁ Τιγράνης, χ. ἐθεώμην.
τὸν εἰπόντα νὴ Δία, ὡς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἂν φείσαιτο ὥστε
μὴ με ἀναιρεῖσθαι. τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ τοιούτων
διεπαίζοντο πρὸς ἀλλήλους. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος

Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ξένια ἔπεμπε· στρεῖπτα δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, ὃς δέοιτο στρατεύεσθαι, εἰς πέντε ἡμέρας παρεῖναι τὰ ὑπ' ἐκείνου, ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος, διαπλάσια
γρ. ἀπέπεμψεν. * ἀπειέμπτην. ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε λαβών, τὰ ἄλλα ἔπεμψεν. ἤρετο δὲ πότερος ἔσαι ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός. ἐπέτρεψε δὲ ἅμα, ὁ μὲν πατὴρ ὅπως, ὁπότερον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς ὅπως, ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκαφοῦσιν με δέῃ σε συναποθανεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ὑπομειδιάσας εἶπε· καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν ἐθέλοις, ἔφη, πρὸ γυναῖκά σοι ἀκούσαι ὅπου σκευοφορεῖς; ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτοῦ. ἄξω γάρ. ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται αὐτῇ ὅ, τι ἂν ἐγὼ πράττω ὥρα ἂν, ἔφη, συσκιάζεσθαι ὑμῖν ἐν
γρ. νομίζε. * νομίζω, ἔφη, συσκιαζομένους παρέσεσθαι ὅ, τι ἂν ὁ παῖς δρῷ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

5. 5. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ λαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, τὸν τῶν Μήδων ἱππέων τὸν κρατίστους, καὶ τὸν ἑαυτοῦ φίλον ὁπίσω καιρὸς ἐξίκνει εἶ, πρεσελαύνων πῇ χώραν κατιδεῖτο, σκοπῶν δ' τειχήρεις φρέαρ καὶ ἐπ' ἄκρου ἐλθών, ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην, ποῖα ἂν εἴη τὰ ὀρέα ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες λῃζονται· καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυεν. ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, νῦν δὲ ταῦτα πῶς ὄρη ἔρημα ὄντα; ἦ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' αἰεὶ σκοποὶ ἐκ τούτων, οἱ σημαίνουσι τοῖς ἄνω ὅ, τι ἂν ὁρῶσι. τί δέ, ἔφη, ποιοῦσιν ἐπὰν ἄδωνται βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα ὡς ἂν ἕκαστα δύνωνται, ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἐπῄνει. σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τὴν Ἀριμαίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν διὰ τὸν πόλεμον. καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ὅπῃ τὸ στρατόπεδον, καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν.

6. 6. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος· καὶ εἰς τετρακισχιλίους ἱππεῖς συνέλεγεν αὐτῷ, καὶ τοξότας εἰς τοὺς μυρίους, καὶ σφενδονήτας ἀλλους τοσούτους. ὁ δὲ Κῦρος, ἐν ᾧ συνελέγοντο, ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, συνεκάλεσε τούς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ ὁρῶμεν, Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν, καὶ ἐκ τούτων ἄκρα ληψόμεθα τὰ ἡμέτερον φρούριον, σαφῶς οἶμαι ἀναγκάσειν

εἴη πρὸς ἡμᾶς ἢ ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς Χαλδαίοις. τὰ μὲν δὴ ἱερὰ καλὰ * ἡμῖν ἀνεφαίνη· γρ. ἡμῶν.
δὲ παρουσία εἰς τὸ παρεκβῆναι ταῦτα οὐδὲν ἂν ὅτῳ μέγα
ξύμμαχον ἂν γένοιτο ὡς τάχος. νῦν γὰρ φοβούμεθα πρὸς
τὰς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντὶ πάσιν ἀ-
μαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀδυνά-
τοις χρησαίμεθα ἂν πολεμίοις. νῦν δὲ ἂν πόνων οὐδεὶς ῥᾴων,
οὐδὲ ἀκινδυνώτερος, ἔφη, ὅτι τὸ νῦν καρτερῆσαι παύσον-
ται. ἴτε δὴ ἐπὶ τὰ ὅπλα. καὶ ὑμεῖς μέν, ὦ Μῆδοι, ἐν
ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· ὑμεῖς δέ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν
ὑμέτεροι ἐν δεξιᾷ, οἱ δὲ ὑμέτεροι ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε.
ὑμεῖς δέ, ὦ ἱππεῖς, ὅπισθεν ἕπεσθε, * σκιαλαδόμενοι γρ. παρακε-
καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς· νῦν δέ τις * μαλακύνηται, μὴ λαδόμενοι
ὑπείκετε. ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο, ὀρθίους ποι- γρ. μαλα-
ούμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὴν κίζηται.
ὁμιλὼ ἄνω οὖσαν, εὐθὺς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν, καὶ
ξυνεβόων ἀλλήλοις, καὶ ξυνεθεάζοντο. ὁ δὲ Κῦρος
παρηγύα, ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι παύεσθαι. ἢν
γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυ-
νήσεται.

7. Εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι γέρρα τε καὶ παλτὰ δύο. καὶ 7.
πολεμικώτατοι δὲ λέγονται εἶναι τῶν περὶ ἐκεῖνα τὰ
χώρα ἔθνη, καὶ μαθεῖν στρατεύονται ὁπόταν τις αὐτῶν δέ-
ηται, διὰ τὸ * πολεμικώτατοι καὶ πένητες εἶναι. καὶ γὰρ ἡ γρ. πολεμι-
χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τε ὅλη, καὶ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔ- κοί τε.
χουσα. ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον
τῷ ἄκρῳ, ὁ Τιγράνης ξυν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶ-
πεν, ὦ Κῦρε, ἆρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα
μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἵ γε Ἀρμένιοι ἢν μὴ δέξων-
ται τοὺς πολεμίους· καὶ ὁ Κῦρος * εἶπεν, ὅτι ἤδη τοῦτο γρ. εἰπὼν
παρηγύησε τοῖς Πέρσαις προθυμεῖσθαι, ὡς αὐτίκα ὅτι εἰδεῖη
δεῆσον ὀπλίσκειν, ἐπειδὰν ὑπάγωσι τοὺς πολεμίους ὑπο- τοῦτο, ευ-
φεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. ὅπως δὴ δὺς παρ-
ταῦτα μὲν οἱ Ἀρμένιοι. τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ηγη.
ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξαντες ἔθεον,
ὅπερ εἰώθασιν, ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥσπερ ἐ-
δέδεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὡς δὲ φεύγοντες οἱ Χαλδαῖοι εἶ-
δον ἐναντίους μαχαιροφόρους ἠρμένους ἄνω, οἱ μέν τινες
αὐτοῖς περιάσαντες ταχὺ ἀπέθανον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ
δέ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν. ταχὺ δὲ * εἶχον τὰ ἄκρα. γρ. εἶχετο.

ἐπεὶ

ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις, καὶ ἠθαύμαζον φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγίγνοντο, ἀεισποιοῦσαι παρήγγειλε· ἐπεὶ δὲ ἠεισάτησαν, καταμαθὼν ἔνθα σκοπαὶ ἦσαν τῶν Χαλδαίων ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐπὶ- al. τι. χιζε φρέαρον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ὅπῃ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν ὡπλισμένους ἔχοντα ὁπό- al. λιθο- σοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοδόμοι. ὁπῇ μέν δὴ ὁ Ἀρ- τόμοι. μένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐπί- χιζεν.

8. 8. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ παράγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώ- τους δεδεμένους, τοὺς δέ τινας καὶ τετραμένους· ὡς δὲ ἤ- δειν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. ἔ- χε. ἀπελά- πειτα ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅπ ἂν ἥκοι ἄστε * ἀπολί- σαι. σαι ὁπόθεν ἐκεῖνος, ἄστε πολεμεῖν δέδοικα, ἀλλ' εἰ- ρήνην ποιῆσαι βουλόμενος Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις· ἐθέλειν μὲν ἂν ἔχειν τὰ ἄκρα, οἶδ' ὅπι οὐδὲν ἐδέησε εἰρήνης. τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ συλῶν ἐσε· ἐγὼ δ' ἂν ἀφίημι ὑμᾶς οἰκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλεύεσθαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. κἂν μὲν πόλε- μον αἱρῆσθε, μηκέτ' ἥκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σω- φρονεῖτε· ἢν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἥκετε ὡς ἂν καλῶς· ἔξει τὰ ὑμέτερα ὑμῖν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινήσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον ᾤχοντο οἴκαδε.

9. Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἦκεν πρός τε χλῆνιν τοῦ Κύ- ρου καὶ πρὸς πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ τἆλλα ὅσων ἐδε- το δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κῦρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ χ. Χαλ- δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνά- δαῖοι γῆν, μενοι ποιοῦντες ἀνθρώποις ἐοικότα τοῖς μέλλουσι, πολλὰ ἐπι- οἳ οὐδὲ ἐ- χειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μοι παύοντο μηχανᾶται ἐπιχειρήσας, δῆλος ὡς οὐδεπώποτε ἐβουλόμην πώποτε ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν πολλὰ Flor. Edit. ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι ὡς οὐδεπώποτε. * οἱ γὰρ οὐδε- πώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὀρ-

τότω

τάτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ ἠυχόμην. καὶ τοῦτο ὅπως, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅπ ἐγὼ ὥστε ἀπελάσας Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς, ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ὑποτετέλεσαί σοι ἤδη. ὥστε καὶ σωφρονεῖλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπρήναμεν, ἂν ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμὲν, ἀποδιδόναι. ὧν καὶ ὑποδιδόντες, ἐδὲν ἄξιον ἀπολ- λύντες. ὁ οὕτω σοὶς συνεργέτην καταλαμβανόμενα τοσοῦτον ποιοῦν- τες. ὑπολ- λύντες. ὁ μὲν Ἀρ- μενίου.

10. Ὁ μὲν Ἀρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν· οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ἅτε δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς· ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε, ὅπ νομίζετε ἀσφαλέστερον δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γινομένης ἢ πολεμούντες; ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἐλέγομεν. τἆλλα ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὅς, τί οὖν, ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγίγνοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; ἔτι ἄν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραινοίμεθα. ἄλλο τί οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς πανίζειν ἀγαθῆς, νῦν πένητες νομίζεσθε εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. τί οὖν, ἔφη, ὁ Κῦρος, βέλοισθ' ἂν ὑποτελοῦντες ὅσα περ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὁπόσην ἂν βέλησθε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. τί δὲ σύ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, βέλοιο ἂν τοῦ νῦν ἀργὸν ὄντα γῆν ἐνεργὸν ἡμῖν εἶναι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα φόρα σοὶ ὑποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο ποιεῖσθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τοῦ παρόντος. τί δ' ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὅρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἐᾶν νέμειν ταῦτα τοῦ Ἀρμενίου; εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι ἐδὲν πονοῦντας. ζεῦ δὲ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, ἢ μέλλοις μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελη- θήσεσθαι; καὶ σφόδρα ἄν, ἔφη, * εἰ οἰοίμην ἀσφαλῶς al. εἴπερ ἕξειν. ἴκαν', ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα οἰόμην ἔχοιτε σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. ἀλλὰ μὰ Δί', ἀσφαλὲς ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα ἐκ τοῦ πεδίου τοῦ τούτων, ἀλλ' ἐδὲ ἂν, τοῦ ἡμετέρου, εἰ ἔτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν· εἰ δ' ὑμῖν ἂν, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμα- Fort. ἂν

χα

χα εἶη ; ὅπως ἂν ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν νῦν καλῶς ἔχοι, εἰ ὅτι φθαλήψομεθα πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὅπως οὖν τοίνυν ἐγὼ ποιήσω, ἔφη, ὡς ὑμετέροις ὑμῖν τὰ ἄκρα φθάσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάζομεν αὐτά· καὶ ἂν ἀδικῶσιν ὑμᾶς ὁποτεροιοῦν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς. ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπήνεσαν, καὶ ἔλεγον. ὅπως ἂν εἴη μόνως εἰρήνη βέβαια, καὶ ὅτι τούτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστὰ, καὶ ἐλάμβανον ἀμφότεροι παρ' ἀλλήλων εἰ συνεπίθεντο, ὁπλομαχίας δ' εἰ καὶ ἐπεργασίας, καὶ ὁπλομαχίας, καὶ συμμαχίαν εἰ κοινολῳ, εἴ τις ἀδικοίη ὁποτεροῦν.

ια. ὁπλομαχίαν.

11. 11. Οὕτω μὲν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν ὃ ἔπ ὅτι διαμένουσιν αἱ τότε γνώμαι Συνδῆκαι Χαλδαίοις, καὶ τῷ τῶν Ἀρμενίων ἔκυρ. ἐπεὶ δ' αἱ συνδῆκαι ἐγένοντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφότεροι σφοδρύμως ὡς κοινὸν φρούριον καὶ τὰ ὁπλητήρια συνεισῆγον. ἐπεὶ δ' ἐπέρα σφεσήκει, συνδείπνους ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη. * συνδειπνούντων δ' εἰπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἴη, τῶν δέ τινες τῶν Χαλδαίων οἳ λῃζόμενοι ζῶσι, καὶ ἐπὶ ἀρπάσαντο ἐργάζεσθαι, οὐδὲ ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν. ἀεὶ γὰρ ἐλπίζοντο καὶ μισθοφόρων, καὶ πολλάκις μὲν παρὰ τῶν Ἰνδῶν βασιλεῖ (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δ' καὶ παρ' Ἀσυρίων. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, τί δ' ἂν ὑμᾶς καὶ νῦν παρ' ἐμοῦ μισθοφορεῖν ; ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅσον τις καὶ ἄλλος πλείστον χρόνον ἔδωκε. συνέφασαν οἱ, καὶ πολλοῦ γε ἔσεσθαι ἄξιον λέγον τοὺς ἐθελήσοντας. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο.

ιβ. συσκηνούντων.

12. 12. Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅτι πρὸς τὸν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ' αὐτὸν κατασκεψάμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα καὶ ὡρῶντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὰ Ἰνδῶν τὰ αὐτῷ πεπραγμένα. ἠρώτα οὖν λόγῳ τοιῷδε, ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ Χαλδαῖοι, εἴπατε μοι, εἴ τινα ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἐπιστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδὸν, συμπεμψαιτ' ἄν μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τῷ τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν, καὶ συμπράττοιεν ὥστε φιλίας ἡμῖν πρὸς τὸν Ἰνδὸν ἃ ἐγὼ βούλομαι

μαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν πρόσφορα ἔπ᾽ ἂν βουλοίμην
ὑμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι οἷς ἂν δέῃ,
καὶ πρᾶγμα καιρίως πρὸς * στρατευομένων τοὺς ἀξίους. τού- γρ. συστρα-
των μὲν δὴ ἕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρήματα τευομένων.
ἔχειν δεῖσθαι δὲ τούτων νομίζων, πρὸς μὲν ὑμετέρων ἥδι-
στοι * φείδεσθαι (φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη * νομίζω) παρὰ δὲ γρ. ἀπέχε-
τῶν Ἰνδῶν ἥδιστα· ἂν λάβοιμι, εἰ δίδοιν. ὁ ἄν ἄγγελος, ὃν σθαι.
κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δόναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, γρ. νομίζω
ἐλθὼν ἐκεῖσε λέξει ὧδε. Ἔπεμψέ με Κῦρος, ὦ Ἰνδέ, πρός.
σὲ φησὶ θέλοντα χρημάτων, πρόσδεχόμενος καὶ ἄλλων στρατιὰν οἴκοθεν ἐκ Περσῶν (καὶ γὰρ πρόσδέχομαι, ἔφη) ἣν ἔν αὐτῷ πέμψῃς ὁπόσα σοι πρόσχρεα, φησὶν, ἂν Θεὸς ἀγαθὸν τέλος δίδῷ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι σέ τε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ᾽ ἐμοῦ λέξει· τοῖς δὲ παρ᾽ ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ ξυμφέρον εἶναι. καὶ ἢν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ᾽ αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα. ἢν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι βραδυτέραν αὐτὸν χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ᾽ ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνοις ἕνεκα πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα πράττειν.

13. Ταῦτ᾽ εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρ- 13.
μαίων καὶ Χαλδαίων ταυτὰ λέξειν πρὸς αὐτόν, οἷα αὐτὸς ἐπεδύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν πρὸς αὐτόν. καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὸν σύλλογον, ἀνεπαύοντο. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ὅ, τε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ὁπόσα ἐβούλετο ἔφη· καὶ ὁ Ἀρμάμιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι ξυνέπεμπον, ὡς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι) καὶ συμπράξαι καὶ εἰπεῖν πρὸς Κῦρον τὰ πρόσφορα. ἐκ τούτου ὁ Κῦρος * ἐπιτελέσας τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκα- γρ. θεμε-
νὴν τοῖς καὶ τοῖς ὑπηκόοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῆς κατα- λιώσας.
λιπὼν Μῆδον, ὃν ᾤετο Κυαξάρῃ ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀ-
γαγὼν συλλαβὼν τὸ ἕτερον στράτευμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων,
καὶ παρ᾽ Ἀρμαμίου πρόσλαβε, καὶ τοῦ παρὰ Χαλδαίων,
ὡς τετρακισχιλίους, οἳ ἦσαν καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων ἡνιό-
χους ἦν).

14. Ὡς δὲ κατέβη εἰς τὸν οἰκεμαμίου, ἐδεῖτο ἔμεινεν 14.
ἐπὶ πολὺν Ἀρμαμίου, ἔστε ἀνίης, ἔστε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες ἐθελου-
σίως, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες * εἰ τί ἔ- γρ. ὅ, τι.
σται ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμάμιος τότε οὐκ ἤχθετο, ὅτι
ἐν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι τῇ τοῦ πάντων

πμῆ. τέλ☉ δ' ἓν ἐωλύτησε κὴ ἡ γυνὴ τῶ Ἀρμβίᾳ τὰ δυατέρας ἔχυσα, καὶ τὸν νεώτερον υἱόν· καὶ σωὶ ἄλλοις δώρεσις κὴ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν. ὃ πρότερον ὐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρ☉, κὴ ὁ Κῦρ☉ ἰδὼν εἶπεν, ὑμεῖς ἐμὲ ὐ πείσετε μιᾷδ' ὠφελοῦντα ἐυεργετεῖν, ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, λαβοῦσα ταῦτα τὰ χρήματα ἄ φέρεις, ἄπιθι, κὴ τῷ Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ καπρύξαι. ἔκπεμψον δ' αὐτὸν ὡς κάλλιστα * ἀπ' αὐτῆς καταστευάσασα ὅπῃ πλὼ στρατεύσεται. ὑπὸ δ' ἧς λοιπῶν κλῶ κὴ σαύτῃ κὴ τῷ ἀνδρὶ κὴ παισὶ δυατρράσι κὴ τοῖς υἱοῖς, ὅ, τι κεκτημένοι κὴ κεκοσμημένοι κάλλιον κὴ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε. εἰς δὲ πλὼ γλίσχρως, ἔφη, ἀρκείτω τὰ σώματα, ὅταν ἔκας☉ τελευτήσῃ, καπικρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν παρήλαυνεν. ὁ δὲ Ἀρμένι☉ συμπροὔπεμπε, κὴ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀγαθὸν καλοῦντες τὸν ἐυεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν. κὴ ταύτῃ ἐποίευν ἕως ἐκ τῆς χώρας ὑξέπεμψαν. Συναπέστειλε δ' αὐτῷ ὁ Ἀρμένι☉ κὴ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οὔσης.

15. 15. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρ☉ ἀπῆει κεχρηματισμέν☉, κὴ οὐκ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἐπεμασάμην☉ διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε δέοιτο. κὴ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν πῖς μεδοείοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα κὴ τὰ χρήματα ἔπεμψαν εἰς Κυαξάρην (ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν) αὐτὸς δὲ σὺν Γωβρύᾳ κὴ Περσῶν τοῖς ἀείστοις ἐθήρα ὅπου ὑπεντυγχάνοιεν θηρίοις, κὴ ἐυφραίνετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, * τὰ χρήματα ἔδωκε τοῖς ἑαυτῶ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδώκει ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶ), ὅπως κὴ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν τινας * ἄγαιντο πρὸς ἑαυτούς. ἐνόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστ☉ τὸ μέρ☉ ἀξιέπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ κλῶς ἔχειν κὴ αὐτὸς ὤν, εἴ τί που κλὸν ἴδοι εἰς πλὼ στρατιὰν, τοῦτ' ἀκτωμένος * ἐδωρεῖτο τοῖς ἀξιωτάτοις, νομίζων * ὅ, τι καλὸν καγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κοσμεῖσθαι.

al. τῶ χρημάτων.

al. male ἄγοιντο.

γρ. διεδωρεῖτο.

γρ. εἴ τι.

16. 16. Ἡνίκα δ' αὐτοῖς διεδέδο ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδε πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιαρχῶν κὴ λοχαγῶν κὴ πάντων ὃς ἐπῆμα· Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν ἐυφρόσυνόν τι νυῦ παρεῖναι, κὴ ὅτι ἐυποτία τις προσγεγένηται, κὴ ὅτι χρόνῳ ἀφ' ὧν πρώην ἔξομεν ὃς ἂν βουλώμεθα, κὴ τιμᾶσθαι ὡς ἂν ἕκας☉ ἄξι☉ ᾖ. πάντως δὴ ἀναμιμνῄσκω

σκώμενος

ακώμεθα τὰ ποῖα ἄπλα ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ὄζιν αἰτία. σκοπούμενοι γὰρ εὑρήσετε τό, τε ἀγρυπνῆσαι ὅπου ἔδει, καὶ τὸ πονῆσαι, καὶ τὸ σπεῦσαι, καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις, ὅταν δὴ χρὴ καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθὸς εἶ), γιγνώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα πονοῦντι καὶ ἡ καρτερία καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχουσι.

17. Καταμαθὼν δὲ ὁ Κῦρος ὡς ἓν μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικὰς πόνους φέρειν, ἓν δὲ τὰς ψυχὰς, πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιτήμονες δὲ ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος ὁπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν μέγα πάντας ἓν παρεσκευασμένους· ὃν τούτων ἓν ἐπιθυμεῖ τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους προήκειν, γιγνώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς ἀσκησάλλοιόν τι. ἔτι δ' ὁρῶν ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο πολλοὶ, καὶ ἐπιθύμως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς, ἐβούλετο εἰς τὸν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς ὅτι καὶ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀκέτι ἐν τούτῳ ὅτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμίοις φοβοῦσιν, ὅτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τῶν κοινῶν ἀγαθῶν ἕξειν). ὅπου δὴ ἔγνω μὲν ἐξώπλισε τὸν στρατιὰν, καὶ κατέταξεν ὡς ἐβούλετο κάλλιστά τε καὶ ἄριστα, ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχας καὶ χιλιάρχας καὶ ταξιάρχας καὶ λοχαγούς. οὗτοι δὲ ἀπολελυμένοι ἦσαν τῶν καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς λόχοις· καὶ ὁπότε δέοι ἢ *ὠθίζειν τῷ στρατηγῷ, ἢ ἐξ. τῶν στρατιωτῶν. διδασκάλλειν τι, οὐδ' ὡς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ πάντα τὰ καταλειπόμενα ἐκοσμεῖτο.

18. Ἐπεὶ δὲ ξυνῆλθον οἱ *ἐπικαίριοι, παρὼν αὐτοῖς, ἐπεδείκνυέ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἕκαστον ἰσχυρὸν εἶναι τῶν ξυμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ ἐπ. ἐπίκαιροι. ἐκείνους ἐπέπεισεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπέναι ὅτι τὰς τάξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι αὐτοὺς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως ἐπιθυμοῦντα πάντες ἐξορμῶσι), πρὸς δὲ παρεῖναι ὅτι τὰς Κυα-

χρ. ἕτω πάντες ἐπ' χρ. ὅπη κελεύει ἐπὶ θύρας.

ξάρης θύρας· τότε μὲν δὴ ἀπόντες * ὅπως ἐποίουν τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ * ἐπικαίειν ἐπὶ τὰς θύρας. σὺν τούτοις δὲ ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε· Οἶδα μέν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἃ μέλλω λέγειν σοὶ πάλαι δοκεῖ ἀδὲν ἧττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνῃ λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῇς ἀχθομένῳ ὅτι πρέσβεις ἡμᾶς ἐξόδου μεμνῆσθαι. ἐπεὶ ἐγὼ σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ λέξω καὶ σοὶ καὶ ὑμῖν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπείπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπιδὰν ἐμβάλλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ δὴ σῶν σινόμεθα ἄκοντες· ἢν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς πρέφεις, πολλὰ δαπανῶν καὶ δι' ἐπιστατῶν θεραπεύῃ, θρεφόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων τις ἡμῖν κίνδυνος ἐμέλλεν ἔσεσθαι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν ἂν αἱρεῖσθαι· νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἐάν τε * ἐνθάδε ὄντες αὐτοῖς μαχώμεθα, ἐάν τε εἰς ἐκείνων ἰόντες αὐτῶν μαχώμεθα αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἢν τε ἐνθάδε ἐρχομένους αὐτοὺς δεχώμεθα, ἢν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην ξυνάπτωμεν. πολὺ μέντοι ἡμεῖς βελτίους καὶ ἐρρωμενέστεραις ταῖς ψυχαῖς τὴν στρατιὰν χρησόμεθα, * ἢν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, καὶ μὴ ἄκοντες δρῶμεν ὁρᾶν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ καὶ ἐκεῖνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβηθήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πεπόμφαμεν αὐτοὺς οἴκοι καθημένους, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα παρεσκευασμένους, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἵν' ὡς τάχιστα συμμίξωμεν· καὶ οὐκ ἀναμένομεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. καί τοι, ἔφη, εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸ κίνδυνον ὅπως ἡμῖν μὲν ἐλαττώσομαι λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω, * πολὺ ἂν μᾶλλον καὶ ὁ πατὴρ ἀεὶ λέγει, καὶ σὺ φῂς καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι * κρίνονται μᾶλλον τὸ ψυχῇ ἢ τῷ σώματι ῥώμῃ. ὁ μὲν ὅπως εἶπε. Κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ὅπως μέν, ὦ Κῦρε, καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι πρέφων ὑμᾶς, μηδ' ὑπονοεῖτε πω μέντοι

χρ. ἕτω πάντες ἐπ' χρ. ὅπη κελεύει ἐπὶ θύρας.

χρ. ἐνθάδε ὑπομένωμεν, ἐάν τε εἰς τὴν ἐκείνων ὄντες ὑπομ.

χρ. καὶ ἰόντες.

leg. etiam πολὺ γὰρ μᾶλλον, ut haec jungantur cum sequent. St.

χρ. ῥώννυνται.

μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον ἔδοκεῖ πρὸς πάντα. ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα, καὶ λῦε τὰ ἱερὰ θεῶν ἡμῖν κάλλιον συγκατανεῖ, ἐξίωμεν ὡς τάχιστα. ἐκ τούτου τοῖς μὲν σφαγέας εἶπεν συσκευάζεσθαι, ὁ Κῦρος ἔδυε, πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις * θεοῖς· καὶ χρ. θεοῖς, ἐπεῖτο πλέως καὶ εὐμενεῖς ὄντας, ἡγεμόνας γίνεσθαι τῆς σφαγῆς ὃς ἡγεῖτο. καὶ φανερὰς ἀγαθὰς καὶ συμμάχους καὶ συμβόλους τῆς ἀγαθῶν. συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ νομέας.

19. Ἐπεὶ δ' ἐκαθιέρευτό τε, καὶ ἀφορον ἦν αὐτῷ τὸ σφάγιον πρὸς τοῖς ἱεροῖς, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις, ἐνέβαινεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα ἔδει τὰ ἱερά, ἐκεῖ αὖ καὶ γλυκὺ ἱλάσκετο χρανεῖς, καὶ θεοὺς ἐπαίας, καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας ἐμμενίζετο. ταῦτα δὴ ποιήσας, αὖθις Διὶ παγκράτορι ἔδυε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἐφαίνετο, ἅδενος ἤκουεν· ἐπεὶ δὲ πάντα καλῶς εἶχεν, εὐθὺς τοῦ μὲν πεζοὺς προαγαγόντες ἐπὶ πολλὴν ὁδὸν προεπομπεύσαντο. τοῖς δ' ἵπποις καταβρεμὴν ποιήσαντες, ἐπεβάλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λειπὸν δὲ μιτασπαστοπομπούμενοι, καὶ ἔχοντες ἀφθονα τὰ ὀπήδεια, καὶ δηοῦντες τὴν χώραν, ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ πολὺ προϊόντες ἐλέγοντο ἀκὴν δεκαὴν ἡμερῶν ἀπέχειν τῶν, τότε δὴ * ὁ Κῦρος λέγει, ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβερμένοις μὴ ἀνυποστάτως ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν ὡς ἥκοντες μαχούμενοι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κυαξάρει, ὅτω δὴ ἀεὶ συντεταγμένοι προήεσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς κατὰ κόσμον ἔχειν, καὶ δεῖπνον ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἐμποδὼν μέντοι τὸ στρατόπεδον ἔκαιον, ὅπως ἴδοιεν μὴ εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῶντο ὑπὸ τῆς προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὅπαθεν τὸ στρατόπεδον ἐπυρπόλων ἀπάτης ἕνεκα τῆς πολεμίων. ὥστ' ἔστιν ὅτε κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῆς, διὰ ὅπαθεν τὰ πυρὰ ἦν, ἐπὶ πόρρω τὸ στρατόπεδον οἰόμενοι εἶναι).

19.

20. Οἱ μὲν δὴ Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ δὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνετο τάφρον προεβάλλοντο πρὸ καὶ νυνὶ ἐπὶ ποιοῦσιν οἱ Βάρβαροι βασιλεῖς, * ὁπόταν χρ. ὅπου ἄν.

20.

στρα-

στρατοπεδεύωνται τάφρον περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν. ἴσασι γὰρ ὅτι ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ οὐδαμοῦ δύναται ὅτι τι * δύξηται, ἄλλως τε καὶ βάρβαρον, περὶ ἵππων δὲ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις· καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππον, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον δ' ἐπιβαλέσθαι· ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι διὰ τοῦ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἑαυτῶν περιβάλλονται· καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἡσυχίᾳ ἔτι καὶ ἐξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μὴ μάχεσθαι.

γρ. λυσήνιον καὶ ἐναρβαεῖν.

21. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγρηγόρεσαν ἀλλήλων ἐπιμελούμενοι, ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἀπέχειν ὅσον ἐφικνεῖσθαι σάλπιγγι, οἱ μὲν Ἀσσύριοι ὅπως ἐστρατοπεδεύοντο, ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιπεφραγμένῳ μέσῳ, καταφανεῖ δὲ ὁ τοῦ Κύρου ὡς ἐδυνάμην ἐν φανερωτάτῳ, κώμας τε καὶ γεωλόφους ἐπὶ πολὺ ἐποίουν πολεμίους, νομίζων πάντα τὰ πολέμια ἐξαίρετα ὁρᾶσθαι φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. καὶ ἐκείνων μὲν τὰ νύκτα, ὥσπερ ἔστρεπε, φυλακὰς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμῶντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κεῖσος οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἱερῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συνταξάμενοι ἐπορεύοντο, ὡς, εἰ ἐπιφανείη οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι. ὡς δὲ ἦλον ἐγίγνετο ὅπου ἂν ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἐρύματος, ἐνταῦθα μάχην ποιήσοιντο ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης καλέσας τὸν Κῦρον * καὶ πάντας τοὺς ἑπτὰ μείους, ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ πρὸ χρόνου συντεταγμένοι, ἴσους εἶναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ ἐπειδὰν μὴ ἀντέχωμεν πρὸς ἐκείνους, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον * θαρρήσουσιν ἂν ἑπόμενοι· οἱ πολέμιοι δὲ τὸ πάλαι ἰδόντες ἡμᾶς, μᾶλλον φοβηθήσονται. τούτῳ μὲν δὴ ὅπως ἐδόκει· ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, μηδαμῶς πρὸς τῶν Θεῶν, ὦ Κυαξάρη, ὅπως ταῦτα μὴ. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα ἢ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται δὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσὶ τοῦ μηδὲν παθεῖν· ἔπειτα δέ τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπιόντας, πάλιν καθορῶντες ἡμᾶς τὸ πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν, καταφρονήσουσι, καὶ αὖθις ἐξίασι πολὺ ἐρρωμενέστερον ταῖς γνώμαις. νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι παρέσομεν, οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς

γρ. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁπλιτεύοντας vel, γρ. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁπλιτεύοντας.

γρ. ἐὰν μὴ γρ. θαρρήσαντες ἕπωνται.

γρ. καὶ θαρρέσειν ἐν ἅπασιν.

21.

οὔ τοῦτο ὀπίσω, ἃ καταφρονᾶσιν, ἀλλὰ φρονπίζωσι πῶ πο-
τε τοῦτ' ἔστι. καὶ διαλεγόμενοι πρὸς ἡμᾶς, ἐγὼ οἶδ' ὅτι ἁ-
δὲν παύσον). ὅταν δ' ὀξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φα-
νερές τε ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἱέναι εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας
ὡσὺν ἔνδα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαντος δ' ὅπω Κύρος
συνέδοξε καὶ ταῦτα Κυαξάρει καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τότε
μὲν δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς κατασησάμενοι,
καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῆς φυλακῆς καύσαντες, ἀνομιμή-
σκοντο.

22. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωὶ Κῦρος μὲν ἐστεφανωμένος 22.
ἦλθε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανω-
μένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ
θυσία συγκαλέσας αὐτοὺς, ἔλεξεν· Ἄνδρες, οἱ μὲν Θεοὶ,
ὡς οἵ τε μάντεις φασὶ, καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχῃ τ' ἔσε-
σθαι προφανέσι, καὶ νίκην διδόασι καὶ σωτηρίαν προῦ-
φηναν). ἐν τοῖς ἱεροῖς· ἐγὼ δ' ὑμῖν μὴ φαίνων ὁποίους
χρὴ εἶ) ἐν τῷ τοιῷδε ἀγωνοίμην ἄν. οἶδα γὰρ
ὑμᾶς ταῦτα ὀπίσω ἐμοὶ ὀπισαμένους, καὶ ταῦτα μεμελετη-
κότας τε, καὶ ἀκηκοότας καὶ ἀκούοντας, διὸ τέλος ἅπερ ἐγὼ,
ἴσως καὶ ἄλλως εἰκότως ἂν διδάσκοιτε τάδε. εἰ δὲ μὴ τυγ-
χάνετε καταγνωκότες, ἀκούσατε. ὡς γὰρ νεωστὶ συμμά-
χους τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν,
χρὴ δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἐπεφόμεθα
ὑπὸ Κυαξάρου, ἅτε ἠσθόμην, ἐφ' ἅτε αὐτοῦ προκεκλή-
μεθα, ὥστε ἄρμενοι ἀνταγωνιεῖσθαι ἡμῖν ἔφαμεν ἔσεσθαι. καὶ
ἅτε δὴ αὐτὸς ὑπομιμνήσκετε, ὅπ ἥδε ἡ ἡμέρα δεί-
ξων ἄξιος ἕκαστός ἐστιν. ὧν γὰρ ἂν ἄνθρωποι ὀφμαι-
νῶσι χρῆναι), ἥδὲν θαυμαστὸν εἶ τινες αὐτῷ καὶ τὸ ὑπο-
μένειν δέον). ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ὧς ὑπομένοιεν δύ-
ναιτο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶ). καὶ ταῦτα μέντοι πρέπουσες
ἂν καὶ ὑμῶν αὐτῷ πεῖραν λήψεσθε. ὁ μὲ γὰρ διωκάμενος
ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλως βελτίους ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἥδη καὶ
αὐτῷ συνειδείη τελείως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὤν· ὁ δὲ τὴν τά-
ξιν ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ τοῦτο ἀγαπῶν, εἰ-
κότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. τότε δ' ἕνεκεν ἐκ
τοῦ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλα ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα
μοι ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶν). ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐ-
τοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει· εὖ δ' ὁπίσαθε, ἔφη, ἕως
ἂν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτὸς ἐπιδεικνύητε, καὶ τό-
τε καὶ ἄλλως πολλὰς ἃ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ θαρρεῖν δι-
δάξετε.

δάξετε. τέλος εἶπεν ἀπόντας ἀεισᾶν ἐστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἥκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις.

23. χρ. τούτοις τοιάδε ἐνετέλλετο, Ἄνδρ. χρ. ἥπιον ὑμῶν τὸν φρ. ἡ. καὶ εἴπς μαλ.

23. Ἐπεὶ δ' ἔτοι ἀπῆλθον αὖθις τοὺς ἀφηγεῖς στρατηγοὺς καλέσας, καὶ * τούτοις αὖ τοιάδε ἔλεξεν· Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἄλλοθι ὁμοτίμων γεγόνατε, καὶ ὅπλα λεγόμενα ἐσὲ οἱ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχειν ἄδην * ἥπιον ἔντιμον τῆς στρατιᾶς. ὑμεῖς γὰρ ὅπαδεν οἰόμενοι τοὺς τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ὀρθῶς ἐπιτηδεύοντας αὐτοὺς ἔπι χρείττους ποιεῖτε. * εἴτε τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτο ὁρῶντες οὐκ ἂν ὀκνήσοιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' ὑμῖν, εἰ περ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν, καὶ διὰ τ' ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βάρος τ' ὅπλων. ἂν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀπιόντες καλοῦντες ἔπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς. καὶ ὅπως μηδ' ἐν τούτῳ αὖθις ἥττους φανήσεσθε ἀνυπαρκελεύστως αὐτοῖς δᾶττον * ἡγεῖσθε ὅτι τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀεισήσαντες καὶ ὑμεῖς, ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτω τούτοις ἦσαν.

Ald. & Fl. Edit. ἡγεῖ. δε. sed melius ἡγεῖσθε Steph.

24. χρ. πέπαδε

24. Οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ δὴ πολυπλήθεις ἐξήεσάν τε ὀρθίας, καὶ παρετάττοντο ἐρρωμένως. παρέταττε δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεύς, ἐφ' ἅρματος παρελαύνων, καὶ τοιάδε παρεκελεύετο· Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῆς ὑμετέρων ὁ ἀγών, καὶ περὶ γῆς ἐν ᾗ ἔφυτε, καὶ περὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτεράφητε, καὶ περὶ γυναικῶν τε καὶ τέκνων, καὶ περὶ πάντων ὧν * κέκτησθε ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς, ὅσα περ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθήσεσθε, εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. * οἵτε νίκης ἐρῶντες, μὴ οὖντες μάχεσθε. μισεῖν γάρ, τὸ κεφαλὴν βουλομένους, τὰ τυφλὰ τῶν σωμάτων καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας. μισεῖ δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῆς μένοντος· μισεῖ δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ὀρέγοιτο δυμῶν, ἥπαρ πρόσθεν. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες καὶ τὰ τε ἑαυτῆς σώζουσι, καὶ τὰ τῆς ἡττωμένων πρόσθεν λαμβάνουσιν. οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῆς πάντα ἀποβάλλουσιν;

25. Ὁ

25. Ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ Κυαξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν ὅτι ἤδη καιρὸς εἴη ἄγειν ὅπη τοῦ πολεμίου. εἰ γὰρ νυῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἑρύματος, ἐν ᾧ ἂν στρατοπεδεύωμεν, πολλοὶ ἔσονται. μὴ ἔν ἀναμείνωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα ἐυπετῶς αὐτῶν κρατῆσαι ἄν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἀπεκρίνατο, ὦ Κυαξάρη, εἰ μὲν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν βουνται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐρῶσι φεύγειν μᾶλλον τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι· αὐτοὶ δ' ἃ νομίσουσιν ἡττᾶσθαι. * ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσεται, ἢ ἂν ἄμεινον ἴσως βουλεύσαντο ἢ νῦν βεβούλευνται, φεύγοντες ἑαυτοὺς ἡμῖν παραδώσουσι. ὥσθ' ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτα ἀκέσαντες ὤχοντο. 25. 25. ἄλλης ἢν συμμαχίας δεήσεται.

26. Ἐν τούτῳ δ' ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδε, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐν τῷ πολεμίῳ. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξίοιέν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ θᾶττον οὐτοὶ ὁ βασιλεὺς ἔξω ὦν, καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἔξω ὅσα πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. ἐνταῦθα εἶπεν ὁ Χρυσάντας, τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας, ἕως ἔτι ἔξεσι παρακελεύσαι, εἰ ἄρα καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσας τοὺς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπέντων αἱ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις. ἡδεμία γὰρ ὅπως ἔσται καλὴ παραίνεσις, ἥτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθημερὸν ἀκέσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν ἔν τοιούτοις γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν· οὐδὲ ἀκοντισταὶς, οὐδὲ τοξόταις γε· οὐδὲ μὴν τά γε σώματα ἱκανοὺς πονεῖν, εἰ μὴ πρόσθεν ἠσκηκότες ὦσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, ἀλλ' ἔστι τοι, ὦ Κῦρε, ἐὰν τὰς ψυχὰς αὐτῶν παρακελεύσασθαι ἀμείνους ποιήσῃς. ἢ καὶ δύναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁ λόγος ῥηθεὶς αὐθημερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι, τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν κωλῦσαι, πρόφασιν ὡς χρὴ, ἐπαίνου μὲν ἕνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο, ὡς αἱρετωτερόν ὂν μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ φεύγοντας σωθῆναι; ἆρ' ἂν, ἔφη, εἰ καὶ ἐντελῶς τοιαῦτα διάνοιαι * ἐγγενήσεσθαι ἀνθρώποις καὶ φήσεσθαι μόνοι * ἔσεσθε πρῶτον μὲν ὁμοῦ ὑπάρξαι δεῖ τοιούτους, καὶ ἐγγενήσεσθαι. 26. καὶ δεήσεσθαι.

δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔνπμος καὶ ἐλεύθερος ὁ βίος παρασκευάζηται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀνελεύθερος καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; ἔπειτα διδασκάλους, οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέσθαι, οἵτινες δείξειέ τε ὀρθῶς καὶ διδάξουσι καὶ ἐθίσουσι ταῦτα δρᾶν, ἕως ἂν ἐγγίνεται αὐτοῖς τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμονίσατος πρὸς ὄντα νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς, ἀνελευθερίστατος πάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ διατεθεῖσθαι * καὶ τοὺς μέλλοντας τὰ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβα τοῖς μαθήμασι χρείπονα παρέξεσθαι. εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίσαται ἐν τούτῳ δυνήσεταί τις ὑπερβαλόμενος παράχρημα ἀνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾷστον εἴη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τοῖς μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετήν. ἐπειδὴ ἔγωγ', ἔφη, ἐδ' ἂν τούτοις ὀπίσευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι ὑμᾶς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοὺς ἡσυχάμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων * παρόντας, οἱ καὶ παράδειγμα αὐτοῖς ἔσεσθε οἵοις χρὴ εἶναι, καὶ ὑποβάλλειν δυνήσεσθε καὶ τῷ ὀπλαν θάνατον τοὺς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζομ' ἄν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος κληθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους * μισοπόνους ἅσμα κάλως ἀδὲν εἰς μισοπονίαν.

Vel δεῖ ut in Steph. Edit.

ϗ. πάνυ ϗ. μισοπόνους ἅσμα μάλα καλῶς. ϗ. καὶ μισοπονὸν ἅσμα καλῶς.

27. Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο· ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἐξαμαρτάνοι διατρίβων, καὶ οὐκ ἀγνοεῖν ὡς τάχιστα ὅτι τοὺς πολεμίους· καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δι' οὐδὲν πότε τοῖς ἀγγέλοις, ἀλλ' εὖ μὲν ἴσθι, ἔφη, ὅτι ὅπου καὶ ἐγὼ ἥξω ὅσους ἔδει. καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασι ὅμως δὲ ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἤδη. ταῦτα εἰπών, καὶ προσευξάμενος τοῖς Θεοῖς, ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὡς δὲ ἤρξατο ἄγειν ἔπ δάτιον, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο εὐτάκτως μὲν, διὰ τὸ ὀπίσασθαί τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι ἐρρωμένως δὲ, διὰ τὸ φιλονεικῶς ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς προτεταγμένους εἶναι. ἡδέως δὲ διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν. ἠπίσαντο γὰρ, καὶ ἐκ πολλοῦ ὑπομεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι, καὶ ῥᾷστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τοξότας καὶ ἀκοντιστὰς καὶ ἱππέας ὁρῶσιν.

27.

28. Ἕως δ' ἔπ ῥελῶν ἔξω ἦσαν, παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα, Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε

28.

ζωύημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν * αὖ λοσκύρους χ. αὖ ὁ
παιᾶνα τὸν νομιζόμενον. οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες ζωεπή- Κύρ.
χησαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δειπ-
δαίμονες ἦτλον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιὰν
ἐγίγνετο, ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμόπιμοι φαιδροὶ, καὶ πε-
παιδευμένοι, πειρῶντες ἀλλήλους, ὀνομάζοντες πλησιά-
τας, ὁπλίτας· λέγοντες πολὺ τὸ, ἄγετε ἄνδρες φίλοι,
ἄγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, παρεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. οἱ δ'
ὄπιθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀνεπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις
ἡγεῖσθαι ἐρρωμένως, ἦν δὲ μεσὸν τὸ στράτευμα τοῦ Κύρου
εὐθυμίας, φιλοπιμίας, ῥώμης, θάρσους, παρακελευσμοῦ,
εὐφροσύνης, πειθοῦς· ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς * ὑπεναν- al. ἐναντί-
τίοις. τοῦ δ' Ἀσσυρίου οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἑρυμάτων πρὸ ους.
μαχόντες, ὡς ἐγὼ ἤδη προσεμήνυε τὸ Περσικὸν πλῆθος,
ἀνέβαινον ὅτι τὰ ὅπλα, καὶ ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ἑαυτῶν
πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν
ἐφίεσαν τὰ βέλη * πολλῷ πλείω ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ' ἐπόν- χ. πολὺ
τες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφιεμένων βελῶν, ἐφθέγ- πλείω.
ξατο * ἤδη ὁ Κύρος· Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη δαιτός τις ἡμῶν χ. ἤδη.
ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν δὴ παρελάβο-
σαν τοῦτο· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν συμ-
μίξαι, δρόμοι πυκνοὶ ἤρξαντο· συνετείνετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ
φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Κύρος ἐπιλαθόμενος τοῦ
βάδην, δρόμῳ ἤγειτο· καὶ ἅμα ἐρρθέγγετο, τίς * ἐφέπε- χ ἕπεται.
ται; τίς ἀγαθός; τίς πρῶτος ἄνδρα καταβαλεῖ; οἱ δὲ
ἀκούσαντες, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐφθέγγοντο. καὶ διὰ πάντων
δὴ ὥσπερ παράγγελμα, ὅπως ἐκχωρεῖ, τίς ἕπεται; τίς ἀγα-
θός; οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ὅπως ἔκαστοι ὁμόσε ἐφέροντο· οἵ
γε μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες
ἔφευγον εἰς * τὸ ἔρυμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τὰς εἰ- χ. τὰ ἐρύ-
σόδους ἑπόμενοι, ὠθισμῶν αὐτῶν, πολλοὺς * ἀπέκτειναν· ματα.
τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπισιτιδῶντες ἐφό- γρ. κατε-
νευον, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους. ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς στρώννυς.
τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα σωθησεσθαι. καὶ οἱ τῶν Μή- γρ. ἱππεῖς.
δων δ' ἱππεῖς ὁρῶντες ταῦτα, ἤλαυνον εἰς τοὺς * ἵππους
τοὺς πολεμίους· οἱ δ' ἀνέκλιναν καὶ τούτους. ἔνθα δὴ καὶ
ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἀξ ἀμφοτέρων.
οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τοῦ Ἀσσυρίου ἐσηκότες ὅτι τῆς
ἀφαλοῦς τῆς τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς ἀ-
ποκτείνοντας ὅτε ἐφεύγοιεν, ὅτ' ἐδύναντο, διά τε τὰ δει-

νὰ ὁρᾶματα, καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόν-
γρ. διακε- τες τὴν Περσῶν πυκν * διακεκοφότας τοὺς τὰς εἰσόδους
κυφότας. τῶν ἐρύματος, ἐτεφάπουτο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν ἔφαν-
ἴδετο καὶ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Σουσίδων
φυγὴν, ἤδη καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνεκραγον καὶ ἔδειν
ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ
νεώτεραι καταῤῥηγνύμεναι τὰ στέρνα, καὶ δυσπόμεναι,
πάντα me- καὶ ἱκετεύουσαι * πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν
lius cum καταλιπόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ τέκνοις καὶ ἑαυ-
ὅτῳ conve- ταῖς καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς ἐπὶ
nirent Step. τοῖς πιστοτάτοις σάντες ὅπῃ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες
ὅπῃ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις
γρ. τὰ γι- παρεκελεύοντο. ὡς δὲ ἔγνω ὁ Κῦρος * τὸ γιγνόμενον,
γνόμενα. δείσας μὴ εἰ καὶ βιάσαντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν
σφαλεῖέν τι, παρήγγυησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἔξω βελῶν
καὶ πεύθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοπίμους καὶ πιπο-
θουμένους ὡς δεῖ. τάχα μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείσθοντο, τάχα δ'
γρ. πολὺ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον ὡς δι' ἔξω βελῶν ἐγένοντο,
γρ. ἕκαστον ἔσησαν κατὰ χώραν * πολλῷ μᾶλλον χρεὼν, ἀκριβῶς εἰδότας
αὐτῆς γρ. ὅπου ἕδει * ἕκαστον γρ. ἑαυτούς.

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον δ'.

γρ. ὡς δὴ ἴδοιεν.

ΜΕίνας δὲ ὁ Κῦρος μέγιστον χρόνον ἀπὸ τοῦ
τοῦ στρατεύματος, καὶ δηλώσας ὅπου ἕτοιμος
εἴη μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο * ὡς ἑαυτὸν
ἐξήει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν,
καὶ κατεστρατοπεδεύσατο· φύλακάς τε κα-
τασησάμενος, καὶ σκοποὺς περιπέμψας, τοὺς εἰς τὸ μέ-
σον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοιάδε.
Ἄνδρες Πέρσαι, θεοῦτον μὲν τοῦ Θεοῦ ἐγώ τε ἐπαινῶ
ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ πε-
καὶ καμ-

κήκαμεν καὶ σωτηρίας. τότων μὲν ὧν χρὴ χαριστέα,
* ὧν ἂν ἔχωμεν, τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν, ἐγὼ δὲ σύμ- χρ. ὑξ ὧν
παντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ (τὸ γὰρ γεγυμνασμένον ἔργον ἀν.
σύμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται) ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος,
ἐπειδὰν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε * ἀξίαν
ἑκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν
δ' ἐμὲ ἐγγύτατα ταξίαρχον χρυσάνταν οὐδὲν παρ' ἄλλων
κομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν. τὰ μὲν
γὰρ ἄλλα, ὅσα περ οἶμαι καὶ ὑμεῖς πάντες, ἐποίει· ἐπεὶ
δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπαναγεῖν, καλέσας ὀνομαστὶ αὐτὸν,
ἀπεταμμένος ὅπως πλεῖ μάχεσθαι, ὡς παίσων πολέμιον,
ἐπήκουσέ * τέ μου εὐθὺς, καὶ ἀφεὶς ὃ ἔμελλε πλεῖν, τὸ χ. τε ἐμοὶ
καλούμενον ἔπρεσβεν. αὐτός τε γὰρ ἐπανήγαγε, καὶ τοῖς
ἄλλοις μάλα ὀξέως παρηγγύα. ὡς δ' ἔφθασεν ἔξω
βελῶν, πλεῖ τάξιν ποιήσας, ἐπεὶ τοὺς πολεμίους κατανοῆ-
σαί τε ὅτι ἀναχωρεῖμεν, καὶ πόσα ἐντείναιτο καὶ τὰ παλ-
τὰ ἐπαφεῖναι. ὥστε αὐτός τε ἀβλαβὴς, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ χρ. ἀπὸ
ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. ἄλλως δ', βλάβης.
ἔφη, ὁρῶ τεταγμένους, ὅταν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὁ-
ποίῳ χόρῳ ἐτάχθην, τότε πλεῖ γνώμην ἐπὶ αὐτὴν
ἀποφαίνομαι. χρυσάνταν δ' * καὶ ἐργάτην τὴν πολεμικῶν, χρ. καὶ ὡς
καὶ θρέπτιμον καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ μὲν ἐργάτην τ'
ἤδη πω· ὅταν δ' καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ θεὸς δῷ, ἔστε ἐν πολέμῳ
οὐκ ἐπλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δ' ὑμᾶς βούλομαι, ἔφη,
εὐτυχῆσαι. ἃ γὰρ νῦν εἴδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦ-
τα ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσεσθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐ-
τοῖς αἰεὶ κείνητε πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώ-
ζει τὰς ψυχάς, καὶ πότερον οἱ μαχεῖς θέλοντες ῥᾷον
διαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν πρὸς ἡδονὴν
τὸ νικᾶν παρέχει. ταῦτα γὰρ νῦν ἄειρα κείναυτ' ἂν,
τέρας τε αὐτῶν ἔχοντες, καὶ ἅρπη γεγυμνωμένη τὸ πρόγ-
νωθι. καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, αἰεὶ διανοούμενοι βελτίους ἂν
εἶτε· νῦν δ', ὡς καὶ θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες
ὄντες δειπνοποιεῖσθε, καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε,
καὶ παιᾶνα ἐξάρχετε, καὶ ἅμα τὸ εὐαγγελιούμενον πρό-
σεστε. εἰπὼν ταῦτα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε, καὶ
πρὸς Κυαξάρην ἐλθὼν, καὶ συνηθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ, ὡς
εἰκὸς, καὶ ἰδὼν ταχεῖ, καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυ-
νεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Κῦρον
ἐποιοῦντο, καὶ φυλακὰς κατεστήσαντο, ὡς ἔδει,
διανύκτερον.

2. Οἱ

2. Οἱ δ' Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος, καὶ χεδὸν σὺν αὐτῷ τῷ βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τὴν νύκτος ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ, τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἠθύμουν. πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πᾶσι πλείστην παρεῖχεν ὅτι τὸ ἡγεμονικὸν φυλον τῆς στρατιᾶς * διεφθάρθαι ἐδόκει τὴν γνώμας. καὶ δὴ ἐκλείπειν τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχονται νυκτός. ὡς δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας σφεῖτας· κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν σώματα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἅμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί. ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες, καὶ ἠθροίζοντο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἠθροίσθησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἑαυτοῦ ταξιάρχους, καὶ ἔλεξε τοιάδε. Οἷά μοι δοκοῦσιν καὶ ὅσα ἀγαθὰ, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, Θεῶν ἡμῖν ταῦτα διδόντων; νῦν γὰρ ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε, οἵτινες δὲ ἐν ἐρύμασι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς τούτους οἴεσθε) ἂν τις μεῖναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἰόντας; οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες οὐκ ὑπέμειναν πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνοιεν, ἐπεὶ ἴσμεν), καὶ πολλὰ καὶ ὑπ' ἀλλήλων πεπόνθασιν, ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ * φαυλότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καὶ τις εἶπε, τί ἄν, ἔφη, ἐγὼ λέγοιμι ὡς τάχιστα, καταδήλων ὄντων ὅτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, ὅτι ἵππων φειδώμεθα. οἱ μὲν γὰρ κρείττοι τῶν πολεμίων, ὃς μάλιστα ἡμεῖς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ ἀποκτεῖναι, ἔστι ἐφ' ἵππων * ἐπιόντες· ὃς ἡμεῖς πεζοπορεῖν μὲν σὺν θεοῖς ἱκανοὶ, διώκοντες δὲ οὐ δυνησόμεθα ἱκανοί. τί οὖν ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρει ταῦτα λέγεις; καὶ ὃς εἶπε, συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς ἐγὼ δὴ ὅτι τοῦτο ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἵποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὸ ὧν ἐδέοντο.

3. Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι * ἦρχον τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπερῆδεν. ἅμα δὲ ἴσως καλῶς ἐβούλετο ἔχειν αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν, (καὶ γὰρ αὐτὸς ἐπεὶ εὐθυμίαν ἐπέλαχεν ὤν, καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἐνόμιζε πολλοὺς τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντας) εἶπε δ' ὧν ὧδε· ἀλλ' ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς Πέρσαι περὶ μηδεμίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι,

ἔρῶν καὶ ἀκέων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸ μείζονος ἡδονῆς
πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶναι. μείζω δὲ ἡδονὴν μάλιστα
τὸ παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένηται;
ἢν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως διαφυλάττωμεν
αὐτήν, ἴσως διναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γη-
ρᾶν· εἰ δ' ἁπλήστως χρώμενοι ταύτῃ, ἄλλην καὶ ἄλλην
πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε μὴ παθόντες ἅπερ πολλοὶ
φασὶν λέγεσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν
καὶ ἐθέλοντας παύεσθαι * πλέοντας ἕως ἂν ἁλῶσι· πλέον-
πολλοὶ δὲ νίκης τυχόντες, ἑτέρας ἐφιεμένης καὶ τῆς τας, ἀπο-
πρόσθεν ἀποβαλεῖν. καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἵππους ὄν- λέσθαι.
τας * ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἵππους ἀσφα- al. ὑμῶν.
λῶς εἶχε· νῦν δὲ καταπόντιον πόσῳ αὐτῶν μέρει πάντες
ἀναπεπαύμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἄμαχοί εἰσιν· ὃς
γὰρ μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ
αὐτοὺς δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώσον-
ται καὶ ἀπόντες ἥδιον ἢ ἦλθον κινδυνεύσουσιν ἢ μένοντες, ὅπως
μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ βάλονται, ἀγαθὸς
εἶναι. ἴσθι γὰρ ὅτι ὁ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖ-
κας καὶ παῖδας ἐπθυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐν-
θυμεῖ δ' ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπειδὰν ὀρθῶσι, φεύγουσι, καὶ πολ-
λάκις ἅπασι σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὰν δέ τις αὐτῶν ληφθῇ
τῶν τέκνων, ἐκεῖσε φεύγει, ἐνθ' ἦν μία τύχῃ ἅπασα, ἀλλ'
οὐκ ἐπὶ τὸ λαμβάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν, μὴ ἐπικα-
κλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἕρυμα, παρέχομεν ἡμῖν ταμιεύε-
σθαι ὥστε ὁπόσοις ἐθελοίμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν μαχῆ-
ἀσφαλείᾳ πρόσιμεν αὐτοῖς, καὶ * μαθήσονται. χωρεῖς γοῦν· χωρ.
μοι, οἱ μὲν ἐπὶ πρόσωπον ἡμῖν, ὥσπερ νῦν ἐναντίοι ἦσαν, μαχήσον-
οἱ δ' ἐκ πλαγίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου πλαγίου, οἱ δὲ καὶ χωρ. οἱ μὲν ἐπὶ
ὄπισθεν, ὅρα μὴ πολλῶν ἑκάστῳ ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν καὶ πρόσωπον
χειρῶν δεήσει. πρὸς δ' ἔτι, ἔφη, ὃ βουλοίμην ἂν ἔγωγε ἡμῖν ὥσπερ
καὶ ὁρῶν Μήδους εὐθυμουμένους, ἐξαναστάσας ἀναγκάζειν καὶ νῦν ἀν-
δρίζεσθαι εὐθυνεύσοντας ἰέναι. καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπε, ποῖς ἐξ
ἐμοῦ μηδένα σύ γε ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς ἐναντίους, οἱ δ' ἐκ πλ.
ἐμοὶ ἕπεσθαι δός· καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τό-
σους ἑκάστῳ ἥκοιμεν ἄγοντες ἐφ' οἷς πάντες εὐθυμήσεσθε.
ἐγὼ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων * ὃ διωξόμεθα
(πῶς γὰρ ἂν καταλάβοιμεν;) ἢν δέ τι ἢ ἀπεμπο-
λῆσον τὸ στρατεύμα λάβωμεν, ἤ τι ὑπολειπόμενον,
ἥξομεν πρὸς σὲ ἄγοντες. ἐννόει δ', ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς,

ἐπειδὴ

ἐπειδὴ σὺ ἐδέου, ἤλθομέν, σοὶ χαριζόμενοι, μαχεῖ
δόν. καὶ σὺ ἂν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα κα
ἔχοντές τι οἰκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυ
εἰν πάντες ἐῶμεν. ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης
ἀλλ' εἰγε μέντοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ τι
εἰδείην ἄν. σύμπεμψον τοίνυν μοι τὴν ἀξιοπίστων τι
των πιά, ὃς ἐκεῖ ἃ ἂν σὺ ὀπτείλῃς. λαβὼν δὴ ὁ
ἔφη, ὅντινα ἐθέλῃς τούτων. ἔνθα δὴ ἐτύγχανεν ὁ φί
γρ. παρ' σας ποτε ξυγχῦσις αὐτῷ ἐών), καὶ φιλησθεὶς παφών. ἐ
αὐτῷ. δὺς ἂν ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀρκεῖ, ἔφη, ἔμοιγε ὅτοσί. κα
οὗτος τοίνυν ἔφη, σοὶ ἑπέσθω, καὶ λέγε σύ, ἔφη τῷ θέλοντι
ἰέναι μετὰ Κύρου. ὅπου δὴ λαβὼν τὰ ἄνδρα ἐζήτει. ἐπε
δὴ ἐξῆλθεν, εὐθὺς ὁ Κῦρος εἶπε, νῦν δὴ σὺ δηλώ
σεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτι ἔφης ἥδεσθαί με θεώμενος
γρ. λέγεις. ὦκ ἔγωγε ἀπολείψομαί σου, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο τ' λέ
ἐκεῖ καὶ γεις. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐκεῖ καὶ ἄλλοις φιλοῦμε
ἄλλους, ἔφη, λέξεις; καὶ κεῖνος ἐπομόσας, νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἔως ἂ
φιλοῦμαι γε ποιήσω καὶ σὲ ἡδέως ἐμὲ θεᾶσθαι. τότε δὴ ἐκπλή
ἐξάξεις; φθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρου, τά τε ἄλλα φιλοῦμαι ἀπήγ
ἐπομόσας γελε τοῖς Μήδοις. καὶ φιλοστίδη ἔτι αὐτός γε ἐκ ἀπο
ἂν ἐκεῖνος, λειψοίτο ἀνδρὸς ἀείσε καὶ καλλίονος, καὶ, τὸ μέγιστον, ἐ
νὴ τὸν Δί', Θεῶν μεγίστου.
ἔφη, ἔσε
γ' ἂν ποι- 4. Πρεσβύτης δὴ ταῦτα τοῦ Κύρου θαυμάσας, πῶς ἀφικνοῖ
ήσω. ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ὑρκάνιον μὲν ὅμορον μὲν τῆ
4. Ἀσσυρίων ἐστίν, ἔθνος δ' ἀγαθὸν πολύ. διὸ καὶ πολλοὶ τῶν
Ἀσσυρίων ἦσαν· ἔφιπποι δὲ καὶ τότε ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦ
ἔτι δοκοῦσι. διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ
οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις, ὅταν φοβούμενοι αὐτ
ὅτ' ἐν πόνοις, ὅτ' ἐν κινδύνοις. καὶ δὴ καὶ τότε ἐπεμ
φυλακὴν αὐτὸς ἐκέλευον ὡς χιλίους ὄντας ἱππέας, ἵν
εἴ τι ὄφελον δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι περὶ ἑαυτῶν τοῦτ' ἔχοι
οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ τὰ
ἁμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τὰς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. ἐπ
τευοντο γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μέ
ὧν περ καὶ οἰκεῖοι. καὶ τότε δὴ ἐστρατευονῆο οἱ Ὑρκάνιοι ὑπ
ἀνοηθέντες δὲ οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ
γρ. φ'ζ νῦν τεθναίη μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἠτιμωμένοι δ' εἶεν, καὶ
δ' ἐκεί- ζ ὃ πολὺς ἐπὶ τῷ στρατεύματι, οἵ τε ξύμμαχοι ἐκ
τῷ στρ. τῶν ὡς ἀδύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιεν· ταῦτα ἐνθυμούμε
νοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ὑποστῆναι, εἰ θέλοιεν
ἀμύ

ἀμφὶ Κῦρον συνεπῃνεῖτο. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον. ὑπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τότε ὄνομα μέγιστον ἠύξετο. οἱ δὲ πυθόμενοι λέγουσι Κύρῳ ὅτι μισοῖεν τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ὡς, νῦν τε * εἰ βέλοιντο ἰέναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφίσι συμμαχοῖεν ὑπάρξειαν καὶ ἡγήσαιντο. ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῆς πολεμίων ὡς ἔχοι, οἷα δὴ ἐπαίνων βουλόμενοι ὡς μάλιστα πρατεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, καὶ δοκεῖτε ὦν, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐτοὺς πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτοὺς ὡς πλεῖστον φρονεῖν ὅτι σφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι καὶ αὐτὸν, ἔφασαν εἰ εὔζωνοι πορεύοιντο, καταλήψοιντο· νῦν δὲ τῷ ὄχλῳ καὶ τῇ ἅμαξῶν ὀλίγῃ πορεύεσθαι αὐτούς. καὶ μὰ, ἔφασαν, ἄττε τὴν παροῦσαν νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν παραδόντες ἐστρατοπεδεύκασι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ἔχετε δὴ ὧν λέγετε πρόσω π ἡμᾶς * διδάσκειν ἀλλ' ἐπιτεύξεσθε; ἡμέρας γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἐλάσαντες ἐντεῦθεν τῆς νυκτὸς ἀγαγεῖν. μόνον καὶ σὺ ἡμῖν θεῶν τε πρὸς ποίησον καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τούτου τὰ πρὸς δίδωσιν αὐτοῖς. ἢ μήν, ἐὰν ἐμπεδῶσιν ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς * χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν παρ' αὐτῷ. καὶ νῦν δ' ἔστιν ἰδεῖν ὅσον Ἀρκανίους καὶ πεπιστευμένους καὶ ἀρχὰς ἐχόντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἱ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι. 5. Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι τοῦ ὄντος καὶ τοὺς Ἀρκανίους πορεύεσθαι ἐκέλευσεν, ἵνα καὶ τοῦτο ἴοιεν. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐνδὺς ἦν ἦρξ, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα· τῆς δὲ Μήδων ἐξήεσαν οἱ μὲν, διὰ τὸ παῖδες ὄντες φίλοι γνώσεσθαι, οἱ δὲ, διὰ τὸ ἐν θήραις ξυγγενόμενοι ἀγαθοῦ αὐτῷ τὸν τρόπον, οἱ δὲ, διὰ τὸ χάριν ἔναι ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπειληλακέναι ἐδόκει, οἱ δὲ καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρὸν ἔσεσθαι αὐτόν. * οἱ ὅτε ἐπῄρετο ἐν Μήδοις, * εἰ τινι ἀγαθὸν ξυνέποιτο; ἀπροσδοκήτως ἐβούλοντο (πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο) συνέπεσθαι. οἱ δ' ἐπεὶ τοὺς Ἀρκανίους εἶδον, καὶ λόγος * διεδόθη

γρ. εἰ βούλοιντο ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς καὶ στεῖς σύμμαχοι ὑπάρχοιεν καὶ ἡγήσοιντο.

al. διδάσκειν.

al. χρήσασθαι.

γρ. οἱ, ἢ ὅτε.

γρ. εἴτε ἀγαθὸν τῷ συνέπεσθαι.

γρ. διῆλθεν

ση ὡς ἡγήσαντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξήεσαν καὶ τῷ λα-
βεῖν τι ἕνεκα· ὅτω δὴ καὶ Μῆδοι μεθ' ὧν ἅπαντες ἐξῆλθον,
πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρει ἔτυχον σκηνοῦντες· ὅτοι δὴ κατ-
μειναν, καὶ οἱ τάττων ὑπήκοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φα-
δρεῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη, ἀλλ'
ἐθελούσιοι καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξιόντες ἐπειδὴ δὴ ἔξω ἦ-
σαν πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἐξελθὼν ἐπήνεσέ τε αὐτοὺς,
καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ὄντας ἡγε-
σθαι καὶ σῴζειν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνηθείη χάριν αὐτοῖς
ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ' ἂν εἶπεν ὅτι
ἡγήσαντο μὲν αὐτοῖς οἱ πρεσβύτεροι, ἐκεῖνος δὲ ἕπεσθαι
τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε. καὶ ὅπου ἂν ἢ ἀναπαύων ἢ ὁπόσον
χρ. ἐνετεί- τῆς πορείας, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν παρελαύνειν
λατο. πρὸς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ καίριον.

6. 6. Ἐκ τούτου ἡγεῖτο ἐκέλευσε τοὺς Ὑρκανίους. καὶ οἱ ἱ-
χρ. τί δέ; ρεώτατοι, * τί δὴ οὐκ ἀναμένεις, ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν
ὁ γὰρ ἀνα- ἀγάγωμαι, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὰ παρ' ἡμῶν πυνθάνῃ; καὶ
μένεις, ἔ- τὸν ὑπεκείναυς λέγει, ἐννοῶ γὰρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν πάν-
φασαν, τοὺς τες τὰ παρὰ σοὶ ἢ ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ τοῖς ἡμετέροις χρή-
ὁμ. σιν. ὅτω γὰρ δοκῶμεν παρεσκευάσθαι ὡς ἐὰν μὲν ἀληθεύω-
χρ. καὶ οὐκ μεν, ἱκανοὶ ἐσμὲν ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐξαπατᾶτε, οὐ-
ἀναμένεις, νομίζομεν ἔχειν ὡς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ψεύδειν, ἀλλὰ μᾶλ-
ὡς ἐπηγ- λον, ἐὰν οἱ θεοὶ βούλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν ψεύδεσθαι. καὶ μὴν
γείλαντο τοῦτοι, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπειδήπερ φατὲ ὑμᾶς πρὸς
τοὺ ὁμ. ἐκείνους τοὺς ὑμετέρους, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνειν ἡμῖν
χ. ἕπεσθαι. ὅτι οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. ἀκούσαντες
ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι, τῷ μὲν ὁδὸν ἡγεῖσθαι ὥσπερ ἐκέ-
χρ. καὶ ὅτε λευε· τῷ δὲ ῥώμῃ τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον, * καὶ ὑπὸ
τοὺ. τοὺ Λασυρίους, οὐδὲ τοὺς Λυδοὺς, οὐδὲ τοὺς Φρυγῶν ἐκεί-
νους ἔτι ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μισεῖ-
χρ. πρεσ- τινα ἑαυτῷ οἴοιτο ῥοπὴν εἶναι καὶ * παρόντων καὶ ἀπόν-
βυτέρων. των.

7. 7. Πορευομένων δὲ, ἐπεὶ νὺξ ἐγένετο, λέγεται φῶς
τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γε-
νέσθαι, ὥστε πᾶσι δοκεῖν μὴ πρὸς τὸ θεῖον ἐγγίνεσθαι
διάρσει ἢ πρὸς τοὺ πολεμίους· ὡς δὲ εὐζωνοί τε καὶ τα-
χὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλῷ τε ὁδὸν διιόσης, καὶ ἅμα
κινέφα πλησίον γίγνεσθαι τοῦ τῶν Ὑρκανίων στρατεύμα-
τος. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ ὅτι
ἥκοι εἰσὶν οἱ στρατεύσοντες. τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γιγνώσκειν
ἔραται

φαῖ, καὶ πολὺ πλήθει τῆς πυρῶν. ἐκ τούτου πέμπει ἕτερον αὐτῆς πρὸς αὐτοὺς, προσκάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. συμπέμπει δέ τινας καὶ τῆς σφῶν ἑαυτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ὑρκανίοις ὅτι ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσιόντας, ὅπως καὶ αὐτοὶ πιίσωσιν. ὅπως δὲ ὁ μὲν μέλει τῆς ἀγγέλων παρὰ Κύρου, ὁ δὲ προσελαύνει * πρὸς τοὺς Ὑρκανίους.

γρ. ποιήσωσιν leg. Steph.

8. Ἐν ᾧ δ' ἐπόπτευε τοὺς Ὑρκανίους ὁ Κῦρος ὅ, τι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα· καὶ παρελαύνων πρὸς αὐτὸν οἱ τῆς Μήδων προσηκόντες καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ἐρωτῶντες τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ὅτ' ἔστι τὸ πλησίον Ὑρκανίων στράτευμα, καὶ οἶκοι ἕτερον τῆς ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς, καὶ νῦν ἡμετέρων τινὲς ζῶσι παρ' αὐτῷ ἐξιόντες, οἱ φίλοι εἰσὶν, ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἐὰν μὲν οὖν * ὅπως ἴωσι, δίκαιόν ἐστι αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν ἕκαστος, καὶ ἅμα θαῤῥοῦντες· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φεύγειν ὁπηχειρῶσι τάχιον, ἔφη, φρώτων * ἐνδὺς πειρᾶσθε μηδένα λείπειν. ὁ μὲν ταῦτα παρήγγειλεν· οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ἀκούσαντες τῆς ἀγγέλων, ἥδησάν τε, καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἰρήκει, προτείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιοῦντό τε καὶ ἐθαῤῥυνον. ἐκ τούτου δὴ λέγει ὁ Κῦρος, ἤδη μὲν δὴ, ὦ Ὑρκάνιοι, ἥδομαι ὑμῖν πεπεισμένοις, καὶ ὑμᾶς καὶ ἐμὲ πρὸς ἡμᾶς ὅπως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, ἡμῖν φρῶμεν εἰπάτε, ὁπόσον ἀπέχει ἐνθένδε· ἔνθα αἱ ἀρχαὶ εἰσὶ τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν, οἱ δὲ ἀπεκείναντο ὅτι ἐλάττω πλέον ἢ σταδίων ἑκατόν. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, ἄγετε δὴ, ἔφη, ὦ ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι, καὶ ὑμεῖς ὦ Ὑρκάνιοι (ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς συμμάχους κοινωνὸς διαλέγομαι) εὖ χρὴ εἰδέναι νῦν ὅτι ἐν τούτῳ μὲν ἔνθα μαλακισόμενοι μὴ πάντων ἂν τῆς χαλεπωτάτων τύχοιμι (ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἥκομεν) ἢν χρὴ τὸ κυρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ τοῦ πολεμίου, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε ὥσπερ δῆλον προθλασκόντων καὶ ἐυρημένων, τοὺς μὲν ἱκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' ἤδη ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. ἡπημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ ἅτε οἰόμενοι ἀμυνεῖν, ἅτε συντεταγμένοι, ἅτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι, καταλελειμμένοι ἔσονται. εἰ δὲ ἦν ἡδέως βουλοίμεθα καὶ δεῖ ἐνταῦθα καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τοιαυτηνδε, μὴ δῶμεν

γρ. τὸν Ὑρκάνιον ὅπως ποιήσωσιν.

γρ. ἔτω πιίσωσι.

γρ. ἐνδὺς δεῖ πειρᾶσθαι.

γρ. καὶ εἰ λειμμένοις.

μὴν αὐτοῖς σχολὴ μήτε βουλεύσασθαι μήτε παρασκευάσασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γνῶναι πάμπαν ὅπ ἀνδρες ποί ἐσμεν· ἀλλὰ γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πλίνθους ἥκειν νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μέν, ἔφη, ὦ Ἀρκάδες, ὑμᾶς αὐτοὺς παραπέμψαντες ἡμῖν παρεπορεύεσθε ἕως ἐγένεσθε, ὅπως ἡμῖν ὑμετέρων ὅπλων ὁρωμένων λανθάνωμεν ὑπερτερήσοντες χρόνον. ἐπειδὴν δ' ἐγὼ παρὰ τὸ στρατεύμα ἥξωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ὡς ἐάν τι δέωμαι, ἂν χρῆται τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δ' οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀθρόοι, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μὴ πολλοὶ ἀθρόῳ πνὶ ἐντυχόντες ἀπορίαν ἔχητε· τοὺς δὲ νεωτέρους ἐᾶτε διώκειν, ὅτοι δὲ καινόντων. τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λείπειν. ἢν δὲ (τὸ πολλοῖς δὴ ξυμβεβηκὸς κρατῆσαι) τοῖς τύχοις ἀναστέψαι μὴ γυμνοφυλάξαντες δεῖ τὸ ἐφ' ἁρπαγῇ τραπέντες· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ἔσται, ἀλλὰ σκευοφόρος, καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς ἀνδραποδίῳ. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γιγνώσκειν ὅτι οὐδὲν ὄφελος πλεονεκτεῖν τοῦ νικᾶν. ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα ξυνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ χρήματα, καὶ πᾶσαν ἅμα τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοίνυν μόνον ὁρᾶτε ὅπως τοῖς νίκαις διασώσωμεν. ἐν γὰρ τούτῳ καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔρχεται. καὶ ταῦτα ἅμα διδάσκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἔτι φωτὸς ὄντος· ὡς σκότους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα. ταῦτα εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάστους καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους πῖς αὐτῶν ἕκαστον δεκαδάρχοις ταῦτα σημαίνειν. ἐν μὲν τοίνυν τῷ δὴ οἱ δεκάδαρχοι ἦσαν, ὥστε ἀκούειν, τοὺς δὲ δεκαδάρχους τὴν δεκάδα ἕκαστον κελεύειν ἀπαγγέλλειν, ὅπ τοῦτο προηγοῦντο μὲν οἱ Ἀρκάδιοι, αὐτοὺς δὲ τὸ μέσον ἔχειν τῶν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο, τοὺς δὲ ἱππέας ἑκατέρωθεν ὥσπερ εἰκὸς, παρέταξε.

9. Τῶν δὲ πολεμίων * ἐπεὶ σαφὲς ἐγίγνετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον * τὰ ὁρώμενα, οἱ δ' ἐγίνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἐφοβοῦντο, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῆς ὑποζυγίων, οἱ δὲ ὡπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δ' ἐκάλουν, οἱ δὲ τοὺς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ὅπῃ τὰ ὀχήματα, οἱ δὲ τὰ πλείστα ἄξια ἐλάμβανον, ὡς διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύπτον τὰ τοιαῦτα ἠλίσκοντο, οἱ δὲ πλεῖστ

9. γρ. ἐπεὶ φῶς ἐγίγ. γρ. καὶ φύλ. γρ. τὰ διάμβα.

γρ. πρεσπλάσαντες.

γρ. ἱππέων ἐάν τι δέωμαι, ἂν χρῆται

εἰς φυλὴν ὥρμων. οἶεσθ᾽ ἂν χρῆ καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτούς. πλὴν ἐμάχετο ὀλίγοις, ἀλλ᾽ ἀμαχητὶ ἀπώλοντο. Κροῖσος δ᾽ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς ἤδεις, καὶ γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις ἐπεπόμφατο· τὰς δὲ νυκτὸς ὡς ἂν ῥᾷον πορεύοιντο ἐπὶ τὸ ψύχος, καὶ αὐτὸς ἔχων τὴν ἱππέας ἐπικολάθει καὶ τὰ * Φρύγια ταῦτα ἅπαντα πιθόμενος, καὶ τὸ παρ᾽ Ελλήνων τὸν ἄρχοντα Φρυγίας. ὡς δὲ παρήνουν τὰ φαγόντων καὶ καταλαμβανόντων ἑαυτὸν, πυθόμενοι τὸ γιγνόμενον, ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ * ἐπὶ κρημνούς, * ἃ δὴ τὰ Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὰ Ἀσσυρίων ἔπαγε ὄντας καὶ ὑποζυγίους ἀθωρακίστους * ἀπεκτείνασιν οἱ Τρκάνιοι. τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῆς ἀποθανόντων Λασυρίων καὶ Ἀσσυρίων. ἐν γὰρ τῇ ἑαυτῆς ὄντες χώρᾳ, * ξυντονώτατα εἶχον τὰς πορείας.

10. Οἱ μὲν Μῆδοι καὶ Τρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντες. ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ᾽ ἑαυτῷ ἱππέας καταλειφθέντας ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις ἐξιόντας ἴδοιεν, * ἀποκτείνειν· τοῖς δ᾽ ὑποζυγίοις ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῶν σκευῶν τῶν ἑαυτῶν ἦσαν ἱππεῖς, ἢ πελτασταὶ, ἢ τοξόται, ὑπὸ τὰ ὅπλα ξυνδεδεμένα, τοὺς ἵππους ἐπὶ τὸ σκηνοῦν καταλιπεῖν· ὅστις δὲ μὴ ταῦτα ποιήσῃ, αὐτίκα τῆς ἁρπαλῆς στερηθήσεται. τοὺς δὲ κοπίδας προχείρους ἔχοντες, ἐν τάξει παρεῖσαν. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐρρίπτουν προφέροντες εἰς ἓν χαρίον ὅπου ἐκέλευσε. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐτάξαντο ἅπαντες.

11. Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν ἔτη ζῶντα τὰ πολλὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ποιεῖν. σκοπῶν δὲ ὡς ἂν ταῦτα ἄριστα καὶ κάλλιστα γίγνοιτο, ἐνθυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις ὅτῳ ἔστι τις πολὺ ἢ ὀλίγον, καὶ σκηνῆς μελήσει, ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἴη ἔσα, καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτου εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλῆφθαι ἂν ἦν, διὰ τὸ μετὰ σκευασίαν ἔχειν. ἐκήρυττε δὴ παρεῖναι πάντας τοὺς ὀπισθόπους· εἰ δέ τις μὴ εἴη ὀπίσθιος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς. τῷ δὲ ἀπιόντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἐπέταττεν· οἱ δὲ ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους, ταχὺ ἐπείθοντο. ἐπεὶ δὲ παρεχώρουν, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε διζεσθαι αὐτῶν οἷς ὅτι πλέον ἢ δυοῖν μισθῶν ἐν τῇ σκηνῇ

11.

νῆ τὰ ὁπλίτικα. ἐπεὶ ὃ τότε εἶδεν, αὖθις ἐκέλευ
οἷς μιμεῖσθαι ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἡδὺ Συμπαντες ἐκαθίζο
το ἐπεὶ ὃ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς, ἄγε
τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἴπατε ὑμῖν τὰ μὲν κακὰ μ
σεῖτε, ἀγαθὰ δὲ πῶς παρ' ἡμῶν βέλεσθ' ἂν τυγχάνει
ὁπωσοῦν πρόθυμοι ὅπως διαλάσια ἐν τῇ σκιᾷ
ἑκάστῃ στία καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ τοῖς θεράπο
τοῖς οἰκέταις, ἢ ἃ καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε. καὶ τἆλλα
πάντα ὁπόσα καλῶ δαῖτα παρέξει, ἕτοιμα ποιῆ
ὡς αὐτίκα μάλα παρέσον.) * ὁπότεροι ἂν κρατῶσι, τ
ἀξιώσουσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ ὁπλιτήδεια. ἴσε ἔν ὑπ
Συμφέρει ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μ
δὴ ταῦτα ἀκούσαντες, πολλῇ σπουδῇ τὰ παρήγγελμένα
ἔπραττον.

Η. ὁπότε ἄν.

12. Ὁ δ' αὖ Συγκλήσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τ
ἄδε· Ἄνδρες φίλοι, * γιγνώσκομεν ὅτι νῶν ἔξεσιν ὑμ
τεροῖς μὴ ἀπόντων Συμμάχων ἀεὶ σπουδὴν ποιεῖν, κα
τοῖς μάλα ἐπιθαρσέσι ἵπποις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι· ἀλλ
ἔ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄριστον πλοῦν ὠφελῆσαι ἡμᾶς
τὸ μὴ Συμμάχων ὑπομελεῖς φανῆναι, * ἢ δ' ἂν αὖ
εὐωχία ἰσχυροτέρους ποιῆσαι ὅσον εἰ ξυναίμεθα τοὺ
συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὲ μὴ νυνὶ διωκό
των καὶ καταφρονόντων τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ μα
χουμένων εἴ τις ἐναντιῶται, τούτων δόξομεν ἥττους ἀμ
λεῖν ὥστε καὶ πεῖν εἰδέναι ὅ, τι φράσουσιν, ἠναγκάσ
φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ, μὴ φανώμεθα, ἀλλ' ἐνθυμ
ἐσόμεθα, συμμάχων ἐπορεῖντες. τὸ δὴ πονούντων καὶ κα
δυναζόντων ἐπιμεληθῆναί τινα, ὅπως εἰσιόντες τὰ ὁπλι
δεια ἕξουσι, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἡ δοίνη πλείω εὐφρανειεν, ὡς ἐγ
φημι, ἢ τὸ ὑπαχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοήσατε δ
ἔφη, ὡς εἰ μηδ' ἐκείνους ἀφυλακτέον ἦν, ἀλλ' ὡς ἡμῖν πρ
σήκει ὅτε πλησιοῦσι * ποτε, ὅτε μέθης, ἀ γάρ πω διαπ
πεπραται ἡμῖν ἃ βουλόμεθα, ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκ
μάζει ἐπιμελείας δέομενα. ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ παρόντι
πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμ
νους, ὃς καὶ φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι προσήκει, καὶ φυλάττ
ὅπως ὥσπερ καὶ οἱ ποιήσαντες ἡμῖν τὰ ὁπλιτήδεια. ἔτι γ
ἵππεῖς ἡμῖν ἀπεισι, φορυτίδα παρέχοντες ὅπου εἰσὶ, κ
ἔλθωσιν, εἰ σπουδάσουσιν. ὥστε, ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκ
πιθανὸν εἶναι προσφέρεσθαι δεῖν ἡμᾶς καὶ τιθῶν ποτ
ὁπλ

Γιγνώσκομεν Steph.

Particic. πω hic multò aptior. Steph.

ὁποῖόν τις οἴεσθ' μάλιστα ξύμφορον εἶναι πρὸς τὸ μήτε χρ. ὁποῖον
πεινᾶν, μήτε ἀφροσύνης ἐμπίπλασθαι; ἔπειτα καὶ χρήματα ἐγὼ ἂν τι σιμ-
βαλλόμην ὅπου πολλὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὄντα, * ὧν ἂν ἀγορῶ ὅπου φορώτατον
εἴη ἡμῖν, κοινῶν αὐτῶν ὄντων τοῖς συστρατευομένοις, εἰ μὴ πρὸς χρ. ὧν ἀ-
τοῦτο σοφίσασθε ὁπόσα ἂν βουλώμεθα. ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ τὸ λα- γορᾶν
βεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τῶν δικαίως φανομένων ἐκείνοις, κἀγὼ ὅτι.
οὕτω πειρᾶσθε ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς ἢ νῦν ἀπαλλάττεσθαι ἡμᾶς
δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὰν
ἀφίωσι, Μήδοις καὶ Ὑρκανίοις καὶ Τιγρανῃ ὑπερέχειν
δεῖν τι μεῖον ἡμῖν δόντων), κέρδος ἡγήσασθε. διὰ γὰρ
τὸ κέρδη πλείω ἡμῖν προσγίγνεσθαι. τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεο-
νεκτοῦσι ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸ πλῆθος παρέχοιτο· ὃ
δὲ νῦν πεφεύγοιμεν ἐκεῖνα κλήσασθε ὅθεν ὁ πλοῦτος φύε-
ται. ἐγὼ δ', ὡς ἐγὼ δοκῶ. ἀεννάοτερον ἡμῖν δυνατὸν ἂν τὸν
πόνον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. εἶμαι δ', ἔφη,
οἶκοι ἡμᾶς τοῦτο ἕνεκεν ἀσκεῖν καὶ γαστρὸς χρείττους εἶναι
ἀκαίρων κερδῶν ἵν', ὁπότε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς
συμφόρως χρῆσθαι. * πῶς δ' ἂν ὧν μείζοσι τοῦτ νῦν παρὼν χρ. ὅτῳ δ'
ἂν ὑπεξαιμεθα τιμὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐκ ὀρῶ. ἂν ὄπι
13. Ὁ μὲν οὕτως εἶπε. συνεῖπε δ' αὐτῷ Ὑστάσπας, μείζοσι.
καὶ Πέρσης τοῦ ὁμοτίμων, ὧδε· Δεινὸν γάρ τ' ἂν εἴη, 13.
ὦ Κῦρε εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτερεῖμεν,
ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον, ποιησώμεθα καὶ μάλα μικρᾶς
τοῦ ἄξιον· ὅλεθρον ἢ ὅλον πειρώμενοι θηρᾶν, εἰ ἐμποδῶν
τι ποιησόμεθα γλυκεῖαν ἡμῖν· ἃ τοῦ μὲν κακῶν ἀνθρώπων
ἔργα, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεσθαι, οὐκ ἂν πρέποντα ἡ-
μῖν δοκοίημεν ποιεῖν. ὁ μὲν Ὑστάσπας δὴ οὕτω συνεῖ-
πεν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήνεσαν. ὁ δὲ Κῦρος
εἶπεν, ἄγετε δὴ ἔφη ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε
δὴ λόχους πέντε ἄνδρας ἑκάστου τοῦ συμμαστιόντων, οἵτινες
σκεψόμενοι ὃς μὲν ἂν ὁρῶσι πορευόμενον τὰ ἐπιτήδεια,
συνάγοντα· ὃς δ' ἀμελοῦντας, κολάζοντες ἀφειδέστερον
ἢ νῦν δεσπόται.
14. Οὕτω μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν· τοῦ δὲ Μήδων πο- 14.
λοῦ ἤδη οἱ μὲν ἁμάξας πεφορτισμένας καταλαμβάνοντες
ἀφῃροῦντο περισκοπούμενοι μεσὰς ὧν * ἐδεῖτο ἡ στρα- χρ. δεῖται.
τιά· οἱ δὲ καὶ ἁρματαμάξας γυναικῶν τοῦ βελτίστων, τοῦ
καὶ γνησίων, τοῦ δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος
ἠγαπημένων, καὶ ταύτας εἱλημμένους ἔσπηγον. πάν-
τες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπὸ Κύρου Ἀσίαν στρατοπεδούμενοι ἔχον-
τες

τες τὰ πλείω ἄξια στατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχοιντ' ἂν εἰ τὰ φίλτατα παρείη. τούτοις γὰρ ἀναγκαῖον ἦν προθύμως ἀλεξεῖν· ἴσως μὲν ὧν ὅπως ἔχει ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

15. 15. Ὁ δὲ Κῦρος, ὁρῶν τὰ τῆς Μήδων ἔργα καὶ Ἀρμενίων, ὡσπερεὶ κατεμέμητο αὐτὸν καὶ τοῦ σώματος, ὅτι οἱ ἄλλοι ἂν τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῷ ἐδόκουν καὶ προσκεῖσθαί τι, αὐτὸς δ' ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ ὡς οἷόν τε μένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες ἀποδεικνύοντες Κύρῳ ἦγον, πάλιν ἀπήλαυνον μεταδιώκοντες τοῦ ἄλλους. ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι προστάττεσθαι ὑπὸ τῆς ἀρχόντων. δακνόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις, ταῦτα μὲν ὅμως κατεῖχεν.

ἂν malit abesse Steph.

16. 16. Συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ ἃ ἔμελλεν ἀκριβέστερον τὰ λεγόμενα, εἶπε τάδε· Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ καταχρῶμαι τοῖς νῦν παροῦσι πράγμασι, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μάλιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ἃ ἂν πράττω, πάντες, οἶμαι, γιγνώσκομεν· ὅπως δ' ἂν αὐτοῖς ἡμεῖς, κύριοι γενόμενοι μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτά, εἰ μὴ ἕξομεν οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις, τοῦτο ἐκεῖ ἐγὼ ὁρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δή, ἔφη, ἔχοντες ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα, οἷς δοκοῦμεν τοὺς πολεμίους πρέπειν ὁμοίους ἰόντας· καὶ δὴ πρεπόμενοι ποίᾳς ἢ ἱππέας, ἢ τοξότας, ἢ πελταστὰς, ἢ ἀκοντιστὰς, ἄνδρ' ἵππων ὄντες δυναίμεθα ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν, ἢ
γρ. καταπαύειν; * ἀποκτεῖναι; πῶς δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες
γρ. κακῶν. * κακουργεῖν ἢ τοξόται, ἢ ἀκοντισταὶ, ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες ὅτι ὑβρεῖς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν προσιόντων φευγόντων; εἰ δὲ ταῦτα ὅπως ἔχει, ἐκ εὐδήλου, ἔφη, ὅτι οἱ νῦν παρόντες
γρ. νομίζουσι πάντα τὰ ὑπο-χείρ. ἡμῖν ἴσασιν· νομίζουσι ταῦτα πάντα ὑποχείρια γίγνεσθαι ἡμῖν ἐκ ἥττονος ἑαυτῶν ἕνεκα ἢ ἡμέτερα; ἴσως δὲ καὶ νὴ Δία μᾶλλον. ἐγὼ μὲν οὖν ὅπως ταῦτα ἔχει κατ' ἀνάγκην
γρ. ὃ πᾶσιν ἡμῖν. εἰ δὲ ἡμεῖς ἵππικὸν κτησαίμεθα μὴ χεῖρον τούτων, * παντὶ παντὶ ἡμῖν καταφανὲς ὅτι τούς τ' ἂν πολεμίους δυναίμεθα ἀνὰ τούτων ποιεῖν ἅπερ καὶ νῦν ζῶν τούτοις, τούτε
γρ. ἢ ἰέναι ἢ ἀπέναι πότε χρὴ * ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βέλοιντο, ἥπερ ἂν ἡμῖν μέλοι, καὶ χρὴ ἄνα-μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἀνὰ τούτων ἀρκοίμεθα ἡμῖν αὐτοῖς. ταῦτα μὲν δὴ, οἶμαι, ὑμεῖς ἂν ἀντιγνωμονήσειε μ

ἡγὴ τὸ πᾶν διαφέρειν τὴν Περσῶν ἡμέρᾳ οἰκεῖον ἱππικόν. ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς ἂν τοῦτο ἡμῖν γένοιτο. ἄρ' ἂν ἐπιδείξωμεν, εἰ βουλοίμεθα καθεσθαι ἱππικὸν, τί ἡμῖν ἐμποδὼν ἔσται, ἢ τίν' ἐπιστήμην. ἔχειν μὲν ἵππους μὴ οὐκ πολλοὶ ἐν τῷ παραδείσῳ κατειλημμένοι, καὶ καλοὶ οἷς πείθονται, πάντα ὅσα δεῖ * ἵππους ἔχειν χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ ἄνδρα γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θεράπαινας μὲν, ἐρυθήματα τῆς σωμάτων, πάντα ἃ, οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρώμεθα ἄν. τί δὴ τὸ λοιπόν; δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ. τοῦτο μάλιστα ἔχομεν, ὡδὲν γε ὅπως ἡμέτερόν ἐστιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί' ὡδὲ γε τὴν ἐπίστασθαι νῦν πρῶτον μανθάνειν ὑμᾶς ἠπίστατο. ἀλλ' εἴποι ἄν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πότερον οἱ παῖδες εἰσὶ φρονιμώτεροι, ὥστε μανθάνειν τὰ δεινὰ καὶ δεινούμενα, ἢ οἱ ἄνδρες; πότεροι δ', ἐὰν μανθάνωσιν, ἱκανώτεροι τοῖς σώμασιν ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν ὅσον ἔστε παῖδες, ἔστε ἄλλοις ἀνδράσιν. ἔστε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μανθανέτω ὥσπερ τοῖς παισὶ· πρεσβυτάμεθα γὰρ τοῦτο. ἔστε μὴν ἀκοντίζειν· ὁπλιτάμεθα γὰρ τοῦτο. ἀλλ' ὡδὲ μὴν ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ πέχναι, τοῖς δ' ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι μόνον σχολὴ, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν οὐχ ὥσπερ ἄλλα μαθήματα πολεμικῶν χαλεπὰ μέν, χρήσιμα δέ. ἱππικὴ δ' ἐν ὀλίγῳ μὲν ἥδιον ἢ αὐτοὺς τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν βραδεῖ, οὐχ ὡδὲ ταχὺ μὲν φίλῳ δὲ θαλπωρέσθαι εἰ δέοι, ταχὺ δ', ἔστε ἀνδρα, εἴτε θῆρα δέοι διώκοντα καταλαβεῖν; ἐκεῖνο δ' οὐκ εὐπετὲς τὸ, ὅ, τι ἂν δεῖ ὅπλον φέρειν, τὸν ἵππον τοῦτο συμφέρειν; οὐκοῦν ταὐτὸ γ' ὄζειν ἔχειν τε καὶ * συμφέρειν. ὃ γε μὴν μάλις' ἄν τις φοβηθείη, μὴ εἰ δεήσει τὸν ἵππον κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς πεῖν ἀπειρεῖν τὸ πρῶτον τοῦτο, κἄπειτα μήτε πρέζοι ἔτι ὦμεν, μήθ' ἱππεῖς ἱκανοί. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμήχανον. ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι, οὐδὲν δὴ τῶν πεζικῶν ἧττον μαθησόμεθα ἱππεύειν μαθόντες.

17. Κῦρος μὲν ταῦτ' εἶπε· Χρυσάντας δὲ συναγορεύων τοῦτο ὧδε ἔλεξεν· ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὅτι ἐπιθυμῶ ἱππεύειν μαθεῖν, ὡς νομίζω, ἐὰν ἱππεύς γένωμαι, ἀνθρώπων πλουσιώτατος ἔσεσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε * ἀγαπῶ ἐξίσου δεῖν ἐρημωθεὶς ἀνθρώπῳ, μόνον τῇ κεφαλῇ * προσχὼν, ἄν

κ. ἵπποις.

γρ. φέρειν.

γρ. πολεμικῶν.

17.

γρ. ἀγαπῶ ἦν.

al. προσχῶ.

ἄν τε θηρίον δεδιὸς ἰδὼν δυνηθῶ διατεινόμενος φεύ-
γε. πόῤῥω. σαι, ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι πρὶν πάνυ * πρόσω αὐτὸ
γενέσθαι. ἢν δ' ἵππευς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ
ὄψεως μάχης καθαιρεῖν, δυνήσομαι δ', θηρία διώκων, τὰ
μὲν ἐκ χειρὸς πάλιν καταλαμβάνων, τὰ δ' ἀκοντίζων ὥσ-
περ ἔσηκότα. καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφότερα ταχέα ᾖ, ὅμως δ' πλη-
σίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἑστηκότα ἔσται. ἐγὼ δὲ μᾶλ-
λόν γε δοκῶ, ἔφη, ζάων ἐζηλωκέναι ἱππικευταύρους, ἢ ἐγκε-
κονότι· ὥστε προβουλεύσας μὲν ἀνθρώπῳ φρονήσει, τὸ δὲ
τὸ δέον παλαμᾶσθαι ἵππῳ δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύι, ὥστε
τὸ μὲν φεῦγον αἱρεῖν, τὸ δὲ ὑπομένον ἀναστέφειν· ἅπερ
πάντα καὶγὼ ταῦτα ἱππεύσας γιγνόμενος * συγκομίζομαι
al. συγκο- πρὸς ἐμαυτόν. προνοεῖν μέν γε ἔξω πάντα τῆ ἀνθρωπίνῃ
μίσομαι. γνώμῃ, τῷ δὲ χρῆσιν ὁπλοφορήσω, διάξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸ
δ' ἐναντίον ἀναστέψομαι τῇ τοῦ ἵππου ῥώμῃ. ἀλλ' ἅ συμ-
πέφυκως δεδήσομαι, ὥσπερ οἱ ἱππόκενταυροι. ἄκων τοῦτο
τε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τοὺς μὲν γὰρ ἱππόκενταύρους οἶ-
μαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἄπορεῖν τῶν ἀνθρώπων εὑρημάτων
ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολλοῖς δὲ τῶν ἵππων ἡδέως
πεφυκότων, πῶς αὐτῶν χρὴ ἀπολαύειν. ἐγὼ δ', ἢν ἱππεύ-
ειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ τοῦ γένωμαι, τὰ τοῦ ἱππικευταύρου
δήπου διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω, καὶ ἀμφέσ-
σομαι, καὶ καθεύδήσω, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε τί
ἄλλο ἢ διαφερέτως ἱππόκενταυρος καὶ πάλιν ζωὸς θεὸς
γε. πῶδε. γίγνομαι; ἔπι δ', ἔφη, καὶ * πόδε πλεονεκτήσω τοῦ ἱππο-
κενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν προορᾶται, καὶ δυοῖν
ὠσὶν ἤκουεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαίρομαι
τέτταρσι δὲ ὠσὶ προαισθήσομαι. πολλὰ γάρ φασιν ἀνθρώ-
πους καὶ ἵππων τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ
δὲ τοῖς ὠσὶ προακούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, χάσε
γε. ὑπερεπ- τοῦ ἱππεύειν * ὑπερθυμοῦντων. νὴ Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι παί-
θυμοῦντων. ζοντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ τούτου δή, ἔφη ὁ Κῦρος, τί οὖν, ἔφη,
ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτὸν
ποιησαίμεθα, αἰσχρὸν εἴη οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ ποιήσω, ἂν τοὺς
φανῇ πεζῇ ἡμῶν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὰ, ἐάν τε
ὀλίγα ὁδὸν δέῃ διελθεῖν, ἵνα καὶ παντάπασιν ἱππικευταύ-
ρους οἷον θεοὺς ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἶεν;

18. 18. Ὁ μὲν ὅτως ἐπήρετο· οἱ δὲ πάντες * συνήνεσαν.
γε. συνήνεσ. ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου ὅτω χρῶν Πέρσαι, ἐὰν
ἀδεὲς ἂν σῆ καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν ἀνὴρ

μὲν πλοῦς ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν. νὺξ ἐγένετο. ἐπεὶ δ' ἦν ἕξω μέσαι νύκτες, προσπλέουσιν οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ οἱ Ἀραβάνιοι, ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας. ἐπεὶ γὰρ τὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκλειον. ἐπεὶ δὲ προσέπλευσαν, προεῖπεν ὃ αὐτοῖς ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σῶοι εἶεν αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα ὅ, τι ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅπερ ἐποίησαν, καὶ ὡς ἀνδρείως ἔκαστα ἐμεγαλήγορουν. ὁ δὲ ἥκουε πάντα ἡδέως ὅσα ἐβούλοντο λέγειν. ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνεσεν αὐτοὺς ἔτως, ἀλλὰ καὶ ὦ ἄνδρες, ἔφη, ἐστὲ ὡς ἀνδρες ἀγαθοὶ ἐγγύς θε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ κάλλιους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτοὺς καὶ πόσων ὁδὸν διήλασαν, καὶ εἰ οἰκεία ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ πολλὴν * διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ σιτοι εἴη καὶ ὀΐων καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων, καὶ σίτου, καὶ πάντων ἀγαθῶν. δυσὶν ἂν, ἔφη, ἡμῖν εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῆς ἐχούσης αὐτὰ, καὶ ὅπως αὐτοὶ μὴ δῶσιν. οἰκεμένη μὲν γὰρ χώρα πολλὴ ἄξιον κτῆμα, ἐρήμη δ' ἀνθρώπων ὅσα, ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν δὴ ἐν ἀμυνομένους οἶδα, ὅτι ἀπεκτείνατε, ὀνήσοντες (τοῦτο γὰρ μάλιστα τιμᾷ τὸν νίκην) τοὺς δὲ * φεύγοντας, αἰχμαλώτους ἐλάβετε· ὃς εἰ ἀφίεμεν, τοῦτ' ἂν ξύμφορον εἴη, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν. πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἐν φυλακῇ ἐσμὲν οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δέοι, οὐδ' ἐν ποιεῖν * τούτους (οὐ γὰρ λιμῷ γε δήπου ἀποκτενοῦμεν αὐτούς) ἔπειτα δὲ καὶ τούτους ἀφέντες, πλείονα αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. ἐὰν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες ἡμῖν οἱ ἐν ταύτῃ οἰκοῦντες αἰχμάλωτοι ἔσονται. ἄλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μᾶλλον ἢ ἄλλοι, καὶ πείσεσθαι αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι ἐμοί. μὲν οὖν γιγνώσκω * εἰ δ' * ἄλλῳ τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω. οἱ δὲ ἀκούσαντες συνῄνουν ταῦτα ποιεῖν. ὅτω ὁ Κῦρος κελεύσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τάδε· Ἂν ὑμεῖς, ἔφη, νῦν τε ὅπ * ἐπείσθητε, τὰς ψυχὰς σώσετε καὶ ἄλλα ἀγαθὰ, τῶν τε λοιπῶν, ἢν ὅτω ποιῆτε. εἰ δ' ὅτιοῦν κακὸν ἐργάσεσθε ὑμῖν, ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὥσπερ καὶ πρόσθεν· οἰκήσετε δὴ τὰς αὐτὰς οἰκίας, καὶ χώσαν τῷ αὐτῷ ἐργάσεσθε, καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε, ὥσπερ νῦν· ἡμῖν μέντοι δ' ἄν τις μαχεῖται, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί· * ἂν δὲ καὶ ἄλλος ὑμᾶς ἀδικῇ,

al. δ' ἐπ' ἀσειαν.

fort. τοὺς ἑαυτοῦ.

δικῆ, ὑμεῖς ὑμῖν μαχούμεθα· ὅπως δὲ μηδ' ἐπαγγέλλη μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε. καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη, καὶ ἃ λέγομεν ἀβόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ * ἀποπέμψωσι ὅπλα, δῆλοι τούτοις ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἐὰν δέ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς, καὶ πρόπολον τινὰ καὶ διδάσκαλον φαίνηται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον, πρεμψόμεθα. ταῦτ' ἔστ', ἔφη, αὐτοί τε ἴστε, καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. ἂν δ' ἄρα, ἔφη, * ἡμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ ποιεῖν τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως * ἡμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ἡμῶν ἄρχωσιν. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ * προσεκώμησάν τε καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

19. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δεῖπνον πᾶσιν ἡμῖν παρεσκεύασται ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε, καὶ ἡμῖν πέμπετε τῶν παρόντων σίτου τὸ ἥμισυ. ἐκείνους δὲ ἀμφοτέροις προποίει. ὅλον δὲ μὴ πέμπετε, μηδὲ πέμπειν. ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δ' ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, * διαγέγετε αὐτοῦ ὅτι τὰς σκηνὰς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ὅτι τὰς μεγίστας (κρατοῦσι γὰρ) τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ δεῖπνεῖτε ὅπου ἥδιστον * ὑμῖν· καὶ γὰρ ἀκέραιοι αἱ σκηναί. * παρεσκεύασται δὲ καὶ ἐνταῦθα ὥσπερ καὶ τούτοις. τὸν δὲ ἴστε ἀμφότεροι ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα * ἐντεῦθεν. οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς ὄπισθεν φίλοι ἡμῖν. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο (ἦν γὰρ παρεσκευασμένα) καὶ ἅμα μεταλαβόντες ἐδείπνουν, καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον ἡμίσεις ἄρτων ἑκάστοις τοὺς ἡμίσεις· ὅλον δὲ οὐκ ἔπεμπον ἐδὲ οἰόμενοι, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγε, ὅλον μὲν τὸ λιμὸν πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παρρέοντος ποταμοῦ.

20. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος δειπνήσας τοὺς Πέρσας, * ἐπειδὴ συνεσκότασε, καὶ πεμπάδας καὶ καὶ δεκάδας πολλὰς αὐτοῖς διέπεμπε· καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τὸ στρατόπεδον κοιμᾶσθαι, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι ἐάν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδρᾶσκῃ, ἀλώσεσθαι αὐτόν. καὶ ἐγίγνετο ἔτω. πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα

γρ. ἀποφέρωσι.
γρ. ὑμῖν
γρ. ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ ὑμεῖς ἐκείνων ἄρχωσι.
γρ. προσεκώμησάν τε καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.
διάγετε Steph.
γρ. ὑμῖν· σῶαι μὲν γὰρ ὑμῖν καὶ ἀκέρ.
ἴσ. ἔσται ὑμῖν.
γρ. ἐνταῦθα.
γρ. ἐπειδὴ συνεσκότασε εἶδε καὶ

χρήματα τοὺ λαβόντας εἶχε ἕκαστα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐκέλευσεν ἀποσφάξαι. ὥστε τῶ λοιπῶ ὁδὲ βαδίζομεν ἂν ἥδιστα καὶ ῥᾴστα ἐδυνάμεθα πορεύεσθαι.

21. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ταῦτα διῆγον. οἱ δὲ Μῆδοι καὶ * ἔπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἠυλοῦντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἐάλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ὅτου τις ἥδιστα χρήσαιτο τοὺ ἐγρηγορότας. ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τῆς Μήδων βασιλεὺς * μετὰ νύκτα ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧν παρεσκήνα, ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευε Μήδους ᾤεσθαι εἶναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολὺ ὀλίγων, πολλῶν δὲ ῥοῦβον πολύν. οἱ γὰρ οἰκέται τῶν Μήδων, ἅτε τῶν ἀποσκήνων ἀπηλαυνόντων, ἀνεμίμνησκόν καὶ ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ στρατεύματι καὶ οἴνου καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰληφότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ τὰς ὁδοὺς ἦκε πολὺ οἷπερ, καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἦν ἔτι τῶν Μήδων, καὶ τῶν ἱππέων, ἐνταῦθα δὴ ἐβεβαιοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον ἀπιέναι· καὶ εὐθὺς, ὥσπερ λέγεται καὶ ἀληθῶς ἔστι καὶ ἀγνώμων, ἐκέλευεν τῶν παρόντων τινὰ λαβόντα τοὺ παρ' ἑαυτῷ ἵππους πορεύεσθαι, ὡς τάχιστα, πρὸς τὸ ἀμφὶ Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε, ὅτι μὲ ἔχωγε ὁδὶ ἄν σε, ὦ Κῦρε, ἔφη ἀπορεῖν ὅπως ἀπροφυλάκτως σοὶ ἐμοῦ βουλεύσεται· εἰ δὲ Κῦρος ἅτε νεώτερος, ἐκ ἂν ὑμᾶς γε, ὦ Μῆδοι, ἐθέλησαι ἅτε ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νυῦ ἐὰν μὲν Κῦρος βέλῃ, εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς γε τῶ τάχιστα πάρεσθε. ταῦτα ἐπέστελλεν. ὁ δὲ ταχυπόμπους πορευόμενος, ἔφη, καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὑρήσω ἐκείνους; πῶς δὲ Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐπ' ἂς ἐπορεύοντο; ὅπου νὴ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκέναι τῶν πολεμίων ὡς τρισχιλίους πρὸς, καὶ ἐλθόντας δεῦρο, ἐκέλευε ἡγεμόνας αὐτῶν. ἀκούσας * ταῦτα ὁ Κυαξάρης, μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο μηδὲ εἰπεῖν αὐτῷ τῶν μηδὲν ταῦτα καὶ πολλῶ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς Μήδους ἀπειλῶν ἐπικαλεῖ, καὶ τῷ πεμπομένῳ ὃ τι εἰπεῖν ἐπίλοιπεν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγείλοι. ὁ μὲν δὴ ταχυπόμπους ἐπορεύετο, ἔχων τὰς ἑαυτῶ ἱππέας ὡς ἐκαλεῖτο, ἀνιεμένως * ὅπως καὶ αὐτὸς ἐκ ἐπορεύθη μετὰ τῶν Κύρου· ἐν ᾗ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι * διαχεομένων ὁδῶν τεῖνουσί που ἐπλανῶντο. καὶ ἃ πρόσθεν ἀφίκοντο εἰς τὸ τῶν

Κύρου τείχη.

γρ. ἔπινον, καὶ ἤδοντο, καὶ πάσης.

γρ. διαχεομένων δὲ ὁδῶν τεῖνουσι δὲ πολλαὶ, ἐπλανῶντο.

Κύρε στράτευμα, πειν ἐντυχόντες ἀποχωρῆσαί που ἦν
γρ. καὶ ὅπως ἀφικν. Ἀσσυρίων ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι. * καὶ ὅτοι δὴ ἀφικνοῦντο τὰ πυρὰ καπηδόντες, περὶ μέσας νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγγύονται πρὸς τὸ στρατόπεδον, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, τὰ τοῖς Θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς πιστοῖς ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ, συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους, εἶπεν, Ἄνδρες, ὁ μὲν Θεὸς πρόφαινει πολλὰ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δὲ ὦ Πέρσαι, ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν ὥστε ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. * εἴτε γὰρ ὅσα ἂν καταρτίζωμεθα μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ὅπως τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις. αὐτίκα ἡδέμιαν ἔχοντες ἰσχὺν ἀναφανούμεθα. δοκεῖ ἄν μοι ὡς τάχιστα ἰέναι πρὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμπειν στράτευμα, εἴπερ ὀπόσον μόνον Πέρσαι πρῶτον ἀρχὴν τῆς * Ἀσίας καὶ πρώτην ἡγεμονίαν ἐφ' ἑαυτοῖς. ἴσθι μὴν ἄν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅπ ὃς ἂν πέμπασι στρατιώτας ἑπτακαίδεκα ἐλθὼν παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ἐρᾷς μὲν αὐτὰ, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν ὅ, τι δὲ τούτων * ἐγὼ καλῶς καὶ νομίμως πέμπαν εἰς Πέρσας ποιοίμην ἂν τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὰ πατέρα ἐρώτα, τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν, τὰς ἀρχάς. πεμφάντων δὲ καὶ ὁπόσους ὧν πρόπομαι, καὶ φρουροὺς ὧν ἐρωτῶ. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκεύαζε, καὶ τὸν λόχον * πρόπεμπε ἄγε. ἐκ τούτου δὴ καὶ τοῦ Μήδου ἐκάλει, καὶ ἅμα * τῷ Κυαξάρει ἄγγελον παρίσταται, καὶ ἐν πᾶσι τιμᾷ πρὸς τὸν Κῦρον ὀργιλῶς καὶ τὰς πρὸς τοὺς Μήδους ἀπηλάς αὐτῷ ἔλεγε. καὶ τέλος, εἶπεν ὅπ ἀπέναι Μήδους κελεύει, εἰ καὶ ὁ Κῦρος μόνον βέλεται. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι ἀκούσαντες τὸν ἄγγελον ἐσίγησαν, ἀπορούντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ * πῶς ἀπειλοῦντα ὑπακούσειαν, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τιμῶντα αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἄγγελε καὶ Μῆδοι. ἀλλ', ἔφη, θαυμάζω εἰ Κυαξάρης πολλὰς μὲν πολεμίους πόλεις ἑλὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅ, τι πράττομεν, οἰκεῖος τέ τε ἡμῖν καὶ φίλος ἑαυτῷ. ἐπειδὴν δὲ αὐτὸς πολλὰς μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ

γρ. καὶ ὅπως ἀφικν.

γρ. εἴτε γὰρ ὁπόσα ἂν

γρ. ἐκπέμπειν.

γρ. Ἀσίας αὐτοῖς καὶ * κάρπωσιν ἡγεμονίας.

γρ. ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως πιοίμην

γρ. πρόπεμπον.

γρ. ὁ ἄγγελος τῷ Κυαξ.

γρ. πῶς χρὴ ἀπειθεῖν ὑπακοῦσαι.

ἀπελαυνόντας, ἀλλὰ τὸν μὲν παύσει φοβούμενον, ἔπει-
τα γνώσει ὅτι νῦν ἔρημος ὁ γίγνεται, ἡνίκα οἱ φίλοι
αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλὰ μὴν μείζεώς
γε πῶς ἐσμεν ἄξιοι, οὓς τε ποιοῦντες ἐκεῖνον καὶ νῦν ταῦ-
τα αὐτὰ πάσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον * ἔπεισα ἐᾶ- χρ. πείσας
σαί με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν. ὑμεῖς δ' ἂν ὡς ὀπηδυ- ἐᾶσαί με
κότες τὰ ἐξόδια ἠρωτήσατε εἰ ἐξίοιτε, καὶ νῦν δεῦρο λαβ. ὑ-
ἥκετε, ἀλλ' οὐκ ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι ὅτῳ ὑμῖν μᾶς ἐξελ-
καὶ ἀχθομένῳ εἶπε. καὶ ἡ ὀργὴ ἂν αὖθις σαφῶς οἶδ' ὅτι θεῖν, τὰδε
καὶ τοῦ τε σοῦ ἀγαθῶν πεπαυσθήσει, καὶ σὺ τῷ φόβῳ λήξοντι ποιῶ ὑ-
ἔπειτα. νῦν μὲν δή, ἔφη, συ ὦ ἄγγελε ἀνάπαυσαι, ἐπεὶ μεῖς δὲ
καὶ πόνηκας· ὑμεῖς τε, ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ καὶ σφῶν δεχόμεθα
πολεμίους ἤτοι μαχομένους γε ἢ πεισομένους παφέσεσθε,
ἐγὼ θαμὰ ὡς κάλλιστα. ὅτῳ γὰρ ὁρωμένους εἰκὸς πλέον
τι ἀνύσειν ὧν χρήζομεν σύ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ἀρκαδίων
ἄρχων κομιούμενον σφῶν ἀξιώσας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιω-
τῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δ' ταῦτα ποιήσας ὁ Ἀρκά-
διος ἐπορεύετο, λέγει ὁ Κῦρος, ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Ἀρκά-
διε, ἥδομαι αἰσθανόμενος ὅτι μόνον φιλίαν ὑπισχνούμενος
ἥκεις, ἀλλὰ καὶ ξυνίεσαν φαίνῃ μοι ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμ-
φέρει ἡμῖν τὰ αὐτὰ δῆλον· ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι,
καὶ σοὶ τε νῦν ἐχθίονές εἰσιν ἢ ἐμοί. ὅτῳ οὖν ὑμῖν ἀμφοτέροις
κάλλιστον ὅπως τῶν μὲ νῦν παρόντων μηδεὶς ἀπολωλήσει
ἡμῖν συμμάχων, ἄλλους δέ, ἂν δυνώμεθα, προσλαμβά-
νωμεν. τὸν δὲ Μήδων ἥκοντας ἀποκαλοῦντος τοῦ ἱππέως εἰ
τί ποτε ἀπαίσιον, πῶς ἡμεῖς μόνοι πεζοὶ μισθούμεθα; ὅτῳ
χρὴ δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅτῳ ὁ ἀποκαλῶν ὡς καὶ αὐτὸς
ἥκειν βελτίστῳ παρ' ἡμῖν. σὺ μὲν οὖν σκηνὴν εὑρὼν ὡς
τάχιστα ὅπῃ * κάλλιστα διάξει, πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ γρ. καλλι-
δὲ αὖ πειράσομαι ἔργον τι αὐτῷ προσαγαγεῖν ὅπερ ἥδιον στα ἄξει τὰ
ἄρξει ἢ ἄπειπεν· καὶ διαλέγου ὅτῳ αὐτῷ ὁπόσα ἐλπὶς δέοντα
ἡδέως ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἢν τὰ δέοντα εὖ γένῃ πάντα. ἐ-
ται. ποιήσας μέντοι ταῦτα ἦκε πάλιν παρ' ἐμέ. ὁ μὲν γὼ δ' αὖ
μὴν Ἀρκάδιος ᾤχετο τὸν Μῆδον ὁπὶ σκηνὴν ἄγων· ὁ πειρ.
δὲ εἰς Πέρσας ἰὼν παρῆν συνεσκευασμένος. ὁ δὲ Κῦ- χρ. ἦν τά-
ρος αὖτῷ ἐπέστειλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν ἃ καὶ πρόσθεν δε εὖ γέν.
τῷ λόγῳ διδήλωσε, Κυαξάρει δ' ὑποδύναι τὰ γράμ-
ματα, ἀναγνῶναι δέ σοι, ἔφη, * καὶ ἃ ἐπέστελλε βέλομαι, χρ. καὶ τὰ
καὶ εἰδῶς αὐτὰ ὁμολογῇς ἐάν τίς σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐπεστελλό-
μην δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε, Κῦρος Κυαξάρει χαίρειν. μην.

Ἡμεῖς

Ἡμεῖς σε ὅτε ἔρημον κατελίπομεν (ἴσθι γὰρ ὅταν τὴν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε τῶν φίλων ἔρημος γίνεται) ἀλλὰ μὴν

γρ. ἀποχωρήσαντές γε σε οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ σε καθεστάναι

* ἀποχωρήσαντές γε ἀπὸ σοῦ οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ σε καθεστάναι· ἀλλ' ὅσῳ πλέον σου ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι δοκοῦμεν

γρ. ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν. ἃ γὰρ οἱ ἐχθροὶ ἐπράξαμεν τὴν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχειν

ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μίσει ἀπελαύνοντες, μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν κινδύνῳ καθιστᾶσι· σκέψαι δὴ καὶ οἴῳ ὄντι μοι σοὶ οἷον ἂν σοὶ ἐμὲ ἔπεισά μοι μέμφῃ. ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδένα ἤγαγον συμμάχους ἐπὶ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην. σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὁπόσους πείσαι δυνηθείην· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος ἐμοῦ τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. πιγαρῆν τέ μὲν ὠόμην ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν, νῦν δὲ ἀναγκάζεις σὲ μὲν ἐπαινεῖσθαι, τοῖς δ' ἀκολουθήσασι περὶ σοῦ πᾶσιν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. ἃ μέντοι ἔγωγε σοὶ δυνάμαι ὅμοιος γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ὅτι στράτευμα εἰς Πέρσας, ἐπιστέλλω ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ

ἴσ. ὡς ἡμᾶς.

ἢν τι σὺ αὐτοῦ δέῃ πεῖν * ἡμᾶς ἐλθεῖν σοὶ χαρίζεσθαι ἢ οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ σοι, καίπερ νεώτερος ὤν, μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἃ ἂν δῶς, ἵνα μή σοι ἔχθρα ἀντὶ χαρίτων ὀφείλωνται· μηδ' * ὅταν πινὰ βούλῃ πρὸς σὲ πορεύεσθαι, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι· μηδὲ φάσκοντα ἕξειν μοι χάριν ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκῃς αὐτοὺς σοὶ μὴ φροντίζειν. ἡμεῖς δὲ παρεσόμεθα παρεῖναι, ὅπου τάχιστα διαπραξώμεθά σοί τ' ἂν νομίζωμεν καὶ ἡμῖν παραχθέντα κοινὰ φιλικὰ ἀγαθά. ἔρρωσο. ταῦτα ἀπὸ

γρ. ὃν πινα βούλει.

τοῦδε, καὶ ὅ, πάν σε τούτων ἐρωτᾷ, ἥπερ γέγραπται, σύμφαθι, καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι περὶ τῶν Περσῶν ἥπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν ἔν ὅτῳ εἰπὼν, καὶ δὸς τὰ ὁπόσα ἐπιστέλλω, ἀπεπέμψε, παρεσεντειλάμενος ὅτῳ παύεσθαι ἄπρακτον οἶδεν ὅπου συμφέρει ταχὺ παρεῖναι.

22. 22. Ἐκ τούτου δὴ ἐώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας καὶ τοὺς Ἀρκανίους καὶ τοὺς ἀμφὶ Τιγράνην. καὶ οἱ Πέρσαι ἦσαν ἐξωπλισμένοι. ἤδη δὲ

γρ. πνες πληθόχωρει.

πνες τῶν περιόντων καὶ ἵππους ἤγαγον, καὶ ὅπλα ἔφερον· ὁ δὲ τὰ μὲν παλτὰ ὅπερ καὶ τοὺς πρόσθεν, καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ κατέκαιεν, οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτὸς δέοιντο· τοὺς δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μόνους τοὺς ἀγαθοὺς

τοὺς

, ἕως ἂν π * σημανθείη αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας χ. σημάνῃ
δ' ἱππέων καὶ Ὑρκανίων καλέσας, τοιάδε ἔλεξεν· Ἄν-
ες φίλοι καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζητε, ἔφη, ὅτι πολ-
άκις ὑμᾶς συγκαλῶ. κτηνὰ γὰρ ὄντα ἡμῶν τὰ παρόντα
λλὰ αὐτῷ αὐτόματα ὅδιν· ἃ δ' ἂν αὐτόματα ᾖ,
άγκη ταῦτα ἀεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν
λέῃ· καὶ νυνὶ ὅτι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρή-
ατα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς. Διὰ τοῦτο μὴν ἡμᾶς εἰδέναι
ὰ τούτων ἑκάστου ὅδιν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις
αὐτῷ δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα ὑ
ου ὅδιν ὁρᾶν αὐτῷ πολλούς, ὑποζύγιά τ' ὄ, τι χρὴ πι-
, ῥᾳδίον πάντας· ἵνα ὅν μὴ ὅτως ἔχῃ. διοείσατε
τά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα
ποτά, καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ στρωμὴν καὶ ἐδητά,
πάλλ' οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στραπωτική, ἐνταῦ-
μὲν ἑδὲν ἄλλο δεῖ παρασχεῖν ἢ ἃ λαβόντα εἰδέναι
τέπον, ὡς οἰκείων, ἐπιμελείας δέοι· ὅστις δ' εἰς * ἐν- Scr. ἐνδεόμενά τινα sit τὰ pro πνός Steph.
όμενά τινα κατεσκήνασε, τούτους ὑμεῖς σκεψάμενοι, τὸ
λεῖπον * ἐκπληρώσατε. πολλὰ δ' καὶ παρὰ ταῦτα οἶδα ὅτι ἔ- χ. ἐκπλήρωσατε.
πλειν γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ
λέμιοι. ἦλθον δ' πρὸς μὲ καὶ χρημάτων ταμίαι, οἵ τε τῶ
αυρείων βασιλέως καὶ ἄλλων δωρεῶν, οἱ ἔλεγον ὅτι χρυ-
ν εἴη αὐτῷ σφίσιν ὑπόσημον, δασμούς τινας λέγοντες. καὶ
ῦτα ἂν κηρύττητε πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς, ὅτου ἂν
δεῖσθε· φόβον ὑπιδέσθε τὸν μὴ πιεῖν τὸ αὐτοσχεδιάλό-
ον. ὑμεῖς δ' λαβόντες διαδόσθε, ἱππεῖ μὲν τὸ διπλοῦν,
χῶ δ' τὸ ἁπλοῦν ἵνα ἔχητε, * ἤν τινων πρόσθενδῆτε, χ. ἤν τινος προσδέησθε καὶ.
ότου κτήσεσθε. πλὴν δ' ἀγορᾶν πλὴν ὅσων ἐν τῷ στρατο-
κηρύξατε μὲν ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν
πρὸς καπήλους καὶ ἐμπόρους ὅ, τι ἕκαστος παράσχοι.
ταῦτα διαθεμένους ἄλλο ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν χ. ἡμῖν.
στράτευμα. καὶ ταῦτα μὲν εὐθὺς ἐκήρυττον. οἱ δ' Μῆδοι
Ὑρκάνιοι εἶπον, ὦδε, καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς ἀνὰ
καὶ τὴν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; * ὁ δ' ὃν Κῦρος χ. ὁ δ' ὃν
ὸς τοῦτον τὸν λόγον ὦδε προσενέχθη· ἦ γὰρ ὅτως, ἔφη, ὦ
δρες, γιγνώσκετε, ὡς ὅ, τι ἂν δείσῃ προσχθιῶσι, ὅτι
ι πάντας ἡμᾶς δείσει παρεῖναι, καὶ ὅτε ἐγὼ ἀρκέσω
ὰν παρὼν πρὸς ὑμῶν ὅ, τι ἂν δέῃ, ὅτε ὑμεῖς πρὸς
ῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως πλείω μὲν παράγματα ἔχοιμεν
ὰν δὲ διαπραττοίμεθα, ἢ ὅτως; ἀλλ' ὁρᾶτε,

ἔφη· ἡμεῖς μὴν δὲ διαφυλάξομεν ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς
ἡμῖν ὅπερ εὐ ποιεῖτε. καλῶς διαφυλάξεται. ὑμεῖς δ' αὖ
διανείματε, καὶ ἡμεῖς πειρώμεθα ὑμῖν καλῶς διανενεμη-
κέναι. * καὶ ἐν ἄλλοις, δέ γε αὖ ἄλλο τι ἡμεῖς πειρασό-
μεθα κοινὸν ἀγαθὸν πορίζειν. ὁρᾶτε γὰρ δή, ἔφη, νυνὶ
μὲν τὸν ἵππον ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὴ πορίζουσι τί-
νες ἂν εἰ μὴ ἐπόμενοι ἀναμένοιεν, ὠφελήσουσι μὴ οὐ
καὶ ἐν τούτῳ ἡμᾶς, πορίσματα ἃ παρέξουσιν ὅπως ἐλεῖν·
αὖ ἄλλο τι, &c. ut πείσας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πορισμάτων τε
ἐντούτῳ sit ἀπαλλαγησόμεθα καὶ ἐχθροὺς ἡμῖν αὐτοῖς ποιησόμεθα.
prointerea εἰ μὴ ἔστιν ἄλλους ἔχετε οἷς τισὶν ἂν δίδοτε αὐτοὺς, μὴ
Steph. ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἥδιον (εἴ τι δέοι) ἢ μεθ' ἡμῶν
ἐκείνοις δίδοτε· εἰ μήπω ἡμᾶς βέλεσθε πολεμάτους μᾶλ-
λον ἔχειν, ἡμῖν αὐτοῖς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε ἀνθ'
ἡμῶν πολεμήσαντες ἐκινδυνεύσατε, πολὺν ἂν φίλον
ἡμῖν παρείχετε μή τι πάθητε, μᾶλλον δ' αὐξήσαντες ἡμᾶς
ἐποιήσατε ὅτι ἂν παρῶμεν ὅπου περ ὑμεῖς. ἢν δ' ἀδικῶμεν
χρ. ἀφελεῖν τοὺς ἵππους, ἐξόμεθα ὑμῖν· κἂν μὲν δοκῶμεν * ὠφελεῖν
πλέον ὧν αὐτῶν εἰσπορίζεσθαι ἵππων συναγωνιζόμενοι, ὅτῳ προσθή-
αὐτῶν συ- μίας ὑδὲν ἐλλείψομεν· ἢν δ' ἧττον δοκῶμεν ἀφελεῖν,
ναγωνιζ. χαλεπώτερος ἂν παρεῖναι, τὸ καταβῆναι ἐν μέσῳ, καὶ
al. συνα- εὐθὺς πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα· τοὺς δ' ἵππους * συνεπι-
κινδυνεύσωμεν σόμεθα οἷς ἂν ὠφελεῖν δοκῶμεν. ὁ μὲν ὅπως ἔλεξεν· οἱ δὲ
ἀπεκείναντο, ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Κῦρε, ὅτε ἄνδρας ἐχθροὺς
μὲν ὄντας ἀναβιβάσαιμεν ἂν ἐπὶ τοὺς ἵππους τούτους, ὅπως
ἔχοιμεν, σὲ ταῦτα βουλόμενον οὐκ ἂν ἄλλο ἀντὶ τούτων
χρ. λαβὼν τούτους, ποιεῖν. καὶ νῦν ἔφασαν, * λαβὼν τοὺς ἵππους, ποίει ὅπως
ἄριστον δοκεῖ σοι εἶναι. ἀλλὰ δέχεσθαί τε, ἔφη, καὶ ἀγα-
θῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενησόμεθα, καὶ ὑμεῖς δὲ πέλοιτε τῶν
κοινῶν. πορεύεσθον μὲν δή, ἔφη, τοῖς Θεοῖς εὐξάμενοι τε ὅ, τι
χρ. ἢ καὶ ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπεσθε δὲ * ἢ Κυαξάρει ἐξέλησθε
Κυαξάρει ὁποῖα ἂν οἵπερ αὐτῷ μάλιστα χαρίζοισθε. καὶ οἱ γελάσαν-
ἐλαύνειν τες εἶπον ὅτι γυναῖκας ἂν καλὰς ἐξαιρετέον εἴη. γυ-
χρ. ὅπως ναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ τι ἄλλο ἂν δοκῇ
μὴ δῶσι μοι ὑμῖν. ἐπειδὴν δὲ ἐκεῖνα ἐξέλησθε, ὦ Ἀρκάδιοι, τοὺς ἵππους
ἀμείμπτως πάν- μοι ἀθελήσαντες τούτους ὅπασαμένους πάντας ἀμέμπτως πορ-
τως ποιεῖν. εἶτε εἰς φιλίαν. ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τοὺς πρώτους
χρ. καὶ, ἐὰν συμμάχους γενομένους τούτους τιμᾶτε, ὅπως εὖ βεβουλευσθε
μὴ ὑπάρχωσιν ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. εἰσὶ δὲ πάντων
τὸ μέγιστον καὶ τῷ ὄντι Κυαξάρης ἥκοντι ἀγγέλῳ, ὃν

πῃ τοῖς μετ' αὐτῶν, καὶ συνδιαμένειν ὃ τι καλοῖτε, γρ. τάττε
καὶ ἐμοὶ * τοῦτο συνδοκῆν, ἵνα καὶ Κυαξάρει μᾶλλον εἰ συνδοκῆν-
ὡς τοῦτ' ἐκάστῳ ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τ☉.
τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν τοιαῦτα γιγνήται, ὑμῖν καλῶς κατε
υσεβουμένοις, ταῦτα ἀρκέσει. καὶ γάρ, ἔφη, μάλα πως ὀ-
λίγοι ἐκ ἐν χιλιάδι τεθράμμεθα, ἀλλὰ χρειτικῶς. ἄστε
ὡς ἂν ὑμῖν * καταγελάσητε, εἴ τι σμικρὸν ἡμῖν τοιστε- γρ. κατα-
λίη. ὥσπερ, ἔφη, οἶδα ὅτι πολυὶ γέλωτα ὑμῖν παρέξο γελάσαντε
μεν καὶ ἐπὶ τοῖς ἵπποις καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη, καὶ ὅτι ἐ
πὶ τοῖς κατακίπτοντες.

23. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ὅτι τῷ διαίρεσιν, μάλα ὅτι 23.
τοῖ ἱππικοῦ γελῶντες· ὁ δὲ τοῦ ταξιάρχου καλέσας, ἐκέ-
λευε τοὺς ἵππους λαμβάνειν, καὶ τὰ τοῖ ἵππων σκεύη, καὶ
τοὺς ἱπποκόμους, καὶ ἀειδημήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους
τὴν τάξιν ἴσους ἑκάστοις. αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἀνεκρᾶγεν ἐκέ-
λευεν, εἴ τις ἔτι ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων
καταύματι ἀνὴρ δοῦλος, ἢ Μήδων, ἢ Περσῶν, ἢ Βακ-
τριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθέν
ποθεν βεβιασμένος, ὑπεφαίνεται. οἱ δ' ἀκούσαντες τὸ * κη- γρ. κήρυ-
ρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν. ὁ δὲ, ἐκλεξά κος, ἀσ-
μενος αὐτοῖς τοὺς τὰ εἴδη καλλίστους, ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους π. προσε-
τοὺς ὄντας· δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν ἃ ἂν αὐτοῖς δίδωσι φάνησαν.
τὸ δὲ ἐπιτήδεια ὅπως ἂν ἔχωσιν ἔφη αὐτῷ μελήσειν. καὶ γρ. βελπ-
τοὺς ἄγων πρὸς τοῦ ταξιάρχους, συνέρρησεν αὐτοῦ, καὶ τίους.
ἐκέλευσε τὰ μὲν δόρατα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις διδόναι,
ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις ἕπωνται. καὶ τὰ ἐπιτήδεια
ὅπως ὥσπερ καὶ τοῖς μετ' ἑαυτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν. αὐ-
τοὺς δὲ τοὺ θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τοῖς ἵπ-
ποις ὀχεῖσθαι· καὶ αὐτοὺς ὅτῳ ποιῶν καπῄρχειν· ἐπὶ δὲ τοὺ πο-
λεμίοις τοῖς ὁμοτίμων ἀνδ' ἑαυτοῦ ἕκαστον καθίσαι ἄλλον ἄρ-
χοντα τοῖς ὁμοτίμων. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον.

24. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ ὁ Ἀσσύριος, προσε- 24.
πεμπε ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ in quod
πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅ- Vat. πάντες
πλα θαλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον θαδίζειν τὸν πάντα τὰ
ξυστὰ, ὅπως κατακαίοιεν ὥσπερ καὶ τἄλλα. ὁ δὲ Γω- ἐφ' ἵππων
βρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον βέλοιτο ἰδεῖν· καὶ οἱ
προέρχεσθαι τοὺ μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ
Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦ-
ρον, ἔλεξεν ὧδε. Ὦ δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος

γρ. Ἀσύ * Ἀσύει Θ· ἔχω ὃ κὴ τεῖχΘ ἰσχυρὸν, κὴ χώρας ἐπά-
ειος, ἔχων χω πολλῆς, κὴ ἴσπον εἰς χιλίαν τῷ σῷ Ἀσυρίαν βα-
δ.κ.τ.ἰχ. λεῖ παφειχόμην, κὴ φίλΘ ἦν ἐκεῖνῳ ὡς μάλιστα. ἐπεὶ δ
κ.χ ὑπάρ- ἐκεῖνΘ μὲ πέφυκεν ὑφ' ὑμῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὤν, ὁ ὃ πα-
χον π. κ. ἐκείνῳ τ' ἀρχὴν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοὶ ἥκω παρὰ σε,
ἰπ.ἔχω εἰς ἱκέτης παραπίπτω, κὴ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον κὴ πώ-
χ. τειακο- χον, σὺ ὃ πιστεῦσόν μοι ἡγεμόνι· κὴ παῖδα ὄντα σ
σίαν, ἣν πῶ. δυνατόν σε ποιῶμαι. ἄπαις δέ εἰμι ἀρρένων παίδων. ὃς
ἦν μοι μόνΘ καλὸς, ὦ δέσποτα, κὴ ἀγαθὸς, κὴ ἐμὲ μ
λῶν κὴ πᾶσι ἄστερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν π
δυνῃ, τοῦτον ὁ γυνὴ βασιλεὺς οἶδε, καλέσαντΘ τὸ τέ
βασιλέως, παῖδὸς ὃ τοῦ νῦν, ὡς δώσοντΘ τ' θυγατέρα τ
ἐμῷ παιδί. ἐγὼ μὲ ἀπεπεμψάμην, μέγα φρονῶν ὅτι δ
τ' βασιλέως θυγατρὸς ὀφοίμην τ' ἐμὸν υἱὸν γαμετὴν ὁ
νῦν βασιλεὺς ἐπὶ θήραν αὐτὸν παρακαλέσας, κὴ ἀν
χ. αὐτὸν. * αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κράτΘ, ὡς πολὺ κρείσσων αὐτὸς τ
πους ἡγήσωΘ εἶη. ὁ μὲ ὡς φίλῳ ξυνεθήρα φανερὸς ἦ
ἄρκτα, διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲ νῦν ἄρχων ἐδὲ ἀκοντ
σας ἤμυστεν (ὡς μήποτ' ὤφελεν) ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼ
ὀδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. κὴ τότε μὲ ἀνιαρὰ
ἄρα κατέσχεν ὅτως ὑπὸ σκότος τ' φθόνον· ὡς ὃ πάλιν λέ
οντες ὑφαρπαχθέντες, ὁ μὲ αὖ ἤμυστεν (ὀδὲν, οἶμαι, θαυμα
Ante αὖθις σὸν παιδῶν) ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς * αὖθις τυχὼν καλεισχάσα
legitur & τ' λέοντα, κὴ εἶπεν, ἄρα βέβληκα μᾶλλον δὶς ἑφεξῆς, κὴ μ
δυσοχῶς ταβέβληκα θήρας ἑκατέρας, ἐν τούτῳ ὃ ὀκέτι κατέχει
Steph. ἀνίσιΘ τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρὰ πνΘ τ' ἐπομένο
χ. θῆρα. ἁρπάσας, παίσας εἰς τὰ σέρνα, τ' μόνον μοι κὴ φίλον παῖδ
ἀφείλετο τὴν ψυχήν. κἀγὼ μὲ ὁ τάλας ἀντὶ νυμφίου ἐμοῦ
σάμην, κὴ ἔθαψα πολιηχοῦντος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἀ
στον παῖδα τὸν ἀγαπητόν. ὁ ὃ κατακτανὼν, ὥσπερ ἐχθ
δολέσας, ὅτε μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετο, ὅ
ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινὸς ἠξίασε τὸν χτ' γῆς. ὅ γε μὲ
πατὴρ αὐτῷ κὴ συνώκησέ με, κὴ δῆλΘ ἦν συναχθόμενο
μοι τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ μὲ ὃν, εἰ μὲ ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἂν π
ἦλθον πρὸς σε ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ. πολλὰ γὸ φίλ
ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, κὴ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπὶ ὃ εἰς τὸν π
ἐμοῦ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ αὕτη πρόσηκεν, οὐκ ἂν ποτε γὼ τό
δυναίμην εὔνους γενέσθαι, οὐδὲ ἔστι μὲ εὖ οἶδ' ὅπ φίλον ἂν π
χ. φασὶ γ. ἡγήσατο. οἶδε γὸ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω κὴ ὡς πρόσθεν * φα
δρῶς βιοτεύων, νυνὶ διάκειμαι ἔρημος ὤν, κὴ διὰ πάντος π
γῆς

γῆρας διάγων. εἰ μὲν ἦν ἐμὲ σὺ δέχῃ, καὶ ἐλπίδα πιὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ πιφείας ἄν τινος μὴ σὲ τυχεῖν, καὶ ἀναβῆναι πάλιν δοκῶ μοι, καὶ κατ' ἂν ζῶν ἔπ αἰσχυνοίμην, κατ' ἀποθνήσκων, ἀνιώμενος ἂν τελαυτᾷν δοκῶ. ὁ μὲν ὕπως ἔπε. Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἴππερ, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ, ὅσα περ λέγεις περὶς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτιν σε, καὶ πιμορήσειν τ φονέα σὺν Θεοῖς ὑπιχνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε, καὶ τ χώραν, καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τ δυνάμιν ἣν περ εἶδεν ἔχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; ὁ δ' εἶπε, τὰ μὲν τείχη, ὅταν θέλῃς, οἶκόν σοι παρέξω· δασμόν τε τ χώρας, ὃν περ ἔφερον ἐκεῖνῳ, σοὶ ἀποίσω· καὶ * ὅπου ἂν δέῃσοι στρατεύειν, συστρατεύσομαί σοι, τ ἐμ τ χώρας δυνάμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητὴ, γάμου ἤδη ὡραία, ἣν ἐγὼ περίδειν μὲν φόμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα δοῦναι, νῦν δέ με αὐτή τε ἡ θυγάτηρ πολλὰ χρόνῳ ἱκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τὸν ἀδελφὸν φονεῖ, ἐγὼ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης ὅπως, ὅπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σοῦ φαίνωμαι. * ὅτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὅτι τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθεύομενος δίδωμί τέ σοι τ ἐμὴν καὶ λαμβάνω τ σὴν δεξιάν. Θεοὶ δ' ἡμῖν μάρτυρες ἔστωσαν. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπέπεμψε τε ἐκέλευσε τ Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπήρετο πόσον τινὰ ὁδὸν ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἥξων. ὁ δ' ἔλεγεν, ἣν αὔριον ἵκηται περὶ τὴν ἑτέραν, ἂν αὐλίζοιτο παρ' ἡμῖν. * ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ᾤχετο ἡγεμόνα καταλιπών.

25. Οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν * οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς Θεοῖς ὄφελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις. Κύρῳ δ' ὑζηρηκότες τ καλλίστην σκηνὴν, καὶ τ Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγονέναι, καὶ μουσικὴν ὃ δύο τὰς ἀρίστας. δεύτερον δὲ, Κυαξάρει τὰ δεύτερα. τοιαῦτα δ' ἄλλα ὧν ἐδέοντο ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς δεόμενοι στρατεύοιντο, πάντα γὰρ ἦν πολλά. περιεβάλοντο δὲ καὶ οἱ Ἀρκάδιοι ὧν ἐδέοντο. ἰσόμοιρον δ' * ἐποιήσαντο καὶ τ Κυαξάρης ἄγγελον. τὰς δὲ περιαὶς σκηνὰς, ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις χρήσοιντο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὰν ἅπαν συναχθῇ, διδώσειν καὶ δίδοσαν. * Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξάν τε καὶ ἔλεξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυαξάρην διαλαβόντας φυλάττειν, ὡς ἥδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας, καὶ ὅσα δὲ ἐμοὶ δίδοτε, ἥδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσῃ δ' αὐτοῖς ὑμῖν ὁ μάλιστα δεόμενος. φιλόμυσος δὲ

Fort. ἀνηβῆσαι ἂν γρ. ὅτε ζῶν ἂν ἐπαιχμοίμην. γρ. παραιτήσειν σοι τῶν παιδὸς σοὶ θεοῖς γρ. ὅταν ἔλθῃς γρ. ὅποι ἂν στρατεύῃ.

Inuno Vet. ὅτω δὴ ὁ δὲ ἔφη. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. γρ. ὅτω δὴ ὁ μὲν ὤχετο.

Pro οἱ μάγοι in Vet. leg. σὺν ἅ. *Steph.* γρ. ἐποίησαντο τὸν παρὰ Κυαξ.

In mult. vet. libr. hoc est quinti libri initium

δέ τις τὴν Μήδων εἶπε, καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τὴν μισθὸν ἀκούσας ἑπτέρας, ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἥκουσά τε ἡδέως, καὶ ἂν μοι δῷς αὐτὴν μίαν, σατινεύσῃ ἄν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἱ κοι μῶνον. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χάριν οἶμαί σοι πλείω ἔχειν ὅτι με ἤτησας, ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις. ὅπως ἐγὼ ὑμῖν δι-ῶ χαρίζεσθαι, ταύτῃ μὴν ἂν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον ε'.

ΚΑλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀβραδάταν Μῆδον (ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ᾧ καὶ πολὺ σοφὸν ἐδόκει τὸ Μηδικὸν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῆει) τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τήν τε γυναῖκα καὶ τὸν σκηνώματα ἣν ἦν αὕτη ἡ * γυνὴ Ἀβραδάτα τοῦ Σούσων βασιλέως· ὅτε ἦλίκετο τὸ πρῶτον Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὢν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Βακτριανὸν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο. ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσυρίων πρὸς Συμμαχίας. ξένος γὰρ ἐτύγχανε τῷ τοῦ Βακτριανῶν βασιλεῖ. ταύτην ἂν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὴν Ἀβραδάταν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελευόμενος δὲ ὁ Ἀβραδάτης ἐπήρετο, ἑώρακας δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρος οὐκ ἔγωγε, ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἥνικα ὑζηρόμην σοι αὐτήν. καὶ δῆτα ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς τὸ πρῶτον, οὐ διέγνωμεν αὐτήν. χαμαί τε γὰρ ἐκάθητο, καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν. καὶ τίνων ὁμοίαν ταῖς ἄλλαις ἔγωγε τὴν ἐθεάσατο. ἐπεὶ δὲ γνῶναι βουλόμενοι ποία εἴη ἡ δέσποινα πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ τότε καὶ παρῶν ἐφάνη διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθημένη, κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. ὡς δὲ ἀνεστήναι αὐτήν, ἐκελεύσαμεν συνανέστηναι μὲν αὐτῇ πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν. διήνεγκε δὲ

χ. γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτα τοῦ Σούσων ὅτε.

ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν πολὺ μεγέθει, ἔπειτα ὑπὸ τῆ ῥώμη
καὶ τῆ ἀρετῆ καὶ τῆ εὐχημοσυνη, καίπερ ἐν ταπεινῷ σώματι
σκηνῆς. ἦλθε δ' ἣν αὐτῆ καὶ τὰ δάκρυα καταχέοντα τὰ
ἐπὶ τῆ σφῷ πέπλων, τὰ δὲ καὶ ὀπὶ τοὺ πόδας. ὡς δὲ ἤκουσε ὁ
Κῦρος εἶπε, θάρρει, ὦ γύναι· καλὸν μὲν δὴ καὶ ἀγα-
θὸν ἀνόμασα καὶ τὸν ἄνδρα εἶναι, νῦν μέντοι ἐξαιρῶμαι ἀν-
δρί σε, εὖ ἴσθι ὅπ ὅτε τὸ εἶδος ἐκείνο χείρονι, ὅτε πιὸ
γνώμη, ὅτε πιὸ δυνάμιν· ἀλλ, ὡς ἡμεῖς γε νομίζο- γρ. γνώμιμα
μεν, εἴ πος καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ὅτι θαυμά- ὅτε δύνα-
ζεσθαι, ὃς σὺ ἔσῃ τὸ ὑπὸ τῶδε. ὡς ὃν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ, μιν ἵππω
ἐξεπήδησε τε τ' ἀνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρετο· συν- ἔχοντι·
επόμενοι δὲ αὐτῆ καὶ αἱ δμωαί. ἐν τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν ἀλλ'.
αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου, ἐφαίνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ
χεῖρες· καὶ σὺ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς
ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φανῆναι, μηδὲ γλυκέως * γυ- γρ. γυνὴ
ναῖκα ἀπὸ ἀνηρ τοιαύτιον ἐν τῆ Ἀσίᾳ. ἀλλὰ πάντως, ἀπὸ ἀν.
ἔφη, καὶ σὺ * θεάσῃ αὐτιόν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ναὶ μὰ Δία τοιαύτ.
πολύ γε ἥπιον εἰ τοιαύτη ὄζιν οἵαν σὺ λέγεις. τί δαί; γρ. δέκατα
ἔφη ὁ νεανίσκος. ὅτι * ἔφη, καὶ νῦν σὺ ἀκούσας ὅτι γρ. ἔφη εἰ
καλή ὄζιν, εἰ πειθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος, ἃ πάνυ νυνί σε ἀκ.
μοι δοκῆς ὕσπις, δέδοικα μὴ πολὺ δᾶπον ἐκείνη με αὖ- ὅπ κ. ὄζι,
θις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασάμενον· ἐκ ὃ τότε πει.
τάχος ἂν ἀμελήσας ὧν με δεῖ πράττειν, καθοίμην ἐκείνῃ
θεώμενος. καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν· οἶει γάρ,
ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπε ἀναγκάζειν
τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ μήπι
τοῦτο, ἔφη, ὅτως ἐπέφυκεν, πάντας ἂν ἠναγκάζεν ὁμοί- γρ. ὀρᾷς.
ους. * ὅρα ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοίως καίει· πέφυκε
καὶ τοιοῦτον. σφῷ δὲ καλῶν τ' μὲν ἐρᾶσι, σφῷ δ' ὄ, καὶ ἄλλος
καὶ ἄλλο. ἐλεύθερον γάρ, ἔφη, ὄζι καὶ ἐρᾶν ἑκάστου ὧν
ἂν βούληται· αὐτίκα δὲ ὃν ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλου
δὲ ταύτης· ἢδε πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλου δὲ ταύτης. καὶ
γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. εἰ δὲ γ',
ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐθέλοντας μὴ πεινῆν, καὶ μὴ πίνον-
τας μὴ διψῆν, μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος, μηδὲ θάλπε-
σθαι τοῦ θέρους, ἆρ' εἰκὸς ἂν νόμου δυνηθεὶν διαπράξασθαι
ἀνθρώπους ταῦτα πειθεσθαι· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων
κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἐρᾶν ἐλεύθερόν ὄζιν· ἔκαστος γοῦν
ἐρᾷ καθ' αὐτὸν ἐρᾷ. ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημά-
των. πῶς ὃν, ἔφη, ὁ Κῦρος, εἰ ἐλεύθερόν ὄζι τὸ ἐρᾶν γρ. ἐρᾶσθαι
σθαι,

δῆῶαι, ὃ καὶ παύσαδαί ὄζιν ὅπων πις βάλπαι; ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἑώρακα καὶ κλαίονπας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωπα, κὴ δουλεύονπάς γε τοῖς ἐρωμδνοις, κὴ μάλα κακὸν νομίζονπας πεῖν γε ἐρᾶν τὸ δουλεύειν, κὴ διδόνπας γε πολλὰ, ὧν ὃ βέλπιον αὐπῆς σέρεδαι· κὴ ἐυχομδνους ὥσπερ καὶ πνῶ ἄλλης νόσα ἀπαλλαγῆῶαι, καὶ ὃ δουλωμδνος μδπι ἀπαλλάπεδζ, ἀλλὰ δεδεμδνος ἰσχυροτέρα τινὶ ἀνάγκ ἢ εἰ σδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχεπ γὰν ἑαυπὸν τοῖς ἐρωμδνοις πολλὰ κὴ εἰκῆ ὑπηρεπῶνπας· κὴ μδπ' ἀπιδρᾶσειν ἐπιχειρῆσι, πιαῦπα κακὰ ἔχονπες, ἀλλὰ κὴ φυλάπεπ πὸν ἐρωμδνους, μή πι ἀποδρῶσι. καὶ ὁ νεανίσκ εἶπε πρὸς παῦπα· πιθῆσι γδ, ἔφη, παῦπα εἰσὶ μδπ ὁι τοιῆπι; ἔφη, μοχθηρί. διόπερ, οἶμαι, κὴ ἔυχη μ ἀεὶ ὡς ἄθλιοι ὄνπες ἀποδυσεῖν, μυείων δ' ὑσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς πὸ βίν, ὐκ ἀπαλλάπον. ὁι αὐτοὶ δ γε ὄπι κὴ κλέπειν ἐπιχειρῆσι. κὴ ὐκ ἀπέχον π ἀλλοπρίων· ἀλλ', ἐπειδάν πι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅπι σὺ πρᾶπ, ὡς ὐκ ἀναγκαῖον πὸ κλέπειν, αἱπᾷ π κλέπ ποπα κὴ ἁρπάζονπα, κὴ ὃ συγγινώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις; ὅπως μδπι ἔφη, κὴ ὁι κλοὶ ὐκ ἀναγκάζωσιν ἐρᾶν ἑαυπῆς, ὧδε ἐφιέσ ἀνθρώπως ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ πὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπινα πασῶν, οἶμαι, ἐπιθυμιῶν ἀκρασῆ ὄζι, κᾆπειπα ἔρωπα αὐπῶνπα· ὁι ὃ καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπιθυμοῦνπες κὴ χρυσίου κὴ ἵππων ἀγαθῶν κὴ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἀπάνπων πάνπ ῥᾳδίως δύναν' ἀπέχεδαι, ὥσπε μὴ ἄπεδαι αὐπῶν παρὰ πὸ δίκαιον. ἔγωγ' ὖν, ἔφη, παύπῃ ἐωρακὼς, κὴ φαίνομαι καλῆς δόξης εἶναι, ὅμως παρά σοί ειμι, καὶ ἵνα πεύω καὶ πἆλλα πὰ ἐμοὶ πρσήκονπα ἀκουσελῶ· ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρ, ἴσως γὰρ δᾶῆον ἀπῆλδες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκολιοῦν ἄνθρωπον. κὴ πυρὸς γάρ πι ὄζι θίγονπα μὴ εὐδὺς καίεδαι, καὶ πὰ ξύλα καὶ εὐδὺς ἀναλάμπει. ὅμως δὲ ἔγωγε ὅπε πυρὸς ἐκὰν ἔθ ἅῆομαι, ὅπε πὸν καλὸν ἐσορῶ, ὐδὲ γέ σοι ζυμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀρίαῶα, ἐν τοῖς καλοῖς ἐᾶν πὼ ὀφθαλμὼ ἐνδιαπρίβειν. ὡς τὸ μὲν πῦρ πὸν ἁπομδνους καίει· οἱ δὲ καλοὶ κὴ πὸν ἄποδεν δεομένους ὑφάπ̣ουσιν, ὥσπε αἰδεῖδζ πῷ ἔρωπι. δαῤῥεῖ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὐδὲ μὴν μηδέπποπε παύσομαι δεώμδνος, ὃ μὴ κρατηδῶ, ὥσπε ποιεῖν πι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Καλλίσα, ἔφη, λέγεις. φυλάπε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύδω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐπῆς. ἴσως γὰρ ἂν καὶ

ἀεὶ ἡμῖν ἐν χαρᾷ τ' γλύοιτο αὖτη ἡ ζωή. τότε μὲν δὴ
ταῦτα εἰπόντες διελύθησ.

2. Ὁ δ' νεανίσκ, ἅμα μὲν ὁρῶν * ὑπερηφανῆ τὴν γυ- 2.
ναῖκα, ἅμα δ' αἰσθανόμν * καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα χ. καλὴν.
δ' θεραπεύων αὐτὴν, κ' οἰόμν * χαρίζεσθ αὐτῇ, ἅμα
δ' αἰσθανόμν * οὐκ ἀχάριστον ὄσαν, ἀλλ' ἀντεπιμελουμένην
καὶ τῆς αὐτῆς οἰκετῶν ὡς κ' εἰσόντ εἶη αὐτῷ τὰ δέοντα,
κ' εἴποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο· ἐκ πάντων
τούτων ἠλίσκετο ἔρωτ, κ' ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπαθε. κ'
ταῦτα μὲν δ' ὅπως ἐπράττετο.

3. Βουλόμν * δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντας μάχεσθαι μετ' ἑαυτοῦ 3.
τούς τε Μήδους κ' τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς
ἑπτακαίους· ἐπεὶ δ' συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες χ. ἑπτακαί-
Μῆδοι κ' πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι δεκάς.
τε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξῆλθετε, οὔτε Κυαξάρει
νομίζοντες τοῦτο χαριεῖσθαι· ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο
χαρίζεσθαι, κ' ἐμὲ πιστεύοντες, κ' νυκτοπορεῖν κ' κινδυνεύειν
σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. κ' χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν,
εἰ μὴ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δ' ὅπως ἀξίαν δυνάμιν ἔχειν εἴθε μὴ Steph.
μοι δοκῶ. κ' τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων, τὸ δ', ἢν
κάμητε παρ' ἐμοί, ἀποδώσω, σὺ ἴστε ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην
δ' εἰπεῖν (νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα
ἕνεκα τῶν ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ κατα μένειν) ἀν-
δ' τούτου τάδε λέγω γὰρ ὑμῖν, κἂν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρει
ἐπιδείκνυμοι, ὅμως ἴσθι τι ἀγαθὸν πράξω, πειράσομαι ὅπως
ποιεῖν ὥστε κ' ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. ὃ γὰρ δὴ αὐτός γε
ἐπίσταμ· ἀλλὰ κ' Ὑρκανίους, οἷς τοὺς ὅρκους κ' τὰς δεξιὰς
ἔδωκα, ἐμπεδώσω, κ' ὅποτε τούτους πεφιλήσω ἀλώσομαι.
τὸ μὲν νῦν ταῦτα δίδοτι ἡμῖν Γωβρύας κ' τείχη κ'
στράτευμα κ' δυνάμιν, πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμε-
λήσαι τ πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. κ' τὸ μέγιστον δὴ, ὅπως πειρασόμεθα
τοὺς θεῶν δίδοντων ἀγαθὰ, κ' φοβοίμεθα ἂν αὐτοὺς κ' αἰ-
σχυνοίμεθα ὑπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲ ἕν,
ὑμῖν, ὅπως ποιήσω· ὑμεῖς δ' ὅπως * γνώσκητε, ὅτω κ' κ' γνώσκε-
σθε μέλλητε. κ' ἐμοὶ εἴπατε ὅ, τι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν ὅπως τε Steph.
ἔχω· πρῶτ δὲ ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς τοῦ Κύρου
εἶναι, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν, ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ Βα- γρ. εἰ εἶ-
σιλεῦ· βασιλεὺς μὲν γὰρ ἐμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέ- πον, ἀλλ'
ναι, ὅδε ἵππος ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμν * τῶν μελιττῶν
γιγνομένων· ἐξείνω τε γὰρ αἰεὶ αἱ μέλιτται ἑκάσαι πείθον-

ὅπῃ δ' ἂν μένῃ, καὶ ἀδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεσθαι· ἢν δὲ ὅπῃ ἐξίῃ, ἀδεμία αὐτῷ ἀπολείπεται· ὥστε δεινός τις αὐτοῖς ἐρῶσι τῷ ἄρχειν ὑπ' ἐκείνων ἐγγίγνεται. καὶ σοὶ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι ὅτι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπῆεις, πᾶς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρων σε ἀπελείφθη τοῦ μή σοι ἀκολουθεῖν * ἕως ὅτε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπεὶ δὲ ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὡρμήθης, ἡδὺν αὖ ὁρῶ μοι τὸν φίλως σε πάντας ἐθελουσίως συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ πρὸς δεύτερον στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. νυνὶ δ' αὖ ὅπως ἔχομεν, ὡς σωί σοι μόνῳ * ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαῤῥοῦμεν, ἅτε δὴ καὶ οἰκαδε ἀπέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν ἄν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δή, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μισθὸν σοί, καὶ ἐρῶντές σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν σὺν σοὶ συνεργετοῦμενοι. ἐπὶ τούτοις ὁ Τιγράνης ἔλεξεν ὧδε· σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μήπω θαυμάσῃς ἂν ἐγὼ σιγῶ. ἡ γὰρ ἐμὲ ψυχή, ἔφη, οὐχ ὡς βουλεύσασα παρεσκεύασεν, ἀλλ' ὡς ποιήσασα ὅ, τι ἂν προσταγέλλῃς. ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ μέν, ὦ Μῆδοι, ὑμῶν ἀπέλθοιτε, δαίμονός * ἂν φαίην τινὸ βάλλειν ἐμέ, τὸ μὴ ἑπεσθαι ὑμᾶς μετὰ εὐδαίμονος ἡγεμόνος· ἀνθρώπινον δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φοβερόντων πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα προδιδόντων, οὐκ ἂν λαμβάνοι, ἢ ἑαυτοῦ προδιδόντων καὶ τὰ ἑαυτῷ οὐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ (ὡς ὁμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς) εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἢ δεδιὼς ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ὅτι τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι πιστὰ ἔλεγον σὺ, ὦ Κῦρε, ἐξήτασας ἡμᾶς· καὶ οἰκαδε ὅταν ἀπέναι * χαιρὸς σοι δοκῇ εἶναι, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἀπάγαγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, ἐπεύξατο. ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αὐτόμαί σε, * δός μοι τοῦτ' ἐμὲ πιθῶνται ποιῆσαι εὖ ποιοῦντα. ἐπὶ τούτοις ἐκέλευε τοὺς μὲν ἄλλους συλλαβεῖν κἀς καταστήσαντας, ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν· τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτων ἀρκέσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκέσας· καὶ ὅτω κατασκήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν τῇ σκηνῇ ἅπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τοῦ ἵππου * πεθραμμένους παρέχωσι. Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἐγκρατεῖ ἢ τὰ πρὸς πόλεμον σκοπουεῖν.

γρ. εἰς ὅτε
γρ. ἀπέπεμψεν;
γρ. ὁμοίως
γρ. ὄπιθεν ἀλιὼ.
γρ. κεμοὶ δοκῇ σωὶ σοὶ ἡμᾶς ἄγε.
γρ. δὸς τὰς ἐμ. πμ. ν. με εὖ π.
γρ. τεθραμμένους

4. Ταῦτα

4. Ταῦτα μὲν ἔτω τὴν ἡμέραν διήγαγον· περὶ δὲ
ἀναβάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ'
ἵππῳ, καὶ οἱ Περσῶν ἱππῆς, γεγυμνασμένοι ἀμφὶ τοὺς διαχ-
ρίους· οἱ δὲ τὰ τόξα γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ
τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. καὶ ἡ ἄλλη δὴ
στρατιὰ ἐπορεύετο τεταγμένη. ἕκαστον δὲ ἐκέλευσε πῆς κα-
τῆς ἑαυτῆς περάπτειν εἰπεῖν, ὅπ ὅτις ἂν αὐτῆς ἢ τῶν ὀπ-
λοφυλάκων φαίνηται ὄπιθεν, ἢ τῶν μετώπων πρόσθεν, ἢ κατὰ γρ. πρόσθεν
τὰ ἅρματα ἔξω τῆς ἐν τάξει ὄντων ἀλίσκηται κολασθήσε-
ται. ἦν, ἢ κατὰ
τὰ πτερὰ οἱ δὲ ἀμφὶ Γωβρύαν εἵλιον γίγνον· πρὸς τῷ Γωβρύᾳ
γὰρ εἶχον, καὶ ὁρῶσιν εὐθυμότερόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ἐπὶ τῆς τει-
χῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιντο.
καὶ οἷς δὴ πολλοὶ καὶ παμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ * ἐρύ- γρ. ἔρυμα
ματα προσηγμένα ἑώρων. πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας ἐκέλευσε
τὸν Κῦρον προελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἢ πρόσοδος εὐπετεστάτη,
ἕως δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῆς πτῶν τινας, οἵτινες αὐ-
τῆς τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. ὅτω δὴ ὁ Κῦρος
αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν εἴ πη εἴη αἰρέσιμον
τὸ τεῖχος, ἢ ψευδῆς * φαίνοιτο ὁ Γωβρύας προσπλαύνε γρ. γνώοιτο.
σπουδῇ, ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα * ἢ προσελθεῖν· ὃς γρ. ἢ προ-
δὲ ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ ὅτι εἶπεν.
σαυτὰ εἶη ἔνδον ἀναθὰ ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων * γλυκέα, γρ. γλυκέα.
ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ὁπλείπειν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ
μὲν δὴ Κῦρος ἐν φρονπίδι ἦν ὅ, τι ποτὲ εἴη ταῦτα. ὁ
δὲ Γωβρύας αὐτός τε ὑπήει πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν
ἄνδρας ὑπῆγε, φέροντας οἶνον, ἄλφιτα· ἄλλους δ' ἐλαύ-
νοντας, * βοῦς καὶ ὗς, ὄϊας, αἶγας· καὶ εἴ τι βρωτὸν, πάντα γρ. βοῦς αἶ-
ταῦτα προσῆγον, ὡς δειπνήσαι καλῶς ἅπασαν τὴν στρα- γας, ὄϊς,
τιὰν ἔφη. οἱ μὲν δὴ ὅτι τάχιστα ταχθέντες * δεῖ- συς, καὶ ὁ,
πνόν τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦντο. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πβρωτ.
ἔδοξεν οἱ ἄνδρες ἐντὸς ἔξω ἦσι, εἰσέναι ἐκέλευσε τὸν Κῦρον γρ. δεῖπνο-
ὅπως νομίζει ἀσφαλέστατα. προεισέμψας δὲν ὁ Κῦρος νοῦντο.
προσκόπους καὶ δυνάμιν, καὶ αὐτὸς ὅτως εἰσήει. ἐπεὶ δὲ
εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας, παρεκάλει
τοὺς φίλους καὶ ἄρχοντας τῆς μεθ' ἑαυτὸν. ἐπεὶ δὲ
ἔνδον ἦσαν, ἐπέφερον ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς, καὶ προ-
χόας, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ βαρεικὰς ἀ- γρ. δεινὸν
στῆρας πυρὰς, καὶ πάντα καλὰ, καὶ τέλος τῶν δυνατῶν πκάλλος
ἦν (* δεινὸν ἄρα κάλλος καὶ μέγεθος, πνθικῶς δὲ γρ. ἐξάγων ὧδε
ἔχεται τῷ ἀδελφῷ τεθνηκότος) * ἐξαγαγὼν, πάλε εἶ- πν. εἶπεν.

πεν· ὦ Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δίδωμι.
πλὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ὅπῃ δίαθές ὅπως ἂν σὺ
βέλῃ. ἱκετεύομέν σε, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τὸν πά-
νυ τὸν ἀδελφὸν πρωρεῖν φιλεῖταί σε. ὁ δὲ Κῦρος
γρ. καὶ ταῦτα εἶπεν· ἀλλ' ἐγώ σοι μὲν * καὶ τότε συνεχάρην, ὅ-
ταῦτα. τι ἐφίλησάς σε τιμωρήσειν εἰς δυνατόν· νυνὶ δὲ ὅτε σὺ
ἀληθεύοντα ὁρῶ ἤδη, ὀφείλω πλέον ὑπόχρεως· καὶ πάν-
τως ἐπιχαίρω τὰ αὐτὰ ταῦτα σοὶ θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ
μὲν χρήματα, ἔφη, ἐγὼ ταῦτα δέχομαι, δίδωμι δ' αὖ-
τὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ, καὶ ἐκείνῳ ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. ἐκ δὲ
δώρων ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' ὧν ἐγὼ κἀκεῖ ἂν πά-
γρ. Βαβυ- Βαβυλῶνι, ἐν ᾗ πλείστα ἔστιν, κἀκεῖ τὰ παντα-
λῶνι, εἰ τόθι σοί μοι δεδώρησαι, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι
ἐκεῖ πλ. καὶ ὁ Γωβρύας, θαυμάσας πότε ποτε τοῦτο εἴη, καὶ ὑποπεύσας
μὴ πλὴν θυγατέρα λέγοι, ὅπως ἤρετο, καὶ πότ' ἔστ' ἔστι,
ἔφη, ὦ Κῦρε; καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο ὅτι, ἔφη, ὦ Γω-
βρύα, πολλὰς μὲν οἶμαι εἶ ἀνθρώπους, οἳ ὅτε ἀπιέναι
ἂν ἤθελον, ὅτε ἀδικεῖν ὅτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες εἶ·
διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἐθελήσειν πρέσβεσθαι μήτε χρή-
γρ. μεγάλα ματα * πολλὰ, μήτε πυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ
μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποδυήσεσθαι πρότερον πάντα ἢ
ψεύδεσθαι οἷοί εἰμι· ἐμοὶ δὲ σὺ νῦν καὶ τείχη ἐρυμνὰ, καὶ πάν-
των παντοδαπῶν, καὶ φιλίαν πλὴν σοὶ καὶ θυγατέρα ἀξίαν
πατρὸν ἐγχειρίσας, πεποίηκάς με φίλον ψεύδεσθαι πᾶσιν ἀν-
θρώποις, ὅτι ἔστ' ἂν ἀσεβεῖν πρὸς ξένους ἐθέλοιμι ἔστ' ἂν
ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, ἢ τε συνθήκας ψεύδοιμι ἂν
ἑκὼν εἶ· τοῦτ' ἔν ἐγώ σοι, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἦς δίκαιος ὢν
καὶ δοκῶν εἶ· τούτῳ ἐπαινῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὅστε
ἐπιλήσομαι· ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιτιμᾶσθαι πάσῃ πρὸ-
καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ἀξίου γα-
μήσεις ἀξίως ταύτης. πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοὶ
ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτήν, εἰ μέντοι χρήματα ἕξει τοσαῦτα
ὅσα δίδως ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι
εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσί τινες αὐτῷ, οἳ ἐμοὶ
μὲν σὺ δίδως χρήματα, ἐμὲ δὲ μικρὸν τούτων ἕνεκα τι-
μᾶλλον θαυμάσουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλῶσι νυνὶ, καὶ εὐχον-
ται σοὶ θεοῖς ψεύδεσθαι ποτε καὶ ἑαυτοὺς ὀφθῆναι ὡς πλεί-
μέν εἰσιν ἐμοὶ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις
γρ. ὡς ὅ- * ἐλέσθαι ἂν ὑφεῖντο ζῶντες. εἰ μὴ θεὸς ἐλάττω
τοτ' ἂν ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δίκης ἀγαθῆς ὅτι ἐδ' ἂν τὰ Σύρ-

σοὶς σοῖς καὶ Ἀσσυρίοις πάντα προσέλοιντο. πιστοὺς
ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. καὶ ὁ Γωβρύας ὑπογελά-
σας, θεοὺς Θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξόν μοι ποῦ ἔστί εἰσιν,
ἵνα σε τούτων πρὸ αὐτήσωμαι παῖδά μοι γνήσιον. ἀμέλει,
ἔφη, οὐδὲ ἐμοῦ σε δεήσει συνθάνειν, ἀλλ' ἢν σοὶ ἡμῖν ἕπῃ,
αὐτὸς σὺ ἕξεις καὶ ἄλλῳ δεικνύναι αὐτὸν ἕκαστον.

5. Τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιάν τ' ἔλαβε τοῦ Γωβρύα, καὶ ἀνασὰς ἐζήτει, καὶ * τοὺς σοὺς αὐτῷ πάντας ἐζήγαγε· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύα ἔνδον δεῖπνειν, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν ξυνδεῖπνον παρέλαβεν. ἐπὶ σκάδος δὲ καταχλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει εἶναί σοι πλείω ἢ ἡμῶν ἑκάστῳ στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, ὑμῖν μὲν τὸν Δί' ἐῦ οἶδ' ὅτι στρώματα πλείω ὅστις καὶ χλίναι, καὶ οἰκία γε πολλῷ μείζων ἡ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς· οἵ γε οἰκίαι μοὶ χεῖσθε γῇ τε καὶ ὑράνῳ, χλίναι δ' ὑμῖν εἰσὶν ὁπόσα χλοιτ' ἂν ξυναὶ ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὁπόσα θείβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. τότε μὲν δὴ θωμάζων ὁ Γωβρύας ξυνδειπνῶν αὐτοῖς, ἐῶν τὴν αὐλότητα τῆς διαπεπεμμένων βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶ) ἐλαθερωτέρους αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῆς σίτων, ἐπ' ὀλίγοι γὰρ βρώματι ὀλίγῳ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῆς πεπαιδευμένου τε ὄμμασιν ἂν σκεπτομένῳ καταφανὴς γένοιτο, ὅτε ἐρᾳ, ὅτε νόῳ. μὴ ὄχ' οὕτως ἔσεσθαι ἄμεινον ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ἦν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ, διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ὅτι τοῦ ἵππων, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, ὅτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν ἐρώμενοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῆς τῶν σωμάτων καὶ τῆς * πόσεως, πάνυ αὐτοῖς * κυνικὸν καὶ ἀνειῶδες δοκεῖ εἶναι. ἐνενόησε δὲ αὐτῆς καὶ ὡς ἐπιῤῥώτων ἀλλήλους τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢν ἢ μὴ, καὶ ὡς σκωπτόν οἷα ξυνωφθῆναι ἥδιον ἢν ἢ μὴ, ἅτε ἔπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπὸν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ * ἐν στρατείᾳ ὄντας τῆς εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν μείω * φοβερίζεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν * μεγίστην εὐνομίαν εἶ), τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας, ὅπως ἐλευθερίους παιδεύειν.

5.
γ. τοὺς μετ' ἑαυτοῦ ἐζήγαγεν ἅπαντας.

Flor. Edit.
γ. πόσεως.
γ. συνικὸν.
γ. στρατῇ in quodam Vet.
γ. φοβοσκοδάζεσθαι
γ. ἥδιστον

6. Ἤιξα

6. 6. Ἡνίκα ᾗ ὁ Γωβρύας εἰς οἶκον ἀπὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, ὅκεπ θαυμάζω, ὦ Κῦρε. εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν ὁπόταν ἐλώμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ὁπωσ-
γρ. βέλπ- λεῖσθε ὅπως αὐτοὶ ὡς * κράτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν
στοι. ὁ δὲ Κῦρος, ἀλλ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως περὶ πολλοῦ ποιήσῃ ἔχων τοὺς ἵππους ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τῷ θυμῷ σου ἐθέλωμεν ἕπεσθαι, καὶ ἅμα διὰ τῆς χώρας ἄγωμεν ἡμᾶς, ὡς ἀνιέναι δῶμεν ὅτε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ τὰ πρόσφορα.
γρ. προσιὼν ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τοὺς ἵππους, καὶ ἦγεν. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, ἅμα μόνον τῇ πορείᾳ τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα * προσιὼν ἐπεσκοπεῖτο εἴ τι δυνατὸν εἴη τοῦ μὴ πολεμίους ἀδενεστέρους ποιεῖν. αὐτοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. καλέσας δὲ τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν (τούτους δὲ ἐνόμιζε μάλιστα εἰδέναι ὧν αὐτὸς ἤθετο δεῖσθαι μαθεῖν) ἐρωτᾷ, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἴομαι σοὶ ὑμῖν ὡς πιστῷ βουλευομένῳ περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ὀξαμβάνειν. ὁρᾶτε δὲ ὑμῖν ἔτι μᾶλλον ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὂν ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμᾶν μὴ ἐπικρατήσει. ἐμοὶ μὲν γὰρ, ἔφη, τῷδε ἀπροφασίστῳ πολέμιός ἐστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀπεχθείᾳ· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσει, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ
γρ. ἀσύμ- ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος
φορον ἑαυ- * ἀσύμφορον εἶναι) αὐτῷ ἡμᾶς μεγάλους εἶναι· καὶ * στρατεύεται
τῷ ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς. ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, καὶ ἀδίκειν οὐδὲν νομίζει ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφότεροι,
γρ. ἐστρά- * καὶ τὰ αὐτὰ πρεσβεύειν * ὅπ μέλοι ὡς ταῦτα εἰδόσι σοφίσι, καὶ μέλοι αὐτοῖς ἰσχυρῶς ὅπη τὰ νῶν παρόντα ἀποβήσοιτο.
τευσε δὲ διὰ.
γρ. κὶ ταῦτα al. ὅ, τι μέλλοι.

7. Ἐνταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε, λέξατέ μοι, ἔφη, ὑμᾶς μόνους ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτὸν ἢ ἐπίσασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον. σάκαι γε μὴν ἔμοιγε δοκοῦσιν ἡμῖν, οἱ πολλὰ κακὰ πεποίηκασιν τοῦτο τὸν Ἀσσύριον ἐπιχειρεῖν καὶ ἐκείνους, ὥστε καὶ ἡμᾶς, καταστρέψασθαι ἂν ἐθέλειν. τί οἴεσθε; ἔφη, νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ὀφθῆναι σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε

πω δύωαιντο συμμίξαι. τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, ὅτι τοῦ συμ-
ξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασ', τὸ αὐτὸ ἔθνος δ' ὅπερ νῦν πο-
ύμ. ἐπεὶ δ' ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, τί γάρ, ἔφη, ὦ Γω-
ύα, ὃ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν
ήκουκεν, ὑφηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου καταγορεῖς;
αὐτὰ γάρ εἶμαι, ἔφη, ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ πό-
ρα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐξύβριστο τοιοῦτος, ἢ
εἰς * ἄλλους τινάς; νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους ϰ. ἄλλον
λλούς. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀδυνάτους οἷα ὑβρίζει τί δεῖ λέ- πνά;
γειν; ἑνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ ἦν, καὶ
ίνου ἑπαίρεσθαι ὄντα ὥσπερ τ' ἐμοὶ, συμπίνοντα παρ' ἐμοὶ
συλλαβὼν ἔξέτεμεν, ὡς μοί τινες ἔφασ', ὅτι ἡ παλ-
ακὴ αὐτοῦ ἐπῄνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμανθάνετε
ὐ μέλλοι αὐτῷ γυναῖκα ἔστασθαι ὡς ὃ δεῖ νῦν λέγει,
ἐπείρασεν αὐτοῦ τὴν παλακίδα. καὶ νῦν δοῦ συνέχου
ὅτι, τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτη-
. ἦκεν, ἔφη, οἶει ἂν καὶ τοῦτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως εἰ οἷ-
το αὐτῷ βοηθὸς ἂν γενέσθαι; σὺ μὲν οὖν οἶσθα, ἔφη ὁ Γω-
ύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπόν ἐστιν, ὦ Κῦρε. πῶς;
ὁ Κῦρος. ὅτι εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν, παρ' αὐ-
τὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παιέναι. τί δέ, ἔφη, τοῦτο χαλε-
όν; ὅτι νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶσθα ἐξελθοῦσ' δυνά- ϰ. ἐξ αὐ-
μεως * αὐτόθεν πολλαπλασίαν ἧς σὺ νῦν ἔχεις. σὺ δ' ἴσθι τῆς.
διὰ ταῦτα ἥκω σοι νῦν ἢ τὸ πρῶτον οἱ Ἀσσύριοι καὶ
ὅπλα ἀποφέρειν καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγειν, ὅτι τοῖς ἐκεῖ-
* αὐτοῦ ὀλίγη ἐδόκει ἢ σὴ δυνάμις, καὶ ἔστ' ὁ λό- ϰ. αὐτοῦ.
ος πολὺς ἤδη ἐνέπαρ). δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶ
υλακὴν μᾶλλον πορεύεσθαι. ϰ. φυλα-
8. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τὰ Γωβρύου τοιαῦτα, τοιάδε κὴν μᾶλ-
ὸς αὐτὸν ἔλεξε· καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέ- 8.
ειν, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι.
γὼ δ' ἂν σκοπῶν ἃ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλέστερον ἁδε-
ίαν πορείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας
αι, εἰ ἐκεῖ ἦμεν πολεμίων ὅτι τὸ κερδαλεώτατον. πολλοὶ
μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῂς. εἰ δ' ἢ καὶ θαρρήσουσι, καὶ * δει- ϰ. δῆλοι.
ὶ ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ ὁρῶντες μὲν δὴ ἔν ἡ-
ῖς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶ) διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους,
ρ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τὸ μὲν φόβου ἀπαλλαξόν) ὃς αὐτοῖς ἐ-
ύετο, θαρσοῦ δὲ ἐμφύσει) ἀντὶ τούτου πολὺ μεῖζον
ῶν ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν· ὧν δὴ καὶ ἤδη

ἰωμεν

ἴωμεν ἐπ' αὐτοὺς πολλὰς μὲν αὐτῶν εὑρήσομεν ἔτι κλάοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλὰς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους ἀνὰ τοῦτο τῶν ἡμετέρων ἕλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς τῶνδε μὲν τὰ σφέτερα τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εἰ δ' * ἴσθι, ὦ Γωβρύα, εἰδὼς καὶ τοῦτο ἴσθι, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ὅταν μὲν θαρρήσωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φέγγημα παφέχονται· ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ μείζω καὶ ἐκπληκτικώτερον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ἠυξημένῳ αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν * χρημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ὑξεσηκότων προσώπων ἤθροισται. ὥστε τοῦτο τῷ μεγίστους ῥᾴδιον αὐτόν ὄντα τε λόγοις καταστρέσαι, ὅτε σφάζοντα πολεμίοις μηδὲν ἐμβαλεῖν, ὅτ' ἀπάγοντα· ἀναπτέσθαι τὸ φέγγημα· ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσῆσαι προσκελεύῃ, τοσούτῳ ἐν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι. ἐκεῖνο μὲν τοίνυν ἤδη σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει· εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τῶνδε αἱ νῖκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαιθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ τοῦτο ἤδη, καὶ ἡμεῖς περὶ ὄντα ἐν δεινοῖς ἴσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοῦτο μαχόμενοι ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν ἤδη ἂν σφαλείης πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς πως ἡμῖν πλείονας εὑρήσεις τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ πως ἐκείνοις. ὡς ὢ ἔτι μᾶλλον θαρρῆς, καὶ τόδε κατανόησον. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μείζονες ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττονες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ καὶ * μείζονες νῦν, ἐπεὶ ἐνικήσαμεν· καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ἡμῖν προσεγένεσθε. μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ σοὶ ἡμῖν εἰσι. ζοὶ γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται. μὴ λανθάνέτω δέ σε μηδὲ τοῦτ', ἔφη, ὅτι ἔξεσι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νοῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· ῥᾳθύμοτεροι δὲ, σάφ' ἴσθι, ὄντες μᾶλλον ἂν αὐτοῖς φανείημεν ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐμοὶ ταῦτα γινώσκοντι, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺς πίω ἐπὶ Βαβυλῶνος.

9. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρταῖοι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο, ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππέων ὅσους ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν. τοὺς δὲ ἄλλους

al. ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ἵνα καὶ τοῦτο εἰδῇς, ὡς

al. χρωμάτων.

al. ἀναπτέσθαι.

al. μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν· καὶ ἰσχυρότεροι ἐπεὶ συνηχήκαμεν· καὶ πλείονες ἢ ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν.

9.

βλως ἱππέας ἀφῆκε καταδεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα
ρντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ σώματα, ὅσα ἂν
άζωσιν, ἄγειν πρὸς αὐτόν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας
συγκαταδεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῷ κατακεκυλισμένοι
ὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες.
ς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τούς τε τοῦ Μήδων ἀρ-
ντας καὶ τὸ Ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄν-
ες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ
ωβρύας. εἰ δὲ ἦν, ἔφη, τοῖς Θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα
τῇ ἄλλῃ σφαγῇ τὰ ἱκανὰ, δοίημεν τῷ ἄλλῳ τούτῳ
είαν, ἆρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν* τοὺς εὐθὺς φανερὸν γε. τοῦ.
),ὅπ καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν, εὖ ποιοῦντες.
ς δὲ τοῦτ' ἤκουσε, πάντες μὲ ἐπῄνεσαν, πάντες δ' ἐνεκω-
άζον· εἰς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε, πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο
ιήσομεν. καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πρωχθὲς πνας
όμιζεν ἡμᾶς, ὅτι ἀ δαρεικῶν μεστὶ ἥκομεν, ἀδ' ἐκ χρυ-
ῶν φιαλῶν ὀπίνομεν. εἰ οὖ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἄν, ἔφη,
τι ἐλαθεείως ἔχει καὶ ἀνὰ χρυσὸς ὄζιν. ἴτε δή, ἔφη, τὰ τοῦ
εῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ σφαγῇ ἱκανὰ ἐξε-
όντες, τὰ ἄλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ, ὅπως
ὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔσθει, τὰ ἄλλα ἔσθῃ τῷ Γωβρύᾳ.

10. Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς αὐτὸν Βαβυλῶνα, ὡς κατα- 10.
άσων ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὡς δ' οὐκ ἀντεξήεσαν οἱ
Ασύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαν-
α εἰπεῖν, ὅτι εἰ βέλτιον ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῆς
ώρας μάχοιτο, καὶ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ
ὴ αὐτοῦ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθε-
αι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν,
αῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκεινόμενον τοι-
δε· δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, οὐχ ὅπ ἀπέκτει-
ά σε τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι· ἀλλ' ὅπ οὐ καὶ σὲ προσα-
έλεινα. μάχεσθαι δ' ἂν βέλησθε, ἥκετε εἰς τὸ πεμπτοστὸν
μέραν. νυνὶ δ' ἡμῖν ὥπω σχολή. ἔπ γὰρ σφαγιάζόμεθα·
ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἀλλὰ μήποτέ σοί. λίξειεν αὖτις ἡ
εταμέλεια. δῆλον γὰρ ὅπ ἀνιῶ σε ἐγὼ, ἐξ ἧς αὖτις σε ἡ
εταμέλεια ἔχει. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσ-
υρίου. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα,
καλέσας τὸν Γωβρύαν, εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μόνον σὺ
ὸν τὸν ἐκπεπτωκότα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἴει ἂν σοὶ ἡμῖν χρή-
σαι; εὖ μάλα, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε καὶ

ἐπεῖνϑ ἐπαῤῥησασάμεϑα πρὸς ἀλλήλους· ὁπότε ϑεὸς κελεύοι ἡμᾶς ἰόντας μάχεσϑαι, πρὸς αὐτὸν, καὶ πρῶτον μὲν ὅτου χρεία εἴη ποιεῖ ὅπως ἂν * αὐτοὶ ὦμεν, πᾶν λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγχύσῃ αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῶς αὐτὸν φίλον ἡμῖν βουλόμενον εἶναι, τοῦτ' ἤδη χρὴ μηχανᾶσϑαι ὅπως καὶ ϑεὸς φίλος ὢν ἡμῖν ἔσται· ὅτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως πλεῖστα ἀγαϑὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολεμίους δοκῶν εἶναι, ὅτ' ἂν ἐχϑροὺς πλείστους βλάψειεν ἄλλως πως ἢ φίλους δοκῶν εἶναι. καὶ μάλα, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι καὶ πρότερόν τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νεῶ βασιλέα Ἀσσυρίων· ἀλλ' εἴ τι ἂν δύναιτο, τοῦτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τοῦτο τὸ φρούριον τὸ πρὸς τῇ χώρᾳ, ὃ φάτε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ὅπως τειχίζῃ τῇδε τῇ χώρᾳ, πρόβολον εἶναι τῷ πολέμῳ. ἆρ' ἂν οἴει, ἔφη, ὑπὸ τοῦ φρουρίου παρελθεῖν τὸν συνέχοντα ἐλθόντα σὺν δυνάμει; σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνυποπτότατος ὢν, ὥσπερ νῦν ὄζει, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. ἴσχυν, ἔφη, ἀνυποπτότατος ἂν εἴη εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτῷ ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος. καὶ λάβοιμι μὲν αὐτῷ τι ἐγώ· ἀνυπλάβοι δ' καὶ ἐκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους πολλούς, ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους ὃς φάτε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οὗτοι μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι ἐπὶ στρατόπεδα ἀπέρχοιντο. καὶ ὡσπερεὶ κλίμακας * ὡς τὸ φρούριον ἄγοντες· ὁ δὲ συνέχων ἀκούσας προσποιήσαιτο προσαγωγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἴσως μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα ὅτι παρείη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτο γ' ἂν αὐτῷ μένειν ἕως τε σὺ ἀπέλθῃς. ἴσχυν ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴγε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον. εἰκὸς γάρ, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνῳ συμπαρασκάζοντος, τὰ δ' ἔξωϑεν σὲ ἰσχυρότερα προσάγοντος. ἴσϑι δή, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος παρεῖναι. πρὸς δ' αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω ἄγϑος εἴποις ἂν, ὅτε δείξεις ὃν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῖν εὑρηκώς.

II. II. Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας ἄσμενος ἰδὼν αὐτὸν ὁ συνέχων, συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέϑετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ συνέχοντι ἔχειν τὰ ὁμολογηϑέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δ' ὁ Γαδάτας, ἅμα δ' ἀγγέλων ὃς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος, προσιππάσας ὁ παρεύ-

πορευσοιντο. τοὺς μὲν εἴασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως
ἔχοιεν τὰ σρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας κομιζοιεν· ὃς
δ' ἔλαβε, * βασιλίζων ἑαυτῷ πολλῶν. ὡς δ' ἤκουσεν γρ. ἐβασά-
ει· ἃ ἔφαζ πορεύεζ, ἐυδέως συνεσκευασμένῳ ὡς ἔζ νισεν.
ηγγελῶν, τῆς νυκλὸς ἐπορεύετο. τέλῳ ὑ πεδεθεὶς ὡς γρ. συσκευ-
βοηθὸς εἰσέρχε. εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν * συμπαρε-
σκεύαζεν ὅ, τι ἐδύναιτο τῷ φρουράρχῃ· ἐπεὶ ὑ ὁ Κῦρος γρ. συμπα-
ρῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, συνεργὸς ποιησάμενος σκευάζε-
μένῳ καὶ τοὺ ἅζε Κύρῳ αἰχμαλώτους. ἐπεὶ ὑ τοῦτο ἐγέ-
νετο ὅ, τι
νετο, εὐθὺς Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον κατασήσας ἔζ δύναιτο
βέλτιζε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, τῷ φρου-
ράρχῃ, ὦ Κῦρε. ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη· σὺ γάρ με σὺν ἐάρχῳ.
τοῖς Θεοῖς ἃ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν.
εὖ γε ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλον τοῦτο τὸ
χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις * καταλιπεῖν· σὲ δ' ἔφη, γρ. κατα-
ὁ Γαδάτα, ὁ Ἀσσυρίου παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ * ποιεῖν λιπῶν· σῦ
ὀφείλετο, ἃ μέντοι τόγε φίλους κτᾶζ δύναζ ἀπεσέρηται. δὲ, ἔφη,
ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι, οἳ γρ. ποιεῖ-
σιν, ἢν ἐδωμῶμεν, περασώμεθα μὴ χείρας βοηθοὶ παρασῆ-
σαι. καὶ ἢ εἰ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν.

12. Ἐν ὑ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἅρτι ἡδυμένος * τοῦ γε- 12.
ηδυμένε, προσθεῖ τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν ἀπῆ, γρ. τὸ γε-
λάσιον, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλοῦ ηδυμένον.
με τοῖς Θεοῖς ποιεῖς χάειν ὀφείλειν, ὅτι σέ με συνήγα-
γον. ἴσθι νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον
ὅπερ ἕνεκά με ἀπαίζῃ, διατίθει αὐτὸ ὅπως ὡς ἂν τῷ
ἐμετέρῳ φίλῳ πλείσου ἄξιον ᾖ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις,
μάλισα δ', ἔφη, Γαδάτᾳ τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ
παραδίδωσι. τί ἂν, ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι
δῶσι καὶ Σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμαί σε καὶ τοῦτον,
ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσήκῃ, πῶς ἂν συμ- γρ. ὁπότε-
φερώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ; ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσε τε καὶ χισμέ-
νῳ ὁ Κῦρος. ἐπεὶ ὑ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἔδο- νον εἶπ τέ-
λευσαν τοιαῦτα κοινῇ φυλάτειν οἷς περ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅ- πων ηδυ-
πως ἑαυτοῖς μὲν πρόβολος εἶη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις μένων πο-
λεμίοις ἐπιτειχισμένον. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, πολὺ δὴ * πρω- λύ.
ὀμότερον καὶ Καδούσιοι συνεσρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ἀρ- γρ. προθυ-
μότεροι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν σράτευμα Καδουσίων μὲν μόνον ὡς
μύριοι καὶ τετρακισχίλιοι. Σα- πλείους Κα-
δῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους, καὶ ἱππόται εἰς τετρακισχιλίους. Σακῶν

γρ. ἐξεπλήρωσαν.

καὶ Ὑρκάνιοι ὃ πεζός τε ὅσος ἐδυνάντο στρατεύεσθαι, καὶ ἱππέας * στρατιὰν εἰς δισχιλίους. τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἶκοι αὐτῶν ἱππεῖς, ὅπου οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Σάκαι τῶν Ἀσσυρίων πολέμιοι ἦσαν.

13. 13. Ὅπου δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τοὺς περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν καὶ ταῦτα πάντα χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὁπλίτας φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους. ἐκ δὲ τούτου πρέσβεις ἦλθον τῷ Κύρῳ Γαδάτας, καὶ λέγει ὅτι ἥκοιεν αὐτῷ ἀγγέλλοντες ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ

γρ. ἐπύθετο.

* πύθοιτο τὰ περὶ τὸ φρούριον, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ * συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν

γρ. συσκευάζοιτο

χώραν. ἢν δέ μοι, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν περιεργάσηται * ἰασῶμαι. τῶν δὲ ἄλλων μείνον λόγον. καὶ ὁ Κῦρος, ἐπὴν ἦν ἴῃς νυκτός, πότερον ἔσῃ οἶκοι ἢ καὶ Γαδάτας εἶπεν, ἐνταῦθα πείσῃ δειπνήσων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἢ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἵνα σοι δοκεῖ, ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθε; ἐὺ μὲν ἴσθι, ἔφη, οἶδα· πρὸς

γρ. πρὸς ἕως σε

* πρὸς ὅσῳ τὸν στρατεύματα δοκεῖς ἐναι. ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔτι πρόσω ποιοῦμαι ἂν σὺν τοῖς στρατεύμασιν ἐκεῖσε ἀφικοίμην; ὁ δὲ δοκεῖς ἀπεῖναι. τοῦτο δὴ Γαδάτας λέγει, πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχει τὸ στράτευμα, καὶ ἐκ ἂν δύναιο μεῖον ἢ ἐν ἕξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἐμὸν οἶκησιν. σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ, πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ᾤχετο.

14. 14. Ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων. καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος λέγει τοιάδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέρρηξεν ἃ ἐδόκει πᾶσιν ἡμῖν πολλὰ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὅπως ἀγαθόν τι ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβάλλειν ἀγγέλλει, δηλονότι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ μέγα βεβλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ· ἅμα δὲ ἴσως καὶ ἐκεῖνο ἐννοεῖ, ὡς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφεστηκότες μηδὲν ὑφ' ἐκείνου κακὸν πίσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι ὡς τάχιστα ἀθρόοι

γρ βουλήσεται.

εἰκὸς ζυν αὐτῷ * βούλεσθαι ἔσεσθαι. νῦν ἔν, ὦ ἄνδρες, καλόν τι ἂν μοι * δοκῶ ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτᾳ βοηθήσαμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ καὶ ἅμα δίκαια ποιοῦντι ἀμύνειν ἀποδιδόντες. ἀλλὰ μὲν καὶ

δοκῶμεν in quod. Vet.

γρ. σύμφορα.

* συμφορὰν γ' ἂν ὑμῖν ἐγὼ δοκῶ, προαποιμώζειν ὑμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πάντα φανοῖμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν περιορῶντες κακῶς

ποιοῦν-

ποιοῦντες τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑποβαλλόμενοι, εἰκὸς ὀλίγους ἂν ἡμῖν πολλοὺς βάλεσθαι γίγνεσθαι, ἐχθρὸν δ' μηδένα ὁπότε ἐθέλοιμεν ἔξειν; εἰ δ' ἀμελήσαι δόξαιμεν τοιαῦτα, πῶς ἂν θεῶν τισὶν ἄλλοις πειθοίμεθ' ἂν χαρίζεσθαί τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῴμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῖν δύναιτο τοιαῦτα, εἰ ἡττώμεθα αὐτῶν οὓς ποιοῦντες, τοσοίδε ὄντες, ἑνὸς ἀνδρὸς, καὶ τότε ὕστερον διακειμένου;

15. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ πάντες συνεπῄνουν ἐμοιγε δοκεῖν ταῦτα ποιεῖν. ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπειπερ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα. ὅπως μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ * ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι τοὺς μὴ τάττων ὑπερδεεστάτους πορεύεσθαι. Γωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτοῦ, καὶ ἡγείσθω αὐτῆς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρός ἐστι, καὶ τἆλλα ἱκανός. ἡμεῖς δὲ, ἔφη, ὦ ἄνδρες τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδρικωτάτοις πορεύσομεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες. ὅσῳ δ' ἂν ὑστερον ζευχθῶμεν καὶ ἐξελαθῶμεν, τοσούτῳ τὰς ὑπούσας ἡμέρας ἥδιον ἂν ἀναπαυσοίμεθα τε καὶ διαναπαύοιμεν καὶ καθυδήσοιμεν. νῦν δ', ἔφη, πορεύσομεθα ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε σὺ, Χρυσάντα τοῦ Ὀτοφακοφόρους (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδὸς ὅδε ἐστὶν) τοῦ ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω. ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. τοῦτο δὲ ἕνεκα, ἔφη, τοῦ Ὀτοφακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅπως ὅτι βαρύτατον ὂν τὸ στρατεύμα ἕπηται. τὸ δὲ βαρύτατον ἡγοῦμαι ἀναγκαῖον ῥᾳδίως ἕπεσθαι * πάντα τὰ θᾶττον ὄντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται) ἐν νυκτὶ, δῆλον ὅτι θαυμαστὸν καὶ διαπρᾳὸς τὰ στρατεύματα. * τὸ γὰρ μεθυστερεῖν ὑποδιδράσκει. ὀπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρταβάζου τοῦ Περσῶν πελτασὰς καὶ τοξότας ἀγέτω, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀβραδάτας ὁ Σοῦσος τὸ Σούσων πεζικὸν, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἔμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικὸν, ὀπὶ δὲ τούτοις Ἀρτέχας Ὑρκάνιος, ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβρήδας τὸ Σακῶν πεζικὸν, ἐπὶ δὲ τούτοις * Δαμάτας Καδουσίους. ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν τοῦ ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιὸς δὲ τοῦ πελτασὰς, ἀριστερὸς δὲ τοῦ τοξότας τῶν ἑαυτῶν πλαισίων. ὕπου γὰρ πορευόμενοι, καὶ εὐχρηστότεροι γίγνοιντο. ὀπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἐπεσθωσαν· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ὀπιμελείσθωσαν πάντων, ὅπως ἂν ζευγνυμένοις τε ὡσὶ πάντα πρῶτα καθεύδειν, καὶ πρωὶ σὺν τοῖς

15.

χ. χήμασι.

χ. πάντα τὰ ἐλάσσονα. ὅταν γρ. τὰ γὰρ πρότερα.

γρ. Δατάμας.

τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὸν τεταγμένον χῶρον, καὶ ὅ-
πως κοσμίως ἕπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τοὺς
γρ. Δαμάτας. Πέρσας ἱππέας * Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ τοὺς
τοὺς ἑκατοντάρχας τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατον-
γρ. ὁπὶ τὸ τῷ Ἱερ- ταρχῶν τῷ τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πέραρχοι.
σομβάτας ὁ Μ. * ὁπὶ δὲ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ
γρ. ἕκαστοι ἀφίκοντο. ἱππέας. ἐπὶ δὲ τούτοις σύ, ὦ Τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικὸν
καὶ οἱ ἄλλοι δ' ἵππαρχοι, μετ' ὧν * ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς
ἡμᾶς, ὅπη τούτοις Σάκαι ἄγετε, ἕκαστοι δ' ὥσπερ ἦλθον.
Καδούσιοι ἀγόντων τρόπευμα. σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτοὺς ὁπλίτας
λαβὼν τὸ νῦν εἶδος πάντων τῶν ὄπισθεν, καὶ μηδένα ἔα ὕστερον
τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ὁπλιτεύεσθε δὲ τῷ σιωπῇ πορεύε-
σθαι οἵ τε ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ σωφρονοῦντες. διὰ γὰρ τῶν
ὤτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν
ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δ' ἐν
νυκτὶ πολὺ μεῖζον ὅτι πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκατα-
στατώτερον. ἃ ἕνεκα ἥ τε σιωπὴ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις
διαφυλακτέα. τὰ δὲ νυκτεινὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅπως
μέλλητε νυκτὸς ἐξανασήσεσθαι, αἰεὶ χρὴ ὡς θαρραλεώτατα
καὶ ὡς πλείστας παρεῖναι, ὡς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυ-
πνίᾳ πολλὴ ἔσα λυμαίνηται ἐν τῇ πρεσβείᾳ· νίκα δ' ἂν
ὥρᾳ ἡ πρεσβεία, σημαίνειν τῷ κέρατι ὑμεῖς δὲ ἔχοντες πρὸς
γρ. ἕκασοι δεῖ * ἕκαστον, πάρεσε εἰς τὸν ἐπὶ Βαβυλῶνος δρόμον. ὁ
ἐγγυτάτω ἑπέσθω δὲ ὁρμώμενος, αἰεὶ τὸ κατ' ὄρθρον * παρεγγυάτω ἑπ-
σθαι.

Flor. Edit. 16. Ἐκ τούτου δὴ ᾤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς, καὶ ἅμα
16. ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦ-
ρος ὁποσοις συνέπαιξε, πῶς, ὁμοίως ἐνετέλλετο. ὁ Κῦ-
ρος δὲ ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει. πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδό-
κει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκα-
στοι τὰ ὀνόματα, καὶ ἰατρὸς ὢν οἶδε καὶ τὰ
ὀργάνων καὶ τὰ φαρμάκων, οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόμα-
τα· ὁ δὲ στρατηγὸς ὅπως ἥδιστα ἔσοιτο ὧν ἐπι-
τὰ ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ὄντι
γρ. κατα- αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι, καὶ ὅταν * προκαταλαβεῖν πόλιν
λαβεῖν. δέῃται καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θαρρῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσαι,
καὶ ὅταν τιμῆσαι δέ ποτε τινὰ βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ
ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. ἐδόκουν δὲ αὐτῷ οἱ μ-
γνώσκειν δοκοῦντες ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν καλόν τι
πονούντων ὀρθοῦσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τῶν αἰσχρόν τι
πονεῖν

σιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἠλίθιον δὲ καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι τὸ, ὁπότε βάλοιτο πρασχθῶναι, ὅτω προσάπτειν ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἕνιοι προσάπτουσι δεσπότας, ἵππους ἐφ' ὕδωρ, ξύλα πρίασθαι. ὅτω γὰρ προσαπτόμενοι, οἷς ἀλλήλοις τε ὁρᾶν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ ὃ δεῖ περαίνειν τὸ προσαχθέν· καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶεν. καὶ ὃ δεῖ τῇ αἰτίᾳ ὅτε αἰσχύνεσθαι, ὅτε φοβεῖσθαι ὁμοίως, διὰ τὸ ζῶν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν. διὰ ταῦτα δὴ αὐτὸς πάντας ὠνόμαζεν ὁπότε προσάπτοι.

17. Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ ὅτι τούτων ἐμέμνητο· οἱ δὲ στρατῶται τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτὶ, ἐσήμαινε τὰ κέρατα. Κῦρος δ' εἶπεν τῷ Χρυσάντᾳ ὅπως ὅτι τάχιστα * ὁδῷ ὁπλῖται δὲ πρὸ γρ. ἔμ. αὐτοῦ τοῦ στρατεύματος, ὡς ἥξει λαβὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἑκατὸν ἱππέας. βαδίζει ὃ χρόνῳ ὕστερον παρὰ Χρυσάντας ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. τότε μὲν δὴ ὁ Κῦρος δὲς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ πρεσβεύσας ἐκέλευεν ἡσύχως ἕως ἄγγελος ἔλθοι (ἐν γὰρ πῳ ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν) αὐτὸς δὲ ἐπικὰς * ἐν τῷ αὐ- γρ. ἐν τῇ τῷ μὲν στρατεύματι προπέμπετο ἐν τάξει, ὅπη δὲ ὑστεί- ὁδῷ. ζοντα ἔπεμπε κελεύων. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν πρὸς μὲν Χρύσανταν ἱππέας ἔπεμψεν, εἰπόντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἀγε δὴ ὅν θᾶσσον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὴν τάξιν εἰς τὸ πρόσθεν, ἡσυχῇ κατεστήσατο τὰς τάξεις. καὶ ὡς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, παρελαύνων * αὐ- γρ. αὐλοῖς τοῖς αἴτινες εἶεν ἡγοῦντα, καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει· εἰ δέ τινες τε εἶεν ἥρετο. τινας θορυβημένους αἴσθοιτο, τὸ αἴτιον τούτῳ σκοπῶν κατεμήνυσέ τῳ παραχθὲν ἐπειρᾶτο.

18. Ἓν μόνον * παρελέλειπτο τῇ ἐν νυκτὶ ὀπτικείᾳ 18.
ἔτι, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ * στρατοπέδου πεζοὺς εὐζώνους ὁ γρ. ἔμπρο-
πολλοὺς προέπεμπεν ἐφορεύοντας τοῦτο Χρυσάνταν, καὶ ἐφο- λειπεν.
ροῦντας αὐτὸν, ὡς ἀτακτοῦντες, καὶ εἴ πως ἄλλως δύ- γρ. στρατεύ-
ναιντο αἰσθάνεσθαί τι, σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅ, τι καὶ ματος.
γνοῖεν ἐν δοκοίη εἶναι). ἄρχων δὲ καὶ * ὀπισθοφύλαξ ἐκ γρ. ὀπὶ τού-
τούτου ἐκόσμει, καὶ ὃ τὸ ἄξιον μὲν λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ, τοις ἦν
οὐκ ἐνῆχλει λέγων. τῷ μὲν δὴ νύκτα ὅτως ἐπορεύοντο. γρ. καὶ ὅπῃ
ἡνίκα δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, τὸν μὲν τῶν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι τούτῳ.
ἦρχε καὶ οἱ πεζοὶ ἕκαστοι ἐπορεύοντο· πρὸς τούτοις κα-
τέλιπεν, ὡς μήθ' ὅτοι φίλοι ἱππέων εἶεν. τὸν δ' ἄλ-
λους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πο-

λέμιοι

λέμιοι ἐν τῷ πεδίῳ ἦσ. ὅπως * εἴ τί που ἐναντίον αὐτῷ
ἐναντοῖτο ὑπαντιάσῃ, ὑφ' αὑτῷ ἔχων ἐν τάξει τὸν ἱππέα μάχεσθαι· εἴ-
αὐτῷ, ἀ- τε τί που φεύγον ὀφθείη, ὅπως ὡς ἐπιμοτάτω διώκοι. ἦσαν
παυ|ώμη ἔ- δὲ αὐτῷ αἰεὶ τεταγμένοι, εἰ δέοι διωγμῷ ὅς τε διάκειν
χων τὸ ἱ- δέοι, καὶ ὡς παρ' ἑαυτῷ μένειν. πάσαν δὲ τὴν τάξιν * λυ-
ππον ἐν τά- θῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ ὅπως ἦγε τὸ στράτευμα,
ξει, καὶ οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ
μάχοιτο. περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο εἴ τῳ δέοιντο. οἱ μὲν
χ. χυθῆ- δὴ ἀμφὶ Κῦρον ὅπως ἐποιοῦντο.
ναι.

19. Ἐκ δὲ τῶν Γαδάτα ἱππικὸν τῆδε * συναθροίσθη τις ἀν-
19. δρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων, ἐπό-
χ. συνα- μισεν, εἴ πῃ οἷός τε εἴη, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τὸν Ἀσσυ-
θροίσθη. ρίων πάντα * τὰ Γαδάτα· ὅπως δὲ πέμπει πρὸς τὴν ἑαυτοῦ
χ. τὰ ἀ- τῶν πρὸς τὸ Ἀσσύριον, καὶ κελεύει τὸ ἴδιον τε, εἰ καταλά-
γαθά. βοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέ-
γειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅπ εἰ βούλοιτο ἐπεξελθόντα, λάβοι ἂν τὴν
Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλῶν δὲ ἐπετέλλετο ὅσῳ πλείω
εἰκὸς δύναμιν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅπ Κῦρος ὁ συνείπετο αὐτῷ
καὶ τὴν ὁδὸν ἣν μέλλει πορεύεσθαι ἐδήλωσε. πορευόμενος δὲ ὁ
πῆς αὐτὸς οἰκέτας, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐ-
πύθετο αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ, προδοῦναι τὸν
Ἀσσυρίῳ, καὶ τὰ ἐνόντα. ἤξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὴ δύναιτο
ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μή ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τὸν λοι-
πὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ὀπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ἦκε
χ. εὐθὺς δυνατὸν μάλιστα ἀφικνεῖτο πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἐδήλω-
παρέλαβε, σεν ἐφ' ἃ ἥκοι ἀκούσας ἐκεῖνος, τό τε χωρίον * εὐθὺς κα-
καὶ. τελαμβάνει καὶ πολλὸν ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα ἐνήρμενα
χ. περιδι- ἐν κώμαις ἀθρόας. ὁ δὲ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς μάλιστα τῶν πο-
ερευνησα- κωλούντων, πέμπει πρὸς * περιδρυησομένους, ὁ δὲ Ἀσσύριος
μένους. ὡς ἔγνω πορευόντας τοὺς * διερευνήσαντας, φεύγειν κελεύ-
χ. διερευ- σας ἅρματα ἐξαναφαίνεται δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, οἱ
νητὰς. δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ διερευνηταὶ ὡς
εἶδον ταῦτα αὐτίκα τε ἐδίωκον, καὶ τὸν Γαδάτα κατέπε-
καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι
ὡς ἐδόκει ἁλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνίσταντο
τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ἅπερ
εἰκὸς, ἔφευγον· οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκὸς ἐδίωκον. καὶ ὁ
χ. τοῦτο, τούτῳ ὁ ὀπίσω ἐλαύνων τῷ Γαδάτα παίει αὐτὸν, καὶ κατέ-
ἐξίσας ἕ- βαλε πληγῆς ἀμφοτέραις, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον,
ως σὺν. παίσας δὲ * τοῦτο, ὑξανίσατο, ὡς ζῶν τοῖς ἀν-

ἀκεσι γιόιτο· ἐπεὶ ὃ ἐγνώθη ὃς ἦν, ὁμῶ * δὴ σὺν Ἀσ- χε. καὶ τῶτο
συρίοις περδύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον, σὺν τῷ βασιλεῖ σὺν τοῖς
διώκεσιν. ἐνταῦθα δὴ ἠλίσκοντο μὲ δηλονότι οἱ βαρβαρικὰ- διώκεσιν
τες ἵππες ἔχοντες ὑπὸ τῆ * ταχέων. ἦσαν ὃ μάλα πάν- ἐληλύθο. ἐ-
τες πεζόμαχοι, διὰ τὸ κατατετρύχθαι ὑπὸ τ πορείας, οἱ πει.
δὲ Γαβάτα ἱππεῖς. καθορῶσι ὃ τὸν Κῦρον περσπόλα σὺν χε. δὴ ὁ
τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ Ἀσσύρι-
εἰς λιμῶ ἐκ χειμῶνος, περσφέρεσι αὐτές. ὁ ὃ Κῦρος περσ.
τὸ μὲ πρῶτον ἐθαύμασεν, ὡς δ' ἔγνω τὸ * πρᾶγμα, ἔς χε. ταχέ-
τε μὲ πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ἀντίος καὶ αὐτὸς ἦλθ ἐν σων ἦσαν ὃ
τάξει τ στρατιᾶς. ὡς ὃ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὂν, ἐτρά- χε. πρᾶγ-
πησ εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε διώκειν μα, ὡς
πρὸς πρὸς τῶτο τεταγμένως, αὐτὸς ὃ εἵπετο σὺν τοῖς ἄλ- πάντες
λοις ὡς ὤετο συμφέρειν. ἔνθα δὴ καὶ ἅρματα ἡλίσκετο, ἐναντίοι
ἔνια μὲ καὶ ἐκπίπτόντων τῶν ἡνιόχων, τ μὲ ἐν τῇ ἀναστροφῇ, ἤλαυνον
τῶν ὃ καὶ ἄλλως· ἔνια ὃ καὶ προϊεμένα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐναντίος καὶ
ἑλίσκετ. καὶ ἀπεκτείνοσαν ἄλλες τε πολλὲς καὶ τ παίσαντα
τὸν Γαβάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ
Γαβάτα χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲ εἰς τὸ τεῖχος κα-
τέφυγον τὸ ὑπὸ Γαβάτα ὄρος, οἱ ὃ, * φοβήσαντες εἰς χε. ἔνθα-
τὸ ὅλιν πνὰ τῶν Ἀσσυρίων μεγάλων, ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς σαν.
ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφυγε ὁ Ἀσσύριος.

20. Κῦρος μὲν δὴ διαπορευόμενος ταῦτα ἐπανάχω- 20.
σε εἰς τὸν Γαβάτα χώραν· καὶ περσελάσας οἷς ἔδει ἀμ-
φὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο ὡς ἐπισκέψαιτο
τὴν Γαβάταν ὅπως ἔχει ὑπὸ τῶν πεπομένων. πιστευομένῳ
γὰρ αὐτῷ ἤδη ὁ Γαβάτας ἐπιδεδημήκει τὸ πρᾶγμα ἀπλώ-
σας. ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὴν ἦλθε τε καὶ εἶπεν, ἐγὼ περὶς
σοῦ ἦλθα ὀπτεύομενος πῶς ἔχεις. ἐγὼ δὲ, εἶπεν ὁ Γαβά-
τας, ναὶ μὰ τὸν Θεόν σε ἐπανιδεασόμενος ἦλθα ὁπῖός
σοι ποτὲ φαίνη ἰδεῖν, ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων, ὅστις ἔτ'
ἐστ' ἐγὼ ὅ, πιστῶν μοι δεόμενος, ἅτε μὲν ὑποχείριός
σοι μοι ταῦτα περάξειν, ἅτε μὲν εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ
(εἰς γε τὸ ἴδιον) οὐδ' ὁπῶν, ἀλλ' ὅπη τοῦ φίλος σοι
ἔσομαι πειρώμενος· ἅτως ἐμοὶ περδύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν
ἐμὲ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴκτιρας, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέβεσθαι. καὶ μὰ
τὸν Θεὸν, ὦ Κῦρε, εἰ ἦν οἷός τε ἔφυν ἀξιοχρεὼς, καὶ ἐπιδοῖ-
μὶ ἂν, οἶδα εἰ κτησάμενος παῖδά ποτ' ἂν τοιοῦτον
ἐμὲ ἐπεὶ ἄλλως τε οἶδα παῖδας, καὶ τῶν τὸν νῦν
Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω ἦδη τὸν ἐμὸν πατέρα

ἀνιάσαντα ἢ σὲ νῦν δωίαται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος περὶ ταῦτα εἶπεν ὧδε, ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. καὶ τί δὴ τοῦτ' ὄζιν; ἔφη ὁ Γαδάτας. ὅτι τοσοῦτοι μὲν Περσῶν, ἔφη, ἑπόμενοί σε, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων· πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπύξατο, ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοίην οἱ θεοὶ, καὶ πλείονα τοῦ αἰτίου τοῦ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. καὶ ὅπως μέντοι ὃς ἐπαινεῖς, τούτους, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τὰ ξένια οἷα ἐγὼ δωίσομαι. ἅμα δὲ παρεσκεύαστο πολλὰ ὥστε καὶ δύειν τὸν βαλόμενον, καὶ ξενίζειν τὸ στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεπονημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

ϒρ. ξενίσωμεν καὶ ἄλλους, δέχου τάδε ξένια. vel καὶ, ξενίσωμεν, καὶ ἄλλους. ϒρ. καὶ ξενίσωμαι.

21. 21. Ὁ δὲ Καδούσιος ὡπαδοφυλάκει, καὶ ἅτε μετέχων τῆς διώξεως· βαλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρὸν τι ποιῆσαι, ὅτε ἀνακοινωσάμενος, ἅτε εἰπὼν ἅδην τῷ Κύρῳ, κατέδραμε ἐπὶ τοὺς Βαβυλωνίους χώρους. διεσπαρμένοι δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπᾶν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, ὃ δὴ κατέφυγε, συμπυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὡς δ' ἔγνω μόνους ἐόντας τοὺς Καδουσίους, ὁπότε δὴ, καὶ τὸν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλους πολλοὺς· καὶ ἵππους δὲ πολλοὺς λαμβάνει τῶν Καδουσίων, καὶ ἦν ἄρχοντες λείαν ἐτύγχανον ἀφαιρεῖται· καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διάξας ἄχρις ἐσχατιᾶς ἔφευγεν, ἀπεστράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, ἡδύτατα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὅτι ἵππους ἔδοι τετρωμένους, ἀναλαμβάνων, τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεπείθετο, καὶ ὅπως τὰ ὁπλιτήρια ἔχοιεν συνεπεμελεῖτο, ἀναλαμβάνων τῶν ἱππέων τιμῶν Περσῶν συνεπιμελητὰς (ἐν μέρει τοῖς τοῦτο ἐθέλουσι) καὶ ἀνεκελεύετο μάλιστα αὐτὸς ἰσχυρῶς δηλῶν ὅτι· ὡς καὶ τῶν ἄλλων δεινὸν ἡγοῖτο. ἦν δὲ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἣν, Κῦρος ἐπὶ σοφίᾳ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἃ δίκαια ἐκείνῳ ἀπεμέλησεν ὠφελήσειν, ἀλλ' ἢ αὐτὸς ἐφεώρα, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξαρκοῖ, σημαίνων φανερὸς ἦν τοῦτο θεραπευόντας. καὶ τότε μὲν ὅπως ἐκοιμήθη.

ϒρ. ἔπεμπεν ὡς θεραπεύοιτο. ϒρ. θεραπεύοντας. vel καὶ θεραπεύοντας.

22. 22. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τοὺς μὲν ἄλλων τοὺς ἀρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους πάντας. ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν τὸ γε νῦν μὲν πάθος

πλῆθ. τὸ γὰρ ἀμῦναι ἀνθρώπους ὄντας, ἁδὲν, οἶμαι, θαυμαστόν· ἄξιοί γε μὴν τοῦτο τὸ γεγονὸς τάττω τρέφεσθαι ἀπολαῦσαί τι ἀγαθὸν, τὸ μαθεῖν μήποτε διαπρᾶξαι ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀδυνατωτέραν τοῦ τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ ἀληθῆ τοῦτ', ἔφη, λέγω, ὡς ἁδεῖ ποτε καὶ ἐλάττονι ἔτι μοίρᾳ ἰέναι ὅπως ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ὤχετο· ἀλλ' ἐν τῷ τις * κοινὸν ὁρμᾷ) τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲ ἀπαθῆναι. ἔστι δ' ὅτῳ ὑπομένοντι, ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε πεφυγέναι ἀπὸ τῶν ἐξελαυνόντων· ἔστι δ' ἄλλα παρέχοντα πρόφασιν τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν. καὶ ὅπου μὲν ἁδὲν ὁ χωρεῖς ὧν ἀπέσῃ, ἀλλ' ἐξαρτήσει) τῆς ἰσχύος. ὁ δ' ἀπελθὼν, μὴ ἀναχωρήσαι μεν ὅπου ἂν ᾖ, ἁδέν τι διαφορεῖν πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο· ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ἢν Θεὸς θέλῃ, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους ἐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὰν πάντα ἀκούσητε, ἄξω ὑμᾶς ἐγὼ ἔνθα τὸ στράτευμα ἐγένετο, καὶ ἅμα μὲν διαφθερῶ τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἢν Θεὸς θέλῃ, καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὁρᾶσιν ἔνθα κατέκαυσαν ἡμῶν τοὺς συμμάχους. ἢν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καὶ πάλιν αὐτῶν τὰς κώμας, καὶ δηώσομεν πᾶσαν χώραν, ἵνα μὴ ἃ ἡμᾶς ἐποίησαν ὁρῶντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἔφη, ἀκούσαντες ἴοντες· ὑμεῖς δὲ, ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἕλεσθε ὅστις ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς Θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἵν' ὅ τι πρόσθεν· ἐπειδὰν δὲ ἕλησθε καὶ ἀκούσητε, πέμψατε πρὸς ἐμὲ τὸν αἱρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν.

γρ. κινδύνου.

23. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡγεμόνα ὑπὸ τῶν Καδουσίων, ἐκέλευσε πλησίον αὐτῷ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν διωκώμεθα, ἀναθαῤῥώσωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὴ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον τὰ βατιήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα. ἐννοήσας δ' ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλωνίων, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτοῖς ἀεὶ παρῇ, ἔτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίη. καὶ

23.

τάττειν ἐκέλευσε λέγειν πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν λέγοντα ταῦτα, ὅτι ἔτιμος ἂν εἴη ἐὰν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν, καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μέν, ἢν καὶ δυνατὸν κωλύειν, ὀλίγας τινὰς κωλύσεις (ὀλίγη γὰρ ὅση γῆ ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀποστατικότων) ἐγὼ δὲ πολλοὺς ἄν σοι γῆν ἐφ' ὧν ἐργάζωνται ἔδωκα. εἰς δὲ τὸ τῶν καρπῶν κομιδὴν, ἵνα μὴ πόλεμος ἦ, * ὁ κρατῶν μέν, οἶμαι, κομίσεται· ἢν δὲ εἰρήνη γένηται, δηλονότι σύ, ἐπεὶ ἦν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν * ὅπλα ἀνταίρηταί σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τότε, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἑκάτεροι ἀμυνούμεθα. ταῦτα ἐπέστειλας τῷ κήρυκι ἀπέπεμψεν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἐπεὶ ἤκουσαν * ταῦτα, πάντα ἐποίουν πειθόμενοι τὰ βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ ὁπωσμενοῦν τὸν πόλεμον λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς ὕστερον βουληθεὶς, συνῆγε ταῦτα. καὶ ἐγίγνοντο συνθῆκαι, τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνη εἶναι, τοῖς δ' ὁπλοφόροις πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ τῶν ἔργων διεπέπρακτο ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν ἵππων τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταδεῖσθαι, εἰ βούλοιντο ἐν τῇ ἑαυτῶν ὀπισθοφυλακίᾳ, τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν ἦγον ὁπόθεν δυνατὸν, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων πᾶσι συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοί, καὶ ἀνὰ τὸ λαμβάνειν τὰ ὀπισθεῖα. ἡ δὲ ὠφέλεια τῶν πολεμίων ἔφη κρείττω τὴν στρατείαν ἐσχηκέναι παρέχειν.

24. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπιὼν παρὰ τὸν Γωβρύαν, ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν οἷός οἰκος μεγάλος, καὶ * ἵππους γε πολλοὺς ἀφελόμενος τὴν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς ἠπορήκει διὰ τὴν ὁπλομαχίαν· ὡς δ' ἐπησίασεν, ἔλεξεν ὧδε, ὦ Κῦρε, ταῦτά μέν σοι ἐγὼ * ἄγω ταῦτα, ἵνα ἐν τοῖς παροῦσι χρῇ αὐτοῖς ἂν τι δέοι. ὑόμιζε δ', ἔφη, καὶ τἄλλα σαυτοῦ τὰ ἐμὰ εἶναι. ὅτε γάρ ὄψιν, ὅτ' ἔχω ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φωτὶ κατθείην τὸν ἐμὸν οἶκον, ἀλλ' ἀνάγκη, φησὶν, σοὶ ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ὑποβαλέσθαι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ σῶμα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε. (ὄμνυμί σοι τοὺς θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι) ὅτε ἄδικον, ὅτε αἰσχρὸν ἔδειν ὅτ' εἶπον ὅτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὸν αὐτοῦ πῆχυν, καὶ ὁ Κῦρος ἐδυνήθη πρὸς φιλεῖν.

25. Καὶ

25. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας, τῶ μὲν πάνυ ὤκτειρεν αὐτὸν, ἔλεξε δὲ ὧδε, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω, συνουσίεις δὲ αὐτοῦ * ἢ νῦν σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν· ἐγώτε (ἃ δὴ πάλαι * ἐπεθύμουν) τὸ Περσῶν ἱππικὸν δεῖπνον * ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἐς ἂν μέ ἴδῃς ἔχοντα ὥστε σοὶ μὴ ἡπάδως ἀνταποδώσειν, εἰ δὲ πείσομαί σοι δοὺς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν πιστεύω σοι (ὁρῶ γάρ σε τὸν τρόπον) φυλάττειν μέντοι * ὅρα, εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις (τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς ἦσαν, ὅσα μὲν ἀφελεῖσθαί δύνατο ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπολαύομεν· ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἰκαδε δεῦρο ἀπόντες τούτων ἐκποδὼν ἦμεν) νῦν δὲ ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς καὶ αὖτις ὀφθαλμοῦμαι καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ, εἶμαι, λυπρῶς βιωσόμεθα, ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες. τάχ' ἂν * εἴποις ἂν καὶ πῶς ἂν καὶ τί δὴ ταῦτα ἐνεγκόμην ποιεῖν ἀποσῆναι; ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχή μου, διὰ τὸ ὑβρίζεσθαι καὶ ὀργίζεσθαι, ὃ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κύουσα, ἔστι ποτε ἔτεκε ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν ἂν ἤν τις τί αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἂν τινα πιστεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι). πιστεύειν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεσθαι· ἢν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, διαρρεῖ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὑπὲρ σε δείσας τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἀμυνεῖσθαι ἀρκέσει τοῦτο μηχανώμενος, ὡς ἀνέλῃ τὸ αὐτοῦ βελτίονα. τοῦτο μέντοι ἐμὲ ἀνιᾷ καὶ σοὶ τοῖς πονηροῖς ῥᾴω, οἶμαι, κρείττων ἔσται.

25. πάνυ, *leg.* ἢ οἷ νῦν, *sed pro* οἷ *melius* οἱ. ἐπιθυμῶ. ἐκπλήσω. ὥρα, εἰ. εἴποις ἄν. ἀποκρινέσθαι.

26. Ἀκούσαντι τῷ Κύρῳ ταῦτα ἔδοξεν ἄξια ὀπαδείας λέγειν, καὶ εὐθὺς εἶπε, τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, καὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἰσχυρᾷ ἐπιτρίψας, ὅπως ἂν σοὶ εὖ ἀσφαλῶς χρῆσθαι ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς. αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα ἦν μοι οἱ Θεσὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὐκ ἂν σε φοβοῖτο, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅ, τι δὲ ἡδύ σοι ὁρᾶν ἦν σῶν ἢ ὅτῳ ξυνὼν χαίρεις ἔχων, τοῦτον ἐμοὶ πορεύου. καὶ σύ τ' ἂν ἐμοὶ, ὡς γε μοι δοκῶ, πάνυ

πάνυ χρήσιμος εἶπες, ἐγώ τέ σοι ὡς ἐὰν δύνωμαι συμφέρομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, ἆρ' ἄν, ἔφη, δωσαίμην ἂν συσκευασάμενος φυγεῖν, εἰ σε ἐξιέναι; βέλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ πρὸ μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φιλόκαλός μέντοι. ἐγὼ δὲ σκοπήσω ἐς' ἂν καλῶς σύφης ἔχειν. ἔπει δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ τείχη σφῶν. Κύρῳ δ' ὡς ἥκουσε, συνεσκευάσατο δὲ πάντα ὁπόσα ἂν οἰκος μεγας καλῶς οἰκοῖτο. ἦγετο δὲ καὶ σὺν ἑαυτῷ σὺν τε παισὶν οἷς ἥδετο καὶ ὧν ἠπίστει πολλὰς, ἀναλαβόμενος τοὺς μὲν αὐτοῦ καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ * ἀδελφεάς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτούς. καὶ τὸ μὲ Γαδάτου ὁ Κῦρος ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτὸν ἔχων ἦει, καὶ ὁδῶν φρασπέζας καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύοιτο

γρ. ἀδελφεὰ.

27. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν Βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς, ἣν ἤει παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος· φέρειν., καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν ἠρώτα εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τοῦ τείχους. καὶ ὁ Γαβρύας εἶπεν, εἰσὶ μὲν, ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ἄλλοι, ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, φθονῶ καὶ βέλτιστ' ἄν σε νομίζω ὅπη ἐγγύτατα ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ὅπη δείξῃς αὐτῷ ὅπη τὸ στράτευμα, ὅπη σοι ἤδη πολύ τε δοκεῖ καὶ καλόν. ἐπεὶ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες. προσπολλοί τε σοὶ αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐθεῶντο ὑμᾶς οἱ πολλοὶ ὄντας· νῦν δὲ καὶ εἰ παρισεύσασμένον τε δοκεῖν, ὥσπερ τοῖς σε εἶπεν ὅπη παρασκευάσαιτο ὡς μαχούμενος, οὐδὲ ὅπη ἰδέσθαι αὐτῷ πάνυ δυνάμεθα, πάλιν * ἀπαρασκευάσασθαι τὰ αὐτοῦ φανεῖται.

γρ. ἐδέατο. γρ. προσεῖπεν. γρ. ἀδιασκάστα τὰ ἑαυτῶν.

28. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν ὅπη ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺ μείζονα ἔχων στράτευμα ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον νῦν * δὲ πλείω δύναμιν ἔχων οὐκ ἐθέλω ἐπ' αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. ἀλλὰ γὰρ μὴ θαύμαζε, ἔφη. ὁ γὰρ αὐτὸς δοκεῖ πρέσσειν τε καὶ πρόσαγειν. πρέσσουσι μὲν γὰρ ἄνθρωποι, ὅτῳ προσάγουσι· ὡς δὲ οἷόν τ' ἄριστα μάχεσθαι ἀνάγκη μέντοι οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, καὶ ἧττον ἂν πάσχοιεν ἀπέλθοιεν. παρίεναι δὲ ἀνάγκη δοκεῖν ἐκπεπληγμένοις μὲν τοῖς ἀμάχοις, ἀσφαλεστέροις δὲ καὶ τοῖς ἀλκίμοις σκευοφόροις ἐπιπολύ. ταῦτα δὲ δεῖ πάντα σοφὰ κεκαλύφθαι τοῖς ὑπλοφόροις. καὶ μηδαμῶ τοῖς πολεμίοις

γρ. ὁπηδείξης ὅπ τὸ στρατόμα σε ἤδη π. νει, καὶ ὁπδείξης αὐτῷ ὅπ τὸ στ.

γρ. ἀδιασκάσταλα τὰ ἑαυτῶν.

γρ. ὃ ἐπεὶ πλείω δύναμιν ἔχω γρ. ὡς ἂν ἄειστοι εἶεν μάχεσθαι καὶ ἀπαγκη ὃ οἱ σώφ.

γμιὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. ἀνάγκη ἦν ὅπου πο-
ρευομένων, ὁπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τεταχθαι.
ἃ ἂν βάλοιντο ἐκ τῶν τείχων ἀθρόοι τινὲς ἐφεστηκέναι, ὅτι
ἐφεσμίξαιεν, πολλῷ ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν
πειόντων. καὶ τοῖς μὲν ὅπη μακρὸν πορευομένοις μακρὰ
καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τῶν τείχων βραχὺ ἐφεξῆς * τὲς ἐγ. τὸ ἐγ.
ἐγγὺς καὶ ἐφεστάμεναι καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δ' οὕτω
ἀπέχοντες παείωμεν ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευ-
όμεθα τὸ μὲν πλῆθος κατόψον * ἡμῖν, ὥστε ὁ ἀεὶ παρυ- ἐγ. ἡμᾶς
φασμένων ὅπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φαίνεσθαι. ἦν δ' ἄρα καὶ ἐγ. ἂν ἔν
καὶ ἅπως ἰόντων ἐπιξίωσί τινι, ἐκ πολλῶν ἐφεστώντες αὐτοὺς τῷ ὄντι
ἔστιν ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δέ, ἔφη, ὦ ἐπιξίωσί
ἄνδρες, ἐὰν ἐπιχειρήσωσιν ὁπόταν ἐφέπω δέοι ἀπὸ τῶν τεί- τινι ἐκ τ.
χους ἀπέναι. ἦν μὲν τῷ ὅπλῳ ὑπολαβωσι τῶν πάντων χρείττους
εἶναι φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν, ἔ-
δοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν, καὶ ὁ Γωβρίας ὥσπερ
ἐκέλευσεν ἡγεῖτο. ἐφαμιλλώμενοι δὲ τὴν πολιν τὸ στρα-
τόπεδον, ἀεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιοῦντες
ἐπεχώρουν.

29. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἅπως ἐν ταῖς γιγνομέναις 29.
ὁδοῖς ἀσινεῖται πρὸς τὰ μέγιστα ἦσαν ἱππέων καὶ γε. Σύρων
πεζῶν ὅδεπερ ὥρμητο, ἐνταῦθα δὴ τεῖα ὄντα ἦν γε. Σύρων
τὰ Λασυρίων φρούρια, ἐν μὲν αὐτῶν τὸ ἀσθενέστατον * ἐφεστη- γε. βία
κὸς βίᾳ ἔλαβε, * ἦν δὲ δύο φρουρίων φοβῶν μὲν Κῦ- ἐφεστ.
ρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε φυλάξασθαι τοὺς φυλάτ- Mel. τὸ δὲ
τοντας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς Κυα- δύο φρουρίων
ξάρην, καὶ ἐπέστελλεν ἥκειν αὐτὸν ἐπὶ τὸ στράτευμα, ὅπως ut in quo-
καὶ τὰ ἦν φρουρίων ὧν εἰληφὼς βασιλεύσαντι, ὃ τι χρή- dam Vet.
ζοιτο, καὶ ὅπως δεησάμενος τὸ στράτευμα, καὶ ὡς ἦν
ἅπαντων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ, τι ἂν δοκῇ ἐκ τούτου πρᾶτ-
τειν. ἦν δὲ κελεύῃ, εἰπεῖ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον
ἥκοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ᾤχετο
ταῦτ' ἀπαγγέλλων.

30. Ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν ἐν τούτῳ τὸν Γαδάταν ἅμα 30.
τὰ Λασυρίᾳ σκηνῇ, ἣν Κυαξάρει οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον,
οὕτω κατασκευάσαι ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ κατα-
σκευῇ ἣν εἶχε, καὶ τὼ γυναῖκε εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναι-
κῶνα τὸ σκηνῆς, καὶ συνὼ αὐταῖς τὰς μυστοργοὺς αἵπερ ὑζεγε-
τεῖραι ἦσαν Κυαξάρει. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον, ὁ δὲ πεμφ-
θεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀπέ-

σας

σας ὁ Κυαξάρης αὐτῷ, ἔγνω βέλτιον εἶ τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρται, ὃς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἦκον. ἦγε δ' αὐτοὺς τέτταρας μὲν ἱππαρχους καὶ πεντήκοντα. ὁρῶν δὲ καὶ τούτους πολλὰ σινομώμους τῆς Μηδικῆς, τούτων αὖ ἐδέησε ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ ἄλλων ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρόμενος τὸν Κυαξάρην, καὶ πῆι δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ ἐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερὸν ἐπεὶ ἦκεν παρόντα Κῦρον, ᾤχετο ἄγων τὸ στράτευμα.

γρ. ἐντολῆι.

31. 31. Ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμείναντι Μήδων ἱππεῦσιν. ὡς δ' ἤκουσε ὁ Κῦρος τοὺς τε στρατιώτας αὐτοῦ, λαβὼν τοὺς Πέρσας ἱππέας, πολὺ μὲν ἤδη τῶν Περσῶν ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἰρκανίους καὶ ἄλλων συμμάχων τοὺς ἐυίππους τε καὶ ἐυοπλοτάτους, ἀπάντα· καὶ ἐπεδείκνυσι τῷ Κυαξάρει τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν τῷ Κύρῳ, πολλούς τε καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς συνεπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγους τε καὶ ὀλίγην ἀξίαν στρατιάν, ἄπιμόν τι ἔδεξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχετο αὐτὸν ἔλαβεν, ἐπεὶ δὲ καταβὰς ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ καὶ ἐξέλιπε μέν. ὃ δακρύων δῆλος ἦν.

γρ. τούς τε Περσῶν ὄντας. ἱππέας. γρ. ἐυίππους, ἀπάντα, ὀπιδείκνυσι.

32. 32. Ἐκ τούτου δὲ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἀποσάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβὼν τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρους, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικάς τινας, ἅμα τε Μηδικῶν στίλων ὑποβάλλειν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρεκαθεσάμενος ἤρετο ὧδε, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ; καὶ τί χαλεπὸν ὁρῶν ἐπιχαλεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὴ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο τοιάδε, ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δή, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τοὺς πάλαι προγόνους καὶ πρὸς βασιλέως πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομίζομαι εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ ὅπως ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὰ μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δέ, ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δικαίως ἂν τῆς γῆς ἥδιον ἐφ-

γρ. ἀναστάντας. γρ. εἶπεν ὧδε. γρ. ἀπεκρίνατο, ὅτι, ὦ Κῦρε. γρ. γῆς καταδῦναι ἥδιον ἐφ.

γαρ ἢ ὀρθῶναι ὅτω ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμὲ ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. ὁ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ', ἔφη, ὅτι σύ με μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ * ὑβριστάζουσί μοι, καὶ κατεσκλασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ πάσχειν ὑπ' ἐμοῦ. γε. ἀπιν-

33. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ὑπερεῖτο ὑπὸ τῆς δακρύων· ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπασάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ὀπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος, ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ἔτι λέγεις * ἀληθῆ, ὅτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἴει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναί σε καλῶς ποιεῖν, τὸ μέντοι σὲ θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖσθαι ὑπ' ἐμοῦ θαυμάζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο (οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ὑπολογιζομένου ὑπὲρ αὐτῶν) τὸν μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι· ἀνάγκη γὰρ, * διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι· διὰ δὲ τὸ ἅμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὧν ἕνεκα, ἐῶ ἴδοι, ἐγὼ ἐκ μὲν ἀπέπεμπον ἄνδρα ἐμαυτοῦ τοῦτον, φοβούμενος μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ, τι πάντας ἡμᾶς λυπήσει. ταῦτα μὲν ἔστω σὺν τοῖς Θεοῖς ἐμοὶ παρεσκευασμένα ἀσφαλῶς * ἔξει σοι τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω, εἰ ἀπεῶν ὅσον δυνάμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα τἀναντία τούτοις ἐκεῖνος ἐργάζεται. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, μὴ ὥσπερ εἰκῇ ἡμᾶς, αὐτοὺ αἰτιώμεθα, ἀλλ', εἰ δυνατὸν, σαφέστατα κατίδωμεν ὑποῖόν ὄζει τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα· καὶ τίνων ἐν φίλοις δίκαιον ἀπάτιν ὑποθέσιν * ἐγὼ ὑποτίθεμαι· ἢν γάρ τι ἐγὼ φαίνωμαι κακὸν πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἢν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκὼς, μηδὲ βουληθεὶς, ἆρα καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. ἦν δὴ καὶ * ἀγαθὸν πεπονθέναι σοι δοκῶ, καὶ πεθυμῶ * πρᾶξαι ὅσα πλεῖστα ἡδυνάμην, ἵνα ἂν ἐπαινοῖό σοι ἄξιος εἶναι μᾶλλον ἢ μέμψεως; δίκαιον γοῦν, ἔφη. ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἓν ἕκαστον. ἆρα δὴ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ, τε αὐτῷ ἀγαθὸν ὄζει καὶ ὃ ἐπαίνου, καὶ ψόγου. ἀρξώμεθα δή, ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς. εἰ ἄξιος.

33.

ἀληθῆ. δικαίως. τοῦτο πολεμεῖν ἐχθροὺς ποιεῖσθαι. ἔχει. ἔχω ὑποτίθεσθαι. ἢν γάρ τί σε φανῶ. ἀγαθά σοι πεπραγχώς δ. πραξαι ὅσα πλεῖστα ἠδυνάμην, ἂν ἐπαινοῖό σοι ἄξιος ἐγὼ δίκαιον. εἰ ἄξιος.

καὶ σοι δοκεῖ ἀρκόντως ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦλθε πολλὰς πολεμίους ἠφανισμένους, καὶ τούτους ἐπί σε καὶ τὰ σὰ χώρια ἀφικομένους, οὐδὲν ἔπεμπες σεῖς τε τὸ Περσῶν κοινὸν, συμμάχους αἰτούμενος, καὶ σεῖς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμενος παρεῖναι αὐτόν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. ἀκοῦν ἐγὼ ἐπειδή τε ταῦτα ὑπό σου, καὶ παρεγγυώμην, ἄνδρας ἄγων σοι * ὡς ἐδυνάμην πλείστους τε καὶ ἀρίστους. ἦλθες γὰρ ἔφη. ἐν τούτῳ τοίνυν μοι πρῶτον εἰπὲ, ἔφη, πότερον * ἀδικίαν ἐμοῦ πρός σε κατέγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. τί γὰρ, ἔφη, ἐπειδὰν οἱ πολέμιοι ἦλθον, καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ * κατενόησάς με ἢ πόνου πρὸς ὑπερφέροντα ἢ κινδύνῳ φησάμενον; ἀ μὰ † Δί', ἔφη, ἐμὲ δή. τί γὰρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σοὶ τοῖς ἀρίστοις ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλεσε σε ἐγὼ ὅπως κοινῇ μὲ αὐτοῦ διακοινῶμαι, κοινῇ δ' ἂν πρωτοείμεθα, κοινῇ δ' * εἴτ' ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνοι, τοῦτο κυρποίμεθα· ἐν τούτοις ἔχεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμοῦ κατηγορῆσαι; ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης σεῖς * πάντα ἐσίγα. ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε, * ἀλλ' ἐπεὶ σεῖς τοῦτο σωπᾶν ἥδιον σοι ἢ ἀποκείνασθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπὲ, εἰ εἴτ' ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας, ἔτ', ἐπεί σοι ἐδόκει ὐκ ἀσφαλὲς εἶ τὸ διάκειν, σὲ μὲ * αὐτὸν ὐκ ἀφῆκα τούτου κινδύνου μετέχειν, ἱππέας δὲ τῶν πέμψαι ἐδεόμην σε; εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αὐτῷ ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ σεσωφρονικὼς ἐμαυτὸν σοὶ συμμαχῶν, τοῦτ' οὖν παρά σε, ἔφη, ἐπεδεικνύμην. ἐπεὶ δ' αὖ καὶ σεῖς * ταῦτα ἐσίγα ὁ Κυαξάρης, ἀλλ' ἢ μηδὲ τοῦτ', ἔφη βάλει ἀποκείνασθαι, σὺ τοῦτο τὸν τρίτον λέγε, εἴτ' αὖ ἠδίκουν ὅπου σε ἀπωκειναμένῳ ἐμοὶ ὡς ὐκ ἂν βάλοιο, ξυνομνύμενος ὁρῶν Μήδους * τούτους, παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας ἰέναι, εἴτ' αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅπου ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ὅπου τούτοις πάλιν ἦκον * σε ἕνεκα ἥδεσθαι ὅτε σοι μεῖον ἢ δοῦναι μοι ἐδόκει, ὅτε ῥᾷον Μήδοις ἐπαχθῶν ἐδόκουν. τὸν γὰρ βαλόμενον, ὅπου ἔπεσθαι ἥπισά σε δοκοῦσι μοι, ἀκοῦν τούτου τυχὸν φιλῶ σε * ἐδόκουν νῦν εἰ μὴ τούτους δοῦναι ἐδόκουν εἰσαμι. ἐλθὼν οὖν ἔφασκον αὐτοῦ· καὶ ὃς ἔφασκε, τούτους λαβὼν ἐπορεύομαι, σοῦ ἐπιμελομένου. εἰ δ' οὖν τοῦτό γε αἰτίας ἀξιον νομίζει, ἐγὼ ὅ, τι ἂν δίδως ὡς ἔοικε, δέχεσθαι σε φημὶ ἀναίτιόν ὄντα. ἀκοῦν ἐξωρμήσαμεν ὅπως ἐπεὶ

γρ. ὡς ἦν δυνατὸν

γρ. ἀδικίαν τινά μου.

γρ. κατενόησάς πού με ἢ πόνου ἀποδέουτα, ἢ τινὸς κινδύνου.

γρ. εἴτ' καλὸν κἀγαθὸν συμ.

γρ. τοῦτο.

γρ. ἀλλ' εἰ εἴτ' ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας, ἔτ'

γρ. αὐτὸν ἀφῆκα τ. τῷ κινδύνῳ, ἱππ. δὲ τ. σ. πέμψαι μοι ἐδεόμην.

γρ. τοῦτο τούτους παύσας Steph.

γρ. σε ἂς ἦγεῖτ' ἄγε σοι ἄμεινον ἔμοιγε δοῦναι ἀδεῖν ῥᾷον

γρ. ἀδεῖν ἦν.

ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, πότερον ἡμῖν πεπραγμένον ἄμεινόν ἐστιν; ἢ τὸ στρατόπεδον ἡλώκει τῶν πολεμίων; ἢ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν ἢ πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δ' ἵππων; χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρότερον νῦν ὁρᾷς τοῖς σοῖς; φίλους καὶ ἕπομένους καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὐτῶν ὑπὸ τῷ σῷ ἀρχῇ. τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τῷ μὲν σῷ χάρᾳ αὐξανομένῳ ὁρᾷς, τῷ δὲ τῶν πολεμίων μεμαραμένῳ· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρέατα ἐχώσατε, τὰ δὲ σά, τὸ πρότερον εἰς τὸν Σύρων ὑπερφέρειν συγκαταπατούμενα, νῦν ταῦτά σοι προσεχώρησε τάττων ἢ εἴ τι κακὸν σοὶ ἦν * εἴ τι ἀγαθὸν, μαθεῖν μὲν ἔχοιμι βέλτιον ἂν οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκούσαι μέντοι, ἔφη, οὐδὲν κωλύει· ἀλλὰ λέγε ὅ, τι γιγνώσκεις πρὸς αὐτῶν.

χρ. εἴτι μὴ ἀγ.

34. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε, ἀλλ' ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα ἃ σὺ πεποίηκας κακά ἐστιν, οὐκ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷα * ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τῷ τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν μᾶλλον τῷ σῷ ἐκλύσαιμι τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν, μᾶλλον ἢ τῷ ἐμῷ ὑπὸ σοῦ ὁρᾶν ὅπως αὐξανόμενον. στὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντα καλὰ, ἐμοὶ δέ γε δῆλα τὰ τούτων ἀπιμίαν φέροντα. καὶ χρήματά γε, * ἔφη, ἐγὼ ἂν σοι δοκῶ ἥδιον ὅτῳ δωρεῖσθαι ἢ ὥστε σοῦ λαμβάνειν, ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως. τότε γὰρ παιζόμενα ὑπὸ σοῦ καὶ * μᾶλλα αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τοὺς ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικημένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶν ὅπ μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγωνιόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ὄν ἐμοὶ ταῦτα, ἀλλ' ὂν σοὶ σκέψας πάντα, καταθέασαι, οἷά σοι φαίνεται. τί γὰρ ἄν, ἔφη, εἴ τις κύνας, ἃ σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα ζώων τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων ἑαυτῷ γνωριμωτέρας ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ' ἂν εὐφραίνοι σε τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, καὶ κεῖνο ἀνάπτησον, εἴ τις τὸς σε θεραπεύοντας, ὃς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ * θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους ὅπως διαθείη ὡς ἐκείνους μᾶλλον ἢ σε βέλεσθαι εἶναι, ἆρ' ἀντὶ τείχους

χρ. ὅσῳ ἂν μᾶλλον πλείονα φαίνηται, χρ. ὡσ. χρ. ἔφη, ὅτῳ ἂν μοι δοκῶ ἥδιον σοι ἢ π. σοῦ ὅτῳ λαμ. ὡς σὺ. χρ. μᾶλλον.

ταύτης τῆς ἐυεργεσίας χάριν ἀυτῷ εἰδείης; τί δὲ (ὦ μάλιστα ἄνθρωποι ἀσπάζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα) εἴ τις γυναῖκα πῶς σὺ ἄτω θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῷ φιλεῖν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σε, ἆρ' ἂν σε τῇ ἐυεργεσίᾳ ταύτῃ ἐυφράνοι; πολλῷ γ' ἄν, ἔφη, οἶμαι, καὶ θέοι· ἀλλ' ἐῦ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερές, εἴ τις ὃς σὺ ἤγαγες Πέρσας ἄτω θεραπεύσειεν ὡς' ἀυτῷ ἥδιον ἕπεσθαι ἢ σοί, ἆρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὰ Δί'. ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλὰς ἀυτῆς κατακάνοι. τί δῆτα; εἴ τις τῆς σῶν φίλων,

γρ. εἰπόντος λαμβάνειν ὁπόσα ἐθέλει, ἔστ' αὐτὸς τοῦτο.

φιλοφρόνως σε * εἰπόντος, λάμβανε τῆς ἐμῆς ὁπόσα ἐθέλεις, εἰ τοῦτο ἀκούσας οἴχοιτο λαβὼν πάντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὴ τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δὴ μηδὲ μεγίσης ἔχοις χάριτος· ἆρ' ἂν δίκαιον τὸν τοιοῦτον ἀμείνονα φίλον νομίζειν; νὴ μὰ μὲν ἔγωγε, Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπό σε δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις, εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ὤχου πάντα μου τῆς δυνάμεως, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δή μοι, καὶ τῆς ἐμῆς

γρ. ῥώμης.

χώρας αὔξεις σὺν τῇ ἐμῇ * δυνάμει. ἐγὼ δὲ δοκῶ, εἰ μὲν πυκτικὸς ἦν τὴν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν ἄμαχον σοὶ καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖς ἢ τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις. σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτα οὖν σοι δοκεῖ ἐυεργετήματα εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι. εἶτα ἐμὲ ἐκπλήσας, ὃν δεινὸς ἂν ἄτῳ με ἀποστερεῖν ἐφυλάξω ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ πῶ γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; ἃ γάρ τι ἐγὼ Μήδων ἦρχον διὰ τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον * διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς τούτους ἀξίους ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

γρ. διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξίους ἡμᾶς ἑαυτῶν.

35. 35. Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, πρὸς τῶν Θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἶπ καί γ' ὡς σοι φέρτερον ἐγκειτάμιλλον, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ἂν ἄν σε δεήσωμαι. παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἰρημένον μοι· ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς ὅπως ἔχομεν πρὸς σε, ἴσως μοι φανεῖται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα· ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ σῷ πεποιημένα, ἀσπαζόμενός τε ἐμὲ σὲ ἀνταπαζε με, ἐυεργέτην τε νομίζε εἶναι. ἢν δ' ἐπὶ δατέρᾳ, τότε

ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ ἀσπαζομένου.

μὲν

μαι μέμφε ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις
* κἀγὼ ποιήσω ταῦτα. τί ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω γε. κἀγὼ
σε; εἰ σὺ βάλει, ἔφη. καὶ ἂν ἀποστρέψεις με ὥσπερ ἄρτι; ἂν ὅτω ποιή-
μὴ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν. ὡς δ' εἶδον οἱ Μῆ- σω. τί
δοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλοι πολλοὶ, (πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅ, τι ἐκ
τῶν ἔσοιτο) εὐθὺς ἥδησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν.

36. Καὶ ὁ Κυαξάρης δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ 36.
τοὺς ἵππους ἠγέσθην, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρει οἱ Μῆδοι
ἕποντο (Κύρῳ γὰρ αὐτοῖς ὅτως ἐπένδυσεν) ὀπὶ δὲ τῷ
Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ὀπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι. ἐπεὶ δὲ ἀφί-
κοντο ὅθι τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέσκηψε τὸν Κυαξάρην εἰς
τὸ κατεσκευασμένον σκηνὴν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, πα-
ρεσκεύαζον τὰ ὁπωσδεῖα τῷ Κυαξάρει· οἱ δὲ Μῆδοι ὅ-
σον χρόνον ὁρμὴν ὡρῶ δεῖπνου ἦγεν ὁ Κυαξάρης, ἤεσαν
πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν καὶ * αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ πλεῖστοι γε. αὐτοὶ
ὡς κεκέλευστο ὑπὸ Κύρου, δῶρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἶνο- καθ' ἑαυ-
χρόον καλὸν, ὁ δὲ ὀψοποιὸν ἀγαθὸν, ὁ δὲ ἀρτοποιὸν, ὁ δὲ τοῦ, οἱ δ'
μαγειρὸν, ὁ δὲ ὀπτήματα, ὁ δὲ ἑδητὰ κομψά. πᾶς δὲ πλεῖστοι
τις ὡς ὀπτοπολοῦ ἔν γε τῶν εἰλήφει ἑδαρεῖτο αὐτῷ. ὥστε ὑπὸ Κύρου
ὁ Κυαξάρης μεταμανθάνειν ὡς ὅτε Κῦρος ἀφίκοι αὐτοῦ ἐγκέλευ-
αὐτ' αὐτῷ, ὅτε οἱ Μῆδοι ἥδιόν τι αὐτῷ ὡρμίζοντο τὸν νοῦν σοι, δῶρα.
ἢ καὶ πρόσθεν.

37. Ἐπειδὴ δὲ δεῖπνα ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης 37.
ἐξίει τὸν Κῦρον, διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν ξυνδειπνεῖν· ὁ
δὲ Κῦρος εἶπε, μὴ δῆτα σὺ κέλευε, ὦ Κυαξάρη. ἢ οὐχ
ὁρᾷς ὅτι ὅτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες * ἐπημελημένοι γε. ἐπιμε-
πάρεισιν; ὅκου γὰρ ἐγὼ ἀφικοίμι εἰ τούτων ἀμελῶν τὸν μένοι.
ἐμοὶ ἥδονὴν θεραπεύειν δοκοίην· ἀμελεῖσθαι δὲ δοκῶν-
τες οἱ θεραπῶνται, οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολὺ ἂν ἀθυμότεροι
γίγνοιντο, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν,
ἔφη, ἄλλως τε καὶ ἐδὲν μαχρὰν ἥκων δεῖπνει ἤδη· καὶ
οἵδε σε πομπῶσιν ἀνταποδίζε καὶ ξυνάκει αὐτοῦ, ἵνα σε
μὴ διαῤῥήσωσιν. ἐγὼ δὲ ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ * ἔλεγον τρέψο- γε. λέγω.
μαι αὖθις δ', ἔφη, πρὸς δεῦρο ὅτι τὰς σὰς δύρας παρ-
ἕξω πάντες οἱ ὀπαδοί, ὅπως βουλοιόμεθα σοί σοι
χρὴ ποιεῖν τὸ ἐπὶ τῷδε. σὺ δ' ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν πρὸς
ὅτου πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὸ στράτευμα.

38. Ἐκ τούτου ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· 38.
ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τοὺς * ἱκανωτέρους τῶν φίλων καὶ γρ. ἱκανω-
φρονεῖν τατους.

φρονεῖν καὶ συμπράττειν εἶπ δέοι, ἔλεξε τοιάδε, Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, ζωὴ Θεοῖς πάρεστιν ἡμῖν. ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας καὶ μὴ ἧττον τοῦ πολεμίους ὁρῶμεν εὐπορήσοντας, ἡμᾶς ἢ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι βελήσεται οἱ νῦν παρεσκευασμένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, καὶ πολλῷ ἂν μᾶλλον αὐτοὶ δυναίμεθα καὶ εἶπ βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἶπ πῆ δέοι. ὅπως δὲ τὸ μὴ εἶναι ὡς πλείστοις συνδοκῇ τὴν συμμαχίαν, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἐμὸν ἔργον ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειροτάμενος ἀλκιμώτατος δοξάζει εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν τις δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτ' δικαιότατ' ἂν λεκτικώτατός τε καὶ πειστικώτατος κρίνοιτ' ἂν εἶναι. μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι οἷ ἂν εἴποιτε πορεύεσθαι ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὡς τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου ἅπαντας ἐσομένους οἷς ἂν πορεύωσιν ὅπου δεήσει μάχεσθαι καὶ ὑμεῖς μέ, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια ὅσα ἂν ἐγὼ δοκῶμαι οἱ στρατιῶται τῷ στρατεύεσθαι βουλεύων, τούτων πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

γρ. ὅταν πειῆται δέῃ

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον ς'.

Αὐτίκα μὲν δὴ τὴν ἡμέραν ἔπαυσαν διαχωρίσαντες καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ ἧκον ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι· * ἐν ᾧ δὲ ὁ Κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ πρῶτον μὲν Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν, οἱ δὲ Ταπύρους, οἱ δὲ Σάκας, ὁ δὲ τις Γωβρύαν, οἱ δέ τις Σάκαν· Ταμάσπης δὲ Γαδάτην τὸν εὐνοῦχον πρέσβυν, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας παρὰ

γρ. ἕως ἔν.

γρ. ὁ δὲ πρῶτον

γρ. Σάκαν, ὁ δέ τις καὶ Γωβρύαν

αι ἀπολώλει τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ σκηνή, ἐπιγελάσας γε. Ὑσπίνη, ὦ Γαδάτα, δῆλος, ἔφη, εἰ ὑπὸ Ὑσπάσιος τῶδε ἀπεσμῴος ταῦτα γιγνώσκειν ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀναβλέψας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν ἦ μὰ τὸν Δία μὴ γιγνώσκειν τὸν Ὑσπάσιος ταῦτα πεπεῖσθαι ἃ γιγνώσκοι· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰ ἐμὰ παντελῶς. διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν εἰ αὐτὸς διδάσκοι τὴν γνώμην ἔχεις περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος, ἀπεκρίνατο. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀδίκως γὰρ ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, ἐρωτῶ Ὑσπάσιον ἀπῶμαι. καὶ ὁ Ὑσπάσιος εἶπε, ναὶ μὰ Δία, ἔφη, γε. τί δ' ἐστὶν, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μὲ δή· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ ὡς οὐκ οἷόν τέ σοι μένειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεμίσθωκε, καὶ ὁ Κῦρος, τί λέγεις; ἔφη, καὶ τοῦτο σὺ ἐκώλυσας ὑξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; μὰ Δί', ἔφη. ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις πρεσβεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιλεπτον προσελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ὑπισχνεῖσθαι ἢ ἔκαστα διεξέρχῃ. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, σὺ δὲ οὐκ ὑπισχνῇ οἴκαδε ἀπελθεῖν; μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑσπάσιος, οὐδὲ ἀπειμί γε, ἀλλὰ μᾶλλον στρατηγήσω ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τυπτεῖν δεόμενον τῶν Λασυρίων.

2. Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον πρὸς ἀλλήλους. ὁ δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ὑπὸ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες συνῆλθον οἱ ἕδεν. καὶ σιωπὴ ἐγένετο, Κυαξάρης εἶπεν ὧδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω, καὶ πρεσβεύω πρὸς ἐμὲ Κύρου, εἰκός με ἄρχειν λόγου. νυνὶ δέ μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι περὶ τούτου * διαλέγεσθαι πρῶτον, ὁπότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ ἔτι ἔτι, ἢ διαλύειν τὴν στρατιάν. λεγέτω δή τις, ἔφη, περὶ ἀμφοτέρων τούτων γνώσεται. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἴ τι δεῖ λόγων αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ὅτι οἴδα ὅτι ὑμεῖς μένοντες πείσω κακὰ πεισόμενοι τοὺς πολεμίους, ἢ σωζόμενοι· ὅτε δὲ χωρεῖς ἡμῶν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἂν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, ἡμῖν γε μὲν ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, ἡμεῖς δὲ ἂν λέγοιμεν, ἔφη. περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι ἔτι, * ὅπως μὲν δὴ στρατευόμενοι, ὡς ἔοικε, χωρεῖ συμφέρει; ἡμεῖς γὰρ ἐν πολλῷ χρόνον δίκα τὸν ἡμέτερον πλοῦτον στρατευσάμενοι, δίκαιον ἔσομαι, ὡς καὶ ὑμεῖς

ἀπολώλει τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ σκηνή, ἐπιγελάσας γε. Ὑσπίνη, ὦ Γαδάτα, δῆλος, ἔφη, εἰ ὑπὸ Ὑσπάσιος τῶδε ἀπεσμῴος ταῦτα γιγνώσκειν ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀναβλέψας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν ἦ μὰ τὸν Δία μὴ γιγνώσκειν τὸν Ὑσπάσιος ταῦτα πεπεῖσθαι ἃ γιγνώσκοι· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰ ἐμὰ παντελῶς. διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν εἰ αὐτὸς διδάσκοι τὴν γνώμην ἔχεις περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος, ἀπεκρίνατο. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀδίκως γὰρ ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, ἐρωτῶ Ὑσπάσιον ἀπῶμαι. καὶ ὁ Ὑσπάσιος εἶπε, ναὶ μὰ Δία, ἔφη, γε. τί δ' ἐστὶν, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μὲ δή· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ ὡς οὐκ οἷόν τέ σοι μένειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεμίσθωκε, καὶ ὁ Κῦρος, τί λέγεις; ἔφη, καὶ τοῦτο σὺ ἐκώλυσας ὑξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; μὰ Δί', ἔφη. ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις πρεσβεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιλεπτον προσελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ὑπισχνεῖσθαι ἢ ἔκαστα διεξέρχῃ. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, σὺ δὲ οὐκ ὑπισχνῇ οἴκαδε ἀπελθεῖν; μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑσπάσιος, οὐδὲ ἀπειμί γε, ἀλλὰ μᾶλλον στρατηγήσω ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τυπτεῖν δεόμενον τῶν Λασυρίων.

2. Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον πρὸς ἀλλήλους. ὁ δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ὑπὸ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες συνῆλθον οἱ ἕδεν. καὶ σιωπὴ ἐγένετο, Κυαξάρης εἶπεν ὧδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω, καὶ πρεσβεύω πρὸς ἐμὲ Κύρου, εἰκός με ἄρχειν λόγου. νυνὶ δέ μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι περὶ τούτου * διαλέγεσθαι πρῶτον, ὁπότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ ἔτι ἔτι, ἢ διαλύειν τὴν στρατιάν. λεγέτω δή τις, ἔφη, περὶ ἀμφοτέρων τούτων γνώσεται. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἴ τι δεῖ λόγων αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ὅτι οἴδα ὅτι ὑμεῖς μένοντες πείσω κακὰ πεισόμενοι τοὺς πολεμίους, ἢ σωζόμενοι· ὅτε δὲ χωρεῖς ἡμῶν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἂν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, ἡμῖν γε μὲν ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, ἡμεῖς δὲ ἂν λέγοιμεν, ἔφη. περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι ἔτι, * ὅπως μὲν δὴ στρατευόμενοι, ὡς ἔοικε, χωρεῖ συμφέρει; ἡμεῖς γὰρ ἐν πολλῷ χρόνον δίκα τὸν ἡμέτερον πλοῦτον στρατευσάμενοι, δίκαιον ἔσομαι, ὡς καὶ ὑμεῖς

μεῖς

γε. τοῦτο σὺ ἐκώλυσας ὑξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; μὰ Δί', ἔφη. ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις πρεσβεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιλεπτον προσελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ὑπισχνεῖσθαι ἢ ἔκαστα διεξέρχῃ. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, σὺ δὲ οὐκ ὑπισχνῇ οἴκαδε ἀπελθεῖν; μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑσπάσιος, οὐδὲ ἀπειμί γε, ἀλλὰ μᾶλλον στρατηγήσω ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τυπτεῖν δεόμενον τῶν Λασυρίων.

γε. ἀδίκως ἄρα ἐγὼ Ὑσπάσιον τῶδε καταισχύνομαι νὴ Δία, ἔφη Ὑσπάσιος, ὦ Κῦρε. ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτᾳ τῷ ὑπὸ τοσούτῳ μόνον ὡς οὐκ οἷός τε

2.

γε. λέγεται.

γε. ὁπότε οὐδὲ.

μεῖς ἐπίσασθε. ὅπῃ τούτῳ Ἀρταβάζῳ, ὁ συγγενὴς ἦν τε φήσας Κύρῳ, εἶπε τάδε, ἐγὼ γάρ, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν. ἔτοι μὲ γέρ
χ. ἔπ δεῖν. φασιν * ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅπ οἴκοι ἥμεν, ἐστρατευόμεθα. καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῷ ἡ μετέρων ἀγομένων, καὶ πρὸς τῷ σφετέρων φρουρίων, ὡς ἐπ βαλλομένων, πολλάκις πρόσγματα εἶχον, φοβούμενός π καὶ φυλάττων, καὶ ταῦτα ἔπασχον τὰ οἰκεῖα διὰ πανών. νυν
χ. φρούρια, ἃ φοβοῦμαι, ἢ φοβοῦμαι ἐκείνους· ἐνιοχ. δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω τὰ τῷ π. ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων * φρούρια, καὶ ἃ φοβοῦμαι ἐκείνους, ἐν ἰοχοῦμαι ἢ τὰ ἐκείνων; πίνω ἢ τὰ τῷ πολεμίων. ὡς ἡ τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν ἦσαν, δὲ ἑορτήν, ἐμοὶ μὲν ἃ διακε ἔφη, διαλύειν τόδε τὸ πανήγυριν. ὅπῃ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἐγὼ δ' ὦ Ἄνδρες Σύμμαχοι, μέχει μὲν τοῦδε πίνω τῷ Κύρου δεξιάν· ἥδεν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπό χετο. εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δηλονότι ὁ μὲν Ἀσσύ ριος ἀναπαύσεται, ἃ πίνων ποιναὶ ὧν τε ὑμᾶς ἐπιχείρη ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν ἐγὼ ἂν ἐν τῷ μέρει πάλι ἐκείνῳ δόσω δίκλω ὅπου ὑμῖν φίλον ἡγοῦμαι. ὅπῃ τύρι πᾶσι Κύρον εἶπεν, Ὦ Ἄνδρες, ἆρ' ἐμὲ λανθάνει ὅπως διαλύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γί γνοιτο ἄν, τὰ δὲ τῷ πολεμίων πάλιν αὐξήσει). ὅσοι μὲν γὰ αὐτῷ ὅπλα ἀφήρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵπ πους ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσονται· ἀντὶ δὲ τῷ ἀποθανόντων ἕτεροι καὶ ἐφηβήσουσι καὶ ὀπηδήσουσι. ὥστ ἆρ' ἄθαυμαστὸν εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πρόσγματα παρέ χειν δυνήσονται. τί δῆτα ἐγὼ Κυαξάρει λόγον ἐκέλευσα ἐμβαλεῖν πρὸς καταλύσεως τῆς στρατᾶς; σὺ ἴστε, ἔφη, ὅπ φοβούμενον τὸ μέλλον. ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους παρε όντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατεύσόμεθα, ἃ δυνησόμεθα μάχεσθαι. παρέρχεται μὲν γὰρ δήπου χρόνων, σέχρι οὗ καὶ εἰ μὴ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσὶ, ἀλλὰ μὰ Δία ἃ ἵπποις, ἃ δὲ πεζάποσιν, ἃ δὲ τῷ δήμῳ τῷ στρατιωτῶν· ὧν ἄνευ οὐ μεῖς ἂν ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι. τὰ δὲ ἐπιτήδεια ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐλαυνόμεν, ὑπὸ ἡμῶν ἀνάλωται, ὅπ
χ. ἀναπε κομισμένα. ἢ ἐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ὑμᾶς φοβεῖσθαι· ἀναπεκομισμένα εἰσὶν εἰς ἐρύματα· ὥστε αὐτοὺς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ τῶ τὰ μὴ δυνάσθαι λαμβάνειν. τίς ἂν ὕτως ἀνόητος, ἢ τί ὕτως ἰσχυρὸς, ὃς λιμῷ καὶ ῥίγει δυήσεται ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν ἂν ἔτω στρατευσόμεθα, ἐγὼ μὲν ἂν μι χθίσαι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μάλ

λον ἢ ἔχοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελαθῶσι. εἰ δ' βουλόμεθα ἐπ στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγὼ φημὶ ἔτι χρῆσθαι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ἡμᾶς ὡς πλεῖστα παρασκευάζειν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι. ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείονα ἕξομεν ὁπότερα ἂν βουλώμεθα λαμβάνοντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσονται δ' ὁπότερα ἂν * ἧττον ὦσι, νῷν δ' ἐδὲν διαφέρομεν τὴν ἐν χρείττονι πολλῷ πλεόντων. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέονα μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ πεπολεμωμένον ἐδὲν οἰκειότερον τῶν ἀπόλεσαν καταλείπουσιν· ἢν δὲ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δὲ ὡς ἐυδίας μᾶλλον ἔσται πάντα. ὁ δὲ ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τὴν ἑαυτῶν φυλάττειν, μηδὲ τοῦτο ὀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν γὰρ, ὅπερ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φυλάξομεν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσθεν ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἢν γὰρ ἡμεῖς τὰ * πλησίον αὐτῶν δυνώμεθα φυλάττειν σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες, * βιοτεύσετε· ἢ γὰρ, οἶμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγὺς ἑαυτῶν ὄντων κακῶν ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.

3. Ὡς δὲ ταῦτα ἐρρήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνίσταμενοι καὶ μεμνημένοι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἵν' ἐπιτρέψωσιν αὐτοῖς συμμαχεῖν, τειχεῖσθαι ἔφασαν, ὡς τε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπεὶ ἐώρα πάντας προθύμους ὄντας πρᾶξαι ὅσα ἔλεξε, τέλος ἔφη, εἰ μέλλομεν περαίνειν βουλόμεθα ὅσα φαμὲν, χρὴ ποιεῖν ὡς τάχιστα * ἂν δέοι ἡμᾶς μηχανᾶς μὲν εἰς τὸ καθαρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πρᾶξαι. ἐν τούτῳ ὑπέλαβε μὲν Κυαξάρης μηχανὴν αὐτὸς ἐπισάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλην Γιγάδης· * ἄλλην δὲ αὖτις ὁ Κῦρος ἔφατο πείσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν οἱ Κῦρος καὶ Χαρόπαιος, παρεσκεύαζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ἃς ἕκαστος ἔδει. ἄνδρας δ' ἐπέσπηξε οἱ ἐδόκει ἐπιτηδειότατους εἶναι περὶ ταῦτ' ἔχειν.

4. Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατεινὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ στράτευμα ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότατα καὶ εὐπορησόμενον ὅσα ἔδει πορίζεσθαι· ὅσα

τι ἐρυμνότητος προσδεῖτο, ἐποιήσατο ὡς ἐν ἀσφαλεῖ
ἐὰν μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ προσσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστατοῖεν.
σαντο πρὸς ἣ τάπις, ἐρωτῶν ὃς ὅτι μάλιστα εἰδέναι τὼ
χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξη-
γοῦ ἀεὶ εἰς προϊόμεν, ἅμα μὲ ὅπως ὁπλεῖται λαμβάνωσι τὴν
στραπᾷ τὰ ὁπλισθέντα. ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύ-
οιεν διαποιούμενοι τὴ πορείαν, ἅμα δ' ὅπως ἐν τῇ ἀγωγῇ
τὰς τάξεις καταμιμνήσκοιντο. ὁ μὲν ἣ Κῦρος ἐν τάπις ἦν.

5. 5. Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι
ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολ-
λὰ τάλαντα ἀργυρίου καὶ χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα
καὶ κόσμον παντοδαπὸν ὁ μὲν ἂν ὄχλος πολὺς στρατιᾶς
ξε. ἔλεγον ὡς. * ὑπελάμβανεν ὡς ὑπεκπέποιτο ἤδη τὰ χρήματα φο-
al. ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντ. μένος· ὁ δὲ Κῦρος, γιγνώσκων ὅτι οἴχοιτο ζυσκή-
σων εἴπ δυνατὸ * ἀντίπαλον, ἑαυτὸν ἀντιπαρασκευάζεσθαι ἐρ-
ρωμένως, ὡς μάχης ἐπ δεῆσον· καὶ ἐξεπίμπλα μὲν τὴν
τῶν Περσῶν ἵππον, τοὺ μὲν ἐκ τῆς αἰχμαλώτων, τοὺς
δέ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους. πάντα
κε. ἁδὲν, γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο * ἁδὲν, ἐπ
ἁδὲ ἂν ὅ- εἴτις ὅπλον ἐδίδου καλὸν, ὅτε ἵππον, κατεσκεύαζεν ἱ
πλον διδοίη καλὸν, ἁδ' καὶ ἅρματα ἔκ τε τῆς αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθε
εἴ τις ἵπ- ὁπόθεν δυνατὸ ἦν. καὶ τῷ μὲν Τραϊκῷ διφρείαν περὶ
πον. ἕκαστον, καὶ τῷ Κυρηναίων ἔτι νεῷ ἕκαστον ἁρματηλασίαν
κατέλυσε. τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ
Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἁρ-
μασιν ἅπως ἐχρῶντο ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ'
αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἶναι· ἵν' ἐν τῆς δυνάμεως, ὅπερ
κρ. ἁδὲν ἐν ἦν βελτίστων ὂν τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολισῶν μέ-
ρει ἦ, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν * ἁδὲ μέγα μέρος συμβάλ-
λεσθαι. ἅρματα γὰρ πεντακόσια τοὺ μὲν μαχομένους πα-
(ἔχει) πεντακοσίους ἵπποις δ' ἕκαστοι χρῶνται διακοσίοις μ
χιλίοις. ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσι μὲν, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλι
στα πιστεύσαιν οἱ βέλτιστοι, εἰς πεντακοσίους ἕκαστοι δ' εἰσὶ
ἐφ' ὅτιῶν τοὺ πολεμίους βλάπτωσι. ταύτῃ μὲν ἦν τῷ
διφρείαν κατέλυσεν· ἀντὶ ἣ τούτου πολεμιστήρια κατεσκεύ
ασεν ἅρματα τοιχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως συν
τείβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦν γὰρ ἀναστρέψαι καὶ πά
λιν τὰ τὼ πλατέα. τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν,
γρ. ὑπὸ ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων. ὕψος δὲ τούτων ὅσ μέχ
διφρ. ρι ἀγκώνων, ὡς δυνῶνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι * ὅσ

τὴν δίφρων. τοὺς δὲ ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδήρεα ὡς δι- πήχεα πρὸς τοὺς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τὸν ἄξονα εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμ- βαλλόντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, * ὅπω καὶ ἔτι νῦν τοῖς ἅρ- μασι χρῶνται καὶ οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. ἦσαν δ' αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμέναι. καὶ ταῦτα μὲν * ὅ- πως ἐπεραίνετο.

al. ὅπως τι καὶ πῶς ἅρμασι χρῶν.) οἱ ον.

κ. ὅπω συνεπερᾴνετο.

6. Βουλόμενος δέ ποτε κατάσκοπον πέμψαι ὅστις Λυ- δίας, καὶ μαθεῖν ὅ, τι πράττει ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ βατέον εἶναι εἰς Ἀράσπου ἐλθεῖν ὅστις τοῦτο, ὁ φυλάττων τὸν καλὸν γυναῖκα. Συνεβέβηκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοι- αὐτὸ· ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς, ἐναγκάσθη προσσυνεγ- γενῆν λόγους αὐτῇ περὶ * Συρσίας. ἡ δὲ ἀπέφησε μὴν, καὶ ἦν περὶ τῷ ἀνδρὶ, καίπερ ἀπόντι (ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυ- ρῶς) ὁ μέντοι κατεγέρησε τὸν Ἀράσπαν πρὸς τὸν Κῦρον, καὶᾶσα συμβουλεῖν φίλως ἀνδρὶ. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας λόγων * ὑπηρετήσειν τῷ τυχεῖν ἃ ἠθέλετο, ἠπείλησε τῇ γυναικὶ, ὅτι εἰ μὴ βέλοιτο ἑκοῦσα, ἄκουσα πείσοι πιεῖν τὰ τότε ἡ γυνὴ, ὡς ἔδεισε τὸν βίαν, ἐκέτι κρύ- πτει, ἀλλὰ πέμπει * συνοῦχον πρὸς * Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ὅτι τῷ εἰπόντι τὸν ἔρωτα φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρπάγα- γον σὺν τῷ συνόχῳ, καὶ κελεύει αὐτὸν εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ, εἰ δύναιτο, ὡς μὴ κωλύειν. ἐλθὼν δὲ ὁ Ἀρπάγας πρὸς τὸν Ἀρά- σπαν ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, πρᾳκαταθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτὸν λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκρασίαν· ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰχμῆς, ὀλωλεκέναι δ' ἑαυ- τὸν φόβῳ μή τι καὶ παθεῖν ὑπὸ Κύρου. ὁ δὲ ἐν Κύρου κατα- στὰς τοῦτο, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ μόλις μόλις ἔλεξεν, ὦ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ, καὶ ἐν αἰ- σχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι δὲ τούτων ἐγὼ γάρ Θεὸς ἀκέω ἔρωτος. * ἠπίστατο, ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μά- λα φρονίμους δουλοῦντας εἰς οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος. αὐτὸς δὲ ἐμαυτὸν κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε συ- νεῖναι καλοῖς * ἀμελῆσαι αὐτῶν. καί σοι δὲ τοῦτο τὸ πρᾶγμα-

κ. συνεθείας.

κ. ὑπηρε- τεῖν ἀπε- τύγχανεν ἃ ἐβούλ.

κ. ἀκρα- σίαν.

κ. ἠπίστατο.

κ. ἀμελεῖν

τῷ ἐγὼ αἴτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τότε
τῷ ἀμάχῳ πεφάγμαι. καὶ ὁ Ἀσάμας ὑπολαβὼν εἶ-
πεν, ἀλλὰ σὺ μέν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ οἷός
περ καὶ τἆλλα, πρᾳός τε καὶ συγγνώμων τοῖς ἀνθρώπων
ἁμαρτημάτων. ἐμὲ δ' ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι κα-
λοῦσι τοῦ ἄχει. ὡς γάρ ὁ θρὼξ ἐλήλυθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς,
οἱ μὲν ἐχθροί μοι ἐφήδονται, οἱ δὲ φίλοι πρεσβύτερον συμ-
βουλεύειν ἐκπεφοβῆσθαι ἔχειν ἑαυτόν, μή πως καὶ πάθω ὑπό σου,
ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, εὖ πά-
νυ ἴσθι, ὦ Ἀσάμα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἶ ἐμοί τε
ἰσχυρῶς χαρίσασθαι, καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι.
εἰ γάρ ἠθέλοιτο, ἔφη ὁ Ἀσάμας, ὅ, τι ἐγώ σοι ἐν καιρῷ
ἂν ἡδοίμην αὖ χρήσιμος. εἰ πίνων, ἔφη, προσπεσὼν δά-
κρυσι ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶ-
μαι ἄν σε πεισθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. ἔγωγε ναὶ μὰ
Δί', ἔφη ὁ Ἀσάμας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὡς σὲ πε-
φυγὼς λόγον ἂν παρέχοιμι. ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, πρὸς
ἡμᾶς, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λίαν χρή-
σιμον βουλευμάτων κοινωνὸν ἄν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πεπεῖσθαι, ὡς
ἐστε μηδὲν ἧττον σε λελυπηθέναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. ὡς πά-
ντα ῥᾳδίως ἐρεύσομαι ἅν, ἔφη, ἤδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο, * ἴσθι ἐν τῷ πα-
ρόντι ἔχω, τὸ δοκεῖν με ὑπό σου * μελλήσοντά τι παθεῖν
ἐκπεφοβῆσθαι. εἶτα δυνήσῃ, ἔφη, ὑπολιπεῖν πω κτῆμα
Πάνθειαν; δύο γάρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς·
νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μὴ τὸ ἀδίκως σοφιστὸν τὸ ἔρατον
ἓ γὰρ δὴ μία γε ὅσα ἅμα ἀγαθή τέ ἐστι καὶ κακὴ ἅμα,
ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐστί, καὶ ταῦτα ἅμα βού-
λεταί τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν. ἀλλὰ δύο εἰσὶν δύο ἐστὶ
ψυχαὶ, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται·
ὅταν δ' ἡ πονηρά, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δή, ὡς ἔ-
σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολύ. ἐ
τοίνυν καί σοι δίκαιον πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ
ποιεῖν, ἵνα κἀκείνοις πιστότερος ἦς· ἐξάγγειλόν τε αὐτοῖς
τὰ παρ' ἡμῶν, ὅτῳ τε ἐξάγγελλε ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ πρά-
σε λεγόμενα ἐμποδὼν μάλιστ' ἂν εἴη ὧν βούλονται πρά-
τειν. (εἰπὲ δ' ἂν ἐμποδὼν εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκάψαι τὴν
ἐμβαλεῖν πω τῆς ἐκείνων χώρας) τοῦτα γὰρ ἀκούσαν-
τον ἂν παντὶ δόξειεν αὐθρωίζοιντο, ἕκαστός τις φοβούμενος
περὶ τῇ οἴκοι. καὶ μήν, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὁπλίζων χρὴ
ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν ἐξυτάξαι ἡμᾶς ὦσι, ταῦτα μανθά-

ἡμῖν καιρὸς εἰδέναι ἔσται. συμβάλλε δ' αὐτοῖς καὶ σκοπεῖσθαι ὅπη ἂν δοκῇ κερδαίνειν ἔτι. ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν ἀναγκαῖον ἄπιστα εἶναι αὐτοῖς. μεταπείσεσθαι γὰρ οἰκήσαντι· καὶ ἢν μὲν ἄλλη μεταπείθωνται. ἐξ ὑποψίας παρέξουσι Ἀράσπας μὲν δὴ ὥσπερ ἐξελθὼν, συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας καὶ εἰπὼν περὶ πάντων οἷα ἄριστα συμφέρειν τῷ πράγματι ὠχετο.

7. Ἡ δὴ Πάνθεια, ὡς ἤκουσε τὸν Ἀράσπαν 7.
πέμψασα πρὸς τὸν Κύρον εἶπε. μὴ λυποῦ, ὦ Κύρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους. ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἐάσῃς πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι καταδέχομαι ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον, καὶ δυνάμην ἣν οἶδ' ὅτι ἱκανῶς ἂν δύνηται ἔχων παρέσεσθαί σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν παλαιὸς τῶν νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διαφθεῖραι ἀπ' ἀλλήλων. ὑβρισὴν ἂν νομίζων αὐτὸν οἶδ' ὅτι ἀσμένως ἂν πρὸς ἄνδρα εἶος σὺ εἰ ἀπαλλαγείη. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ δι' ἑπέμψεν· ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα καὶ τἄλλα ἃ ἤκουσε ὡς εἶχεν, ἀσμένως πορεύεται πρὸς Κύρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς * δισχιλίους. ὡς δ' χ. χιλίους.
ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρόσω τὸν Κύρον, εἰπὼν ὃς ἦν· ὁ δὲ Κύρος ἐκέλευε ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλας ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάσαντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ συμφορῶν. ἐκ τότε δὲ λέγει ἡ Πάνθεια τῷ Κύρῳ τὴν ὁπότητα καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκησιν. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, τί ἂν δῶν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ τοιαύτην ἀποδοίμην; τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ * πειρώμενος ὅμοιος περὶ ἐκεῖνον οἷος περ καὶ ἐκεῖνος περὶ σέ; ζ. πειρώμενος ἔφη οἷος περ καὶ ἐκεῖνος.

8 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν ἀνδ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κύρε οὐκ ἔχω τί μεῖζον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον, καὶ ὅσα ἂν ὁρῶ σε πασχάζοντα, συνεργός σοι πειράσομαι γίγνεσθαι ὡς ἂν δύωμαι κράτιστος καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, ἐγὼ ἃ δέχομαι· καὶ νῦν μέν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν, αὖθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεῖπνον σε παρασκευάσω σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις. 8.

9. Ἐκ

9. 9. Ἐκ τούτου ἰὼν ὁ Ἀβραδάτης σπουδάζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ ὁρμητήρια ἅρματα καὶ περὶ τοὺς τεθραμμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντείνειν αὐτῷ καὶ τὰ ἑκατὸν ἅρματα ὧν τὸ ἱππικὸν τῶν ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκέκτητο· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἅρματος παρεσκευάζετο. συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἅρμα τετράκυκλόν τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. ἡ δὲ Πανθία ἡ γυνὴ αὐτοῦ ὧν τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ στρεπτὸν ἐποιήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ θωρηχθῆναι τοὺς ἵππους τοῦ ἅρματος χαλκοῖς, ὥσπερ τοὺς βελτίστους κατεσκεύασατο. Ἀβραδάτης μὲν ταῦτα ἐπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράκυκλον αὐτοῦ ἅρμα, καλὸν νόμισεν ὡς οἷόν τε εἴη καὶ ὀκτάκυκλον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἅγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα· ἦν δὲ τοῦτο τειχοειδὲς μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς ζὺν τοῖς τροχοῖς. τοῦτοι δὲ πύργοι ζὺν τάξει ἀκολουθοῦντες εὐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν οἰκίσκεια φαίνεσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ καὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περὶ ὁδοὺς καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ καὶ τὴν πύργον ἕκαστον ἄνδρας ὀκτώ.

10. 10. Ἐπεὶ δὲ πάντα ζυνεσκεύαστο αὐτῷ τὰ περὶ τὰς πύργους παρῆν ἐλάμβανε τὰ ἀγωγίμα. καὶ πολὺ βάθος ἦν τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας, ἢ τὸ σκαφοειδὲς βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. σκάφων μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ πέντε τάλαντα ἦν ζεύγει· τῷ δὲ πύργῳ, ὥσπερ τριακοντόρου σκευῇ, τὸ ξύλον πάχος ἐχόντων καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, τέτταρες ἐγίγνετο ἕλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγόμενον· ὡς δ' ἔγνω εὔπορον ὂν ἀγωγὴν, παρεσκεύαζετο ὡς ἅμα ἄξων τὰς πύργους ζὺν τῷ στρατεύματι· νομίζων καὶ ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐδαιμονίαν.

11. 11. Ἦλθον δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τὸν Ἰνδὸν κήρυκες ἔχοντες, καὶ ἀπήγγελον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰνδὸς ὀπίσω λέγει τοιάδε· ἐγὼ, ὦ Κῦρε, ἥδομαι ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σε ξένον εἶναι. καὶ πέμπω σοι κήρυκα· καὶ ἂν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου. ἐπίσταται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ἃ, τι ἂν σὺ κελεύῃς ἀκούσας δὲ, ὁ Κῦρος εἶπε, κελεύω τοίνυν ὑμᾶς, τὸν μὲν ἄνω ὁδὸν

ἔνθα κατεκλιώκατε, φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῶν ὅπως ὑμῖν ἥδιστον ὄζει· πρᾶϊε δέ μοι ἐλθόντες ὑμεῖς εἰς τὰς πολεμίους, ὡς παρὰ τὸν Ἰνδὸν περὶ συμμαχίαν, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ, τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγέλλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἴσομαι τούτων ἢ ὅπερ χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν ἄλλοις ἐπικίτες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ τοιοῦτοι οἷοί περ ὑμεῖς ἄνδρες πανοῦργοι καὶ τὰ * βουλεύματα καταμανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ, ἀκούσαντες ἡδέως καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἅπερ ἐκέλευε καταμαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλείστα ἐν τοῖς πολεμίοις, ἥξειν * ὡς δυνατὸν τάχιστα.

* βουλευόμενα.

* ὡς ἂν δύνωνται.

12. Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα περὶ † πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὲ αἰεὶ ἥδιον μικρὸν * ὑπογιὸν παρεῖχεν ἐπεμελεῖτο δὲ μόνον ἂν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἄλλα κλέειν ἐκέλευε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξεργάζετο δῆτα τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ πολλὰ τοὺς κρατίστους ἐκάστων· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἐφορᾶν ἐπεμελεῖτο ταῦτα ὅπως οἱ * αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται· καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος. καὶ αὐτοῖς δέ, πολλὰ παρεσκεύαστο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πλέονα ἕνεκα μελεπόνων οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

† πόλεμον.

* ὑπογιὸν παρεῖχεν ἐπεμελεῖτο δὲ μόνον ἂν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἄλλα κλέειν ἐκέλευε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξεργάζετο δῆτα τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ πολλὰ τοὺς κρατίστους ἐκάστων· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἐφορᾶν ἐπεμελεῖτο ταῦτα ὅπως οἱ * αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται· καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος. καὶ αὐτοῖς δέ, πολλὰ παρεσκεύαστο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πλέονα ἕνεκα μελεπόνων οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

12. Mel. ἐπινοῶν ut in quod. Vet. Steph.

* αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται.

13. Τῷ δὲ Κύρῳ ἡδὺ μὲν ἀποτελεσθὲν ἦν ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπαγωγὸν ἦν καὶ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα ἅττε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτης ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε καταστάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅ μαλα ἐπεποίκει Κῦρος Κυαξάρῃ εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον μεταστάσαι ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιδυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ὅπως τὰς κεκμηκυίας δὲ ἐκτεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξότην καὶ ὁ μὲν στὰς ὅπως εἶχε τῷ ζεύγει ὡς ἦν

13.

δη παντελῶς κεκρατηκώς, καὶ ἡδὲν ὄντα τὰ τῆδε πολεμίων.

14. Ἐπεὶ δ' ἔπω διακεκμέναν ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῆδε πολεμίων, ἃς ἐπεπόμφει Κῦρος ὅπι * κατασκοπῆ, καὶ ἔλεγον ὅπ Κροῖσος μὲ, ἡγεμὼν καὶ στρατηλὸς πάντων ἱρημένος εἴη τῆδε πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦπ πάσῃ δυνάμει ἕκασον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, πῶτα δ' τελεῖν καὶ μισθωμένους ἃς δύναντο, καὶ δωρεμένους οἷς δέοι· ἤδη δ' καὶ μεμισθωμένας εἶ) πλλὰς μὲ Θρακῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους δ' τοξοφόρους καὶ ἀσπιδοφόρους, καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἁρμασι τὰς ποδήρεσι, καὶ δόρασι μεγάλοις (οἷά περ καὶ νῦν ἔχασι) καὶ κοπίσι· * τοξοφορεῖν δ' καὶ Κυπρίων στράτευμα ἔπ, παρεῖναι δὲ καὶ Κυπ. στρατεύμα παρ. δ' ἤδη καὶ Κιλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺ Ἀσσυρίους, καὶ Ἴωνας δ' καὶ Αἰολέας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺ Ἕλληνας τοὺ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἠναγκάσθ ἕπεσθαι· πεπομφέναι δ' Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας, συλλέγεσθ δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προϊέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺ εἰς Θύμβαρρα, (ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῆδε ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῆδε κάτω Συρ. Θύμβαρρα γρ. καὶ, Θυμβρεάϊα γρ. καὶ, Θύμβραν. γρ. καὶ, Θυμβραΐδα. ἐκυκλοῦντο in Steph. Edit. είας) καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρησκέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι. ἐπεμελεῖτο γὸ ὁ Κῦρος ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὧν ἔμελλε πύσεσθαί π· ἔπεμπε δὲ καὶ δήλοις ἐοικότας κατασκόπους ὡς αὐτομόλους) ὡς δ' ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατὸς τῆ Κύρῳ, ἐν φρονητίδι τε ἕκασος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκὸς, ἡσυχαίτερός τε ἦ ὡς εἰώθασι δειφοίνων, φαιδρός τε ὁι πολλοὶ ἐφαίνοντο· ἐλυπεῖτό τε, καὶ μεσὰ ἦν πάντα ἀλλήλοις ἐρωτώντων περὶ τάτων καὶ διαλεγομένων.

15. Ὡς δὲ ἤκουσε ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τούς τε ἄρχοντας τῆ στρατεύματος καὶ πάντας ὁπόσων ἀκουόντων βλάβη ἐδόκει τις γίγνεσθ, καὶ προθυμκμένην ὠφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑφ' ἑαυτοῖς, καὶ ἄλλῳ εἴ τι βούλοιτο τῆ ὠφελίμων * προϊέναι ἀκροώμενον τῆ λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοι ὑμᾶς * συνεκάλεσα ἰδὼν πυκνοὺς, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῆ πολεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δεινῶ

κεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἴπερ ὑμῶν ὅπου μὲν οἱ * πολέμιοι χρ. πολέμιοι.) συλλέγεσθαι δέδοικεν, ὅπου δ' ἡμεῖς πολὺ μὲν πλείους μοι συλλέγεσθαι ἐγγύθεν νυνὶ ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δ' ἄμεινον.) δεῖν σοὶ * Θεῷ παρεσκευάσμεθα νυνὶ ἢ πρόσθεν· ταῦτα χρ. Θεοῖς. δ' ἐρῶντες ἀ δαρρεῖτε. ὦ πρὸς Θεῶν, ἔφη, τί δῆτ' ἂν ἐποίησατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῶν νῦν ὄντα ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσόντα; καὶ πρώην μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς ὅτι πάλιν ἔρχονται), ἔχοντες ἐν τῇ ψυχαῖς ἥν ποτε νίκην ἐπήσαντο· ἔπειτα δὲ, οἱ τότε ἐκκόψαντες τὴν τάξιν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς * ἀκροβολίσεις, νυνὶ ὅτι ἔρχονται), καὶ ἄλλοι γε. ἀκροβολισταὶ ὅμοιοι τότε τοῖς πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ ὅτι ὁπλίται πολεμίοις. σάλπιγγος τοὺς πέζους τότε ἐνίκων, νυνὶ ὅτως καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται· καὶ τὰ μὲν τάξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλτὸν δὲ ἕν ἑκάστου λαβόντες, προσελαύνειν δύνανται), ὡς ἐκ χειρὸς πρὸς μάχην πιστόμενοι· ἔπ' ὄπλα ἔρχεται, ἃ οὐχ ὅπως ἐσήξεται, ὥσπερ πρόσθεν ἀποστραφέντα ὡς εἰς φυγήν, ἀλλ' οἵ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ ἐν ταῖς ἅρμασιν, οἵ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐπὶ ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι· δόρατά τε σφίσιν ἐστὶ τοῖς ἅρμασι προσπέφυκεν, ὡς ἐλῶντες καὶ ἐπὶ ὑμᾶς εἰς τὰς τάξεις τὴν ἐναντίαν. πρὸς δ' ἔπ πάμπολοί εἰσιν αὐτοῖς ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἑκάστην ἑκατὸν ἵπποι ἂν ἀναχοῖντο ἰδόντες· ἔπ' ὄπλα πύργους ἔχοντες προσίασιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν αὐτῶν ἀρήξουσιν, ὑμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσιν ἐν τῷ ἱστοπέδῳ μάχεσθαι. εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοί τι ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὅτι Κροῖσος μὲν ἦρχε τῶν πολεμίων στρατοῦ, ἐπὶ πάσῃ Σύρων καὶ ἐθνῶν ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δ' ἰδὼν ἡττημένους, ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις, φεύγων ὤχετο· ἔπειτα δὲ διαγγέλλει) δήπου ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐκ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι) μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται) ὡς ἄμεινον μαχουμένους σφῶν ἢ αὐτούς. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι), τὰ δ' ἡμέτερα φαῦλα, τίνας ἐγὼ φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους. πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ὠφελοῖεν, ἢ παρόντες.

16. 16. Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε, Ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴ τινες ἐπευθρώπαζ ἀκούσαντες ἡμῶν ἀγελελομμένων. οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθημεν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες, ὥσπερ γε ἔφη, ἡ τινῶν βιαιομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀφεστήξειν, ἀξαγελθεῖν τί ἔργον ὃ ἀνάγκη εἴη πρὸς τῶν ἀείσω ἐξεργάσασθαι. οὐδεὶς δ' ἂν, οἶμαι, ἠθέλησε τοῦτο ἀκούσας. ὥστε τοίνυν καὶ
γρ. ὀξὶ πειλοιπον. ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅτι ὀξί τι λοιπὸν ἔργον ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκευωρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι· ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ οὐ πρὸς Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατα ὀξί, καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ πρὸς Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλαὶ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλεῖστα ἔρχονται ἢ ὅσα τις ἐώρακεν ἀγαθά· ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα δαῖτον καὶ τέκνων καὶ Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ συμμαχοῦντες ἥδησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπῄνεσαν.

17. 17. Καὶ μὴν δὴ, ἔφη, ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα, ὅπως τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν δᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν, πλείω
γρ. ἄλλη πως. δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ ὥσπω λέγω· εἰ δέ τις * ἄλλως πως γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶδ ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω.

18. Ἐπεὶ δὲ συνῆρεσεν μὲν πολλοῖς ὡς χρεὼν εἴη τι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκεύασται· ἰοῦσι δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὑποζυγίοις τεττάρεσσι χρωμένοις, μὴ μεῖον εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογίζομαι ἐνδέκατον πλείονων ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδὸν, ἐν ᾗ ἅδην εὑρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων. διεπεπύσμην γὰρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναντο, συσκευάζεσθαι ἐν χρῇ στον μὲ ἱκανόν· (ἀνάγκη γὰρ τοῦτο ὑπομάχεσθαι ὅτε ζῆν δουλεύοντας ἂν) οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ

ἔχειν ἕκαστον ὅσῳ ἱκανὸς ἔσῃ ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδρεῦ-
ποτεῖν. πολλὴ γάρ ὅτι τῆς ὁδοῦ ἄοινοι, εἰς ἣν ἂν
πάνυ πολὺν οἶνον ζυσκαπτώμεθα, διαρκέσει. ὡς ἂν μὴ
ἐξαπίνης ἄοινοι ἡγούμενοι νοσήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ
ποιεῖν· ὅτι μὲν νῦν εὐθὺς ἀρχόμεθα πίνειν ὕ-
δωρ. τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες ἀ πολὺ μεταβαλλόμεν. καὶ γὰρ
ὅσις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένῳ ἀεὶ πρὸς μάζαν ἐ-
σθίει· καὶ ὅσις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι διδομένων τὸν ἄρτον. καὶ
τὰ ἑφθὰ ὧν πάντα μετ' ὕδατος τὰ πλείστα ἐσκεύασται.
μὴ γὰρ τοῦτον εἰ οἶνον ὀπτίνομεν, ἥδιον μέσον ἔχουσα ἡ
ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα ὧν καὶ τὸ μὴ τὸ δεῖπνον ἀφ
αιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν * μάθωμεν ὑδροπόται ἡγούμενοι. ἡ mel. λάθω-
δὲ καὶ μικρὸν * μεταλλαξις πᾶσαν πέφυκεν ὑποφέρειν μεν.
τὰς μεταβολάς. διδάσκει δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἀπάγων ἡμᾶς χ. ἡδεάλ-
καὶ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὸν θάλ- λαξις.
πος, καὶ ἐκ τοῦ θάλπους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα. ὃν χρὴ μι-
μεῖσθαι, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν παρεσκευασμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖ-
σθαι. καὶ τὸ σῆς σταμάτων ὃ βάσῳ εἰς τὰ ὀπτήδεια * κα- fort. κατα-
ταδαπανᾶται. τὰ μὲν γὰρ ὀπτήδεια παρεσκευάσται ἐκ ἀ- δαπανᾶται.
ρχῆς ἕσῃ σταμάτων ὃ ἐνδεηθέντες μὴ δείσητε ὡς ἐκ
δέως καθαιρήσετε· εἰ δ' ὃ μὴ, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. ἐσθὶς μὲν
τοι ὅτῳ ὅδιν ἀφοδοποτέρᾳ παρῇσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ
κάμνοντι ὀπωρεῖ. ὄψα δ' χρὴ συνεσκευάδζ ὅσα ὅδι ὀξέα
ὀπτεῖσθαι καὶ δεμέα καὶ ἁλμυρά. ταῦτα γὰρ ὀπτόν
τα ἄγει καὶ ὀπτεῖσθαι ἀρχεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς
ἀκίδεια, ὅπως ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη ζῆτον λαμβάνειν, χει-
ρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι αἷς σιτοποιησό-
μεθα. τοῦτο γὰρ κυφότατον τῆς σιτοπωϊκῶν ὀργάνων.
ζυνεσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀθενοῦντες δέονται ἀνθρω-
ποι. τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἢν δὲ τύ-
χωσι τοιάδε ζυνῶσται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἰ-
άματα. τὰ γὰρ πολεῖσα καὶ ἀνθρώπους καὶ ἵππους ἡμῖν
ἐρπίωται· ὧν καταπονουμένων καὶ καταῤῥηγνυμένων ἀνάγ-
κη ἀργεῖν, ἢν μήτις ἔχῃ φειζυγά. ὅστις δὲ παιδάσται
καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι,
ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνλω φέρεσθαι. ὁ γὰρ λόγχης ἀκονῶν,
ἐκεῖσῳ καὶ πρὸς ψυχήν τι πεφάκασε. ἔστι γάρ τις αἰ-
σχύνη, λόγχην ἀκονῶντα κακὸν εἶ). ἔχειν δὲ χρὴ καὶ
ξύλα φειτλεα καὶ ἅρματα καὶ ἁμάξας. ἐν γὰρ πλα-
τεῖς πεφέξει πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπορούμενα εἶ). ἔχειν

δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ὅπως ταῦτα πάντα ἐν ὀλίγῳ ἀπαλλαχθῆ χρεμετίζειν εὐθηγήσονται. τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινες οὐκ ἱκανοὶ ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ μύλον καὶ σμινύλιον καὶ ἄμαξαν ἑκάστην, καὶ καὶ τὸ νωτοφόρον δὲ ἀξίνλιον καὶ δρεπάνιον. ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἑκάστῳ, καὶ ὑπὲρ τῶν κοινῶν πολλάκις ὠφέλιμα γίνεται. τὰ μὲν οὖν εἰς ὁπλοφόρον δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῆς ὁπλοφόρων ἐξεπίζεσθε τοὺς ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς. ἃ γὰρ δεῖ παιδεύειν ὅτι ἂν τις δεήσῃ τούτων· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ὅσα δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν ὑμεῖς οἱ τῆς σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξεπίζεσθε, καὶ ἃ μὴ ἔχοντα καταισχύνῃ ἀναγκάζει, ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῆς ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲν διαγεγραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐν τῆς ἀκοντιστῶν, καὶ τοὺς ἐν τῇ τοξοτῶν, καὶ τοὺς ἐν τῇ σφενδονητῶν. τούτους δὲν χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῆς τοξοτῶν, σμινύλιον, τοὺς δ' ἀπὸ τῆς σφενδονητῶν, ἄμυλον· τούτους δ' ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῆς ἁμάξης κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως ἤν τι δέῃ ὁδοποιεῖν, εὐθὺς ἐνεργοὶ ἦτε· καὶ ἐγὼ, ἤν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. ἄξιον δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ ὄντας τοῖς ὀργάνοις χαλκέας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως ὁπόσα ἂν δέῃ καὶ τούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπῃ. ἐπὶ δὲ ὁπλοφόρου μὴν τάξεως ἀπολελύσθω. ἃ δ' ἐπέσκηπτον τῷ βουλομένῳ μισθὸν ὑπηρετοῦντες, ἐν τῷ τεταγμένῳ ἕκαστα ἦν δέ τις καὶ ἔμπορος βέλτιστα ἕκαστα πωλεῖν τῷ βουλομένῳ, τῆς μὲν στρατιᾶς ἡμερῶν τὸ ὀπισθόδομα ἔχειν. ἢν δέ τι τῆς πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων στερίσκηται. ἐπειδὰν δ' αὖται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλείτω ὅτου ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῆς ἐμπόρων πλέον ἀργυρίου πανήγυριν φαίνηται, οὗτος καὶ τῷ τῆς συμμαχίας καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπορίαν, χρωσῦσος ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς ἱκανοὺς παρούσης συνὶ τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προσαγορεύω· εἴ δέ τις τι καὶ ἄλλο δέον ἐπορᾷ, σοὶ ἐμὲ σημαινέτω. καὶ ὑμεῖς μὲν ἀκούοντες συνεπαινεῖτε, ἐγὼ δὲ εὔομαι ὅτι τῇ ὁρμῇ. ὅταν δὲ τὰ τῆς θεῶν καλῶς ἔχῃ, σημανῶ μὴν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τοὺς στρατιώτας

χρ. τούτων δὲ τοὺς μ. α. τῆς ἀκοντιστῶν χρὴ πελ. χρ. ξυλοτόμον.

χρ. ὅπως ὧν τι δέῃ

ρημία ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δ', ὦ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτῶν ἕκαστον τάξιν συστρεπτάμενοι πρὸς ἐμὲ φάντες * συμβαλεῖτε, ἵνα τοὺς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρους * καταλάβητε. ιθ. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκεύαζοντο, ὁ δ' ἐδύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρμητο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ὑπεστρατοπεδεύσατο ὡς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τὶ ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις πόλις ἐνδεόμενος γυοίη, τοῦτο ἐπαρασκευάσαιτο. Κυαξάρης μὲν ἦν τῶν Μήδων ἔχων τὸ πρῶτον μέρος, κατέμενεν ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρόσω ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διεσκεδασμένους καὶ σκοποὺς αἰεὶ ἀναβιβάζων ὅπῃ τὸ πρόσθεν εὐσκοπώτατα. μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπως μὴ * πεδινὸν εἴη, πολλῶν ὁρμαθοὺς ποιούμενος τῶν * ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὅπου δὴ φάλαγξ ἐφεπομένη * εἴη τῶν σκευοφόρων ἐλλείποιτο, οἱ προσυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενότερα εἴη ἢ ὁδὸς, διὰ μέσα ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι· καὶ εἴπ ἐμπαλιν οἱ καὶ ταῦτα μεμαθήκοτες αὖ τῶν στραπωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις ὥσπερ ἑαυτοῖς ἔσχοσι τὰ σκευοφόρα. ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις καὶ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἴέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι· καὶ σημεῖον δὲ ἔχων * τῷ ταξιάρχῳ ὁ σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτῶν τάξεως· ὥστε ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτῶν ὡς μὴ κωλύοιντο. καὶ ὅτου ποτὲ δέοι, ἔστε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σωώτερα ἦν, καὶ θᾶττον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στραπῶται.

κ. Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ἀνθρώπους λαμβάνοντες καὶ χιλὸν καὶ ξύλα καὶ κοπρίζυλα δὲ ἐώρων ἕτερα τοιαῦτα ἀγροικά τε καὶ νεμόμενα. καὶ τὰ πρόσω αὖ * ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετρεϊζόμενον ἢ καπὸν ἢ κονιορτόν· ὃν τούτων ἁπάντων ἐλέγιασκον ὅτι εἴη ὡς πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμπει ὁ σκοπάρχης τινὰ ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύτης τῆς

σκοπαῖς

ιθ.

κ.

γρ. συμβάλλετε.

γρ. καταμάθητε.

γρ. ἐλύνατο.

γρ. πεδίον.

γρ. ἁμαξῶν. γρ. ἐφεπομένη ἔῃ τῶν σκευοφόρων ἐλλείποιτο. εἶτα σκευ. οἱ προσυγχάνοντες ἐπεμέλοντο ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενότερα εἴη ἡ ὁδὸς, διὰ μέσα ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι· καὶ εἴπ ἐμπαλιν οἱ καὶ ταῦτα μεμαθήκοτες αὖ τῶν στραπωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις ὥσπερ ἑαυτοῖς ἔσχοσι τὰ σκευοφόρα. ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις καὶ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἴέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι· καὶ σημεῖον δὲ ἔχων τῷ ταξιάρχῳ ὁ σκευοφόρος ἡγεῖτο γρ. ὁ τῷ ταξιάρχῳ σκευ.

γρ. ἀφορῶντες.

σκοπᾶς ὅ, τι ἂν ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐκέλευσε σκεψαμένους συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. οἱ μὲν δὴ ταχὺ ἔπραττον τοῦτο ἑκάστοτε· αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ καταχωρίζειν, ὅπως παρασκευάσαιντο ὅσα ἔδει χρῆναι εἶναι πάνυ ὁμαλῇ ἔδει). καὶ πρῶτον μὲν ἀσφαλῆ παρηγύησεν, ἔπειτα δὲ μύοντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον πρᾶττειν. ἐπεὶ δὲ ἤσπιζε, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τοὺς μηχανῶν τε καὶ τοὺς σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἁρμαμαξῶν. καὶ ὅτι μὴ συνήεσαν· οἱ δὲ καταβαίνοντες εἰς τὸ πεδίον, συλ-
γρ. συλ- λαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον. οἱ δὲ * ληφθέντες ἀνερω-
ληφθ. τώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἔλεγον ὅτι ὑπὸ τοῦ στρατοπέδου *ἥ-
γρ. εἶεν κοιεν, προσελαύνοιεν δὲ ἐπὶ μιᾶλον, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα παρελ-
προσελαυ- θόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων
νόντες ὅτι ἀπάνια πάντα εἶεν). καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας πάλιν,
γρ. ἔλεγον ἔφη, ἄρ', ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; οἱ δ', ἔλεγον ὡς
ὅτι ἐπὶ δύο δύο παρασάγγας. ὅπη τάττοιτο ἥρετο ὁ Κῦρος, ἠμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; ναὶ μὰ Δί' ἔφασαν, καὶ πολύς γε, ὡς ἐγγὺς ἤδη ἦτε προσιόντες. τί δῆτα; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες; (τοῦτο δ' ἐπήρετο τοὺς παρόντων ἕνεκα) ἀ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, ἀ μὲν δή γε ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο. νυνὶ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, πῶς ἔχουσιν; ἐκπάπονται, ἔφασαν, καὶ σχεδὸν τετάρτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. ὁ δὲ πᾶσιν, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ὄρνις; οἱ δ' ἔφασαν, αὐτός τε Κῦρος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτοι μέντοι ἐλέγοντο φυγάδες εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο ὡς ἐγὼ βούλομαι.

21. 21. Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αὐχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου, λέγων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ φαίνοιτο καὶ ἡμεῖς μέν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους
γρ. συχνὸν ἰδεῖν τόγε τὸ στράτευμα· καὶ γὰρ πολὺ τὸ πάχος ταύτης
γρ. μᾶλλον ἄλλοι ὡς τριακόντα ἱππεῖς * συχνῶς προσελαύνει· καὶ
ἔφη, καὶ * μᾶλλον κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἵνα βουλόμενοι λαβεῖν, ἢν
αὐτοῦ. δυνώμεθα, τῶν σκοπῶν. ἡμεῖς δὲ ἦμεν μίαν δεκὰς οἱ σὺν

* χαίτης

ταύτη τῇ σκοπῇ. καὶ ὁ Κῦρος ἐπέλαβε τῆς τοῦ αὐτὸν χ. ταύτης
ἐπὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὸν σκοπὸν, ἀδήλους τὸ σκοπῆς.
τοῖς πολεμίοις ἀπορεμίαν ἔχειν. ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκὰς
ἡμετέρα λείπῃ τὸ σκοπὸν, ἐξαναστάντες ὁπόθεν τοῖς
ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὸν σκοπὸν. ὡς δ' ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ
ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σὺ, ἔφη, ὦ Ὑσπάσπα,
τὸν χιλιοστὺν τῆς ἱππέων λαβὼν, καὶ ὁπόθεν φαίνηται ἀντίος χ. ἐναν-
τῇ τῆς πολεμίων τάξει. διώξεις ὃ μηδαμοῦ ἐς ἀφανὲς, τίον.
ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαί σε διαμένουσιν ὁπομεληθεὶς πάλιν ἴθι.
ἂν δ' ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιὰς προσκαλῶσιν ὑμῖν
τινες, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας.

22. Ὁ μὲν δὴ Ὑσπάσπας ἀπὼν ὡπλίζετο· οἱ δὲ ὑπηρέται 22.
θλαυνον ἐυθὺς ὡς ἐκέλευσεν. ἅπαντα δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐν-
τὸς τῆς σκοπῶν Ἀρβάκας συὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὁ πεμφθεὶς
πάλαι κατάσκοπος ὁ φύλαξ τῆς Σκύθου γυναικός. ὁ μὲν
δὴ Κῦρος, ὡς * εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸ ἕδρας ὑπολύτα χ. ἤκουεν.
τὸ ἀπὸ καὶ ἐδέξιοῦτο· οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ εἰκὸς, μηδὲν εἰ-
δότες, ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως ὁ Κῦρος
εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄξιος. νῦν γὰρ ἤδη
πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τότε ἔργα. ὃς τότε
μὲν ὑπηνδεὶς ἀδενὸς ὤχετο, ὅτε ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ'
ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῶν μαθὼν τὰ τῆς πολεμίων σαφῶς
τὰ ὄντα ὑξαγγείλειεν. ἃ μὲν ἂν ἐγὼ σοι ὑπεσχόμην, ὦ Ἀ-
βάκα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δί-
καιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ Ἄνδρες, τὴν τιμὴν ὡς χ. μηδὲν
μεγίστην ἀνδρὶ. ὅτι γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε ἐλάσσω τῶ
μᾶλλον ὑπέσχεν ἢ ἐθαρρήθη. ἐπὶ τούτοις δὴ πάντες ἠσπά- ἀληθὲς
σαντο τὸν Ἀρβάκαν καὶ ἐδεξιώσαντο. εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τό μηδὲ μείω
μὲν ἄλις εἴη, ἃ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, τὰ τῆς
μεγὼ ὦ Ἀβάκα, καὶ * μηδὲν μείω τὸ ἀληθὲς τὰ τῆς χ. ἰσχυρό-
πολεμίων· κρεῖττον γὰρ μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ τερα.
μείω ἀκούσαντας μείζονα εὑρίσκειν. 23.

23. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀβράκας * ὡς σαφέστατά γ' ἂν χ. ὡς ἂν
δείην ἐποίουν· συνεξέπεμπον γάρ πῃ σὺν αὐτῷ. σὺ ἀσταλέσα-
μὲν, ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, ἃ τὸ πλῆθος μόνον οἶδα, ἀλλὰ τα εἰδείην
καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. ἐγὼ μὰ νὴ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀβράκας, ὁπόσον τὸ
καὶ διαφέρει τὸν μαχὸν πιεῖσθαι. ἀλλ' ὅμως, ἔφη στρατιμὰ
Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν φαῦλον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. ὅδιν ἐπι-
μέγιστοι εἶναι φησὶν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τεια-
κοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῆς Αἰγυ- χ. αὐτοῖς.

πτίων

πλίων. ὅτι ἀπέχθην ἀμφὶ τὰ πεπαρῳκότα σάδια. φάγε γάς μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὁπόσην κατεῖχεν χωρίον. οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰσὶ πῶς εἰσι πεζομάχοι· ὅπλα εἶπας, πολὺ ἄμεινον Αἰγυπτίων. τούτους δ' οἱ μυριάρχαι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πλαγίους τοὺς μυριοστύας ἑκάστην. τὸν γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον * ἔφασαν εἶναι τάξεως. καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς ὅπως πάντως. ἐβούλετο γὰρ ὅπλεσον ὑποφαλαγγῆσαι τὸ σὺν σχεδίᾳ. ἐπιτυμβίου. ὡρᾷς τί δή, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιδυμῶ; ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ ὠκιστῷ κυκλωσόμενον, καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἴσως ἂν εἰδεῖεν οἱ οἱ κυκλέμενοι κυκλωσεῖν. ἀλλ' ἃ μὲ παρά σε καιρὸς μαθεῖν ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς ὃ χρὴ, ὦ ἄνδρες, ὅτω ποιεῖν. ἐπεὶ μὲ ἐπεισᾶν ἐνθένδε ἀπελθόντες ὀπισκέψασθε καὶ τὰ σφῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα. (πολλάκις γὰρ μικρᾶ εὐδαιμονία καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίνεται.) αὖθις ὃ ὡρᾷς, ἕως ἂν ἐγὼ δύωμαι, φράζειν καιρὸς ἀεὶ ἦν, καὶ τοῦτο ὑμῖν ἐνδέχεται. ἔπειτα ὃ τι, ἔφη, ὦ Ἀρτάβα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχει ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχαι ὅπερ νῦν ἔχετε. ὁμοῦ γὰρ τὸ πᾶν ὂν ἐδενὶ ἄρματι ἔτι καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζωννύναι. ὑποφαλαγγίσατε δὲ τοῖς ταξιάρχαις καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίσαντες, εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοστεπάφες. καί πως εἶπεν ὁ μυριάρχων, καὶ δοκῶμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξειν εἰς τοσούτους τεταγμένοι ὡρᾷς ἔτι βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, εἰ δὲ βαθυτέραν φάλαγγες ἢ ὡς ἐξιμεναίδαι τοῖς ὅπλοις ἐπὶ ἐναντίους, * τί σοι δοκοῦσι, ἔφη, τοὺς πολεμίους βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας εἰς μυρίους ἂν βουλοίμην μᾶλλον τεταχθαι· ὅτῳ γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχίμεθα. ὡς ὅσῳ μὲν ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυναῖ, οἶομαι ἥλιον ἐφεξῆς καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῷ. ἀκοντίσας μὲν ἐπὶ τοῖς διαφοροφόρους τάττω, ὅπλα δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξότας. τούτους γὰρ ὡρᾷστοξότας μὲν ἂν τις τοιούτους, οἱ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μαχὴν ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός. ὡρᾷβεβλημένοι δὲ τοὺς διαφοροφόρους μᾶλλόσί γε καὶ οἱ μὲν, ἀκοντίζοντες, οἱ δ', τοξεύοντες ὑπὸ τῆς ὡρᾷδὲν πάντων, λυμαίνεσθαι τοὺς πολεμίους. ὅ, τι δ' ἂν κακοῦργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παρὰ τούτῳ τοὺς συμ-

μάχους

μάχας κινδύνευε. τελευταίους μέντοι σήσω τοὺς ὅτι πᾶσι κελευομένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας ἔστε ἄνω λιθολογήσαι δεῖ, ἔστε ἄνω τῆς σχολῆς ποιούντων ἄδηλον ὄφελος, ἔστε δὲ φάλαγγος, ἔστε ἄνω τῆς πρώτων, ἔστε ἄνω τῆς τελευταίων, * ἢν μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν, ὄφελος ἄδηλον. ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς ἀγγέλλω τάδε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῆς πελτασῶν ἄρχοντες ὅτι τάχιστα τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τοξοτῆς, ὅτι τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δ' ὃς τῆς ὁπλῆς ὅτι πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἑφεδρῶν τε ἑκάστῳ τοὺς καθ' ἑαυτόν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ὀπισθεύειν, τοῖς δὲ κακῶς ποιοῦσιν ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἢν δέ τις στρέφηται, προσδιδόναι δῆλον, θανάτῳ ζημιῶν. ἔργον γὰρ ὅτι τοῖς μὲν προθυμουμένοις * θαρρύνειν τοὺς ἐπιμένοντας καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ, τοὺς ὅτι πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῆς πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὴ ταῦτα ποιεῖτε. σὺ δ', ὦ * Ἀβραδάτα, ὃς ἄρχεις τῆς ὅπως τῶν μηχανῶν, ὅπως τὰ ζεύγη * τὰ τοῦ ὑποζυγίου καὶ τοὺς πύργους φέροντα ἕψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ δή, ὦ Λαβάχη, ὃς ἄρχεις τῆς * σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν, ὅτι τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸ τοιοῦτον στρατόν. οἱ δ' ὑποζυγίου * σοῦ ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς φεύγοντας τοῦ χωρίου ἢ λειπομένους. σὺ δή, ὦ * Καρδάχα, ὃς ἄρχεις τῆς ἁρμαμαξῶν αἱ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάκυσον αὐτὰς τελευταίας ὅτι τῆς σκευοφόρους. ἐπόψεται γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλῆθος δόξαν παρέξει, καὶ ἐνεδρεύειν ὑμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοῖς πολεμίοις ἦν κυκλοῦσθαι * βάλωσι, μείζω τὸ φοβοῦνται ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μείζον χωρίον περιβάλλωσι, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὴ ἄλλο ποιεῖτε· σὺ δή, ὦ Ἀρταβάζη, καὶ Ἀρταγέρσα, τὸ χιλιοστὺν ἑκάτερος τῆς σὺν ὑμῖν ὅτι τάχιστα ἔχετε πεζῶν. καὶ σύ, ὦ Φαρνάχη καὶ Ἀσιαδάτα, τὸ τῶν ἱππέων χιλιοστύν, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκαταπάπτετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὅπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ὑποπλεῖτε καθ' ὑμᾶς αὐτούς. ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. ὅτως δὲ δεῖ ὑμᾶς παρασκευάσασθαι ὡς πρώτους, δηλῶσον ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ δή * ὁ ἄρχων τῆς ὅτι τῶν καμήλοις ἀνδρῶν, ὅπισθεν τῆς ἁρμαμαξῶν ἐπιτάττε· ποιεῖ δ' ὅ, τι ἄν σοι παραγγέλλῃ Ἀρταγέρσης. ὑμεῖς δὲ οἱ τῆς ἁρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος, τὰ

γρ. εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσον.

γρ. θρασύνειν.

γρ. Εὐφράτα.

γρ. τὰ τοὺς πύργους ἀγόντα ἕψ.

γρ. σκευοφόρων ὅτι τῶν μηχανῶν ἀγόντα.

γρ σοῦ τοῦ ὀχλων ἰσχυρῶς.

γρ. Καρδάχα.

γρ. πειρῶ.

γρ. ὦ.

μὲν ἑαυτῷ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα κατασκάπτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοντάρες τῶν ἁρμάτων, ἢ μὲν τὸ δεξιὸν πλάγ. κέρω. ον τῆς στρατιᾶς συνχώσα, ἐπέδω τῇ φάλαγγι ὀπὶ * κέρα, ἢ ὃ τὸ εὐώνυμον.

24. 24. Κῦρος μὲν ὕπω διέτασεν. Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, ἐγώ σοι, ὦ Κῦρε, ἑτοῖμος ὑφίσταμαι πρὸ τοῦ τὸ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τί σοι ἄλλο δοκεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγαθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ὅπη τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσαις, εἰ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ ἤ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο ὅπῃ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκόρωσεν αὐτοὺς, καὶ ἔλαχεν Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφίσατο, καὶ ἐγένετο καὶ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν δὴ ἀπόντες, καὶ ὀπομελετήσαντες ὧν προσεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ φυλακὰς κατασκάψοντες ἐνομίζοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωὶ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο, ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀειρήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλιζον δὲ καὶ ἱππους περσεπωλίσεις καὶ περσερνιδίοις, καὶ τοὺς μὲν μονίππους παραμειδίοις, τοὺς δ' * ὀπὶ τοῖς ἅρμασι, ἀβραμειδίοις· ὥστε ἥστραπε μὲν χαλκῷ, ἤνθει δὲ φοινικίσι καὶ ἡ στρατιά. γρ. ὑπὸ.

25. 25. Καὶ τοῦ Ἀβραδάτου δὲ τὸ τετράρυμον ἅρμα καὶ ἵππους ὀκτὼ παρεκάλουν ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπέχωσεν ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, περιέβαλλε αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κράνος, καὶ περισφυρίδας καὶ φιλλία πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδηνεκῆ διάτορον τὰ κάτω, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ, ταῦτα δὲ ἐποιήσατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε, καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, σὺ δή που, ὦ γύναι, συνεκόψασα τὰ σαυτῆς κόσμον τὰ ἐμὰ μοι ἐποίησας; μὰ Δί', ἔφη ἡ * Πάνθεια, τόν γε πολλοῦ ἄξιον. σὺ γὰρ ἐμοιγ', ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις φαίνῃ οἷος ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσῃ· ταῦτα δὲ λέγουσα ἐνέδυέ τε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλείπετο δὲ * αὐτῆς τὸ δάκρυα καὶ τῶν παρειῶν. γρ. Πάνθεια ἔκλυεν τοῦτο. γρ. αὐτῇ.

26. 26. Ἐπεὶ δὲ καὶ προῆλθεν ὢν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας ὡπλισμένος τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν καλλίστου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου, ἅτε καὶ τὴν φύσιν ὑπάρχων· λαβὼν δὲ καὶ τὸν ὑφηνίοχον τὰς ἡνίας παρεκάλεσε ὡς ἀναβησόμενος

σόμβος ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐν ᾧ τότῳ ἡ Πάνθεια, ὑποχωρήσασα κελεύσασα τὰς παρόντας πάντας, ἔλεξεν ἀλλ' ὅπ μοι, ὦ Ἀβραδάτα, εἴπις ἡ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸ αὐτῆς ἄνδρα μᾶλλον τ' ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν ὅτι ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί ἂν με δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα παρέξεσθαι τ' νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δ' ὅπως ἔχουσα πρός σε, ὥσπερ συοῖδα, ἐπομνύω σοι τ' ἐμοὶ καὶ σοὶ φιλίαν, ἣ μοὶ ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μᾶλλον σε ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γνωμένου κοινῆ γοῦν * ἐπὶ γ. ὀπαδέσασθαι μᾶλλον, ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου καὶ αἰσχυνομένη. ὅπως σαθαι. ἐγὼ καί σε τῶν κρίστων καὶ ἐμαυτοῦ ἠξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ μεγάλων πρὰ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμαλώτων γεγυμνένων καὶ ἐξαιρεθεῖσ' ἑαυτοῦ, ὅτε μὲ ὡς δάλιον ἠξίωσε κεκτῆσθαι, ὅτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ οἰκήματι διεφύλαξε δέ σοι ὥσπερ ἀδελφὴ γυναῖκα λαβών. σὲ δ', καὶ ὅτε ὁ Ἀσσάκας ἀπέκτεινε αὐτὴν ὁ ἐμὲ φυλάττων, καταλιποῦσα αὐτῷ, εἰ με ἐάσεις πρός σε πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σε πολὺ * Ἀσσάκα πιστότερον καὶ ἀμείνονα. ἡ μὲν γὰρ Ἀσσάκα εἶπεν· ὁ δ' Ἀβραδάτης ἀγαθεὶς τοῖς λόγοις, καὶ ὅτε ἄνδρα δίων αὐτῆς τὰς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τ' οὐρανὸν ἐπευ. πιστότερον. ξατο· ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρί, ἀξίῳ δ' Κύρκ φίλῳ τῶν ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς θύρας τῶν ἁρμαμαξῶν διέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐπεὶ δ' ἀναβάντι αὐτῷ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑφηνιοχῶν, ἐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτόν, καταφίλησε τὸν δίφρον. καὶ τῷ θεσθέντι ἤδη τὸ ἅρμα, ἢ δ' λαθοῦσα αὐτὸν συνεπείπετο, ὡς ὑπερφυεῖς καὶ ἰδὼν αὐτῷ ὁ Ἀβραδάτης εἶπε, θάρρει Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. ἐκ τότε δὴ οἱ ευχει καὶ αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι αὐτὴν ἀπῆγον εἰς τὴν ἁμάξαν, καὶ καταπλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. ὦ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἅρματος, ὃ πρόσθεν ἐθαύμαζον θεάσασθαι αὐτὸν μᾶλλον ἢ Πάνθειαν ἀπιόντα.

27. Ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ πρόσθεν ἐκέλευε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ ξύμμαχοι. τὰ μὲν ἱερὰ ἡμῖν οἱ Θεοὶ φαίνουσιν οἷά περ ὅτε πρόσθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνῆσαι ὧν μοι δοκεῖτε μεμνῆσθαι

27.

μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἴοιεν. ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συνενικήκατε μετ'
χ. μετ'. ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων πολλοὶ μὲν συννήφουσι κατ' αὐτῶν, οἱ δὲ ἀμάχητοι ἑκατέρων, οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι φεύξεται τοὺς φιλτάτους ἔχουσιν· ὑμεῖς δὲ οἶμαι ἴστε ὅτι μὴ βοηθόντων τοῖς συμμάχοις ἀνήκεστα μαχεῖσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας * ἀλλήλοις ὁμονόους μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι, πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκποδὼν γένοιντο. ἴσως δή, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἅρματα μὲν ἔχοντες ὡπλισμένα φεύξεσθαι τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὕτως καὶ ἵππους ὡπλισμένους φεύξεσθαι ἐπὶ ἵππους ὡπλισμένους, ὡς ἐκ χειρὸς
χε. οἷς. μαχεῖσθαι. πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις * οἵοις καὶ φεύγειν μαχεῖσθε. Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· πάσσαλοι μείζους ἔχουσιν ἢ ὡς πιεῖν τι καὶ ἐρᾶν· τεταγμένοι δὲ εἰς ἑκατὸν ἄνδρας ὅπλων κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι, πολὺ πάνυ ὀλίγων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύσουσιν, ἵπποις αὐτοὺς φάτνην
χε. ἰσχυε- δείσει ἀντέχειν, καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵππων * ἰσχυροτέρων. ζομένῳ. ἢν δέ τις αὐτοὺς καὶ ὑπομένῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται ἱππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; καὶ μὲν δὴ ὑπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαφήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παύοντες ἀμυνεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τῳ ἔτι ἐνδεεῖς δοκεῖτε, φεύξεσθε ἐμὲ λέγετε. ζῶ γὰρ Θεοῖς ἀδενὸς ἀπορήσομαι. καὶ εἴ μέν τις εἰπεῖν τι βούλεται ἐξάπτω· εἰ δὲ μή, ἐλθόντες φεύξεσθε τὰ ἱερά, καὶ φεύξεσθε εὐμενέσι οἷς ἐθύσαμεν Θεοῖς, ἴστε ὅτι τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ὁπλικώτερόν πως τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἀφιέσθον δεικνὺς καὶ χεῖρα καὶ φρόνησιν καὶ λόγους.

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρυ παιδείας βιβλίον ζ'.

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς Θεοῖς ἀπῆεσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφανεῖν καὶ ἐμπεῖν, ἔπ ἔσην ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ εἶχεν ἐσηκώς, ἀπαρξάμενος ἤισα, καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ πίσας καὶ εὐξάμενος ἔπι, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ πρὸ αὐτὸν ὅπως ἐποίουν. ἐπὶ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία παρεῶν ἡγεμόνα εἶ καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ὀπὶ τὸ ἵππον, καὶ πρὸ ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ πρὸ τὸ Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λαμπροῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρανείῳ ἑνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ θωρακευειδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ παραμηρίδια ἦν τῷ ἀνδρί. πλὴν τὸ μόνον διέφερον τὰ Κύρυ ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι. τὰ δὲ Κύρυ ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἔξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔσκοπεν ἅπερ ἔμελλε προσεύξεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξατο· ὁ δ' εἶπεν, εὐφήμησά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ἅρματος μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τὰς ἵππους, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρασάμβαν καὶ τοὺς πεζούς. παρήγγειλε δὲ παρεῖναι πρὸς τὸ σημεῖον, καὶ ἐν ἴσῳ ἕπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον, ἀετὸς χρυσοῦς ὀπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένου. καὶ νῦν δὲ ἔπ τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους, πρὶν τοὺς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.

2. Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεισαν ὡς εἴκοσι σταδίους· ἤρχοντο ἤδη τοῦ τῶν πολεμίων στρατεύματος ἀντιπρόσωπον φαίνεσθαι· ὡς δὲ ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγγύοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες πρὸ ἑαυτῶν φάλαγγα (ἡ γὰρ ὅλη ἦν ἄλλως κυκλοῦσα)

χ. ἠείσθαν.
χ. καὶ Ἀείσμαν.
χ. πολεμίους, καὶ τοὺς 2.

χ. κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῆς τάξιν ποιήσαντες, πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. Κῦρος δὲ ὁρῶν ταῦτα οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἦγεῖτο. καταμαθὼν δὲ ὡς τοὺς τὸν καμπτῆρα ἑκατέρωθεν ἐποιήσαντο, ὡς ἐν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, ἐνενόησε, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐν τῷ ὁπλαμπτὴν ποιεῖν; πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε. πολὺ γάρ μοι δοκεῖν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα, ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. τί δὲ τοῦτο; δηλονότι, ἔφη, φοβούμενοι μὴ ἐν ἐγκύκλῳ ἡμῶν γενόμενοι τὰ κέρατα, τῆς φάλαγγος ἔπ πρόσω Steph. * ἐπιπρόσω ὦσιν, ὁπλιζώμεθα αὐτοῖς. ἔπειτα, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, ὅταν πολὺ ἀπέχωσιν ἀλλήλων; ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκα ἂν ἐγκύκλῳ γένωνται τὰ κέρατα * ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῆς πλαγίας τῆς ἡμετέρας στρατεύματος, * στρέψαντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. ἀκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκεῖ βουλεύεσθαι; πρὸς γε ἃ ὁρῶσι· πρὸς δέ γε ἃ οὐχ ὁρῶσιν, ἔπ κάκιον ἢ εἰ χεὶρας προσήεσαν. ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἡμέτερα, ὥσπερ ἐμὲ ἐρᾷς καὶ σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ κάλλιστα ἂν ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ πειρῶμαι ὁπόσον δύναμαι ἔκπαλαι πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὰν δὲ ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσπίπτοντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, Παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ * ἐφέπεσθε. νίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μέν (οἶμαι δὲ ὀλίγου δεῖν ἅμα ὁρμήσεσθαι) δὲ πρώτους Ἀβραδάτην ἤδη σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους. ὅπως δὲ αὐτῷ εἰρήσεται. ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι ἐρρωμένως ὁπωσοῦν τῶν ἁρμάτων. ὅπως δὲ μάλιστα τοῖς πολεμίοις πεφαγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρήσομαι δὲ καὶ ἐγὼ ἢ ἂν δυνώμεθα τάχιστα διώκειν τοὺς ἀνδρας, ἢν οἱ Θεοὶ ἐθέλωσι.

γρ. ἐπεὶ ἔδοξε.

γρ. ἀναβάντα καὶ ἀντιπέραν γρ. στρέψειεν. ὡς εἰς φάλαγγα, ἅμα πάντοθεν ἡμῖν μαχούμενοι.

γρ. ἐπεὶ ἔδοξε.

3. Ταῦτα εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας, Ζεὺς σωτὴρ καὶ ἡγεμών, ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῆς ἁρμαμάξης καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος, ὁπότε προσελαύνειέ τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν, ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι· τότε δ' αὖ εἰ ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, ἆρα ἐνενοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ παῖς ἀγα-

ὅτι ἀ μόνον ὠφελεῖ τ' πίνειν νίκης, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ τ' φεύγειν ἢν ἐνικήσατε, καὶ ὠφελεῖ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις καὶ σκοπῶν, εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀδὲν ποτε Θεὸς ὑπατέον ἔτ ἔσαι. φιλαδελφώκασι γὰρ ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλὰ, ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ ἡνιώμεθα. κατ' ἄλλας δ' αὖ τιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν κάλλιονα ἥκειν ἀλλήλας φιλήσαι καλέσαιμι ἢ εἰς τίνδε; νῦν μὲν ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι ἡνιωμένοις πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις συνεργεῖν. κατ' ἄλλας δ' αὖ, σκέψασθε μέ, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἄθλα φέρει), τοῖς νικῶσι μέ, *διώκειν, πείνην καταφαίνειν ἀγαθὰ ἔχειν, κἀμὲ ἀκέειν, ἐλαθέρους εἶ), καὶ καταδέχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δηλοῖόπ τἀναντία τούτων. ὅστις ἂν καίνειν ἐμοὶ φιλεῖ. μετ' ἐμοῦ μαχέσθω. ἐγὼ γὰρ ἀδὲν κακὸν, ἀδ' ἀγαθὸν ἑκὼν εἶ) φεύσομαι. ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατά τινες δὴ φεύσεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἂν, φεύγειν ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν, ὦ ἄνδρες; ἐπίσασθε γὰρ οἷαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν τ' μάχαις ἡμέραν ἄγουσι, καὶ οἷαν οἱ κακοί.

γρ. δάκειν

4. Ὡς δ' *ἀπὼν χ^τ' Ἀβραδάτου ἐγένετο, ἔστι· καὶ Ἀβραδάτης ἀφικόμενος τὰς ὑφιππόχω τὰς ἵππους φεύσεν ἀπὸ τῶν ἁρμάτων καὶ πεζῶν καὶ ἁρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἰδὼν τοῖς φιλαγαθυμένοις ἔλεξε τοιάδε· ὁ μὲν Θεὸς, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίου, συνηξίωσέ σε καὶ πρὸ σοὶ φεύσεσθαι εἶ) δεῖ σύμμαχον· σὺ δ' ἐκεῖνο μέν, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅπ Πέρσαι οἵ τε ἀφικόμενοι ὑμᾶς ἔσον), καὶ οἱ ἐφόμενοι ὑμῖν, καὶ ἐκ ἐάσουσι ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτης εἶπεν, ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅπ τὰ μὲν δεξιὰ τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ ἀσπίσι καὶ γραπτοῖς· ἡμέτερον δ' ἐκεῖ ἄλλο οὐδὲν ἐστὶν ἀντίπαλον ἢ ἅρματα. ἀλλ' ἔχω γ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τάξιν. ἡγοῦμαι ἂν ἐνθάδε ὢν. ὅπου πολὺ μάλιστα δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶ). καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἐκεῖνά σοι καλῶς ἔχει, θαῤῥεῖ γὰρ καὶ ἐκείνων. ἐγὼ δέ σοι σὺν Θεοῖς ἔρημα δὴ πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὲν φεύγειν *ἔμβαλλε τοῖς πολεμίοις, διαμπερὲς ἰέναι, φεύγοντας τούτους ὡς ἐναντίους ἀεὶ, θεᾶσθαι (τοιαῦτα δ' ἐπεξαληθεύει μελλόντων τῶν ἔργων γίγνεσθαι· ἄλλως δὲ μάλα μεγαλήθης ἦν) ὅταν

γρ. ἐμβαλλε τοῖς Αἰγυπτίοις

ὅταν

ὅταν μὴ τύτες ἴδῃς φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη τεμεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τὸν ἄνδρας. καὶ σὺ γὰρ τότε πῶς
ζῃ. ἔπ. μὴ ἐναντίοις κακίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μὴ σαυτὸν ἀξίστοις. ἀλλ' ἕως * ὀξί σοι φαίνῃ, ὦ Ἀβραδάτα, πάντας παφελάσας παρὰ τὰ σαυτῦ ἅρματα, ἐξάγαγε τὸν σαυτοῦ εἰς τὴν ἐμβολήν, τὸ μὲν τεθοώπῳ ἐξάγαγε ἁρμάτων, τοῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικυφίζων. ὅπως δὲ κράτιστοι φανῇσθε ἡμῖν ὅτι τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε. καὶ γάρ, οἶδα, ἢν τάδε γένηται, πάντες ἐρῶσι τὸ λοιπὸν μηδὲν ἄλλο κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παφήλαυνε, καὶ ταῦτα ἐποίει.

5. 5. Ὁ δ' αὖ Κῦρος παιῶν, ὡς ἐβούλετο τοὺς πολεμίους ἐπὶ εὐρυχώρου, ἔνθα Ὑσπάσας τὸν ἡμίσεις ἔχων ἦν τῆς Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν· ὦ Ὑσπάσα, νῦν ὀρθὰς ἔργον τῆς σης ταχυεργίας. νῦν γὰρ, ἢν φθάσωμεν τοὺς πολεμίους καταπλαγέντας, ἀδεεῖς ἡμῶν ἀποδιδράσκουσιν. καὶ ὁ Ὑσπάσας ἐπιγελάσας εἶπεν, ἀλλὰ τοῦτ' ἔστιν ἡμῖν ἐξεναντίας ἡμῶν μελήσει. τοὺς δὲ ἐκ πλαγίου σὺ ἄλλοις τεθόστα ξον, ὅπως μηδ' ὅπισθεν ἐνοχλάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ὅπου γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι. ἀλλ', ὦ Ὑσπάσα, τόδε μέμνησο, ὅτι ἂν ἡμῶν ὁ Θεὸς νίκην δίδῳ, ἢν τί που μὴν πολέμιον, τοῦτο τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβοήθει. ταῦτα εἰπὼν τοῦτον ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πλαγίον τεθοϊὼν ἐγίγνετο, καὶ κατὰ τὰ ἄρχοντα τῆς τούτῳ ἁρμάτων, τοῦτον τοῦτον ἔλεξεν, ἐγὼ δὲ ἔρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων. ἀλλ' ὁπόταν αἰσθῆσθε ἡμᾶς ἐπιπεσόντας κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς τεθρεῖσθε ἅμα διὰ τῆς πολεμίων ἐλαύνειν. πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε ἐξελαύνοντες ἢ ἔνδον ὑπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ παιῶν ἐβούλετο ὁπόσον τὰ ἁρματοπαίζων, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνούχον
ζῃ. Περσῶν ἐκέλευσεν ἔχοντας τὸν τε τῆς * πεζῶν χιλιοστυν καὶ τὸ τῆς ἱππέων μέρος αὐτῷ· ἐπειδὴν δὲ, ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμὲ ὑπερβάλλοντα τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμᾶς τοῦτο καθ' ὑμᾶς ὑπερβάλλειν· μαχεῖσθε δ', ἔφη, τοῖς κέρασι
ζῃ. ὦ περ * ὥσπερ ἀνδρικώτερον σχῆμα μάχης), φάλαγγα δ' ἔχοντες,
ζῃ. ᾧ περ τες, * ὥσπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἴητε καὶ εἰς μέσους, ὡς ὁρᾶτε τοὺς τῆς πολεμίων ἱππεῖς· οἱ ἕξουσι πάντως δὲ πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς πρὸ τῆς καμπῆς τάξιν, καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ ἡμεῖς μάχεσθαι γελοίως τοὺς πολεμίους θεασόμεθα.

6. 6. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος, αὐτὸς ἐπὶ δεξιὸν παρήει. ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐξυπνῆσαι

ἐξ) τῆ πολεμίων τῶ φάλαγξα σωὶ ἢ αὐτὸς ἐπεξεύε-
κὴ * ἐπανατεινόμω κ τὰ κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον ἐπα-
μηκέτ ἄνω πορεύεωζ, * ἀλλ' ἐν τῆ χώρᾳ σταθμᾶσι. ὡς
δ' ἔσηζ πάντες πρὸς τὸ τῦ Κύρυ σράτευμα ὁρῶντες, ἐν τῆ
ἐσήμαινεν αὐτοῖς πορεύεωζ πρὸς τὸν πολεμίους. κὴ ἅτω
πρῶτοι τρεῖς φάλαγξες ὅτι τὸ Κύρυ σράτευμα ἢ μὲ μία
χῆ πρόσωπον, τὰ ὄ δύο, ἢ μὲν χῆ τὸ δεξιὸν, ἢ ὄ χῆ τὸ Κ.
τὸ εὐώνυμον. * ὥσε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσι τῆ Κύρυ
σταθᾶ. ὥσπερ γὸ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλω τεθὲν, ἅτω λοιπὸν φό-
ὴ τὸ Κύρυ σράτευμα πάντοθεν ὡρμᾶτο ὑπὸ τῆ πολε- βον.
μίων κὴ ἱππεῦσι κὴ ὁπλίταις κὴ πελτοφόροις κὴ τοξόταις κὴ
ἅρμασι, πλὴν ὀξόπροθεν. ὅμως ὄ κὴ ὁ Κῦρ☉ ἐπεὶ παρῆ-
γειλεν. ἐσάφησ πάντες ἀντίπροσόποι τοῖς πολεμίοις· κὴ
ἦν μὴ παντᾶχόθεν πολλὴ σιγὴ ὑπὸ τῶ τὸ μέλλον ἀκεῖν.
7. Ἡνίκα ὄ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς ἤδη εἶν, ὀξῆγε 7.
Παιᾶνα, συνεπήχησε ὄ πᾶς ὁ σρατός. μετ' ὄ τῶτο τῷ
Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπολάλαξαν, κὴ ὀξανίσα ὁ Κῦρ☉,
κὴ ἐυθὺς μὲ μετὰ τῆ ἱππέων * λαβὼν πλαγίους τοὺ πο- χ. λαβὼν
λεμίους, ὁμόσε αὐτοῖς τῷ ταχίσω συνεμίγνυεν, οἱ ὄ
πεζοὶ αὐτῶ συντεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο, κὴ ὡσεπαύσ-
αντο ἔνθεν κὴ ἔνθεν, ὥσε πολὺ * ἐπλεονέκ ων. φάλαγξι χ. ἐπλεο-
ὑπὸ χῆ κέρας πρσέβαλεν· ὥσε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγέ νέκ ει.
ἐπὶ τοῖς πολεμίοις. ὡς δ' ἤσθετο ὁ Ἀρταγέρσης * ἐν φ. γ. κ. κ.
ἡγῶ ὄντα τ Κῦρον, ὁπόθε) κὴ αὐτὸς χῆ τὰ εὐώνυ- πρσέβαλ-
μα, πρσεὶς τὰς καμήλους, ὥσπερ Κύρῳ ἐκέλευσεν. οἱ λεν.
ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλῶ ἂν ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν χ. ἐν ἴσῳ
κρόνες γιγνόμενοι ἔφευγον, οἱ δ' ὀξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέ- ὄντα.
πιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὸ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ὑπὸ κα-
μήλων. ὁ ὄ Ἀρταγέρσης συντεταγμένος ἔχων τοὺ μεθ'
αὐτῦ, παρεμβολοῖς ἐπέκειτο τεταγμένῳ· κὴ τὰ ἅρ-
ματα ὄ τά τε χῆ τὸ δεξιὸν κὴ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλ-
λε. κὴ πολλοὶ μὲ τὰ ἅρματα φεύγοντες ὑπὸ τῆ χῆ κέρας
τῶν πολεμίων ἀπέδυσκον, πολλοὶ ὄ τότους φεύγοντες, ὑπὸ
τῆ ἁρμάτων ἠλίσκοντο.
8. Καὶ ὁ Ἀβραδάτης δὲ ἐκεῖ ἔμελλεν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς 8.
ἀκούσας, Ἄνδρες φίλοι, ἕπεσθέ μοι, εἶπεν, ὡδὶ γὰρ φιλῶ μ- γρ. ἀλλ'
ὁ † ἵππον, * ἀλλὰ ὀξαμαξῆ καταπολὺ τῶ κέντρω. ἰσχυρῶς
ὀξώρμησ ὄ κὴ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται· κὴ τὰ μὲ ἅρματα ὀξαμαξῆ
ἐυθὺς αὐτοὺ εὐθὺς, τὰ μὲ κὴ ἀναλαβόντα τοὺ παρεμβά- γρ. κὴ ὀξ-
λλοντας, τὰ δὲ κὴ ἀπολιπόντα, ὁ ὄ Ἀβραδάτης ἀνήκῳ δ' ἀμάξαν.

αὐτῷ εἰς τὴν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει. συνεισέβαλον δ' αὐτῷ καὶ οἱ ἑξήκοντα τεταγμένοι. πολλαχόθι μὲν δὴ καὶ ἄλλοθι δῆλον ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἐνδρισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτῷ καὶ ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλλον· οἱ δὲ ἄλλοι ἡνίοχοι, ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλοὺς τοὺς Αἰγυπτίους, ὀξέως καὶ τὰ φεύγοντα ἄρματα, καὶ τούτων ἐφείποντο. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάτᾳ, ἢ μὲ ἐνέβαλον, ἅπαν τὸ συναμφὶ διαχωρῆσαι τῆς Αἰγυπτίων (διὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς γρ. ἱππέων ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῆς) τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἱππων παίοντες ἀνετρέποντο, τοὺς δὲ πίπτοντας καταλέοντες καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵππους καὶ τροχούς. ὅτε δὲ ἐπλάδαλλον τὰ ἅρματα, πάντα βία διεκόπτετο, καὶ ὅπλα καὶ σώματα· ἐν ᾧ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταραχῷ ὑπὸ τῆς παντοδαπῆς συρφετωμάτων ἐξαιρομένων τῆς τροχῶν ὑπέπιπτεν ὁ Ἀβραδάτης, καὶ ἄλλοι δὲ τῆς συνεισβαλόντων. καὶ ἔτοι μὲν ἐπαῦλις γρ. συνέβαλε. ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡδόμενοι, κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ γρ. συνεισπίπτοντες. Πέρσαι συνεπαιάμενοι, ἢ μὲ ὁ Ἀβραδάτης ἐνέβαλε καὶ ἐσωὶ αὐτῷ, ταύτῃ ἐπειπαεσόντες τεταραγμένους ἐφίεσαν.

9. 9. Ἡ δὲ ἀπαθεῖς ἐχώρουν οἱ Αἰγύπτιοι (πολλοὶ δὲ ἔπεσαν ἦσαν) ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις. ἔνθα δὴ καὶ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν. ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρά τε καὶ μακρὰ (ὡς ἔπος καὶ νῦν ἔχουσι) οὔτε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῆς ἀκοντίων καὶ τῆς γερρῶν καὶ γρ. σεσάζουσι. καὶ ταῖς τὸ ὠμοθωράξ συνεσαζόν). πρὸς τοῖς ὠμοις ὅπλοις συγκλείσαντες ἐν τῇ ἀσπίδας ἐχώρουν καὶ ἔθνων. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκρᾳ τῇ χερσὶ τὰ γέρρα ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο πατάσσοντες καὶ πατάσσόμενοι, ἕως ὑπὸ τῆς μαχαιρῶν ἐκλίνοντο. ἐπεὶ μὴν ἐν τούτῳ ἦλθον, ἐπαύοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῆς πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν ὅτε τὰς τάξεις, ὅτε τοὺς ἡνιοχοὺς, ἀλλ' ἀναστατοῦντες τὰς μάχαιρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολλοὶ μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολλοὶ δὲ κτύπος ὅπλων καὶ ξεστῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοή, τῆς μὲν ἀνακαλουμένων, τῆς δὲ ἐπικελευομένων, τῆς δὲ ὀδυρομένων· ἐν δὲ τούτῳ κύκλῳ διώκων τοὺς καθ' ἑαυτὸν πάντας ἐφόνευε). ὡς δὲ εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐσταμένους καὶ ἤλγησε τε, καὶ γνοὺς ὅτι ἀδύνατον ἦν τοὺς πολεμίους

λεμίως τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προσόδου, εἰ μὴ εἰς τὸ ὄπισθεν
ἐξελάσειεν αὐτὴν φοβαγγείλας ἔπεσθαι τοῖς μετ' ἑαυ-
τὸν, ἐξήλαυνεν εἰς τὸ ὄπισθεν· καὶ ἐπιστρέψαντες πάνυ ὠφε-
λοῦντας, καὶ πολλὰς κατεκαίνισαν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ἤ-
σθοντο, ἐβόων τε ὅτι ὄπισθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν
ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πε-
ζοὶ καὶ ἱππεῖς. πεπωκὼς δέ πως ὑπὸ τῆς Κύρου ἵππου καὶ
πατηθεὶς, παίει εἰς τὸν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵπ-
πον αὐτοῦ. ὁ δὲ ἵππος πληγεὶς, σφαδάζων ὑποσείει τὸν
Κῦρον. ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσα ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι
ἄρχοντα ὑπὸ τῆς ἀρχομένων. ἐνθὺς γὰρ ἀνεβοήσαν τε γρ. τῆς ἐπὶ
πάντες, καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο. ἐῴθεσαν, ἐῴθεσαν αὐτόν.
ἔπιπον, ἐπαίοντο· καταπηδήσας δέ πως ἀπὸ τοῦ ἵππου τῆς ἐνθὺς.
τοῦ Κύρου ὑπηρέτης, ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵπ- γρ. ἀνα-
πον. ὡς δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη πεπομέ- λαμβάνει.
νους τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν πεῖς
Περσῶν ἱππεῦσι, καὶ Χρύσαντας. ἀλλὰ τότε ἐμβαλεῖν μὲν
ἐκέπεισεν εἰς τὴν φάλαγγα τὴν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύ-
ειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δ' ἐχώρουν τῶν πελταστῶν γρ. παρε-
παρὰ τὰς μηχανὰς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ πύργον λαύνων.
τινὰ κατασκέψασθαι εἴ πη καὶ ἄλλό τι μένοι τὴν πολε- γρ. ὅπη τὴν
μίων, καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεσὸν τὸ πύργων πι-
πεδίον ἵππων, ἀνδρῶπων, ἁρμάτων· φαλάγγων, διω νὰ.
κόντων κρατούντων, κρατουμένων· τὴν μὲν πολεμίαν, γρ. τινὰ.
φαλάγγων, τὴν δ' ἑαυτῶν, κρατούντων· κρατουμένων δ' καὶ.
οὐδαμῆ οὐδὲν ἔτι ἐδύνατο κατεῖδεῖν πλὴν τὴν Αἰγυπτίων.
ἔπει δ' ἐπειδὴ ἐπορεύοντο, κύκλῳ πάντοθεν ποιησάμενοι
ὥσε ὀρθὰς τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ
ἔτιεν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά. ἀγασθεὶς
δὴ ὁ Κῦρος αὐτοὺς, καὶ οἰκτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες
ἀπόλοιντο, ἀνεχώρησέ τε πάντας τοὺς προσμαχομένους, καὶ
μάχης οὐδένα ἔτι εἴα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα,
ἐρησθαι πότερα βέλονται ἀπολέσθαι πάντες * ὑπὸ τῆς προ- Mel. ὑπὸ.
δοκώντων αὐτοὺς, ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶ)·
οἱ δ' ἀπεκείναντο. πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθεῖημεν, ἄνδρες
ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶ); ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, ὅτι ἡ-
μεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλον- γρ. ὅ, τε
τας. ἀλλὰ τί ταῦτ' ἐστίν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, * τί καὶ γρ. συμ-
δὲν ἂν πάσχοντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς ταῦτα μαχόμε-
εἶπεν. εἰ δή τε * συμμάχων μηδένα προδόντες σωθεί- νους.

ητε τά τε ὅπλα ἡμῖν ἀποδόντες, φίλοι τε γιγνόμενοι τοῖς
ἀρκμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα
ἐπήροντο, ἢν ὑμῖν γιγνώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆ-
σθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπε-
ρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, τίνα εὐεργεσίαν; ὧδε ταῦτα
εἶπεν ὁ Κῦρος, μισθὸν ὑμῖν δίδωμι πλείονα ἢ νῦν λαμ-
βάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ἢ εἰρήνη ᾖ γιγνόμενος.
τὸν βιοτὸν ὑμῖν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δίδωμι καὶ
πόλεις καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰ-
γύπτιοι, τὸ μὲν ὀπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν αὐτῶν
ἐδεήθη (τοῦτο γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν) τὰ δ' ἄλ-
λα συνωμολογήσαντες, ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύ-
πτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε, ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ παρὰ
δαμένεσι· Κύρος τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω,
αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται· Λάρισσάν τε καὶ
Κυλλήνιον ὧδε καὶ Κύμβην πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν
οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα διατεταξάμενος ὁ Κῦρος,
γρ. Θυμ- ἦλθε σκοπῶν ἀναλαβὼν στρατόπεδον ἐν * Θυμβράρᾳ.
βράροις.

10. 10 Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολεμίων Αἰγύπτιοι μό-
νοι ἐυδοκίμησαν, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν κρά-
τιστον ἔδοξεν εἶναι. ὥστε καὶ νῦν διαμένει ἡ ὁπλισις ἣν τότε
Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν· εὐδοκίμησε γὰρ ἱππουρ-
γῶν καὶ τὰ δηπανηρότερα ἄθλματα ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν δια-
μένει τὸ πολεμιστήριον τῶν ἀεὶ βασιλευόντων, οὐ μόνον
κάμηλοι ἐφέβησαν μόνον τοὺς ἵππους, ἀ μέντοι κατίκνεῖσθά
γε οἱ ὑφ' αὐτῶν ἱππεῖς, ἀλλ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον ὑπὸ
ἱππέων· ἀλεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε· καὶ χρήσιμον νῦν
ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ ὅτε πέφευγεν ἀλεὶς ἐὼν ἀγαθὸς καὶ
κάμηλος ὡς ἐποχεῖσθαι, ὅτε μελετῶν ὡς πορεύ-
σοιτο ὑπὸ τάπητα· ὕπω δὴ ἀπολαβοῦσα πάλιν τὸ ἑαυ-
τῆς σῶμα ἐν τοῖς σκευοφόροις δίαγνυσι. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν
Κῦρον λειποτακτήσαντες καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὡς
ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

11. 11. Κροῖσος μέντοι ἐυθὺς ὅτι Σάρδεων ἔφαγε σὺν
τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φίλα ὅποι ἐδύνατο πρᾶ-
ττε καὶ τότε ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπε-
χώρει· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, ἐυθὺς ὅτι Σάρδεις ἦν
ἦγε ὁ Κῦρος. ὡς δ' ἐγίγνετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρ-
δεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς προσβαλῶν τῷ
τείχει, καὶ κλίμακας παρεσκεύαζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν

χῆ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶ) * τῆ Σαρδιανῶν ἐρύμα- χρ. τῶ Σαρ-
τα, ἡ ὀπώσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρ- διανῶν ἐ-
σας ἠγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δῆλος μεγθυμή- ρύματος.
θης τῆ ἐν τῆ ἀκροπόλει πνὸς φρυρῶν, καταμεμαθη-
κὼς κατάβασιν εἰς τ ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν τ αὐτοῦ. ὡς δ'
ἐχώρει τοῦτο δῆλον ὂν εἶχετο * ἡ ἄκρα, πάντες δ' ἔφευγον τὰ φερὴ.
οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῆ τειχῶν ὅπη ἐδύναντο * ἕκαστος. Κῦρος δ' χρ. ἕκαστος.
αἵμα τῆ ἡμέρα εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν, καὶ παρήγγειλεν ἐκ τ πόλεως
τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλισθεὶς κ.
μὲν ἐν τοῖς βαπλείοις, Κῦρον ἐβόα. ὁ δὲ Κῦρος τὰ
μὲν Κροίσω φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δ' ἀπαγαγὼν πρὸς
τὴν ἐρυμένην ἄκραν, ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας
τὴν ἄκραν ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῆ Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα
(καταδεδραμήκεσαν γὰρ ἁρπασόμενοι τὰ ἐκ τῆ οἰκιῶν)
ἐνθὺς συνεκάλεσεν αὐτῆ τοὺς ἄρχοντας. καὶ εἶπεν αὐτοῖς
ἀπῖναι ἐκ τοῦ στρατεύματος τάχιστα. ἃ γὰρ ἂν, ἔφη, ἀνα-
ρρίπλων πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ σὺ μὲν,
ἔφη, ἐπίσασθε ὅτι παρεσκευάζομαι ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ
συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μαχαιροφόρους ποιῆσαι· νῦν
δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἢν τι καὶ ἀπῶσιν ὑμῶν κρείττων
ἐπύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ ἱκέ-
σθαι παύσασθαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀπο-
δόσειν ἔφασαν, ὁ δ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶ δέοιτο· ἀλλ'
εἶμι, ἔφη, βέλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα
ὅσα ἐλάβετε τοῖς φυλάττουσι τὴν ἄκραν, ἵν' ἐκ τούτων αἴ-
σθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ οὐτακτοι
γιγνόμενοι, πάντά μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι
ὅπως ἐπείσθησαν ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος, καὶ ἔλαβον οἱ πει-
θόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος κατα-
στρατοπεδεύσας τοῦ ἑαυτῆ ὅπως ἐδόκει τὸ ἐπιτηδειότατον
εἶναι τῆς πόλεως μένειν ὅπλοις, παρήγγειλεν ἀνα-
παύεσθαι.

12. Ταῦτα διαπραξάμενος ἀγαγὼν ἐκέλευσεν αὐτῶ 12.
τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, χαίρε,
ἔφη, δέσποτα, ἔφη. τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ σὸν τοῦ-
τόν σοι δίδωσί σοι, καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. καὶ σύ γε, ἔφη,
ὦ Κροῖσε, ἐπείπερ ἄνθρωποί ἐσμεν ἀμφότεροι. ἀτὰρ,
ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἆρ' ἄν τί μοι ἐθελήσαις συμβουλεύ-
σαι καὶ βουλοίμην γ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε ἀγαθόν τί σοι
συμβῆναι. τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν καὶ ἐμοὶ γενέσθαι. ἀ-

κουσον

κεσον τοίνυν ἔφη, ὦ Κῦρε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τῷ πλουσιωτάτῳ ἐν τῇ Ἀσίᾳ μὴ
χρ. στραλ. Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ἀφεληθῆναι * τοὺς στρατιώτας. γιγνώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μή τινα κυφὸν λήψονται τῶν πόλιν,
Haec verba non sunt in Steph. Ed. δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. ἅπαντα μὲν ἔν αὐτοῖς ἐφεῖναι τῷ πόλιν ὃ βούλομαι. τῷ τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ καὶ οἶδ' ὅτι οἱ * πονηρὶ πλεονεκτήσειαν ἄν. ἀκούσας ταῦτα ὁ
χρ. πονηρότατοι. Κῦρος ἔλεξεν· ἀλλ' ἐμέ, ἔφη, ἔασον. λέξω σοι ὃς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐπιθέλω, ὅπως διαπεπραγμαι παρά σε μὴ πιόντι ἁρπαγμόν, μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπεχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μεῖον παρ' ἐκείνων Λυδῶν ἔσεσθαι ἅπαν ὃ τι καλὸν καὶ ἡδὺ ὄντιν ἐν Σάρδε-
Post ἦξεσι vel γυναικὶ Participi deesse videtur. σι· ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι * ἦξουσι φέρων ὅ, τι ὄντιν ἐνδαὲς καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ * γυναικί, καὶ οἰκίας εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. ἦν δὲ διαρπάσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἃς παρὰ σοῦ μαθόντες εὖ διεφθαρμένοι ἔσονται. * ἔξεσι δή σοι ἐλθόντι ταῦτα, ἐλθόντι ἔτι καὶ τότε πᾶς ἁρπαγὴς βελεύσασθαι
Steph. & Fort. καὶ φέροντι. φέρων ὅ, ἔφη, ὅτι τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς τότε μὲν καὶ οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῷ ἐμῷ φυλάκων
χρ. ἔξεσαι. ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα ὅπως συνήνεσε πιεῖν ὁ Κῦρος ἔλεξεν ὁ Κῦρος.

13. 13. Τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως, ὦ Κῦρε, λέξον, πῶς ἀποτέθυκε τὰ ὑπὲρ σοῦ ἐν Δελφοῖς χρησθέντα. σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων, καί σε πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πρᾶξαι. ἐβουλόμην δ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅπως ἔχειν μοι ὑμῖν ἅπαντα τὰναντία εὐθὺς ὅσων χρῆς πρᾶξαι πρωτιστέχθω τῷ Ἀπόλλωνι. πῶς δ' οὐκ ὁ Κῦρος, ἐδίδαξε. πάνυ γὰρ παρόμοια λέγεις. ὅτε γὰρ ἐθυόμην, ἔφη, ἀμελῆσαι ἐγωτῶν τὸν Θεὸν εἰπεῖν ἐβούλόμην ἀπερωτώμενον αὐτὸν εἰ δυναίατο ἀληθεύειν. τότε δὲ μὴ ὅτι ὁ Θεὸς, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώποις καλοῖς κἀγαθοῖς, ἐπειδὴν γνῶσιν ἀπερωμένους, ἡδὺ φιλεῖσθαι τοὺς ἀπερω-
χρ. ἔγνων. τας. ἐπεὶ μὴν * ἔγωγε καὶ μάλα ἄπορα ἐμοὶ πιεῖν τότε, καὶ πρόσω Δελφῶν ἀπεχόντι, ὅπως δὴ πέμψαιμι πρὸς παῖδων. ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ, πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ σὺν, ὀξιλασάμην πρὸς αὐ-

πὴν, ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ἀποκείνε) ἐρωτῆσαι τί ἂν μοι συμβαίη παῖδες γιγνοίντο. ὁ δ' εἶπεν ὅτι ἔσοιντο. καὶ ἐγένοντο μὲν (ἀδὲ γὰρ ἀδὴ τοῦτο ἐψεύσατο) γιγνόμενοι δ' ἐδόκουν ἄνησαν. ὁ μὲν γὰρ, κωφὸς ὢν διατέλει, ὁ δ', ἄειστε γιγνώσεσθαι, ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο πειζόμενος δ' ἔτι καὶ τοὺς παῖδας συμφορᾶις, πάλιν πέμπω, καὶ ἐπερωτῶ τὸν Θεὸν τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι. ὁ δέ μοι ἀπεκείνατο·

Σαυτὸν γινώσκων, εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.

ἐπεὶ δ' ἤκουσα τὴ μαντείαν, ἤσθην· ἐνόμιζον γὰρ τό γε βραχύν μοι αὐτὸν προσταξαντα. τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι. ἄλλως μὲν γὰρ γινώσκειν τοὺς μὲ οἷόν τ' εἶη), τοὺς δ' ἄνθρωπον εἰδέναι. καὶ τὸ μὴ παῦσθαι δή χρόνον, ἕως μὲ εἶχον ἡσυχίαν, ἐδὲν ἐνεκάλουν μὴ τὴ τοῦ παιδὸς θάνατον τὴ πύχας. ἐπειδὴ δ' ἀπειθήσαντός τοῦ Λαυρείου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς ταῦτα κίνδυνον ἦλθον ἐπιθύμων μέγιστον ἐδὲν κακὸν λαβών. ἐκ αἰτιῶμαι δὲ ἐδὲ τάδε τὴ Θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς συν τῷ Θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτοὺς καὶ οἱ συν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν τοῦ τε πλήστου τοῦ παρόντος διαθρυπτόμενος, καὶ τοῦ τὴν δεομένων μου προστάτου γιγνέσθαι, καὶ τοῦ δῶρων ὧν ἐδίδοσάν μοι, καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πειθοίντο, καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων. τοῦτο τοιούτων δὴ λόγων αἰωρυσσόμενος, ὡς εἰλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, τοῦ δεξάμενον τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γιγνέσθαι ἀγαθῶν ἄρα ἐμαυτὸν, ὅτι σοι ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ἦμην εἶη), πρῶτον μὲν ἐκ Θεῶν μεμονότι, ἔπειτα δ' ὑπὸ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι τὸ δ' ἐωυτῷ προσήκοντα ἀκέω· πρῶτον βασιλεύσαντα ἄνω τε βασιλέα καὶ ἐλευθέρων γιγνέσθαι. ταῦτ' ἂν ἀγαθὰ δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ νῦν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, γινώσκω μὲν ἐμαυτόν· σὺ δ' ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν ὁ Ἀπόλλων, ὡς εὐδαίμων ἔσομαι γινώσκων ἐμαυτόν; τί δ' ἐρωτῶ διὰ τοῦτο ὅτι, ἄειστε ἂν μοι δοκεῖς εἰπάσαι τοῦτο καὶ τῷ παρόντι. καὶ χαίρ ἐποίησας. καὶ ὁ ὅς, εἰ βούλει μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ χάριν σε ἐνθὼν τὴν προθυμίαν εὐδαιμονίαν, οἰκτείρω τέ σε καὶ ἀποδίδομι ἤδη γυναῖκά τε ἔχειν ἣν εἶχες, καὶ τὰς θυγατέρας ἔχειν, ἃς

ἐχεις, ἀν.

ἐχεις,

ἔχεις,

ἔχεις,

ἔ

εχας (ἀκήκοα γάρ σοι εἶναι) καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς στρά-
κ. ἐζῶντε. πονταs, καὶ τραπέζαν σὺν οἷς περ ἐζῶντε μάχας δὲ
σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ
Κῦρος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βούλευε ὑπὲρ ἐκείνων περὶ τῆς ἐμῆς
εὐδαιμονίας. ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιήσης
ἃ σὺ λέγεις, ὅτι ἢν ἄλλοι τε μακαριωτάτῳ νομίζουσι βίοτῳ,
καὶ ἐγὼ συνειδείην αὐτῆς, τούτῳ καὶ ἐγὼ τὸν
τῆς δ' ἣν ὁ ἔχων διαζῶ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, τί δὴ ὁ ἔχων τούτῳ
in quodam Vet. τῷ μακαρίᾳ βιοτῷ; ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε.
ἐκείνη γὰρ ἥδη ἀγαθῶν· καὶ ἥδη μαλακῶν καὶ εὐφρο-
μὴν ἀγα- συνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε· φερνὴν δ' ὅπως
θῶν ibid. ταῦτα ἔσαι, καὶ πολέμους καὶ μάχας ἃ μετ' ἐμοῦ αὐτῇ ἔπεσθαι
καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν
μάλιστ' ἀνθρώπων. ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ
χαριστήρια ὀφειλήσειν, ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος τοὺς λόγους
κ. ἦγε. αὐτοῦ, ἐθαύμασε μὴν τὴν εὐθυμίαν· * ἤγετο δ' ἐπιστὴν
ὅπως καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτ' ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων
αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον ὕπως ἡγήσαιτο. καὶ τότε
μὲν ὕπως ἐκοιμήθησαν.

14. 14. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ
τοὺς ἡγεμόνας τῶν στρατευμάτων, τοὺς μὲν αὐτοῦ ἔταξε τοὺς
δορυφόρους περιδαλλάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὁπόσα πα-
ρεσκεύοιτο Κυρίῳ χρήματα, πομπὴν μὲν τιῖς Θεοῖς ἐξε-
λεῖν ὁπόσα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰ ἄλλα χρή-
ματα παρασκευασμένους, ἐν ζυγάσεσι στήσαντας ἐφ' ἁμάξαις
ἐπισκιάσαι, καὶ διαλαχόντας τὰς ἁμάξας κομίζειν ὅπη
κ. δεξιά. περ ἂν αὐτὸς πορεύων. ἵνα ὅποτε καιρὸς εἴη διαλαμβά-
νοιεν ἕκαστοι τὰ * ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπίευν.

15. 15. Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας πάντας ἤρετο παρόντων τῶν περὶ
αὐτόν, εἴ πάτε μοι, ἔφη, ἐώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάτᾳ;
θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πάρεστιν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, καὶ
ἐδόκει φαίνεσθαι. πρὸς ταῦτα ὑπολαβών τις ἀπεκρίνατο ὅτι, ὦ
δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐμβαλὼν τὸ
ἅρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πάντες καὶ ἡμεῖς ἐπέραν
αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὡς φασιν, ἐπεὶ τὸ σῶμα εἶδον τὸ μὲν λι-
γυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνή, ἀνελομένη
τὸν νεκρὸν, καὶ ἐνθεμένη εἰς τὸν ἅρμαμαξαν ἐν ᾗ περ αὐτὴ
ὠχεῖτο, παρασκευμένην αὐτὸν ἐνθάδε πορεύεσθαι πρὸς τὸν Πακ-
τωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν ἐννέα καὶ τοὺς δεκαπέντε φασὶν αὐτοῦ ὀρύξαι λόφον τινὸς θήκην τῷ πε-

λάσαι

λαβήσαντι, τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαί, κεκοσμημένην οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτῷ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν, καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ὅπη τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν ὅπη τὸ πάθος. Γαδάτην δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν ὅ, τι δυνήσοιντο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν. καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἐπιμήνους ἀγέλας καὶ βοῦς καὶ ἵππους, εἵπετο τούτῳ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐλαύνειν ὅποι ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ὀπισφαγεῖπ τῷ Ἀβραδάτᾳ. ις. ἅμα δὲ

16. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ εἶπε, φεῦ ὦ ἀγαθὲ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἵαν δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπεκολάθησεν. ἀποκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. ἰδὼν δὲ, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωλόλυξε, καὶ δεξαμένη δὴ ἐξ αὐτοῦ τὸν Κύρου ἐφίλησε τε τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν ὡς οἷόντ' ἦν ἐφυπέρμοσε· καὶ εἶπε, καὶ πάλαι πού, ὦ Κῦρε, ἔπος ἔχει. ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτ', ἔφη, οἶδ' ὅτι ἐμὲ ἕνεκα ἔπαθεν, ἵνα ἐγὼ καὶ διά σε, ὦ Κῦρε, ἀδὲν ἦτον. ἐγώ τε γὰρ ἡ μοιρὰ πολλὰ διεκελεύομαι αὐτῷ ἵνα πιεῖν, ὅπως σοι φίλον ἄξιον λόγου φανείη· αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὐδὲν ἐνέδει ὅ, τι ποιήσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν σοι ποιήσας χαρίσαιτο. καὶ ὃν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἐμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἀδικελαδομένη ζῶσα ὠδικάθημαι. καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὲ ἐσθέγξατο, ἀλλ' οὐδὲ μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε. σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ τοῖς παρ' ἐμοῦ (παρεῖναι δὲ Γωβρύαν καὶ Γαδάταν ἀγαλμὰ καὶ κάλλιστον κόσμον φέροντες) ἔπειτα δή, ἔφη, ἴσθι ὅτι καὶ τἄλλα ἅπαντα ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνῆμα πολλοὶ σεβήσουσιν ἀξίως ἡμῶν, καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δὲ, ἔφη, ἐπ' ἔρημον ἔσῃ, ἀλλ' ἐγώ σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τἄλλα τιμήσω, καὶ συνέσῃ ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅπου ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς. μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ὅντινα χρήζεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἃ μή σε κρύψω πρὸς ὄντινα βέλομαι ἀφικέσθαι. ὃ μὲ δὴ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε, καὶ τὸν εἱρῶν τὴν τε γυναῖκα οἵτε ἀνε-

16.

δρὸς τερεῖτο, ἢ τ' ἄνδρα, οἵαν γυναῖκα καταλιπὼν ἐκπέ-
ὄφοιτο.

17. 17. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ μὲν ἐυνάχυς ἐκέλευσεν ἀποσῆναι, ἕως ἂν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ ὀδύρωμαι ὡς βέλομαι. τῇ δὲ γραφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὴν ἀπέλθῃ, περικαλύψαι αὐτῷ τε καὶ τῷ ἀνδρὶ ἐν ἑνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ γραφὸς πολλὰ ἱκετεύσασα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ ὠδὲν κακὸν, καὶ χαλεπαίνοι ἑώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. ἡ δὲ, ἀκινάκην παρεσκευασμένη. λαι * παρεσκαδασμένη, στάξει ἑαυτῷ, καὶ ἐπιθεῖσα δὴ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς, τ' ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ γραφὸς ἀνολοφύρετό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω, ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστελλεν. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἤκουσε τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς, εἴτις εἴ τι δυνατὸς βοηθῆσαι, οἱ δὲ ἐυνάχυς, ἰδόντες τὸ γεγραμμένον, πρεῖς ὄντες, ἀπεστάμενοι καὶ κεῖνοι τοὺς ἀκινάκας, ἀπεσφάξαν. ὅπως ἔταξεν αὐτοὺς ἐσκοτες. καὶ νῦν τὸ μνῆμα μένει τῶν ἰδίων τὴν ἐυνάχυν κεχωδὸς λέγει. καὶ ἐπὶ μὲ τῇ ἄνω σπλῃ, τῶ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὀνομαγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα· κάτω δὲ ἓν πρεῖς λέγουσα σπλας, καὶ ἐπιγεγράφθαι χ. ἐυνάχων. * ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀχαθεὶς τε τὴν γυναῖκα καὶ καπλοφυράμενος ἀπῆει καὶ τότων μὲν ἡ εἰκὼς ἐπεμελήθη ὡς πύχιστα πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώθη, ὡς φασιν.

18. 18. Ἐκ δὲ τότε σπαζόντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμεῖτες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυραῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κεῖος, ὡς τὴν μὴ πειθομένων ἐρείψων τὸ τεῖχη. Καδύσιον δὲ ἄνδρα Πέρσην, καὶ πάλλα δὴ ἄριστα ἐν Σπάρτῃ, καὶ πάνυ δὴ εὐχαριν, πέμπει ὁπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δὸς καὶ Κίλιξες δὲ καὶ Κύπριοι πρόθυμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἕνεκα δὴ ἔπεμπε πώποτε Πέρσην στρατηγὸν ἢ τε Κιλίκων ἢ τε Κυπρίων, ἀλλ' ἦρκεν αὐτῶν ἀεὶ τὰ ἐπιχώρια βασιλεύοντες· δασμὸν μὲν τοῖ ἐλάμβανε, καὶ στρατείας, ὁπότε δέοιτο, ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Καδύσιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, ἕτοιμοι ἐπὶ δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιπολεμούντων. ὁ δὲ Καδύσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτα ἐποίει, δικαιότερά τε, ἔφη, λέγειν τότους ὑποτέρους διαλέγοιτο λα-

ξεῖν

δεῖν τε ἔχει δεῖν τοὺς ἐναντίους, φίλους σφᾶς ἡγουμένους, ὡς μὴ ὅτῳ μᾶλλον ἐπιτρέπωσιν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντίοις. παρὰ δ' ἐξίης ἡγεῖτο. καὶ τοὺς μὲν Κάρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέξασθαι εἰς τὰ τείχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῇ Κύρῳ καὶ Περσῶν, αὐτὸς δ' ὁμόσαι θέλειν ἀδόλως ἰέναι εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῇ δεχομένῳ ταῦτα δ' ποιήσας, ἀμφοτέρωθεν λάθρα ἑκατέρων ἰόντα συνέθετο τῷ αὐτῷ, καὶ ἐν τούτῳ εἰσήλασιν εἰς τὰ τείχη. καὶ παρέλαβε τὰ ἐνύπνια ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον συνὶ τῇ στρατιᾷ, ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ὀπισαυθεις. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλλήλους, ἡσθήθησαν, νομίζοντες ἐξαπατᾶν ἀμφοτέρους. ὁ μὲν οὖν Καδούσιος ἔλεξε τοιάδε, ὑπολαμβάνων, ὦ Ἄνδρες, ὧμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῇ δεχομένῳ. εἰ μὲν ἂν ἀπολῶ ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσπλευσθῆναι Καρῶν· ἢν δὲ εἰσέλθω ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τῷ χώρῳ, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι· ἰὼν δὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας διαμίγνυσθαί τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν ἀδείας. δίδωμι δὲ καὶ παῖδας καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων. ἢν δέ τις ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις κύριός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν. μεσαὶ δ' αἱ ὁδοὶ προϊόντων παρ' ἀλλήλους, μεσαὶ δ' οἱ χῶροι ἐργαζομένων. ἑορτὰς δὲ κοινὰς ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦκον οἱ παρὰ Κύρου, ἐρωτῶντες εἰ τι στρατιᾶς * δεοίσθοιτο ἢ μηχανημάτων. ὁ δὲ Καδούσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ ἡμέρᾳ ἔχει ἀλλαχόθεν χρήσασθαι στρατιᾷ καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουρὰς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἐκέλευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δ' οὐκ ἤθελεν * ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κῦρον, δεόμενοι πέμψαι Καδούσιον σφίσι στρατιάρχην.

19. Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑρκάνιον, στράτευμα ἄγοντα ὅτι Φρυγίαν τὴν * πρὸς Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἦλθεν ὁ Καδούσιος, μεταγαγεῖν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἢ περ ὁ Ὑρκάνιος πρόσχελος, ὅπως μᾶλλον πείθοιτο τῷ Ὑρκανίῳ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα πρόσθεν. οἱ μὲν οὖν Ἕλλησιν οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες, πολλὰ δόντες δῶρα διεπράξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, φρουρὸν δὲ ἀποφέρειν, καὶ στρατεύειν ὅπου Κῦρος ἐπιγ-

ζ. τινὰ ἂν
ζ. τὴν.

ζ. πρεσβύτερα καὶ μηχ.

ζ. πρεσβύτερα.

19.
ζ. ἐπὶ.

γέλλοι. ὁ δὲ τῆς Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκεύάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἐρυμνὰ καὶ ὑποσπόνδους, καὶ παρήγγελλεν ὅπως· ἐπεὶ δὲ εἰσῆσαν αὐτῷ οἱ ὕπαρχοι, καὶ ἔρημος ἐγένετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθον Ὑσσῶνι ἐπὶ τὴν Κύρου δίκην. καὶ ὁ Ὑσσῶνις καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἱππέας Πέρσων φρουρούς, ἀπῆει ἄγων ζωὸν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλε Καδουσίῳ, συμμίξαντα περὶ Ὑσσῶνιν τὸν μὲν ἑλομένους Φρυγῶν τοὺς σφετέρους ζωὸν τοῖς ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ὁπλισαμένους πολεμεῖν, τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα, σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἕπεσθαι ὅτῳ μὴ δὴ ταῦτ' ἐποίει.

20. Κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὸν μὲν * πολὺν καταλιπὼν πολλὸν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἁμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἑκάστῃ ἦν τῇ ἁμάξῃ, καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα, εἶπε, ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἶσηι τὸν τε ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἃ ἄγει, καὶ τὸν μή. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν, ἀλλὰ οὐ μὰ καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, φησὶν ἔμοιγε μὴ τοι ἄξιοι τὰ χρήματα οἵ περ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν. ὥστε ἂν τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέψουσι. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν τῶν ὑποτρόπων * εἴτε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, * εἴτε μή. ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν ὃς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι, καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν ὅ, τι φόνητο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν ζωοὺς τοῖς ὅπλοις· ὃς δὲ ἑώρα ἀχαρίστως ἐπιμένοντας, τούτων μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευσαμένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε. σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἕπεσθαι. καὶ πάντας ὁπλίτας ἤδη ὑποχειρίους γιγνομένους σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μαλακτῶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον * δριμυτέρων ἔτι. σωμὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μᾶλλον ὁτῳοῦν ἔνδια ἰσχυρῶς ἀφελεῖσθαι σφενδονῆται περόντες· αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς ὅτ' ἂν σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις.

21. Περὶ δὲ τοῦ ὅπως Βαβυλῶνι, κατεστρέψατο μὲν Φρύγας τοὺς ὅπη τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ καὶ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους

ci te in
quodam
Vet. inter-
prete.

κ. Περσικὸν.

κ. δριμυτέρων.

ἐξώπλισε ὃ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας ὡ χ. ἐξέ-
μεῖον ἢ τετρακισμυρίους, πολλοὺς δ' ἵππους ἅμα αὐχμαλώ- πλησε.
των καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς Βαβυλῶνα
ἀφίκετο * παμπόλλους μὲν ἱππέας ἄγων, παμπόλλους δ' το- χ. μάλα
ξότας καὶ ἀκοντιστὰς, σφενδονήτας δ' ἀναρίθμους. ἐπεὶ δ' πρὸς πολλοὺς
Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος. πρῶτον μὲν πᾶν τὸ στράτευμα πρὸ
τῆς πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς προσῆλαυνε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φί-
λοις τε καὶ ὁπλιταῖς ἅμα συμμάχων· ἐπεὶ δ' κατεθεά-
σατο τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὸ στράτευμα ἀπὸ
τῆς πόλεως. ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ὁπότε
ἐθέλοι μέλλοιεν αὐτῷ ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα. κατα-
σκαμένοις δέ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀδεὴς ἐδόκει
εἶναι ἡ φάλαγξ. καὶ ἦν θαυμαστὸν ἦν ὅπως ἔχοιεν. πρὶν γὰρ
πολὺ τεῖχος κυκλούμενος ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος
γίγνεσθαι * τὴν φάλαγγα. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος ταῦτα, πρὸς χ. τὴν φά-
μὲν τὸν αὐτῶν στρατιᾶς σὺν τοῖς πρὶν αὐτὸν, παρήγγειλεν λαγγα.
ἀπὸ τῶν ἄκρων ἑκατέρωθεν τοὺς ὁπλίτας ἀναπτύσσεσθαι πρὸς
φάλαγγα ἀπέναι παρὰ τὸ ἔσχατον τοῦ στρατεύματος, ἕως
γίγοιτο ἑκατέρωθεν τὸ ἄκρον καθ' ἑαυτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον.
οὕτως δὲ ποιούντων, οἵ τε μένοντες εὐθὺς παρράλεώτεροι
ἐγίγνοντο, ὅτι πλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι· οἵ τ' ἀπόν-
τες, ὡσαύτως παρράλεώτεροι. εὐθὺς δὲ οἱ μένοντες αὖ-
θις, πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δ' περιόμενοι
ἑκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστιν ἰσχυρότεροι γεγραμμένοι
οἵ τε ἀπελαυνόμενοι, διὰ τοῦ ἔμπροσθεν, οἵ τ' ἔμπρο-
σθεν, διὰ τὸ ὄπισθεν πρόσγειοι γιγνόμενοι. ἀναπτυσσόμε-
νοι δ' ὕπῃ τῆς φάλαγγος, ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀεί τε
καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τετάχθαι ἢ
οἵ ὅπως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐθέλοι εὖ παρ-
εσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἵπποις δὲ καὶ οἱ
γυμνῆται οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τῆς
ἀρχούσης τοσούτῳ ὅσῳ ἡ φάλαγξ * βαθυτέρα ἐγίγνετο χ. βραχυ-
ἀναδιπλουμένη. ἐπεὶ δὲ ὕπου ξυνεστειρώθησαν, ἀπῆσαν τέρα καὶ
ἧπερ μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἐπὶ πόδα· βραδυτέρα
ἐπεὶ δ' ἔξω βελῶν ἐγίγνοντο, στραφέντες. καὶ τὸ μὲν πρῶ-
τον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ὅπῃ ἀσπίδα,
καὶ ἵσαντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες. ὅσῳ δὲ πορρωτέρω
ἐγίγνοντο; τοσῷδε μανώτερον μετεβάλλοντο. ἐπεὶ δ' ἐν
τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, ξυνεῖεσαν ἀπόντες ἔς τε ὀπὶ τῶν
παλαιῶν ἐγίγνοντο.

22. Ἐπεὶ

22. 22. Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ὁπλαρχίας, καὶ ἔλεξεν, Ἄνδρες σύμμαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν ἂν πως τείχη ἄπορά ἐστιν καὶ ὑψηλὰ πρόσμαχόμενος ἔλοι ἄν, ἐννοεῖν μοι δοκῶ ὅτι ὅσῳ ἂν πλείονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσίν, ἐπείπερ καὶ μάχονται ἀξιόντες, πρότερον ἂν δαπάνην λιμῷ αὐτοὺς ἡγοῦμαι ἀλῶναι εἰ μή που ἔστιν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τότε πολιορκητέος φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, ὁ δὲ ποταμὸς, ἔφη, οὗτος διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ὅσον δύο στάδια; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Γωβρύας; καὶ βάθος γε ὡς ἐφ' ἅρμα δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἑστηκὼς τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε πολὺ ποταμὸν ἔπι ἰσχυρότερα ὄντα ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα μέν, ἔφη ὦ Χρισάνται, ἐῶμεν ὅσα κρείττω ὄντι τῆς ἡμετέρας δυνάμεως διαμετρησάμενος ὃ χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἑκάστοις ὑμῶν ἀρύσσειν τάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ἐπελαφήσων ὑμῖν τὴν φυλακὴν δέοι· ἔπειτα δὲ καὶ κύκλῳ διαμετρήσας ποιεῖ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον πύργους μεγάλους ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἄρξασθαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους πάρεσον ἐπορμεχθῆναι, καὶ πρὸς γῆν ἀνέβαλον πρὸς ἑαυτούς. καὶ ποιοῦσιν μὲν πύργους ὅπου τῷ ποταμῷ οἰκοδόμει. φοίνιξι δὲ μελιώσας ἐμέλλησαν ἐπιβαλεῖν τοῖς πολεμίοις (εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες καὶ πυκνότεροι καὶ γὰρ δὴ πεζόμβροι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ καμηλιοὶ) τότε δ' ἐπεπήδησαν τούτου ἕνεκα ὅπως ὑπομάλιστα ἐοίκοιεν πολιορκήσειν ὑπερασπαζόμενοι, ὡς εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὸν τάφρον μὴ ἂν ἔλοι τοὺς πύργους· ἀνίσχει δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ὅπου τὸ ἀμβολάδην γῆς, ὅπως ὅπλεῖσι φυλακτήρια εἴη. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπίσευν· οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἔτη. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, τὸ στράτευμα κατένειμε εἰς δώδεκα μέρη, ὡς μιᾶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου τὸ μέρος φυλάξον. οἱ δ' αὖ Βαβυλώνιοι, ἀκούσαντες ταῦτα, πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέλων, ἐννοούμενοι εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Λυκίοι καὶ Ἄραβοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας ἐυμενεστέρους ἔχειν ἢ Πέρσας. καὶ οὕτω μὲν τάφρου ἐδιώρυγμάτο ἡμῖν.

23. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ τριακοστῷ ἔτει Βαβυλῶνι

χρ. ἕκαστον ὑμῶν.

χρ. ποταμὸς εἰσχυθεὶς εἰς τὴν τάφρον.

χρ. μᾶλλον τούτων κατεγ.

χρ. Λυδοὶ.

23. χρ. ἑορτὴν αὐτῇ ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἦν.

Συλῶνι ἥκειν ἔδ), ἐν ᾗ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνειν καὶ κωμάζειν, ἐν ταύτῃ ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε λαβὼν πολλὰς αἰθρύπτρας, ἀνεῴμωσε τὰς πύλας τὰς εἰς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγίγνετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς πύλας ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί. ἡ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πρόσπλους ἀνθρώποις ἐγίγνετο. ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ ὕδωρ ἐπρόσυτο, παρῄνεσεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο ἄρχοντας τὴν χιλιοστὺν παριέναι πρὸς αὐτὸν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' ἔθνη τούτων ἕπεσθαι ἧπερ πρόσθεν τεταγμένοι. οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑποπτέρους καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε σκέψασθαι εἰ πρόσπλουν εἴη τὸ ἔνερθε τοῦ ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πρόσπλουν εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τούς τε πεζῶν καὶ τοὺς ἱππέων, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ· ἡμεῖς δὲ θαῤῥοῦντες εἰσίωμεν εἴσω, ἐννοούμενοι ὅτι ὅτοι ἐφ' οὓς νῦν πρόκειται, ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας, καὶ ἐγχειροῦντας ἅπαντας καὶ νήφοντας, καὶ ὡπλισμένους καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν. ἐκείνων δ' ἐπ' αὐτοὺς ἰοῦσιν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δὲ ἀσυντάκτως εἰσίν. ὅταν δὲ καὶ ἄδοντας ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀκροᾶται ἔσονται, οὕτω τοῦτο ἐκπεπλῆχθαι. εἰ δέ τις τοῦτο ὑποπτεύει ὁ δὴ λέγεται φοβερὸν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι, μὴ ὅτι τὰ τείχη ἀναβαίνοντες βάλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαῤῥεῖτε. ἢν γὰρ ἀναβῶσί πινες ὅτι τοὺς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον Θεὸν Ἥφαιστον· εὔφλεκτα τὰ θύρετρα αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτου δὲ ὑπερκαύματα κεχρισμέναι· ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν δᾷδα ἔχομεν, ἣ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλήν τε πίσαν καὶ σύπτειαν, ἃ ταχὺ φλόγα ποιεῖ ἀνάγκην ἔδ) ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ καλοκαγαθῶς. ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα· ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς Θεοῖς. ὑμεῖς δ' ἕπεσθε, ὦ Γαδάτα καὶ Γαβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδούς· ἴστε γάρ. ὅταν δὲ τοὺς πρώτους ἴδητε, τὴν ταχίστην ἄγετε ὅτι τὰ βασίλεια. καὶ ἐκεῖ, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, ἁλῶναι ἂν εἴη σαφῶς, καὶ γὰρ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλέως.

γρ. τάδε

γρ. εἶπεν

Fort. ἕως ὡς ἐν κώμῳ.

κώμῳ

κώμῳ γὰρ δοκεῖ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλακὴν μὲν οὖν ποιοῦμεν καὶ πύλας ἐντευξόμεθα. ἔστι γὰρ αἰεὶ παραγγέλλειν. ἐὰν δὲ ἀμελεῖν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπαρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐῤῥήθη, ἐπορεύοντο. τῇ δὲ ἀπαντώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παραυτίκα, οἱ δὲ ἔφευγον πάλιν εἴσω. οἱ δὲ ἐδίωκον. οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν συνεδίωκον αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί. καὶ ἰόντες ἤδη ἐβόων τάχιστα ὅτι τοῖς βασιλείοις ἐγγύοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτᾳ τεταγμένοι κυκλισμένας εὑρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλέως· οἱ δὲ ὅτι τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεκαίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολύ, καὶ εὐθὺς ὡς πολέμιοι ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κύτος ἐγίγνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαί τι εἴη τὸ πρᾶγμα, ἀνέῳξαν τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας.

24. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας ἀνεῳγμένας, * ἐπαίπτουσι, καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἵποντο ἐκπώμενοι καὶ πίπτοντες ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἤδη ἐσηκότα αὐτὸν καὶ * ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὑρίσκουσι· καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχειρώσαντο. καὶ οἱ ζῶν αὐτῷ ὃ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν, περιβαλόμενός τι, ὃ ἦν, φεύγων, ὁ δέ γε, καὶ ἀμυνόμενος ὅτῳ ἐδύνατο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τοὺς μὲν ἱππέων τάξεις καὶ τοὺς ὁδούς· καὶ προεῖπεν ὃς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν καταλαμβάνειν, τοὺς δὲ ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοῖς Συρίοις ὅπως μήτις ἔνδον μένοι· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅπ διαπράσσοιτο. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

25. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἦκον· καὶ Θεὸς μὲν φανερὸν προεσημήνατο ὅπ τεθνήκοιεν οἱ ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα ἔπειτα δὲ Κύρῳ κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, καὶ ἤδοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐκλωκῶσαν τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, ἐβόων καὶ τοῖς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχας τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε· τοὺς δὲ τεθνηκότας θάπτειν * ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι. τὸν δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους· ὅπου δὲ λειφθήσοιτο ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, πρωτοπόρθμον ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῦνται. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον· ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κα-

24. ἐπεκαίπτουσι. * ἐσπασμένον.

25. * ἐφῆκε.

πίθετο, ὡς εἴη ἕτοιμα εἴπ ποτὲ δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ παύσ' ἐπέσχε λόγον. πρῶτον μὲν τοὺς μάγους κελεύσας, ὡς δοκιμωτάτους τῆς πόλεως ὄντας, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τιμὴν ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ὅτι τότε δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχὰς τούτοις ὥσπερ κοινωνὸς ἐνόμιζε τῆς καταπεπραγμένων. ὅπως διένειμαν ὥσπερ ἐδέδοκτο τὰ κρέπτα τοῖς ἀείσοις. εἰ δέ τις οἶοιτο μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευσε. πρεῖπε δὲ, Βαβυλωνίους μὲν πολὺ γῆν ἐργάζεσθαι, καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι αὐτῆς ἐδόθησαν. Πέρσας δὲ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας, καὶ τῆς συμμαχίας ὅσοι μένειν ἠρίνοντο παρ' αὐτῷ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαχον προσηκόντως διαλέγεσθαι.

26. Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῆσαι ὁ Κῦρος ἤδη καταπαύσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεὺς ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σωὶ τῇ τῆς φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὁπήκιστα ἀνεπιφθόνως ἀπαυτός τε καὶ στρατὸς φανείη. ὧδε ἂν μηχανᾶτο τοῦτο· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ σὰς ὅπου ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι, προσεδέχετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποκεινόμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄνθρωποι, ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἧκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος. καὶ ὠθισμῶν περὶ τῶ προσελθεῖν, μηχανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. οἱ δ' ὑπηρέται ὡς ἠδύναντο διακείναντες, * προσίεσαν. 26. προσίεσας Steph.

ὁπότε δέ τις καὶ τῆς φίλων διασάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοῦ, καὶ ὅπως ἔλεγεν, Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε ἕως τὸν ὄχλον διωσώμεθα, ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει, * ἕως παρέφθασεν ἡμέρα γνωμῆναι τοῖς φίλοις αὐτὸν ὁρᾶσθαι καὶ συγγένεσθαι. ὅτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει. ἆρα, ἔφη, ὦ Ἄνδρες, καὶ μὲν καιρὸς διαλυθῆναι· αὔριον δὲ πρὸ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἄσμενοι ὤχοντο ἀποθέοντες. δίκην δεδικότες * ὑπὸ πάντων τῆς ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν ὅπως ἀπεμήθησαν. 26. ἧκον. al. ἥκον.

27. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ πρωΐαν. ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλείων πλῆθος πεπυσμένων παραμένειν, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ δὲ Κῦρος πεισθεὶς τῆς ξυστρόφων Περσῶν πλῆθος μέγαν, εἶπε μηδένα παυέσθαι πρὸ τοῦ φίλου τε καὶ 27.

ἄρχοντας τῆς Περσῶν τε καὶ τῶν συμμάχων, ἐπεὶ ὃ συνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς ὑμῖν ἂν ἔχοιμεν μέμφασθαι, τὸ μὴ καλῶς μέλειν τῶνδε πάντα ὅσα εὐχόμεθα καλὰ πεπρᾶχθαι· εἰ μὴ τοίνυν τοιοῦτον ἔσται τὸ μεγάλα πράττειν, ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν, μήτε μὴ τῶν φίλων εὐφραίνεσθαι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτῃ τῇ εὐδαιμονίᾳ κελεύω. ὑπενοήσατε γάρ, ἔφη, καὶ ὑμεῖς δήπου, ὅτε ἔφασαν ἀξιοῦν ἀκούειν τῶν πρεσβυτέρων, ὡς ἐλήλαμεν πρόσθεν ἐπ' ἔργα· καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους καὶ ἄλλους πλείονας τῶν τότε παρόντων, ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ δέ τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτόν, λογίζομαι μικρὸν μὲν ὑμῶν μέρος ἐμοὶ μετεσόμενον, μικρὸν δὲ τι ἐμοὶ ὑμῖν· ἐμαυτῷ μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι ὑπὲρ ὑμῶν μοι μετέσται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἕνα ἢ δύο * οἶδα, καὶ ὅτι πάντες ὅτι παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὡς, ἢν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότερον ἃ βέλονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἠξίουν τούτους, εἴ τις τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους, δι' ὑμέρου προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις τῶν δήπου οὐκ ὄντως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασμένων, ἀλλὰ παρῆκεν ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα * ἐγίγνωσκον ὄντα ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα μήτε τὰ εἰδέναι ἃ δεῖ, μήτε τὸ πράττειν ἃ ἂν καιρὸς ᾖ * τοῦ δὲ ἀνιέναι ἰδεῖν πρᾶγμα πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ πρᾶχθῆναι παρέσται νῦν δ' ἐπειδὴ ὁ φιλοπονώτατος πάντων ἀναπέπαυμαι. δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσασθαι καὶ ἀξιοῦν τυγχάνειν ὡς ἔν ἐμοὶ ἀπορρῆναι ὅ, τι ἂν τύχωμεν ποιοῦντες ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβαλέσθω τις ὅ, τι ὀρθῶς συμφορώτατον.

28. 28. Κῦρος μὲν ὅπως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρταβάζου ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν, ἢ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γάρ ἔπ νέος μὲν ὄντος σου ἀγαπῶ, ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε ἰδεῖν δεόμενον ἐμοῦ, κατώκτισα σοι προσιέναι· ἐπεὶ δὲ ἔτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ Κυαξάρου, ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκεῖός τε

σο

σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαί σοι ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην, καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπεφάνθη ὥστέ σε ἐπαινεῖν. μὴ δὲ τοῦτο Ἀρκάνιοι μὲν πρῶτοι, φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πειναῦσι ξυμμάχων, ὥστε μόνον οὐκ ἐκ τῆς ἀγκάλας προεφέρομεν αὐτὸς ἀγαπῶντες. μὴ δὲ τοῦτο, ἐπεὶ ἑάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι χαλεπῶ σοι εἶναι ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγώ σοι συνεχώρησα. ἐκ μὲν τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὖθις Γαδάτας· καὶ * δὴ ἔργον σοι ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδούσιοι σύμμαχοι ἐγένοντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· καὶ γὰρ ἔτι σε ἐθεράπευον. ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν ἔνθεν ὡρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ὅπλα, ἀμφὶ μηχανάς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσεις, τότε σε καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν. ὡς γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμέν τε τῷ μεγάλῳ μάχῃ, καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν, καὶ Βαβυλῶνα εἰλήφαμεν, καὶ * πάντας καλεσόμεθα. καὶ μὰ † Μίθρην ἐγώ τοι ἐκβὰς, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἄν σοι ἐδυνάμην προσελθεῖν. ἐπεί γε μέντοι * ἐξιδιώσω με καὶ παρά σοι ὠκείωσας μένειν ἤδη προβλεπτος ἦν, ὅτι μὴ σε ἄσπλος καὶ ἄπλους διημέρευον. νῦν ἔν, εἰ μὲν ἔστιν ὅπως εἰ πλείσσι ἄξιοι γεγωνημένοι πλείσσον * σε μέρος μεθέξομεν, εὖ ἔχει. εἰ δὲ μὴ πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρά σε ἐξαγγέλλειν ἀπίναι πάντας ἀπό σε πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος, καὶ ἄλλοι πολλοί.

29. Χρυσάντας δ' ἀνίστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε, ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρεῖχες δ' ἃ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ πρόσθεν αὐτῷ ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἀνακτᾶσθαι ἔδει ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὑπήδιστα συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπειδὴ οὐχ ὅτῳ τρόπῳ μόνον ἔχεις σὺ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι δύνασαι ὃς καιρὸς εἶη, ἢ τί ἀπολαύσεις ἂν τῆς οὐσίας σε πλείονα ἄξιον. * ἢ τί ἀπολαύσεις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μὴ σὺ ἄρξεις εἶναι ἐσίας, ἢ ὅτε ὁπώτερον χρὴ σε ἀνθρώποις, ὅτε ἥδιον, ὅτε οἰκειότερόν δοξαν,

29. ἤδη. | al. ἐξιώσω. | σοι. | πάντας. | ἢ ἀπολαύσεις. | τῆς.

ἄδην; ἔπειτα δ' ἔφη· ἂν ἂν οἶει ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ
ἡ. ἐγώμην σε μὴ ἐρῶμεν ἔξω καφτερῶντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις ἐν-
μένω, καί σε δοκοίημεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ ὁ Χρυσάντας
ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ καὶ ταῦτα πολλοί

30. 30. Ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ μὲν
Σάρδιων χρήματα ἀπαντᾷ οἱ ἄγοντες ἀπέδοσαν. ἐπεὶ
δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα
ἡ. εἴ τινα Διὶ βασιλεῖ, καὶ * εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο.
ἄλλον Θε- Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. ἐνταῦθα
ῶν δὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὅπερ ὁπηνίκα μὲν ἄρχειν πολλῶν
ἀνθρώπων, πρᾳοπαθίζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ με-
γίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη ἡ ἕξις ἔχει αὐτῷ ὡς ἂν πολε-
μιωτάτῃ ἡδοίστῃ ἀνδρὶ πόλις. ταῦτα δὴ λογιζόμενος,
φυλακὴν περὶ τὸ σῶμα ἠγήσατο δεῖσθαι. γνοὺς δ' ὅτι ἀδε-
μνὰ ἄνθρωποι ἐπιχειρητότεροί εἰσιν ἢ ἐν οἴκοις καὶ πόλεσι
καὶ λιπερῷ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐνθένπερ πάντας ἂν ἐν τούτοις
περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν δύνασθαι πο-
τὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον εἰλήσει τοῦ τὴν φυ-
λακὴν ποιοῦντος. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας
συναρμοζούσας, ἢ παιδικὰ ἔχοντα φύσει ζυνωμοτικώτατα
τούτων μάλιστα φιλεῖν. τοὺς δὲ ευνούχους ὁρῶν πάντων τού-
των στερομένους. ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι
εἴπερ δύναιντο) πιστεύειν μάλιστα αὐτοῖς, καὶ βοηθεῖν ἐάν
τι ἀδικοῖντο. καὶ πρὸς πλειόνων αὐτοῖς. τούτους δὲ ἐνερ-
γετοῦντα νομίζων μόνον αὐτὸν ἀδένα ἡγεῖτο δύνασθαι· πρὸς
δὲ τούτοις, ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις
ἀνθρώποις. καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ὑπηκόου προσδέονται· ὁ-
δεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις ἐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνοῦχον πλέον ἔχειν
ἢ παρ', εἰ μήτι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι. δεσπότῃ δὲ
πιστὸν ὄντα ἐκ μόνον κωλύει προστρέπειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. ὃ
δ' ἂν μάλιστά τις οἰηθείη ἀναγκάσαι τοὺς εὐνούχους γί-
νεσθαι, καὶ τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο γὰρ ἐκ τῶν
ἄλλων ζώων. ὅτου οἵ τε ὑβρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τὸ
μὲν δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀπαυόν), πολεμικοὶ δ' ἐκ ἧσσον
ἢ πρόσθεν γίγνονται· οἵ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τὸ μὲν μέγα
φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται), τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἐρᾴζεσθαι
στερίσκοντα· καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως τὸ μὲν δάκνειν
παύουσι τοὺς διαπτοῦντας ἀπαυόν) ἐκτεμνόμενοι. φυλάττειν
δὲ καὶ εἰς θήραν κἀκείνων κακίους γίγνονται. καὶ οἵ γε ἄνθρωποι
ὡσαύτως ἐρεμέστεροι γίγνονται τοῦτο τοῦ

ἐπιθυμίας

ἐπθυμίας, ὃ μὴ τὶ ἀμελέστεροί γε τῆ τοφροσυνομένων, ἀλ' ἧττον πίπτει, ἀδὲ ἧττον π ἀκονπτικοὶ, ἀδὲ ἧττον φιλόπμοι. καταδηλοι δ' γίγνον) κ) ἐν τοῖς * πολεμικοῖς χ. πολέ-
κ) ἐν τ δημοσίοις ὅπ ἔσωζον τὸ φιλόνικον ἐν τ ψυχαῖς. τὸ μοις.
δ' πτεὶ ἔδ), ἐν τῆ φθορᾶ τῆ διαπτῆ μάλιστα βάσανον ἐλάβομ. ἀδένες γὸ πτότερα ἔργα ἐπιδείκνυντο ἐν ταῖς δεπτπκαῖς συμφοραῖς τῆ ἐυνόχων. εἰ δέ π ἄρα τῆς τὸ σώματ ἰχύ μεῖζον δοκοῖπν, ὁ σίδηρ * ἂν ἴσοι χ. ἀνισοί.
τοὺ ἀδενεῖς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. ταῦτα δ' γιγνόσκων, ἀξιάμν ἀπὸ τῆ δυνατῶν. πάντας τοὺ τοῦ τὸ ἑαυτ σῶμα θεραπευτῆρας, ἐποιήσατο ἐυνόχους. ἡγησάμν δ' ἂ ἂχ ἱκανὸν ἔδ) τὸν φυλακὸν ταύτῃ τοῖς τὸ πᾶν τῆ δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει πνας τῆ ἄλλων ἀν πιστάτας τοῦ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. εὗρε ἐν Πέρσας τοὺ οἴκοι, κ κακοδιωτάτους μὲ ὄντας διὰ πενίαν, ὀπονωτα δὲ ζῶντας διὰ τὸν τῆς χώρας τραχύτητα, κ) διὰ τὸ αὐτουργὸς ἔδ), τούτους ἐνόμιζε μάλις' ἂν ἀγαπᾶν τὸν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει ἔν τούτων μυρίους δορυφόρους, οἱ κύκλῳ μὲ νυκτὸς κ) ἡμέρας ἐφύλαττον ὅπ τὰ βασίλεια, * ὁπότε ἔσω βαίνειεν· ὁπότε δὲ χ. ὁπότε
ἐξίοι πς, ἕνδεν κ) ἔνδεν πταγμένοι ἐπορεύοντο. ὅπ χώρας
εἴη ὁπότε
31. Νομίσας δὲ κ) Βαβυλῶνι ὅλης φύλακας δεῖν ἔδ) 31.
ἱκανὰς, εἴτ' ὀπδημν αὐτὸς τυγχάνοι, εἴτε κ) ἀπδημν. κατέστησε κ) ἐν Βαβυλῶνι φρυρὰς ἱκανάς. μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίοις ἔταξε παρέχειν, βελόμν αὐτοὺ ὡς ἀμιχανωτάτους ἔδ), ὅπως ὁπταπεινότατοι κ) εὐκαταπάτατοι εἶεν. αὐτὸ μὲ δὴ πτεὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα, κ) νῦ ἔτ ὅπως ἔχυσα διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἠγήσατο τοὺ μισθοφόρους τούτους ἃ πσῶτον βελτίονας τῆ ἰδιωτικῶν ἔδ) ὅσον ἐλάττονας· τοὺ δ' ἀγαθὸς ἀνδρας ἐμίγνωσκε συνεκτέον εἶναι ὑπὲρ σωὶ τοῖς Θεοῖς τὸ κρατεῖν προφέρον, κ) ὀπμελητέον ὅπως μιμύσωσι τὸν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν. ὅπως δὲ μὴ χ. αὐτοὶ
ὀπταπεινοὶ αὐτοῖς δοκοῖν, ἀλλὰ γιγόντες κ) * αὐτοὶ ταῦ- τοῦτα ἄ-
τα ἀεισὶ εἶναι, ὅτως ἐμμένοιέν τε καὶ ὀπμελοῖντο τῆς ειεσι.
ἀρετῆς, συνέλεξε τούς τε ὁμοτίμους κ) πάντας ὁπόσοι ὁπ- χ. κ), αὐ-
μελεῖοι ἦσαν, κ) * ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ τὰ.
ἔδ) κ) πόνων κ) ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. χ. ἀξιο-
λογώτατοι
ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι· τοῖς μὲν Θεοῖς μεγίστη χά-
ρις,

εις, ὅπ ἔδοξ ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι εἶ). τωῦ μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ οἰκίπες παύτην ἐργαζόμενοι τρέφουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας, καὶ ἐν παύταις κατασκευάς. καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν, ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια ἔχειν. νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰῆλός ὄζιν, ὅταν πολεμόντων πόλις ἁλῷ ἅπαν ἑλόντων εἶ) καὶ τὰ σώματα ἅπαν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα.

χρ. ἄκρον ἄκ ἀδικ. * ἄκρον ἀδικία γε ἔξεστε ὅ, τ ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φιλανθρωπία ἄκ ἀφαιρήσεσθε ἥν τ ἂν ἕκαστε ἔχειν αὐτός· τὸ μῆτις ὀκ πᾶσι ἅπως ἐγὼ γιγνώσκω, ὅτ εἰ μὴ τρεφόμεθα ὅτι ῥᾳδιουργίαν καὶ τὴν ἅπ κακῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν (οἳ νομίζοσι τὸ μὴ πονεῖν ἀθλιώτατον, τὸ δ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν) ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγ ἀξίες ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι. καὶ ταχὺ πάντων ἅπ ἀγαθῶν στερήσεσθαι. ἀ γάρ τοι τὸ ἀγαθὸς ἄνδρας γενέσθαι, τῶτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ διατελεῖν ὄντας ἀγαθὸς, ἢν μή τις αὐτῶ διὰ τέλ ἐπιμελῆται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείον ἄξιαι γίγνονται, καὶ τὰ σώματά γε αὐτὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ὁπὶ ῥᾳδιουργίαν, πονηρῶς πάλιν ἕξει· ὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκὴ, ἐπόταν τις αὐτὴν ἀνῇ πρὸ ἄσκησιν, ὀκ τέτε εἰς τὸν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. ἄκρον δεῖ μέλλειν, ἀδ' ὁπὶ τὸ αὐτίκα ἡδὺ τρεπέναι αὐτός. μέγα μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον καὶ * τ

χρ. τὸ ἔχειν καταπρ. ἀρχὴν καταπρᾶξαι, πολὺ δ' ἔτ μεῖζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν, πολλάκις τὸν πλέονα μόνον ὠφελιμώτερ ἐγένετο· τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν ἀκίνητον τῶτο ἀνὰ σωφροσύνην, ἀδ' ἀνὰ ἐγκράτειαν, ἀδ' ἀνὰ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται· ἃ χρὴ γιγνώσκοντας, καὶ πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ περὶν τάδε πάντα κτήσασθαι, εὖ εἰδότας. ὅτ ὅταν πλεῖστα τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι καὶ φθονῶσι καὶ ἐπιβουλεύσι καὶ πολέμιοι γίγνονται, ἄλλως τε κἂν παρ' ἀκόντων τά τε κτήματα καὶ τὴν ἀρχὴν περιποιῆται, ὥσπερ ἡμεῖς. ἔχῃ τοὺ μὲν ἂν Θεὸς οἴεσθαι χρῆσθαι ἡμῖν ἕσεσθαι. ἀ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως παρ' ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτίμως ἡσάμεθα. τὸ μὲν οὖν τῶτο κράτιστον ἡμῖν αὐτοῖς φρασκάσεον· τῶτο δ ὄζι, τὸ βελτίονας ὄντας τῆς ἀρχομένων, ἀρχεῖν ἀξιοῦν· ἀλλὰ πῶς μὲν ἂν καὶ ψυχρὸν, καὶ σίτων καὶ ποτῆ, καὶ σώμα καὶ ὕπνε ἀνάγκη καὶ πῖς ἄλλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τύτοις πρῶτον βελτίονες

αὐτῆ

αὐτὴν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν ἀμεταδοτέον τούτοις οὓς πονηρὰς ἐργάτας τε ἐμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα κτήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιγνώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὅπλα ἀφηρήμεθα, ὅπως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μὴ ἧττον ὅπλων ποτ' ἐρήμους γίγνεσθαι, εὖ εἰδότας ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτω τῶν ὅπλων ἐσμέν, τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἃ ἂν βάλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπεφάξαι ἃ ἐπιθυμοῦμεν, εἰ ἔπ δείσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ θλίβοντας καὶ ἐπιμελομένους καὶ πονοῦντας; ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσῳ ἂν μᾶλλον πεφροντίσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίοι. οἱ γὰρ πόνοι ἥδιον τοῖς ἀγαθοῖς. ἄνδρα δὲ τὸν δεόμενον τυγχάνειν τινὸς, ὁρᾶν ὅτι πολυτελῶς παρασκευάσεται ἂν ὥστ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὴ μάλιστα ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν, ὡς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτός τις αὐτῷ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσούτῳ πλεονεκτήσει τῆς ἐνδείας ἐν ᾗ, ὅσῳ πεινήσας τῆς ἡδίστων σίτων τεύξεται, καὶ διψήσας τῆς ἡδίστων ποτῆς ἀπολαύσεται, καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως, ἥδιστον ἀναπαύσεται· ὧν ἕνεκά φημι χρῆναι νῦν ὑπομένειν ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῆς τε ἀγαθῆς ἧττον ἢ ἥδιστον ἀπολαύσωμεν, καὶ ὅπως τῶν πάντων χαλεπωτάτης ἀπειρομεν γλιχώμεθα, ἐκ τοῦ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ ὅτι χαλεπὸν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν. ἐννοήσαι δὴ καὶ ἐκεῖνο, τίνα πρέπει εἶναι τοὺς ἄν * πρεσβεύωμεν ἢ πρέσβεις, ἡδέως. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' ἔστιν ὅπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον πρέπει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι. ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ὑπηρετεῖν; ὅτι ἐπεὶ κεκτήμεθα δοῦλους, τούτους κολάσομεν ἢν ποιῶσι. καὶ τί πρέπει αὐτὸν ὅλα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δ' ἔτι καὶ τόδε, πρέπειν μὲ παρασκευάσεσθαι πολλὰς καὶ τῆς ἡμετέρων φυλακῆς, φυλακὰς καὶ τῆς σωμάτων· ἀρκὸν δ' οὐ πῶς ἂν εἴη δὴ ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι ἔχειν, αὐτοὶ δ' ἡμῖν αὐτοῖς ἀ δορυφορήσομεν; καὶ μὲν δὴ καὶ εἰδέναι ὅτι ἂν ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἵα αὐτὴν

κ. καλασήσασθαι.

κ. ἴοι.

κ. πρεσβεύωμεν ἢ πρέσβεις ἄν μάθα.

γρ. δὴ συμπαρεμμένειν. αὐτὸν πίνα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν. τοῦτο γὰρ * δεῖ συμπαρεμμένειν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ ἄλλο καλὸς ἔχειν οὐδὲν ὠφελοῦντα. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν, καὶ πῶς τοῦ ἀρετοῦ ἀσκεῖν, καὶ πῶς τοῦ μελέτου ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινὸν, ὦ Ἄνδρες, ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, ὅπως καὶ ὑμᾶς φημι χρῆναι ἐνταῦθα ὄντας τοὺς ὁμοτίμους πάντας ἅπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας καταμοεῖν παρόντας εἰ ὀπτελόμην ὧν δεῖ διάξω· ἐγώ τε ὑμᾶς καταμοῶν δι-
γρ. ἔρω. άσομαι, καὶ ὃς ἂν * ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας τούτους τιμήσω· καὶ τοὺς παῖδας ὦ, οἱ ἂν ἡμῖν γίγνωνται, ἐνταῦθα παιδεύσωμεν. αὐτοὶ γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὠφελιμώτατα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν· οἵ τε παῖδες ἥδ' ἂν εἰ βούλοιντο ῥᾳδίως πονηροὶ γένοιντο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μή τε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

ΧΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον ἡ.

1. Ὁ μὲν οὖν πάππος εἶπεν· αἰεὶ δ' ἐπαυτῷ χρυσάντας, καὶ εἶπεν ὧδε· Ἀλλὰ πολλάκις μοὶ δοκῶ, ὦ Ἄνδρες, καὶ ἄλλο τε κατανοῆσαι ὅτι ἀρχὴν ἀγαθὸς οὐδεὶς διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἵ τε γὰρ πατέρες φροντίζουσι τῶν παίδων ὅπως μή ποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψει, Κύρου τέ μοι δοκεῖ νῦν ξυμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διαβιοῖμεν. ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐναργέστερον ἢ ὡς ἐγὼ δηλῶσαι. τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι πρῶτ' μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δή, τίς ἂν πόλις πολεμία τοῦτο μὴ πειρωμένων ἄλλοις; τίς δ' ἂν πόλις τοῦτο μὴ πειρωμένων διαφυλαχθείη; ποῖον δ' ἂν στρά-

θέντων στράτευμα νίκης τύχοι; * πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν χρ. πῶς δ'
μάχαις ἥττωντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὰν ἄρξωσ') ἐδία ἕκα ἄλλως
σος σφεῖς τ' αὐτῶν σωτηρίας βουλεύσ), τί δ' ἂν ἄλλο ἀγα- μᾶλλον ἐν
θὸν τελεσθείη ὥστ' σφῶν μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι; ποῖ μάχαις
αὖ ἢ πόλεις νομίμως ἂν * οἰκήσειαν; ἢ ποῖοι οἶκοι σωθεί- ἥττωνται
ησ'; πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο; ἡμεῖς δ' ἃ νῦν κ. οἰκη-
ἀγαθὰ ἔχομεν, διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ θεῖον
τὸ πείθεσθαι τῇ ἀρχούσῃ; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας
πανταχοῦ μετ' ὄπλων παρεσκευάμεθα, ἀθρόοι δὲ τῇ ἀρχούσῃ
ἑπόμενοι, ἀνυπόστατοι ἦμεν, σφῶν δ' ὀπισθοφυλάκων ἄλλων
ἀμεινόνων κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ
πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τἀγαθά, εὖ ἴστε
ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἃ δεῖ μέγιστον ἀγαθόν
ἐστι. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον, ὀλίγοι δ' ἦρ-
χομεν· νῦν δὲ κατεσκεύασθε ὑπὸ πάντες οἱ παρόντες, ὥστε
ἄρχεσθε οἱ μὲν πλειόνων οἱ δὲ μειόνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ
ἠξιώσατε ἄρχειν σφῶν ὑφ' ὑμῶν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα
εἷς ἂν ἡμῖν καθήκοι. πρῶτον δὲ διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ σφῶν
βέλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι, ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπη-
ρετοῦσιν· ἡμᾶς δέ, εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἑκόντας
δεῖ πιέειν ὅ, τι πλείστα ἄξιον φαίνεσθαι εἶναι. εὑρήσετε δὲ,
ἔστι, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας * πόλις οἰκεῖται, τῷ μά- χρ. πόλεις
λιστα τοῖς ἄρχουσιν ἑτοίμως πειθέσθαι, ταύτῃ ἥκιστα σφῶν οἰκεῖ.
πολεμίων ἀναγκάζομεν παρασκευὴν ποιεῖσθαι παρ' ἡμῖν τε ὧν. ὥ-
σπερ Κῦρος κελεύει, ὁπόσ' τόδε τὸ ἄρχειν, ἀσκοῦμέν τε
δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ παρεχόμεν
τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ, τι ἂν δέῃ· καὶ τοῦτο γὰρ οὐ
ῥᾴδιόν ἐστι χρῆναι, ὅτι ἂν μὴ δύηται Κύρῳ εὑρεῖν ὅ, τι αὐτῷ
μὴ ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν ὃ κ. ἐπίστασθε τὰ γε αὐτὰ
ἡμῖν συμφέρειν, καὶ εἰ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι. ἐπεὶ
δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάνταν, ὅπως δὴ καὶ ἄλλοι ἀνίσασιν τὸ
πλῆθος καὶ Περσῶν καὶ * σφῶν συμμάχων συνεργοῦντες· καὶ σφῶν ἄλ-
ἔδοξε πρὸ ἐπτήμυς ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ δύσεις, καὶ παρέχειν λων συμμ.
αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ, τι βούλοιτο ἕως ἂν ἀρίσῃ Κύρος. ὡς δὲ
ταῦτα ἔδοξεν, ὅπως καὶ νῦν ἔτι πιθοῖντο οἱ καὶ πρὶν Ἀσίαν
κατὰ βασιλεῖ ὄντες· διεπρεσβεύσαντο τοὺς σφῶν ἀρχόντων δύ-
ο.

2. Ὡς δ' ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κῦρος κατασκευ- 2.
σάμενος εἰς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις πρὸς
ἑκάστους, ταῦτα καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι

καὶ νῦν διατελεῖσι ποιοῦντες, ὅτῳ δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ τἆλλα. ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα παρέπεται· ὅταν δὲ χείρων, καὶ λοιπότερον. ἐγὼ οὖν μὲν ἂν ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς Κύρου οἰκέτας σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδοξάζων πᾶσι τοῖς ἀείσοις τῷ συγκαταφερομένων τῷ ἀρχῷ. Κῦρος δ' ὅτι μὲν τἆλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελητάς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ παρασόλων ἀποδεκτῆρες, καὶ δαπανημάτων δοτῆρες, καὶ ἔργων ἐπιστάται, καὶ κτημάτων φύλακες, καὶ πρὸς τῷ διανταν ἐπιμελεῖσθαι ἐπιμελητοί. καὶ ἵππων ὅπως καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη, ὡς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιω ἂν παρέχειν αὐτῷ χρήματα.

3. 3. Οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ἄνθρωποι χρῶνται, ἔχειν, τούτους ὅπως ὡς βέλτιστοι * ἔσονται ἀκέπ τούτῳ αὐτῷ ἐπιμέλειαν ἄλλοις παρεστάσθαι, ἀλλ' αὐτὸς ἐνόμιζε τῶν σκόπει, καὶ ἔργον εἶναι. ἤδει δὲ ὅτι * εἰ γε μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ παρασκευάσας καὶ ἐπισάτας λιπαρέον εἴη σὺν οἷστερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐξήγωσκεν ἐκ τούτων καταστατέον εἶναι. εἰ δέοι δὲ καὶ στρατηγῶν τινα ἄνδρα αὐτῷ, ἤδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἴη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ἤδει ὅτι τούτων τισὶ χρηστέον, καὶ παρέσεσθαι γε τούτων τινὰς πιστέον ὅσπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι εἰς τὸ ἄνδρα πολέμιον πυκάζειν ἂν δέοιντο. μὴ ὄντων μὲν ὧν οἷόν δεῖ δι' ὧν αἱ μέγισται καὶ πλεῖσαι παρόδους ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτὸ ἔξειν· εἰ δ' ὅτου εἶεν οἵους δέοι, πάντα * ἐνόμιζε καλῶς ἕπεσθαι. ἐνταῦθα μὲν οὖν ὅπως χρὴ εἰς ταὐτὸν τῷ ἐπιμέλειαν.

χρ. ἔσοιντο, αὐτῷ ἐσκόπει, καὶ ἔργον εἶναι. ἀκέπ. χρ. εἰ π. χρ. ἐλογίζετο.

4. 4. Ἐνόμιζε δὲ τῷ αὐτῷ καὶ αὐτῷ ἄπασιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. ὁ γὰρ ἄνθρωπος οἷόν τε εἶναι μὴ αὐτός τινα ὄντα ἄλλους δεῖ ἄλλας παρορμᾶν ὅτι τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα. ὡς δὲ ταῦτα διανοήσεται, ἡγήσατο σχολῆς μὲν οὐδὲν δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι καὶ πρὸς χρείαις ὄντα ἐπιμελεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἐν σχολῇ ἀμελεῖν οὐκ οἶόν τε ἐνόμισεν εἶναι, σκοπῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν. τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων, ἀμελῆ ταῦτα ἀεὶ αὐτὸν ἔχειν, ἤδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τοῦ ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. ὅτῳ δὴ σκοπῶν ὅπως ἂν τά τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ ἡδεῖα, κατεύπρεπές πως τῷ στρατιωτικῷ σύνταξιν. ὡς γὰρ τὰ πολλὰ

πολλὰ, δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλίαρχοι δ' λοχαγῶν, μ εἰαρχοι δὲ χιλιάρχων· καὶ ὅπως ὁδεὶς ἀπιμέλητος γίγνεται, ἐδ' ἦν σάιν πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὥσι· καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρήσασθαί τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ ἂν τοῖς μυριάρχοις ἀπαγγεῖλαι. ὥσπερ ἂν ταῦτα ἔχει, ὅτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκαταλαμάσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐξῆν ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν ἧσσον οἰκείων ἀπιμελῶς ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἦδη ὄχλου ἦν πλέον ἢ ἄλλου μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενον. ὅτω δὴ καταστάθμου τὰ αὐτῶ, ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταξάσει χρῆσθαι· πῶ μὲ δὴ ὄχλου ὅτω καταστάσαιτο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν.

5. Ἤρχετο δ' ὁπόταν δεῖ τοὺς οἴους δεῖ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους μὲν ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρεῖεν ὅπου τὰς δύρας, τούτους ἐπιζήτει νομίζων τοὺς μὲν παρόντας οὐκ ἂν ἐθέλειν ὅτε κακὸν ὅτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν παρεῖναι, καὶ διὰ τὸ παρὰ ἄρχοντι εἶναι, καὶ διὰ τὸ εἰδέναι ὅπ * ὁρῶν, ὅ, τι παρεῖποιεν, ταῦτ' ἔσεσθαι· τοὺς δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο ἢ ἀκροσίαν τινὶ, ἢ ἂν ὅ, τι ἀδικία, ἢ ἀμέλειαν ἀπεῖναι. τοῦτο δὲ πρῶτον ἡγησάμενος, προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι. οὐδὲν γὰρ παρ' ἑαυτῷ μᾶλλον φίλων * ἐκέλευεν ἂν τινα ἀντιλαβεῖν τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ τοῦτο σὺν τῷ χρόνῳ οἱ πειθόμενοι, εἰκὸς ἂν εὐθὺς οἱ προσιόντες ὡς ἠδικημένοι. ὅτε δὲ Κῦρος πολλοῦ μὲν χρόνου οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ἀκούειν· ἐπὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολλοῦ χρόνου ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προτρέπειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἵππον δὲ ἐχθρὸς, ἢ εἰ αὐτὸς χρὴ ἐχθρὸν κολάζων ἠνάγκαζε παρεῖναι. εἰς μὲ διδασκαλίας τρόπος τοῦ αὐτῷ δεῖν τοῦ παρεῖναι. ἄλλος δὲ, τὸ τὰ ῥᾴδια καὶ * κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν· ἄλλος δὲ, τὸ μὴ κερδαίνειν μηδένα ποτὲ τοῖς ἀπῶσι νέμειν. ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος λεγόντων τῆς ἀνάγκης ἦν, εἴ τις τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι, ἄλλῳ ἐδίδου ὃν ὤετο δικαίως ἂν ἐν τῷ δέοντι παρεῖναι· καὶ ὅτως ἐχίνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου (ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ μῶν βασιλεὺς ἴν τις ἀπῇ οἷς παρεῖναι καθήκει) τοῖς μὲ δὴ μὴ παροῦσιν ὅτω προσεφέρετο· τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐφίλησε μάλιστ' ἂν ὅπ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ παρεχόμενοι

ἔργα, ἐπείπερ ἄρχων ἦν αὐτῆς, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῷτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ.

6. 6. Αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοῦ γεγραμμένους νόμους βελτίους γιγνόμενοι ἄνθρωποι· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα, βλέποντα νόμον ἀνθρώποις * ἐνόμισεν, ὅτι καὶ πάντων ἱκανὸς ὄφη, καὶ ὁρᾶν τὸν ἀπακτοῦντα καὶ κολάζειν. ὅτι δὲ γιγνώσκων, τοῦτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μάλιστα ἐπιδείκνυεν ἑαυτὸν εὐσεβοῦντα ἐν πάντῳ τῷ χρόνῳ. ἐπεὶ δὲ εὐδαιμονέστερος ἦν, καὶ πότε πρῶτον κατεσκευάσατο οἱ μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς, καὶ εὔχεσθαι ἀν' ἑκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εὔχονται. ὅτι δὲ καὶ τότε κατασκευάσατο ἔτι καὶ νῦν διαμένει φυλάττοντα τὰ πάτρια, ἀκούσατε. πρῶτον μὲν γὰρ * ἀεὶ ὅπου βασιλεύει. πάντα ἂν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι ἢν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων. καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κῦρος τιμῶν θεοὺς μετ' αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἱρούμενοι μᾶλλον ἢ μὴ θεοὺς εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μὴ θεοὺς ἠσεβηκέναι τινὰ δικάσοντας. πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο, εἰ πάντες οἱ κοινωνοῦντες δικαίοις εἶεν, ῥᾴδιον ἂν αὐτοῖς ἐθέλειν πείθεσθαι ἀλλήλοις ἀνύποπτόν τε ποιεῖν καὶ πείθειν αὐτὸν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῆς κοινωνίας.

7. 7. Ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὠφελεῖ πολλοὺς ἐπιεικῆ μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε συμμαχεῖν, ἀλλὰ τὸ δίκαιον λυσιτελοῦν ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τοῖς ἄλλοις ᾤετ' ἂν ἡδὺ μὲν αἰσχρῶν κερδῶν ἀπεχέσθαι, διὰ τὸ δίκαιον δ' ἕνεκεν πονεῖσθαι.

8. 8. Καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπλήσαι, εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη πάντας ὅτου αἰδήμων ἐστὶν μήτ' εἰπὼν ἂν μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο ὅπως ἔχειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ φοβούμενος, μᾶλλον τοῦ αἰδημόνως αἰδεῖσθαι ἡδὺ αἰσθάνονται οἱ ἄνθρωποι. καὶ γυναῖκας δ', ἂς ἂν αἰδημόνως αἰδεῖσθαι νομίζωσι, ἀντιποιεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες.

9. 9. Τὸ δ' αὖ πείθεσθαι ὅτῳ μάλιστ' ἂν ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς ὠφελουμένοις, εἰ πολὺ ἀποφαίσεως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν τοὺς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ὀπτανομένους δικαιοσύνης παρέχεσθαι. μεγαίρων δ' ἔτι καὶ ποιεῖν ἀπεῖπε

10. Δεῖ

10. Καὶ σωφροσύνῃ δ' ἀυτὸς ὅτι δεικνὺς, μᾶλλον ἐποίει καὶ τοὺτῳ πάντας ἀσκεῖν· ὅταν γὰρ ὁρῶσιν ᾧ μάλιστ' ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, ὅτῳ μᾶλλον οἵ γε ἀδυνατέστεροι ἐθέλουσιν ἀδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανερροὶ εἶναι. διήρει δ' αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε ὡς τὸν μὲν αἰσχυνόμενος, τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας, τὸν δ' σώφρονας, καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ. 10.

11. Καὶ ἐγκράτειαν δὲ ἔτω μάλιστ' ἂν ὤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῆς γαστρὸς τὰ ἡδέα τῶν ἐδεσμάτων ἑλκόμενον ἀπὸ τῆς ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῆς εὐφροσυνῶν, τοιγαροῦν τοιοῦτον ὢν ἐποίησεν ὅπου τοῖς δύρμις πολλοὶ μὲν τῆς χειρόνων εὐλαξίαν ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλοὶ δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνως δ' ἂν ἐκεῖ ἀδένα ὅτε ὀρχιζόμενον κραυγῇ, ὅτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέλωτι· ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς καλὸν ζῆν. τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ἐρῶντες ὅπου δύρμις διῆγον. 11.

12. Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ὅτι θήραν ἐξῆρχε ἵππῳ ὅπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτῃ ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀεὶς ἂν ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι. καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπὶ χόρτου ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἕπεσθαι καὶ ἀπὸ τῆς ἵππου ἐνεργὸς αὕτη μάλιστ' ἀπεργάζεται, διὰ τοῦτο τὸ λαμβάνειν φιλοπονίαν καὶ ἐπιθυμίαν· καὶ τοῦ ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόνος καὶ ψύχη καὶ δίψα καὶ λιμὸς καὶ δίαιτος διώσασθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλιστα παρασκευάζει τοὺς κοινωνούς. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἀεὶ βασιλέα τοῦτο ποιοῦντες διατελοῦσιν. ὅτι μὲν ἂν ὠφέλιμος εἴη τῆς ἀρχῆς ὅσις μὴ βελτίων εἴη τῆς ἀρχομένων, καὶ τοῖς παρειμένοις πᾶσι δῆλον· καὶ ὅτι ὅσους αὐτῶν τὰς ψυχὰς ἑαυτὸν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. καὶ γὰρ ὅπου θήραν τοῦ μὴ ἄλλους ἐξῆρχε, ὁπότε μὴ * μένειν εἴη τινὶ ἀνάγκη τις εἶναι· αὐτὸς δὴ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἶη, οἵοις ἐστὶ θήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα· καὶ ὅτε αὐτὸς ποτε ποιεῖν ἰδρῶσαι δεῖπνον ἠρεῖτο, ὅτε ἵππου ἀπαιτήσειε σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταὐτὸν τοὺς θήραν τοῦ ποιεῖν αὐτὸν σκοποῦντας. τοιγαροῦν πολὺ μὲν ἵππος διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δ' οἱ ποιεῖν ἐκεῖνον, 12. * ἐ. ἐπαναγκ. μένειν

ἐκεῖνον, διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην. παράδειγμα μὴν δὲ τοῦ
ὀνδὲ ἑαυτὸν παρεῖχετο.

13. 13. Πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ τῶν ἄλλων ὅς τινας μάλιστα ὁρᾷη
τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώρεσι καὶ ἀρχαῖς καὶ ἕδραις
καὶ πάσαις τιμαῖς ἐκόσμει. ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν
ἐνέβαλλεν ὅπως, ἕκαστος ἄριστος φανήσοιτο Κύρῳ. καταμα-
θεῖν δὲ τὸν Κύρον δοκῶμεν, ὡς ὁ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆ-
ναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ βελτίονας
αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταχρῆσθαι ἤθελε χρῆναι αὐτούς. σι-
τοῦ τε γὰρ εἴλετο ὁ Μηδικοῦ αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοι-
νωνοὺς ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι. αὐτὸν γὰρ αὐτῷ συγκρίνειν
ἐδόκει εἴ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ κολάσας καὶ
μείσας ἐπιδεικνύναι τοὺς φορβέντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα
τοιαῦτα ἔχειν ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ὅτι καὶ ὑποπεπηγότας τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχείρους δὲ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ποιεῖσθαι. ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοιντο ἢ
εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὡς εὐχροώτεροι ὁρῶντο ἢ πεφύκασιν.
ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μηδὲ πτύοντες. μηδὲ ἀπομυσσόμενοι φα-
νεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ὁπῇ δέοι μηδενὸς, ὡς ἀ-
δὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι εἰς τὸ
δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. ὃς μὲν δὴ
ἄρχειν ᾤετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ ὅτῳ κατεσκεύασε καὶ με-
λέτῃ καὶ τῇ σεμνῶς σχεθεσάναι αὐτῆς.

14. 14. Οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ θαλεύειν, τούτους
ἔστε μελετᾶν τῆς ἐλευθερίων πόνων ὀδένα παφόρμα, ὅπ
ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμελεῖτο δ' ὅπως μήπω' ἄπ-
τοι μήτε ἄπλοι ποτε ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετη-
μάτων. καὶ γὰρ ὁπόταν ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεύ-
σιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς ἦμαρ τούτοις ἐπέπε-
πτο τῷ δ' ἐλευθέρων ὀδενί· καὶ ὁπότε πυρία εἴη, ἦλθε αὐ-
τοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥ-
ρα εἴη ἀείσαι, ἀνέμιμνεν αὐτοὺς ἔς τ' ἂν φαίνοιέν τι, ὡς
μὴ βλιμιῶεν. ὥστε καὶ ἔστοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄριστοι παῖδες
ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀν-
δραποδα διατελοῖεν. τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ ὅτῳ
τρόπῳ ἀσφάλειαν κατεσκεύαζεν.

15. 15. Ἑαυτῷ δὲ, ὅτι μὲν ἂν ὑπὸ τῶν καταφρονούμενων
κίνδυνον εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐδαῤῥει (καὶ γὰρ ἀναλκε-
στας ἡγεῖτο εἶναι) αὐτοὺς, καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα, καὶ σεις
τούτοις ὀδὲ ἐπλησίαζε τούτων ὀδεὶς ὅπλα
ὅπ

ὅτε ἡμέρας) ὃς ὃ κεφαίσας τε ἠγεῖτο, καὶ ὠφελισμένους καὶ
ἀφόβους ὅπλας ἑώρα, καὶ τοὺ μὲ αὐτῷ ἥδει ἱππέων ἡγεμόνας
ὅπλας, τοὺ δ', πεζῶν· πολλὰς δ' αὐτῷ καὶ φρονήματα ἔχον-
τας ἠσθάνετο ὡς ἱκανὰς ὅπλας ἄρχειν. καὶ τοῖς φύλαξι δὲ
ἀπ' ὄτοι μάλιστα ἐπαισίαζον, καὶ αὐτῶ δ' Κύρῳ τότων
πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυ (ἀνάγκη γὰ ἦν, ὅτι * καὶ αἱ κεχρῆσ
χρῆσ ἔμελλεν αὐτοῖς) ὑπὸ τότων δὲν καὶ κίνδυνος ἦν αὐ-
τὸν μάλιστα παθεῖν τι καὶ πολλὰς πρόπας σκοπῶν ἔν ὅπως
ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τότων ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲ * πρῶτ χρ. παρελέ-
λεδς αὐτῷ τὰ ὅπλα καὶ πολέμιος ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ σαι.
ἄδικον ἡγούμενος, καὶ καταλῦσαι τ' ἀρχῆς τοῦτο νομίζων·
τὸ δ' αὖ μὴ προσιέσθαι αὐτόν, καὶ τὸ ἀπιστεῖσθαι φανερὸν
εἶναι, ἀρχὴ ἡγήσατο πολέμου. ἐν δ' αὖτε πάντων τότων
ἕνα καὶ κράτιστον εἶναι προὺς τ' αὐτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον,
εἰ δυνατὸς ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους
ἢ ἀλλήλους. ὡς δ' ἂν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο
πειρασόμεθα διηγήσασθαι. πρῶτον μὲ γὰ διὰ παντὸς ἀεὶ
τοῦ χρόνου φιλανθρωπίαν τ' ψυχῆς ὡς ἐδυνάτο μάλιστα
ἐπεφάνιζεν, ἡγούμενος, ὥσπερ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς
μισεῖν δοκοῦντας, οὕτω καὶ ῥᾴδιον εἶναι τοὺς κακοήθεις, ἔτι καὶ τοὺς
γνησίως ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν ἂν ἂν δυνάσθαι μισεῖσθαι
ὑπὸ τῆς φιλεῖσθαι ἡγεμονίαν. ἕως μὲ ἂν χρήματων ἀδυνατώ-
τερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προσνοεῖν τῆς συνόντων καὶ τῷ
προπυνθάνεσθαι, καὶ τῷ συναδόμενος μὲ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανε-
ρὸς εἶναι, συναχθόμενος δ' ὅτι τοῖς κακοῖς, τότοις ἐπειρᾶτο τ' φιλίαν θηρεύειν.

16. Ἐπειδὴ δὲ ἐγίνετο αὐτῷ ὥστε χρήματα εὐεργετεῖν, 16.
δοκεῖ ἡμῖν γνῶναι, πρῶτον μέν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώ-
ποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν ἀπὸ τ' αὐτῆς δαπάνης ὀφε-
λιμώτερον ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' ὅτι ἀλη-
θὲς, ἐννοήσας, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῇ αὐτῇ τραπέζᾳ συνέταξεν,
ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὁμοίᾳ ἀεὶ παρα-
τίθοιτο αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δ' παρα-
τεθείη, ταῦτα πάντα, πολλοῦ οἷς αὐτὸς καὶ οἱ συνδειπνοι
χήσουντο, διεδίδου οἷς ἀεὶ βέλοιτο τῶν φίλων μηδὲν
ἐλλείπεσθαι, ἢ φιλοτιμούμενος. διέπεμπε δ' καὶ τούτοις ὃς
ἀγαθοὶ εἶεν ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν θεραπείαις, ἢ ἐν * αἰσιοῦν al. ἄλλως
πράξεσιν ἐνσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι καὶ λαυθάνοι χαίρ- πως.
ειν βελόμενος. ἐπίμα δὲ καὶ τῇ οἰκετῇ ἀπὸ τῆς τρα-
πέζης ὁπότε πνὰ ἐπαινέσειε. καὶ τ' πάντα δ' σῖτον τῇ

οἰκετῇ

οἰκεῖῳ ὅτι τῇ αὐτῇ τραπέζαν ἐπεπόθετο οἰόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμπιεῖν πνα καὶ τοῦτο εὔνοιαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαί τινας βέλοιτο τῷ φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης. καὶ νῦν γὸ ἔπ οἷς ἂν ὁρᾷπ πεμπόμενα ὑπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύσι, νομίζοντες αὐτοῦ ἐπιμελεῖ, καὶ ἱκανὰς διαπεφάτθειν ἢν π δέωνται. ἔπ ᾧ καὶ ὁ τούτων μόνον ἕνεκα τῷ εἰρηνέων ξυφραίνει τὰ πεμπόμενα ὑπὸ βασιλέως, ἀνὰ πῶ ὅτπ καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο μέντοι ὅτως ἔχειν οὐδέν π θαυμαστόν. ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξεργασμέναι εἰσὶ, καὶ ἡ αὐτὴν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ πιοῦσι κλίνουσι, θύραν, ἄρχιτεκτονα, τράπεζαν (πολλάκις δὲ ὁ αὐτὸς ἔστ καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἢν καὶ ὅτως ἱκανὸς αὐτὸν τρέφειν ἐργολάβας λαμβάνῃ· ἀδύνατον γὰρ πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν) ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι, διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι, ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι· πολλάκις δὲ καὶ ἥλη καὶ ὠνησῶα μία, ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα. ἔστι δ' ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νεμμάτων μόνον τρέφει, ὁ δὲ χλιζων· ὁ δὲ χλιδῶς μόνον συντείνων, ὃ δέ γε, τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συμπλεῖς ταῦτα. ἀνάγκη δὲν τὸν ἐν βραχυτάτῳ, διατείνοντα ἔργῳ, τοῦτον καὶ ἄριστα διακεκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πάσχειν καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ᾧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνας στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὄψα ἄλλοτε ἄλλα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τούτῳ ὡς ἂν ἕκαστον πράττῃ, ὅτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἑνὶ ἕψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθῦς ἕψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ ὅρκια αὐτῶν εἶδος εὐδοκιμοῦν· παρέχει, ἀνάγκη, οἶμαι, ταῦτα ὅπως ἂν ἥδιστα γίγνηται. ὧν μὲν γὰρ ἐγὼ ἐμπειρότατος εἰμι, ταῦτα ἐπιδείξω πολὺ διαφερόντως ἐξεργαζόμενα ἕκαστον. τὰ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπεία τοιαῦτα ποιοῦσι πολὺ διαφέροντας πάντας.

17. 17. Ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἰσχύει, τοῦτο νῦν δηλώσομαι. πολὺ γὰρ διαφέρειν ἀνθρώπων τῷ πλείστας παρασκευὰς λαμβάνειν πολὺ ἐπιπλέον δ' ἡνίκα τῷ πλείστα ἀνθρώπων δοκεῖσθαι κατ-

πᾶξε μὴν ἂν τέτε Κῦρ⊙, διαμένει δὲ ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυθρεία. τίνι μὴν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμίων κάλλιον φαίνε⊃ στολᾶς τοὺ τῶν αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίν⊙ δὲ δῶρα μιγνύσκε⊃ ὥσπερ ἔνια τῆ βασιλέως. φιάλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι, ἃ γὰρ δὴ ἔξεσιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ τίς δι' ἄλλ⊙ λέγε⊃ δώρων μεγέθει ποιεῖν αἱρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δι' ἄλλ⊙ ἐθελοδούλη ἐχθρὲς ἀπέχονσας πολλῶν * μιλιῶν ὁδὸν πορεύεται ὡς Περσῶν βασιλεύς; τίς δὲ ἄλλ⊙, καταφρονήσ⊙ ἀρχικὸν, οὕτω τῆ ἀρχομένων πατὴρ καλέμεν⊙ ἀπέδυνεν, ἢ Κῦρ⊙; τέτο ἦ τέκνομα δῆλον ὅτι εὐεργετεῖντος δῆ μᾶλλον ἢ ἀφαιρεμένε. * κατεμάθομεν ἦ ὡς καὶ τὸν βασιλέως καλὸν μένες ὀφθαλμὸς, καὶ τὰ βασιλέως ὦτα ἐκ ἄλλως ἐκπέσοντο ἢ πᾶ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν. τὸν γὰρ ἀπαγγείλαντας ὅσα καιρὸς ἀυτῷ εἶη πεπύσθαι, μεγάλως εὐεργέτη, πολλὸς ἐποίησεν ἀνθρώπες καὶ ὠτακυστεῖν καὶ κατοπεύειν τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. ἐκ τέτε δὴ καὶ πολλοὶ ὀνομάζοντ⊃ βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὦτα. εἰ δέ τις οἴεται ἕνα αἱρετὸν εἶ⊃ ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, ἐκ ὀρθῶς οἴεται. ὀλίγα γὰρ εἰς ἓν ἴδοι καὶ εἰς ἀκέσειε, καὶ τ ἴς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν δοκοίη ὀλιγωρότερον εἶη, εἰ εἰς τὸτο περιστανόμενον εἶη· πρὸς ἢ, καὶ ὁπόσα μιγνώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τῦτον ἂν εἰδεῖεν ὅτι συναπόλλυσι. ἀλλ' ἐκ ἔστως ἔχει, ἀλλὰ τὰ φίλτατοι⊙ ἀκέσαι π ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς βασιλέως ἀκέει. ὅτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δ' ὀφθαλμοὶ νομίζοντ⊃ καὶ σοβεῖν⊃ πάντα τὰ λέγειν τὰ μὴ ἡμῖν βασιλεῖ, ὥσπερ ἀυτῷ ἀκέον⊙ καὶ ποιεῖν ἃ μὴ ξύμφορα, ὥσπερ ἀυτῷ παρόν⊙. ἐκῶν ὅπως μισθὸν ἃ τις ἐπόλμησε πρὸς πρὰ τῶν Κύρε φλαῦρόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν καὶ ὠτὶ βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, ὅτως ἕκασος διέκειτο. τὸ δὲ ὕτω διακεῖσθαι τὸν ἀνθρώπες πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὴν * ἐκ οἶδα ὅ, τι ἂν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργεσιῶν ἀπολαβεῖν.

χ. ἡμερῶν

χ. κατεμαθόμην

χ. ἐκ οἶμαι ὅτι

18. Καὶ τῷ μὴν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβαλεῖν, πλουσιώτατον ὄντα, ἃ θαυμαστόν· τῇ δὲ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῆ φίλων βασιλεύοντα περιγενέσθαι, τῦτο ἀξιο-

18.

ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται καταδηλος εἶναι μηδενὶ ὧν ὅτως αἰσθησθεὶς ἢ ὁμῶς ὡς φίλων θεραπείᾳ καὶ λόγος ὃ αὐτῷ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγοι ὡς ἀγαθὸν κτῆμα ἕρξα εἴη νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτώμενα ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς ἢ δὴ θεραπόντων εὐδαιμονία) τόν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. ᾐδεν ὃν θαυμαστὸν εἶπερ ταύτῃ εἶχε τῇ γνώμῃ, τὸ φιλονεικεῖν ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείᾳ περιγίνεσθαι.

19. 19. Καλὸν δὲ ὑπόδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ὑποδῆσαι Κρίσῳ, ὅτε ἐνεδύετο αὐτὸν ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυρὸς χρύσου πλήρεις ἐνί γε οἴκῳ κατατίθεσθαι. καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴει μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμί; καὶ ὃ Κρῖσον εἰπεῖν, πολλά τινα ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον φῆσαι ταῦτα, ἄγε δή, φάναι, ὦ Κρῖσε, * ξύμπεμψον ἄνδρα σοὶ Ὑσάσπα τοῦτο, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δὲ ὦ Ὑσάσπα, ἔφη, πρόελθὼν πρὸς τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς ὅτι * δέομαι χρυσίου πρὸς παρασκευήν τινα (καὶ γὰρ τῷ ὄντι πρόσδεομαι) καὶ κέλευε αὐτοὺς ὁτόσα ἂν ἕκαστος δυνήσεται ποιεῖσθαι μοι χρήματα· γράψαντας δὲ καὶ καταμηνυμάτων δοῦναι τῷ ὀπισθολῷ τῷ Κρίσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ ὅσα ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος, ἐδίδου τῷ Ὑσάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους. ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάντας καὶ Ὑσάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ πρόσθεν καὶ ἤνεγκεν ὁ Κρίσου θεράπων τὰς ὀπισθολάς, ὁ δὴ Ὑσάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλησίον χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων παρέσομαι δῶρα διὰ τὰ σὰ χρήματα· καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἔσῃ μὲν τοίνυν καὶ σὺ ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κρῖσε· τοὺς δὲ ἄλλους καταδεῦ, καὶ λόγισαι ὅσα ὄξιν ἕτοιμα χρήματα, ἢν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγει δὴ λογιζόμενος ὁ Κρῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἴη ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεξεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγει ὁ Κῦρος, ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κρῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί, ἀλλὰ σὺ μὲ κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοῦ συλλέγοντα φθονερῶς τε δι' αὐτοῦ καὶ μισητῶς, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐρισάντα μισθοφόρους τάττειν.

χρ. σὺ πέμψον.

χρ. δεήσομαι.

χρ. μισθοφόρους τάττειν.

δοφόρους, τούτοις πιστεύειν. ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν, τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶ) ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεισηαμίμιν. καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γέ, ὦ Κεῖστε, ὃ μὴν οἱ Θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐπίστιον ὁμοίως φίλητας πάντας, τούτου μὴν ἐγὼ αὐτὸς δύναμαι περιγενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπλης καὶ κἀγὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, χρημάτων· τῇ δέ γε μόνοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείστων, ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων πλείστα κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν καταρύπτουσι, τὰ δὲ καταπίπτουσι, τὰ δὲ ἀπολυμαίνοντες καὶ μετρίοντες καὶ ἱστάντες καὶ διαλύοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι· καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες αὐτά, ὅτε ἐθέλουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν (διαρραγεῖεν γὰρ ἄν) ὅτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν (ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν) ἀλλὰ τὰ μὲν πολλὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς Θεοῖς, καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλείονων· ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω πολλὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκόντων, τούτοις τὰς τ' ἐνδείας τῶν φίλων * ἐξαρκῶμαι, καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν καὶ ἐκ τούτων χαρπῶμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ ὅτε κατασήπει, ὅτε ὑφ' ἁπλησθέντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεια ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ καρποτέρα φέρειν γίγνεται, πολλάκις ὃ καὶ τοὺς φέροντας * αὐτοὺς καρποτέρους παρέχεται. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κεῖστε, ἐγὼ ὑπὸ τοὺς πλείστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείστα εὐδαιμονέστατους ἡγοῦμαι, (οἶδα γὰρ τοὺς τείχη φυλάττοντας, ὅπως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἶεν· πάντα γὰρ τὰ ἐν τοῖς φίλοις φυλάττουσιν) ἀλλ' ὃς ἂν κτᾶσθαί τε πλείστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαί τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω καὶ τὰ χρήματα. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερὸς ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε σοφῶν.

ἐξαρκῶμαι Bud.

χρ. αὐτά.

20. Πρὸς δὲ τούτοις, καταφήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἢν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, φῶν δοκοῦσι) ὅπως ἔξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ καταθέμενοι τὰ χρήσιμα εἰς τὸν τῶν ὑγιαινόντων διαπνοὴν· ὅπως δὴ, ἢν κάμνωσι, τὰ συμφορα παρέσται, τούτου ὁ πάνυ ἐπιμελὴς ἐφαίνετο. ἔδοξεν ἄν καὶ ταῦτα ἐκπεπονῆσθαι αὐτῷ, τοὺς ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν, * τῷ τε λέγειν

20.

χρ. τῷ τελεῖν ἐθ'.

λέγειν ἐθέλειν, καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα ἔφη τις ἂν * αὐτῷ χρήσιμα γιγνέσθαι, ἢ φάρμακα, ἢ σῖτα, ἢ ποτὰ, ἅδην τούτων ὤν, πάντα διδάσας ἐπῃσάνιζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειε τῶν περὶ θεραπεύεσθαι ὁπωσοῦν, ἐπεκούρει καὶ παρεῖχε πάντα ὅτῳ ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ πιστεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι.

21. Ὧν δὲ πρόδηλόν τε ἀγῶνα καὶ ἆθλα προὔτίθει, φιλονεικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τὸν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, τοῦτο τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεῖχεν, ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή. τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες ὄντοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονεικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ἔσα διαφίσεως δέοιτο, εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοῦτο διαμένειν διαφίσεως συντείνειν τοῖς κρείττοσιν. δῆλον δ' ἦν ὅτι ἐστιμάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοι πάμφορον τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κρείττω· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρείττονας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ πεποιθὼς εἶναι νικᾶν, ὥστε χάριν ἥδεσθαι ἤγετο ὀφείλειν. καὶ οἱ πιστεύειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ πρὸς Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ὁμόλεσαν, καὶ ὅτι ὀρθῶς πρὸς ἀλλήλους εἶχον. ἐπεὶ οἱ πολέμιοι ἐκπεσὼν ἐβούλοιτο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον χρείαν μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἄν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωκα ὡς ἐμηχανᾶτο τοῦ κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

22. Νῦν δὲ ἤδη διηγήσομαι ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κῦρος ἐκ τῆς βασιλείων. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τοῦ ἀρχικοῦ μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν περὶ τῆς ἐξελάσεως ἐσκαλέσας πρὸς αὑτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ * τῶν ἄλλων, διέλεξεν αὐτοῖς τοὺς Μηδικοὺς στολοὺς (καὶ τότε Περσικῶν πρῶτον Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν) διαδύς τε, ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο εἰς τὸ τεμένη τὰ τοῖς Θεοῖς ἐξῃρημένα, καὶ θύσαι μετ' ἐκείνων. παρῆσαν οὖν * ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες τὴν στολὴν ταύτην. εἶναι ἦλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίσαντε ὡς ἂν ἐμοὶ φαίνηται ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ. καὶ ἐπειδὴν

ἄλλων συμμάχων ΗΔΕΓ.

ἔτη, αἰεί ν ὁπ' ἄρας.

ἔφη, ἐγὼ ἡγοῦμαι. ἔπεσθε ἐν τῇ ῥᾳδίᾳ χώρᾳ. ἦν δ' ἄρα πῃ δοκῇ ὑμῖν ἄλλη κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με. ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταρτίσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέστρεφε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολὰς (παμπόλλας γὰρ παρεσκεύαστο, ὑδρὰν φερόμενον ὅτε πορφυρίδων, ὅτε ὀρφινίνων, ὅτε φοινικίδων, ὅτε κυρυκκίνων ἱματίων) νείμας δὲ τῶν μέρος ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὑτῷ φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καί τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτὸν, σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ἐγὼ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἢν δυνῶμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁπίαν ἂν ἔχων σολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. ὥπω δή οἱ μὲν, ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμων τῇ σολαῖς.

23. Ὁ δὲ Κῦρος, νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ εὔτακτον, καὶ τὸ χαίρεσθαι αὐτῷ ἐκ ἀμελεῖν, ὅσοις καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον καιρὸν τῇ ἀξίᾳ συνεῖπε. τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ πῶς ἂν τοῖς μὲν εὐνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τῇ ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ συνέντων αὐτοῖν τὰ αὐτὰ ἔδοξεν, ἐκέλευε τὸν Φεραύλαν ὁπλισθῆναι ὅπως ἂν ὅτῳ * ἡδύτατος) αὔριον ἡ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. εἰρήκει δὲ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείσεσθαί σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως. ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγελοῦντός σου ἀκούσωσι, φέρε λαβὼν, ἔφη, χλανίδας μὲν τοῖς ἡδυφόρων ἡγεμόσι * κελεύσας καὶ τὰς ἐπιστρεπτούς, τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δὸς, καὶ ὁ τόσδε τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλας τόσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ εἶδον αὐτὸν, ἔλεγον, μέγας δὲ σύ γε, ὦ Φεραύλα· ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἃ ἂν δέοι ποιεῖν. ἦ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ συσκιαφορήσω. νῦν γοῦν φέρω τῶνδε δύο κάσα, τὸν μὲν σοι, τὸν δὲ ἄλλῳ σὺ μέντοι τούτων λάβε ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κάσαν τῷ μὲν φθόνῳ ἐπελείπετο, εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ ὁπότερον λαμβάνοι. ὁ δὲ ζυμβουλεύσας ἂν ὁπότερον βέλτιον εἴη, καὶ εἰπὼν, ἦν μὲ

23.

* ἡδύτατος.

κελεύσας.

κατηγο-

καπηρήσης ὅπ ἄιρεσίν σοι δέδωκα, εἰσαῦθις ὅταν διακονῶ· ἑτέρῳ χρήσῃ μοι διακόνῳ· ὁ μὲν δὴ Φερσούλας ὅπως διαβὰς ἦ ἐτάχθη, εὐθὺς ἐπεμελεῖτο τῶν εἰς τὸ ὄχλασιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἔκασα ἔξει· νύκα δὲ ἡ ὑστεραία

κ. στίχει. ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα περὶ ἡμέρας, * στίχοι δ' εἰσήκεσ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆ ὁδῦ ὥσπερ καὶ νῦν ἔπ ἴσως ἦ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν, ὧν ἐντὸς ὐδενί ὄξιν εἰσίναι τῶν μὴ τεπρυμένων· μαστροφόροι δὲ καθέσαν, οἳ ἔπεσον εἴ τις ἐνοχλοίη. ἔσασαν δ' πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους, ἔμπροσθεν δὲ τῶν πυλῶν εἰς πέντε. δισχίλιοι δὲ ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς δ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διηρκότες τὰς

κ. διαίρεσιν. χεῖρας διὰ τῶν καυδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔπ * διαίρεσιν ὅταν ἱερᾶ βασιλεύς. ἔσασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δ' ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδῦ, καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δὲ ἀνεπετάννυντο αἱ τῦ βασιλέως πύλαι, πρῶτον μὲν ἤρχοντο τῷ Διὶ ταύροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας, καὶ οἷς τῶν ἄλλων θε-

γρ. πολύ. ῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. * πολλοὶ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρῆναι τοῖς περὶ τὸν Θεὸν μᾶλλον τεχνίτας χρῆσθαι ἢ τοῖς

γρ. δύμαλα τἄλλα. μετὰ δὲ τοὺς βῦς ἵπποι ἤρχοντο * δύμα τῷ ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήκεσε ἅρμα λευκὸν, ζευσόζυγον, ἐστεμμένον, Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τόδε, ἡλίῳ ἅρμα λευκὸν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο πέντον ἅρμα ἐξήκετο, φοίνικσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ ὅπισθεν αὐτῶ ἐπ' ἐχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προεφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἅρματος, ὀρθὸν ἔχων τὸν παρα, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον (ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεσι μεσόλευκον ἔχειν) καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας * ὑακιγρ. Βυσσινοβαφεῖς. νθοβαφεῖς, καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ πάρᾳ. καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτῶ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων εἶχε. παρῆν δὲ αὐτῶ ἡνίοχος μὲν γας μὲν, μείων δ' ἐκείνου, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὀπισθεν μείζων δ ἐφάνη πολὺ Κύρου. ἰδόντες δὲ πάντες, προσεκύνησαν, εἴτε καὶ ἀρξάμενοι πρὸς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐπαναστάντες τὴ παραπλησίῃ καὶ τῇ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. παρῆν δὲ Περσῶν ἐδρεῖς Κύρου προσκυνοῦντες. τὸν δὲ παρελθόντα τὸ τῦ Κύρου ἅρμα, παρῆντο μὲν οἱ τεταγμένοι

χιχίλιοι δορυφόροι, παρεῖποντο δὲ οἱ διχίλιοι ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος, ἐφεῖποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοις ζυὺ τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τετρακοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ προφόμενοι ἵπποι παρῆγοντο χρυσοχάλινοι, * ῥάβδῳ τοῖς ἱματίοις καλαπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ὀπὶ δὲ τούτοις διχίλιοι ξυσοφόροι ὀπὶ δὲ τούτοις, ἵπποις οἱ πρῶτοι γεγόμενοι, μύριοι, εἰς ἑκατὸν παντοχῇ τεταγμένοι· ἦγειτο δὲ αὐτῶν Χρυσάντας· ὀπὶ δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἵππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἦγειτο δὲ αὐτῶν Ὑδάσπας· ὀπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι, * μύριοι ὡσαύτως, ἦγειτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ὀπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι, ἦγειτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ὀπὶ δὲ τούτοις Μῆδοι ἱππεῖς, ὀπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ τούτους Ἑρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ὀπὶ δὲ τούτοις Σάκαι, μετὰ δὲ τούτους ἱππέας ἄριστα καὶ ὀπὶ πεζῶν τεταγμένα· ἦγειτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτης Πέρσης. προσωμόσαντο δὲ αὐτῷ παρεῖποντο παμπληθεῖς ἀνθρωποι, ἐξ ὧν ἦν τεκμήρασθαι, δεδομένοι Κύρου ἄλλου ἄλλης παραξέως. πέμψας δὲ ἂν τινὰς αὐτῶν σκηπτοῦχον πρὸς οὓς παρεῖποντο αὐτῷ πεζοὺς ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, τούτους ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τὸν ὑπάρχοντα πρὸς ὅ, τί τι βούλοιτο, ἐκείνους δὲ ἔφη, πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπόντες οὕτως καὶ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο. καὶ ἐβουλεύοντο τίνι ἕκαστος τρόπῳ. ὁ δὲ Κῦρος ὃς ἐβούλετο μάλιστα διαφερόντως εὐεργετεῖσθαι φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτους, πέμπων πρὸς αὐτὸν ἐκάλει * καθ' ἕκαστον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι, ἢν τις ὑμᾶς διδάσκῃ τι τούτων τῶν πρεπόντων ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δίκαια δοκῇ λέγειν, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βουλεύωμαι διαφερόντως ὑμῖν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἅμα καιρῷ ἐβάδιζον, ζυναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ, ἐπιθυμοῦντες ὅπως σφόδρα προείατο.

24. * Δαϊφέρνης δέ τις ἦν, σολοικότερος ἄνθρωπος πρόπω, ὡς ἔπος, * εἰ μὴ ταχὺ ξυνακόοι, ἐξαίφνης ἂν φαίνεσθαι. αὐτόθεν οὖν ὁ Κῦρος τοῦτον, πρὶν προελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ξυνέπεμψάς τινα τῶν σκηπτούχων, εἰπὼν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅπου ἥδιστα δέοιτο· καὶ τοιοῦτον ἐκάλει. ὡς δ' ὁ ὕστερον

χιλιάρχης

24.
γρ. Δαΐφερνης
γρ. εἰ ταχὺ ξυνακόοι,
ἀνελαμβ.

χληθεὶς αὐτῶ πρότερος αὐτῶ ὑπήκουσε, προσήλασεν ὁ Κῦρος, καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῆς παρεπομένων, καὶ ἐκέλευσε τῆς σκηπτόχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅπου κελεύσειε τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἔνπικόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τέμενη, ἔθυσε τῷ Διΐ, καὶ ὁλοκαύτωσε τοὺς παῖδας· ἔπειτα τῷ ἡλίῳ καὶ ὁλοκαύτωσαν τοὺς ἵππους, ἔπειτα γῆν σφάξαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐπίηδε. ἔπειτα δὲ, ἤρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα, καλὸν ὄνλος τὸ χωρίον, ἔδειξε τέρμα ὡς ὅτι πέντε σταδίων χωρίον, καὶ εἶπε χρῆναι φυλακὰς ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀτῆναι τοὺς ἵππους. σοὶ μὲν ἦν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἦλασε, καὶ ἐνίκα. πολὺ μάλιστα δὲ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς. Μήδων δὲ Ἀρταβάτης ἐνίκα (Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει) Σύρων δὲ, ὁ προσαγής. Ἀρμενίων δὲ, Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἱππάρχου· Σακῶν δὲ, ἰδιώτης ἀνὴρ, ἀπὸ

χ. ἱππέως λιπὼν ἅρμα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους * ἵππους ἐγγὺς τῆς πύλης τοῦ δρόμου. ἔνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χαίρειν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἄν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι θέλω ἔνθα κἀν μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. πάντως πίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ ἀνελόμενος. καὶ ἅμα Κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων. ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῇ βώλῳ, καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει. ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας ἀγγελλόντων τι πεπαυμένον παρὰ τοῦ Κύρου. βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ὡς εἶχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ τίνος ἔτυχεν. οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρόντων. ἀλλ' οὐ μὴν τοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε ἀπόντων· καὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γ' ἐκείνου τοῦ παρὰ τῶν ἅρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφει; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, μανθάνω γάρ που ὀξὺν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ὡς ἔχετο σκεψόμενος πῶς εἴη, καὶ εὑρίσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ πρόσωπον καὶ αἵματος· ἐρρύη γὰρ αὐτῷ ἐκ της ῥινὸς ἐκ τοῦ βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἔρετο αὐτὸν εἰ βλαβείη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὡς ἐρᾷς. δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπήρετο, ἀπό τω; ἐκ τούτου δὴ

διηρεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, καὶ οἶμαί γε ὀκ ἠμῶρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπεν· ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μοὶ ἂν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους, νῦν δὲ καγὼ δέξομαι ἐπεύχομαι δὲ, ἔφη, τοῖς Θεοῖς, εἴπερ μὴ ἐποίησε βληθῆναί σοι τοσοῦσδε παῖδας μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μοὶ ἔφη, * ἀπέλα- λε. ἀπέλαυσον. ναβὰς ἐπὶ τὰ ἐμὸν ἵππον αὖθις ἧκε ἐγὼ παρέπεμψα πρός σε οἱ μοὶ δὴ ὕστερον διηλλάζαντο.

26. Καθισῶν δὲ ἐνίκα * Ῥαθυνίκης, ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἆθλα καθ' ἕκαστον, τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἑστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν δὴ βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον, τῷ δὲ ἐκπωμάτων τὸ αὐτῶ μέρος Φερεκύλα ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐν τῷ βασιλείῳ ἔλασιν * διατάξαι. ὕστερον δὲ καὶ ἡ τότε χρὼς Κύρῳ καταφανεῖσα ἔλασις, ὅτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει παῦσαι. ἢ βασιλέως ἔλασις· πολλοὶ τὰ ἱερὰ ἄπεισιν ὅταν μὴ δύῃ. ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ἑστιῶνται οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας· οἷς δὲ μή, ἐν τάξει. καλέσας δὲ καὶ ὁ Φερεκύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα τὸν ἵππον, ξένιζε· καὶ πάλλα τε παρῆν ἔκπλεω, καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα ἅπερ ἔλαβε παρὰ Κύρου * ἐκπιμπλὰς πρόπινε καὶ ἐδω- πλάς. ρεῖτο· καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλοὺς, ἐπόθει μοι, ἔφη, ὦ Φερεκύλα, ἢ καὶ οἶκοι σοὶ πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπε, ποίαν πλουσίων; σοὶ μὲν ἦν πατὴρ οὐδαμῶς ἀποχειροβιώτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ τὴν μὲν σοὶ παίδων παιδείαν γλίχρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ πρέ- πων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον * ἐγιγνόμην, ἠνάγκαζε ἐμὲ γε. ἐγεγόνειν. τρέφειν ἀγρὸν, εἰς ἄγειν ἀπαγωγὴ, ἐκέλευε ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκεῖνον ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων, καὶ σπείρων μάλα μικρὸν γήδιον, μὴ τοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιότατον· ὅ, τι γὰρ ἂν λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου καὶ τόκον ἐδέν τι * πολλῷ ἦδη ὅτε τοσοῦτόν γε πολύ. κάπτης καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἶκοι μὲν ὕτως ἔχων ἔζων. νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἃ ὁρᾷς Κῦ- ρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τῷ ἄλλα, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐκ πόνητος· πλούσιος γε- πόνητος. πολὺ γάρ οἶμαί σε καὶ διὰ ταῦτα ἥδιον πλου-

τειν ὅπ πεινήσας χρημάτων πεπλέπκας. καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπεν, ἦ γὰρ ὄπως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὡς ἐγὼ νῦν πλέκτω ἥδιον ζῶ ὅσῳ πλείω κέκτημαι; ὐκ οἶδα, ἔφη, ὅπ ἐνδίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω ἥδ' ὁπόταν νῦν ἥδιον ἢ πότε ὅτε πένης ἦν; ὅπ δὲ ταῦτα πολλά ὄζι, τοσῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάπειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλείονα δὲ ἐπιμελούμενον περάγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτῶσι, πολλοὶ δὲ πεῖν, πολλοὶ δὲ ἰμάπα· οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται. ἦκει δέ πις ἢ ἦμ περβάπων λευκωμμία φέρων, ἢ ἦμ βοῶν καπακεφημισμμία, ἢ ὁπόσον φάσκων ἐμπεπλωκέναι τις κπήνεσιν. ὥσπε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φερεκύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὅταν σὰ ἢ πολλὰ ὁρῶν πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφροσύνη. καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπεν, ἴσ τοι, ὦ Σάκα, ὅπως ἥδυ ὄζι τὸ ἔχειν χρήματα ὡς ἀληθῶς τὸ ἀποβάλλειν γνώσῃ δ' ὅπ ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ἦμ μὲν γὰρ πανπάντων ἁδεῖς ἀναγκάζει ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, ἦμ δὲ ἀποβαλόντων π ἁδέως ἂν ἴδοις δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἁδέ γε ἦμ λαμβανόντων π νυκτάζοντα ἁδέως ἂν ἴδοις ὑπ' ἡδονῆς. καὶ ὃς, ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. εἰ γάρ τοι πᾶσιν ἔξεσπ ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν δικαίως εὐδαιμονίᾳ οἱ πένησι ἦμ πενήτων· καὶ ἀνάγκη δέ τι καὶ ὡς γε ὄζιν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς Θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους, ὅπως ἂν ἐμοὶ ῥᾳδίως χρήματα ἥδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα, ἐμοῦ ἀνιᾶσθαι. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἀλλ' ὐκ ἐγὼ τοῦτο ἐμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω, τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν. τί ὄν, ἔφη, πρὸς ἦμ Θεῶν, ὁ Φερεκύλας, ὐχὶ σύ γε αὐπίκα μάλα εὐδαίμων ἐγίγνου, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χρῶ ὅπως βούλει αὐτοῖς, ἐμοὶ δ' μηδὲν ἀλλο μέλον ἢ ὥσπερ ξένον τρέφειν, καὶ ἔπ εὐπελέστερον ἢ ξένον. ἀλλὰ κέπτησο γάρ μοι, ὅ, π ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων μετέχειν πείζεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φερεκύλας ὀμόσας εἶπεν μὰ τὸν φιλῆ λέγειν καὶ ἄλλά γέ σοι, ὦ Σάκα, πρέσβεις πρᾶξόμαι πρὸς Κῦρον, μήπε θύειν τὰς Κύρου πεύειν, μήπε στρατεύεσθαι. ἀλλὰ σὺ μὲν πιθοῦ μοι· ἐμὲ δὲ ἐγὼ δὲ πῶπα ποιήσω καὶ ὑπὸ σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ.

χρ. πλειόνων.
χρ. λευκωμμασμμία.
χρ. ὄλβει δὲ δυνάμενον.
χρ. ἀληθῆ δοκεῖ λέγειν.
al. ὥσπε, vel ὄζιν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς Θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους, ὅπως
χρ. γὰρ
χρ. ὥσπερ.
χρ. ἀρέσκει
χρ. πάπα.
χρ. μὴ θεῖς μοι
χρ. ἐμαυτοῦ

ρα θεραπίαν, ἢ καὶ ὑπὸ στρατείας πιὸς, οἵπω σοὶς σε, ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς. μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ὀπωρελείας. ἦν γὰρ ἐγὼ θέλω ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοί τέ σε οἶομαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι, τούτων ὅτω ῥηθέντων, ταῦτα ξυνέδοντο, καὶ ταῦτα ἐποίουν. καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων μεγάλῃ εἶναι ὅτι πολλῶν ἦρξε χρημάτων ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι ὅτι ἐπίστευον ἔξει θέλω * παρέχοντα σοφὸν εἶναι. ἤδη εἶη. χ. παρέξοντα.

27. Ἦν δὲ τῷ Φερεκύλα ὁ τέκτων φιλέπαινός τε, καὶ θεραπεύειν ἡδέως ἤδη ἀνθρώπους ἔτω ἐδίκει εἶναι, ἀφ' ὧν ὠφέλιμον ὡς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων θηρίων ζώων νομίζει ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα τοὺς τε ἐπαινοῦντας ὑπό τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους σοφωτέρους, τοῖς τε χαριζομένοις περισσοτέρως ἀντιχαριζόμενον· καὶ ὃς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοϊκοῦντας· καὶ ὃς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτόν, τούτους μισεῖν ἀδυνατώτατος καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων θηρίων ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας. τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀνωφελονέστερα ἀνθρώπων ἐνόμισεν εἶναι. ὅτω δὴ ὅ, τε Φερεκύλας ὑπῆρχε, ὅτι ἐξείποιτο αὐτῷ, ἀπεναγκάζετο τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ὠφελείας, ἀμφὶ τοὺς ἄλλους φίλους ἔχειν· ὅ, τε Σάκας, ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει ὃ μὲν Σάκας τὸν Φερεκύλαν, ὅτι σωφρονέστερός τις εἶναι ὁ ὄν, τὸν Σάκαν, ὅτι * ὠφελιμώτερον πάντα ἔθελε, καὶ ἀεὶ πλειόνων ἐπιμελόμενον, ἡδέως μᾶλλον αὐτῷ ὠφελείαν παρεῖχε. καὶ ὅτου μὲν δὴ ἕνεκα τοιοῦτοι ἦσαν. χ. ὠφελιμώτερον τε τ. ἤθ. καὶ δὴ πλειόνων. 27.

28. Θύσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος, καὶ νικητήρια ἑστιῶν ἐκάλεσε τοὺς φίλων οἳ μάλιστ' αὐτὸν αὔξειν τε ἐκολόμβοι φανεροὶ ἦσαν καὶ πυθόμενοι ξυνοικοῦντα. ξυνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρταβάζον τὸν Μῆδον, καὶ * Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον, καὶ τὸν Ὑρκάνιον * ὑπαρχον, καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας ὁ τοῦ σκηπτοῦχον ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅτε σκηνὴν διεκόσμησεν, ἣ πᾶσα ἔνδον δίαυτα καθεστήκει· καὶ ὁπότε δεῖπνον συνδειπνοίεν τινες, ἀεὶ ἐκάλει Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμέλετο, ὁπότε ὃ μὴ αὐτὸς εἶεν, καὶ συνεδείπνει. ἤδετο γὰρ αὐτῷ ξυνών. ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ * μεγάλοις ἐπαθλα ὑπὸ τοῦ Κύρου, διὰ ὃ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὡς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ὅτε τὸ δεῖπνον, ἐκ ὅτου ἔτυχον ἕκαστον χ. Τιγράνην τὸν Μῆδον καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμ. χ. ὑπάρχον. χ. μεγάλοις δώροις ἐτιμᾶτο.

ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς ἐυεπιβουλοτέρας ταύτης ἴσης ἢ τῆς δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τέταρτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστερὰν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν. καὶ ἦν πλέονες ὦσιν, ὡσαύτως. ζηλωτὴν δὲ ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι· ὅτι ὅπου μὲν οἶοι δὴ οἱ ἄνθρωποι τὸν κρατίστευοντα μήτε κηρυχθήσεσθαι, μήτε ἆθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οἱ φιλοτείμως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πρόνοιαν ὁ κρατίστευσας φαίνοι, ἐνταῦθα προθυμότατα φανερὸς εἶπεν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ ὅτως ἐσαφήνιζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀρξάμενος ἐξ ἕδρας καὶ ὑποδοχῆς. ἐ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἕδραν κατεσήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο καὶ ἀγαθοῖς ἔτεσι προβιῶναι εἰς τὴν * τιμιωτέραν ἕδραν, καὶ * εἴ τις ῥᾳδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ προτεύοντα ἐν * ἕδρᾳ ἠξίου μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτῷ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ὅτι Κύρου ἠκούομεν, ὅτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αὐτὰ νομίζομεν.

τιμιωτέρων. al. εἴ τι ἐδρῶν.

29. Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν πολλὰ ἔχειν ἐθέλειν θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον, ὅτω μεγάλα πράγματα εἴ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν * τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν * δεόμενον τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρόντας, πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ὅτου οἷς ἔοικε πέμπειν ταῦτα αὐτὸν οἷς κἀκεῖνοι τύχοιεν ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκει, καὶ τὰ πάντα * πολλὰ ὄντα διαπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, ἀλλ' ἐγώ, ὦ Κῦρε, σοὶ μὲν ἡγοῦμαι τοῦτο σε πλεῖστον διαφέρειν ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· * νῦν δὲ θεὸς ὄμνυμι ἢ μὲν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν φιλανθρωπίᾳ ἢ στρατηγίᾳ. ἐπὶ δὲ ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μοὶ δὴ καὶ * ὀπαδεικνῦσαι τὰ ἔργα πολὺ μᾶλλον φιλανθρωπίας ἢ στρατηγίας. πῶς δή; ἔφη ὁ Γωβρύας. ὅπ ἔφη, τὰ μὲν κακῶς πεπονθότα ἀνθρώπους δεῖ ὀπαδεικνύειν τὰ δὲ εὖ.

29. al. τοῦτον. ἢ. τὸν δεόμενον τοῦ κοιν. γρ. πάμπολλα.

γρ. τοὺ δὲ Θεὸς ὄμν. ἢ μᾶλλον δοκεῖ. γρ. ὀπαδεικνύναι γρ.

30. Ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Γωβρύας τὸν Κῦρον, ἆρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι εἰ σε ἐροίμην ὃ βούλομαί σε πυθέσθαι; ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν Θεὸν ἔφη, σύνοιδα οὐδὲν τούτῳ, ἀχθοίμην ἄν σοι εἰ αἰσθοίμην σε

πῶντα ἃ ἂν βάλοιο ἐρέσθαι. λέγε δή μοι, ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σε οὐκ ἦλθον; ἐυφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. ἀλλ' ὑπακούων ὁπόσῳ ὑπήκουσα; ἴσθι τοῦτο. πρόσταττέν δέ τι ἤδη σοι οὐκ ἔπραξα; οὐκ αἰσθάνομαι, ἔφη. * ὃ δὲ πράττοιμι, ἔφη, ὅ, τι πώποτε ἢ προθύμως ἢ οὐχ ἡδέως φράζοντά με κατέγνως; τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. τίνος μὴν ἕνεκα, ἔφη, πρὸς τῶν Θεῶν, ὦ Κῦρε, * χρυσάντας σε ἔπεισεν ὥστε εἰς τιμωτέραν ἐμοῦ * ἔδραν ἱδρυθῆναι; ἢ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. πάντως, ἔφη ὁ Ὑσπάσας. καὶ σὺ σοὶ οὐκ ἀχθεσθήσομαι ἀκόων ταληθῆ; ἡδέσομαι μὴν ἔγωγε, ἔφη, ἢν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, ὅτι μὲν ἐκέλευσεν οὐκ ἐμέμψω, ἀλλὰ πρὸ τοῦ καλεῖσθαι παρῆν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πρασσόμενον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δ' εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ συνεβάλλετο· ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθοιτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δὲ με αἰσχυνόμενον περὶ ἑαυτοῦ λέγειν, ταῦτα ὅπως λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαίνετο. ὡς ἔν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀεὶ φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερὸς ὢν σκοπῶν τί ἂν προσγένοιτο * ὑπῆρχεν· ἐπί τε τοῖς ἐμοῖς * καλοῖς μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἥδεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑσπάσας εἶπε, τὴν τοῦ Ἥραν, ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι καὶ γὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν. ἓν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δηλος χαίρων ὅτι τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κρατεῖν δεῖ τῷ χείρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν· ἐπὶ τούτοις μὲν ἦ γέλως ἐγένετο.

γρ. ἃ δὲ προσαττοίμην, ἔφη.

γρ. Χρυσάνταν ἔφασκας ὥς τε

γρ. χώρας

γρ. ἴσχυεν.

γρ. καλοῖς πολὺ μᾶλλον.

31. Περιόντος δὲ τοῦ συμποσίου, ὁ Κῦρος ἤρετο Γωβρύαν ἐπέρεσθαι, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῷν ἂν δοκοίμης ἥδιον ἢ πρὸ τοῦ δυνατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; ἀκοῦσον, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ γὼ ταληθῆ λέγω; νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύδους γε ἥδιστα ἐρώτησις εἶναι. εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῷν ἂν πολὺ ἥδιον. ἢ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη, ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; ἔγωγε λέγε δή. ὅτι τότε μὲ ἑώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι,

ἐῶ

ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶ) ἑυρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ἴδειν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφρονιστὰ τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἤκουσας, ὦ Ἀράσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; ναὶ μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ παιδιὰ τά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με τῆς δυναστικῆς μνησικάκου λήψεται, ἢ ἐὰν ἐκπώματα πολλὰ μοι ὑποδεικνύῃ. ἢ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοι ὑπάρχει τοιαῦτα συγκεκαμμένα, ἃ ἐγώ σοι ἀποδώσω, ἢν τῇ δυναστείᾳ μου γυναῖκα λαμβάνῃς. τὰ δὲ ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάνταν τοῦτο * δώσεις, ἐπεὶ καὶ τῶν ἔδρασι σου ὑφήρπασε. καὶ μὴν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ἀράσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἢν ἐμοὶ λέγητε ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἢν δέ τις ἐκδοῦναι βάλῃ θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο. πάνυ γε, ἔφη, δεινός εἰμι ταύτῃ τῇ τέχνῃ. πῶς; ἔφη ὁ Χρυσάνταις. τὸ γνῶναι ὁπῷος ἂν γαμβρὸς ἑκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάνταις ἔφη, λέγε δὴ πρὸς τῶν Θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει συναρμόσειν κάλλιστα. πρῶτον μέν, ἔφη, μικράν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ ἢν ὑπὸ μεγάλῳ γαμήσειας, ἵν' ποτε βάλῃ αὐτῷ ὀρθῷ φιλῆσαι, πρσβάλλεσθαί σε δεήσει ὡς τὰ κυνάρια. τοῦτο μὲν δή, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς. καὶ γὰρ ὀδ' ὁπωσιοῦν ἁλπικός εἰμι. ἔπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἄν σοι ἥκιστα συμφέροι. πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; ὅτι, ἔφη, σὺ γυπὸς εἶ· πρὸς ἣν τῷ σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γυπότης, ἄν τινα προσαρμόσειε, λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς καὶ πρὸς σὲ δεδειπνηκὸς ὥσπερ καὶ ἐγὼ νυνί, ἀδείπνῳ ἂν συναρμόζαι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· πρὸς μὲν γὰρ μεστῶν γυπὶ ἀναστὰς γίγνεται, πρὸς δὲ ἀδείπνων, σιμή. καὶ ὁ Χρυσάνταις ἔφη, ψυχρῶ δ' ἄν, πρὸς τῶν Θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; ἐνταῦθα μὲν δὴ ὅ, τε Κῦρος ἐγέλασε, καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ἀράσπας· πολύ γε, ἔφη, μάλιστα τούτῳ σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι δύναται καὶ ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, * ἔπειτα οὐκ ἂν παύοιό γε παμπόλλου ὥστε σοι ταῦτα εἰρῆσθαι καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἡμῖν εὐδοκιμεῖν βάλει, ὅτι ἀστεῖος εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον διεπαιδεύετο.

Mel. δῶ.

al. ἐπεὶ

2. Μετὰ

32. Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρί. Ἀρταβάζῳ δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα τῷ ὑπὲρ Ὑρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο σοὶ ὑπέρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τὴν δυνατεί. ἐκεῖν ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω· ἢ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐσία ἄξια τῆς παιδός; νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν ἔγνω χρημάτων. καὶ πῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ ὑσία; ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπερ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὢν ἐμοί. ἄρχει μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ ἐυθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιὰν, δίδω, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπα δεξιὰν, ἔδωκε τῷ Γωβρύα· ὁ δὲ ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπα, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψειε· χρυσάνταν δὲ ἐφίλησε θεασαμένη. καὶ ὁ Ἀρταβάζης εἶπε, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐκ ὁμοίως γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάνταν τὸ δῶρον. ἀλλὰ καί σοι, ἔφη, δώσω. ἐπῄρετο ἐκεῖνος, πότε; εἰς τριακοστὸν, ἔφη, ἔτος. ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανουμένου, ὅπως φιλάσκαίζ. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σκιμή. ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν * ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος, καὶ συμπρέσπεμψεν αὐτοὺς ὅπη τὰς θύρας. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς ἐπιλέκτους συμμάχους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἑκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῷ οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῷ. τούτοις δὲ χώραν καὶ οἰκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων τότων τότε ὑπόγονοι. πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων.

32. γρ. συνεξανέστη.

33. Τοῖς δ' ἄπασι δωρησάμενος πολλὰ, καὶ ἀμείψας πᾶσι μεγάλως. καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπέπεμψατο. ἐκ τούτου δὲ δέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώτας. τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε, καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν * ἑκάστῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δὲς τὴν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὅπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἐδίδου δ' οὐ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων τὰ δὲ πλεῖστα οἱ ἐξάρχοι, τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ * ἐδίδοσαν· καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ * δίκαιον μέρος. ἐπειδὴ δὲ εἰλήφεσαν

33. γρ. παρ' ἑαυτοῦ. γρ. ἑκάστε γρ. διεδίδοσαν. γρ. δικαιον

λήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μέν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε, ὡς ὡς αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅτου γε καὶ ἡμῖν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. οἱ δέ τινες αὖ πάλιν ἔλεγον, ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος ὅλως χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἥδε.

34. 34. Αἰσθανόμενος δ' ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βάλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἀλαθεστέροις ἂν οἰόμενοι εἶναι φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη, ὅτοι τοὐμπαλὶν ἢ βάλονται

χ. τὸ γὰρ ἐφέλκεσθαι· * τὸν γὲ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελαθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ παρεμφαίνειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἱ λεληθέναι βάλονται ὅσα ἂν ἔχωσι, πονηρὸν ἂν καὶ ὅτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὲ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα, πολλάκις δόμενοι οὐκ ἐπαγγέλονται οἱ φίλοι τοῖς ἐπιδέουσι, ἀλλ' ἀπαθῆ ποιοῦσι. ἁπλοῦστόν δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τιμᾶν δυνάμιν φανερὰν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ κεκτημάτων. κἀγὼ ἂν, ἔφη, βάλομαι ὑμῖν, ὅσα μὲν οἷόν τ' ὄζιν ἰδεῖν ἢ ἐμοὶ ὄντων δείξαι, ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδείκνυέ πολλά τε καὶ καλὰ κτήματα, τὰ δὲ κείμενα ὡς μὴ ῥᾴδια εἶδεν ἰδεῖν, διηγεῖτο· τέλος δὲ εἶπεν ὧδε, ταῦτα, ἔφη, ὦ Ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς ἥδεν μᾶλλον ἐμὰ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα, ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω ἵνα ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω, ἵνα ὅπως αὐτὸς καταπείνω (οὐ γὲ ἂν δυναίμην) ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε σὲ ὑμῖν καλόν τι ποιοῦντι δίδοναι, καὶ ὅπως ἤν τις ὑμῶν πένης ἐνδεεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ ἃ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὤν.

35. 35. Καὶ ταῦτα μὲν ὅπως ἐλέχθη. νίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο πρὸς εἰς Πέρσας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελεν, ἐπεὶ δὲ ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ἤρετο διήσεσθαι, ἔτι δὴ ἀνεγείνυνε· διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς * πολὺς σόλος ὢν, ἐταράκτως μὲν κατεσκευάζετο καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο, κατεχωρίζετο δ' ταχὺ ὅπως δέοιτο. ὅπου γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεύς, ἀνη-

γρ πολύσολος.

ται

νὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται
καὶ θέρος καὶ χειμῶνα. ἐνδὺς δ' τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς
ἓν βλέπων ἴσασθαι πρὸ σκηνῆς. ἔπειτα ἔταξε πρῶτον
μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνῶν τὰς φυλακὰς τῆς βα-
σιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σπουδαίοις μὲν χώραν ἀπέδειξε
πρὸ δεξιᾶν, ὀφθαλμοῖς δὲ πρὸ ἀριστερᾶν, ἵπποις δ' πρὸ
δεξιᾶν, ἁμαξυγίοις δ' τοῖς ἄλλοις πρὸ ἀριστερᾶν. καὶ τἆλ-
λα δὲ διετάκτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον πρὸ ἑαυτοῦ χώραν
καὶ μέτρον καὶ τόπον. ὅταν δὲ ἀναστήσασθαι, συντίθεσ-
θαι μὲν ἕκαστον σκευὴν οἵαπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀναπίπτειν δ'
αὖ ἄλλοι ὅπου τὰ ἁμαξύγια. ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχον-
ται οἱ σκηναγωγοὶ ὅπου τὰ τελαγμένα ἄγειν, ἅμα δ' πάν-
τες ἀναπήξαντο ὅπου τὰ ἑαυτῶν ἕκαστον. ὕπω δὴ ὁ αὐ- γρ. ὁπόπ-
τὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾶ τε σκηνῇ καὶ πᾶσιν ἀνηρῆσθαι. ὡ- ηκεν.
σαύτως ὕπως ἔχει καὶ περὶ καλαμάδης, καὶ περὶ τὰ πεποι-
ῆσθαι δ' τὰ ὁπλοπήδεια πάντα ἐν καιρῷ ὡσαύτως διατέτακ-
ται ἑκάστοις τὰ πιήτεα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος
ἀρκεῖ ἑνί τε μέσει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ
τὰ ὁπλοπήδεια θεράποντες χώραν εἶχον πρὸ προτέτακται
ἕκαστοι ὕπω καὶ οἱ σκηνοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύ- γρ. ἕκαστος
σει χώραν τε εἶχον πρὸ τῆ ὁπλίσει ἑκάστη ὁπλοπήδειαν, καὶ
ἦσαν ταύτῃ ὁποῖα ἦν, καὶ εἰς ἀναμεμιγμένην πάντες
καθεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἦν εἶπε ὁ Κῦρος καὶ ἐν
σκιᾷ εἶναι ὁπλοπήδευμα πρὸ * εὐθημοσυνίᾳ (ὅταν γὰρ γρ. εὐθη-
πῆς τε δέηται δῆλόν ὅτιν ὅπῃ δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν.) μοσύνῃ,
πολὺ δὲ ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε πρὸ τῆ στρατοπικῶν φυ- ὡς ἂν πι-
λῶν εὐθημοσύνῃ εἶναι, ἵνα τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῆ
εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ
τῆ ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς. ἀπὸ δὲ τῆ ἐν καιρῷ παρα-
γινομένων πλείστα ἄξια πράττεται τὰ κτήματα ἑώρα γινό-
μενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς. διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἐπεμέλετο
παύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα, καὶ αὐτὸς μὲν δὴ
πρὸ ἑαυτὸν ἐν μέσῳ καλεπήδει τῷ στρατοπέδῳ, ὡς γρ. πρὸ ῶν
ἑαυτῆς τῆς χώρας ἐχυρωτάτης ὕπῃ· ἔπειτα δὲ τοὺς
μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων
δὲ ἐν κύκλῳ ἐχόμενοι ἱππέας τ' εἶχε καὶ ἁρματηλάτας.
καὶ τούτους ἐχυρωτάτους ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅπου σὺν οἷς
μάχονται ὅπλοις ὀλέθριον πρόχειρον ἔχοντες τούτων σφαλοπε-
δίνου), ἀλλὰ πολλοῦ δέονται εἰς τὴν ὀξόπλισιν,
καὶ μάλιστοι χρησίμως * ἐξοίσειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀρι- γρ. ἔξουσι
στερᾷ

στερᾶ αὐτῷ τε καὶ τῇ ἱππίῳ πελταστικὴ χώρα ἦν· τοῦτο γὰρ δὴ αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὅπισθεν αὐτῷ τε καὶ τῇ ἱππίῳ, ὁπλῖται δὲ καὶ τοῦ τὰ μεγάλα γέρρα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν, ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἰ δέοι ποτὲ ἐν κινδύνῳ εἶναι τὰς ἱππέας, οἱ μνημονικώτατοι προέσθαι ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν * καθόπλισιν. ἐκάθευδεν δ' αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὁπλῖται, ἅτῳ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ τῆς νυκτὸς, εἰ * δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν τοὺς εἰς χεῖρας * ἰόντας, ἅτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ τινες προσίοιεν ἐξ ἐπιμάχου ἀκοντίζοιεν καὶ πελεύοιεν ὑπὸ τὴν ὁπλιτῶν. εἶχεν δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ σκηνῆται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῇ πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῇ ἐπιμελοῦνται ὅπως καὶ τῇ ἐν τοῖς στενοπέδοις τάξις τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἐπίστανται οἱ Κύρου σκηνῆται, καὶ τὰ σημεῖα ἐκμεμαθήκασιν ἃ * ἑκάστοις ἦν ὥστε ὅτε * δέοιτο Κύρου, οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τῷ σκηνοφυλακοῦντι ἐφ' ἕκαστον ἔλεγον. καὶ δὴ τὸ εἰλισσόμενον ἕκαστον εἶναι τὰ φύλακα πολὺ μᾶλλον ἦν ἄλλα καὶ ὁπότε τις συνακροῖτο, καὶ εἴπερ μὴ προέφθασε τὸ προσταττόμενον. ὅτε δὴ ἐκίνουν, ἡγεῖτο, εἴ τις * ὑπόθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στενόπεδον τοὺς ὑπεξελθόντας ἐμπεσεῖν. καὶ τὸ τακτικὸν δὲ οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἶναι τις ἐκτεῖναι φύλαγγα εὐπρεπῆ δυνάμει ἢ βαθύνειν, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καθίστασθαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὅπισθεν ἐπιφανέντων τῶν πολεμίων, ἐρρῶσθαι ἔξεστιν· ἀλλὰ καὶ διασπᾶν ὑπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὸ πυθέσθαι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν ἢ ὅπου φθάσαι δέοι· πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικὰ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ἐπεμελεῖτο τούτων πάντων ὁμοίως καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ ξύμπαν αἰεὶ διατάττων ἐπορεύετο ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται καλλιερούμενος.

36. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι * χώρου τινὸς Μηδικοῦ, πέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἠσπάσαντο ἀλλήλους. πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρῃ, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχέτω, ὅπως ἔχῃ, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκεῖα καταμηνύεσθαι, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ

καλὰ

ιβ. ἐξόπλισιν.
ιβ. δέοιτο
σκηνοφυλακοῦντος ἵππέας, ὥσπερ
ιβ. ἐχόμενον,
ιβ. ἐκάστῳ.
ιβ. δέοιντο, Κῦρος οὐκ ἐζ.
ιβ. ὑπόθοιτο.
36.
ιβ. ἐπιχωρίου.

καλά. ὁ δὲ Κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέξατο· προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στεφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλια φέρουσαν, καὶ στρεπτὸν, καὶ σολῆν Μηδικὴν ὡς δυνατὸν κάλλιστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, δίδωμί σοι, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἣν ἔχων θυγατέρα. καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν τῆς ἐμῆς παιδὸς θυγατέρα. ἐξ ἧς σὺ ἐγένου. αὕτη δ' ἐστὶν, ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦλθα, ἐπεθύμεις· καὶ ὁπότε περιφρονῶν αὐτὴν τίνι γαμοῖτο, ἔλεγόν σοι Κύρῳ. ὅτι δίδωμι ἐγὼ αὐτὴν ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γάρ ἐστί μοι ἄρρεν παῖς γνήσιος. ὁ μὲν ἔτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο· ἀλλ', ὦ Κυαξάρη, τό, τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα, καὶ δῶρα βούλομαι δὲ, ἔφη, σὺν τῇ σῇ παιδὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν ἔτως ὁ Κῦρος· ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο, ὁπόσα ὤφελον καὶ παῖ Κυαξάρει χαρίζεσθαι ταῦτα ποιήσας, εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

37. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὰ μὲν ἄλλα στρατεύματα αὐτῷ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων, ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἦγε, οἷα μὲν ἔπεμπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπεμπε τοῖς ἀρχαῖς καὶ γερουσίοις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν. ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσῶν, ὅσαπερ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν ὅπου περ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. 37.

38. Ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γερουσίους Περσῶν, καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι. παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Πέρσαι, καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὔνους εἰμί. ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω. σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιός εἰμι, ὅσα γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ηὐξήσατε, στράτευμα δόντες, καὶ ἄρχοντα τούτῳ αὐτὸν κατασήσαντες. ἡγούμενος τούτῳ σὺν Θεοῖς εἰκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησε, εὐτύμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ. τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ τοὺς μὲν ἀρίστους * καὶ πεπλήκτηκε, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν. ἱππικὸν δὲ κατασήσας Περσῶν, πεπλήκτηκε 38. ἀρ. κατα- πεπλή- πλη.

Πέρσας καὶ πλέον εἶναι μετασίαν. ἢν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν ἔτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἢ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς τῷ παρόντας πύσαις, ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξίᾳ, ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ τὸ δικαίως κατάλυσιν ποιήσασθε τοῦτον τὸν ἀρχῆς. εὖ ἴστε ἐπεμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε, ὡς ἂν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τἀγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ ἔφη, δύσαντας ὑμᾶς κοινῇ, καὶ θεὸς ἐπιμαρτυρόμενος συνδέας, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἢν τις * ἐπιστρατεύηται ἢ χώρᾳ Περσῶν, ἢ Περσῶν νόμους διασῴζειν ποιεῖν, βοηθήσειν παντὶ δέει· ὑμᾶς δ', ὦ Πέρσαι, ἢν τις ἢ ἀρχῆς Κύρου ἐπιχειρῇ καταπαύειν, ἢ * ἀφίστασθαί τινος τῆς ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅ, τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνηται ἡ ἐν Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύρῳ, ἐὰν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτοι ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίους ἂν ὑμῖν ἔχει τοὺς θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν, ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτοι ἔκδημος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐν τῇ χώρᾳ ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτοι τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίη. Ταῦτα εἰπόντος Καμβύσου, συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι. καὶ συνθέμενοι ταῦτα πρὸς, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι, ἔτι καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. τούτων δὲ πραχθέντων, ἀπῆει ὁ Κῦρος.

* ἢ ὅπως.

χ. ἀφίστασθαί τι.

39. Ὡς δ' ἀπῆν ἐκήδετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἥς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλου γυναικὸς. ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς. γήμας δὲ εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν. ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ Ἀστυάγας ἤδη πέμπειν ὅτι τὰ καταγραμμένα ἔστιν. τοὺς μὲν οὖν ἐν ταῖς ἄκραις φρουροῦχους, καὶ τοὺς χιλιάρχους τοὺς ἐπὶ τῷ χώρᾳ φυλακὴν οὐκ ἄλλους ἢ ἑαυτοῦ ἐβούλετο ἀνεῖναι. ταῦτα δὲ προενόησεν, ἐννοῶν ὅπως, εἴ τις τῶν κατεργαπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ τρυφῆς ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε, καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πειθεσθαι, εὐθὺς * ἀνυπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' ἂν βουλόμενος προθύμως, ἔγνω συγκαλέσας πάντων τοὺς ἐπιτηδείους, καὶ προφητεῦσαι ὅπως εἰδείη ἐφ' οἷς ἔχουσιν οἱ ἵπποι· ἐνόμιζε

39. ἀνυπάλους ἔχοι τὴν χώραν.

ενόμιζε γὰρ ὅπως * ῥᾴδιον φέρειν ἂν αὐτός· ἐπεὶ ὃ κα- γρ. ῥᾷον.
ταξαίη τις ἄρχων, καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδό-
κων αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες, δι' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα
ψεύδας. ὅπου δὴ συλλέξας λέγει αὐτοῖς τοιάδε· Ἄν-
δρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεσταμμέναις πόλεσι
φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν, καὶ τούτοις
ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μηδὲν πολυπραγμονεῖν,
τὰ δὲ τείχη διασώζειν. τούτους μὲν ἔνι ὁ παύσων τῆς ἀρ-
χῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάκασι τὰ προσταχθέντα· ἄλ-
λους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν
ἐνοικούντων, καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες * τοῖς τε φρου- γρ. τοῖς τε
ροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τελέσουσιν ὅ, τι ἂν δέῃ. δο- πρώτοις
κεῖ δέ μοι καὶ τῆδε * ἐνθάδε ὑμῶν οἷς ἂν ἐγὼ προσήκα- φρουροῖς
τα * παρέχω, πέμπων, προσέξοντάς τι ἐπὶ τούτοις τὰ γρ. ἐνθάδε
ἔθνη, χώρας γε νέμεσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως δασμοφορῶ- μηδόντων
σιν αὐτοῖς δοῦναι. ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεῖα ἔχω. ὑμῶν.
τι καταγέλαστα. ταῦτα εἶπε, καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων γρ. παρέ-
τῶν πάσας τὰς καταγραφείσας πόλεις οἴκους, καὶ ὑπηκόους· χων πέμ-
καὶ ἐπ νοῦ εἰσὶ τοῖς ἀπογόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶ- πω.
ραι καταμένουσι, ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ, αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι
παρὰ βασιλεῖ. δεῖ δ', ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ὅτι
πλείστας τὰς χώρας, τοιούτους ὑμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες ὅ, τι
ἂν ἐν τῇ γῇ ἑκάστῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμήσονται καὶ
ἐκεῖνο. ἀποπέμπειν, ὡς μητέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες
τῶν παραχρῆμα γιγνομένων ἀγαθῶν. καὶ γὰρ ἦν τι καὶ δεινὸν
γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἔ-
παυσε τὸν λόγον· ἔπειτα δὲ ὡς ἐγίγνωσκε τῶν φίλων ὅτι τοῖς
ἐγκρίτοις ὀπτὸ μᾶλλον ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς
δοκοῦντας ὀπτὸ δεινοτάτους εἶναι, ἔπεμπε σατράπας, εἰς Ἀρμε-
νίαν μὲν Μεγάζυβον· εἰς Καππαδοκίαν δὲ, Ἀρταβάταν·
εἰς Φρυγίαν δὲ τὸν μεγάλου, Ἀρτακάμαν· εἰς * Λυκίαν γρ. Λυδίαν
καὶ Ἰωνίαν, Χρυσάνταν. εἰς Καρίαν δὲ, Καδούσιον, * ὅσ- γρ. ὅπερ
περ ἦσαν· εἰς Φρυγίαν δὲ τὸν παρ' Ἑλλησποντίαν καὶ Αἰ- ἦσαν το.
ολίδα, Φαρνάβαζον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων
ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, οὓς ἐκόντες ἐδόκουν αὐτῷ
στρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμὸν μοῦνον συνέταξεν
φέρειν καὶ τούτους.

40. Ὡς δὲ τότε Κῦρος κατεσήσατο, ὅπως ἔσται καὶ νῦν 40.
τοῦ βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ, καὶ οἱ χιλί-
αρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεσηκότες, καὶ

παρὰ

παρὰ βασιλεῖ ἀποτεταγμένοι. τοιοῦτος δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις στρατεύεται, ὅστις δυνατὸν ἑώρων πλεῖστα αὐτὸν, πάντα μιμεῖσθαι. πρῶτον μὲν ἱππέας καθίσασθαι ἐκ τῶν Συνεπομένων Περσῶν καὶ Συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ὅτι θύρας ἱέναι, καὶ Σωφρονιστὴς ὁπωσοῦν ἀκολουθούμενος, παρέχειν ἑαυτὸν τῷ στρατεύεσθαι χρῆσθαι, ἢν τι δέῃ. παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ὡς ἐπὶ θύρας, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἄγεσθαι δὲ ὡς ἐπὶ πόλιν τὸν στρατεύεσθαι τοὺς ἀπὸ θυρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. ὃς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, καὶ λόγον τῆς δυνάμεως πλείω μὲν ἄρματα, πλείους δὲ καὶ ἀρείους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ, ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς, τιμήσω.

41. Ἔστωσαν δ' οὓς παρ' ὑμῖν καὶ * ἔδρας, ὥσπερ παρ' ἐμοὶ οἱ ἄριστοι περιπεμπόμενοι. καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμὴ, τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ, καὶ ἂς εἰλίς μεταδιδόναι, ἱκανῶς κεκοσμημένη· καὶ ὡς τὸν καλὸν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καθ' ἡμέραν ὀπτᾶσθαι· κτᾶσθε δὲ καὶ ᾠδεῖα, ὅσους καὶ δοκεῖα τρέφετε καὶ μήτε αὐτοί ποτε ἄνευ πόσίτου παράδεισθε, μήτε ἵππους ἀγυμνάστους χρόνον ἐμβάλλετε. ἃ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἂν δεηθῇ τις πάντων ὑμᾶς ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲ ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ὀπάζειν εἰ ὑμᾶς ὁμοίως αὐτοὺς, ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς πῶς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶ. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο καταμαθεῖν, ὅτι τότων ὧν νῦν ὑμῖν ἐδέησεν οἶμαι, ἀδὲν τοῖς δούλοις περισπῶ· ἃ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι πιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πείσομαι πάντα περᾶν ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, ὅτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν * ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε. ταῦτα δὲ Κύρου ὅτω τότε τάξαντος, ἐπὶ καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται. πᾶσαι δὲ αἱ ὑπ' ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἶκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται. πάντες δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων ἕπονται, πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεκαλυμμένη πλὴν πρόξεις * ὀλίγοις ὀπισάτας. ταῦτα δὲ εἰπὼν, ὡς

41. ἔδραι ὥσπερ παρ' ἐμοὶ περιπεμπόμεναι.

ἀρχεῖα.

εἰς ὀλίγους ὀπισάτας.

πιῶν ἑκάστῳ, καὶ δυνάμιν ἑκάστῳ προσθεὶς, ἐξέπεμπε, καὶ
προεῖπεν ἅπασι προσκαλάζειν, ὡς εἰς νέωτα στρατείας
ἐπιμήνης, καὶ * ἀποδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ χ. ἐπιδεί-
ἁρμάτων. κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Κύρῳ κατάρξαντι, ξεως.
ὡς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει.

42. Ἐφορᾷ γὰρ ἀεὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ, στράτευμα ἔ- 42.
χων· ὃς, ἢν μή πῃ τῶν σατραπῶν ὑπακοῆς δέῃ, ὑπακο-
εῖ· ἢν δέ πῃ ὑβρίζῃ, σωφρονίζει· ἢν δέ πῃ ἢ δασμῶν φο-
ρᾶς ἀμελῇ, ἢ * τῶν ἐνοίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνερ- χ. τῶν ἐν
γὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων προσαλίπῃ, ταῦτα οἴκῳ.
πάντα κατευτρεπίζει· ἢν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγ-
γέλλει. ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται τὸν ἀτακτοῦντα, καὶ οἱ
πολλάκις λεγόμενοι. ὅτι βασιλέως ὑὸς καταβαίνει, βασι-
λέως ἀδελφὸς, βασιλέως ὀφθαλμὸς, καὶ ἐνίοτε καὶ ἀκρο-
κόμοι, ἔστι τῶν ἐφόδων εἰσίν. ἀποτρέπει δὲ ἕκαστον αὐτῶν
ἐπὶν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

43. Κατεμάθομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ 43.
μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἠδαίνετο καὶ τὰ παρόντα
ἐπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενον δὲ πόσιον ἂν ὁδὸν ἵπ-
πος καταντύοι τὴν ἡμέρας ἐλαυνόμενος, ὥστε διαρκεῖν, ἐποι-
ήσατο ἱππῶνας τοσοῦτο διαλείποντας, καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς
κατέστησε, καὶ τοὺς ἐπιμελησομένους τόπων· καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκά-
στῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ὀπτήδειον προσδέχεσθαι τὰ φερόμενα
φερόμενα, καὶ προσδιδόναι, καὶ προσλαμβάνειν τοὺς ἀπει-
ηκότας ἵππους, καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς. ἔνιοι δ' ὅτι καὶ
διὰ νύκτας φασὶν ἴσασι τούτῳ τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῇ ἡμε-
ρινῷ ἀγγέλῳ τὴν νυκτερινὴν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ ὅπως γι-
νομένων, φασί τινες ἥκιστα τῶν μερίμνων τούτῳ τὴν πορείαν
εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων,
καὶ πορείων αὕτη τάξις τοῦτο εὔδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς
ἔταξε ἕκαστον αὐτῶν ἀνανοῦσθαι, ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

44. Ἐπεὶ δὲ ἐπῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς, συνήγειρε στρατὸν 44.
ἐκ Βαβυλῶνος, καὶ λέγεται ψευσθῆναι εἰς δώδεκα μὲν
ἐκατὸν μυριάδας εἰς δισχίλια δὲ ἅρματα δρεπανηφόρα,
καὶ ἐκατὸν δὲ εἰς μυριάδας ἐξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνε-
λέξατο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτῃ τῇ στρατείᾳ, ἐν ᾗ
ἐκεῖνα καταστρεψάμενος πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα συνεῖναι εἰσβάν-
τα εἰκὸς μέχρις ἐσυδρίδος θαλάσσης. μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ
τῶν Αἰγυπτίων στρατεία λέγεται ψευσθῆναι, καὶ κατασκάψαι
Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τοῦ ἀρχαίου ἄρξειν αὐτῷ πρὸς
ἕω

ἕω μὲν, ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα· πρὸς ἄρκτον δὲ, ὁ Εὔξεινος Πόντος· πρὸς ἑσπέραν δὲ, Κύπρος καὶ Λίγυπτος· πρὸς μεσημβρίαν δ', Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ μὲν διὰ θαλάττης, τὰ δ' διὰ ψύχους, τὰ δὲ διὰ ὕδατος, τὰ δὲ δι' ἀνυδρείαν δυσοίκητα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τῶν βασιλέων σκηνάζω, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμερινὸν χρόνον διῆγον ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας. (αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα) τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις. τῶν δὲ θερινῶν τοὺς θέρους, δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις. ὅπου δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἐαρινῷ θάλπει καὶ ψύχει διάγειν ἀεί.

45. 45. Οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μετουσιεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ, τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο, ἢ τρέφοιτο, ἢ τεχνῶτο· πᾶσα ἡ πόλις ὡσαύτως· πᾶς δ' ἰδιώτης πάσης ἂν ᾠήθη ψευδῆναι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων, ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες, ἀντεδίδου ὧν ἀπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο. ἔτυχε δὲ τῶν αἰῶνα πρόσκαιρον, μάλα δὲ πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖτο εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον ἐπὶ τὰ ἄπω ἄρχειν. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς, ἐπετελεύτησε τῷ ἀπῷ. ὁ δὲ Κῦρος ἔθυε τὰ νομιζόμενα * ἱερεῖα, καὶ τῷ θεῷ ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια, καὶ πᾶσι δῶρα πᾶσι διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοινωνεῖς δ' ἐν πάσῃ βασιλείᾳ, ὅταν οἷόν τοιόνδε· ἔδοξεν αὐτῷ πρόσταλτόν τινα ἢ χρεία πῶν τις ἢ τι ἄνθρωπον, εἰπεῖν, συγκαλέσαι, ὃ Κῦρος ἤδη γὰρ εἰς Θεὸς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη καὶ χρεὸν ἐδόκει * εἰδέναι ὅπῃ τῷ βίῳ τελευτὴ φαίνοιτο εὐθὺς ἂν λαβὼν ἱερεῖα, ἔθυε Διΐ τε πατρῴῳ καὶ ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς, ἐπὶ σφῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι νόμιζουσιν· ὧδε ἐπευχόμενος, Ζεῦ πατρῷε καὶ ἥλιε, καὶ πάντες Θεοὶ δέχεσθε πάσῃ καὶ τελεσιήσια πολλῶν καὶ καλῶν πραξέων καὶ χαρισιήσια, ὅπ ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν ὄρνισι σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἅ τε ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις, ὅπ καὶ ἐξίγνωστον τῶν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν, καὶ οὐδὲ πώποτε ὑπ' ἐυτυχίας ὑφ' ἀνθρώπου ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παῖσι μὲν, καὶ γυναικὶ, καὶ φίλοις, καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν ἐμοὶ ὄν, οἷ περ αἰῶνα δεδώκατε, παύσασθαι καὶ τελευτῆσαι δόντας.

χ. ἱερεῖα.

χ. εὖ εἰδέναι.

46. Ὁ

46. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, καὶ οἴκαδε ἐλθὼν, ἔδοξεν ἡδέως ἀναπαύεσθαι, καὶ κατεκλίθη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι, θεασάμενοι λύσαντες αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρεπέθεσ. τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν οὐ θεασίετο, διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα, καὶ τῇ τείτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας. οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχὰς, παρόντων δὲ πάντων, ἤρχετο τοιῶδε λόγῳ.

47. Παῖδες ἐμοὶ, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν τὸν βίον τὸ τέλος ἤδη πάρεσιν (ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιγνώσκω) ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονι ἐμοὶ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρπῶσθαι· ἐπεί τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις· τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος, τὰ ἐν ἀνδράσι. συν τῷ χρόνῳ τε αἰεὶ συναυξανομένῳ ἐπαγωνίσκειν ἐδόκουν καὶ ἐμοὶ δυνάμην· ὥστε καὶ τὰ μὲν ὑπάρχοντά μοι ἥδεπόποτε ἠλαττώμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀδυνατέστερον γιγνόμενον, καὶ ἅτ' ὁπόσα ἐπεχείρησα ἅτ' ὁπόσα ἐθυμήσθην οἶδα ὅτε ἐπέρασα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπίστευον δι' ἐμὲ εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὰ κατείδε πρόσθεν ἰδιωτεύοντι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νυνὶ προτετιμημένα καταλείπω. ὧν τ' ἐκτησάμην ἀδὲν οἶδα ὅ, τι οὐ διεσωσάμην. καὶ τὰ μὲν παρελθόντα χρόνον ἔσεσθαι ὅτως, ὥσπερ εὐχόμην. φόβος δέ μοι συμπαρομυδᾷ μή τι ἐν τῷ ὀπίσω χρόνῳ ἢ ἰδίοις ἢ δημοσίοις πάθοιμι χαλεπὸν, ἐκ εἰρήνης τε μέγα φρονεῖν, καὶ εὐφραίνεσθαι ἐκπεπαμένως. νυνὶ δὲ, ἢν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας, ὅσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας ὥστε πῶς ἂν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος τὰ αἰεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ δὲ καὶ τὰ βαπτίσματα μὲν ἤδη σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γένωμαι πράγματα ὑμῖν παρέχων. ἐγὼ δὲ καὶ ὑμῖν φιλῶ καὶ ἀμφοτέρους ὁμοίως, ὦ παῖδες. τὸ δὲ βουλεύεσθαι καὶ φρονεῖσθαι ἐφ' ὅ, τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο πρέπει τῷ πρεσβυτέρῳ γενομένῳ, καὶ πλείονων κύριον τὸ εἰκὸς ἐπιτρέπειν. ἐπαινῶ δὲ καὶ αὐτοὺς ὅτως νῦν ποιεῖτε τῆς μητρός τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις ὑπείκοντας ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν καὶ δικῶν καὶ

47. — χρ. ὡς ἐμοὶ — χρ. τέλεως μὲν φρ. — χρ. ὃς παρέδοσάν μοι. — χρ. ἀμφίβολος. — χρ. ἐγὼ δὲ φιλῶ. — χρ. καὶ τὸ ἡγεῖσθαι.

λόγων ὑπείκειν. καὶ ὑμᾶς δέ, ὦ παῖδες, ὅπως ἐξ ἀρχῆς
κ. ἐπαίδδουν ὥστε τ. μ. γερ. τῶν ὑπὸ ἧ ἡλ νεωτ. * ἐπαίδδουν, τοὺ μὲν γεραιτέρους σωφρονεῖν, ἧ δὲ νεωτέρων σωφρονεστέρων σωφρονεστέρους εἶναι. ὡς ἔν παλαιὰ καὶ εὐπρεπέσμενα καὶ ἔννομα λέγοιτο ἐμοῦ ὅπως ὑποδέχεσθε. καὶ σὺ μέν, ὦ Καμβύσου, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ, ὅσην ἐν ἐμοί. σοὶ δέ, ὦ Ταναοξάρη, σατραπείαν δίδωμι Μήδων τε, καὶ Ἀρμενίων, καὶ τείτων Καδουσίων. ταῦτα δέ σοι δίδως, νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τύννομα τῆς βασιλείας τῷ σωφρονεστέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δέ σι ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ὀπαδεῖς ἔσῃ, οὐκ ὄρω, ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν, παρέσται. τὸ δὲ δύσκολα πρακτοτέρων ἔργων. καὶ τὸ πολλὰ μεμνῆσθαι, καὶ τὸ μὴ δυνάσθαι ἡσυχίαν ἄγειν, πεντεζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ μὰ ἔργα φιλονεικίας, καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἃ, σαφ' ἴσθι, τὴν εὐφροσύνην πολλὰς ἀσχολίας παρέχει * οἶδα μὲν ἔγω καὶ σύ, ὦ Καμβύσου, ὅτι ὁ πόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τῆς βασιλείας διασῴζον ὄζιν, ἀλλ' οἱ * πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεύσιν ἀληθέσταιν καὶ ἀσφαλέσταιν. πιστὸς ὃ μὴ νόμιζε φύσει φύσει ἀνθρώπους (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τοὺ πιστοὺς πίστει δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῆς ἔστιν οὐδαμοῦ συὶ τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. καὶ ἔν καὶ ἄλλους πολλὰς πειρᾶσθαι συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μυριάμοθεν πρότερον ἄρχειν ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου γενομένου. καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι, καὶ ζύγιοι ἀποσκιώνων. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα σεσαρκευόντες, πῶς ἂν πάντων ἔτι οἰκειότατοι; μὴ ἂν οἱ θεοὶ ὑπόγλωττα ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μᾶλλον δέ ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ὅπως ταῦτα εὐθὺς οἰκοδομῆται
κ. ἀλλήλοις. ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ ὅπως ἀεὶ ἀνυπέρβλητοι * ἄλλοις ἔσαι ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτῷ τι κήδεται ὁ σφετεριζόμενος ἀδελφῷ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν ἔτι καλὸν ὡς ἀδελφῷ; πῶς δ' ἄλλος τιμήσει; δὴ ἄνδρα μέγα δυνάμενον ὅτως, ὡς ἀδελφός; τίνα ἂ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφῷ μεγάλῳ ὄντι, ὅτῳ ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε ἂν δάκνον

μηδὰς

μηδείς σε * τούτῳ ὑπακούετω, μήτε θεοδυμότερον παρέ- χε. τότε.
χω. ἄλλως γὰρ οἰκειότερα τὰ τότε ἢ τε ἀγαθὰ, ἢ τε δεινὰ,
ἢ νῦν. ἐννόει δὲ καὶ τάδε, τίνι χαλεπάνας ἐλπίσας ἂν
μᾶλλον τυχεῖν, ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρό-
τερον σύμμαχον ἀνταπάξοις; τίνα δ' ἄλλον μὴ φιλεῖν
ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δ' ἁπάντων κάλλιον θεραπεύειν ἢ τὸν
ἀδελφόν; μόνα τοι, ὦ Καμβύσου, * φαίνεται ὄντα ἀδελ- χε. θερα-
φὰ παρὰ ἀδελφῷ, ἁδὲ φθόνου παρὰ τὰ ἄλλων ἐφικνεῖται. πεύοντα.
ἀλλὰ θεοὺς Θεῶν πατρῴων, παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ
τι καὶ τῶν ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν. ἃ γὰρ δὴ πάντα τοῦτό γε σα-
φῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς ἁδὲν * ἔσομαι ἐγὼ ἔτι ἐπειδὰν τὸν χε. ἐμὲ
ἀνθρώπινον βίον τελευτήσω. ἁδὲ γὰρ νῦν τοι τὸν γ' ἐμὸν ψυ-
χὸν ἐῶσιν, ἀλλ' οἷς διεπεράπετο, τούτοις αὐτὸν ὡς ἔστιν
κατεῶσιν τὰς τε ἄδικα παθόντων ψυχὰς ὅπως κατε-
νοήσητε, οἷος μὲν φόβος τοῖς μαιφόνοις ἐμβάλλεται, οἷος
δὲ παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπεται τοῖς δὲ φθονεροῖς
τὰς πηγὰς διαμένειν ἔστ' ἂν * δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῷ χε. δοκοῦ-
αἱ ψυχαὶ κύριαι ἦσαν; ἔστι, ἔγωγε, ὦ παῖδες, ἁδὲ τοῦτο ντε.
πώποτε ἐπείθην, ὡς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
ματι ᾖ, ζῇ· ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρῶ γὰρ
ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ἢ ἡ
ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. ἁδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυ-
χὴ ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, ἁδὲ τοῦτο
πέπεισμαι. ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκει-
θῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένου δὲ
ἀνθρώπου, δῆλά ἐστιν ἕκαστα ἀπόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον.
πλὴν τῆς ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παρεοῦσα οὔτε ἀπεοῦσα
φαίνεται. ἐννοήσατε δή, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τοῦ ἀνθρω-
πίνου θανάτου ἁδέν ἐστιν ὕπνου. ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ
τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόν-
των προορᾷ. τότε γάρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ
μὲν οὖν ὕπνος ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἡ ψυχὴ κα-
ταλήπτει τὸ σῶμα, καὶ τῶν ἐμῶν ψυχῶν καταδέησθε
πιστεύετε ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ ὕπνος, ἀλλὰ μάντις ἡ
ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ Θεούς γε τοὺς
ἀεὶ ὄντας, πάντ' ἐφορῶντας, καὶ πάντα δυναμένους, οἳ
καὶ τὸν τοῦ ὅλου τόνδε τάξιν συνέχουσιν ἀκριβῆ, καὶ
ἀκήρατον καὶ ἀναμάρτητον, καὶ τῷ κάλλει καὶ μεγέθει ἀ-
δύνατον, τούτους φοβούμενοι μήτε ἀσεβὲς μηδὲν, μηδὲ ἀ- χε. ἀκήρατον
δίκαιον, μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε, μὴ μόνοι θε-

ὸς, καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ ἀεὶ ὀπηνεγκόμενον αἰ-
σθάνεσθε· ὃ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτουσι, ἀλλ'
ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα. ἃ
ἢν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω πᾶσι ἀδίκων φαίνηται, δύνασθε ὑ-
μᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξαι εἰ δὲ ἐς ἀλλήλους ἄδι-
κόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶ-
ναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναιτο ὑμῖν, οὐδ'
χρ. † πάνυ εἰ πάνυ σφόδρα μοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον * τὸν μάλιστα φι-
φιλ. λίᾳ σφόδρα κοντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω
οἷσι χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ ὧδε χρὴ σκοπεῖ-
σθαι μανθάνετε αὐτὰ γὰρ ἐστὶν διδασκαλία. οἱ μὲν
χρ. ἐν ἀν- γὰρ πολλοὶ διαφερόμενοι φίλοι μὲν γενοῖς πᾶσι, φίλοι δὲ
τί α. ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες τούτων καὶ * ἐναντία ἀλλήλοις ἐ-
χρ. ὁπότε- πρᾶξαν * ὁπότερος ἂν οὖν μανθάνητε τὰ πρᾶγμα
ρως. συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἱρούμενοι ὀρθῶς ἂν βουλεύοισθε·
καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἄλις τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖ-
δες, ὅταν τελευτήσω. μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀρ-
γύρῳ, μηδὲ ὀν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα
ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον, τῆς γῆς μιχθῆναι, ἣ
πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύει τε καὶ τρέ-
φει; ἐγὼ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐγνώκειν, καὶ τῶν
ἥδιστ' ἂν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τῷ εὐεργετοῦντι ἀνθρώ-
που. ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ,
ὥσπερ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχει ἀπολιποῦσα. εἴ τις ἔν
ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βάλλει τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τῶν
ζώντων ἔτι προσδεῖν ἐθέλει, προσίτω ὅταν δὴ ἐγὼ ἐγ-
καλύψωμαι, αἰτῶμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδένα τ' ἀν-
θρώπων τὸν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. πείρασθε,
μὴ ποτε πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνῆμα τῶν
κακῶν καλεῖτε, συνηδησόμενοι ἐμοὶ, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ
ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ὧν
ἔτι τοῦ θείου μέτοχος, μήτε ὧν μηδὲν ἔτι ὤν. ὁπόσοι δ'
ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες, ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐ-
δαίμονι νομίζετε, ἀποπέμπετε καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθε
χρ. εὖ ποι- μὲ τελευταῖον, τοὺς φίλους * εὐεργετοῦντες, καὶ τοὺς ἐχθρὸς
οῦντες. δυνάμενοι κολάζειν καὶ χαίρετε. ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ
μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ καὶ πάντες ὅσοι πα-
ρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν, καὶ πάν-
τας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ ὅπως ἐτελεύτη-
σαν,

49. Ὅτι

48. Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἡ τοῦ Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὡς εἰδὼν μὲν πρὸς ἕω τὴν ἐρυθρὰν θαλάττην πρὸς ἄρκτον ὁ, τὸν Εὔξεινον πόντον πρὸς ἑσπέραν ὁ, Κύπρον καὶ Αἴγυπτον πρὸς μεσημβρίαν ὁ, Αἰθιοπίαν. τοσαύτη ὁ γῆ ὁμοθυμαδὸν τῷ Κύρῳ ἐκυβέρνατο, καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἵ τε ἀρχόμενοι Κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο· ἐπεὶ μάλιστοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν αὐτοὶ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσαντο. πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτράπετο· ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκειν ἐκ τῆς ἀρχῆς. οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς, καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ, καὶ πῶς τὰ ἔθνη πεποίηκεν, εἴτε ὅρκους ὤμοσεν, ἠμπέδων, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίου. εἰ δὲ μή τοιοῦτος ἦν, καὶ πιστὸν δόξαν εἶχον, οὐδ' ἂν εἰς αὐτὸν ὑπίσευον, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδεὶς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτοῦ· πῶς οὐδὲ τότε ὑπίσευον ἂν οἱ τὸν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατὸν νῦν δὲ διὰ τὴν πρόσθεν αὐτοῦ δόξαν πιστεύσαντες, ἐνεχείρισαν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπεμίσθωσαν τὰς κεφαλάς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων Βαρβάρων ἄλλοι ἄλλας πίστεις δόξαπαντήσαντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τάδε χείρονες νῦν εἰσί. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴπερ ἢ ὁ καινοποιήσειέ τι περὶ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑπὸ χεῖρα ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράσσοιτο, ἤκουσι φέρων οἱ πυνθανόμενοι· νῦν δὲ καὶ ἤν τις, ὥσπερ Λεοβάτης, τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τοῦ Αἰγυπτίου ἐγκαταλιπὼν, καὶ τοὺς μεγίστους ὅρκους ὀμόσας, βασιλεῖ δίκην τὸ σύμφορον πιόντα φασί εἶναι οἱ τὰ μεγίστας πύλας γεφυρεύοντες. ταῦτα δὲν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες, ὅτι τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον πρόσκειται εἰσίν. ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ πρόσθεν ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς * ὁπότεροι τύχοιεν. ἀδεμιᾶς δὲ τέχνης οὔσης νῦν, ἢ πρόσθεν, πλὴν γεωργίας.

49. Εἰς γε μὴν χρήματα, τῆδε ἀδικώτεροι· ἃ γὰρ πρότερον τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς ὀλίγα ἠδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς ἅπαν δίκαια χρήματα ἀποτίνειν. ὡς τε ὀλίγα μὲν ἦν ὁπότε οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τὴν πολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας ἂν ἔτι ἐθέλωσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι, ὅδε γε ἀθροίζει εἰς βασιλικὴν στρατείαν δαρεικούς. τοιγαροῦν ὅσις

ἂν

48. γρ. ἀείσι καὶ καλλίστη γρ. πόντῳ. καὶ πρόσποντίδι καὶ ἡλλησπόντῳ, πρὸς ἑσπέραν. γρ. αὐτῷ.

γρ. πολλοὶ δὲ καὶ τάδε γρ. νῦν δὲ ἄντις, ὥσπερ Μιθριδάτης τὸ πατέρα Ἀριστοφαντίδην πρόσθεν, καὶ ὥσπερ Λεομ. γρ. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

49.

ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεσιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνδρα μάχιμον, ὅπως ἂν βέλωνται, διὰ τὼν ἐκείνων τοὺς μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, τοὺς δ' ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὴ γνῶμαι ταύτῃ τῇ πατρὶ χείρους νῦν, ἢ τὸ παλαιὸν, αὐτῶν.

50. 50. Ὡς δὲ καὶ σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ τοὺς θεοὺς, νῦν αὖ τοῦτο διηγήσομαι. νόμιμον μὲν δὴ ἦν αὐτοῖς, μήτε πτύειν, μήτε ἀπομύττεσθαι (δῆλον δ' ὅτι ταῦτα ἃ τοῖς ἐν τῷ σώματι ὑγρὰ φεύγομεν ἐκκρίνεσθαι), ἀλλὰ βαλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἱδρῶτος τὰ σώματα στρεβλοῦσθαι) νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν, μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δὲ πονεῖν ἁπαμβ ὀπτπδεύε

γρ. ἐκπονεῖν.

καὶ μὰν τοῖς μὲν πρόσθεν μὴ ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χρῶνται, καὶ εἰς τὰς παρόξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὰν τὸ μὴ μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου νήνικα περ οἱ πρωϊαίτατα ἀειστῶντες. μέχρι τούτου ἐσθίοντες, καὶ πίνοντες διάγουσιν ἕστε περ οἱ ὀψαίτατα κοιμώμενοι.

51. 51. Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον, μηδὲ παροχεῖσθαι εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια, δηλονότι νομίζοντες τὸ μὴ ὑφορᾶσθαι πίνειν ἥδιον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφαλερὸν εἶναι νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεσθαι ἔτι αὖ διαμένει, τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρειν δοκοῦσιν), ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθοῦσθαι ἐξιέναι.

52. 52. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μεταξὺ πορευομένους μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε δὴ διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιεῖσθαι φανερὸς ἦν· νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι περὶ ταῦτα βρεχείας ποιοῦνται), ὡς μηδ' ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι δὴ ἀναγκαίων.

53. 53. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξήεσαν, ὥστε ἀρχεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις

γρ. εἰς γυμνάσια.

γυμνάσια θήρας· ἐπεὶ δ' Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἵππους τοὺς οἴνῳ ἐγκύσαντο οὐκέτι ὁμοίως ὅτε αὐτοὶ ἐξήεσαν, ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ καὶ οἵτινες φιλόπονοι ἡγοῦνται καὶ σὺν τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἱππεύουσιν ἀμιλλᾶσθαι, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν, καὶ ὡς βελτίους αὐτῶν ἐμίσουν. ἀλλά τοι καὶ τοῦ παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ὅτι τὰ δίκαια, ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε, διὰ τὸ μὴ ἴέναι ὅπου

γρ. ἐθ.

ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν.

54. Καὶ

54. Καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ μᾶλλον τοὺς δίκας δικαίως δικαζομένους, ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα, ᾗ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται. σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας ὁπότεροι ἂν * πλεῖον διαθῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῆς ἐυνομίας ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες μᾶλλον ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῆς δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο· νυνὶ δὲ ἔοικασι ταῦτα διδασκόμενοι, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν. ἁδαμοῦ γοῦν πλείους, ἢ ἐκεῖ ὅτε ἀποδυήσκουσιν, ὅτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων. 54. * πλείω διδῶσι.

55. Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νυνί, ἢ ὅτε Κύρου ἦσαν. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἁβρότητι· νυνὶ δὲ πῶς μᾶλλον ἐκ Περσῶν καθιεραν ἀποσβεννυμένην, πῶς δὲ τῆς Μήδων μαλακίαν διασώζουσι; σκηνοῦσι δὲ βάλλονται καὶ πῶς θρύπτειν αὐτῆς. ἐκεῖνος μὲν γὰρ * μὴ τὰς ξυνὰς ἢ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῆς κλινῶν τοὺ πόδας ἐπὶ * ταπήδων βαίνουσιν, ὅπως μὴ ἀνλερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκον. 55. * μὲν ἔκειτι τὰς ξυν. * τάπητες. καὶ μὴν τὰ πεπόμενα ἐπὶ τραπέζαις ἔστα τε πρόσθεν ἔυρηται, ἁδὲν αὐτῆς ἀφήρηται. ἀλλά τε καὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται. καὶ ἄλλα γε ὡσαύτως· καὶ γὰρ ἀναπεπταμένους ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι ἁ μόνον κεφαλὴν, καὶ σῶμα, καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρίδας βαπτάς, καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν ἔν γε μὴν τῷ θέρει ἁκ ἔχουσιν αὐτοῖς ἄνθ' ὧν τῆς ἐνδύτων, ἄνθ' ὧν τῆς πηλῶν ἔχουσι, ἀλλ' ἐν ταύταις ἑτέρας σκιὰς ἀνθρωποι μηχανῶνται αὐτοῖς παρεσᾶσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλεῖστα ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἢν δὲ ἐξ ἀδίκου φανερῶς μεμηχανημένα, ἁδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ ἡδίονται αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια. 55. * γε σκιάδας.

56. Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχείρημα αὐτοῖς, μὴ ἐξὸν πεζῇ πορευομένοις, ἁκ ἄλλο πιὸς ἕνεκα, ἢ τοῦ ὡς ἐπικουρότατος γίγνεσθαι· νυνὶ δὲ σώματα πλείω ἔχουσιν ἢ ἧς ἱππων, ἢ ὅτι τῆς ξυνῶν. ἁ γὰρ τῆς * ἱππείας ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι, ἐπιμέλονται. τά γε δὴ πολεμικὰ πῶς ἂν εἰκότως νυνὶ τῷ παντὶ χείρους, ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον, εἶναι, ὑπῆρχε τοὺ μὲν τοῦ χωρὶς ἔχοντα. ἀπὸ ταύτης 56. * ἱππικῆς.

ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο· τοὺς δὲ φερομένους, εἰ δέοι στρατεύεσθαι, πρὸς τὰ χώρια μισθοφόρους ἔχειν. νυνὶ δὲ τούς τε δυρωρούς, καὶ τοὺς σιτοποιούς, καὶ τοὺς ὀψοποιούς, καὶ οἰνοχόους, καὶ λουτροχόους, καὶ παλαιστὰς, καὶ ἀναγ. κομμωρύττοντας, καὶ καπηλεύοντας, καὶ ἀνιστᾶντας, καὶ * τοὺς κομμωτὰς, οἳ ὑποχείριοί τε καὶ ἐπιτήδειοι αὐτοῖς, καὶ τἆλλα ῥυθμίζουσι· τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλῆθος μὲν ἓν καὶ ὀκτὼ τούτων φαίνεται, ὃ μήποτε ὄφελός γε ἓν ἐστὶν αὐτοῖς εἰς πόλεμον. δῆλοι δὲ γ. ῥᾴδιον. καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· καὶ τὰ χώρια μὲν αὐτοῖς * ῥᾷον οἱ πολέμιοι, ἢ οἱ φίλοι ἀναιρήσουσιν. καὶ μὲν δὴ ὁ Κῦρος τοῦτο ἀκριβολίζεσθαι ἀποπαύσας, συνεχώρησε καὶ αὐτοῖς καὶ ἵπποις, καὶ ἓν παλτὸν ἔχοντα δοὺς εἰς χεῖρα, ὁμοίως τῷ μάχιμῳ ἐπιτιθέναι· νυνὶ δὲ ὅτε ἀκριβολίζονται ἔτι, ὅτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται.

57. Καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἔχουσι μὲν μαχαίρια, καὶ κοπίδας, καὶ σαγάρεις, ὥσπερ οἱ τῶν Κύρου, * μάχιμοι ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' ὅτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ γε τοῖς διεπαναφόροις ἀρ. μασιν ἔτι χρῶνται. * ἐφ' ὧν Κῦρος αὐτὰ ἐποίησατο. ὁ μὲν γὰρ, πομπεύσας αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους, καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας, εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας. οἱ δὲ νυνὶ οὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς ὅτι τοῖς ἅρμασιν, οἷον δὴ σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀναστήσοντας τοῖς ἱππικοῖσιν ἔσεσθαι, οἱ δὲ, ὁρμῶσι μὲν, πρὶν δὲ ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μὲν ἑκόντες ἐκπίπτουσιν, οἱ δ' ὑπ' ἄλλου. ὡς ἀνάγκη ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μήποτε καὶ αὐτὰ γιγνώσκουσιν, οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται. καὶ οὐδεὶς ἔπ. γ. ὅτε ἄν ποτε. ἀνδρῶν τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται. * ὅτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, ὅτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀνταγωνίζωνται, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασι μὴ Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

58. Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑποτίθεμαι * ἀπεργάσεσθαι γ. ἀπεργάσασθαι φημὶ. μοι, φημὶ γὰρ Πέρσας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀσθενεστέρους πρὸς Θεοὺς, καὶ ἀνοσιωτέρους πρὸς συγγενεῖς, καὶ ἀδικωτέρους γ. ἀνοσιωτέρους. πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ἀναισθητοτέρους τὰ εἰς τὸ πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν, ὑποτίθεμαι. εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῷ ὁπτικοπῶν, εὑρήσει αὐτὰ μάρτυρα ὄντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ΤΕΛΟΣ.

Ελεγχος τῆς ἐν τοῖς τοῦ Ξενοφῶντος ἢ βιβλίοις περὶ Κύρου παιδείας κατεχομένων.

Βραδύλογος Συσσίτια γυμνὰ ἑάλω ἐν πολέμῳ 110
Τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Παιδείας πρὸς αὐτὸν ἀνάζυξις 149
Τῷ Κύρῳ τῶν τῆς εὐεργεσιῶν εἰς αὐτὸν χάριν ἀποδίδωσι 149
Τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς ἄρχων καθεστήκετο 153
Πολεμικὸς αὐτοῦ κόσμος 155
Τελάταια μὴ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ὁμιλία 154
Τοῖς Αἰγυπτίοις ἐμβάλλει, καὶ ἀπολλύσι 162
Ἐπιφασμὸς αὐτοῦ 170
Ἀγαθὰ μὴ λαβεῖν ἀκ ὅτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸν λαβόντα σεσηθῶσαι λυπηρόν 183
Ἀγαθοὶ ἀμελεῖσθαι δοκοῦντες, ἄθυμοι, πονηροὶ δ' ὑβριστότεροι γίγνον) 141
Ἀγαθῶν ἐπιθυμίαι τίνες 105
Ἀγλαϊτάδας ταξίαρχος, ἀνὴρ τὸ τρόπον συφνός 45
Ἀγνοία ὁπόσα ἄνθρωποι ἐξαυδῶσι, πάντα ἀκόσια νομίζον) 67
Αἰγυπτίων ὁπλισμός 156
Αἰγυπτίων δυσνίκητον κράτος 170
Αἰγύπτιοι σώζον) 171
Αἰγυπτίων πίστις πρὸς τὸν Κῦρον 172
Ἀλαίζονες τίνες 45
Ἀναισχυντία μεγίστη ὀπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγημόνων 4
Ἀνδρα ἀγαθὸν ψυχὴ κακὴ οὐκ ἀφίκετο, ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν διατελεῖν 190
Ἀνδρα πάγαθὰ κακῶς φέροντα, ἢ κακὰ χαλεπώτερον εὑρεῖν καὶ διαπ 214
Ἀνὰ σωφροσύνης ἀδ' ἄλλης ἀρετῆς ἁδὲν ὄφελος 62, 63
Ἀνθρώπου ἔπαινος 211
Ἀνθρωπον πολλὰ πεπονθότα, ἀδύνατον πάντα καλῶς ποιεῖν 200
Ἀνθρωποι ἐπ' ἀδείας μᾶλλον συνίστα), ἢ ἐπὶ τοῦ ὀπερχειρεῖν αὐτῶν ἄρχειν 2
Μᾶλλον τῆς ἀναιδῆν τοῦ αἰδημόνος αἰδοῦς) 196
Στερεισκόμενοι ἐπιθυμίας Ἀπροαιρεσίας ἠσεμίστεροι γίγνον) 188
Αὐτῶν ἄρχειν ἀκ ἀδυνατὸν ἔτε χαλεπὸν ὅπως ἄν τις τοῦτο ὀπτεμμένως πρᾶξαι 2
Ἀπομυθεῖσθαι 7
Ἀποπλεῖν 7
Ἀραβας ὁ Μῆδος ἐκ παίδων ἑταῖρος τοῦ Κύρου 110

Φύλαξ τῆς γυναικὸς Συσί-
δ 110
Κρείπων τῆς ἔρως 147
Ἐλέγχε) διὰ τὸ ἡσυχῆν τῆς
ἔρωτ, καὶ ἀποπέμπεται
πρὸς τὸ ἐρᾶν τὴν πο-
λεμίων βιβλεύματα 147
Αὐτῆς ἀπὸ τ πολεμίων πρὸς
τ Κῦρον ἐπάνοδος 151
Ἀβραμίας ὁ Μήδων στρατη-
γὸς, ὅστις ἄλλως τε Ἀν-
δράμας λέγεται 125
Ἀρετῆς μηδὲν κερδαλεώτε-
ρον 168
Ἀρίβαιος Καππαδόκων βα-
σιλεὺς σύμμαχ τῆς
Ἀσσυρίων 37
Ἁρμάτων γένος π ἀποστρέ-
φεται 146
Ἁρμαμαξοπαιηφόραοῖα 150
Ἀρμένι πρόσθεν τῆς Κυα-
ξάρους σύμμαχ, καὶ
ὑπήκο 57
Νῦν δὲ αὐτῷ καταφρονεῖ,
ὅταν ἀκούει πολεμίους πρὸς
αὐτὸν ἀνίσασθαι καὶ πῶς
ἀνυποτάκτους) 55
Ἀρτάβαζ στρατηγὸς 125
Κύρου συγγενὴς 144
Ἀρταβάτας σαλεμπῆς πέμπε)
εἰς Καππαδοκίαν 221
Ἀρταγάμαν (ὅστις ἄλλως τε
Ἀρτάμας λέγεται) μεγά-
λης Φρυγίας ἄρχων, Ἀσ-
συρίων σύμμαχ 37
Ἀρτάμας σαλεμπῆς πέμπε)
εἰς μεγάλην Φρυγίαν 221
Ἀρταξέρξης ὁ χλιοθεὶς μέγας
βασιλεὺς ἦπειρ τῆς οἴνου
Ἀρχῆς Κύρου ὄρεσι 224
Ἄρχοντα πρὸς ἀρχομένων
δεῖ πυνθάνεσθαι εὖ 191
Ἀρχομένοις χαλεπαίνειν μέ-
γα ἁμάρτημα 137
Ἄρχων ἀγαθὸς βλέπων
νόμ ἀνθρώποις 137
Οὐδὲν διαφέρει παιδὸς ἀγα-
θοῦ 192
Ἀσιατικῶν ἤθους χ τὸν πό-
λεμον 96
Ἄσκησις μέχρι τὸν ἱδρῶτα
πρὸς τὸ συμφέρον 42
Ἀσύριοι χ Μῆδοι μισθόερ-
γοι 16
Αὐτῆς βασιλέως διώκουσι,
καὶ βιαλὴ τῆς πολεμίας
πρὸς τοὺς Πέρσας χ Μή-
δους 21
Τέτυ στρατήγημα 17
Αὐτῆς ὁ Κῦρος τεία στρατεία
ἐλέτο 135
Βασιλέως αὐτῆς πολεμικὴ
δύναμις 152
Οἴχεται ὅπ Λυδίας μὴ ἔχ
κτημάτων αὐτῆς 145
Ἀσσύριοι τίνες 145
Ἀσυάγης οἰνοχόος Σάκας
Ἀναπέμπει τὸν Κῦρον πρὸς
τὸν πατέρα αὐτῆς 19
Αὐτῆς θάνα 21
Ἀχαιεσία ἔπται ἀναισχυ-
τία 4

Β

Βαβυλὼν λαμβάνε) 20
Αὐτῆς βασιλεὺς στρα-
τεται 18
Βαβυλωνίων χώρα ἀλεεινὴ
224
Βασιλέως ἀγαθοῦ χ νομέως
ἀγαθοῦ θεραπήσασθαι ἔργα 20
Βίον ἄτιμον διατελεῖν
Βεντὴ δεξιά 15

Γ

Γαλάτας 12
Ἀφίσιν πρὸς τὸν Κῦ
ρον 12

ΕΛΕΓΧΟΣ.

Καλῶς ἀμπὼ ὁ Κῦρος ὑπαν-
ηχεῖται 123
Τρέπται ἀπ' Ἀσυρίης εἰς
φυγλώ 128
Τῷ Κύρῳ δῶρα πολλὰ ἄγει
καὶ φέρει 177
Τάμις ὡραία 109
Τυφὼν 46, 47, 104
Ταβρύας Ἀσυρίος ἀνὴρ
εὐσεβὴς ἀφίσησι πρὸς
τὸν Κῦρον 107
Αὐτὸς καὶ Γαβάτας δίκλιν
λαμβάνουσι πρὸ βασιλέως
Ἀσυρίων πολλὰ αὐτοῖς
ἠδικηκότος 183
Τῷ δυνατέρῳ αὐτὸν ἐκ-
δίδωσι τὸ Ὑσάσπα 215

Δ

Δαπάμας Καδούσιος στρα-
τηγὸς 125
Δαπ' Ἀσυρίης ἀποκτείνεται
130
Δελφικὸν χρηστήριον πρὸς
τὸν Κροῖσον 174
Διδάσκαλος ἀδεὶς κρείττων
τῆς ἀνάγκης 51
Δικαιοσύνης διδασκαλεῖον
6, 7
Δύσκολοι ἐν ἅπασι 43

Ε

Ἐγκρατὴς τοῦ γαστρὸς καὶ
ποτοῦ 4
Ἐλευθερίας καὶ εὐδαιμονίας
ὄργανα τίνα 191
Ἔπαινος τοῦ πόνου καὶ τῆς ῥα-
διουργίας φόρος 190
Ἐπιστάτης βελτίων, καθεστὼς
πρὸ τὰ νόμιμα πρόπε-
χειρον φαυλότερον 194
Ἐρᾶν ἐλεύθερον 111
Ἔρημος ἡ ὁδὸν πεντεκαίδε-
καὶ ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν δι' ἣν
ὁ Κῦρος χαλεπῶς μὴ εἰς
τὴν Συρίαν ἀφίκετο 154
Ἔρως πρᾶγμα ἄμαχον 147
Ἔρως φύσις 111
Ἔρως παίστιδος ὅταν τις
βάλεται ἀδιώατον 112
Ἐρώτησις ἀδεμία ψεύδος
δεῖται 213
Εὐδαιμονέστατος τίς 203
Ἐυνέχων ἐν τῇ τοῦ δεσπότου
ὁδοῦ πίστις 188
Ἐφήβων ἡλικία μάλιστα φυ-
λακῆς δεῖται

Η

Ἦθος φιλῆσαι παρὰ
Πέρσαις καὶ Μήδοις 28

Θ

Θεὸς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς
πρόφασιν ἐκπονεῖν
τἀγαθὰ τίθησι ἄλλους ὑπὲρ
τακτῆρας δίδωσι 75
Τοὺς ἀπιστοῦντας ὁ φιλεῖ 174
Θεοὺς ἡσσᾶσθαι τοῦ ἔρωτος 147
Θήρας ἀπογραφὴ 5
Θήρα ἀληθινὴ μελέτη
πρὸς τὸν πόλεμον 5
Θυβάρρα κάτω Συρίας 152

Ι

Ἰνδῶν βασιλεὺς πρὸς
Κῦρον χρήματα πέμ-
πει 150
Ἰππεύειν ἐν Πέρσαις χαλε-
πὸν διὰ τὴν αὐτοῦ χώραν
ὀρεινὴν οὖσαν 8
Ἵππος ἐκτεμνόμενος 188
Μετὰ τῆς καμήλου ὁ κοινω-
νοῦσι 172
Ἵππος κένταυρος 98

Ἴσα καλὲς εἰσορᾶν, ἢ τὸ πυρὸ, ἄπειρος 113

Κ

Καδούσιοι 123
Καδουσίων ἄρχων ἀποκτείνεται 130
Καδουσίων καὶ ὁς ἄρχων 131
Καδουσίη παννυχία πρὸς τοὺ σασιάζοντας Κάρας 178
Κλείσθη παρείνεσις Ἀσσυρίη πρὸς τοὺ γραπώτας αὐτῆ, ὅταν ἤδη μαχητέον ἦν πρὸς τοὺ πολεμίους 80
Καλὸν ἅπας μάχεσθ ὥστε μὴ εἰς δουλείαν κρημνωθῆναι 61
Καλὸν ἐλεύθερον εἶναι, ἢ πῖς πυσὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν 61
Καρδόχοι ἁρπαμαξῶν γυναῖκας ἱσχυρῶν ἄρχων 153
Καμβύσης Περσῶν βασιλεὺς, Κύρε παῖς 3
Τὸ γένος ἦν ἐκ τῆς Περσείδων 3
Πῶς τὴν ἀρχὴν αὐτῆ Κῦρος δέδεκται 219
Καμβύσης υἱὸς τῆ Κύρε 226
Κατὰ παδόκων βασιλέα καὶ τῆ Ἀραβίων οἱ Ἰσκάτιοι ἀποκτείνυσι 93
Κασείων ὄρος 170
Κρείττων μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκέσαντας, ἢ μείζονα ἐνείσκει 151
Κροῖσος τῆ Λυδῶν βασιλεὺς, τῆ Ἀσσυρίων τύραννος 21
Αὐτῆ πολεμικὴ δυνάμις 152
Ἡγεμὼν καὶ στρατηλὸς ἄριστον τῆ Κύρε πολεμίων ἡγησάμενος 152
Τῷ στρατεύματι τῆ Κύρε ἐμβάλλει 169
Ἐπὶ Σαρδέων ἔρχεται 172
Ἀσσυρισμὸς αὐτῆ πρὸς τὸν Κῦρον ὅταν ἤδη εἰλημμένον ἦν 173
Τῆ Κύρε σύμβολον 173
Πῶς χρηματισθεὶς ὑπὸ χρησμοῦ δελφικοῦ 174
Γυνὴ αὐτῷ διατὶ μακρευστάτη 176
Κυαξάρης υἱὸς τῆ Ἀστυάγους, Κύρε μητρὸς ὁ ἀδελφὸς ἦν τῆ Μήδων, καὶ τῆ παῖς αὐτῆ ἀρχὴν, παρέλαβεν 21
Αὐτῆ μεταξὺ καὶ βασιλέως τῆ Ἀσσυρίων πόλεμος 16
Ὠμὸς 99
Κυαξάρης ἰδὼν τῆ Κύρε περιφάνειαν τῆ ἑαυτῆς φαιδρότητα ἐθαύμασε 136
Κυῆες ἀστεωκόμφοι 188
Κῦρος πόσον διέφερεν ἄλλων καθ' αὑτὸν βασιλέων 2
Πάντας ἀνθρώπους ἐθελήσαντας αὐτῷ πειθομένους 1
Πόσων ἐθνέων ἦρξατο 2
Τοσαύτην ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν ἐθέλησε, ὥστε πάντας ἑαυτῷ χαρίζεσθαι 2
Πατὴρ αὐτῆ Καμβύσης Περσῶν βασιλεὺς 3
Μήτηρ Μανδάνη 3
Τὸ εἶδος κάλλιστος, τὴν ψυχὴν φιλανθρωπότατος, φιλομαθέστατος, καὶ φιλοπρωτότατος 3
Ἐν Περσῶν νόμοις ἐπαιδεύθη 3, 7
Πρόξεναι αὐτῆ ἀρχαὶ 7
Σκάπτει παῖς τὸν Ἀσσύριον μάλα δυσχερῶς διακείμενον 8

Πρώτη αὐτῆς δημηγορία 22
Περὶ δίκης πρὸς κείσις 11
Πολυλογώτερος 12
Τῆς ἔξω θήρας αὐτῆς ὁπόθυμία καὶ πῶς αὐτῷ διεπράξατο 14
Ἀναπέμπεται ὑπὸ τῆς Ἀρσάγης πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς 19
Ἐλευθεριότης αὐτῆς ἐν δωρεαῖς 19
Ἐγκλία αὐτῆς 21
Ἡ ἐν ἀνδράσιν ἠθροισμένη ἐς τὸν Μήδους στρατὸν στρατηγὸς αἱρεῖται 21
Πρὸς τὸν γονεῖς ὑπακοὴ 22
Τὰ σώματα τῶν μὴ ἑαυτῆς ἀπεῖ πρὸς ἰσχύν, καὶ τὰς αὐτῶν ψυχὰς θήγει εἰς τὰ πολεμικά 40
Φαυλότης περὶ τὸ τῆς σώματος αὐτῆς κόσμον 54
Δίδωσι τοῖς χαλδαίοις βουλεύσασθαι, ἢ πολεμεῖν, ἢ φίλους αὐτῶν εἶναι 70
Πέμπει ἀγγέλους πρὸς τὸν Ἰνδῶν βασιλέα, αἰτεῖν αὐτὸν χρήματα 73
Εὐσέβεια αὐτῆς 21, 73
Ἀπαντᾷ τοῖς πολεμίοις 77
Ἐξάγει στρατὸν πρὸς βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων 74
Ἤδη ἤγγικε εἰς τὴν Βαβυλωνίαν 134
Αὐτῆς ἔγκλημα κατὰ τοῦ Κυαξάρους 132
Βούλευμα αὐτῆς μετὰ Κυαξάρους περὶ λύσεως τοῦ στρατεύματος 143
Ἀφίεται τὸν Ἀσσυρίῳ ἀντιπαλον παρασκευάζει 146
Πῶς τὸ φόβον ἐκ τῶν φρουρῶν τῆς στρατιᾶς αὐτῆς ἐξαλείφει 152
Κατασκευάζει τὴν στρατὸν αὐτῆς εἰς ὁδὸν ἐρήμου πεντεκαίδεκα ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν 154
Αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πῶς πρὸς τὸν πόλεμον ὡπλισμένοι ἦσαν 139
Παρόρμησις πρὸς τοὺς στρατιώτας αὐτῆς, ὅταν ἤδη πρὸς τὴν ὁμιλίαν τῶν πολεμίων διῆγον 151
Καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐμβολὴ τῆς στρατιᾶς αὐτῆς καὶ Κρίσις 168
Φιλανθρωπότης εἰς τοὺς αἰχμαλώτους 158
Ἐπεὶ βήματα καθέζων διακολογεῖτο 185
Φυλακὴ τοῦ σώματος αὐτῆς οἷα 188
Ἐπεὶ τοὺς Φρύγας καὶ Καππαδόκας, καὶ Ἀργείους ὑποχειρίους ἐποίησε, μετ' ἰσχυρᾶς στρατιᾶς εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἀφίκετο τοῦ καταπολεμῆσαι αὐτήν 179
Οἰκονομία αὐτῆς 194
Θεραπεία περὶ τοὺς Θεούς 196
Καὶ σοφῶν συνέβειαν ἑαυτὸν ἀγαθὸν εἶναι νομίζει 188
Βεβαίας καὶ ἀληθινῆς φιλίας ἐπίδειγμα τὸν Κρίσιν καλὸν ἀπέδειξε 201
Οἵοις ἰατροῖς ἐχρήσατο 203
Σεμνότης καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῇ ἐξελάσει 204
Μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῆς συμπόσιον ἐν ᾧ πολλὰ καὶ ποικίλα ἔνδεν καὶ ἔνδεν θεάματα τεύονται 212
Ἐκ Βαβυλῶνος πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐπάνοδος 218
Κυαξάρης ὁ θεῖος αὐτῆς τὴν αὐτῆς

ἀυτῷ θυγατέρα προσφέρει ἀυτῷ εἰς τὸν γυναῖκα 219
Ἄνευ γνώμης τῦ πατρὸς ἡ μητὴρ ἀυτῷ γαμεῖν οὐκ ἐθέλησε 219
Κυαξάρης τῦ θείε ἀυτῷ θυγατέρα ἔγημεν 219
Ἐπάνοδος ἐν Βαβυλῶνος πρὸς τὸν πατέρα 219
Ἐπιτέλλει μήτε ἀνθρώποις σῖτον παραπθέναι, μήτε ἵπποις ἄνευ πόνε χόρτον ἐμβάλλειν 222
Ἐπιμέλεια ἕνεκα τῦ σώζεσθαι τὸν ὑπηκόες ἀυτῷ 223
Αὐτῦ στρατὰς πλῆθος 223
Μάλα πρεσβύτης εἰς τὸν Πέρσας ἀφίκετο 224
Ἐν οἷς ἂν τόποις ἀμφὶ τὸν τέσσαρας χρόνες τῦ ἐνιαυτῦ διήγοιτο 224
Κατ' ὄναρ χρηματισθεὶς πρὸ τελευτῆς ἀυτῷ 224
Εὐχὴ ἀυτῷ τελευταία πρὸς τὸν Δία 224
Λόγος ἀυτῷ παραινετικὸς κάλλιστος ἐν τελευτῇ πρὸς τὸς παῖδας καὶ φίλες ἀυτῦ 224, 225

Λ

Λυδία φέρτερός ἐςι παντοδαπῶν καρπῶν 153

M

Μαδάτης ὁ Πέρσης στρατηγὸς 126
Μανδάνη Ἀσυάγες Μήδων βασιλέως θυγάτηρ, Κύρε μήτηρ 3
Μάραγδος Ἀραβίων ἄρχων Ἀσσυρίων σύμμαχος 37
Μελισσῶν φύσις 113
Μήδων νόμιμα 7, 8
Μήδων μεταξὺ καὶ Ἀσσυρίων πόλεμος 21
Μηχαναὶ πολεμικαὶ παρασκευάζονται 145

N

Νομεῖς καὶ ζώων ἄρχοντες 1
Νομεῦσι τὰς ἀγέλας μᾶλλον, ἢ τὸς ἀνθρώπος πῖς ἄρχεσιν αὐτὸς πείθεσθαι ἐρῶμεν 1
Νόμος αἰδὼς πρὸς πολεμίντας 190

O

Οἱ χαμαίλιοι ὑπὸ βαρος πεζόμενοι ἀνω χρῶσιν ὥσπερ φοίνικες 182
Ὅπλισις καὶ Μήδων καὶ Περσῶν 37
Οὐδὲν ὅπως ἡμέτερόν ἐςιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς 97

Π

Πανθείας τῆς Ἀβραδάτε γυναικὸς εὐπάθεια 147
Τῷ Κύρῳ ὑπισχνεῖται τὸν ἄνδρα αὐτῆς φίλον πιςότερον τῦ Ἀβράδατα μεταπέμψεσθαι 149
Πῶς τὸν ἄνδρα αὐτῆς κοσμήσῃ 154
Αὐτῆς ἀξιόλογον παράδειγμα εὐνοίας πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς 155

Πανθ-

Πακτωλὸς ποταμὸς 152
Παρὰ τῆ Θεᾶν τὰ ἀγαθὰ δεῖ ἡμᾶς αἰτεῖσθαι 25
Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως καλέζονται 3
Περσῶν νόμοι τίνες 3
Αὐτῆ ἐλευθέρα ἀγορᾶ πρὸς τί 3
Μεμέρισται εἰς τέτταρα μέρη, αὐτόθι αὐτῆ παῖδες πῶς παιδεύονται 3
Αὐτῆ πολιτεία 6
Αὐτῆ οἱ παῖδες ἔσκωπτον τὸν Κῦρον ἡδυπαθεῖν ἐν Μήδοις μεμαθηκότα 21
Βασιλεὺς αὐτῆ πρὸς τίνας οὐκ συμμαχίας πέμψειε, πρὸς τοὺς Περσὰς καὶ Μήδους πέμψειε 21
Πλέθρα μύρια 210
Πονηρὸς ὁσιοῦν αὐτὸς ὢν, πάντοτε πονηροτέροις αὐτοῦ σύμμαχος χρήσεται 133
Πόνος ἔπαυσε καὶ τὰ βασιλικὰ φόβητρα 190
Πόνος καὶ κινδύνους εὐθύμως, πάλαι δὲ ὑπὸ σωφρόνως φέρειν ἀδύνατον 213
Πολλοὺς φοβεῖν ὅτι πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖται 137

Ρ

Ραμβάκας Μήδων στρατηγὸς 126

Σ

Σάκας Ἀσυρίους οἰνοχόους 9
Σάκαι 122
Σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς 157
Σαμβαύλας ταξίαρχος 48
Σάρδεις πολιορκοῦνται καὶ αἱροῦνται 172
Σέσθος τῆς τοῦ Ἀβραδάτου γυναικὸς ἄλλως τε ὀπτηλογημένης Παίδεια ἐυσαθεια 147
Τῶν γυναικῶν ἐν τῆ Ἀσίᾳ, κεφαλὴ τῷ Κύρῳ ἐξαίρεται 195
Στρατεύσιμα ἔτη 3
Στρατηγὸς τοῦ Κύρου πληθος 223
Σωφροσύνη πᾶσι φίλος χρήσιμος καὶ θεράπων ἀγαθός.

Τ

Ταναοξάρης υἱὸς τοῦ Κύρου 174
Τέχναι καὶ κλοπαὶ πῶς 174
Τιγράνης Ἀρμενίων βασιλέως παῖς πρεσβύταλος 61
Τρωϊκὴ διαφεία 146

Υ

Ὑπερμένεστες ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν 25
Ὑρκάνιοι εἰσὶ τῆ Ἀσυρίων ὅμοροι καὶ ὑπήκοοι 88
Πέμψεσι ἀγγέλους πρὸς Κῦρον περὶ συμμαχίας τοῦ Ἀσυρίους 89
Ὑσάσπας ταξίαρχος 45
Ἐμβάλλει εἰς τοὺς Φρύγας 179

Φ

Φαρνάκης σατράπης πέμπεται εἰς τὴν Λυκίαν 221
Φεραύλας ὁ Πέρσης τῷ Κύρῳ ὑπὸ κόσμου 205

Αὐτῶ

Αὐτῦ ἔπαινος, καὶ ἀφ' ἡμάτων αὐτῷ τῷ Σάκᾳ μετάδοσις 209, 210
Φόβῳ καὶ νόμῳ τὰ ἀνήκεστα κωλύεσι 111
Φοίνικες κυρτοφόρεσι ἐν τῇ Συρίᾳ φύσει 154
Ὑπὸ βάρεος πεζόμενοι ἄνω κυρτῦνται ὥσπερ ὄνοι καμηλοι 182
Φυλακὴ τοιαύτη οὐκ ἔστιν, οἵα αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν 182

X

Χαλδαίων πνὲς ληϊζόμενοι ζῶσι, ἐθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν 11, 72
Εἰσὶ μεθόριοι τ' Ἀρμενίων Χρήματα ὠφελεῖ ἀνδρὶ, ἐὰν μὴ ἀργὰ τοῖς ἀνθρώποις πράγματα παρέχῃ 203
Χρυσάντας ταξίαρχος 46
Αὐτῦ ἀπολογία 49
Φιλοθέου 58
Ὁ Κῦρος αὐτὸν χιλιαρχίᾳ τιμᾷ 85
Σατράπης πέμπει εἰς Φρυγίαν πῦρ Ἑλλήσποντον, καὶ Αἰολίδα 221

Ψ

Ψεύδειν εὐμισητότατον 29, 61
Ψυχὴ ἀγαθὴ καὶ πενία 147
Ψυχὴ ὑβριζομένη ἀ τὸ ἀσφαλέστατον σκοπεῖ, ἀλλ' ἐπιποθεῖ πάντως ὁπωσοῦν τ' ἐχθρὸν ἀπαλλαγῆς 147

ΤΕΛΟΣ.

XENOPHONTIS
PHILOSOPHI
ET
Imperatoris Clariſſimi
DE
HISTORIARUM
CYRI MAJORIS Inſtitutione
LIBRI Octo.

Ex Latinâ Interpretatione

Joannis Leunclavii Amelburni,

Qui & vitam ipſius *Xenophontis* concinnavit.

Additus eſt Index rerum memorabilium.

LONDINI:

Ex Officinâ P. REDMAYNE

Proſtant apud *J. Knapton, R. Wilkins, B. Tooke, D. Midwinter, J. Osborn & R. Robinſon,*

MDCCXX.

Narratio de Vitâ XENOPHONTIS, ex diversis Scriptoribus collecta per *Joannem Leunclavium*.

XEnophontis patria fuit urbs Græciæ princeps Athenæ: ad cujus tribum Archiensem pertinebat. Patrem habuit Gryllum. Vultu perveniſto ac miti, cæſarie promiſsâ, quemadmodum Chio Philoſophus prodidit: ipſo in vultu ſingularis inerat verecundia. Narrant illum Socrati aliquando quodam in angiporto factum eſſe obviàm, & Socratem cum baculo protenſo, quò minus præterivet impediſſe: deinde quæſiviſſe, quo loco venderentur omnia, quæ in urbem afferrentur. Ad quæ cùm Xenophon reſpondiſſet, rurſum interrogâſſe Socratem, ubinam ad virtutem homines conſuefierent: illo hærente, juſſiſſe ut ſe ſequeretur. Ex eo tempore Socratis auditor erat. Primus etiam commentariis doctrinam Socraticam complexus eſt; qui nunc quoque titulo Memorabilium exſtant. Idem & Philoſophorum hiſtoriam primus ſcripſit. Deinde hujuſmodi quâdam occaſione quemadmodum ipſe tertio de Cyri junioris expeditione libro narrat, in amicitiam Cyri Darii F. qui fratrem habebat Artaxerxen regem, pervenit. Erat Sardibus apud Cyrum Proxenus Bœotus, qui, magnâ mercede datâ, diſcipulus aliquando Gorgiæ Leontini oratoris fuerat. Cum eo Xenophonti jus hoſpitii erat. Quarè literas Sardibus dat ad Xenophontem, eúmque pellicit, ut ad ſe veniat: velle ſe pollicetur ipſi amicitiam Cyri conciliare, quem ſe ipſe patriæ ſuæ præferret. Xenophon, lectis literis, de hoc primùm Socratem conſulit. Is, veritus nè Xenophonti amicitia Cyri apud Athenienſes fraudi eſſet, quòd Cyrus adverſùs Athenienſes ſummis viribus Lacedæmonios juverat; hoc ei dat conſilii, ut, Delphos profectus, Apollinem conſuleret. Itaque, cùm eò veniſſet Xenophon, rogat Apollinem, cui Deo ſacrificandum eſſe, quémve orandum, ut iter quod ſecum ipſe ſtatuiſſet ingredi, proſperè cederet. Reſpondet Apollo, Diis illis ſacrificaret, quibus hoc deberetur. Cum hoc oraculo reverſus Athenas, Socratem adit, oraculum narrat. Reprehendit is, quòd non potius

interrogâsset, iténe hoc suscipiendum esset, an non. Quia tamen ità quæsivit, faciundum esse, quod Apollo imperâsset; ità tum Xenophon navim ascendit, Sardes navigat, ad Proxenum ac Cyrum venit, qui jamjam in Asiam profecturi erant. Atque hìc eum Cyro commendat Proxenus: qui rogabat ut secum militatum iret, verbo quidem adversùs Pisidas, at reverà adversùs Artaxerxen regem. Ità tum militiæ nomen dedit in gratiam Cyri, cui non minùs charus erat, quàm ipse Proxenus. Postèà Cyro quidem in prælio, ducibus verò Græcis fraude Tissaphernis trucidatis, cùm quid agendum esset, Græci prorsus ignorarent, primus hoc consilii dedit, ut alii duces occisorum loco legerentur. Quod cùm omnibus placuisset, inter alios ipse quoque dux creatur, qui Græcos cum cæteris domum reduceret. Varia fuerunt totâ il â profectione Xenophontis consilia & stratagemata, quibus longè reliquos duces excellebat. Atque his rebus factum, ut Cherisophus Lacedæmonius dux eum mirificè diligeret: quocum quidem inter non nisi semel toto itinere dissidium incidit: Multas hoc tempore militum injurias pertulit, ac nihilominus eos egregiè in officio continuit: etiam aliquando Arcadibus, quanquam ab eis desertus fuerat, suppetias tulit, funditùs perituris, ni succurrisset. Postea quam Byzantium venissent, quò minùs urbem milites ab Anaxibio classis præfecto irritati diriperent, auctoritate suâ impediit. Indè ad Seuthen Thracum regem milites ducit, eúmque paterno regno exutum feliciter restituit, immanibus Thraciæ nationibus domitis. Verùm deinde Seuthes de consilio Maronensis Heraclidæ malam Græcis & Xenophonti gratiam refert. Quare copias Lacedæmoniis se traditurum pollicetur, qui bellum adversùs Persas in Asia, duce Thimbrone, molhebantur. Antequam huic exercitum in Asiam trajectum traderet, Asidate Persâ cum uxore, liberis, familiâ, magnis opibus capto, nonnihil ditatus fuit. Totum iter, quo copias duxit per infestissimas nationes, stadiorum fuit triginta & quatuor millium. Post aliquod deinde temporis intervallum, commilito fuit Agesilai regis in Asia: qui quidem eversurus Persicum imperium fuisse putabatur, nisi revocatus à suis ad compescendum Thebanos auro Persico corruptos, in medio victori cursu fuisset. Apud eundem maximo fuit in pretio, quemadmodum Plutarchus narrat. Absens ab Athenienſibus exilio multatus est, quòd Cyrum juvisset, hostem Athenienſium, & Lacedæmoniorum amicum. Etiam Agesilao in pugnâ adversùs Thebanos ad Coroneam commissâ adfuit. Quod autem nonnulli tradunt eum ab Agesilao rege Spartam accitum fuisse ad erudiendos pueros, ut ex ipso parendi atque imperandi artem discerent; equidem nec verum esse puto, nec auctoritate scriptorum veterum comprobari. Nam quod hoc de Agesilao Plutarchi, probare conantur, ex versione interpretis proficiscitur, viri &

mi, & cæteroqui cum paucis omnino qui hoc ſeculo veterum monumenta Latinum in ſermonem convertunt, conferendi. Scripſit enim Plutarchus id, quod facilè intelligent qui Græca ipſius verba diligenter intuebuntur, Xenophonti Ageſilaum auctorem fuiſſe, ut filios ſuos Lacedæmonem accitos ibidem educaret; quòd futurum ei pollicetur, ut artem ibi diſcerent, quâ nulla præclarior, parendi nimirum & imperandi. Hæc verborum Plutarchi ſententia eſt: cui Diogenes etiam in vitâ Xenophontis noſtri adſtipulatur. Tradit enim is ex Dioclis auctoritate, filios Xenophontis apud Spartam Lacedæmoniorum diſciplinâ imbutos fuiſſe. Cæterùm deinde Xenophon hoſpes Lacedæmoniorum publicus factus eſt, atque ex eo tempore Scilluntem unà cum Gryllo & Diodoro FF. commigravit. Iſthic votum Epheſiæ Dianæ fanum exſtruxit, ſéque quotidiè venationibus, invitationibus amicorum, ſcriptione hiſtoriarum oblectabat. Tradit Pauſanias Scilluntem Eleis Lacedæmonios ademiſſe, donóque Xenophonti dediſſe: Dinarchus autem, prædium unà cum domo datum fuiſſe ab Lacedæmoniis. Cæterùm poſteaquam orto inter Eleos & Lacædæmonios bello, Scilluntem Elei adorirentur, ac tardiùs Lacedæmonii ſuppetias ferrent, Xenophon ejuſque filii Lepræum fugâ ſeſe receperunt: indè Corinthum pervenêre ſalvi: quâ in urbe deinceps habitavit. Poſteà, cùm Athenienſes Lacedæmoniis, quos Argivi & Arcades cum Thebanis conjuncti tantùm non oppreſſerant, publico decreto facto (de quo ipſe libro Græcarum hiſtoriarum extremo narrat) ferendam eſſe opem ſtatuiſſent: Xenophon Gryllum & Diodorum FF. Athenas mittit, ut huic expeditioni intereſſent. Commiſſum indè prælium eſt ad Mantineam: ex quo Diodorus nullâ re memorabili geſtâ incolumis evaſit: Gryllus autem adversùs Thebanos equites collocatus, Epaminondam clariſſimum imperatorem vulneratum occidit. Sic enim ſcripſit in Arcadicis Pauſanias: qui quidem teſtes citat Athenienſes ac Thebanos. Idem in picturâ quâdam Athenis ſe reperiſſe commemorat, quâ prælium ad Mantineam repreſentatum fuerat. Addit etiam Gryllo apud Mantineam fuiſſe columnam cum equeſtri ſtatuâ collocatam. Fortè Xenophon poſt hanc pugnam Corinthi rem ſacram ſerto redimitus faciebat, cùm ad eum veniunt, qui occubuiſſe filium ipſius in prælio dicerent. Eâ re auditâ, dempto de capite ſerto, quo pacto mortuus eſſet, quærit. Illis reſpondentibus, ſtrenuè pugnantem ac multis hoſtibus interemptis, tandem & ipſum cecidiſſe; corollam in caput reponit, ac nè quidem illacrymans in ſacrificio pergit, hæc (ut quidam aiunt) verba proloquutus: Sciebam me genuiſſe mortalem. Gryllus hic à morte laudatus eſt multorum Epitaphiis verſibus, qui quidem pari etiam gratificari cuperent, ut Ariſtoteles ſcripſit: de quo licet exiſtimare, magnâ ipſum in exiſtimatione fuiſſe. Floruiſſe

 maximè

maximè Xenophon perhibetur, Anno xciv *Olympiadis quarto. Mortuus est anno primo* cv *Olympiadis apud Corinthum, cùm nonagesimum vitæ annum excessisset, auctore Luciano. Vir fortis fuit, equorum, venationis, aciei struendæ, pietatis, sacrificiorum studiosus. Magnas adversùs Aristippum impurum Philosophum simultates exercuit: ideóque in libro Memorabilium* II, *Socratem adversùs hunc de voluptate differentem fecit: cujus rei Laërtius quoque memini. Fuit & hoc dignissimum laude, quòd cùm latentes alicubi Thucydidis historiarum libros surripere posset, ejúsque labores supprimere; potiùs eos in lucem proferendos summâ cum indicatione insignis ingenuitatis putaverit. Datum ei nomen est* Atticæ Musæ, *propter summam orationis suavitatem: quæ quidem caussa fuisse fertur, quamobrem quædam inter ipsum & Platonem existeret æmulatio, de quâ multa licet apud Athenæum legas. Idem liberum quoddam ejus ad Dionysium tyrannum dicterium narrat. Nam cùm pocillator eum ad bibendum cogeret, nominatim compellato tyranno:* Quid hoc, *inquit,* rei est, Dionysi? tamen obsoniorum artifex ille insignis ac varius comedere nos invitos non cogit sed cum sileurio mensam nobis modestè apponit. *Suidas autem tradit, non* Atticam Musam, *sed* Apem *fuisse appellatum; quod & Chœstoderus suis in versibus innuere videtur. M. Tullius* orationem ejus *ait* melle dulciorem *esse, quasi ad Homerica verba de Nestore alludens. Idem ait, perhiberi,* Xenophontis voce Musas quasi loquutas esse. *Cæterùm de toto dictionis ipsius genere præclarè commentatus est non Hermogenes (ut quidam putat) sed Aristides Adrianensis in libellis duobus, quorum alter de simplici, alter de civili oratione inscribitur. Atque hæc ferè sunt, quæ de Xenophonte sparsim tradita colligere quasi unum in locum libuit.*

Leünclavii Chronologia brevis, ſtrictim ea complectens, quæ in octo libris hiſtoriarum de Cyri Inſtitutione continentur.

CYrus Cambyſe, Perſarum rege, natus fuit.

Aſſyriorum regem Cyrus in Aſſyriâ bis prælio ſuperavit. Lib. de inſtit. Cyri 3. & 4.

Cum eodem, Crœſo copias adverſas ducente, tertium prælio congreſſus ad Thymbraium ſive Thymbrium juxta Ciliciam, victoriâ potitus eſt. Lib. de inſtit. Cyri 7.

Cicœſum & Sardes cepit, unà cum Lydiâ.

Cariam, & Phrygiam, & Græcos Aſiam incolentes, & Cappadocas, & Arabes in poteſtatem redegit.

Babylonem obſeſſam cepit Aſſyriorum rege, dum urbs caperetur, in poteſtatem redacto, & interfecto. Eodem Lib. 7.

Hyſtaſpi Cyrus, expeditionum ſocio, Gobryæ principis Aſſyrii filiam uxorem dedit. Lib. de inſtit. Cyri 8.

Cyrus Perſarum rex fuit annis xxix.

Solus Aſiæ totius imperium, poſt captam Babylonem, obtinuit annis viii.

Cambyſem & Tanaoxarcem, vel Tanaoxarcen, ſecundùm Creſiam, filios reliquit. De inſtitutione Cyri Libro 8.

Ἰωάννου τοῦ Λεϋνκλαυΐου Χρονολογία ξυντομωτάτη εἰς τὰ τοῦ Ξενοφῶντος ἡ Βιβλία Κύρου παιδείας ἰσοειῶν.

ΚΥρος Καμβύσου, Περσῶν βασιλέως, υἱὸς ἐγένετο.

Ἀσσυρίων βασιλέα μάχῃ Κῦρος ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ δὶς ἐνίκησε. Κύρου παιδ. ἐν τῷ γ'. κεφ. δ'.

Τῷ αὐτῷ Κροίσου στρατηγοῦντος τὸ τρίτον μαχόμενος περὶ τὸ Θυμβρεάιον ἢ Θύμβριον, πρὸς τῇ Κιλικίᾳ, νίκης ἔτυχε. Κύρου παιδείας ἐν τῷ ζ'.

Κροῖσον, καὶ Σάρδεις εἷλε, μετὰ τῆς Λυδίας.

Καρίαν, καὶ Φρυγίαν, καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἕλληνας, καὶ Καππαδόκας, καὶ Ἀραβίους κατεστρέψατο.

Τὴν Βαβυλῶνα πολιορκήσας εἷλε, τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων ἐν τῇ ἁλώσει τῆς πόλεως χειρωθέντος καὶ σφαγέντος. τοῦ αὐτῷ ζ' βιβλίῳ.

Ὑστάσπῃ τῷ ξυστρατεύσαντι Κύρου τὴν Γωβρύου, τοῦ Ἀσσυρίας δυνάστου, θυγατέρα ἐγγυήσατο Κύρου παιδείας τῷ η'.

Κῦρος ἐβασίλευσε Περσῶν ἐνιαυτοὺς κθ'.

Τῆς Ἀσίας ἁπάσης, μετὰ τὴν τῆς Βαβυλῶνος ἅλωσιν, ἐμοναρχησεν ἔτη η'.

Καμβύσην καὶ Ταναοξάρκην, ἢ Ταναοξάρκλην, κατὰ τὴν Κτησίαν, υἱοὺς κατέλιπε. Κύρου παιδείας τῷ η'.

XENOPHONTIS

Hiſtoriarum de Inſtitutione CYRI Liber Primus.

ACcidit aliquando nobis ad animum, quot populares adminiſtrationes ab iis, qui aliter potiùs, quàm in populari Reipublicæ ſtatu degere vellent, everſæ; quot item vel ſingulorum, vel paucorum, principatus, à plebeis ſublatiſint: quotquot regnum invadere conati, partim perquam celeriter imperio ſint dejecti, partim ut viri ſapientes & felices, in admiratione ſint; quantocunque tandem ſpatio temporis principatum retinuiſſent. Quin & plerosque videbamur animadvertiſſe, qui domi ſuæ familiam, alii majorem, alii ſanè modicam alerent; quum tamen iidem domini etiam perpaucos illos, magnopere ſibi obſequentes habere non poſſent. Præterea veniebat in mentem nobis, ut bubulcis in boves, ſic equariis in equos, adeóque omnibus, quos paſtores dicimus, illæc in animalia, quibus præſunt, non abs re videri imperium eſſe. At verò videre videbamur, greges hos omnes lubentiùs paſtoribus ſuis parere, quàm homines magiſtratibus. Pergunt enim greges quocunq; paſtores dirigunt; atque ut in locis paſtum quærunt, in quæ illi loca eos immittunt: ſic ab iis abſtinent, à quibus arcentur. Quinetiam fructibus, qui ex eis proveniunt, uti paſtores pro libitu ſinunt: nec unquam accepimus ullum gregem adverſus paſtores coïviſſe, quò vel minùs eis pareret, vel eos uti fructu non permitteret. Imò quibuſvis aliis infeſtiores ſunt greges, quàm iis, qui & imperium in eos habent, & emolumenta ex eis capiunt: quum homines in nullos majori coëant impetu, quàm quos in ſe regnum adfectare ſentiunt. Hæc quum apud animum expenderemus, ita de his arbitramur; ut homini multo facilius exiſtimaremus eſſe, quibuſvis animantibus aliis, quàm hominibus imperare. Sed ubi cogitavimus, fuiſſe Cyrum Perſam, qui complures homines, complures civitates, complures etiam nationes ſibi parentes habuerit: tum deinde relictâ

Difficillimum hominibus imperare.

Ad p. 2.

Cyrus imperandi peritus.

relictâ ſententiâ priori, ſic ſtatuere coacti ſumus; ut hominibus imperare, neque illarum in rerum numero, quæ res fieri nequeunt, ponendum; neque factu eſſe difficile cenſeremus, modò ſcitè quis hoc agat. Quippe Cyrum ſponte ſuâ paruiſſe novimus homines, qui partim ab eo complurium dierum, partim menſium intervallo abeſſent, partim nunquam ipſum vidiſſent, partim certò ſcientes, ſe non viſuros, nihilo tamen ei minùs obedire vellent. Etenim cæteris ille regibus tantum præſtitit, cùm iis, qui accepiſſent paternos, tùm qui ſibi principatus ipſi acquiſiviſſent, ut quum Scytha, quamvis ampliſſimæ Scytharum copiæ ſint, nullam regno ſuo nationem aliam adjicere poſſit, ſatisque ſibi ducat, ſi ſuæ gentis imperium retineat; & Thrax ſi Thracum; Illyricus Illyricorum; itidémque de cæteris eadem nationibus audiamus: (nam in Europâ quidem etiam nunc ſui juris, & à ſe invicem diſtinctæ gentes effe perhibentur:) Cyrus unus, qui nationes Aſiæ ſimiliter ſui utentes legibus, liberaſque reperiſſet, exiguâ cum Perſarum manu domo profectus, Medis quidem Hyrcaniſque non invitis imperavit: Syros verò, Aſſyrios, Arabes, Cappadoces, Phrygas utroſque, Lydos, Cares, Phœnices, Babylonios ſubegerit: atque etiam Bactrios, Indos, Cilices, Sacas autem, Paphlagonas, Megadinos, gentes alias complures, quarum nè nomina quidem referre quis poſſit, in ditione habuerit. Idem Græcos incolentes Aſiam, & Cyprios & Ægyptios, ad mare quum deſcendiſſet, ſuam in poteſtatem redegit. Harum igitur gentium imperio potitus eſt quibus neque cum ipſo, neque inter ſe lingua communis erat. Nihilominus ità metu ſui tantum terrarum obire potuit, ut omnibus formidine percuſſis, adverſus ipſum nemo quidquam moliri auderet. Idem tantum in hominum animis excitare potuit deſiderium præſtandi ea, quæ eſſent ipſi grata, ut omnes ipſius arbitrio regi perpetuo cuperent. Totas nationes ut ex ipſo penderent, effecit; quot etiam enumerando percurrere fuerit operoſum, quacunque ſcilicet à parte à regiâ quis ordiatur; ſive ad ortum ſeu occaſum, ſive ad ſeptentriones, ſeu meridiem. Nos quidem certè de hoc viro, velut admiratione digno, quo genere natus, quali præditus indole, quali excultus diſciplinâ, tantus gubernandis hominibus excelluerit, alios conſuluimus, & idcirco narrare conabimur, quæcunque de ipſo vel per cunctando reſcivimus, vel intellexiſſe videmur.

Amplitudo Imperii

Al. Budinos & Magadidas

Ad p. 3.

Gubernandi ratio.

1. *Cyri patria.*

1. CYrum Cambyſe patre, Perſarum rege, natum fuiſſe fertur. Cambyſes ipſe Perſidarum è gente fuit o[rtus]

tus qui auctore Perseo celebrantur. Matrem ei fuisse Mandanam constat, Astyagis Medorum regis filiam.

2. Fuisse autem Cyrus ità comparatus à naturâ perhibetur, atq; etiam nunc decantatur à Barbaris, ut & forma pulcherrimus, & animo præditus humanissimo, & discendi, adipiscendiq; honoris avidissimus esset: adeóq; nullum non laborem perferret, nullum non laudis gratiâ periculum adiret. 2. *Indoles.*

3. Tali quum à naturâ indole animi, formâque Cyrus esset, quemadmodum sanè hactenus memoratur: etiam secundùm leges Persarum est institutus. Earum verò princeps esse cura videtur, id efficere, quod bono publico maximè conducat. Non enim inde faciunt initium, unde quamplurimis in civitatibus leges exordiuntur. Nam plerique civitates cuivis educandi liberos suos, quâ ipsi visum ratione fuerit, potestatem faciunt, atque ipsis etiam provectioribus vivere sui ex animi sententiâ permittunt: deinde edicunt, nè quis clepat, nè rapiat, nè per vim domum in aliquam irrumpat, nè quem per injuriam pulset, adulterium nè committat, magistratûs imperio parere nè detrectet, atque his itidem alia consimilia. Quòd si quis horum aliquid transgrediatur, pœnæ propositæ sunt. At verò Persicæ leges hoc antevertentes, primùm procurant, nè prorsus ejusmodi cives sint, qui pravi alicujus, fœdive facinoris libidine ducantur. Atque hoc hujusmodi quâdam ratione procurant. Est apud eos forum, quod Liberum vocant, in quo cùm regia, tùm curiæ magistratuum cæteræ sunt exstructæ. Hinc & res venales & nundinatores, & clamores horum ac insolentiæ alium in locum rejectæ sunt: nè horum turbulenta confusio cum decoro illorum ordine, qui sunt instituendi, permisceatur. Forum hoc ad curias ditum, quatuor in partes est divisum. Earum prima pueris est attributa, puberibus altera, tertia plenam adeptis ætatem viris, quarta militares annos egressis. Et ex lege singuli suis in locis adsunt, pueri quidem, & ætatis maturæ viri, primo diluculo: seniores vero ubi cuique commodum est, extra statos dies, quibus oportet eos adesse. Puberes etiam propter curias cum armis gymnicis exilibúsve dormiunt, maritis exceptis, quorum præsentia nè quidem requiritur, nisi denunciatum fuerit, ut adsint: nec honestum, hos abesse sæpius. Harum partium cuiq; duodecim sunt præsides, quòd Persarum natio totidem in tribus sit distincta. Præsunt autem pueris delecti quidam ex senioribus, qui eos effecturi quàm optimos videantur. Ephebis item, de virorum ætatis integræ numero lecti quidam, qui hos reddituri optimos existimentur. Viris etiam ma- 3. *Educatio. Legum Persicarum laus.* *Forum apud Persas cognomento Liberum.* *Forum distributio.*

turæ jam ætatis præficiuntur, qui tales reddituri putentur, ut potiſſimùm ſibi præſcripta, & à magiſtratu ſummo imperata præſtent. Nè ſenioribus quidem ſui præfecti deſunt, quippe quòd his etiam qui præſint, deligantur, ut & ipſi officium faciant. Ac nos etiam illa commemorabimus, quæ cuilibet ætati præſtanda legum ex præſcripto ſunt, ut quâ curâ ſtudióque efficiant, quo cives optimi ſint, magis etiam pateat.

Puerilis ætatis exercitia.

4. Pueri ergò magiſtrorum domos frequentando in diſcendâ juſtitiâ, verſantur; & aiunt, ad hoc ſe non aliter itare, atque ſoleant apud nos, qui literis operam daturi ſunt. Horum autem præſides maximam diei partem jure dicundo conterunt. Nam & inter hos pueros nihilo ſequius, ac inter viros, mutuæ criminum accuſationes exiſtunt, furti, rapinæ, vis illatæ, doli, convicii, & aliorum, quæ accuſari ſolent. In illos autem, quos intelligunt talis alicujus injuriæ reos, animadvertunt. Eos etiam plectunt, quos per injuriam accuſare comperiunt, judicium verò dant de illo quoq; crimine, propter quod inter homines odia mutua potiſſimùm exiſtunt, quum poſtulationes in judiciis de eo minimè fiant, nimirum de ingratitudine. Itaque ſi quem intellexerint gratiam non referre, quum poſſit: in eum etiam valde animadvertunt. Nam ingratos homines imprimis nullâ Deorum curâ, nullâ parentum, patriæ, amicorum, ad officii arbitrantur. Quin & impudentia potiſſimùm ingratitudinem comitari creditur, quòd hæc una omnium eſſe maxima dux ad turpiſſima quæque videatur. Præterea pueros ad temperantiam condocefaciunt. Plurimùm verò ad hanc diſcendam confert, quòd ipſos etiam ſeniores totâ die temperanter ac moderatè vitam agere vident. Addunt præcepta de præſtandâ magiſtratibus obedientiâ quam ad rem multùm confert, quòd & ſeniores enixè videant magiſtratibus obtemperare. Docent eos & ventris & potûs abſtinentiam, nec parùm ad hoc adfert adjumentum quod ſeniores quoque non priùs ventris cauſſa diſcedere vident, quàm ſuis à præſidibus dimittantur; tum etiam, quòd apud matrem pueri non paſcuntur, ſed apud magiſtrum, poſtquam id præſides eis ſignificant. Adferunt autem domo panes quidem ad cibum, naſturtium verò ad obſonium, itémque ampullam, ut ſi quis ſitiat, è præterfluente hauriat. Ad hæc arcum tendere, ſagittis & jaculis ferire diſcunt. Exercent autem in his ſe pueri uſque ad ſextum, ſeptimúmve ac decimum ætatis annum, à quo jam tempore ad ephebos abeunt; qui hoc rurſum modo vivunt.

Ad p. 5.

Actio in hominem ingratum.

5. De

5. Decem annis, postquam è pueris excesserunt, ad curias somnum capiunt, ut dictum est, cùm civitatis custodiendæ, tùm exercendæ temperantiæ gratiâ. Nam hæc potissimùm ætas requirere curam videtur. Iidem interdiu quoque magistratibus utendos se præbent, si quâ in re ipsorum opera publicè desideratur. Ac siquidem usus ità postulet, universi ad curias manent. Rex verò, quum venatum exit, (& exit per mensem sæpius) dimidiam custodiæ partem educit. Quotquot autem exeunt, arcus habere juxta pharetram oportet, ac copidem in vaginâ, vel securim. Præterea cratem, & hastas binas, ut harum alteram emittant; altera, si sit opus, cominùs utantur. Cur verò publicè venationi operam dent, in quâ rex ducis officio perinde ac belli tempore fungitur, quum & ipse venetur, & ut venentur alii, curam adhibeat, hæc causa est, quòd bellicarum rerum isthæc exercitatio verissima videatur esse. Consuefacit enim ad surgendum manè, & ad frigora calorésq; perferendos, atque etiam ad itinera & cursus exercet. Præterea sagittis jaculisq; feram petere necesse est, ubicunque inciderit. Sæpe etiam acui animum in venatione oportet, objiciente se robustâ & feroci aliquâ bestiâ. Nam quæ offerunt sese bestiæ, feriendæ sunt: ab iis autem cavendum, quæ in venantem irruunt. Adeóque non facilè quis reperiat, quidnam eorum, quæ bellum habet, à venatione absit. Quum autem venatum exeunt, prandium secum ferunt, copiosius illud quidem, ceu par est, quàm puerorum: alioqui tamen simile. Ac dum venantur, haudquaquam prandent. Sin autem vel feræ caussâ præstolari oporteat, vel cæteroqui diutiùs immorari venationi libeat: illo prandio cœnæ tempore sumpto, postridie rursus ad cœnam usq; venantur. Itaq; biduum hoc unum diem putant propterea quòd unius diei cibum absumant. Faciunt autem hoc consuescendi caussâ, ut si quid tale in bello etiam usus postulet, præstari ab eis possit. Quicquid verò qui hâc ætate sunt, venando ceperint, id eis in obsonium cedit: si captum nihil sit, nasturtio vescuntur. Quòd si quis eos vel ingrato cibo vesci putat, quum nasturtium solùm adhibent ad panem, vel uti potu ingrato, quum aquam bibunt: is ad animum revocet quàm suavis cibus sit offa & panis, si edat esuriens; quàm suavis aqua, si bibat sitiens. Quæ autem domi manent tribus, eæ cum aliorum exercitiis, quæ pueri didicerunt, occupantur; tum sagittando ac jaculando, in quibus sanè perpetuæ inter eos contentiones existunt. Etiam publica quædam horum certamina sunt, & in eis præmia proposita. In quacunque verò tribu quam plurimi peritiâ, fortis-

5. *Pubertum exercitia.*

Ad p. 6.

Κοπίδες *appellantur gladii minores leviter curvati, falcibus similes auctore Curtio,* ψιλὰς μαχαίρας *dixit, id est, infra lib. 4. Gladios exiles.*

fortitudine, obedientiâ præſtiterint; ejus non modò præſes à civibus laudatur & honore adficitur; ſed etiam is,
Ad p. 7. qui eos, dum adhuc pueri eſſent, inſtituit. Atque horum domi manentium epheborum operâ magiſtratus utuntur, ſi quo præſidio cuſtodiâve ſit opus, aut ſi veſtigandi ſint malefici, vel intercipiendi latrones, vel ad aliud quidpiam eorum, quæcunq; virium aut celeritatis opera ſunt. Hæc igitur agunte ephebi, ac poſtquam annos illos decem exegerunt, ad viros ætatis plenæ tranſeunt.

6. *Virilis ætas.* 6. A quo autem tempore ex ephebis exceſſerunt, viginti & quinq; annis hujuſmodi vitam agunt. Primùm perinde ac ephebi ſe magiſtratibus exhibent, ſi quâ in parte ipſorum operâ publicè ſit opus ad ea, quæ curant jam intelligentiâ præditi & viribus adhuc integri. Quòd ſi eundum ſit in militiam, non jam hoc modo inſtituti vel arcus in expeditione geſtant, vel tragulas; ſed arma, quibus apud Græcos indè nomen eſt, quod eis cominùs pugnetur; circum pectora thoracem, ciatémque talem manu ſiniſtrâ, cum quali Perſæ pinguntur: dextrâ verò ſicam, vel copidem. Omnes autem magiſtratus ex his conſtituuntur, exceptis puerorum magiſtris.

7. *Senum munus.* 7. Hos annos quinque ac viginti poſtquam exegerunt, jam quinquageſimum ætatis annum, ab ortu ſcilicet, exceſſerint. Itaque tunc eorum in numerum abeunt, qui & ſunt & appellantur ſeniores. Hi verò non ampliùs extra ſolum patrium militatum eunt, ſed domi manent, omniáq; tàm publica judicia, quàm privata exercent. Etiam capitis ſupplicia decernunt, ac magiſtratus omnes legunt. Si qui autem vel inter ephebos, vel eos qui plenæ ſunt virilis ætatis, in eorum aliquo deliquerint, quæ legibus conſtituta ſunt: eorum unumquemque tribuum præſides deferunt, & aliorum quiſpiam, qui velit. Seniores verò re cognitâ eum loco movent. Motus autem ordine, per omnem deinde vitam infamis manet.

8. 8. Ut verò planiùs univerſa Perſarum Reipublicæ ratio declaretur, ad ſuperiora paullùm revertor. Nam propter illa quæ antehac à nobis dicta ſunt, quàm pauciſſimis nunc declarari poterit. Perſarum ad centum & viginti millia ferunture eſſe. Horum nemo lege ab honoribus & magiſtratibus arcetur, ſed cuivis Perſæ liberos ſuos ad ſcholas juſtitiæ publicas mittere licet. Mittunt verò, qui alere liberos ſuos in otio poſſunt: qui non poſſunt, non
Ad p. 8. mittunt. Apud magiſtros autem publicos inſtitutis licet inter ephebos adoleſcere, quod illis haud fas eſt, qui hujus inſtitutionis curſum non tenuerunt. Jam quotquot in-

ter

ter ephebos ea, quæ præſcripta legibus ſunt, plenè præſtiterunt; iis permiſſum eſt, illorum contubernio, qui virilem ætatem plenam adſecuti ſunt, adgregari; ac magiſtratum honorúmque participes fieri. Qui verò vel inter pueros, vel ephebos tempus ſuum non exegerunt; nec in virorum ætatis integræ claſſem admittuntur. Inter viros autem conſtantis ætatis, qui perpetuò ſine culpâ vixere, ſeniorum in ordinem cooptantur. Atque ità inter hos ſeniores alleguntur ii, qui omnis iter honeſti confecerunt. Hæc conſtitutæ rei apud Perſas publicæ ratio eſt: quam ſi ſequantur, longè ſe arbitrantur eſſe optimos.

9. Extat autem hoc quoque tempore teſtimonium tam moderationis eorum in victu, quàm laboris in victu digerendo. Quippe nunc etiam apud Perſas non ſolùm exſpuere palàm, & emungi, & flatu refertos videri turpe ducitur: ſed etiam vel excernendi lotii, vel alterius ejuſmodi rei gratiâ ſecedentem aliquò conſpici: Non poſſent autem hæc facere, niſi & victu modico uterentur, & humorem ità labore degerendo conſumerent, ut is aliâ viâ quàpiam excerneretur. 9.

10. Et hæc quidem habemus, quæ Perſas ad omnes ſpectantia proferamus. Nunc autem actiones Cyri referemus, exorſi à pueritiâ: quando ejus cauſſâ hæc à nobis eſt inſtituta narratio. 10.

11. Cyrus enim, ad annos uſq; duodecim paullóve plures ætatis, hâc inſtitutus diſciplinâ palàm æqualibus univerſis præſtabat, cùm diſcendi, quæ oporteret, celeritate, tùm ſingula rectè ac virilitèr exſequendo. Ab eo tempore filiam ad ſe ſuam Aſtyages, ejúſque filium accerſivit. Tenebatur enim illius videndi deſiderio, quem audiebat eleganti præditum indole. Abit igitur ad patrem Mandana, Cyrum filium ſecum adducens. Cúmque celeriter advenisſet, atque intellexiſſet Cyrus Aſtyagen matris ſuæ patrem eſſe, ſtatim, ut puer à naturâ proclivis in amorem ac benevolentiam, complexus eum ſalutat, at ſi familiarem jamdudum & amicum veterem ſuum aliquis ſalutaret. Quúmque videret eum Medorum more pigmentis oculorum, coloribus illitis, alienis crinibus adpoſitis ornatum, (hæc enim omnia Medica ſunt, itémque tunicæ purpureæ & candyes, & monilia circum collum, & armillæ circum manus ambas: quum apud Perſas domi degentes hâc etiam tempeſtate, multò tum veſtitus ſit vilior, tum victus tenuior) avi ergò quum videret ornatum hunc Cyrus, intuens in eum, *Quàm pulchrum*, inquit, *mea mater, avum habeo!* Illa verò interrogante, *Uter ipſi pulcrior videretur; hiccine,* 11. *Ad p. 9.*

hiccine, an pater? respondens Cyrus: *Persarum quidem*, ait, *O mater, longè pulcherrimus est pater meus: Medorum verò quotquot equidem vidi, cùm in viam, tùm ad portas, avus hic meus multò pulcherrimus est.* Astyages autem contrà complexus & ipse Cyrum pulchrâ stolâ induit, ac torquibus & armillis honoris caussâ donatum ornavit. Quòd si etiam aliquò prodiret, cum in equo cui frænum esset aureum circumducebat; quemadmodum & ipse proficisci consueverat. Cyrus autem, qui puer esset elegantis & liberalis ingenii, hâc stolâ delectabatur, & equitationis exercitio nimiùm quantùm gaudebat. Nam apud Persas, quòd equi difficulter illîc alerentur, & usus eorum in regione montanâ difficilis esset, etiam equum conspici perquam rarum erat. Quum autem cœnaret Astyages, adhibitâ filiâ & Cyro, quòd puero cœnam illam gratissimam esse vellet, ut domestica minùs desideraret: tùm patinas ei, tùm condimenta cibósque varios admovit.

Ibi Cyrum dixisse ferunt: *Quantum tibi, mi ave, negotiorum est in cœnâ, siquidem ad omnes istas patellas manus extendere necesse est, & cibos hosce tam varios degustare?* Tum Astyages: *Quid?* inquit, *an non hæc tibi cœna multò videtur melior esse Persicâ?* Ad quæ Cyrus: *Nequaquam, ave*, respondit. *Nam via multò simplicior apud nos & rectior est ad satietatem, quàm apud vos. Etenim ad eam panis & cavo nos deducunt, quum vos eodem, quo nos, tendentes, multásque per ambages sursum deorsum vagantes; vix cò tandem perveniatis,*
Ad p. 10 *quò dudum delati nos eramus. Verùm, mi fili*, ait Astyages, *molestæ nobis obvagationes istæ non sunt. Quòd si hæc tu quoq; gustes, quàm suavia sint, licet cognoscas. At verò*, inquit Cyrus, *video te ipsum, ave, cibos hos aversari.* Quúmq; interrogaret Astyages: *Unde, fili, conjecturam ducens hoc ais? Quòd te*, inquit, *si panem adtigeris nullam ad rem manum extergere video. Sin horum aliquid adtrectâris, statim mappis purgas manum, quasi perquàm molestè feras, plenam iis fuisse.* Et Astyages, *Si quidem ita, fili, censes*, ait, *saltem carnibus vescere, quò juvenis domum redeas.* Hæc dum diceret, multas ei tàm ferinas, quàm mansuetorum animalium carnes adferri jussisse perhibetur. Cyrus autem, quum eam carnium copiam videret: *Dásne mihi, ave, carnes has universas*, ait, *ut eis ut pro arbitrio meo possim? Equidem*, inquit ille, *profectò has tibi do, fili.* Ibi Cyrum aiunt de carnibus acceptis pleráſq; ministris familiaribus, qui circa avum, distribuisse, quum verba quædam singulis adjiceret: *Hoc tibi, qui sedulò me doces equitare. Tibi hoc, qui tragulâ me donaris. Id enim quidem, nunc habeo. Tibi verò, quòd avo diligenter inservis. Tibi,*

quod

quòd matrem meam honorificè colis. Hujuſmodi faciebat, ut fertur, donec carnes omnes, quas acceperat, diſtribuiſſet. Et Aſtyages, *Nihílne Sacæ das*, inquit, *pincernæ, qui apud me in honore maximo eſt?* Sacas autem hic & pulcher erat, & honorario munere fungebatur adducendi eos ad Aſtyagem, quibus illo convento eſſet opus; & alios arcendi, quos minùs opportunum putaret adduci. Tum Cyrus, ut expers adhuc verecundiæ puer, procaciùs interrogat: *Quamobrem, ave, tantum huic honorem habes?* Aſtyages per jocum, *An non vides, ait, quàm belle, quàm decenti geſtu pocillatoris munus obeat?* Horum enim regum pincernæ pocula ſcitè miniſtrant, & delicatè infundunt, ac tribus digitis pateram quaſi vehendo ſic tradunt & offerunt, ut hauſturo poculum commodiſſimè capiendum porrigant. Cyrus autem, *Jubeto*, inquit, *mi ave, Sacam mihi quoque poculum tradere, quo bellè infuſo tibi potu te mihi conciliem, ſi poſſim.* Itaque dari poculum Cyro quum juſſiſſet, acceptum ille pari elu- *Ad p. 12*
it induſtria, quâ Sacam uti viderat. Atque hoc modo ultu ad ſeriam quandam & honeſtam ſpeciem compoſito, ic oblatam avo pateram porrexit, ut largum matris pari- er & Aſtyagis riſum concitaret. Ipſum etiam Cyrum um riſu ad avum exiliiſſe proditum eſt, & inter oſculan- um dixiſſe: *Periiſti, Saca; honore te iſto dejiciam. Nam & aliis rebus magis induſtrius te pocillator ero, & vinum ipſe on ebibam.* Quippe qui regibus à poculis ſunt, quum ateram porrigunt cyatho, hauſtum ex eâ vinum & in anum ſiniſtram infuſam abſorbent; ut, ſi venena infununt, nihil hoc eis proſit. Poſt illa per jocum Aſtyages: *Quamobrem*, inquit, *aliis in rebus ſcitè Sacam imitans, vinum on abſorbuiſti? Quia profectò metuebam*, ait, *nè miſta in atere venena eſſent. Nam, quum tu cænâ die natali tuo amicos exciperes, planè deprehendi, venena hunc vobis infudiſſe.* t ille: *quonam hoc pacto, fili, animadvertiſti? Quod videam profectò*, inquit, *& animis vos & corporibus titubare. rimùm enim, quæ nos pueros facere non ſinitis, ipſi faciebatis. mnes enim ſimul vociferabamini, quum voſmet mutuò prorſus on intelligeretis. Quin & ridiculè admodum canebatis, ac uamvis canente quopiam non auſcultaretis, jurabatis tamen timè hominem canere. Præterea quum quiſque veſtrûm roſuum prædicaret, ut primùm ſaltaturi adſurgebatis, tanm aberat, ut ſaltare poſſetis ad numerum, ut etiam erecti ſtae nequiretis; penitus autem obliti eratis, & tu te regem eſſe, illi te ſuum eſſe principem. Ac eo tempore primùm equidem imadverti æqualem dicendi poteſtatem id eſſe, quod tunc à bis fieret. Quippe nunquam tacebatis. An verò tuus pater,*

fili, subjecit Astyages, *quum bibit, non inebriatur? Non profectò*, inquit Cyrus. *Quomodo igitur se gerit? Sitire desinit, nec ei quidquam præterea mali accidit. Non enim, ut equidem arbitror, mi ave, Sacas ei à poculis est.* Ibi mater, *Quamobrem, mi fili*, ait, *tantopere Sacam oppugnas?* Ad §. 12. *Quia profectò*, inquit, *odi eum: nam me sæpiùs ad avum accurrere cupientem, impurissimus iste prohibet. Sed obsecro te, mi ave, fac ut in eum mihi triduo sit imperium.* Et Astyages, *Quodnam*, inquit, *futurum esset hoc tuum in eum imperium? Stans equidem ad fores ut iste*, respondet Cyrus, *ubi deinde ad prandium vellet ingredi, nondum ei dicerem prandii copiam posse fieri. Res enim avo cum quibusdam seriæ sunt. Pòst ubi ad cœnam veniret, dicerem eum lavare. Sin admodum cupidus esset manducandi, apud mulieres eum esse dicerem, donec istum ità differrem, ut ipse me differt, adire te prohibens.*

12. Cyrus erga suos officiosissimus.

12. Hoc modo Cyrus inter cœnandum eos exhilarabat. Interdiu verò difficile cæteris erat, ipsum in efficiundis iis anteverteret, quæcunq; vel avum vel avunculum requirere sensisset. Nam mirificè gaudebat Cyrus, si quâ in re posset ipsis gratificari. Mandanam verò, quum ad maritum abiturâ itineri se pararet, orabat Astyages, ut *Cyrum apud se relinqueret.* Ea respondit, *Cupere se quidem in omnibus gratificari patri, sed existimare tamen per molestum sibi fore filium invitum relinquere.* Ibi tum Astyages Cyrum compellans, *Si mecum, fili, manebis*, inquit, *primùm in adeundo me Sacas nihil tibi quod imperet habebit, sed arbitrii tui erit ad me, quandocunq; volueris, accedere. Quinetiam tibi eo majorem habebo gratiam quo me sæpiùs accesseris. Deinde meis equis, & aliis, quotcunq; volueris, utêris: quúmq; abibis aliquò, tecum quos ipse volueris habebis. Præterea in cœnando ad id, quod ipse moderatum esse statues, quâ volueris viâ incedes. Ad hæc cùm eas tibi do feras quæ nunc in hortis sunt: tùm alias omnis generis colligas quas ubi primùm equitare didiceris, persequêris; & sagittis jaculísq; grandium virorum more sternes. Addam & pueros tibi, qui tecum ludant, & alia quæcunque mihi velle te dixeris nunquam non impetrabis.* Hæc quùm Astyages dixisset, interrogabat Cyrum mater, *manerénne vellet an discedere?* Ad §. 13. Indicium animi vere regii. Ille nihil cunctatus, *Manere se velle* celeriter respondit. Rursus autem interrogatus à matre, *Quamobrem?* dixisse perhibetur: *Quia domi quidem, mea mater, inter æquales & sagittis & missilibus ejaculandis ut sum, ità videor esse præstantissimus. Hîc autem satis intelligo me ab æqualibus equitando superari; quod quidem, mea mater, scito mihi permolestum esse. Quòd si me hîc reliqueris & equitare didicero: quum apud Persas ero, facilè me præstantes illos peditesque superaturum arbitror.*

et ubi huc ad Medos revertar, inter equites bonos eques ipse præstantissimus, avo auxilia ferre conabor. Justitiam verò, subjecit mater, *quo pacto, mi fili, disces hîc, quùm illîc magistri tui sint?* Ibi Cyrus respondisse fertur, *Equidem accuratè, mea mater, hanc teneo. Quî tenes?* inquit Mandana. *Quoniam me magister,* ait, *ut exquisitè justitiæ peritum aliis etiam judicem dedit. Atque adeò quâdam aliquando in lite plagas accepi, quòd rectè sententiam non tulissem. Erat autem hujusmodi caussa,*

'Puer grandis, cui tunica parva erat, puerum quendam a- *Cyri*
'lium parvum, qui magnam habebat tunicam, ex- *pueri*
'uit: ac suam quidem illi injecit, illius autem ipse vestem *judici-*
'induit. Judex his ego datus, ambobus esse melius judicavi, *um.*
'ut tunicam uterq; sibi congruentem haberet. At hîc me
'verberibus magister adfecit, quod diceret ità faciendum
'esse, si quando de eo, quo congrueret, judex constitutus
'essem. Ubi verò judicandum fuerit, utrius sit tunica;
'tum spectandum esse, quæ possessio justa sit; eúmne qui
'vi quid abstulit, an qui elaboravit, aut emit, æquum sit
'possidere. Deinde subjiciebat id esse justum quod legiti-
'mum esset: quod autem legibus adversaretur, pro vi ha-
'bendum. Quare judicem secundùm legem ferre senten *Judi-*
'tiam jubebat. *Sic igitur ego, mea mater, accuratè jura omnia* *candum*
teneo: quòd si quid præterea mihi est opus, avus hic meus do- *esse se-*
cendo adjiciet. At enim, mi fili, aiebat illa, *non eadem apud* *cundùm*
avum, & apud Persas esse jura constat. Nam hic omnium *leges.*
apud Medos se dominum constituit: apud Persas autem æqua-
litas justa ducitur. Ac tuus adeò pater, primus ex præscripto
facit, quæ facit civitati, & ex præscripto accipit: ac modus *Adp.14*
est non animi libido, sed ipsa lex est. Quapropter [*tibi cavendum*] *al. Non*
ne quum domum veneris, flagris cæsus, pereas: si pro regio im- *fortuna*
perio tyrannicum edoctus ab hoc revertaris; cui quidem hæc in
mente opinio plus oportere unum quàm alios omnes habere. Immò *Inge-*
scio, mea mater, inquit Cyrus, *longè pater tuus acrior est ad* *niosum*
discendum, ut minus habere quis, quàm plus, malit. An non *respon-*
videt, eum Medos omnes docuisse minus habere quàm se? Qua- *sum.*
re bono animo esto, quando pater tuus, ut alium neminem ità
se me quidem sic edoctum ab se dimittet, ut plus cæteris habere
sapiam. Hujusmodi multa Cyrus garriebat. Ad extre-
mum mater abiit, & Cyrus illîc remanens educabatur. 13.

13. Is verò celeriter æqualibus ità sese consuescendo ad- *Cyri in*
miscuit, ut jam familiariter eis uteretur. Quinetiam ip- *omnes*
sorum patres cùm adeundo, tùm declarando se filios eorum *humani-*
complecti, adeò sibi conciliarat, ut si à rege quid impetran- *tas.*
dum esset, filios à Cyro petere juberent, quò negotium eis
conficeret. Cyrus verò, quæ illius humanitas, & liberalis

ambitio quædam erat, nihil prius, neque potius ducebat, quàm utì quod à pueris rogatus esset, effectum daret. Astyages autem quidquid ab eo Cyrus peteret, nihil denegare poterat, quò minùs ei gratificaretur.

14. *In avum pietas.*

14. Nam & Cyrus, quo tempore in morbum avus inciderat, ab eo nunquam discedebat, neque plorare desinebat: quum nemini non pateret eum in maximo esse metu, nè avum morte amitteret. Quin & noctu si quid Astyages requireret, primus id sentiebat Cyrus, & omnium impigerrimus exsiliebat ei ministraturus in iis, quæ grata fore putaret: adeóque jam Astyagem totum suum fecerat.

15. *Cur aliquantò loquacior fuerit. Adp.* 15

15. Et erat fortasse Cyrus loquacior tùm propter institutionem quòd à magistro & factorum suorum rationem reddere cogeretur, & ab aliis poscere, quoties jus diceret; tùm quòd discendi studiosus, multa semper ex præsentibus, quo pacto se haberent, ipse quæreret; & sciscitantibus aliis, ob ingenii sagacitatem expeditè responderet. Ideóq; fiebat ut ex omnibus his loquacitas ei colligeretur. Verùm ut in corporibus eorum, qui grandiusculi facti sunt in adolescentiâ, nihilominus juvenile quiddam simul apparet, quod annorum paucitatem arguit; sic è Cyri loquacitate non audacia pellucebat, sed simplicitas & propensio quædam ad benevolentiam potiùs, ut ex eo quis etiam audire plura cuperet, quàm tacenti adesse. Postquam verò tempus cum staturâ corporis ad ætatem pubertati proximam produxerat, tum verò & verbis paucioribus & sedatiori voce utebatur, & adeò verecundiæ plenus erat, ut ad seniorum congressus erubesceret, nec is ampliùs ei mos esset, ut instar catulorum procaciter in quosvis irrueret. Itaque fiebat, ut quietior ille quidem esset in congressibus, tamen omnino gratus atq; jucundus. Nam quæcunq; inter æquales esse pleruntq; certamina solent, in his non ad ea familiares suos provocabat, quibus se superiorem esse nôrat: sed quibus certò sciret se superari eorum autor erat, & se meliùs illis ea facturum aiebat. Jamq; adeò primus in equos insiliebat, ut vel ex equis jacula vibraret, vel sagittas emitteret, nondum ad incidendum satis adsuefactus, quùmq; vinceretur, ipse præsertim sese deridebat. Et quoniam propterea, quod superaretur, haudquaquam defugeret illa denuo facere, quibus inferior fuerat, sed versaretur iterum atque iterum in experiundo, rursus ut idem rectiùs faceret: citò eo pervenit, ut equitando par æqualibus esset; citò consequutus est, ut propter rei studium eosdem à tergo relinqueret; citò deniq; feras quæ in septis hortorum erant, ità persequendo, feriendo, jugulando confecit, ut Astyages, unde feras amplius

Cyri adolescentis mores, & studia

pliùs ei colligeret, non haberet. Ibi tùm Cyrus, qui ſentiret Aſtyagem, ut maximè vellet, non poſſe tamen vivas ſibi feras exhibere, ſæpius eùm compellabat: *Quid opus eſt, mi ave, tibi moleſtiam feris conquirendis creari? Si me cum avunculo venatum dimiſeris, quaſcunq; feras videro, eas te mihi alere exiſtimabo.* Quanquàm verò vehementer exire venatum cuperet, non tamen ampliùs inſtare verbis ità poterat, ut in pueritiâ: ſed cunctantiùs ad avum accedebat, quum ipſe jam ſibi Sacas in iis fieret, ob quæ de Saca quæſtus anteà fuerat, quòd ſe ad avum non admitteret. Non enim adibat, niſi prævidiſſet an tempeſtivum eſſet; & Sacam utiq; rogabat, ut ſibi ſignificaret, quando accedendi tempus eſſet, quando non eſſet. Itaque Sacas perinde jam, atque omnes alii, mirificè Cyrum diligebat.

Cyri verecundia.

Adp.16

16. Aſtyages autem, quum intellexiſſet vehementer extra hortorum ſepta Cyrum venari cupere, cum avunculo eum dimittit, & cuſtodes adjungit equites ætate provectiores, qui caverent à locis impeditis, & ſiqua beſtia ferocior occurriſſet. Itaq; ſedulò Cyrus comites interrogabat, quas ad feras propiùs accedendum non eſſet, quáſve liceret audacter inſequi. Reſpondebant illi pleroſque propiùs congreſſos cum urſis fuiſſe interemptos; itémque à leonibus, & apris & pardis: cervos autem & capreas, & oves ſylveſtres, & aſinos ſylveſtres non eſſe noxios. Addebant, impedita loca nihilo, quàm beſtias, minùs eſſe cavenda; quòd pleriq; cum ipſis equis per præcipitia delapſi periiſſent.

16. *Cyrus adoleſcens venandi cupidus*

17. Hæc Cyrus omnia ſedulò ſciſcitabatur. Quum verò cervum profilientem videret, oblitus omnium quæ audierat, inſequebatur: nec aliud ſpectabat, quàm ille quò fugeret. Equus autem ipſius in ſaltu fortè concidit in genua, parúmq; abfuit, quin Cyrus excuſſus fuerit. Sed tamen & equo ille, licèt ægrè, inhæſit; & equus exſurrexit. Hinc delatus in planitiem cervum jaculo vibrato ſternit, pulcrum illum quidem ac magnum. Quo facto quum mirificè gauderet, cuſtodes equis advecti non ſine convitiis indicabant, quod periculum adiiſſet, avóque ſe delaturos aiebant. Itaque Cyrus qui ex equo deſcendiſſet, adſtabat, & hæc audiens moleſtè ferebat. Verùm ubi clamorem inaudiſſet, denuò veluti mente captus in equum inſiliit. Quúmq; aprum ex adverſo irruentem cerneret, obvius in eum fertur; jaculóq; contorto frontem feliciter ferit, & aprum capit. Ibi tùm avunculus quoque convitiis in eum, propter audaciam quam cernebat, invehitur. At Cyrus inter hæc avunculi convitia tamen orabat, ut quæcunq; cepiſſet ad avum adferre, ac ei dare ſe permitteret. Ad ea reſpondiſſe avunculum fertur;

17. *Temeritas juvenilis.*

avum,

avum, *si has feras illum insecutum sentiat, non illi solùm, sed*
Ad p. 17 *sibi quoque convitia facturum, qui permisisset. Etiam flagris ca-*
dat, inquit ille, *siquidem ità volet, postquam hæc ei obtulero.*
Quin tu quoque, mi avuncule, supplicium de me si libet, &
quodcunq; libet, sumito: modò in hoc mihi gratificeris. Itaque
Juvenilis ambitio. Cyaxares ad extremum, *Ut voles*, ait, *facito. Quippe tu jam*
quidem rex noster esse videris. Sic igitur Cyrus illatis feris
cùm avo eas offerebat, tùm se has ipsi venatum esse dicebat.
Jacula verò non ille quidem ostendebat, cruenta tamen eo
Liberalis ingenii prima indicia. posuerat loco, quo avum ea visurum existimabat. Astya-
ges autem, *lubens equidem*, ait, *abs te, fili, accipio quæcun-*
que mihi offers: sed horum tamen nullius sic egeo, tibi pericu-
lum ut adeundum sit. Et Cyrus: *si ergò his*, ait, *tibi non est*
opus: obsecro te, mi ave, da mihi, ut inter æquales ea distri-
buam. Sume verò, fili, respondit Astyages, *cùm hæc, tùm a-*
lia, quæcunque volueris: & inter quos visum fuerit, distri-
bue. Itaque Cyrus ea sumta simul & pueris dabat, &, *O*
pueri, dicebat, *ut nugas agebamus, quum feras illas in septis*
hortorum venaremur! Nam ea venatio mihi similis illi videtur,
quâ feras ligatas aliquis insequitur. Primùm exiguo spatio con-
cludebantur; deinde tenues erant, & scabiosæ; partimq; claudæ,
partim mutilæ. Montanæ verò, campestresq; feræ, quàm pulcræ,
quàm magnæ, quàm nitidæ visæ! Cervi quidem, quasi si volu-
cres essent, ad cælum usq; exsiliebant: apri verò, quemadmodum
de viris fortibus dicitur, comminùs irruebant; & tantâ quidem
erant latitudine, ut ictus aberrare non posset. Mihi sanè
pulchriores hæ bestiæ videntur etiam mortuæ, quàm illæ vivæ,
quæ septis inclusæ sunt. At vestri patres an vos etiam ve-
natum ire sinerent? Imo facilè, aiunt illi, *si Astyages jubeat.*
Ingenuus in Cyro pudor. Et Cyrus: *Quis igitur apud Astyagem vestri mentionem fecerit?*
Quis, inquiunt illi, *magis ad persuadendum te fuerit idoneus?*
At equidem, ait, *qui homo factus sim, profectò nescio. Neq; enim*
vel profari aliquid, vel avum perinde adspicere possum, ac prius.
Si quidem ita perrexero, vereor nè totus fatuus ac stolidus reddar.
At verò quo tempore puellus eram, plurimùm garriendo valere
Ad p. 18 *videbar.* Ibi tum pueri, *Mirè comparatam rem narras*, inquiunt, *si nihil nostrâ causâ, ubi quid opus fuerit, agere poteris:*
sed, quod te quidem attinet, alius quispiam nobis orandus sit.
Quæ verba quum Cyrum morderent, discedit ab iis tacitus;
seq; ipse ad audendum hortatus, ad avum, re secum priùs
deliberatâ, pergit; quónam modo eum, quàm minimâ cum
molestiâ compellaret, sibiq; ac pueris, quæ peterent, consi-
ceret. Sic igitur orsus est. *Dic mihi, mi ave, si servorum*
quis aufugiat, túque hunc nanciscare, quid de eo facturus sis?
Ingeniosè *Quid aliud*, ait, *quàm ut vinctum opus facere cogam? A. ſponte*

sponte redierit, quid facies? Quid? extra quàm ut verberibus quod
cæso pristinas rursus ad operas utar. Quin tu igitur paras, in- cuperet
quit Cyrus, *quo me verberes; qui fugæ consilium inierim, ad-* exponit
sumtis ad venandum æqualibus meis. Et Astyages, *rectè verò factum abs te,* ait, *qui prædixeris. Equidem ne hinc te moveas, veto. Nam bella res fuerit, si caruncula gratiâ filiæ meæ filium evagari jubeam.* Hæc Cyrus quum audîsset, parebat ille quidem, ac remanebat: sed mœstus tamen, ac trisli vultu, perpetuò silebat. Astyages autem, quum gravem ejus mœrorem animadverteret, gratam ei rem facere volens, venatum proficiscitur; & multis peditibus, equitibúsque, ac pueris etiam coactis, ipsisque feris ad loca equitibus idonea compulsis, magnam venationem instituit. Quin & ipsemet regio cum apparatu præsens interdixit, nè quis feriret priùs, quàm Cyrus feriendo satiatus esset. At Cyrus haud ferens eum vetare, *Si vis,* inquit, *mi ave, jucundam mihi hanc esse venationem; sine meos æquales universos insequi, & unumquemq; pro virili cum feris acerrimè congredi.* Tum verò Astyages venandi copiam eis faciebat, & adstans, spectator erat eorum, qui certamen adversùs feras suscipiebant, & inter se contendebant, & insequebantur, & jacula vibrabant. Delectabatur autem Cyro, qui præ voluptate silere non posset, sed instar generosi catuli vocem emitteret, ubi propiùs ad feram accesserat, & unumquemq; nominatim exhortaretur. Præterea gaudebat, quum alium quidem ab eo derideri videbat, alium verò citra ullam invidiam laudari sentiebat. Tandem Astyages, quum multas haberet feras, discessit. *Ad p.* 19
Cæterùm tantam ex illâ venatione voluptatem cepit, ut semper, quoties quidem liceret, cum Cyro exiret: tum aliis pluribus, tum Cyri caussâ pueris etiam adsumtis. Et hoc *Actionum*
sanè modo maximam temporis partem Cyrus illîc vixit, voluptatis quidem ac boni alicujus auctor universis: mali autem nemini. Quum verò ætatis annum plùs minùs quin- *Cyri*
tum sextúmve ac decimum ageret, regis Assyriorum filius, *præclariorum*
uxorem ducturus, ipsemet id temporis venari cupivit. Itaq; *initia.*
quòd ad suos & Medorum fines magnam audiret esse ferarum copiam, velut ubi propter bellum nemo venaretur: illuc ei proficisci collibuit. Ut autem tutò venaretur, & equites & cetratos multos adsumsit, qui è silvosis locis in loca culta planáq; feras depellerent. Quum autem eò venisset, ubi & castella & custodiæ ipsius erant: ibi cœnam parari jussit, ut qui postridie manè venaturus esset. Quúmq; jam advenissent vespera, ab urbe aderant qui custodiæ priori succederent, tàm pedites, quàm equites. Quapropter ipsi numerosus adesse visus est exercitus, quòd essent conjunctæ

custo-

custodiæ duæ, & multos ipse secum equites, peditésque ad-
Venatio prelii occasio. duxisset. Itaq; re deliberatâ, statuit optimum esse, Medorum ex agro prædas agere, quòd ità tùm venationis opus illustrius visum iri, tùm copiam victimarum majorem futuram existimaret. Igitur loco motas summo mane copias educit, ac peditum quidem agmen numerosum relinquit in limitibus; ipse verò cum equestribus copiis ad castella Medorum provectus, præstantissimis quibusq; ac plurimis secum retentis subsistit, nè Medorum præsidiarii milites in suos prædæ causâ palantes excurrerent: idoneos autem quosdam dimittit, ut tributim alii aliam in partem discurrendo vagarentur. Atq; hos corripere jussit, quidquid habuisset quisq; obvium, & ad se abigere. Ac illi quidem imperata faciebant. Quum autem Astyagi nuntiatum esset, hostes jam agrum ipsius ingressos: partìm ipse cum illis, quos plerumq; secum habebat, opis ferendæ causâ excurrit ad limites; partìm filius idem facit cum eo, qui ad manum erat, equitatu; partìm aliis universis, ut auxilio venirent,
Adp.20 imperat. Medi, quum magnas Assyriorum copias instructas, & equites è statione suâ non discedentes cernerent, ipsi quo-
Cyrus arma induit, quod antehac ei permissum non fuerat. que subsiterunt. Cyrus verò, qui cæteros auxilio suis adcurrere videret, idem & ipse faciebat, tunc primum indutus armis, nondum fore putans, ut iis, pro desiderio suo, indueretur. Erant autem perpulcra, & ipsi rectè congruentia; quæ avus corpori ejus accommodari curaverat. Itaque sic armatus equo advehitur. Id ubi vidisset Astyages, miratus ille quidem est, cujus jussu veniret; sed apud se tamen ut maneret, edixit. Et Cyrus multos equites ex adverso intuitus; *Hic sunt*, inquit, *hostes, mi ave, qui equis insidentes se non movent? Hostes sanè sunt*, ait Astyages. *An & illi, qui procurrunt? Etiam illi*, ait. *Profectò*, inquit, *mi ave, nullius hi pretii homines esse videntur, & nullius pretii equuleis veluntur; ac res tamen nostras diripiunt. Itaq; aliquos è nobis hos necesse est invadere. Tu verò non vides, fili*, respondit ille, *quantus equitum globus acie consistat instructâ, qui subeundo rursum nos cædent, si nos adversùm illos moveamus? nondum autem robur aliquod nobis adest. Verùm*, ait Cyrus, *si tu hìc maneas, & copias auxiliares adsumas: terrebuntur hi neque se commovebunt. Illi verò, qui res nostras diripiunt, prædam mox dimittent, ubi quosdam impetum in se facere viderint.* Hæc quum protulisset, visus Astyagi est aliquid dicere. Quapropter &
Expeditum Cyri consilium. prudentiam & vigilantiam Cyri admiratus, filium suum adsumtâ equitum manu, ducere in eos jubet qui prædam agerent. *Equidem hos*, inquit, *si contra te commoverint, aggrediar: ideóque animum nobis adtendere cogentur.*

Itaque

Itaq; Cyaxares & equis & viris quibusq; robustissimis secum sumtis, in hostem fertur. Cyrus autem hos progredi videns, statim & ipse cum aliis se proripit, adeóq; jam primus ante alios celeriter ibat, Cyaxare subsequente: neque cæteris à tergo remanentibus. Quos ubi adpropinquantes vidêre, qui prædas agebant; mox relictis rebus, in fugam vertuntur. At Cyro qui aderant, hos subeundo intercipiebant, & si quos adsequerentur, statim feriebant, imprimisque Cyrus ipse: quotquot autem declinato cursu evaserant, hos à tergo persequebantur; nec intermittebant, donec quosdam cepissent. Ut autem canis generosus quidem ille, sed inexercitatus, temerè in aprum fertur: sic & Cyrus ferebatur, solum hoc videns ut interseptum feriret, ac præterea nihil prospiciens. Hostes verò, quum suos laborantes cernerent, promoverunt agmen suum, velut effecturi, ut à persequendo desisteretur, postquam ipsi adventare visi essent. Cyrus autem nihil idcirco remittere, sed præ gaudio & avuncullum inclamare & persequi, & impetûs habitu vehementis in effusam hostes fugam dare. Cyaxares quidem sequebatur, patris fortasse causâ pudore correptus; itidémq; cæteri sequebantur, quum alacriores in persequendo sint, eorum statu etiam illi, qui non admodum in hostes animosi sunt. Astyages verò quum suos inconsideratè persequi videret; at hostes confertos ordinibus instructis occurrere; filio Cyróque metuens, nè in paratos sine ordine irruentibus adversi quid accideret, rectà in hostem ducit. Illi rursum Medos loco motos conspicati, partim contentis in eos tragulis, partim sagittis, constiterunt; quòd futurum putarent, ut & illi subsisterent; ubi intra jactum teli perventum esset, quemadmodum facere consueverant. Nam illud ad intervallum, ubi vel quàm proximè ad alteros alteri accessissent, contra se mutuò provehebantur, & eminùs inter se plerumq; ad vesperam usq; pugnabant. Jam verò quum & suos fugam ad se facere cernerent, & Cyri manum simul hos insequi, & Astyagem cum equitatu intra teli jactum adesse; cedentes & ipsi, fugiunt. At Medi copiis universis insequentes, multos illo impetu capiunt, & quoscunq; corriperent tàm equos quàm viros, feriunt; interemptis omnibus, quotquot caderent. Neque priùs constitêre, quàm ad peditatum Assyriorum perveniissent. Hic verò, nè majores aliquæ subessent insidiæ, veriti, repressérunt impetum. Et Astyages suis deinde reductis, equestri victoriâ magnopere lætabatur, nec quid de Cyro diceret, habebat; quòd eo quidem auctore rem gestam sciret, sed eundem præ audaciâ furere animadverteret. Nam & eo ipso tempore cæteris domum abeuntibus,

Genesosa indole Cyri.

Ad p. 23

Juvenilis temeritas

Cyri audacia

Ad p. 22

bus, ſolus ille nihil aliud, quàm eos, qui cecidiſſent, obequitando ſpectabat, adeóque vix abſtractum ad Aſtyagem deducebant, quibus hoc erat datum negotii, quum hos ipſos, qui ſe adducerent, de induſtriâ præire juberet, quòd avi vultum ad conſpectum ſui ſæviorem factum cerneret.

18. 18. Atque hæc quidem apud Medos contigerunt, & Cyrus cùm aliis omnibus in ore, ſermonibus, & cantilenis erat; tùm Aſtyagi, apud quem hactenus erat in honore, jam admiratione ſui ſtuporem quoque injecerat. Hæc verò quum Cyri pater Cambyſes accepiſſet, gaudebat ille quidem; ſed quòd eum jam inaudiſſet obire viri munia, revocavit, ut inſtitutâ gentilitia Perſarum abſolveret. Itaque tunc Cyrum dixiſſe perhibent, abire ſe velle, nè quid patri moleſtiæ crearetur, néve de ſe quereretur civitas. Cenſuit igitur & Aſtyages eum oportere dimitti, atque adeó donatum equis, quos ipſi collibuiſſet ſumere, cum omnis generis rerum aliarum adparatu abire ſivit, quòd & amaret eum & magnam ſpem concepiſſet, evaſurum talem virum, qui & amicis eſſe adjumento, & hoſtes adfligere poſſet.

Cyrus à patre revocatur.

19. 19. Abeuntem verò Cyrum univerſi & pueri, & æquales & viri, & ſenes, & Aſtyages ipſe, equis inſidentes deducebant: ac neminem ſiccis oculis reverſum perhibent. Cyrum ipſum quoque multis cum lacrymis diſceſſiſſe accepimus. Prætereà proditum eſt, multa eum inter æquales munera diſtribuiſſe, quibus ab Aſtyage donatus fuerat. Denique exutâ, quam habebat, veſte Medicâ, cuidam hanc dedit, hunc ipſum declarans maximè ſibi charum eſſe. Verùm accepta illi à Cyro munera detuliſſe ad Aſtyagem feruntur, atque ab hoc itidem recepta Cyro fuiſſe tranſmiſſa. Cyrum autem rurſus in Mediam ea cum his verbis remiſiſſe; *Si me tu ave, reverti ad te libenter, ac nullo præpeditum pudore, ſine quoſo per te habeat, ſi quid alicui largitus ſum.* Atq; his auditis Aſtyagem feciſſe quemadmodum Cyrus nunciari juſſerat.

Homium omnis ætatis erga Cyrum ſtudia. Liberalis natura indicia.

20. 20. Quòd ſi etiam narrationis amatoriæ facienda eſt mentio, proditum eſt, abeunte Cyro, quum à ſe invicem diſcederent, cognatos ore Cyrum, qui Perſis mos eſt, oſculatos a ſe dimiſiſſe; quod quidem ipſum hodiéq; Perſæ facere conſueverunt. Ibi tum Medum quendam, virum elegantis admodum ingenii, longo tempore captum admiratione pulchritudinis Cyri, quum cognatos cæteros eum oſculari videret, ſubſtitiſſe; digreſſis autem illis, ad Cyrum cum his verbis acceſſiſſe: *Me ſolum ex cognatis, Cyre, non agnoſcis? Quid ais?* reſpondiſſe Cyrum: *etiamne tu mihi cognatus es?* Maximè inquit. Et Cyrus; *Nimirum oculos idcirco in me conjicies. Videor autem hoc jam abs te fieri ſæpiùs animadvertere.* Cui alte-

Ad p. 23 Mos Perſicus oſculandi cognatos.

alter ille; *profectò*, ait, *quum nunquam non ad te vellem accedere, pudor obstitit. At obstare non debuit*, inquit Cyrus, *quum cognatus esses.* Simul accedens, eum osculatus est. Accepto autem osculo Medus hic interrogâsse fertur, *etiámne Persis esset in more osculari cognatos?* Et Cyrus, *maximè verò*, inquit; *ubi vel ex aliquo intervallo temporis alter alterum videt, vel à se invicem aliquò discedunt. Quin tu igitur*, inquit Medus, *iterum me oscularis. Jam enim, uti vides, abeo.* Sic cum denuo Cyrus eum osculatus esset, ab se dimisit, atque etiam ipse discessit. Ubi verò non multum ab eis confectum itineris esset, Medus equo sudante ad Cyrum rediisse fertur. Quo viso Cyrus; *Numquid oblitus es*, ait, *quid dicere mihi volebas? Non profectò*, inquit, *sed temporis ex intervallo ad te revertor. Brevi sanè, mi cognate*, respondit Cyrus. At Medus ille; *quo pacto brevi?* ait. *At ignoras, Cyre, per mihi longum videre tempus esse, quò vel conniveo, quòd te talem interea non adspiciam?* Ibi tum & risisse Cyrum post priores lacrimas, & illum abire, ac bono esse animo jussisse. Brevi enim se ipsis adfuturum. *Itaque si voles*, ait, *licebit oculis me non conniventibus adspicias.*

21. Atque hoc modo Cyrus ad Persas reversus, annum adhuc inter pueros egisse perhibetur. Ac primùm sanè dictis puerorum incessebatur, quasi domum rediret adsuetus apud Medos vitam agere voluptuariam. Sed cùm eum & victu & potu secum eodem suaviter uti viderent, ac si quod feriis epulum daretur, potiùs aliis eum de portione suâ largiri, quàm quid amplius requirere animadverterent, atque adeò præter hæc, in cæteris etiam rebus omnibus Cyrum longè ipsis præstare: tùm verò vice versâ æquales eum reverebantur. At postquam hoc institutionis cursu absoluto, ad ephebos transiit: inter hos etiam præstare visus est, & exercendo ac tolerando, quæ oporteret; & seniores reverendo, & magistratibus parendo. 21. *Cyri ad suos reditus.* *Adp.* 24

22. Procedente verò tempore moritur apud Medos Astyages, & Cyaxares Astyagis filius, matrisque Cyri frater, Medorum imperio potitur. Rex autem Assyriorum quum Syros universos, non exiguam sanè nationem, subegisset, Arabum regem imperio suo subjecisset, Hyrcanios subditos haberet, Bactrios oppugnaret; futurum existimabat, ut si Medorum vires debilitâsset, facilè finitimis omnibus imperaret. Hæc enim natio inter vicinas alias potentissima videbatur. Itaque nuncios ad subditos suos universos, & ad Crœsum Lydorum regem, & ad regem Cappadocum, ad Phrygas utrosque, ad Cares, ad Paphlagones, 22. *Astyagis mors*

Initia belli ad versus Assyrios

ad Indos etiam Cilicésque mittit, & Medos ac Persas apud hos per calumniam criminatur, quum magnas esse diceret hasce gentes, & viribus firmas & conjunctas, & adfinitatibus mutuis devinctas: easdémque sic inter se conspirâsse, ut periculum esset, nisi quis eas antevertendo debilitaret, ne nationes alias adorti singulas, sibi subjicerent. At illi, quum partim verbis hisce fidem haberent, partim muneribus ac pecuniis, quibus is abundabat, persuaderentur: societatem cum eo coëunt. Cyaxares verò Astyagis filius, quum & insidias, & adparatum adversùs se fieri animadverteret: ipse tum & ipse, quæcunque poterat, parabat; & nuncios sucs tùm ad Persas publicè, tùm ad Cambysem, cui nupta soror *Ad p. 25* ipsius esset, quique regnum apud Persas obtineret, legabat. Ad Cyrum etiam mittens, petebat, daret operam, ut si quos Persæ milites missuri essent, eos ipse imperator adducerer. Jam enim Cyrus exactis decem inter ephebos annis, virorum in contubernio degebat. Itaque recipiente Cyro, seniores consilii principes hunc imperatorem ad expeditionem Medicam deligunt. Eidem fecere potestatem, æquales inter se ducentos allegendi. Horum verò ducentorum unicuique concessum fuit ut viros sibi similes quaternos adsciceret. Ità hi mille fiunt, quorum unicuique permissum, ut è plebe Persarum sibi denos cetratos, denos funditores, denos sagittarios allegeret. Hoc modo sagittariorum decem millia, cetratorum decem millia, funditorum decem millia, confecta sunt, extra illos æquales mille. Tantus Cyro datus est exercitus.

Exercitus Cyro eum imperio tradituri.

23. 23. At ipse quum primùm imperator lectus esset, à Dis primordia capiens, factâ ritè re sacrâ, tùm demum ducentos illos adscivit: qui quum & ipsi quaternos singuli legissent, concionem horum advocavit Cyrus &, hæc primùm ad eos verba tunc fecit: 'Cooptavi vos equidem amici, non quòd 'nunc primùm vos probaverim, sed quòd viderim vos ind 'usque à pueris ea, quæ civitas nostra honesta censet, stu 'diosè facere: protinúsque ab iis abstinere, quæ illa esse 'turpia ducit. Quibus verò de caussis & ipse munus ho 'non invitus acceperim, & vos advocaverim, declarare vo 'bis equidem volo. Majores ego nostros nihilo nobis dete 'riores fuisse, animadverti; quippe qui se nunquam non i 'iis, quæ virtutis studia ducuntur, exercuerint. At cuju 'boni, quum tales essent, vel Persarum civitati publicè, ve 'privatim sibi auctores exstiterint, perspicere nequeo. A 'enim, meâ sanè sententiâ, nullam homines virtutem exe 'cent, ut postquàm in viros bonos evaserunt, nullâ re si

Cyri oratio. Exordium captandæ benevolentiæ.

Studium virtutis

inertiæ

'inertibus ſuperiores. Qui à voluptatibus oblatis in preſen- *eſſe*
'tiâ abſtinent, non hoc agunt, nullam ut unquam voluptа- *quæren-*
'tem percipiant: ſed ut in poſterum propter hanc conti- *dum.*
'nentiam multiplici gaudio fruituri; ità ſeſe comparent. *Ab ex-*
'Qui excellere dicendi vi ſtudent, non hoc conſequi ſuis il- *emplis.*
'lis exercitiis volunt, nè unquam benè dicendi finem faci- *Adp.26*
'ant: ſed fore ſperant, ut benè dicendo multis hominibus
'ſuam in ſententiam adductis, multorum magnorumque
'commodorum auctores exiſtant. Qui res item bellicas tra-
'ctant, non in his laborant propterea, nè unquam pugnare
'deſinant: ſed hi quoque ſe peritiam rei militaris adeptos,
'multas opes, multam felicitatem, & magnos etiam hono- *A con-*
'res cùm ſibi, tùm patriæ conciliaturos exiſtimabant. *trario.*
'Quòd ſi qui ſtudioſè in his verſati, ſuâ deinde negligentiâ
'viribus in ſenectâ deſtituti fuere priùs, quàm fructum ex
'eis aliquem perciperent: illis ejuſmodi quidpiam acci-
'diſſe mihi quidem videtur, ac ſi quis agricola peritus eſſe
'ſtudeat, & ſemina rectè ſpargat, ſtirpes rectè conſerat:
'ubi verò fructus ex his capiundus eſt, eundem non colle-
'ctum rusùs in terram decidere patiatur. Aut ſi quis pu-
'gil tantum jam laboris hauſerit, ut juſtam victoriæ ſpem
'adeptus ſit; ac deinde nullum unquam certamen ſubeat.
'Quippe nec is mihi quidem jure liberandus dementiæ culpâ
'videtur. At nobis, ô viri! nequaquam hoc uſu veniat: *A vir-*
'ſed quum ipſimet nobis conſcii ſimus, inde uſque à puerili *tute ſu-*
'ætate nos & honeſtarum & laudabilium actionum ſtudiis *orum.*
'exercitos; eamus in hoſtem, quem ego viſum à me ante-
'hac, certò ſcio pugnandi adversùm nos rudem eſſe. Non *Ab ho-*
'enim idonei ſunt præliatores, qui vel fatigandi, vel ja- *ſtium*
'culandi, vel equitandi ſunt illi quidem periti; ſed ubi *imperi-*
'labores perferendi ſunt, deficiunt. Quippe quod labores *tiâ.*
'attiner, rudes hi ſunt. Neque item, qui vigilare, quum
'opus eſt, nequeunt: quippe qui rudes adhuc ſint, ſom-
'num quod actinet. Neque item illi, qui licet ad hæc
'præſtanda ſint idonei: quo tamen pacto vel erga ſocios,
'vel hoſtes gerere ſe debeant, non didicerunt. Nam &
'hos maximè diſciplinæ rudes eſſe conſtat: vos autem
'nocte perindè, atque alii die, nôſtis uti: labores ad ju-
'cundè vivendum duces exiſtimatis: famem pro obſonio
'habetis; aquæ potum faciliùs quàm ipſi leones ferris:
'denique rem omnium pulcherrimam, maximéque bellato- *Lauda-*
'ribus convenientem animis veſtris acquiſiviſtis eam, *te vir-*
'quòd laude magis, quàm aliis rebus omnibus delectamini. *tus ex-*
'Laudis autem amatores neceſſe eſt ejus [adipiſcendæ] *ſcit.*
'gratiâ laborem omnem, omnéque periculum quàm luben-

'tiſſimè

Ad p. 27 ‘ tissimè subire. Atque hæc si de vobis ità prædico, ut
‘ aliud tamen sentiam, me ipsum fallo. Nam quidquid hu-
‘ jusmodi à vobis non eveniet, ejus deficientiæ in me culpa
‘ recidet. Verùm & experientia mea, & benevolentia erga
‘ me vestra,& hostium vecordia faciunt,ut confidam bonam
‘ hanc spem me non frustraturam. Tantùm fidentibus ani-
‘ mis proficiscamur, quando longissimè à nobis abest,ut ali-
A bonitate caussæ. ‘ enaper injuriam adpetere videamur. Hostes enim jam ad-
‘ ventant, ac primi nos injuriis lacessunt: amici verò nos
‘ ad opem ferendam arcessunt. Quid ergo vel justius est,
‘ quàm vim propulsare? vel honestius,quàm subvenire ami-
Ab imperatoris pietate. ‘ cis? Quin eâ vos etiam de caussâ non paullò fidentiores
‘ esse arbitror,quòd expeditionem hanc minimè neglectâ re
‘ divinâ paro. Nam me, quocum plerumq; versamini, non
‘ modo res magnas, sed etiam parvas adgredientem, initium
‘ à cultu divino facere novistis. Tandem, *ait*, quid pluribus
‘ verbis opus est? Vos lectis adsumptisq; viris, paratisq;
‘ rebus cæteris, ad Medos pergite. Ego verò ad patrem
‘ reversus inde progrediar, quo de rebus hostium quàm ce-
‘ lerrimè, quales eæ sint edoctus, quidquid potero, vobis
‘ parem; ut quàm præclarissimè, Deo juvante, in certamen
‘ hoc descendamus. Itaq; illi efficiundis his occupabantur.

† *aliter Quòd nihil aliudmaximi Dei signa clamarent.* Cyrus autem domum reversus,precatusque Vestam patriam, & Jovem patrium, & Deos cæteros, in militiam domo prosectus est, quum quidem & pater eum unà prosequeretur. Ac postquam domo egressi essent, fulgura, tonitruáque dextra ei oblata fuisse perhibentur. Quæ quum adparuissent, alio præterea nullo captato augurio perrexêre; quod † maximi Dei signa nemini obscura esse possent.

24. *Cambysis cum Cyro filio colloquium.* 24. Cyrum verò progredientem pater hujusmodi verbis adloqui cœpit: ‘ Deos te, fili, propitios ac benignos dedu-
‘ cere, cùm è sacrificiis, tùm signis cœlestibus clarè perspi-
‘ citur, atque etiam ipse animadvertis. Nam hæc te deditâ
‘ operâ equidem edocui, partim nè per alios interpretes De-
‘ orum consilia perciperes, sed ipse cognosceres ea, cùm
‘ adspiciendo, tùm audiendo, quæ oculis & auribus perci-
Ad p. 23 ‘ piuntur, & ab hariolis non penderes, qui te, si vellent,
‘ decipere possent, indicatis aliis, quàm quæ divinitùs sig-
‘ nificarentur: partim nè,si quando careres hariolo,quid de
‘ signis divinis statuendum esset, ambigeres; sed animad-
‘ vertendo per divinationem, quæ divinitùs tibi consule-
‘ rentur, eisdem obtemperares. *Et Cyrus*; Equidem, mi
‘ pater, *inquit*, ut Dii propitii consulere nobis velint, pro
‘ virili meâ id, quod mones, procurare non desinam. Et-
‘ enim audire aliquando ex te memini, non abs te illum &

' à Diis & ab hominibus aliquid facilius impetrare, qui
' non anguſtis in rebus aduletur, ſed fortunâ maximè proſ-
' perâ, maximè Deorum meminerit. Aiebas & amicorum *Rebus*
' curam eodem modo habendam. Ergò jam, *inquit*, liben- *ſecun-*
' tiùs Deos accedis imploraturus, fili, propter ſtudia in eis *ma-*
' colendis tua: & futurum etiam ſperas, ut magis ea quæ *ximè*
' petieris, impetres: quando ſic tibi conſcius eſſe videris, *Deus*
' ut qui nunquam in eorum cultu negligens fueris. Omni- *implo-*
' no, mi pater, *reſpondit Cyrus*, ſic adfectus ſum, ut me Diis *randus.*
' charum eſſe ſperem. Quid autem? mi fili, *ſubjecit Cam-*
' *byſes*, eorúmne meminiſti, de quibus inter nos aliquando
' convenit? nimirum ea, quæ Dii largiti ſunt rectiùs ab
' hominibus geri, qui didicerint, quàm ab imperitis: &
' eoſdem laborando plus effecturos, quàm ſi otioſi ſint: &
' ſecuram adhibeant, ſecuriùs acturos; quàm ſi negligen-
' ter ſe gerant. Adeóque nobis videbatur, ita peti à Diis
' oportere bona, ſi tales nos exhibeamus, quales eſſe con-
' venit. Memini profectò, *inquit Cyrus*, hæc ex te audire,
' atque illi ſermoni tuo adſentiri me neceſſe erat. Etiam
' hoc addere te memini, nè fas quidam eſſe à Diis petere,
' ut equeſtri prælio victoriam adipiſcantur, qui rem eque-
' ſtrem non didicerint: nec ut ſagittandi rudes, ejuſdem artis
' peritos ſagittando ſuperent: nec ut gubernandi rudes op-
' tent, naves à ſe gubernando ſervari: nec quiſemina ſpar-
' gere neglexerint, optent bonum ſibi frumentum naſci: nec
' ut ſalutem petant, qui ſibimet in bello non caveant. Hæc
' enim omnia contra leges divinas eſſe. Qui autem optarent *Ad p. 29*
' ea, quæ non fas ſit, illos aiebas meritò ſic apud Deos nihil
' impetrare, ut qui petunt iniqua, repulſam apud homines
' ferunt. An verò & eorum, mi fili, *ait*, oblitus es, quæ
' aliquando inter nos argumentando concludebamus? Sat
' magnum hoc ſcilicet, ac præclarum hominis opus eſſe, ſi
' perficere ſtudio ſuo poſſit, ut & cum laude vir bonus eva-
' dat & ut tàm ipſi, quàm familiæ rerum copia neceſſaria-
' rum ſuppetat. Jam verò quum hoc tanti fieri mereatur, *Quan-*
' etiam ſcire hominibus aliis præeſſe, ut res neceſſarias om- *ta res*
' nes affatim habeant, & univerſi tales ſint quales eſſe con- *ſit rectè*
' venit; id nobis ſanè quiddam admiratione quoque dignum *cum imp-*
' eſſe videbatur. Profectò memini, mi pater, *ait*, hoc quo- *perio*
' que te dicere. Itaque mihi tunc idem, quod tibi, videba- *eſſe.*
' tur: ingens & arduum opus eſſe, rectè imperare. Ac nunc
' etiam eadem in ſententiâ perſiſto, quum ipſum imperandi
' munus apud animum conſidero. Quum verò ad alios re-
' ſpiciens, quomodo illi ſe in imperio gerant, & quales eos
' adverſarios habituri ſimus, cogito; per mihi turpe videtur,

huju-

‘ hujuſmodi quoſdam formidare, ac non ad pugnandum ad-
‘ verſùs eos progredi : quos equidem animadverto, vel ab
‘ amicis hiſce noſtris initio facto, hâc eſſe in ſententiâ,
‘ ut qui principem oportere ſtatuant à ſibi ſubjectis in eo dif-
‘ ferre, ut ſumptuoſiùs cœnet, domi plus auri habeat, diu-
‘ tiùs dormiat, omnino minore cum moleſtiâ laboréque
Falſa de principis ac ſubditorum diſcrimine opinio. ‘ degat, quàm ſubditi. Ego autem ſic arbitror, non deſi-
‘ dis vitæ ratione præſtare ſubditis debere principem: ſed
‘ alacri ſtudio rebus eorum proſpiciendo, ac laboribus to-
‘ lerandis. Verùm, mi fili, *ait Cambyſes*, ſunt quædam, in
‘ quibus non adversùs homines certamen eſt, ſed cum ipſis
‘ rebus quas idoneè ſuperare per eſt difficile. Ne longè
‘ abeamus, ſcis brevi finem habiturum imperium tuum, ſi
‘ commeatu exercitus careat. Atqui hæc, *ait Cyrus*, exhi-
Imperatoris cura in procurandis exercitui neceſſariis ‘ bituram ſe noſtris, pater, hinc proficiſcentibus Cyaxares
‘ dicet, quotquot illi fuerint. Siccine igitur, *inquit*, ite
‘ ingrederis, fili, Cyaxaris opibus hiſce fretus? Verò, re-
‘ ſpondit *Cyrus*. Quid autem? *ſubjecit ille*, noſtine quantæ
‘ opes ejus ſint? Minimè profectò, *inquit Cyrus*. Et his ta-
‘ men ignotis & incertis fretus es? quòd autem tibi mul-
‘ tis erit opus, atque etiam modò magnos ſumptus alios fa-
Ad p. 30 ‘ ciendos eſſe, non intelligis? Intelligo, *inquit Cyrus*. Quòd
‘ ſi ergò vel ſumptos eum deſtituat, vel etiam ſciens fallat,
‘ quomodo comparatæ tibi res exercitûs erunt? nimirum
‘ non benè. Tu verò, mi pater, *ſubjecit Cyrus*; ſi quam pa-
‘ randæ copiæ rationem perſpicis, quæ à me ſit expectan-
‘ da, eam mihi, dum adhuc in regione pacatâ ſumus, ex-
‘ ponito. Quæris, fili, ex me, *ait*, ecqua poſſit abs te pro-
De ratione conficiundæ pro exercitu pecuniæ ‘ ficiſci copiæ parandæ ratio. At quem probabilius eſt ejus
‘ parandæ modum invenire poſſe, quàm illum, cui vires ſunt
‘ Tu verò cum iis pedeſtribus copiis hinc diſcedis, cum
‘ quibus, ſat ſcio, longè majores alias non commutare
‘ Equitatûs autem Medici, qui præſtantiſſimus eſt, auxilia
‘ tecum habebis. Quam ergo nationem ſuitimam puta
‘ haud obſecuturam vobis, & gratificandi ſtudio, & damni
‘ metù? Quæ quidem tibi communiter unâ cum Cyaxare
‘ conſideranda veniunt, nè unquam vos aliquid rerum neceſ-
‘ ſariarum deficiat. Quinetiam uſus & conſuetudinis cau
‘ sâ redituum excogitari copia debet. Hoc verò maxi
‘ mè omnium mihi memineris, non expectandum eſſe, u
‘ rerum neceſſariarum copiam tunc pares, quum ipſa t
‘ neceſſitas urgebit: ſed quum maximè rebus omnibus abu
‘ dabis, tunc ante inopiam acceſſionis rationem aliquam
‘ peries. Nam & faciliùs conſequêris ab illis à quibus p
‘ tes, quum nequaquam egere videberis; & tui milites
q

'quo te culpent, non habebunt. Quæ res efficiet, ut & aliis magis te reverituri sint, & obsequentiores in rerum necessariarum copiâ milites sis habiturus, si quando exercitus operâ vel juvare aliquos vel lædere volueris: atque adeò scire debes magis ad persuadendum idoneâ te usurum oratione, quum maximè demonstrare poteris, tibi & ad juvandum, & ad lædendum, satis virium esse. *Et Cyrus:* Quum aliis de caussis, *inquit*, præclarè mihi hæc omnia, mi pater, differere videris: tum etiam, quòdquæ modò milites acceperunt, eorum nomine mihi nemo gratiam sit habiturus: quippe qui nôrint, quibus conditionibus Cyaxares eos ad belli societatem arcessat. Quidquid autem præter illa promissa quis accipiet, id verò & honoris loco sunt ducturi; & consentaneum est, eos maximam id largienti gratiam habituros. Jam si copias quis habeat, quarum operâ vel beneficia in amicos conferens, vicissim ab eis ipse commodum aliquod capere possit; vel conari queat, ut hostibus, si quos habet, ereptum aliquid sui juris efficiat; hunc deinde negligentem esse in adquirendo, an minùs turpe putas, atque si is cui & fundi sint, & ad eos colendos servi, nihilominus solum incultum nulli esse usui sinat? Itaque sic de me sentias velim, *ait*, nunquam me in rebus militi necessariis communi solertiâ quærendis & conficiendis, nec in sociorum regione, nec in hostium negligentem futurum. Quid verò, mi fili, *subjecit pater*, an & quorundam aliorum, quæ necessariò nobis aliquando videbantur, negligenda non esse, meministi? Memini quidem certè, *ait*, quando ad te argenti petendi caussâ veniebam, quod ei persolverem, qui se disciplinâ imperatoriâ me instituisse profitebatur. Tu verò simul id mihi numerans hoc quodam modo me interrogabas. Num vir hic, fili, cui mercedem adfers, inter imperatoriæ rei præcepta etiam administrationis domesticæ mentionem fecit? Nihilo certè minùs militi rebus ad victum necessariis, quàm familiæ domesticæ opus est. Ibi quum ego fassus id quod res erat, negâssem ab illo quidquam me de hoc admonitum esse; rursum quærebas, ecquid de bonâ valetudine corporisq; robore differuisset, utì de quibus imperatorem, non secus ac de imperatorio munere suo, sollicitum esse oporteat. Hoc etiam quum negâssem, rursum rogabas, ecquam me rationem procurandi docuisset, ut socii qualibet in parte rei militaris quàm præstantissimi evadant. Id quoque me negante, denuo quærebas, ecquid doctrinæ mihi tradidisset, quo pacto in militum animis prompta quædam alacritas excitari possit; quum diceres prorsus inter alacritatem

Fortasse

Adp. 31 Turpe habere exercitum, & necessaria comparare non posse.

Congeries præceptorum rei imperatoriæ.

‘ critatem animi, & abjectionem, rebus in omnibus, dis-
‘ crimen esse maximum. Ubi hoc etiam abnuissem, explo-
‘ rabas tu rursum, ecquid docuisset, quo effici maximè pos-
‘ sit, ut exercitus dicto sit audiens. De quo quum prorsus
‘ ab illo nihil esse dictum pateret, denique me interroga-
‘ bas, quid tandem docendo, disciplinam Imperatoriam se
‘ mihi tradidisse diceret? Atque ibi quum ego responderem,
‘ exercitûs instruendi rationes ab eo mihi commonstratas:
‘ subrisisti tu quidem, ac mihi singula ista proponendo, per-
‘ currebas. Quid instruendi exercitûs ratio ad artem impe-
‘ ratoriam profuerit, absque rebus ad victum necessariis?
‘ quid absque firmâ valetudine? quid absque illarum artium
‘ scientiâ, quæ ad belli usum inventæ sunt? quid absque
‘ obedientiâ? Quúmque adeò perspicuum mihi feciſſes, ra-
‘ tionē aciei struendæ exiguam numeris imperatorii partem
‘ esse, atque ego te rogâssem, ecquid horum abs te mihi tra-
Adſ. 32 ‘ di posset: mandabas, ut irem, ac illis cum viris differe-
‘ rem, qui imperatoriæ rei periti haberentur, déque ipsis
‘ percontarer, quo pacto hæc singula fierent. Ex eo tempore
‘ illorum ego consuetudine sum usus, quos cognitione ha-
‘ rum rerum imprimis excellere audiebam. Ac de victu qui-
‘ dem, persuasum mihi est, satis id futurum, quòd Cyaxa-
‘ res nobis sit præbiturus: de bonâ verò valetudine, quòd
‘ audirem & viderem, tùm civitates eas quæ hujus indi-
‘ gent, medicos, adscisceré; tùm imperatores ad usum mi-
‘ litum medicos secum sumere; itidem mihi postquam mu-
‘ nus hoc mandatum fuit, statim hæc animo cura insedit:
‘ & existimo equidem, mi pater, *ait*, viros me artis medicæ
‘ admodum gnaros mecum habere. *Ad quæ pater*: Hi verò
‘ medici de quibus tu, fili, loqueris, *inquit*, quemadmodum
‘ sunt vestium laceratarum sarcinatores quidam, ità & ipsi
‘ hominibus medentur, postquam in morbos inciderunt. At
‘ tua valetudinis bonæ cura præclarior erit, qui operam da-
‘ bis, nè prorsus in morbos exercitus incidat. Et quânam
‘ viâ, mi pater, incedens, *inquit*, hoc præstare potero?
‘ Nimirum si diutius eodem loco sis mansurus, primùm
‘ negligendum tibi non erit, ut castra in regione salubri
‘ loces: quod quidem facilè assequêris, si curæ tibi fuerit.
‘ Quippe nunquam homines loqui desinunt tàm de morbi-
‘ feris, quàm salubribus locis. Utrisque testes adsunt evi-
‘ dentes, nimirum ipsa corpora, & ipsi colores. Deinde
‘ regiones considerari non satis est, sed in memoriam tibi
‘ revocare debes, quo pacto studeas ipse tuimet, curam ge-
‘ rere quò rectè valeas. *Et Cyrus*: Primùm operam do, *in-*
‘ *quit*, nè unquam nimiùm me repleam, quum id gravare
‘ soleat.

' ſoleat. Deinde quæ ingeſta ſunt, laborando digero: quâ
' re fieri equidem exiſtimo, ut & valetudine bonâ diutiùs
' utar, & robur aliquod etiam mihi accedat. Eadem ergò
' cura, *reſpondit pater*, & aliis erit adhibenda. Num verò,
' *ſubjecit Cyrus*, otium militibus ſuppetet, mi pater, ad ex-
' ercenda corpora? Imò, *inquit*, non otium erit modò, ſed
' etiam neceſſitas id poſtulabit. Nam exercitus qui offici-
' um facturus ſit, nunquam deſinat neceſſe eſt vel hoſtibus
' detrimenta, vel ſibi commoda quædam adferre. *Difficile*
' *eſt enim*, Fili, *vel unum hominem otioſum alere; multò etiam*
' *difficilius, familiam totam; omnium verò difficillimum, exer-*
' *citum alere otioſum.* Plurima ſunt enim in exercitu, quæ *Ad p. 23*
' paſcuntur, & à minimis initium faciundo, quæ nacta fu-
' erint, largiſſimè prodigunt. Ideiro nunquam exercitum
' convenit eſſe otioſum. Dicis tu, mi pater, *inquit*, ut
' mihi quidem videtur, perinde ac iners agricola nulli
' uſui ſit, ità & imperatorem otioſum ac deſidem nulli uſui.
' At imperatorem induſtrium polliceor equidem, *ait*, niſi
' quis Deus obſtet, id perfecturum, ut rebus neceſſariis
' milites abundent, & eorum corpora quàm optimè affecta
' ſint. Enimverò quod exercitia quæque, mi pater, rerum
' bellicarum attinet, equidem arbitror, ſi quis certamina
' quædam ſingulis indicat, & præmia proponat, eum ma-
' ximè conſecuturum, ut quâvis in harum parte, ſi quando
' uſus poſcat, & exercitatos & præparatos habeat. Re-
' ctiſſimè dicis, fili, *ait*. Nam hoc ſi feceris, planè futu-
' rum ſcias, ut ordines militares tanquam choros Muſicos
' in iis occupatos ſpectes, quæ officii ratio poſtulat. Ad
' efficiundos autem milites promptos & alacres, *inquit Cy-*
' *rus*, nihil mihi magis idoneam videtur eſſe, quàm bonas
' in animis hominum ſpes excitare poſſe. Verùm, *ſubjecit*
' *ille*, hoc ejuſmodi eſt, fili, atque ſi quis inter venandum
' eâdem voce canes inclamet, quâ, quum feram videt, uti-
' tur. Nam primùm, ſat ſcio alacriter obediunt: ſin fre-
' quenter fallantur, tandem nè tum quidem obſequuntur,
' ubi quis verè viſâ belluâ clamat. Sic etiam de ſpe ſta-
' tues, ſi ſæpius quis injectâ bonorum expectatione fallat,
' hunc ad extremum fidem non merituram, etiam quum
' veram ſpem pollicebitur. Nimirum quæ certò quis, fili,
' comperta non habuerit, ea nè dicat ipſemet, caveri debet:
' ſed conficere, quod volet, poterit, ſi nonnunquam alii
' rem proferant. Suam verò incitationem imperator ad
' pericula maxima reſervare fidei majoris cauſſâ debet.
' Profectò, *inquit Cyrus*, rectè mihi dicere videris, ac mihi
' ſic magis arridet. Verùm quo pacto ſit efficiendum, ut
' milites pareant, ignorare, mi pater, [illegible] me ar-
' bitror.

Adp. 34 ‘ bitror. Nam ad hoc ſtatim à puero tu me condocefacie-
‘ bas, cùm tibi me obtemperare cogeres: deinde magiſtris
‘ me tradidiſti, qui & ipſi idem hoc agebant. Quum verò
‘ jam inter ephebos verſabar, præfectus noſter in hoc ipſum
‘ curam acrem impendebat. Denique leges pleraſque hæc
‘ duo maximè docere arbitror, nimirum imperare, & ſub
‘ imperio eſſe. Quapropter equidem de his cogitans, ani-
‘ madvertere videor, in omnibus illam exhortationem ad
‘ efficiundum, ut pareatur, plurimùm valere, ſi is, qui di-
‘ cto audiens eſt, laudeturac honore adficiatur: contumax
‘ autem & ignominiâ notetur, & puniatur. Hæc via, mi
‘ fili, *ait pater*, eò pertinet, ut coactus quis pareat. Verùm
‘ ad id, quod hoc longè potius eſt, ut homines ultro pa-
‘ reant, alia quædam eſt via magis compendiaria. *Homi-*
‘ *nes enim ei, quem arbitrantur de commodis ſuis prudentiùs ſe-*
‘ *ipſis diſpicere, perquam lubenter parent.* Atque hoc ità ſe
‘ habere, cùm in multis aliis, tùm in ægrotantibus ani-
‘ madvertere licet, qui perquam cupidè arceſſiunt id præ-
‘ cepturos, quod fieri oporteat: itidémque in mari, ubi ve-
‘ ctores perquam cupidè gubernatoribus obſequuntur. Etiam
‘ plerique ab iis, quibus exiſtimant, itinera notiora, quàm
‘ ſibi, nè diſcedant, totis viribus enituntur. Quum autem
‘ futuram putant, utì ex obedientiâ detrimenti aliquid ca-
‘ piant: tum verò nec ſuppliciis admodum cedere, nec ex-
‘ citari largitionibus volunt. Neque enim munera ſuo cum
‘ damno quiſquam admittit. Dicis tu, mi pater, *ait*, nihil
‘ ad hoc, ut ſuo ſubjectos imperio quis obſequentes habeat,
‘ efficacius eſſe, quàm ut eis prudentior exiſtimetur. Dico
‘ id quidem, *inquit*. At quo pacto, mi pater, poſſit ali-
‘ quis opinionem ejuſmodi de ſe quamprimum exhibere?
‘ Nulla eſt, fili, via magis compendiaria quàm ut quibus
‘ in rebus prudens videri volueris, in iis reapſe prudens
‘ ſis. Quòd ſi hæc ſingulatim conſideres, vera me dicere
‘ intelliges. Nam ſi vel bonus agricola videri velis, vel
‘ eques, vel medicus, vel tibicen bonus, vel aliud quid-
‘ piam, quum non ſis: quàm multa tibi ſtruenda ſint, ut
‘ talis videare, cogita. Et ſi maximè perſuadendo plero-
‘ que impuleris ad te laudandum, ut hanc de te opinionem
‘ excites, jamque præclaros adparatus ad horum quælibet
‘ habeas: tamen & tunc eris impoſtor, & paullò poſt re-
‘ darguêris, ubi periculum faciendum fuerit, & præte-
‘ reà vanus videberis. At quâ ratione poſſit aliquis ejus
‘ quòd in poſterum è re futurum ſit, prudentiam reve-
Adp. 35 ‘ rà conſequi? Nimirum ea, fili, ſi quæcunque diſcend
‘ cognoſci poſſint, didicerit; quemadmodum tu aciei ſtruen
‘ dæ rationes didiciſti. Quæcunque verò ſub diſciplina
‘ non

' non cadunt, neque providentiâ humanâ prospici possunt;
' de his si per divinationem Deos consulueris, prudentior
' reliquis eris: præsertim si quod factu melius esse cogno-
' veris, id operam des, ut fiat. Nam quod ex usu sit procu-
' rare prudentioris est viri, quàm negligere. Jam ut ali-
' quis à sibi subditis diligatur, quod ego maximum arbi-
' tror, ad hoc planum est eâdem perveniri viâ, quâ utendum
' est illi, qui ab amicis diligi cupiat. Dandam enim operam
' puto, ut illustris sit beneficentiâ. Sed hoc difficile est,
' fili, semper eos quos velis adficere beneficiis posse. Ut
' autem secundis eorum rebus unà gaudere videaris, & ad-
' versis unà dolere, & cupiditatem sublevandi eorum inopi-
' am præ te ferre, & sollicitudinem metûs, nè quâ in re aber-
' rent, & studium providendi nè detrimentum accipiant; in
' his scilicet adnitendum magis est, ut eis adsis. Jam verò
' in rebus agendis, si per æstatem gerendæ sint, solem impe-
' rator in omnium oculis perpeti supra cæteros debet: per
' hyemen, frigus: quum laborandum est, labores. Nam
' hæc omnia nonnihil adferunt momenti ad subjectorum
' amorem conciliandum. Ais tu, mi pater, *inquit*, etiam
' imperatorem oportere ad omnia sibi subjectis laborum
' tolerantiorem esse? Equidem aio, *respondit*. Tu tamen bono *Locus à*
' sis animo, fili. Scito enim, labores eosdem similibus cor- *Cicero-*
' poribus imperatoris ac gregarii militis, æquè graves non *ne ver-*
' esse, quòd ipse honos labores leviores faciat imperatori; *sus in*
' & quòd intelligat in oculis hominum esse, quidquid ipse *disputa-*
' faciat. Ubi verò, mi pater, jam necessariis à rebus in- *tatione*
' structi milites erunt, ubi rectè valebunt, ubi labores per- *Tuscu-*
' ferre poterunt, ubi bellicis artibus exercitati erunt, ubi *lana* 2.
' etiam ambitiosè viri fortes videri cupient, ubi denique
' facere imperata, quàm detrectare, jucundius ipsis erit: *Ad p.* 36
' nónne tum, pater, sapere quis tibi videretur, sic cum hoste
' quamprimum confligere vellet? Quidni, *inquit*? si qui-
' dem ipse meliori conditione sit futurus. Sin autem, quantò
' equidem & meipsum, & meos præstare censerem, tantò
' majori cautione uterer: quemadmodum & alia, quæ ma-
' ximi pretii ducimus, ut quàm maximè in tuto sint, operam
' damus. Verùm, mi pater, esse meliori, quàm hostes, con-
' ditione quo pacto quis possit? Profectò, fili, non de re vi-
' li neque simplici rogas. Nam scire debes eum, qui præ-
' stiturus hoc sit: & insidiatorem esse oportere, & mentis
' occultatorem suæ, & fraudulentum, & veteratorem, & fu-
' rem, & raptorem, & quâvis in re hoste superiorem. *Et*
' *Cyrus ad ea videns*, Deus bone, *ait*, qualem esse me virum,
' pater, oportere dicis? Qualis, *inquit*, si fueris, fili, &
' justissimus sis, & legum observantissimus. At quì fit, *ait*,

' ut

‘ ut nos, quum pueri & ephebi essemus, his contraria docu-
‘ eritis? Imò, *inquit*, etiam nunc profectò; nimirum erga
‘ amicos & cives. Verùm an non meministi, pleraſque vos
‘ didiciſſe nequitias, ut hoſtes lædere poſſitis? Non equi-
‘ dem, mi pater, *inquit*. Cur ergò, *ſubjecit ille*, ſagittis ferire
‘ diſcebatis? cur vibrare jacula? cur ſues agreſtes & reti-
‘ bus & foveis capere? cur cervos pedicis & plagis? cur
‘ & cum leonibus, & urſis, & pardis, non æquo marte con-
‘ grediebamini; ſed ita ſemper adverſus haſce feras certare
‘ conabamini, ut conditione vos meliori eſſetis? An non
‘ animadvertis, hæc omnia nihil aliud, quàm nequitias,
‘ deceptiones, fraudes melioris conditionis captationes eſſe?
‘ Sunt profectò, *inquit Cyrus*, ſed adversùs feras. Hominem
‘ verò quemquam ſi duntaxat velle decipere viderer, ad-
‘ modum vapulare memini. Nimirum, *ait pater*, neque vos
‘ ſagittis hominem, ut arbitror, neque jaculo ferire ſineba-
‘ mus: ſed petere docebamus ſcopum, non id quidem, ut
‘ in præſens noceretis amicis: ſed ut tempore belli, etiam
‘ in homines ictum dirigere poſſetis. Itidem fallaciis
Ad p. 37 ‘ utendi, & meliori aliquà conditione potiundi rationem
‘ vobis tradidimus, non in hominibus, ſed feris: nec his
‘ quidem ut amicos læderitis, ſed nè tempore belli rudes
‘ horum & inexercitati eſſetis. At enim, mi pater, *inquit*,
‘ ſi utraque ſcitu ſunt utilia, tàm bene, quàm malè homi-
‘ nibus facere: etiam utraque in hominibus erant docenda.
De magiſtro qui bona & mala docebat. ‘ Sanè fertur, *ait pater*, majorum noſtrorum memoriâ, fili,
‘ quendam puerorum magiſtrum fuiſſe, qui & injuſtitiam
‘ pueros doceret, quemadmodum tu quoque jubes, & juſti-
‘ tiam: non mentiri, & mentiri; non fallere, & fallere;
‘ non calumniari, & calumniari; non præripere commo-
‘ dum aliquod aliis, & præripere. Diſtinguebat etiam
‘ quænam horum in amicos, quæ in hoſtes patrari opor-
‘ teret. Atque adeò progreſſus ulteriùs, juſtum eſſe do-
‘ cebat, amicos fallere cum bono ipſorum, & furto res ami-
‘ corum ſubtrahere cum bono ipſorum. Hæc qui doceba-
‘ etiam pueros ad ea inter ſe faciunda, exercuerit neceſſ
‘ eſt; Itidem ut in luctâ circumveniendi rationem tra-
‘ dere Græcos aiunt, atque etiam exercere pueros, ut in
‘ ter ſe hoc facere poſſint. Itaque quum nonnulli à natur
‘ eſſent ingenioſi ad ſcitè decipiendum, & ſcitè præripi
‘ endum aliquid aliis, ac fortaſſis ad lucrandi quoque ſtu
‘ dium inepti non eſſent: nec ab amicis quidem abſtinebant
‘ quò minùs eis aliquid præripere conarentur. Quapropte
‘ edictum indè factum eſt, quo nunc etiam utimur, ſimpli
‘ citer eſſe docendos pueros, quemadmodum ſervos doce
‘ mus erga nos, veraces eſſe, non fallaciis uti, nec furari
‘ nec

' nec aliquid præripere. Si quid adversùs hæc facerent, ut
' castigarentur: quò nimirum cives, hoc more condoce-
' facti, mansuetiores existerent. At postquam ad eam ætatem
' perveniissent, quæ jam tua est, tunc eis, & belli jura tutò
' tradi posse putabant. Non enim ampliùs exorbitaturi vi-
' demini, ut in cives feros evadatis, qui sic educati estis unà,
' ut mutuò vos revereamini. Ità de venereis etiam rebus
' ad valdè juvenes verba non facimus nè accedente ad ve-
' hementem in eis libidinem levitate immodicè huic libi- *Adp.38*
' dini suæ indulgeant. Sic est, profectò *respondit Cyrus*. Qua-
' propter me, ceu tardiùs accedentem ad discendum rationes
' illas præripiendi quasdam commoditates, docere siquid ha-
' bes, nè recusato; quò meliorem meam, quàm hostium sit,
' conditionem efficiam. Igitur enitere. *subjecit pater*, quan- *Strata-*
' tùm potes; ut cum tuis instructis, hostes non instructos *gema-*
' deprehendas: cum armatis, inermes; cum vigilantibus, *tum va-*
' dormientes; conspectos abs te, quum ipsi te non viderint; *ria ra-*
' atque etiam ut locorum difficultatibus impeditos ipse *tiones.*
' constitutus in loco munito excipias. At quî fieri poterint,
' *inquit*, mi pater, ut aliquis hostes in hujusmodi erroribus
' deprehendat? Quia enim, fili, multa talia cùm vobis, tum
' hostibus accidere necesse est. Nam utrisque victûs expe-
' dienda ratio est, somnus utrisque capiendus, & tempore
' matutino ad naturæ necessaria propè simul universis est se-
' cedendum & itineribus, qualia fuerint, talibus utendum est
' necessariò. Quæ omnia consideranda tibi sunt, ut ubi
' maximè vos imbecilles animadverteris, ibi summâ cau-
' tione utatis: ubi verò posse senseris hostes opprimi facil-
' limè, ibi potissimùm eos adgrediare. Verùm an duntaxat
' in his, *inquit Cyrus*, meliori esse conditione licet, an etiam
' in quibusdam aliis? Imò [in aliis] multò magis, *inquit*,
' fili. Nam in his prope universi cautiones accuratas adhi-
' bent, uti quibus esse sibi opus intelligant. Qui au-
' tem fallunt hostes, possunt eos vel injectâ fiduciâ in-
' cautos opprimere: vel concessâ insequendi se facul-
' tate, perturbare ipsorum ordines; vel simulatione fu-
' gæ adductos ad difficilia loca, invadere. Oportet verò
' te, fili, qui hæc omnia discendo cognoscere cupis non iis
' duntaxat uti quæ ab aliis didiceris: sed etiam de inge-
' nio tuo quasdam adversùs hostem molitiones excogitare;
' quemadmodum & Musici non iis tantùm quos didicêre,
' modis utuntur; sed alios etiam novos facere studeant. Ac
' quæ nova sunt, & ipso quasi in flore vehementer illa qui-
' dem in Musicis quoque probantur: Verùm multò magis
' in rebus bellicis novæ machinationes laudem merentur:

' quip-

Ad p. 39 ‘ quippe quæ hoſtem decipere faciliùs poſſint. Quod ſi tu,
‘ fili, nihil aliud in homines transferas, quàm eas ipſas mo-
‘ litiones, quas adversùs minutas admodum beſtias exco-
‘ gitare ſolebas; non te plurimùm in rationibus, quibus
‘ hoſte ſuperior evadas, inveniendis profecturum exiſtimas?
‘ Tu hyeme ſæviſſimâ noctu ſurgens, aucupatum ibas: &
‘ priuſquam aves ſe commoverent, jam eis erant abs te pa-
‘ rata retia, jam area verſa non verſæ ſimilis erat. Præte-
‘ reà quædam aves abs te ſic erant edoctæ, ut tuis quidem
‘ illæ commodis ſervirent; ſui verò generis aves in fraudem
‘ pellicerent. Ipſe in inſidiis ita te abdebas ut illas tu cer-
‘ neres ab illis cerni non poſſes. Etiam ſtudiosè dabas o-
‘ peram ut aves priùs trahendo anteverteres, quàm fugerent.
‘ Rurſum adversùs leporem, quòd is in caligine paſtum
‘ quærat, interdiu verò fugâ ſibi conſulat, canes alebas, qui
‘ odoratu eum veſtigarent. Et quia repertus celeriter in fu-
‘ gam ſe conjiceret, idcirco canes alios habebas ad hoc in-
‘ ſtitutos, ut è veſtigiis eum inſequendo caperent. Quòd ſi
‘ horum quoque canum vim lepores evaſiſſent, indagabas
‘ eorum vias, & ad quæ loca potiſſimùm fugerent, in illis
‘ retia viſum fugientia tendebas; ut illapſus in ea lepus ip-
‘ ſemet in illâ fugâ concitatiore ſe indueret. Atque utì ne
‘ hinc quidem aufugeret, ſpeculatores ejus, quod accideret,
‘ conſtituebas; qui de propinquo celeriter adcurrerent. Ip-
‘ ſe à tergo clamorem ad leporem uſque partingentem tol-
‘ lens, territabas eum, ut imprividè procurrens caperetur.
‘ quia autem ab anteriori parte in inſidiis erant, facilè tu-
‘ operâ latebant, quòd abs te ſilere juſſi fuiſſent. Quam
‘ obrem, ut aiebam anteà, ſi hujuſmodi quædam adversu-
‘ homines etiam moliri volueris, equidem haud ſcio, a-
‘ ullum ex hoſtibus ſuperſtitem relicturus ſis. Quòd ſi ali-

De præliis quæ aperto Marte committuntur.

‘ quando neceſſitas obveniat, ut in planitie campeſtri, mar-
‘ aperto, armatis utriſque prælium ſit conferendum: tu-
‘ verò adjumenta, fili, quibus ſuperiores evadamus, mult-
‘ antè comparata plurimum valent. Sunt autem hæc,
‘ corpora militum probè fuerint exercita, ſi probè qua-
‘ exacuendo redditi acres animi ſit probè rei militaris art-
‘ meditatæ. Præterea neceſſe eſt hoc etiam ſcias, quoſcu-
‘ que cenſes æquum eſſe tibi parere, eos omnes exiſtimat-

Ad p. 40 ‘ ros æquum eſſe, ut tu ipſis conſulendo proſpicias. Ita-
‘ nunquam tibi deponendæ ſunt curæ, ſed providendu-
‘ noctu quid ſubjectos imperio tuo facere velis, ubi dies a-
‘ venerit: interdiu, quo pacto ſe res nocturnæ quàm opt-
‘ mè ſint habituræ. Quâ verò ratione ſit inſtruendus
‘ pugnam exercitus, qua pacto vel interdiu, vel noctu, v-

‘ p

‘ per anguſtas, vel latas, vel montuoſas vel campeſtres vi-
‘ as ducendus: quo pacto metanda caſtra, nocturnæ diur-
‘ næve excubiæ conſtituendæ, ducendus in hoſtem vel re-
‘ ducendus miles: quo pacto propter urbem hoſtilem faci-
‘ undum iter, exercitus ad murum vel adducendus, vel ab-
‘ ducendus: quo pacto vel ſaltus, vel fluvii tranſeundi: quâ
‘ ratione vel à copiis equeſtribus, vel à jaculatoribus, vel
‘ à ſagittariis cavendum: tum ſi tibi explicatum in cornua
‘ exercitum ducenti hoſtes ſe obvii oſtentant, quo pacto ſit
‘ acies eis opponenda: ſin cum phalangis in morem inſtru-
‘ ctum ducenti, ex aliâ quâvis parte hoſtes adpareant, non
‘ autem à fronte, quo pacto ducendus ſit tunc in eos miles:
‘ quâ ratione poſſit effici, ut quid hoſtes rerum agant, ſen-
‘ tias; tu quid inſtituas, prorsùs ab ipſis ignoretur: hæc
‘ igitur omnia quid ego tibi commemorem? Nam quæcun-
que comperta mihi erant, audîſti ſæpius: & cæteroquin ſi
qui harum rerum periti videbantur, eorum neminem ne-
glexiſti, nec rudis & imperitus evaſiſti. Quapropter ad *Nihil*
quælibet eventa, ut arbitror, his utendum erit, quæ tibi *non re-*
quovis tempore potiſſimùm ex uſu fore videbuntur. E- *ligosè*
tiam hæc ex me, fili, maximi ſanè momenti diſcito. Nun- *tentan-*
quam neque pro te ſolo, neque cum exercitu, ſacris non *dum.*
linatis, & contra auſpicia periculum adieris. Nam cogi-
tes velim, homines non niſi de conjecturis res gerendas ſuſ-
cipere; quum planè neſciant, unde boni ſit aliquid ipſis ex-
pectandum. Licèt hoc de iis, quæ accidere ſolent, intel-
ligas. Nam fuêre complures iique hominum opinione ſa-
pientiſſimi, qui multis autores exſtiterunt, ut bellum ad-
versùs eos moverent, à quibus illi deinde, qui perſuaderi
hoc ſibi paſſi fuerant, ſunt everſi. Multi præterea multos,
& privatos homines, & reſpublicas evexerunt; à quibus
evectis operâ ſuâ, maximis ſunt deinde malis adfecti.
Multi eos, quibus amicis uti poterant, collatis in ipſos,
& acceptis viciſſim beneficiis, quum ſervos eſſe ſuos, quàm
amicos mallent, ab iiſdem multati pœnas dedêre. Multi
vitâ jucundâ, conjunctâ cum poſſeſſione partis alicujus non
contenti, quum omnia ſuam in poteſtatem redigere cupe-
rent, illis etiam, quæ poſſidebant, exciderunt. Multi au-
rum, quod tantopere votis omnium expetitur, conſecuti;
propter hoc ipſum interierunt. Itaque humana ſapientia,
nihilo certiùs, quod optimum eſt, deligere novit; quam
ſi quis hoc agat, quod ſors obtulerit. Verùm *Dii immor-*
tales, fili, *omnia norunt, & præterita, & præſentia, & qui*
ſingulorum futurus ſit exitus. Iidem hominibus ſe conſu-
lentibus, quibus quidem propitii ſunt, quæ ſuſcipienda

Adp.36 ‘ vel non ſuſcipienda ſint, ante ſignificant. Neque verò
‘ mirandum, non omnibus ipſos velle conſulere: quando il-
‘ lorum curam gerere, quos complecti ſtudio ſuo nolint,
‘ nullâ neceſſitate coguntur.

XENOPHONTIS

Hiſtoriarum de Inſtitutione CYRI Liber Secundus.

HUjuſmodi quum inter ſe differendo, ad agri Perſici limites perveniſſent, & aquila dextra conſpecta præcederet: Deos & heroas præſides terræ Perſidis precati, ut ſe propitii benignique deducerent, fines tranſierunt. Iis autem tranſitis, quum rursùs Deos præſides Medorum regionis precati eſſent, uti ſe propitii benignique exciperent, mutuò ſe complexi, ut par erat, ad Perſas pater revertebatur, Cyrus in Mediam ad Cyaxarem pergebat. Ad quem ubi perveniſſet Medorum in regione, primùm ſe, pro more, mutuò complexi ſalutâiunt. Deinde Cyrum Cyaxares interrogat, quantum exercitum duceret. Cui Cyrus, *Triginta millia quidem*, inquit, *eorum duco, qui & antehac ſtipendiarii venire ad vos conſueverunt. Præter hos ex Æqualium ordine, qui nunquam egreſſi ſunt domo, alii quidam adventurunt.* *Quam multi?* ait Cyaxares. Et Cyrus, *Numerus ſanè te*, inquit, *quum eum audieris, non admodum delectabit: verùm hos exiſtimes velim, paucos hoſce qui Æquales adpellantur, in Perſas cæteros, quantumvis multi ſunt numero, facilè imperium obtinere. Verùm eſſne tibi his opus, an metus hic tuus manifeſtus hoſtibus non venientibus?* *Imò veniunt illi profectò*, inquit, *& multi quidem. Unde hoc conſtat? Etenim quum multi*, ait, *ita veniant, alius alio modo: tamen omnes eadem referunt. Itaque depugnandum nobis erit adversùs ipſos? Nimirum ità poſcit neceſſitas*, ait Cyaxares. *Cur ergo*, ſubjecit Cyrus, *non etiam quantæ ſint copiæ, dixiſti, ſiquidem tibi de his conſtat, tam quæ ab illis adveniunt, quàm noſtræ: ut cognitis ambabus, quo pacto quàm rectiſſimè bellum geramus, inter nos deliberetur?* *Audi verò*, inquit Cyaxares, *Lydus quidem ille Crœſus ducere perhibetur equites decies mille, cetratos & ſagittarios plures quadraginta millibus. Artamas autem, magnæ Phrygiæ princeps, equites octo millia, haſtatos cum cetratis non pauciores quadraginta millibus*

Cyrus ad Cyaxarem venit.

Homotimi apud Perſas, hoc eſt, dignitate pares.

Hostium quantæ copiæ explorandum.

Adp.37

millibus ducere fertur. Aribæus Cappadocum rex equitum ad ſex millia, ſagittarios & cetratos triginta millibus haud pauciores. Magdus Arabs equites ad decies mille currus centum, funditorum ingentem quandam copiam. De Græcis, qui Aſiam incolunt, nec dum certò conſtat ſintne ſequuturi. Gabæus cum iis, qui è Phrygiâ ſunt, propter Helleſpontum ſitâ, ſe conjuncturus dicitur: cui quidem in Cayſtri planitie ſex equitum ſint millia: cetrati decies mille. Cares tamen, & Cilices, & Paphlagones, licèt acceſſiti ſint, ſequuturi negantur. Aſſyrius autem ipſe cum & Babylon eſt, & Aſſyria reliqua, ducturus eſt, ut equidem arbitror, equites vicies mille, non pauciores: currus, ſit ſcio, non plures ducentis: peditatum autem, meo judicio, maximum; ſic enim conſuevit, quum fines noſtros invadit. Dicis tu, inquit Cyrus, hoſtium equites eſſe ad ſexagies mille, cetratorum ſagittariorúmque plures ducentis millibus. Age verò, quem tui exercitûs ais eſſe numerum? Medorum, inquit, ſunt equites plures quàm decies mille: cetrati & ſagittarii fortè noſtrâ in ditione ſexagies mille fuerint. Ab Armeniis, qui noſtri finitimi ſunt, equitum millia quatuor aderunt, peditum viginti millia. Dicis tu, inquit Cyrus, hoſtium equitatum noſtrum etiam parte tertiâ minorem eſſe, peditatum ferè dimidiâ. Quid igitur? ait Cyaxares, paucóſne Perſas arbitraris eſſe, quos ducere te dicis? Et Cyrus, Nobis verò, inquit, an præterea milite ſit opus, necne, mox deliberabimus. Tu mihi, quæ pugnæ ratio ſit ſingulorum, expone. Prope ominum, ait Cyaxares, eadem. Nam & illorum, & noſtri milites ſagittarii ſunt, ac jaculatores. Quum ergo, ſubjecit Cyrus, hujuſmodi gerendæ ſint arma, res eminùs neceſſariò gerenda erit. Ita quidem uſus di conſtulat, reſpondit Cyaxares. Et Cyrus, Erit igitur hæc, ſultatio inquit, illorum victoria, qui numero plures fuerint. Multò enim citiùs à pluribus pauci vulneribus confecti perierint, quàm plures à paucis. Si ergò ait, mi Cyre, ſic comparata res eſt, quid petere quis rectiùs poſſit, quàm ad Perſas uti mittamus eadémq; opera doceamus, calamitatem ad Perſas ipſos penetraturam, ſi Medis adverſi quid accidat, & majorem exercitum poſtulemus? At ego te prorſus hoc ſcire velim, ait Cyrus, nos multitudine hoſtes non eſſe ſuperaturos, etiamſi Perſæ univerſi veniant. Quid ergò tu melius quàm hoc ſit vides? Equidem, inquit Cyrus, ſi eſſem qui tu, quamprimum Perſis omnibus huc venientibus ejuſmodi fabricanda curarem arma, qualibus inſtructi adſunt è noſtris, qui Æquales appellantur. Ea verò ſunt, lorica circum pectus, in manu lævâ cætes, in dextrâ copis vel ſecuris. Quæ ſi paraveris, efficies, ut nobis cominus cum hoſte congredi tutiùs liceat. & ipſis futurum ſit conſultiùs fugere, quam ſubſiſtere. Ac nos quidem Perſas adversùs illos hoſtis

al. Gabæus.

Deſumma belli

Ad p. 38

collocamus, qui ſubſiſtent: quotquot autem fugerint, eos vobis & equitibus adtribuimus, ut eis nec fugere vacet, nec converti. Hoc modo quum Cyrus diſſeruiſſet, viſus eſt Cyaxari rectè dicere. Quare nullam de arceſſendis pluribus mentionem faciebat ampliùs, ſed arma, de quibus modo dictum, parabat. Ea propè jam perfecta quum eſſent, aderant Æquales Perſarum cum illo, qui à Perſis mittebatur, exercitu.

Cyri ad homotimos oratio.

2. Ibi tum Cyrus ad eos convocatos, hæc feciſſe verba perhibetur. *Ego vos quidem, amici, cum ſic & armatos, & animis paratos viderem, ut qui manus cum hoſte conſerturi eſſetis; Perſas verò, qui nos ſequuntur, ejuſmodi armis inſtructos animadverterem, ut in hoſtem pugnare, niſi ab eo quàm longiſſimè collocati, non poſſent: veritus ſum, nè ſi pauci conſiſteretis, & ſoli abſque prælii ſociis magnam in hoſtium multitudinem incideretis, adverſi quid vobis eveniret. Jam verò & corpora virorum haud contemnenda vobiſcum adducentes adeſſis, & illis arma veſtris ſimilia futura ſunt. Ut autem eorum animi exacuantur, ea ſcilicet noſtræ partes erunt.* Eſt enim ejus, qui cum imperio eſt, ut non modò vir ipſe fortis ſit: ſed etiam ſtudioſè efficiat, ut illi, quibus præeſt, longè optimi evadant.

Cujuſdam ex homotimis oratio.

3. Hæc quum Cyrus dixiſſet, gaviſi ſunt omnes; quòd ſe plures habituros in pugnâ ſocios arbitrarentur. Unus autem ex eis in hunc modum loquutus eſt. *Equidem fortaſſe mira quædam proferre videbor, qui Cyro conſilium dare velim, ut pro nobis verba tum faciat, quum arma ſunt acceptari, qui nobiſcum in hoſtem pugnaturi ſunt. Verùm animadvertere videor, eorum orationes, quibus & ad beneficium præſtandum, & ad lædendum facultas eſt maxima, plurimùm in animos audientium penetrare. Iidem ſi munera largiantur, licèt viliora ſunt iis, quæ pares homines conditionis offerunt; tamen ab accipientibus illa pluris æſtimantur. Itidem ſi modò Perſæ Cyrus cohortatus fuerit, multò gratius eis hoc futurum eſt, quàm ſi à nobis præſtetur. Et æqualium in ordinem illi cooptati, beneficium hoc ducturi ſunt longè ſolidius, ſi & à filio regis, & ab imperatore, proficiſcatur; quam ſi eodem operâ noſtrâ perveniant. Quanquam ne illa quidem abeſſe debent, quæ noſtrarum ſunt partium; ſed omnino quovis modo nobis illorum animi ſunt exacuendi. Quidquid enim illorum virtuti acceſſerit, id ære noſtrâ fuerit.*

Cyri ad milites oratio.

4. Itaq; Cyrus armis in medium propoſitis, atq; omnibus Perſarum militibus convocatis, hujuſmodi orationem habuit. *Vos quidem, Perſæ, ut orti eſtis altique nobiſcum eodem in ſolo, & ut corpora nobis nihilò deteriora noſtris ſunt: ita par eſt etiam,*

tiam, vestros animos nostris haudquaquam ignaviores esse. Atq; hujusmodi quum sitis, in patriâ tamen pari nobiscum conditione non eratis: non quòd à nobis indè repulsi sitis, sed quia vobis onus parandi victûs incumberet. Nunc & mihi, Diis bene juvantibus, erit curæ, ut ille nè desit: & facultas vobis conceditur, si quidem ità libuerit, ut tametsi nobis aliquâ in re fortè inferiores sitis: sumptis tamen ejusmodi armis qualia nostra sunt, idem nobiscum periculum adeatis: ac si quid rectè præclaréque successerit, præmia nostris paria consequamini. Hactenus quidem vos quoque sagittis & jaculis usi estis, sicut & nos: ac si fortè in his minùs quàm nos, industrii fuistis, mirum id videri non debet. Neque enim vobis ea singulari cum curâ tractandi, perinde ac nobis, otium erat. In hoc verò armorum genere nullâ re vobis potiores nos erimus. Nam lorica singulis erit apta cujusque pectori, lævâque in manu cætes quam omnes gestare consuevimus; in dextrâ gladius vel securis, quâ hostis cædendus erit, neque quidquam utendum, nisi nè quem ictus frustretur. Quid est igitur in his, quo nostrûm aliquis ab alio superetur, extra audaciam, quam non minorem par est à vobis, quàm à nobis ipsis præstari? Quid enim causæ fuerit, quamobrem vos non æquè, ac nos, victoriam (quâ boni præclaráque omnia parantur & conservantur) expetere par sit? Quî fuerit consentaneum, magis nostrâ quàm vestrâ interesse ut rerum potiamur; quod quidem unum facultates devictorum universas victoribus largitur? Tandem dixit: *Audîstis omnia, & arma ipsa cernitis: quibus si quis indiget, licèt ea capiat, nomenque professus apud cohortis præfectum, nobiscum eodem sit loco. Qui autem conditione mercenarii militis contentus est, arma ministro conscientia retineat.* Hæc Cyri verba fuerunt, quæ Persæ quum audîssent, jure se arbitrabantur omnem deinde ætatem in rerum inopiâ & egestate acturos, si ad pares labores, eadémque præmia invitati, non paruissent. Itaque omnes nomina sua professi, arma accipiunt. *Adf.40*

5. Interea verò, dum hostes adventare quidem illi dicebantur, nec dum tamen adessent; Cyrus & corpora suorum ad robur exercere nitebatur, & ordinum rationem ostendere, & ad res bellicas animos acuere. Ac primùm ab paritoribus à Cyaxare acceptis, mandabat, ut abundè militibus singulis omnia, quibus esset opus, parata suppeditarent. Quod quum ità curâssent, nihil jam militi reliquum erat, nisi rei militaris exercitatio. Videbatur enim animadvertisse sibi singulis illos in rebus effici præstantissimos, qui animum à studio rerum plurium revocantes, uni se totos darent. Quinetiam militibus ab arcûs & jaculorum exercitiis abstinere jussis, hoc reliquit, ut duntaxat instructi, gladio, cratæ, lorica, pugnarent. Itaque statim sic eorum præparavit animos, 5. *Cyrus ad summ nembelirationem suos condocefacit.*

mos, ut vel cominùs cum hoſte congrediendum ſtatuerent; vel fatendum, ſe nullius in bello momenti ſocios eſſe. Id verò fateri grave eſt illis, qui aliam nullam ob cauſſam annonas accipere ſe nôrunt, quàm utì pro illis pugnent, qui eas præbent.

6. 6. Prætereà quum in mente ei veniret, homines ad illa exercitia multò alacriores eſſe, quæ cum quibuſdam contentionibus ſuſcipiuntur: certamina militibus indixit earum rerum omnium, in quibus exerceri milites utile judicaret. Erant autem hæc quæ indicebat: Militi gregario, *præfectis ſe obedientem exhiberet, ad labores impigrum, ad ſubeunda pericula promptum, ſed ordinis tamen obſervantem, peritum rerum militarium, in armis elegantiæ ſtudioſum, & in hujuſmodi rebus omnibus laudis avidum*: Quinario, *& ut ipſi boni militis gregarii more ſe gereret, & quinionem, pro virili, talem exhiberet*: decurioni, *ut decuriam*: manipulario, *manipulum*: *itidémque* præfecto cohortis, & aliorum præfectorum unicuique, *tùm ut ipſe culpâ & reprehenſione vacaret, tùm daret operam, ut*
Ad p. 41 *conſtitutos ſuo ſub imperio duces viciſſim ſibi ſubjectos in officio continerent.*

7. 7. Præmia verò proponebat, cohortium quidem præfectis, ut qui cohortes longè optimas reddidiſſe viderentur, tribuni fierent: manipularibus autem, ut qui manipulos effeciſſe optimos viderentur, eorum in locum ſuccederent, qui fuiſſent præfecti cohortium: itidem optimi decuriones in manipulariorum, quinarii in decurionum, gregariorum militum præſtantiſſimi quinariorum in loca ſubſtituerentur. Atque omnes hi præfecti primùm hoc habebant, quòd à ſubjectis ſibi colerentur: deinde honores etiam alii, quos cuique pari erat tribui, ſequebantur. Quin & majores ipſe laude dignis oſtentabat, ſiqua ſequuturo tempore fortuna lautior adfulſiſſet. Totis etiam cohortibus, totis manipulis, decuriis, quinionibus, præmia victoriæ promiſit, ſi præfectis ſe ſuis obedientiſſimos declararent, & exercitationes demonſtratas ſummâ cum alacritate obirent. Præmia quidem erant ejuſmodi, qualia multitudini conveniunt. Atque hæc ſunt, quæ & ipſe indicebat, & in quibus ſe miles exercebat.

8. 8. Tabernacula, quod numerum attinet, tot eis inſtruxit, quot erant præfecti cohortium; magnitudine verò tanta, ſingulis ut cohortibus ſufficerent. Quælibet autem cohors militibus centum conſtabat. Atque hoc modo centuriatim in tabernaculis degebant. Exiſtimabat autem eos ad futurum certamen ex tali contubernio conſequuturos hoc commodi, quòd pari ratione ſibi annonas præberi cernerent: itaque nemo remiſſiùs agere, vel gerere ſe adverſùs hoſtem, ignavius

eo

eo prætextu poterat, quaſi minùs ipſi ſuppeditaretur. Etiam aliquid utilitatis ipſi videbantur ex contubernio ad cognoſcendum ſeſe mutuò capere. Nam ex eo, quòd ſe nôſſent inter ſe, majorem in omnibus verecundiam excitari arbitrabatur: quum ignoti qui ſunt, illorum hominum more, qui in tenebris verſantur, magis eſſe proclives ad actiones improbas videri poſſint. Itidem hujuſmodi contubernium ei multum momenti adferre videbatur ad accuratam ordinum inſtructionem. Quippe cohortium præfecti, perinde ſub ſe diſpoſitas cohortes habebant, atque ſi procederent in cohorte ſinguli; itidémque manipularii, manipulos; decuriones, decurias; quinarii, quiniones.

9. Inſtrui autem ordines accuratè, utiliſſimum ei videbatur eſſe, cùm ad id, nè perturbarentur, tùm ut perturbati citiùs redintegrari poſſent: quemadmodum & lapides & ligna, quæ coagmentanda ſunt, tametſi temerè diſjecta fuerint, facilè tamen coaptari poſſunt, ſi notas quaſdem habeant, de quibus adnoſci, quem ad locum ſingula pertineant, haud difficulter poſſit. De hoc denique convictu mutuò capturos hoc etiam commodi putabat, ut minùs ſeſe deſerere vellent; quòd videret etiam beſtias, quæ unà paſcuntur, miro ſui deſiderio teneri, ſi quis eas à ſe divellat. 9. *Adp.* 42

10. Prætereà Cyrus hoc quoque ſtudiosè curabat, nè unquam niſi priùs ſudaſſent, ad prandium cœnámve accederent. Nam vel in venationem productos ad ſudorem uſque exercebat, vel ejuſmodi ludos excogitabat, qui ſudorem ejicerent; vel ſi quid etiam ipſi fortè agendum eſſet, ità ſe ducem ad eam rem agendam præbebat, ut abſque ſudore non redirent. Hoc enim & ad perceptionem cibi gratiorem, & ad bonam valetudinem, & ad laborum tolerantiam, utile putabat. Quin ad hoc etiam conducere labores arbitrabatur, ut inter ſe manſuetiores eſſent, idque propterà, quòd etiam equi labores eoſdem ſuſtinentes, placidiùs eodem loco ſtare conſueverint. In hoſtes quidem certè reddúntur animoſiores, qui mutuò ſibi conſcii ſunt, quàm egregiè ſe ſimul exercuerint. 10.

11. Sibi autem Cyrus tabernaculum fieri curaverat, quod eorum capax eſſet, quos ad cœnam invitaſſet. Et invitabat plerumque præfectos cohortium, quos ipſi viſum eſſet opportunum. Nonnunquam & manipularios, & decuriones, & quinarios, & milites quoſdam; imo etiam interdum quiniónem totum, totam decuriam, totum manipulum, totam denique cohortem invitabat. Atque hâc invitatione ac delatione honoris utebatur, quoties cerneret aliquos ejuſmodi quid- 11.

quiddam facere, quod ab omnibus fieri vellet. Semper verò eadem tàm Cyro, quàm invitatis ad cœnam adponebantur. Etiam adparitoribus in exercitu partes æquas semper distribuendas curabat, quòd castrenses illos adparitores non minùs honore dignos existimaret, quàm caduceatores ac legatos. Nam fideles hos esse debere statuebat, rerúmque castrensium peritos, intelligentes, gnavos, celeres, impigros, formidinis expertes. Prætereà censebat Cyrus, in his adparitoribus esse illa debere, quæ optimis quibusque adsint: & sic eos consuefaciendos, nè opus ullum recusent, sed convenire sibi putent, omnia facere, quæ princeps jusserit.

12. Ac quoties quidem Cyrus cum suis eodem erat in contubernio, semper operam dabat, ut facetissimi quidem sermones injicerentur, & qui ad egregium aliquid incitarent. Itaque hunc etiam aliquando in sermonem incidit:

Adv. 43 Cujusmodi colloquia Cyri cum suis fuerint.

‘ Videntúne vobis, *inquit*, homines cæteri propterea nobis aliquantò inferiores, quòd non eâ, quâ nos, disciplinâ sunt instituti? an nullum inter nos & illos discrimen erit sive mutuis in cõngressibus, sive quum erit in hostem dimicandum? *&* *Hystaspes excipiens*, Equidem quo pacto, *ait*, adversùs hostem nostri se gesturi sint, nec dum scire possum: in familiari quidem congressu nonnulli profectò jam quoque morosi videntur. Mittebat nuper cohortibus singulis victimas Cyaxares, & pertinebant ad unumquemque nostrûm portiones de carnibus quæ circumferebantur, tres aut plures. Et coquus à me quidem exorsus, primo eas ambitu circumferebat, quum autem secundo accederet, ut circumferret; jussi eum ordiri ab ultimo, & vice versâ circumferre. Ibi tum quidam militum in mediâ coronâ discumbentium exclamans,

†*Lectio marginis sententiam hujusmodi habet: Qui jam huc arcessitus deteriora, quàm alii, capiam.*

‘ Nulla profectò, *ait*, hæc æqualitas est, si à nobis qui sumus in medio, nemo unquam incipiet. Quod ego quum audissem, molestè tuli, videri medios esse loco deteriori, ac militem ad me statim arcessivi. Paruit in hoc ille mihi perquam modestè. Quùmque ad nos pervenissent ea, quæ circumferebantur, minimæque partes relictæ nobis essent, quippe quibus ultimo loco sumendum erat, hæc ille non dissimulato dolore secum, infortunatum me, *ait*, † qui jam huc sim arcessitus. Et ego, Nè sollicitus sis, *inquam*, modò enim à nobis incipiet, ac tu primus quod maximum erit, capies. Interim [coquus] tertium circumferebat, quod solum ut circumferretur, restabat: & sumebat ille post me secundo loco. Quum autem & tertius sumsisset, visus est huic majorem sua portionem accepisse; quapropter id, quod sumserat, abjicit;

‘ velut

‘ velut aliud ſumturus. At coquus, qui hominem obſonio
‘ non egere putaret, diſcedens ; priùs circumferebat, quàm
‘ aliud ille ſumſiſſet. Ibi tum uſque adeò graviter hunc
‘ caſum tulit, ut quum abſumptum eſſet obſonium, quod
‘ acceperat, etiam reliquum ad uſum intinctus, ex pertur-
‘ batione quadam & commotione animi fortunæ iraſcentis,
‘ everteret. Id quum proximus nobis manipularius videret, *al. portando transibat.*
‘ manibus complosis ridens gaudebat. Ego verò tuſſire me
‘ ſimulabam, qui ne ipſe quidem riſum continere poſſem.
‘ Ejuſmodi, Cyre, quendam è ſociis tibi noſtris indico.
‘ Hæc quum omnes, ut par erat, riſiſſent ; alius quidam *Ad p. 44*
‘ ex cohortium præfectis, Hic quidem, *inquit*, in hominem
‘ moroſum, Cyre, quemadmodum videtur, incidit. Ego
‘ verò, quum tu nos rationes ordinum edoctos dimiſiſſes,
‘ ac juſſiſſes, uti quiſque ſuam cohortem ea doceret, quæ
‘ nos abs te didiciſſemus : & ipſe diſcedens abs te, quem-
‘ admodum facere videbam cæteros, manipulum unum eru-
‘ diebam. Quúmque loco primo ſtatuiſſem præfectum *Diſciplinæ militaris exemplum*
‘ manipularium, ac poſt hunc juvenem quendam collocâſſem,
‘ itidémque cæteros, quo quemque loco putabam diſponen-
‘ dum : ſtabam deinde ab anteriore parte, verſúſque mani-
‘ pulum reſpiciens, quum opportunum mihi viſum eſſet,
‘ progredi juſſi. Ibi tum juvenis ille progreſſus ante mani-
‘ pularium, prior incedebat. Quod ego videns, Heus tu
‘ quid agis ? *inquam*. *Et ille*, progredior, *ait*, uti jubes.
‘ Ego verò non te, *inquam*, ſolum jubebam progredi ; ſed
‘ omnes. Id ille quum audiiſſet, ad ſocios manipulares
‘ converſus, An non auditis, *ait*, jubere hunc, ut proceda-
‘ mus omnes ? Tum illi omnes manipularium prætergreſſi
‘ ad me accedebant. Quum autem manipularius eos prio-
‘ rem in locum reduceret, ſtomachabantur ; & utri paren-
‘ dum erat ? quærebant. Jam enim hic progredi jubet, il-
‘ le vetat. Hæc ego ferens æquo animo, déque integro
‘ quemque ſuo loco diſponens, nè quis ſe poſteriorum priùs
‘ commoveret edicebam, quàm anterior præcederet : adeó-
‘ que unum hoc ſpectarent omnes, ut anteriorem ſequeren-
‘ tur. Quidam verò profecturus in Perſiam, quum ad me
‘ veniret, epiſtolámque poſceret, quam ad meos perſcrip-
‘ ſeram : jubeo manipularium (is enim quò eſſet loco ſita
‘ epiſtola nôrat) currere adlatum eas literas. Ibi tum hoc
‘ currente, juvenis ille cum loricâ copidéque manipularium
‘ ſequitur, idque videns ille manipulus univerſus, unà cur-
‘ rebat : atque hoc pacto epiſtolam omnes adferunt. Sic
‘ adeò meus, *inquit*, manipulus omnia tenet accuratè, quæ
‘ abs te nobis imperata ſunt. Hic alii quidem, ut par erat,

‘ propter hoc ſatellitium epiſtolæ ridebant. *Cyrus autem*,
‘ Proh Jupiter, vóſque Dii omnes! *ait*, cujuſmodi nobis ſo-
‘ cii ſunt, quos tam facilè demereri liceat, ut multorum ex
‘ ipſis amicitia etiam exiguo conciliari obſonio queat: &
‘ qui adeò ſunt obedientes ut, priùs quàm nôrint quid impe-
‘ retur, obtemperent. Equidem qui potiùs optandi ſint,
Adp. 45 quàm hujuſmodi milites neſcio. Atque hoc modo Cyrus
ſimul ridens, milites hoſce collaudabat.

13. 13. Aderat autem fortè tum in tabernaculo quidam ex præfectis cohortium cui nomen Aglaitadas; homo, quòd mores attineret, ex numero aſperiorum. Is in hunc modum orſus, ‘ Tune, *inquit*, hos vera narrare putas, Cyre? Quid er-
‘ go, *ſubjecit Cyrus*, mentiendo quærunt? Quid aliud, *inquit*,
‘ niſi quòd riſum movere volunt? Cujus rei cauſsâ & narrant
Verbum ‘ hæc & oſtentant ſeſe. *Tum Cyrus*, Bona verba quæſo, *ait*,
ἀλαζονείας. ‘ nè hos oſtentatores adpellaveris. Quippe nomen hoc o-
Aglaitadas non rectè uſurpat. ‘ ſtentatoris imponi mihi quidem videtur iis, qui ſe ſimulant, vel eſſe ditiores, quàm ſint, vel fortiores, quique polliceantur ea ſe præſtituros, quibus ipſi præſtandis non ſufficiant: atque id tum demum, ſi pareat ipſos hæc accipiendi aliquid, & quæſtûs cauſsâ facere. Qui verò riſum aliis ſecum verſantibus neque lucri ſui, neque detrimenti audientium neque ullius adeò damni cauſsâ movent; quo pacto non urbani ac faceti juſtiùs, quàm oſtentatores adpellantur? Atque hunc in modum ſanè Cyrus eos, qui riſum moverant, defendebat. Manipularius autem ipſe facetæ illius de manipulo narrationis auctor: ‘ Nimirum
‘ Aglaitada, *inquit*, ſi ad fletum commovere te conatieſſe-
‘ mus quemadmodum nonnulli tàm carminibus, quàm ora-
‘ tionibus commenti miſerabilia quædam lacrymas ciere ni-
‘ tuntur, admodum nos reprehendiſſes: quando nunc quidem
‘ quos ipſe non ignoras, exhilarare te, non lædere velle
‘ tàm contumelioſè nos habes. Jure quidem id profectò
‘ *ait Aglaitadas*. Nam mea ſententia quiddam longè mi-
‘ noris æſtimandum efficit, qui riſum amicis excitat, quàm
‘ qui eos inducit, ut ſedentes plorent. Quod quidem à me
‘ verè dici, tu quoque reperies, ſi rectè rem exiſtimabis.
‘ Nam fletu parentes indere modeſtiam liberorum ſuorum,
‘ magiſtri puerorum animis diſciplinas honeſtas ſtudent,
‘ Leges etiam, dum eò cives adigunt, ut ſedentes plorent,
‘ ad juſtitiæ cultum eos impellunt. Illos verò, qui riſum
‘ excitant, an dicere poſſis vel corporibus aliquid adferre
‘ commodi; vel animos ad rei privatæ publicæve admi-
‘ ſtrationem magis idoneos efficere? *Hæc verò Hyſtaſpes*, A
‘ tu Aglaitada, *inquit*, ſi me audias: in hoſtes illud tan-
‘ æſtiman-

'æstimandum fidenti animo expendes, & efficere conaberis,
'ut sedentes plorent: nobis autem, amicis hisce tuis, aliquid
'risûs, vilis illius rei largieris. Nam hujus apud te mag- *Adj.* 46
'nam repositam esse copiam scio. Neque enim vel ipse
'risum expendisti, quum eo utaris, vel amicis & hos-
'pitibus, tuâ quidem sponte quòd fiat, aliquid ejus præ-
'bes. Itaque nihil prætexere potes, quò minùs risum no-
'bis impertias. *Et Aglaitadas*, Túne etiam Hystaspa, *in-*
'*quit*, ex me risum elicere conaris? *Ibi tum is, quem dixi-*
'*mus*, *manipularius*: Demens fuerit profectò, *ait*; Nam ex
'te quidem, ut arbitror, faciliùs quis ignem excusserit,
'quàm risum elicuerit. *Hic & alii, qui genium ipsius nôs-*
'*sent*, *riserunt*: *& leniter subrisit etiam Aglaitadas ipse.*
'*Quem Cyrus exhilaratum videns*, Injurius es, *inquit*, mani-
'pularie; quòd dum huic, ut rideat, persuades; hominem
'maximè serium nobis corrumpis, præsertim qui adeo
'risui sit infestus.

14. Et hæc quidem hic finem habuerunt. Chrysantas 14.
verò deinceps hujusmodi quiddam protulit. 'Mihi qui- *Chry-*
'dem, *ait*, Cyre, vósque omnes qui adestis, ad animum *santæ*
'accidit, nobiscum nonnullos pluris, minoris alios facien- *admo-*
'dos domo profectos esse. Jam si fortuna prospera fuerit, *nitio*
'omnes hi partes æquales consequi volent. At ego *nihil* *de præ-*
in rebus humanis inæqualius esse duco, *quàm fortem & igna-* *miis.*
vum æqualibus præmiis ornari. 'Fuerit igitur, *ait Cyrus*, op-
'timum profectò, referri ad exercitum, ut consulet; utrùm
'videatur, si quid de laboribus boni Deus dederit, æquales
'facere partes omnium: an consideratis cujusque factis ad
'rationem horum esse cuique constituenda præmia. Et
'quid opus est, *inquit Chrysantas*, ad exercitum de hoc
'referre potiùs, quàm edicere, ità te facturum? An non &
'certamina tu indixisti & constituisti præmia? Sed pro-
'fectò, *subjecit Cyrus*, hæc illis non sunt similia. Nam
'quæcunque hâc in expeditione adquirent, ea putabant,
'ut arbitror, futura sibi communia: imperium verò hac
'in expeditione summum fortassis etiam domestico jure
'mihi deberi existimant. Quamobrem si præfectos ego
'constituo, nihil me præter fas opinor, & æquum agere
'putant. Tu verò futurum arbitraris, *inquit Chrysantas*,
'ut vulgus omne collectum scisca, non æqualia singulis tri-
'buenda; sed præstantissimos quosque magis etiam præ cæ-
'teris cum honoribus, tum donis augendos esse? Equidem
'sic arbitror, *ait Cyrus*, tum quia vos unà mecum hæc sua-
'debitis, tum quòd turpe sit contradicere, quin is, qui &
'plurimum laboris sustinet, & plurimum Reipublicæ uti-

‘ litatis adfert, etiam maxima quæque conſequatur. Imò vel
Ad p. 47 ignaviſſimis conducere videbitur, ut arbitror, viros fortes eſſe conditione potiori. Et Cyrus quidem ipſorum etiam Æqualium cauſsâ decretum hoc fieri volebat. Nam & hos magìs ſtrenuos futuros arbitrabatur, ſi viderent, ſe quoque pro factorum ſuorum æſtimatione præmia digna conſequuturos. Quapropter ei maximè opportunum videbatur, hoc tempore de hâc re decreti faciundi cauſsâ referri, dum Æquales etiam ipſi hanc vulgi æqualitatem reformidabant. Itaque placuit pariter iis, qui tunc aderant in tabernaculo Cyri, de hoc eſſe referendum, ac debere unumquemque ſuadendis his operam navare, qui virum ſe perhiberi vellet.

15. 15. Hìc è præfectis cohortium quidam ſubridens: ‘ Equi-
‘ dem novi quendam, *inquit*, etiam mediâ de plebe, qui no-
‘ biſcum æqualitatem non ità temerè ſervandam eſſe ſuade-
‘ bit. Quemnam hunc dicis? *quærebat alius.* Eſt mihi
‘ profectò, *ait*, contubernalis quidam, qui plus aliis in
‘ omnibus habere quærit. *Tum alius*, Etiámne plus labo-
‘ rum? *interrogat.* Minimè verò, *ait:* nam hìc quidem in
‘ mendacio deprehenſus ſum. Semper enim æquo admo-
‘ dum fert animo, in laboribus, & cæteris hujuſmodi, plus
‘ alium habere, qui quidem velit. *Et Cyrus*, Ego verò
‘ ſtatuo, *inquit*, homines tales, qualem nobis hic etiam
‘ modò narrat, ſi quidem gnavum & dicto audientem habere
‘ exercitum velimus, eximendos ac removendos eſſe. Nam
‘ militum plerique mihi ſic comparati eſſe videntur, ut ſe-
‘ quantur, quacunque quis duxerit. Ducere verò, meâ
‘ quidem ſententiâ, viri fortes ac præclari conantur ad res
Alludere videtur ad Heſiodi verſus. ‘ præclaras & honeſtas; ad improbas, improbi. Atque
‘ adeò *frequenter accidit, ut homines nihili ſuam in ſententiam*
‘ *plures pertrahant, quàm virtute præditi.* Nam improbitas
‘ per voluptates in præſentia ſe offerentes procedendo, mul-
‘ tis harum operâ perſuadet, utì ſecum ſentiant. Virtus
‘ autem in ardua directò ducens non admodum efficax eſt in
‘ hominibus illicò, temeréque ſibi adjungendis: maximè ſi
‘ ſint alii, qui è diverſo ad declivem molémque viam co-
‘ hortentur. Idcirco, ſi qui ex ignaviâ laborúmque detre-
‘ ctatione ſolùm improbi ſint, eos equidem arbitror qua
‘ fucos ſumptu modò ſocios defraudare. Qui vero & ma
‘ ſunt in laboribus ſocii, & ad captandum commoda fu
‘ ſtrenui ſunt atque impudentes, hi etiam ad res improba
‘ ſe duces præbent: quippe qui efficere ſæpenumero pol
‘ ſint, ut improbitati præcipua commoda cedant. Qua
‘ propter omnino ſunt homines ejuſmodi nobis eximend
‘ Neque verò circumſpiciendum vobis eſt, quâ ratione di
‘ civibu

‘ civibus ordines expleatis: ſed quemadmodum equos optimos quæritis, non veſtrâ in patriâ natos; ſic homines ex omnibus ſumere, quoſcunque vobis & roboris & ornamenti plurimum allaturos exiſtimabitis. Mihi quidem hoc quo- *Ad p.* 48
‘ que teſtimonio eſt, rectè nobis id ceſſurum: quia nequit eſſe currus celer, ad quem juncti ſunt equi ſegnes: nec exercitus juſtus, in quo cum aliis juncti ſunt injuſti: neque domus rectè adminiſtratur, quæ famulis improbis utitur. Imò etiam minus detrimenti accipit, ſi ſervis egeat; quàm ſi ab injuſtis perturbetur. Hoc quidem certè, amici, ſcire vos volo, remotionem militum malorum non eam modo nobis utilitatem allaturam, quòd mali aberunt: ſed illi etiam, qui nobiſcum manebunt quotquot ſanè pleni jam improbitatis eſſe ceperunt, rurſum ab eâ repurgabuntur: & boni malos ignominiâ notatos quum viderint, multò alacriùs virtutem colent. Hæc Cyri fuit oratio, quæ quum ab amicis omnibus eſſet comprobata, ſic ab iis res inſtituta fuit.

16. Atque hìc rurſum Cyrus jocari cepit. Nam quum animadvertiſſet unum de manipulariis ad cœnam ſecum quendam ducere, juxtâque ſe inter diſcumbendum retinere hominem & hirſutum & deformem admodum, nominatim manipulario compellato: ‘ Num & tu, *inquit*, more Græ- ‘ cis familiari, Sambaula, hunc accumbentem tibi adoleſ- ‘ centulum quia formoſus ſit, tecum circumducis? *Et Sambaulas*, Ità me Jupiter amet, *ait*, ut hujus & conſuetudine ‘ & aſpectu delector. Quæ ubi contubernales audiſſent, reſpexerunt, *& faciem hominis nimiopere deformem intuiti, riſerunt omnes. Quidam autem:* Quæſo, *inquit*, mi Sambaula, quo tandem facto vir hic tuam ſibi benevolentiam conciliavit? *Et Sambaulas*, Dicam profecto vobis, *ait*. ‘ Quoties eum vel noctu, vel interdiu vocavi; nunquam mihi neque occupationem ſuam pretexuit, neque pedetentim, ſed curſim perpetuò paruit. Quoties item ut aliquid faceret, imperavi: nihil eum vidi unquam ſine ſudore facere. Quin & reliquos mihi duodecim tales efficit, non verbis, ſed re demonſtrando, quales eſſe oporteat. *Hic quidam ſubjiciens*, Tu verò quum talis ſit, *inquit*, non eum oſcularis, ut cognatos ſoles? *Et deformis ille ad hoc*, Non profectò, *ait*. Nam minimè laborum eſt tolerans: quippe ſi me vellet oſculari, omnium hoc ei certaminum loco eſſet. Hujuſmodi quædam partim ridicula, partim ſeria tùm dicebantur in tabernaculo, tùm gerebantur. Tandem poſt tertiam libationem à Diis fauſta feliciáque precati, *Ad p.* 49 ſoluto contubernio cubitum iverunt.

16. *Cyrus iterum ſeriis jocos miſcet.*

17. Po-

17. *Cyri oratio.*

17. Postridie Cyrus militibus universis convocatis, hujusmodi orationem habuit. ‘ Propè, amici, à certamine absumus, quum hostes adveniant. Victoriæ verò constat hæc futura præmia, si nos quidem vicerimus, ut hostes nostri, & omnia hostium bona nostra sint. Sin ipsi vincamur (nam & hoc indicari semper oportet) itidem nostra superatorum bona omnia victoribus, ut præmia, proposita erunt. Sic ergo vobis est existimandum, homines belli societate junctos, si apud se singuli statuant, res agendas minimè successuras, nisi quisque suo loco sit alacer; brevi & multa, & præclara gesturos, idque propterea, quòd ab his nihil eorum, quæ peragenda sunt, per socordiam negligatur. Quum autem quisque cogitat, alium fore, qui rem gerat, ac pugnet, licet ipse segniter agat: tum verò scire vos volo, hujusmodi hominibus universis omnia simul adversa imminere. Atque hoc ipsius quodam modo Dei opus est. Is enim illis, qui sibi ad elaborandum res bonas & egregias imperare labores nolunt, alios dat, qui imperent. Quapropter aliquis hic jam prodeat, déque hoc ipso verba faciat, utro modo futurum existimet, ut magis virtuti colendæ nosmet demus: an si is, qui plurimum laboris & periculorum adire velit, plurimum etiam honoris consequatur; an verò si nihil referre sciamus, quòd aliquis ignavus sit, quum omnes pariter æqualibus præmiis potiuri simus.

18. *Chrysantæ oratio.*

18. Hic unus ex Æqualium numero Chrysantas surgens, vir neque staturâ magnus, neque specie robustus, sed excellente prudentiâ, in hunc modum loquutus est. ‘ Ego verò te, Cyre, arbitror, *ait*, de hoc ad nos retulisse, non quòd apud animum existimares, æqualia fortibus & ignavis deberi: sed utì periculum faceres, an quisquam sit, qui declarare velit hoc esse se animo, ut tametsi nihil ipse præclarè faciat, parem tamen ex iis fructum capiat, quæ aliorum virtute parta fuerint. At ego neque pedum celeritate, neque manuum robore valeo: & futurum intelligo, ut propter illa, quæ meo corpore geram, neque primum, neque secundum, neque millesimum, ut arbitror, imò nè quidem inter alios decies mille, judicio de me facto, locum sim habiturus. Sed nihilominus hoc quoque certè futurum scio, ut si præstantes viribus alii rem fortiter gesserint, etiam ipse boni alicujus in partem veniam, quantum quidem jure merebor. Sin & desides nihil faci-

Adp. 50 ‘ ent, & fortes ac robusti minùs animis alacres erunt: vereor, *inquit*, nè potiùs alterius alicujus rei, quàm boni

‘ cujus-

' cujuſpiam futurus ſim particeps, & quidem majorem ejus
' portionem conſequuturus quàm ipſe velim.

19. Hunc in modum Chryſantas quum loquutus eſſet, Pheraulas Perſa poſt eum ſurrexit, homo plebeius, Cyro quodammodo de conſuetudine domeſticâ familiaris & acceptus, corporis habitu non ineleganti, nec degeneris animi viro ſimilis: atque is orationem hanc habuit. ' Equidem, Cyre, ac ' vos Perſæ, quotquot adeſtis, exiſtimo nos omnes jam æqua- ' li ſtudio virtutis ad certamen contendere. Quippe conſi- ' mili nos univerſos victu curare corpora, & univerſos pari- ' ter ad congreſſus familiares admiſſos eſſe; & eadem nobis ' omnibus eſſe propoſita virtutis & honeſti decora video. ' Nam iis parendum eſſe qui cum imperio ſunt, communiter ' omnibus eſt propoſitum, & quiſquis hoc ſine recuſatione ' in oculis omnium præſtat, hunc ornari à Cyro animad- ' verto. Itidem fortiter & animosè adversùs hoſtem ſe ge- ' rere, non huic convenit, illi non convenit: ſed eſt jam ' antè judicatum, cuivis hoc honeſtiſſimum eſſe. At nunc, ' ait, etiam pugna nobis indicatur. Hanc homines equidem ' univerſos à naturâ nôſſe video, quemadmodum & aliorum ' animalium quælibet aliquam pugnam nôrunt, quam non ' aliundè, atque ab ipsâ naturâ didicerunt. Verbi gratiâ, ' bos cornu ferire novit, equus ungulâ, canis ore, dente ' aper. Atque etiam *omnia hæc animalia caveri ſibi ab iis nô- ' runt, à quibus eſt cavendum maximè*, tametſi nullius unquam ' magiſtri ludum frequentârint. Ego etiam ſtatim à puero ' nôram aliquid ei objicere, à quo percuſſum iri me puta- ' bam: ac ſi nihil aliud habebam percutientem objectis ' manibus, quantum poteram, impediebam: atque hoc fa- ' ciebam non modò docente nemine, ſed etiam vapulans eâ ' parte, quam objeciſſem. Gladium quidem puer adhuc ſta- ' tim, ubi vidiſſem, arripiebam; edoctus à nemine, quo ' pacto prehendendus eſſet, extraquam à naturâ, ut equidem ' cenſeo. Nimirum hoc quoque faciebam, quum facere ' vetaret, non doceret: quemadmodum & alia quædam ſunt, ' quæ patre matreque vetantibus, facere tamen à naturâ co- ' gebar. Ad gladio profectò cædebam, quidquid clancu- ' lum poteram. Non enim in hoc naturæ ductum modò ' ſequebar, ſicut in inceſſu curſúque, ſed præterquam quod ' ingenitum erat, etiam volupe mihi factu videbatur. Quan- ' do igitur hæc nobis dimicatio reſtet, in quâ plus alacritas ' animorum, quàm ars effectura eſt: cur hoc adversus iſtos ' Æquales certamen cum voluptate non ſuſcipiamus, quum ' paria fortitudinis præmia ſint utriſque propoſita, & à nobis ' tamen * haudquaquam paria ſciamus in diſcrimen poni,

19. *Oratio Pheraulæ.*

*Ad p. 51 * al. Haud-quaquam paria periclitantibus in diſcri-*

' nimi-

men potì: nimirum illis vitam,&c

‘ nimirum ab illis, vitam honoratam, quæ una eſt omnium
‘ jucundiſſima: à nobis verò laborioſam quidem illam, ſed
‘ honorum expertem, quam equidem moleſtiſſimam duco.
‘ Maximè autem, commilitones, hoc me ad ſuſcipiendum
‘ alacriter adversùs hoſce certamen excitat, quòd Cyrum ha-
‘ bituri judicem ſumus, ab omni alienum invidiâ, quem
‘ ego juratus aio, verè mihi videri, quoſcunque fortiter ge-
‘ rere ſe animadvertat, nihilo minùs, quàm ſe ipſum dilige-
‘ re. Nam equidem eum video, quidquid habet jucundius
‘ his ipſis dare, quàm ſibi retinere. At enim æquales iſtos,
‘ non ignoro elatis eſſe animis, quòd inſtituti ſint ad famem,
‘ ſitim, frigus tolerandum: quum ipſis parùm compertum
‘ ſit, nos eadem à magiſtro etiam potiori, quàm ipſos didi-
‘ ciſſe. Nullus enim magiſter in his potior eſt neceſſitate,
‘ quæ nos hæc ut accuratè admodum diſceremus, docuit. Hi
‘ ſe ad labores conſuefaciebant ferundis armis, quæ omnes
‘ homines ejuſmodi excogitârunt, ut geſtatu quàm commo-
‘ diſſima ſint: nos ſub magnis oneribus & incedere cogeba-
‘ mur, & currere: ut jam mihi quidem armorum geſtami-
‘ na ſimiliora videantur alis, quàm oneribus. Quamobrem,
‘ Cyre, me ſcito & in certamen hoc deſcenſurum, & (qua-
‘ lis qualis tandem ſum) ut ex dignitate præmiis orner, po-
‘ ſtulaturum. Vos quoque, populares, hortor ad pugnam
‘ hanc adversùs bene inſtitutos hoſce magnâ contentione
‘ ſuſcipiendum. Nimirum nunc hi homines in hoc popu-
‘ lari certamine capti ſunt. Hæc Pheraulæ fuit oratio.

20. 20. Surrexerunt autem & complures alii, qui amborum ſententiam oratione ſuâ comprobabant. Itaque decretum fuit, ornandum quemque ex dignitate, judiciúmque Cyro permittendum eſſe. Atque hæc ſanè in hunc modum ceſſerunt. Cyrus autem aliquando totam quoque cohortem unà cum ejus præfecto vocavit ad cœnam, quum videret eum diviſam duas in partes cohortem utrinque ex adverſo ad conflictum inſtruere, geſtantibus utriſque loricas & cratres in manibus ſiniſtris: in dextras verò parti dimidiæ ferulas craſſas dederat, alteram glebas ſublatas ejaculari juſſerat. Hoc modo inſtructi quum ſtarent, prælio ſignum dabat. Ibi pars altera glebas ejaculabatur, ac tùm
Ad p.52 loricas cratéſque feriebat, tùm femur & tibias. Ubi verò ad manus ventum eſſet, tùm illi, quibus erant ferulæ, adverſis pleriſque femora, manus aliis, & aliis item ſuras ac ſi qui ad glebas ſe deorſum inclinâſſent, tàm cervices quàm dorſum cædebant. Tandem iſti feruligeri actos in fugam adverſarios perſequebantur, multóque cum riſu & hilaritate feriebant. Verùm & alteri viciſſim ſumptis ipſi quoque feru-

ferulis, eadem in illos, qui glebas jaculabantur, perpetrabant. Cyrus autem & præfecti cohortis illius ſolers inventum, & obedientiam militum admiratus, quòd ſimul & exercerentur, & ſeipſos exhilararent, atque etiam quòd illi, qui arma Perſica imitati eſſent, vincerent: his ergò delectatus, ad cœnam eos invitat. Quúmque in tabernaculo quoſdam ipſorum videret, quorum alii tibia, manus alii obligata eſſet: quid ipſis accidiſſet, rogabat. Illi ſe glebis ictos aiebant. Et Cyro iterum quærente, utrùm poſtquam congreſſi fuiſſent, an quum abeſſent procul: reſpondebant feruligeri, tum id ſe perpeſſos, quum procul abeſſent. Ac quum ventum fuiſſet ad manus, tùm verò ludum fuiſſe pulcherrimum. Hìc contrà, qui conciti ferulis erant, non ludum ſibi videri clamabant, cominùs feriri: ſimulque plagas in manibus & cervicibus atque etiam in facie nonnulli oſtendebant, quas à feruligeris accepiſſent. Ac tùm quidem, ut fieri conſuevit, ſeſe mutuò ridebant. Poſtridiè verò totus ille campus hominibus hos imitantibus plenus erat: atque adeò niſi quid rei magis feriæ tractarent, nunquam non hoc ludo utebantur. Etiam alium cohortis cujuſdam præfectum aliquando vidit, qui cohortem ſuam à fluvio ſingulis ſingulos ſubſequentibus ad prandium ducebat, & ubi tempeſtivum ei videbatur, poſteriorem manipulum, præterito tertio, & quarto, in frontem procedere jubebat. Quúmque jam in fronte manipularii duces eſſent, mandabat in binos explicatum manipulum ducerent. Itaque deinde decuriones in frontem perveniebant. Rurſus quum opportunum ipſi viſum eſſet, imperabat in quaternos explicatum manipulum ducerent. Atque ità quinarii procedebant, ùt in quaternos explicatus manipulus iret. Poſtquam verò perventum eſſet ad fores tabernaculi, tum ſigno dato jubens, ut rurſus ſingulatim incederent, manipulum primum introducebat, & alterum jubebat hunc ponè ſubſequi, itidémque tertio & quarto præcipiens, ducebat intrò: & hunc in modum introductos in cœnâ diſcumbere volebat, ſicuti videlicet ingreſſi eſſent. Hunc ergò Cyrus admiratus ob manſuetudinem, & inſtitutionem hanc, & diligentiam unà cum præfecto cohortem ad cœnam invitat. Ibi quum & alius quidam cohortis præfectus, ad cœnam vocatus adeſſet, *Meam verò*, inquit, *cohortem ad tuum hoc tabernaculum, Cyre, non invitas? Illa tamen quoties ad cœnam venit, hæc omnia facit; & ubi contubernii finis eſt, extremus ultimi manipuli ductor ſuum manipulum educit, qui quidem poſtremos habet primo ad pugnam loco diſpoſitos; deinde poſt hos, qui alterum manipulum cogit: ſimilique ratione tertius*

Ad p. 53

& quartus: nimirum ut, quum ab hostibus reducendi sunt, quo pacto sit abeundum, nôrint. Postquam verò jam constitimus in curriculo, ubi deambulamus, si quidem versus ortum progredimur, ego præire soleo, & primus manipulus locum primum habet, alter itidem suum, & tertius, & quartus, ac manipulorum etiam tum decuriæ, tum quiniones, donec signum à me detur. Quum verò versùs occidentem recedimus, tum qui ultimum agmen cogit, & cum eo postremi primo loco duces in abitu sunt: ac nihilominus mihi, qui sum ultimus, parent, ut & sequi & præcedere pari cum obedientiâ consuescant. Et Cyrus, *Hoccine semper*, ait, *facitis?* Profectò, respondit ille, *quoties cænam instituimus. Vos igitur*, inquit, *ad cænam invito partim quòd & in accedendo & in abeundo studiosè servatis ordines, partim quòd illud & interdiu & noctu facitis, partim quòd & corpora deambulando exercetis & animos docendo meliores redditis. Et verò quum omnia duplicia faciatis, æquum est vobis etiam duplex epulum præberi.* Minimè profectò, ait cohortis illius præfectus, *uno quidem die: nisi nobis duplices etiam ventres dabis.* Ac tum quidem hoc pacto finis contubernio huic impositus fuit. Cyrus verò illum ordinem, quemadmodum dixerat, & postridie, & sequenti etiam hunc die vocavit. Quæ quum & cæteri animadverterent, universi deinceps hos imitabantur.

Insignis Cyri solertia in excitandis militum animis.

21. 21. Quum autem Cyrus aliquando militem universum armis lustraret & instrueret, venit ab Cyaxare nuncius, qui diceret ab Indis legatos adesse: jubere Cyaxarem quàm primùm ad se veniret. *Quin & vestem*, inquit ille nuncius, *pulcherrimam ab Cyaxare tibi fero. Cupit enim te quàm ornatissimè splendidissimèque venire, quippe quem accedentem, Indi sint spectaturi.* Quæ quum Cyrus audìsset, imperat præfecto cohortis loco primo in acie constituto, ut in fronte consisteret, cohorte singulatim ductâ, latus ipse dextrum tenens, & jussit hunc idem secundo imperare, ut ità imperatum per universos traderetur. Illi dicto audientes, & imperant hæc celeriter, & celeriter imperata faciunt: brevique tempore frons ad ducentos, (tot enim præfecti cohortium erant) densitas agminis ad centum habuit. Quúmque jam hoc ordine constitissent, sequi eos ità jussit, ut ipse præcederet: & mox citato gradu præcedebat. Quia verò viam, quæ tendebat ad regiam, arctiorem animadvertit esse, quàm ut omnes in fronte progredi possent, jussit primos in ordine millenos milites ità se sequi, ut collocati fuerant; & millenos alteros à tergo sequi hos primos, idémque per totum agmen ità servari præcepit. Igitur præibat ipse fine remissione, militésque milleni semper totidem præcedentibus

Ad p. 54

Cyrus ob Indorum legatos arcessitur.

Rectiùs trecentos.

à tergo

à tergo succedebant. Ministros etiam duos ad ipsius aditum viæ misit, qui significarent ignorantibus, quid facto esset opus. Quum autem Cyaxaris ad portam perventum esset, præfecto primæ cohortis imperat, sic cohortem instrueret, ut ejus densitas duodenos contineret: præfectos autem duodenûm militum propter regiam in frontem constitueret. Eadem secundo jubet imperari, & sic deinceps omnibus. Atque hæc illi faciebant.

22. Cyrus autem ipse quum ad Cyaxarem, veste indutus Persicâ, minimè ornatu alieno contaminatâ, ingressus esset: Cyaxares eo conspecto, celeritate quidem delectabatur, at vilitate vestis offensus, *Quid hoc*, inquit, *est, Cyre? cujusmodi rem facis, qui habitu tali in conspectum Indorum venis? Ego verò te quàm splendidissimum conspici volebam. Nam hoc ipsum ornamento mihi fuisset, si tu, meæ sororis filius, multò magnificentissimus visus esses.* Et Cyrus ad hæc: *Utro te modo*, inquit, *magis ornâssem, mi Cyaxares, si purpurâ indutus, adhibitis armillis, torquatus etiam, tibi mandanti lentè paruissem: an nunc potiùs, quum tali tantóque stipatus exercitu, tam velociter, honoris tui causâ, tibi pareo, & sudore celeritatéque cùm ipse ornatus adsum, tum te orno, & cæteros etiam tibi tantopere obsequentes exhibeo?* Hæc Cyrus ubi dixisset, visus est Cyaxari rectè loquutus; itaque jussit, ut Indi adducerentur. Illi verò ingressi, se missos ab rege Indorum aiebant, ac jussos interrogare, quâ de re bellum inter Medos & Assyrium susceptum esset. Ac te quidem postquam audîssemus, ut ad Assyrium quoque profecti, de his ipsis etiam ex illo quæreremus, jussit. Tandem utrique vestrûm indicaremus, regem Indorum dicere, se juris & æqui ratione habitâ statuturum ab illo cui fieret injuria. Ad hæc Cyaxares, *Me igitur auditis*, inquit, *nullâ nos Assyrium injuriâ adficere. Quid ipse dicat, profecti ad eum exquirite.* Cyrus autem, qui aderat, Cyaxarem interrogans, *Num & ipse dicam*, ait, *quod sentio?* Quúmque is jussisset: *Indorum*, inquit, *regi hæc nunciate, nisi quid aliud Cyaxari videtur: dicite nos, si quam à nobis sibi factam injuriam dicat Assyrius, ipsum nos Indorum regem arbitrum accipere.* His illi auditis abierunt. 22.

Indorum regis legatio.

Ad p. 55

23. Quum autem egressi essent, Cyrus ad Cyaxarem hoc uti sermone cœpit: *Equidem ad te, Cyaxares, ità veni, ut cum multas mecum pecunias meas domo non adferrem: quas autem habebam, de iis per pusillum aliquid mihi reliquum est, quòd eas de conin militem expenderim. Ac tu fortassè miraris, quo pacto expenderim, quum tu militem alas. Verùm scire te volo, non pecunias alicui expensas, quàm tribuendis præmiis, & largiendo quoties collo-* 23.

Cyri cum Cyaxare sermo.

ficiunda aliquem quium.

aliquem militum ſuſpicerem. Nam hæc mea ſententia eſt, quoſcunque ſibi quis ex animo adjungere quocunque in negotio conficiundo velit, eos ſuavius eſſe, benè tùm dicendo tùm faciendo potiùs excitari, quàm offendendo & cogendo. Ad res quidem bellicas ſi quiſpiam conciliare ſibi ſocios alacres ſtudeat, eos omnino & dictis bonis & factis captandos arbitror. ‘ Amicos ‘ enim non hoſtes, oportet eſſe, qui nobiſcum ſine accuſa- ‘ tione ſint pugnaturi, nec in ſecundis Imperatoris rebus
al. Deſertores futuri ſint. ‘ invidi, nec in adverſis futuri ſint formidoloſi. Hæc igi- ‘ tur ego quum animadvertam, pecuniis mihi pluribus opus ‘ eſſe puto. Ut autem in omnibus unum ad te reſpiciam, ‘ quem ſumtus graves facere ſatis intelligo, mihi quidem ‘ abſurdum videtur. Itaque communi conſilio providen- ‘ dum utrique arbitror, nè pecunia te deficiat. Nam ſi ‘ ejus tibi ſit copia, ſcio mihi quoque facultatem accipien- ‘ di non defuturam, quum opus erit: præſertim ſi eam in ‘ ejuſmodi quendam uſum accepero, in quem expenſa tibi ‘ quoque majus commodum adferat.

24. *Ad p. 56 Conſultatio Cyri & Cyaxaris de Armenio in ordinem redigendo.*

24. ‘ Nuper igitur audire de te memini, Armenium te ‘ modò contemnere, qui hoſtes adversùm nos adventare audiat; ac neque copias mittere, neque tributum debitum ‘ adferre. Nimirum, *inquit*, facit hæc ille, mi Cyre: ut ‘ equidem dubius ſim animi, an expediat hominem bello ‘ aggredi, & ad cogendum vim adhibere; an magis profuerit, in hoc quidem tempore miſſum eum facere, nè ‘ hunc etiam cæteris hoſtibus noſtris adjungamus. *Tum Cyrus iterum interrogabat*, Num verò domicilia munitis ‘ in locis habent, an iis, quæ adiri facilè poſſint? Habent ‘ domicilia, *reſpondit Cyaxares*, non admodum munitis in ‘ locis. Nam illam ego rem non neglexi. Sunt tamen ‘ montes, in quos ſi ſe recipiat, ſic eſſe tutus poſſit, ut nec ‘ ſeipſum ſtatim hoſti dedere, nec quæcunque in illos ſub- ‘ vexerit, neceſſe habeat: niſi quis eum diutiùs ibidem ‘ hærendo obſideat, quemadmodum pater meus olim fecit. ‘ *Tum Cyrus*, Si mittere me voles, *inquit*, tantâ equitum ‘ manu mihi adjunctâ, quanta tibi ſuffectura videbitur: ‘ arbitror me, Diis bene juvantibus, effecturum, ut & co- ‘ pias mittat, & tributum pendat. Imò præter hæc ſpero ‘ confore, ut, multò nobis, quàm nunc eſt, ſit amicior. *Et Cyaxares*: Ego quoque ſpero, *inquit*, ad te lubentiùs illos acceſſuros, quàm ad nos. Nam quoſdam ex ipſius libe- ‘ris tecum olim venari ſolitos audio, qui fortaſſis ad te ‘ rurſus acceſſerint. Eorum verò ſi quos in poteſtatem redegeris, omnia confici ex animi noſtri ſententiâ poterunt. ‘ Ergòne tibi conducere videtur, *inquit Cyrus*, ut hæc noſtra

'conſilia celentur? Nimirum hoc pacto, *ait Cyaxares*, & fa-
'ciliùs iplorum aliquis in poteſtatem noſtram venerit: & ſi
'quis eos invadat, minùs paratos deprehenderit. Audi igi-
'tur, *inquit Cyrus*, an aliquid dicere tibi videbor. Frequen-
'ter ego cum omnibus, qui mecum ſunt, Perſis, tàm ad tuæ
'quàm Armeniorum regionis fines venatus ſum, atque etiam
'aliquando quibuſdam equitibus hinc à numero ſociorum
'noſtrorum mecum ſumtis, illuc acceſſi. Ergò minimè ſuſ-
'pectus fueris, *ait Cyaxares*, ſi his conſimilia nunc facias.
'Sin multò majores copiæ conſpiciantur, quàm quibus uti
'ad venandum conſuevi ſti: tum verò res in ſuſpicionem
'veniet. Sed enim licet, *inquit Cyrus*, cauſſam quandam
'non ineptam ad perſuadendum & hìc prætexere, & iſthic,
'ſi quis indicium faciat, velle me magnam venationem in-
'ſtituere, etſi palam equites ego abs te petam. Perbellè
'narras, *inquit Cyaxares*: atque ego tibi non volam præter
'modicos quoſdam concedere, quaſi qui ad caſtella regioni
'Aſſyriorum finitima ſim profecturus. Nam reverà decrevi
'ad ea proficiſci, ut quàm munitiſſima reddam. Tu verò
'tuis cum copiis ubi progreſſus fueris, ac jam biduum ve- *Ad p. 57.*
'nando conſumſeris; mittam ego tibi & equitum, & pe-
'ditum apud me collectorum, quantum ſatis fuerit; quibus
'tecum ſumtis, ſtatim pergas. Ego verò reliquis cum co-
'piis, nè procul à vobis abſim, enitar: ut conſpiciendum,
'ubi opportunum fuerit, me præbeam.

25. Hoc igitur modo Cyaxares ſtatim & equites & pedi- 25.
tes ad caſtella cogebat, atque etiam currus cum commeatu
eà viâ, quæ ad caſtella duceret, præmittebat. Cyrus au-
tem, profectionis cauſsâ, rem divinam faciebat, ac ſimul
ad Cyaxarem mittens, equites juniores ab eo petebat. Ille
verò, licèt admodùm multi ſequi vellent, paucos ſolùm
conceſſit. Et Cyaxare jam cum copiis equitum peditúmque
via, quæ ad caſtella ducebat, progreſſo: Cyro ſacra de ſuſ-
cipiendâ in Armenium expeditione auſpicata fuerunt. Ita- *Cyrus*
que ſuos educit, quaſi ad venandum ſe paràſſet. Quúmque *per ſi-*
jam iter faceret, mox primo in agro lepus ſurgit, & advo- *mulati-*
lans aquila dextra, quum leporem fugientem deſpexiſſet, *onem*
& irruit, & percuſſit eum, raptúmque ſuſtulit, ac proxi- *venа-*
mum in collem quum deportâſſet, pro libidine prædâ eſt *tionis*
uſa. Cyrus autem hoc augurio delectatus, adoratóque *Arme-*
Jove rege, ad eos qui aderant, dixit: *Venatio nobis hæc,* *nium*
amici, *volente Deo, proſpera futura eſt.* Quum autem ad *invadit.*
fines perventum eſſet, ſtatim more ſuo venabatur. Ac pe- *al. Pro-*
ditum quidem equitúmque vulgus in hoc proruebat, ut *cedebat*
feras adventu ſuo excitaret: præſtantiſſimi verò quique *ante ip-*
tàm *ſum.*

tàm peditum quàm equitum hinc indè conſtituerunt; excitatáſque feras & exceperunt, & inſecuti ſunt. Itaque multos & apros, & cervos, & capreas, & aſinos ſylveſtres ceperunt. Sunt enim hâc etiam tempeſtate illis in locis aſini ſylveſtres permulti. Deinde intermiſsâ venatione, propiùs ad Armeniorum fines delatus, cœnam inſtrui juſſit: ac poſtridie rurſum venari cœpit, eos ad montes progreſſus, quos adpetebat. Hic rurſum facto venandi fine, cœnavit. Quum autem perſentiſceret exercitum Cyaxaris adventare: clam miſſis ad eos ſuis, ut ab ſe ad duarum ferè paraſangarum intervallum cœnarent, edixit. Providebat enim futurum ut hoc ipſum ad fallendum aliquid conduceret. Poſtquam verò cœnâſſent, ut ipſorum prætectus ad ſe veniret, juſſit.

Singularis in fallendo in luſtria.

26. A cœnâ præfecti cohortium advocati quum adveniſſent, in hunc modum loquutus eſt: ‘ Antehac, amici, Armenius Cyaxari & ſocietate junctus fuit, & imperio ſubjectus. Nunc poſtquam hoſtes inaudiit adventare, ſpreto Cyaxare, neque copias nobis mittit, neque tributum perſolvit. Itaque jam nobis hic venandus eſt, ſi quidem poterimus: ac mihi ſanè in hunc modum gerenda videntur. Tu Chryſanta, poſtquam ſomnum modicum ceperis, dimidiam Perſarum, qui nobiſcum ſunt, partem ſumito: viam montanam ingreditor: montes occupato, ad quos eum confugere aiunt, quum † aliquem metuit. Duces ipſe tibi dabo. Atque hos ſanè montes etiam ſaltuoſos & ſpiſſos eſſe perhibent, ut ſpes ſit minimè vos conſpectum iri. Si tamen ante exercitum expeditos homines, qui & numero & veſtimentis ſint latronibus ſimiles, præmiſeris, nimirum hi Armeniis occurrentes, partim comprehenſos impedire poterunt, nè quod indicium faciant; partim quos comprehendere nequiverint abſterritos procul arcendo, nè totum exercitum videant obſtabunt: idcóque de vobis haud aliter atque latrunculis conſilium capient. Ac tu quidem ita facito. Ego verò cum primâ luce peditum alterâ cum parte dimidiâ, & univerſis cum equitibus, itinere campeſtri ad regiam rectà proficiſcar. Tum ſi quidem ſe nobis oppoſuerit, planum eſt neceſſariò pugnam conſerendam eſſe: ſin campo cedat, curſu nobis perſequendum eſſe patet: ad montes ſi denique fugiat, hic ſcilicet, *inquit*, tui muneris fuerit, neminem eorum, ad te qui pervenient, dimittere. Perinde ſcilicet exiſtimabis, atque in venatione, nos quidem eos fore, qui indagabunt: te autem illum, qui ſit ad plagas. Quamobrem memineris, obſtruenda priùs eſſe itinera, quàm fera ſe loco moveat. Quin & occulti ſint neceſſe eſt, quicunque ad

26. *Cyri Oratio à ratione rei gerendæ Adp.* 58

† *al. Aliquid*

Lectio marginis.

' ad ea collocati fuerint, ſi quidem ad ſe procurrentes feras ' nolint avertere. Tu tamen, mi Chryſanta, *inquit*, ità jam ' nè feceris, quemadmodum nonnunquam venandi ſtudio ' facere conſueviſti. Nam inſomnis totam ſæpè noctem in ' hoc negotio exigis. At nunc militi modicè capiundi ' ſomni facultas eſt concedenda, nè ſomni ſint expertes. Ne- ' que verò, quia tu montes pererras, etiamſi neminem ho- ' minum ducem itineris habeas, curſu ſequi ſolitus quacun- ' que feræ proceſſerint, idcirco nunc etiam per loca pene- ' tratu difficilia ſic iter feceris: ſed impera ducibus, ut ni- ' ſi aliqua longè breviſſima via fuerit, per facillima ducant. ' Nam *exercitui via facillima celerrima* eſt. Néve item quia ' tu montes curſu pervagari es adſuefactus, jam quoque ' curriculo præiveris: ſed feſtinatione mediocri præcedito, ' quò ſequi te poſſit exercitus. Etiam bonum fuerit, quoſ- ' dam ex robuſtiſſimis, & imprimis alacribus interdum co- ' hortandi cauſsâ ſubſiſtere: quúmque cornu proceſſerit, ' incitandis ad feſtinandum aliis multum momenti afferret, ' ſi gradatim incedentibus his, omnes illi currere videan- ' tur. Hæc quum Chryſantas audiſſet, ad elationem in- cenſo Cyri mandatis animo duces itineris accipit; atque abiens, quum iis, qui profecturi cum ipſo erant, faciunda imperàſſet, quieti ſe dedit. Quúmque tantum ſomni cepiſſent, quantum ad mediocritatem ſatis eſſe videbatur, ad montes perrexit. Cyrus autem, quum illuxiſſet, nuncium ad Armenium præmiſit, cui priùs indicârat, ut in hunc modum hominem adloqueretur.

Lectio iſta marginis. al. Nè cum ſomno pugnandum eis ſit.

Ad p. 59

27. ' Cyrus, Armenie, ſic agas imperat, ut quamprimùm ' adipſum cum tributo exercitúque venias. Quòd ſi te in- ' terroget, ubi ſim; vera dicito, eſſe me nimirum in fini- ' bus. Sin roget, an & ipſe veniam: hìc quoque vera lo- ' quitor, te neſcire. Sin quàm multi numero ſimus quæ- ' ret; jube tecum aliquem mittat, ac rem cognoſcat. Ita- que nuntium Cyrus cum his mandatis miſit, quòd exiſti- maret, hoc modo ſe humaniùs facturum, quàm ſi nihil prædicens pergeret. Ipſe verò quàm optimè cùm ad per- ficiendum iter, tùm etiam ad pugnandum, ſi foret opus, inſtructis ſuis progrediebatur: edicens militi nè injuriâ quenquam adficerent; ac ſi quis obvium aliquem Armenium haberet, eum ut bono eſſe animo juberet; atque ut ad ea loca, quibus ipſi eſſent, res venales, qui vellent, advehe- rent; ſive qui eſculenta, ſive potulenta vendere cuperet.

27. *al. Ut quamprimum & tributum & exercitum adferas.*

XENO-

XENOPHONTIS

Hiſtoriarum de Inſtitutione CYRI Liber Tertius.

ET Cyrus quidem hæc agebat. Quum autem Armenius de nuncii ſermone mandata Cyri accepiſſet, perterritus eſt: cùm animo ſuo cogitaret, injuſtè ſe facere, qui neque tributum penderet, neque exercitum mitteret. Maximè verò metum augebat, quod futurum erat, ut manifeſtum fieret, feciſſe initium ſtruendæ regiæ, quò ad propulſandos hoſtes illa ſufficeret. Atque omnes has ob cauſſas trepidans, ſimul hinc indè dimiſſis nonnullis, copias ſuas cogebat, & in montes minorem natu filium Sabarim, & ſuam atque filii uxorem & filias & cum his mundum apparatúmque maximi pretii mittebat, additis etiam, qui deducerent. Præterea mittebat, qui ſpecularentur, quidnam rerum Cyrus ageret, & Armenios, qui aderant, inſtruebat: quum mox adeſſent alii, qui Cyrum ipſummet adventare unà dicerent. Tum verò conſerere manum non ampliùs auſus, ſe ſubducebat. Id quum hominem Armenii facere viderent, quiſque ſuas ad ædes diffugiunt, ut qui res ſuas ſubmovere longiùs vellent. Et Cyrus campum videns, palantibus & abigentibus plenum, ſubmittit qui dicerent, nemini ſe hoſtem futurum qui remaneret: ſin fugientem aliquem caperet, eum ſe pro hoſte habiturum prædixit. Itaque complures remanebant, quum nonnulli eſſent qui cum rege ſe ſubducerent. At verò qui cum mulieribus anteceſſerant, in eos quum incidiſſent, qui erant in monte, ſtatim ſublato clamore arrepta fugâ, complures capiuntur. Tandem & filius, & uxores, & filiæ captæ ſunt iis cum opibus, quaſcunque ſecum vehebant. Rex ubi quæ acciderent perſentiſceret, quò ſe verteret ambigens, in collem quendam fugâ ſe recipit. Quæ Cyrus item videns cum iis, quas ſecum habebat, copiis collem circundat; & mittit ad Chryſantam jubens, ut montis cuſtodiâ relictâ veniret. Atque interea dum copias Cyrus cogeret, miſſo ad Armenium caduceatore, ſic eum interrogabat. *Dic mihi*, ait, *Armeni, utrum iſthic manens cum fame ac ſiti pugnare mavis, an in campum apertum deſcendere, ac nobiſcum prælio decernere? Cum neutris pugnare ſe velle*, reſpondit Armenius. Cyrus iterum miſit

Ad p. 60 Armenius ad ea ſe conſilia confert, quæ Cyrus animo præceperat.

Armenius ſuis captis in quendam collem recipit.

miſit qui quærerent, *Cur igitur iſthîc deſides, ac non deſcendis? Quia quid agendum ſit*, inquit, *ambigo. Sed enim*, ait Cyrus, *minimè debes ambigere. Nam licet ad agendam cauſſam tibi deſcendere. Et quis*, inquit, *judex erit? Nimirum is, cui Deus poteſtatem fecit ex arbitrio ſuo tecum agendi, etiam indictâ cauſsâ.* Hîc Armenius neceſſitate conſideratâ, deſcendit. Cyrus & ipſo, & cæteris omnibus in medium receptis, eos caſtris circundedit; quum copias jam ſecum omnes haberet.

1. Hoc ipſo tempore Tigranes natu maximus Armenii filius, peregrè adveniebat, quem Cyrus aliquando venationis ſocium habuerat. Is quum ea quæ acciderant, audiſſet: ſtatim ad Cyrum ità contendit, utì tum comparatus erat. Ubi verò patrem, matrem, fratres, uxorémque ſuam captivos omnes vidit, ut par erat, illacrimavit. Et Cyrus hominem intuitus, comitate in ipſum aliâ nullâ eſt uſus, quàm quod diceret, *Opportunè ades, coram futurus auditor in judicio patris.* Statimque duces Perſarum & Medorum convocat, accitis etiam Armeniis, ſi qui dignitate præſtantes aderant. Quin & fœminas, quæ in carpentis aderant, non repulit: ſed audiendi facultatem eis conceſſit. Quúmque opportunum viſum eſſet, dicendi principium fecit. *Primum*, ait, *Armenie, conſulo tibi, ut in hâc cauſſæ cognitione vera dicas, quòd unum illud ſaltem abſit à te, quod odium maximum meretur. Nam ut id ſcire te volo*, eſſe hominibus impedimento ad conſequendam veniam maximo, ſi in mendacio deprehendantur. *Præterea liberi tui, & hæ mulieres, & Armenii qui adſunt, omnium abs te actorum tibi ſunt conſcii: qui ſi te ſenſerint alia dicere, quàm facta ſint, arbitrabuntur te tuâmet ipſius ſententiâ ſupplicîis extremis addici, ſi veritatem ego reſcivero. Tu verò, dicere, quodcunque voles*, inquit, *interrogato vera dicturum: videbis tandem eâ de cauſsâ mihi evenerit. Dic igitur*, inquit, *mihi: bellúmne geſſiſti aliquando cum matris meæ parente Aſtyage, Medíſque cæteris? Geſſi verò*, inquit. *Victus autem ab eo nonne conditiones has accepiſti, tributum te allaturum, & una cum ipſo militaturum, ubicunque denunciâſſet, & munitiones habiturum nullas? Ità eſt. Jam ergò quamobrem neque tributum attuliſti, neque miſiſti exercitum, & munitiones cæpiſti exſtruere? Libertatis*, inquit, *cupiditate tenebar: Nam præterum mihi viſum eſt, & me liberum eſſe, & libertatem liberis meis relinquere. Certè* præclarum eſt, *inquit Cyrus*, ità pugnare, nè quis unquam ſervus fiat. *At ſi quis vel bello victus, vel quodam alio modo redactus in ſervitutem, id moliri deprehendatur, ut dominorum ſe poteſtate eximat: huic primus ipſe eò ut ſibi dicito, utrum ceu viro bono, & rectè ſe gerenti honorem ſeipſum habeas; an eo potius, ut injuſtè agentem plectas? Plecto, damnet.*

Adp.61

Tigranes Armenii filius.

Armenius judicio ſiſtitur.

Cyrus Armenium Socratice deducit

inquit, *non enim concedis mihi, ut mentiar. Respondè mihi li-*
Adp.62 *quidò*, ait Cyrus, *& singulatim in hunc modum: Si quis cum imperio sit, ac delinquat, utrùm esse illum cum potestate pateris, an ejus loco constituis alium? Alium*, ait, *constituo. Quid verò, si magnas opes habeat, divitémne permittis esse, an ad paupertatem redigis? Eripio*, inquit, *homini, quæ possidet. Si ad hostes etiam ipsum deficere animadvertas, quid facis? Occido*, inquit. *Cur enim potiùs mendacii convictus moriar quàm veritatem fassus?* Hic Armenii filius auditis hisce, avulsâ tiarâ, vestes etiam discerpsit. Fœminæ verò sublato ejulatu ora sua dilaniabant, quasi & pater jam periisset, & actum de omnibus ipsis esset. Quibus Cyrus indicto silentio rursus inquit: *Esto sanè, hæc jura tua sint, Armenie. Nobis autem quid secundum hæc faciendum consulis?* Tacebat Armenius, dubius secum, an sui necandi consilium Cyro daret, an iis
Tigranes patris causſam agit. contraria doceret, quæ se facturum fuisse dixerat. At filius ejus Tigranes interrogans, *Quando pater ambigere videtur*, inquit, *dic mihi, Cyre, an consilium de ipso dare debeam, tibi quod ex usu maximè futurum arbitrer?* Cyrus qui animadverterat, id temporis, quo venari cum ipso Tigranes solebat, quendam hominem ei doctum familiarem, & admirationi magnæ fuisse, quid tandem dicturus esset, audire percupiebat. Itaque jubebat alacriter, quod sentiret, proferret. *Ego igitur*, inquit Tigranes, *si tu quæcunque pater vel deliberando instituit, vel patravit, probas: sic auctor tibi sum ut qui maximè, quò ipsum imiteris. Sin eum deliquisse omnia statuis, hoc tibi consilii do, nè eum imiteris. Ergò minimè deliquentem imitabor*, ait Cyrus, *si quod justum est egero. Id est*, inquit ille. *Erit igitur animadvertendum, de tuâ quidem ratione, in patrem tuum: siquidem* justum est, in homine injustè agentem animadvertere. *Utrùm igitur, mi Cyre, melius esse ducis, tuo cum commodo pœnas te sumere, an tuo cum detrimento? Nimirum hoc pacto*, subjecit ille, *supplicio me ipsum adfecero. At tu plurimum ipse tibi damni attuleris*, Tigranes, *si tum occidas tuos, quum tibi quantivis pretii fuerint, si tuâ sint in potestate. Verum qui possint esse homines*, inquit Cyrus, *id temporis maximi pretii, quo deprehensi fuerint*
Ad §.63 *in facinoribus improbis? Si tum, ut equidem arbitror, fiant. Nam mihi, Cyre, sic esse res comparata videtur, sine*
Utile bonam ad mentem redire qui delinquerit. *ullitate mentis nè quidem virtutis cujusvis alterius usum ullum esse. Quis enim fuerit usus hominis robusti, vel fortis, vel quæstus rei periti, si sanus mente non sit? quis divitis? quis ministris in civitate potentis? At si mente sit sanus & amicus omnis utilis est & omnis servus bonus. Hoc igitur*, inquit, *dic etiam patrem tuum hoc ipso die de insano frugi hominem fact*

esse. Omnino, ait, *Ergo tu sanitatem hanc esse dicis adfectionem animi, sicut est ægritudo, non quiddam disciplinâ parabile. Verùm si prudentem esse necesse est eum qui mente sanus sit homo futurus: nequaquam subitò quis ex insano frugi evaserit. Quid autem, mi Cyre,* inquit, *nunquam adhuc animadvertisti hominem etiam unum ex insaniâ mentis conantem pugnare cum alio se potiori, quum victus esset mox dementiæ adversùs hunc suæ finem feciſſe? Non item,* ait, *civitatem unam adversùs aliam se opponentem vidisti, quæ victa confestim alteri parere, quàm repugnare mallet? Quam verò,* subjecit Cyrus, *etiam tu patris victi cladem narras, quâ mentis eum ad sanitatem revocari adfirmes? Quòd sibi profectò conscius est, se libertatem appetendo ad eam servitutem redactum, in quâ nunquam antehac fuerit: atque etiam nihil eorum perficere potuisse, quæ habenda clàm, vel furtìm agenda, vel conficiunda per vim existimârat. Te verò scit in iis, in quibus ipsum fallere volueris, sic fefelliſſe, ac si quis cæcos, aut surdos, & nullius etiam mentis homines fallat. Quæ autem occultanda putâris, ea sic te clàm habuisse scit; ut quæ loca sibi parata esse tutissima existimabat hæc eis tu septa priùs effeceris, quàm ipse persentisceret. Celeritate verò tantùm eum superasti, ut è locis procul dissitis magno cum exercitu profectus ipsum anteverteris, priùs quàm copias sibi proximas cogeret. At verò tibine videtur,* inquit Cyrus, *hominis ità victi clades sufficere ad efficiundum, ut frugi sit, atque alios se potiores agnoscat? Multò sanè magis,* ait Tigranes, *quàm quum in pugnâ quis inferior discedit. Quippe non nemo robore inferior, rursùs exercito corpore, se pugnam instauraturum putat: & captæ civitates, adscitis belli sociis, denuò posse pugnari existimant. Verùm quos aliqui seipsis præstantiores arbitrantur, iis nonnunquam nullâ etiam adacti necessitate parere volunt. Videris tu,* subjecit Cyrus, *non existimare, hominibus petulantibus alios se continentiores esse notos: nec furibus illos, qui non furantur: nec mendacibus eos, qui vera dicunt: nec injuriarum auctoribus eos, qui justè agunt. An ignoras,* inquit, *nunc etiam patrem tuum nos fefelliſſe, neque pactis inter nos conventis stetisse, quamvis scivet nos nihil eorum, quæ Astyages pepegit, violâsse? Equidem nec ipse dico, solùm hoc homines frugi reddere, quòd se meliores nôrint; si non hoc etiam accedat, ut se potioribus pœnas dent, quemadmodum patri meo nunc usu venit. At enim,* ait Cyrus, *tuus pater nihil adhuc mali perpessus est omninò, metuit quidem, sat scio, ne gravissima quæque patiatur. Ergò tu quicquam existimas,* inquit Tigranes, *vehemente metu magis homines servilem in modum demissos reddere? Num ignoras eos, qui ferro cæduntur, quod animadversionis genus gravissimum existimatur, tamen adversùs eosdem pugnare velle? At quos admodum metuunt homines, eos nèquidem benigne*

Adp. 64

Metus omni umgravissimum supplicium.

alloquentes audent intueri. *Hoccine dicis*, inquit, *metum hominibus majorie esse supplicio, quàm si re ab se affligantur? Tu quoq; verum me dicere*, ait, *nôsti. Scis enim eos, qui metuunt, nè in exilium è patriâ pellantur, & qui pugnaturi metuunt, nè succumbant, in mœrore degere. Itidem qui inter navigandum metuunt, nè naufragium faciant, & qui servitutem ac vincula timent, ne cibo quidem ac somno præ metu frui possint. At qui jam sunt exules, quique jam victi sunt, ac servitutem qui serviunt, nonnunquam possunt etiam magis, quàm fortunati homines, cibo, potu, somno uti. Præterea manifestius est etiam in his quale onus sit metus. Quippe nonnulli dum metuunt, nè capti morte multentur: præ metu mortem priùs oppetunt, vel in præcipitium acti, vel strangulati, vel sibi ipsis manus afferentes.* Usque adeò metus inter omnes res terribiles maximo impetu animos percellit. ‘Ac
‘ patri quidem meo, *ait*, quid esse nunc animi putas, qui
‘ non solùm suâ, sed etiam meâ, & uxoris, & omnium libe-
‘ rûm causâ servitutem metuit? *Et Cyrus*, Credo equidem,
‘ *inquit*, haud difficulter, sic modò hunc affectum animo esse.
‘ Verùm arbitror ejusmodi hominis esse prosperis rebus inso-
‘ lenter agere, adversis subitò consternari, & libertatem na-
‘ ctum rursus efferri animo, déque integro negotium facessere. Est ità profectò, *inquit*, Cyre: delicta nostra sugge-
‘ runt illas quidem causas, ne fides nobis habeatur. Sed enim
‘ tuâ est in potestate præsidia castellis imponere, locáq; mu-
‘ nita tenere, atque aliud quodcunq; voles, fidei pignus ca-
‘ pere. Nos quidem ii erga te erimus, qui rebus his magno-
‘ pere non offendantur: Nam recordaturi sumus, horum no-
Ad p. 65 ‘ auctores existere. Quòd si ex iis alicui tradito imperio
‘ qui nihil in te deliquerint fidem ipse non habere videbe-
‘ ris, cave, nè simul & beneficium præstes, & amicus illi
‘ haud esse puteris. Rursus si dum cavebis, nè odio gra-
‘ veris, juga ipsis non imposueris quò minùs insolenter
‘ gerent: vide, nè illi magis etiam quàm nos modò, tibi
‘ sint ad mentem sanam revocandi. At ego me profectò, in-
‘ quit *Cyrus*, ejusmodi ministris, quos sciam adductos neces-
‘ sitate suas præstare mihi operas, illubenter usurum arbi-
‘ tror. Quos autem animadvertere viderer ex benevolentia
‘ & mei amore, quod facto sit opus mecum aggredi: hos
‘ ego delinquentes etiam laturum me facilius existimo
‘ quàm eos; qui, tametsi me oderint, abundè tamen om-
‘ nia coacti facere studeant. *Ad quæ Tigranes*: A qui-
‘ bus autem, *inquit*, amorem tantum unquam consequeris
‘ quantum modò tibi licet à nobis adipisci? Ab iis ar-
‘ bitror, *ait Cyrus*, qui nunquam hostili fuerint in me ani-
‘ mo: si hos afficere beneficio velim quemadmodum
‘ ge-

‘ tu jam, ut in vos beneficium conferam, hortaris: Num,
‘ mi Cyre, poſſis, *inquit*, quenquam hoc tempore reperire,
‘ cui tanta largiri queas, quanta patri meo? Primùm ſi ali-
‘ quem vivere ſinas, qui nunquam in te fuerit injurius, quam
‘ illum exiſtimas tibi gratiam habiturum? Quid item, ſi li-
‘ beros ipſi, & uxorem non adimas? quis eo te nomine magis
‘ diliget, quàm qui arbitratur, jure ſibi ſuos eripi? An ul-
‘ lum nôſti, qui graviùs laturus ſic, in Armenios ſe regnum
‘ non obtinere, quàm nos? Quapropter etiam de hoc, ait,
‘ perſpicuum eſt; eum, qui moleſtiſſimè fert ſe regem non
‘ eſſe, maximam tibi gratiam habiturum, ſi abs te imperium
‘ impetraverit. Quòd ſi etiam curæ tibi eſt, *inquit*, ut res
‘ hìc quàm minimè turbatas, ubi diſceſſeris, relinquas: con-
‘ fidera, nùm tranquilliora futura ſint omnia, novato impe-
‘ rio, an uſitato remanente. Itidem ſi curæ tibi eſt ut exer-
‘ citum ampliſſimum educas; quem exiſtimas hujus dele-
‘ ctum rectiùs habiturum, quàm qui eo ſæpius eſt uſus? Si
‘ pecuniâ quoque tibi ſit opus, quem rectiùs illo confecturum
‘ hanc putas, qui & novit, & habet, quicquid ejus hìc eſt?
‘ Mi Cyre, vir optime, cave, nè nobis amiſſis, majori te
‘ detrimento efficias, quàm quo afficere te pater hic meus
‘ potuiſſet. Hujuſmodi quædam Tigranes proferebat.

3. Cyrus autem hæc audiens, mirificè delectabatur, quod arbitraretur omnia, ſibi confecta jam eſſe, quæ Cyaxari facturum ſe receperat. Nam dixiſſe meminerat, exiſtimare ſe futurum, ut majori Armenius amicitiâ ipſis adjungeretur operâ ſuâ, quàm inter eos anteà fuiſſet. Itaque deinceps Armenium ipſum compellat. ‘ Si vobis, *inquit*, in his
‘ morem geſſero, dic mihi, Armenie, quantum miſſurus es
‘ exercitum mecum, quantumque pecuniæ ad bellum hoc
‘ conferes? *Ad quæ Armenius:* Nihil tibi, mi Cyre, *ait*, nec
‘ ſimplicius nec æquius dicere poſſum, quàm ut copias uni-
‘ verſas quas quidem habeo, commonſtrem: eas ubi tu vi-
‘ deris, quantum tibi viſum fuerit, exercitum abducito;
‘ illo relicto, qui agro noſtro præſidio ſit. Itidem de pe-
‘ cuniis, æquum eſt, ut, quas habeam, tibi ſignificem: tu
‘ deinde ſtatuas, quantum ex his auferre velis, & quan-
‘ tum relinquere. *Cyrus autem*, Age igitur, *inquit*, oſten-
‘ dito mihi quantæ tibi ſint copiæ, quantúmque pecuniæ
‘ habeas, dicito. *Hìc Armenius*, Equites quidem, *ait*, Ar-
‘ meniorum fere ſunt octies mille, quadragies mille pedites.
‘ Pecuniæ verò ſumma, cum theſauris quos pater reliquit,
‘ ad argentum redacta, tribus talentorum millibus major
‘ eſt. *Et Cyrus nihil cunctatus:* De exercitu ſanè, *inquit*,
‘ partem dimidiam adjungito mihi, quandoquidem Chal-
‘ dæi

3. *Ad p 66 Cyrus apud Armenium quæ Cyaxari pollicitus erat efficit.*

'dæi finitimi bellum tibi faciunt: de pecuniâ verò, pro
'talentis quinquaginta, quæ tributi nomine pendebas, du-
'plum Cyaxari ſolvito propterea, quòd ſolutionem neglex-
'eris. Item mutuò mihi centum altera dato, pro quibus
'ego mutuò datis tibi polliceor, vel alia me, Deo bene
'juvante, beneficia majora in te collaturum, vel ipſam pecu-
'niam denumeraturum, ſi quidem potero. Sin autem vi-
'deri quidem, ut arbitror, potero deſtitutus à facultate red-
'dendi, ſed injuſtus tamen merito meo non cenſebor. *Et Armenius:* 'Obſecro te profectò, mi Cyre, *inquit*, noli hoc
'pacto loqui: cæteroqui minùs bono in te animo ero. Exi-
'ſtimabis ſcilicet, quaſcunque pecunias nobis reliqueris,
'nihilo minùs tuas eſſe; atque illæ ſint, quas hinc tecum au-
'fers. Eſto, *ſubjecit Cyrus.* Verùm ut uxorem recipias,
'quantum mihi pecuniæ dederis? Quantum meâ in facul-
'tate fuerit, *inquit.* Quid ut liberos? etiam pro his, *ait*,
'quantum meâ in facultate fuerit? *Ergò jam his ſubjecit*
'*Cyrus*, duplò ampliores fuerint iis, quas tu poſſides. Et tu
'Tigranes, *ait*, dic mihi, quanti redimeres, ut uxorem tibi
'recipere liceret? Is verò novus tunc fortè maritus erat,
'& ſummo hanc amore complectabatur. Equidem, *inquit*,
'vel animæ pretio meæ redimerem, nè unquam hæc ſervi-
Ad p. 67 Cyrus captivos ſine pretio reddit. 'tutem ſerviat. Tu igitur, *inquit*, tuam abducito. Nam
'equidem eam in captivitatem veniſſe nequaquam arbitror,
'quando tu nunquam nos deſeruiſti. Tu quoque, Armenie,
'tàm uxorem quàm liberos abducito, nullo pro iis pretio
'ſoluto: ut ſe liberos ad te venire ſciant. Ac modò qui-
'dem apud nos, cœnate, ſumptâ verò cœnâ, quò libitum
'erit animo veſtro, diſcedite. Itaque quum manſiſſent, at-
Hominis innocentis quum occideretur, vox præclara. que à cœnâ in tabernaculo verſarentur, interrogans Cyrus,
'Dic mihi, Tigranes, *inquit*, ubi tandem eſt vir ille, qui
'nobiſcum venari ſolebat, tu quidem mihi videbaris homi-
'nem plurimùm admirari. An non, *ait*, pater hic meus
'eum occidit? In quo deprehenſum facinore malo? Dice-
'bat, me ab ipſo corrumpi. At verò, mi Cyre, adeò præ-
'clarus & honeſtus vir erat, ut tum etiam, quum moritu-
'rus eſſet, arceſſito mihi diceret: Nè tu patri, Tigranes,
Hoc eſt, magis civiles & politas, Scholion marginis. 'quicquam ſuccenſueris, quòd me morte multabit. Non
'ènim hoc ex malevolentiâ, ſed ignorantiâ, facit. *Quæ-*
'*cunque verò per ignorantiam peccant homines, ea præter ani-*
'*mi ſententiam committi*, equidem arbitror. *Ad quæ verba*
Cyrus ait: 'Hem qualem virum! *Armenius autem hoc modo*
'*loquutus eſt*: Nec ille, mi Cyre, qui viros alios cum uxo-
'ribus ſuis familiariùs verſantes deprehendunt, ob hanc cul-
'pam eos interficiunt, quòd magis intelligentes reddant

'uxores

‘ uxores ſuas, ſed quòd exiſtimant amorem eos ſibi debitum
‘ præripere, idcircò pro hoſtibus illos habent. Itidem & ip-
‘ ſe illi homini invidi, quòd facere mihi videbatur, ut fi-
‘ lius meus ipſum magìs, quàm me admiraretur. *Et Cyrus:* ‘ Profectò, *inquit*, mi Armenie, humanitùs quid deli-
‘ quiſſe videris : túque adeò, mi Tigranes, ignoſcito patri.
Hujuſmodi quum in hoc tempore inter ſe diſſeruiſſent, & amantèr, ut par erat, ſe complexi eſſent à reconciliatione, carpentis unà cum uxoribus conſcenſis, avecti ſunt.

4. Quum autem domum veniſſent, Cyri alius ſapientiam commemorabat, fortitudinem alius, alius manſuetudinem, atque etiam non nemo pulchritudinem ac proceritatem. Atque hìc ſanè Tigranes uxorem interrogabat: ‘ Num & tibi, ‘ mea Armenia, pulcher eſſe viſus eſt Cyrus? Profectò, *ait* ‘ *illa*, non aſpectabam hunc equidem. Quem igitur? *inquit* ‘ *Tigranes.* Eum profectò, qui aiebat animæ ſuæ pretio ſe ‘ redempturum, nè ſervitutem ego ſervirem. Ac tum quidem, ut par erat, rebus hujuſmodi tranſactis quieti utrique ſe dederunt. Poſtridie verò Armenius Cyro, & exercitui univerſo munera tanquam hoſpitibus miſit; ac ſuis edixit quibus in militiam eundum erat, ut tertium ad diem adeſſent: & pecuniam de qua Cyrus egerat, duplicatam denumeravit. Cyrus acceptâ ſummâ, quam popoſcerat, reliquam remiſit, ſimul interrogans, uter exercitum ducturus eſſet, filius an ipſe. At quæ reſpondit uterque, ac primò quidem: ‘ Quemcunque tu juſſeris: *filius verò*: ‘ Equidem ‘ abs te, mi Cyre, non abero; non ſi etiam comitari te ca- ‘ lonis inſtar ſarcinarii debeam. *Et Cyrus ad hoc riſu ſublato:* ‘ Quanti abs te redimerem, *inquit*, ut uxor tua ſarci- ‘ nas te geſtare auciret? At non opus erit ut audiat, *inquit*, ‘ adducam enim illam, ut videre liceat, quicquid egero. ‘ Verùm jam, *ait*, tempus fuerit, ut collectis ſarcinis ad ‘ iter vos comparetis. Exiſtimes velim, *inquit Tigranes*, ‘ nos convaſatis iis, quæcunque pater dederit, affuturos. ‘ Ac tum quidem hoſpitum more milites excepti, quieti ‘ ſe dederunt. 4.

Pudica mulieris vox & virum amantis Adp.68

5. Poſtridie Cyrus ſumpto ſecum Tigrane, ac Medorum equitum præſtantiſſimis, déque ſuis etiam amicis, quoſcunque commodum ei viſum eſſet regionem obequitans contemplabatur; ut quo loco caſtellum muniendum eſſet, conſideraret. Quúmque ad jugum quoddam veniſſet, Tigranem interrogat, quinam illi montes eſſent, unde Chaldæi decurrentes prædas agerent? Quos Tigranes quum ei monſtraſſet, rurſum interrogat: an ii montes tunc deſerti eſſent? ‘ Mi- 5.

Montes inter Chaldæos & Armenios.

‘ Minimè verò, *inquit* : ſemper enim ſpeculatores ſuos ha-
‘ bent, qui cæteris ſignificant, quicquid viderint. At quid
‘ faciunt, *ait*, quum aliquid ſenſerint? Ad vertices, *inquit*,
‘ defenſionis cauſsâ pro ſuis quiſque viribus, accurrunt:
Hæc Cyrus ubi audiſſet, luſtrando paſſim animadvertebat, magnam regionis partem Armeniis, propter bellum deſertam & incultam eſſe. Ac tum quidem reverſi ad exercitum, quum cœnaſſent, quieti ſe dederunt.

6. *Cyri de Chaldæorum montibus occupandis conſilium Ad p. 69*

6. Poſtridie Tigranes ipſe paratis rebus ſuis aderat, atque interim equitum ei quatuor millia cogebantur, cum decies mille ſagittariis, totidémque cetratis. Cyrus dum eæ copiæ cogerentur, mactatis hoſtiis, quum ſacra perlitata cerneret, Perſicorum ducum Medorúmque concilio advocato, præſentibus univerſis hæc verba fecit. ‘ Hi mon-
‘ tes, amici, quos aſpicimus, Chaldæorum ſunt: eos ſi occu-
‘ cupaverimus, & caſtellum in vertice noſtrum fuerit: ne-
‘ ceſſe eſt utrique tam Armenii, quàm Chaldæi, erga nos
‘ in officio maneant. Et ſacris quidem pulchrè litatum:
‘ humanam verò contentionem ad hæc perficienda nihil
‘ adeò juvare poterit, atque celeritas. Nam ſi montes pri-
‘ ùs quàm hoſtes ſe colligant aſcenderimus: vel omnino
‘ verticem ſine ullo prælio capiemus, vel cum paucis &
‘ imbellibus adverſariis res nobis erit. Itaque nullus fa-
‘ cilior, magiſque periculi expers fuerit labor, quàm ſi jam
‘ in accelerando tolerantes erimus. Ite igitur ad arma, &
‘ vos quidem Medi ad ſiniſtrum latus incedite: vos autem
‘ Armenii parte dimidiâ dextrum tenete cum dimidiâ reli-
‘ quâ duces nobis itineris eſtote: vos Equites à tergo ſequi-
‘ mini, ut nos cohortemini, ſurſúmque protrudatis; neq;
‘ permittite, ut aliquis remiſſiùs ſe gerat. Hæc quum Cyrus dixiſſet, in manipulos ſive ſeries rectas inſtructum exercitum anteibat. Chaldæi poſtquam ſurſum tendi cum impetu animadverterunt, mox ſuis ſigna dant, & mutuis clamoribus ſe convocando, colliguntur. Cyrus autem ſuos excitans: ‘ Hi quidem, *ait*, ſignum dant nobis, O Per-
‘ ſæ, ut properemus. Nam ſi in adſcendendo hos ante-
‘ verterimus, nihil hoſtium conatus efficere poterunt.

7. *Chaldæorum natio bellicoſa.*

7. Geſtabant autem Chaldæi crates, & tragulas binas, ac bellicoſiſſimi feruntur eſſe inter ejus regionis incolas. Etiam ſtipendia faciunt, quum ipſorum operâ quis eget, quòd & periti rei militaris ſint & pauperes. Quippe ſolum incolunt montuoſum, & cujus exigua pars opulentia eſt. Quum autem Cyri milites jam propiùs à jugis montium abeſſent, Tigranes in itinere Cyro proximus, ait: ‘ An nôſti, Cyre,
‘ mox pugnandum nobis ipſis eſſe? Nam Armenii quidem
‘ certè

‘ certè vim hoſtium non excipient. Cyrus id ſe non ignorare reſpondens, ſtatim edixit Perſis, ut ſe pararent. Nam mox inſequendum eſſe, poſteaquam Armenii fugâ initâ propiùs ad nos hoſtem adduxerint. Sic ergò precedebant Armenii. De Chaldæis verò qui aderant, ubi propiùs Armenii acceſſiſſent, celeriter ſublato, more ſuo, clamore, curſu in eos feruntur. Armenii more itidem ſuo illos non excipiunt. Verùm ubi Chaldæi, qui hos perſequebantur, vi derunt homines gladiis inſtructos adversùs ſe ſurſum tendere, partim congreſſi propiùs, ſtatim interfecti ſunt, partim fugâ dilabuntur nonnulli hoſtium in poteſtatem venunt. Simul juga montium celeriter occupantur. Ea quum Cyri milites tenerent, & Chaldæorum ad domicilia deſpicerent, animadvertunt eos proximis domiciliis aufugere. Cyrus, quum milites omnes conveniſſent, ut pranderent, edixit. Pranſi quum eſſent, animadverſo locum eſſe munitum, & aquis irriguum, ubi ſpeculæ Chaldæorum erant: ſtatim ibi caſtellum exſtruere cœpit. Simul Tigrani mandat, ad patrem mitteret, eúmque ſtatim adeſſe juberet, & omnes fabros ac lapicidas, quotquot haberet, ſecum adducere. Dum hic nuntius ad Armenium pergit, interea Cyrus cum iis, qui aderant, ſtructuræ intentus erat.

Cyrus Chaldæos de jugis montium deturbat.

Ad ſ. 70

8. Ibi tum captivi ad eum vincti deducuntur, nonnullis inter eos vulneratis. Hos ut vidit, mox vinctos ſolvi, vulneratos arceſſitis medicis curari præcipit. Deinde Chaldæos alloquitur, ‘ non ſe veniſſe quòd cuperet eos perditos, ‘ nec idem bello ſibi eſſe opus: ſed inter Armenios Chaldæoſque pacem velle facere. Priùs autem, quàm a nobis hæc ‘ juga tenerentur, ſcio vos pacem non expetiviſſe. Nam ‘ veſtræ in tuto poſitæ res erant, & Armeniorum facultates ‘ agere & ferre ſolebatis. Nunc quo ſitis loco, perſpicitis. ‘ Itaque vos ego, qui capti eſtis, domum dimitto; vobiſq; ‘ poteſtatem facio cæteris cum Chaldæis deliberandi bellúmne gerere nobiſcum velitis, an amicitiam colere. Bellum ‘ quidem ſi præferetis, inermes huc nè revertimini, ſi quidem ſapitis, ſin pacis egere vos putabitis, inermes accedite. Quòd ſi nobiſcum amicitiam inieritis, equidem ‘ curabo, ut bene res veſtræ ſe habeant. Ea Chaldæi quum audiſſent, multis verbis collaudato Cyro, ejúſque dextram amplexi, domum diſceſſerunt.

8.

Cyri erga victos humanitas.

Cyrus benignitate ſua Chaldæos ſibi conciliat.

9. Armenius, ut à Cyro ſe arceſſi quáſque res ille gereret, audiſſet: adſumptis fabris, rebúſque cæteri, quaſcunq; putabat uſui futuras, quàm poterat celerrimè ad Cyrum contendit. Eum ubi vidit, ‘ Mi Cyre, *ait*, quàm multa res ‘ nos homines aggredimur, quum tamen eventus futurorum

9.

‘ pauciſſimos proſpicere poſſimus? Nam & ego nunc in co-
‘ natu parandæ libertatis, majorem in ſervitutem, quàm an-
‘ tehac unquam, incidi, poſtquam verò capti ſumus, jàm-
‘ que certò nos periſſe putavimus, majorem nos quàm hac-
‘ tenus unquam, incolumitatem adeptos videmus. Etenim
‘ qui nunquam multis nos detrimentis afficere deſinebant,
‘ hos ego jam illo in ſtatu eſſe video, quo hactenus opta-
Adp.71 Armenius Cyro gratias agit. ‘ bam. Túque ſcias velim, mi Cyre, multò me majorem
‘ daturum fuiſſe pecuniam, ut jugis hiſce Chaldæi depelle-
‘ rentur, quàm tu nunc à me acceperis. Adeóque jam præ-
‘ ſtitiſti, quæ nobis præſtiturum beneficia pollicebare, quum
‘ pecuniam illam acciperes. Itaque præterea debere nos ali-
‘ as etiam tibi gratias manifeſtum eſt, quas ſanè nos, ſi ho-
‘ mines improbi eſſe nolimus, turpe fuerit tibi non referre:
‘ cui licèt referamus, tamen nè ſic quidem ex dignitate ge-
‘ rere nos erga virum preclarè de nobis merentē reperiemur.

10. 10. Hæc Armenii verba fuerunt. Chaldæi verò ad Cyrum venientes, ut pacem ſibi conficeret, orabant. Eos ille interrogabat: ‘ Ecquâ de cauſsâ, Chaldæi, alia nunc cupitis, niſi
‘ quòd exiſtimatis, ſecuriùs vos in pace, quàm bello victu-
‘ ros? quando nos etiam pacis hanc ipſam cauſſam auferi-
‘ mus, qui tamen hæc juga nunc tenemus. *Aſſenſi ſunt Chal-*
‘ *dæi. Et ille*, quid igitur, *inquit*, ſi alia vobis commoda
‘ ex pace præterea proveniant? Majori etiam, *aiunt illi*,
‘ gaudio afficiemur. Verùm quid eſt aliud, cur eſſe vos
‘ jam pauperes arbitremini, niſi quòd fertilis ſoli vobis co-
‘ pia non eſt? *In hoc etiam quum aſſenſi eſſent.* Quid ergo?
‘ *ſubjecit Cyrus*, velletiſne vobis pendentibus ea quæ cæteri
‘ Armenii pendunt, liceret tantum agri Armenii colere,
‘ quantum vobis ipſis liberet? Si fidem habeamus, *aiebant*
‘ *Chaldæi*, nullam nobis injuriam illatum iri. Tu verò,
‘ Armenie, *inquit*, an velles ſolum id, quod modò incultum
‘ eſt, cultum reddi, ſi cultores id, quod apud te conſuetum
‘ eſt, penderent? Magno ſe hoc redempturum, *ait Armenius*,
‘ quòd eâ ratione reditus longè ſibi futurus eſſet auctior. Et
‘ quid, *inquit*, vos Chaldæi, quum montes fertiles habeatis,
‘ an etiam velletis Armeniis permittere, ut paſcua in his ha-
‘ berent, ſi vobis illi quod æquum eſſet, penderent? *aſſentie-*
‘ *bantur Chaldæi, quòd magnas ſe capturos utilitates ſine ullo labo-*
‘ *re dicerent.* At tu, Armenie, velléſne paſcuis horum uti, ſi pro
‘ parvo Chaldæorum commodo multò majores ipſe utilitates
‘ caperes? Et valdè quidem, *ait*, ſi paſcuis tutò frui liceret.
‘ Nimirum, *ait*, tutò his fruemini, ſi vobis in his jugis auxilia
‘ præſtò ſint? *Aſſentiebatur Armenius.* At nos profectò, *inqui-*
‘ *unt Chaldæi*, nequaquam tutò non modò iſtorum ſed nè no-

‘ ſtrum

'ſtrum quidem agrum culturi ſimus, ſi juga montium iſti te-
'neant. Quid verò, ſi vobis, *inquit*, auxilio ſint iſta juga? *Ad p. 72*
'Nimirum ità, *reſpondebant illi*, bene nobiſcum ageretur. Sed
'profectò, *ait Armenius*, non bene nobiſcum ageretur, ſi ju-
'ga montium hi reciperent præſertim caſtello munita. *Et Cyrus*
'*Cyrus*, Ego verò ſic faciam, *inquit*, neutris veſtrûm hæc *pacem*
'juga tradam, ſed nos ea cuſtodiemus, ac ſi alterutri ve- *inter*
'ſtrûm auctores injuriæ fuerint, à læſis ſtabimus. Hæc quum *Arme-*
utrique audiſſent, collaudârunt; ſolâque hac ratione pacem *nios &*
firmam fore dixerunt. Atque his adeò conditionibus fides *Chalda-*
ultro citróque data eſt ab univerſis quum convenîſſet, ut *os facit.*
per utróſque libertas utríſque ſua conſtaret; ut connubia, *Pacis*
cultus agrorum, paſtiones utríſque communes eſſent; ut *conditi-*
communibus copiis ſeſe juvarent, ſi quis alterutros læderet. *ones.*

11. Ad hunc modum illa tunc geſta ſunt, & hæc ſanè 11.
pacta, inter Chaldæos & eum, qui Armeniam tenet, id tem-
poris inita, hodiéque durant. Poſtquam ità conveniſſet,
ſtatim utrique caſtellum, quaſi quod eſſet commune, con-
junctis alacriter operis exſtruunt, & unà res in id neceſſarias
important. Appetente autem veſperâ Cyrus utróſque velut
amicos jam inter ſe, convivas in cœnâ ſuos eſſe voluit, in-
ter cœnandum autem, quidam ex Chaldæis inquit 'cæteris
'quòd ſuæ gentis omnibus hæc optabilia accidere: verùm
'quoſdam Chaldæos eſſe, qui rapto viverent, ac terram ne-
'que ſcirent colere, neque poſſent; quippe qui victum ar-
'mis quærere conſueſcunt. Semper enim latrocinari ſolitos
'ſtipendiáque crebrò meruiſſe, partim apud Indorum regem,
'quem illi auro abundare dicebant, partim apud Aſtyagem.
'*Et Cyrus*: Cur igitur non etiam modò apud me ſtipendia
'faciunt? Nam ego tantum eis dabo, quantum aliquis un-
'quam dedit. Adſtipulati ſunt ei, multóſque fore dixerunt,
qui hoc facere vellent. Et de his quidem ita convenit.

12 Cyrus autem, qui audiſſet Chaldæos ad Indum ſæpe 12.
proficiſci, recordatus veniſſe ad Medos ab hoc quoſdam, *Cyrus de*
qui, quid rerum apud ipſos gereretur, explorarent; eoſdém- *mitten-*
que deinde ad hoſtes etiam abiiſſe, ut illorum quoque res *do ad*
ſpecularentur; ſcire volebat Indum quæ ab ſe geſta fuiſſent. *Indum*
Itaque ſic orſus eſt: 'Dicite mihi, tu Armenie, vóſque *legato.*
'Chaldæi, ſi quem ego meorum ad Indum mitterem, ve- *conſili-*
'ſtrúmne aliquos adjungeretis, qui & itineris duces ipſi, & *um ca-*
adjumento eſſent, ad impetrandum ab Indo ea, quæ ipſe *pit.*
'cupio? Nam equidem accedere nobis adhuc aliquid pecu- *Ad p. 73*
'niæ velim, ut & iis ſtipendia numerare, quibus opus eſt,
abundè poſſim; & alios militiæ ſocios pro meritis & digni- *Leſtio*
tate largiendo cohoneſtare. His ego de cauſſis quàm maxi- *margi-*

'mam pecuniæ mihi copiam esse volo. Quamvis autem 'statuam, mihi opus eis esse; libenter tamen vestris parco '(nam vos ego nunc amicorum in numero pono) non illiben-'ter ab Indo has accepturus, si daret. Itaque nuncius, cui du-'ces ut detis, aque adjumento sitis, hortor, quum eò ve-'nerit, in hunc modum loquetur. Cyrus ad te me misit, 'inde pecunia sibi opus est dictitans, quòd à Persis alium 'etiam domo exercitum exspectet; omnino enim exspecto, 'inquit. Quapropter si tantum pecuniæ, quantum tibi con-'cederitur, miseris, ait se, si felicem rerum exitum Deus de-'derit, effecturum studio suo, ut existimes, bene de rebus 'tuis consuluisse, qui sis ipsi gratificatus. Hæc qui à me 'mittitur nuncius dicet: quos autem vos allegabitis, eis 'ipsi, quod ex usu fore putatis, imperate. Pecuniam qui-'dem, *inquit*, ab eo si acceperimus, major nobis illius co-'pia fuerit: sin autem, scimus nullam à nobis ipsi grati-'am deberi; adeóque nobis integrum erit, quod ipsum at-'tinet, omnia nostro ex usu administrare.

Cyrus laudis & gloriæ cupidus.

13. 13. Hæc Cyrus aiebat, quum quidem existimaret, Armeniorum Chaldæorúmque nuncios ejusmodi de se dicturos, qualia de se universos homines & dicere cupiebat, & audire. Ac tum quidem, ubi visum fuisset opportunum, contubernio soluto, quieti se dederunt. Postridie Cyrus hunc nuncium allegabat, quum in mandatis ipse dedisset ea quæ dixerat: & Armenius ac Chaldæi cum hoc suos mittebant homines quos ad agendum hoc negotium maximè idoneos arbitrabantur, & ad prædicandum ea de Cyro quæ convenirent. Secundùm hæc Cyrus, quum & præsidiariis militibus impositis, quot satis essent & rebus necessariis omnibus, castellum absolvisset, ac Medum eis præfeciisset, quem si præficeret, maximè Cyaxari gratam se rem facturum existimabat, discessit, sumto secum exercitu, quem adduxerat, & eo, quem ab Armeniis acceperat; utique illis etiam, qui à Chaldæis accesserant, hominum ad quatuor millia, qui sanè reliquorum omnium se præstantissimos arbitrabantur.

Armenii Cyrum redeuntem excipiunt.

14. 14. Ubi autem in regionis loca culta descendisset, Armeniorum nemo se domi continuit, nec vir, nec fœmina: sed obviam processerunt omnes ex pace voluptatem capientes; ac secum quicquid alicujus pretii quilibet haberet, ferebant, agebant. Atq; his Armenius minimè offendebatur, quod Cyrum magis hoc modo delectatum iri delato ab omnibus honore putaret. Tandem & uxor Armenii occurrit, filias ac minorem natu filium secum ducens: ac præter alia munera, illud aurum quoq; afferebat, quod Cyrus accipere pridem nolue-

Ad p. 74

ras,

rat, Hoc Cyrus ubi vidiſſet: vos effecturi non eſtis, *inquit*, ‘ ut mercedis cauſsâ hinc indè proficiſcar, ac bene merear. ‘ Retine tu, mulier, hanc pecuniam tibi, quam affers, neque poſthac Armenio dederis eam defodiendam: ſed filium ‘ tuum potiùs his exornatum quàm pulcherrimè in militiam ‘ mittito. De reliquis & tibi, & marito, & ſexûs utriúſque ‘ liberis id parato; quod conſequuti, & quo ornati, elegantiùs atque jucundiùs vitam agatis. Ubi verò quiſque vitâ ‘ defunctus erit, ſatis eſto corpora ſub terrâ condi. His dictis Cyrus prætervectus eſt, deducentibus ſimul & Armenio, & reliquis hominibus univerſis, qui quidem eum & benefactorem appellabant, & virum illum bonum: idque continuò faciebant, donec extra regionem ſuam deduxiſſent. Armenius verò etiam majorem exercitum ei adjunxit, quia domi pacem haberet.

15. Sic ergò Cyrus abiit, non ſolùm eâ pecuniâ ditatus, quam acceperat: ſed etiam ad multò majorem, quàm hæc eſſet, aditu morum elegantiâ parato, ut eas, quoties eſſet opus, ſumere poſſet. Ac tum quidem in finibus caſtra metati ſunt. Poſtridie copias & pecuniæ partem, Cyaxari miſit; (& aberat is propè, quemadmodum dixerat:) ipſe cum Tigrane, ac Perſarum optimatibus venabatur, ubicunque in feras incidiſſet, atque ità ſe oblectabat. In Medorum verò regionem quum perveniſſet, ſuis cohortium præfectis pecunias dedit, quantum cuique ſatis eſſe arbitrabatur: ut illis etiam non deeſſet unde honoris ergô ſuos ornarent, ſi quos magni facerent. Exiſtimabat enim, ſi quiſque partem exercitûs ſibi mandatam efficeret talem, ut laudari mereretur: etiam futurum, ut totus exercitus egregiè comparatus eſſet. Quin & ipſe, ſi quid videret, quod exercitui poſſet eſſe ornamento, id ubi acquiſiviſſet, dignißimis quibuſque donabat. Nam arbitrabatur, quicquid in exercitu pulchrum eſſet ac præclarum, id omne ſibi ornamento cedere. *Cyri liberalitas in milites.* 15.

16. Quando autem accepta diſtribuebat, hujuſmodi verbis inter cohortium præfectos, & manipularios, & omnes illos, qui erant apud ipſum in honore, utebatur. *Frui quâdam, amici, lætitiâ in hoc tempore videmur, tùm quòd opum copia quædam nobis acceſſerit, tùm quòd nobis ſit, unde honorem habere liceat iis quibus viſum fuerit; & exiſtimare, quibus quiſque præmiis ſit dignus. Omnino autem revocandum nobis eſt ad animum, cujuſmodi ſtudia nobis hæc commoda peperverint. Nam ſi rem conſiderabitis, reperietis hæc vos conſequutos, & vigilando, quum opus erat, & laborando, & accelerando, & nihil hoſti cedendo. Quapropter deinceps quoque viri fortes ſitis neceſſe eſt, atque etiam ſtatuatis* 16. *Ad p. 75*

vo-

voluptates magnas, & ingentia bona non niſi ab obedientiâ & tolerantiâ, & ferendis, ubi poſcit occaſio, laboribus periculiſque proficiſci.

17. 17. Quia verò animadverteret Cyrus, & corpora militum rectè ad labores militares perferendos eſſe comparata, & animos itidem ad contemnendum hoſtem: præterea peritos eorum eſſe, quæ uſus armorum in unoquoque requireret: ac omnes etiam ad parendum præfectis ſuis paratos eſſe videret: de cauſſis hiſce jam aliquid eorum gerere cupiebat, quæ adversùs hoſtem ſuſcipi ſolent. Intelligebat enim, in cunctationibus plerumque ducibus copiarum etiam præclarè parata labefieri & mutari. Videbat item pleróſque milites ambitione ductos, in iis, de quibus erant inter ipſos certamina, ſibi mutuò invidere. Quare hac quoque de cauſsà quamprimùm eos in hoſtem educere volebat. Nam *pericula communia benevolentiam inter commilitones mutuam excitant*; ad quæ ubi perventum eſt, nemo aliis, quibus ornatiſſima ſunt arma, nemo gloriæ cupidis invidet: ſed potiùs, & collaudant, & complectuntur hujuſmodi ſibi ſimiles, quòd eos ſecum in juvandâ publicâ re conjunctos exiſtimant. Primùm igitur armatum exercitum, quàm poterat pulcherrimè, & optimè, inſtruxit: deinde duces decem militum, & tribunos, & cohortium præfectos, & manipularios ductores convocavit. Nam hi liberi erant, ut in militarium ordinum numeris non recenſerentur. Quúmque vel imperatori parendum erat, vel denunciandum aliquid, non idcirco pars ulla rectoris expers relinquebatur: ſed reliquæ copiæ per duodenum & ſenum militum præfectos aptè inſtruebantur.

Cyrus in hoſtem ducere cogitat.

18. 18. Poſteaquam verò jam ad ipſum conveniſſent, quorum præſentiam res ipſa poſtulabat, deducebat eos per aciem Cyrus; & ubi rectè inſtructa eſſet, oſtendebat, & quâ parte firma eſſe auxilia ſingula, docebat. Quúmque in his etiam deſiderium & amorem gerendi aliquid excitâſſet, tunc quidem juſſit, ſuos ad ordines irent, & quemlibet ſuorum edocerent quæ ab ipſo didiciſſent, & hujus militiæ cupiditatem in omnibus accendere conarentur, ut alacri maximè animo iter omnes ingrederentur, ac manè Cyaxaris ad portam præſtò eſſent. Illi tunc abeuntes, quod juſſi erant, fecerunt. Poſtridie quum illuxiſſet, aderant ei de ſuis ad portam, quos oportebat. Itaque cum eis ingreſſus ad Cyaxarem Cyrus, hujuſmodi orationem orſus eſt: ‘ Scio quidem ea, mi Cyaxares, ‘ quæ dicturus ſum, jampridem tibi non minùs, quàm nobis ‘ videri: ſed fortaſſis proferre te pudet, nè ſi mentionem exercitûs educendi facias, graviter ferre videaris, annonas, ‘ abs,

Cyaxari Cyrus dat conſilium de ducendis in hoſtem copiis.

Ad p. 76

abs te nobis dari. Quando tu igitur taces, ego tàm tuo, quàm noſtro nomine rem exponam. Quippe nobis omnibus videtur, quum parati ſimus, non tunc demum pugnandum eſſe, quum tuos fines hoſtes invaſerit, nec in regione pacatâ reſidentibus illum expectandum eſſe: ſed in agrum hoſtilem quamprimum eundum eſſe. Quum enim modò tuâ in regione ſimus, multa tuorum per nos etiam invitos detrimentum capiunt. Ac ſi hoſtium in regionem diſcedamus agros eorum cum voluptate populabimur. Præterea magno ſumptu tuo nunc alimur. Sin tuos extra fines exercitum educamus, ex ipſorum ditione victum habebimus. Jam verò ſi majus nobis iſthìc periculum, quàm hìc, immineret: fortaſſis id, quod tutiſſimum, eſſet eligendum. Nunc autem & illi futuri ſunt iidem, ſive adeò hìc eos exſpectemus, ſeu in ipſorum ditionem progreſſi obviam eis eamus: & nos iidem futuri ſumus, ſive ipſos advenientes hìc excipimus, ſeu prodeuntes adversùs eos manum conſeremus. Verùm longè nos militum animos alacriores & firmiores experturi ſumus, ſi adversùs hoſtem contendemus, & in adverſariorum conſpectum non inviti venire videbimur. Itidem illi multò nos magìs metuunt, quum nos audient, non ut formidoloſos, ipſorum metu percelli, ac domi deſidere, ſed animadverſo eorum adventu occurrere, at quàm celerrimè pedem conferamus: non item operiri, dum regio noſtra detrimento afficiatur, ſed præcepto ipſorum conatu, terram eorum populari. Atqui formidoloſiores ipſos reddi, nos audentiores, in lucro nobis inſigni ponendum exiſtimo. Nam equidem ſtatuo, minus hoc modo nobis, hoſtibus plurimum periculi futurum. Quin & pater meus, & tu dicere ſoletis, cæteris omnibus adſentientibus, *de prælìs judicium fieri potiùs ex animis, quàm corporum viribus.* Hæc Cyri oratio fuit, cui Cyaxares reſpondit: ‘ Mihi quidem, mi Cyre, ac vos Perſæ, nè ſuſpicemini eſſe graves vos alere. Sed in hoſtilem tamen agrum ut progrediamur, etiam mihi jam ad omnia melius eſſe videtur. Quando igitur, *ait Cyrus*, eâdem in ſententiâ ſumus, colligamus vaſa; & ſi res divina votis noſtris confeſtim annuerit, quàm primùm egrediamur. Quùmque militi ſecundùm hæc edixiſſet, ut vaſa colligerent, rem ſacram Jovi primùm Regi, deinde Diis cæteris fecit, additis precibus, ut & propitii benignique eſſent, & exercitui ſe duces, bonóſque commilitones & ſocios, atque etiam rerum utilium conſultores præbere vellent. Præterea Heroas Medorum terræ incolas & curatores imploravit.

Lectio marginis.

Ad p. 77

19. Quum

19. *Cyrus cum exercitu Assyrium invadit.*

19. Quum autem ritè litâſſet, & totus exercitus ad fines ſine morâ perveniſſet: bonis avibus hoſtile ſolum invaſit. Ut verò primùm fines tranſierat, Tellurem libationibus propitiam ſibi reddidit, & Deos atque Heroas regionem Aſſyriorum incolentes ſacrificiis placavit. Quibus peractis rurſum Jovi patrio rem divinam fecit, nec ſi quis alius ſe Deorum efferret, ullum neglexit. His ità ritè curatis, ſtatim pecoribus itinere non magno promotis, caſtra metati ſunt: equitatu verò ad excurſionem uſi, prædam ingentem ac variam obtinuerunt. Deinde motis caſtris, à commeatu abundè inſtructi, regionem omnem depopulabantur, & hoſtem exſpectabant. Qui quum advenire jam, & abeſſe non ampliùs decem dierum itinere diceretur, tum verò Cyrus ait: *Jam tempus eſt, mi Cyaxares, ut occurramus: neque committendum, ut vel hoſtibus, vel noſtris metu præpediri videamur quò minùs adversùs ipſos progrediamur: ſed palam declaremus non illubenter nos prælium inituros.* Quæ cùm Cyaxari quoque placerent, ſemper deinceps inſtructi tantùm quotidie procedebant, quantùm ipſis commodum videretur. Et cœnam quidem nunquam non ſumebant, dum adhuc lucere noctu verò ignes in caſtris nullos accendebant. Antecaſtra tamen excitabantur, ut ignis adjumento cernerent, ſi qui noctu accederent, atque ipſi ab iis contrà non cernerentur. Sæpenumero etiam poſt caſtra fallendis hoſtibus ignes accendebant. Itaque nonnunquam exploratores in excubias ipſorum primas incidebant, quòd ſe procul adhuc à caſtris abeſſe arbitrarentur, quia poſt caſtra ignes excitati eſſent.

20. *Aſſyrii foſsâ ſe cingere ſoliti.*

20. Et Aſſyrii quidem cum iis, quos ſecum habebant quum jam exercitus propiùs ad ſe invicem acceſſiſſent, foſſa ſe cingebant: quod barbari reges hodiéque faciunt. Nam caſtra quum metantur, facillimè ſe foſsâ, ob ingentem hominum multitudinem circundant. Nôrunt enim, copias equeſtres noctu eſſe tumultuoſas, & uſum habere difficilem præſertim ſi de barbaris coactæ ſint. Etenim hi equos habent ad præſepia compeditos. Itaque ſi quis eos invadit, operoſum eſt noctu equos ſolvere, frænare operoſum, operoſum inſternere, operoſum induere loricas: atque ubi jam equos conſcenderint, fieri prorſus nequit, ut equites per caſtra vehantur. His omnibus de cauſſis cùm alii barbari tùm illi munitionibus ſe circundant. Simul etiam exiſtimant, ſi locis ſint munitis, habere ſe poteſtatem prælii quum volunt, non committendi.

Ad p. 78

21. 21. Dum hæc agerent, appropinquare ſibi ceperunt. Quúm jam accedendo alteri ab alteris ad paraſange intervallum abeſſent, Aſſyrii hoc, quem indicavimus, modo metebant caſtra

castra, loco quidem fossâ munito, sed oculis exposito; Cyrus autem sic sua locabat, quantum sanè poterat ut minimè conspicerentur, etiam à fronte vicis & tumulis objecti. Nam existimabat *in bellis omnia, si subitò conspiciantur, adversariis esse mirabiliora.* Et illâ quidem nocte, quemadmodum par erat, utrique constitutis excubiis, quieti se dederunt. Postridie Assyrius, & Crœsus, ducésque cæteri copias intra munitiones quiescere jusserunt Cyrus & Cyaxares, instructis suis, tanquam pugnaturi, si homines accederent, exspectabant. Quum autem jam pateret hostes extra munitiones illo quidem die non prodituros, neque conserturos manum, Cyaxares arcessito Cyro & omnibus, quos adesse oporteret, in hanc sententiam locutus est: *Equidem, viri, nobis existimo sic, uti nunc instructi sumus, ad horum munitiones accedendum esse ac declarandum nos pugnandi cupidos. Etenim hoc modo illis contra non prodeuntibus, nostri eos longe audentiùs invasuri sunt, & hostes audaciâ nostrâ perspectâ, magis sibi metuent.* Hæc illius sententia fuit. Verùm Cyrus: *Nè per Deum immortalem, mi Cyaxares, ità faciamus,* inquit. *Nam si modò, de tui consilii sententiâ, prodierimus in hostium conspectum, nimirum, nec in hoc tempore nos accedentes ullo cum metu spectabunt adversarii, qui esse in tuto se sciant, ut accidere quid ipsis adversi nequeat: & deinde quum nullâ re gestâ recedemus, rursum inspectis copiis nostris, easdem, ut suis impares numero, contemnent crastinóque die multo firmioribus animis prodibunt. Nunc quum adesse nos sciant, neque tamen videant: crede mihi, non contemptui habent sed quid hoc sibi velit, sollicitè cogitant; atque etiam, sat scio, colloqui de nobis non desinunt. Sed ubi prodierint ipsi, tum verò & conspiciendos eis non exhibere debemus, & manum cum eis conserere, deprehensis illîc ubi jamdudum cupiebamus.* Hæc quum Cyrus dixisset, tam Cyaxares, quam alii assensi sunt. Itaque tunc cœnati constitutis excubiis, & ignibus ante has excitatis, quieti se dederunt.

Cyri sollertia in locandis castris.

Cyrus Cyaxare prudentior.

Ad p. 79

22. Postridie diluculo Cyrus coronatus rem sacram faciebat, jussis etiam cæteris Persarum æqualibus adesse rei divinæ coronatis. Peracto autem sacrificio, convocatis illis hanc orationem habuit: ‘ Dii quidem, milites quemadmodum & arulpices aiunt, & mihi quoque videtur, prælium fore denunciant, & victoriam largiuntur, & incolumitatem per exta pollicentur. Me verò pudeat vos commonefacere, velle quo pacto in hujusmodi negotio gerere vosmet debeatis. Nam hujusmodi æquè vos tenere novi, ac meipsum; eadémque non aliter ac mihi ipsi & meditata & audita vobis esse, atque etiam adhuc perpetuò vos audire; ut non abs re doctores aliorum in his esse posse

22. *Cyri ad homotimos exhortatio.*

‘ videamini. Si tamen hæc necdum animi conſideratione
‘ complexi eſtis, me audite. Noſtris ſcilicet hiſce ſociis
‘ quos recens adſcivimus, & nobis ipſi ſimiles efficere cona-
‘ mur, redigendum in memoriam erit, quem ad finem Cy-
‘ axares nos aluerit, quæ exercitationes noſtræ fuerint, ad
‘ quæ illos ità cohortati ſimus, & libenter etiam ſe conten-
‘ dere nobiſcum velle dixerint. Hoc quoque in memoriam
‘ eis revocare, hodiernum diem declaraturum eſſe, quibus
‘ quiſque præmiis dignus ſit. *Nam quas res ſerò mortales*
‘ *diſcunt, in iis mirum videri non debet, quoſdam monitoris ope-*
‘ *râ egere.* Nimirum æqui boni faciendum eſt, ſi etiam ali-
‘ orum inſtinctu viri fortes eſſe poſſint. Atque hæc dum
‘ agetis, ſimul de vobis etiam periculum facietis. Nam
‘ qui alios tali tempore novit reddere fortiores, is ſibi quo-
‘ que proculdubio conſcius fuerit, ad perfectionem virtu-
‘ tis ſe perveniſſe. Qui verò hæc ſibi ſoli ſuggerere poteſt,
‘ atque hoc adeò ſatis eſſe ſibi ducit: is meritò ſe perfe-
‘ ctum exſemiſſe duntaxat arbitretur. Atque hæc equidem
‘ ipſis non expono, ſed eam ob rem vobis exponenda man-
‘ do, ut ſe vobis quoque probare ſtudeant. Vos enim eſtis
‘ eis proximi, ſuæ nimirum parti quilibet. Hoc etiam
‘ ſcire vos volo, cum his, tum multis aliis, vos non ver-
‘ bis, ſed reapſe futuros fiduciæ magiſtros, quamdiu vos-
Ad p.80 ‘ met fiduciæ plenos eis oſtenderitis. Tandem ſubjecit
irent pranſum coronati, peractiſque libationibus, cum ip
ſis ſertis ad ordines venirent.

23. 23. His abeuntibus, arceſſitos illos, qui ultimis in cohor
tium partibus curabant, in hunc modum compellavit: *Vo*
æqualium in ordinem cooptati, viri Perſæ, atque etiam delect
quidem eſtis, qui ut rebus cæteris, vel præſtantiſſimis pares eſtis
ſic per ætatem etiam prudentiâ excellitis. Quæ cauſſa eſt, ut ho
non minùs, quàm antiſtites, honeſto ſitis. Nam quum extrem
in agmine curetis, facilè viros fortes intuendo, & cohortand
fortiores etiam efficitis; & ſi quis remiſſior fuerit, eum itidem ob
ſervando ignavum eſſe non ſinitis. Quòd ſi cuiquam alii, vobis ex
pedit certè, ſuperiores ut ſitis; tum ob ætatem, tum ob armatur
pondus. Itaq; ſi anteriores fortè vos inclamaverint, & adſeque
dum hortati fuerint: velim ipſis obtemperetis atq; uti hâc in par
non ſitis eis inferiores, viciſſim & ipſos cohortamini, quo vol
præeundo celeriter in hoſtem ducant. Nunc quidem abite, i
quit, *& pranſi quum eritis, ad ordines unà cum aliis corona*
accedite. Dum his rebus Cyri milites occuparentur.

24. 24. Aſſyrii jam antè pranſi, audacter à caſtris prodiban
& in aciem præſentibus animis ſe componebant. Inſtruebat
autem eos rex ipſe curru vectus, & verbis hujuſmodi
hortabatur

hortabatur: *Nunc vos, Assyrii, viros esse fortes oportet. Jam enim & de vitâ certamen propositum vobis est, & de solo, in quo estis orti; de domiciliis, in quibus educati; de uxoribus, liberis, bonis quæ possidetis universis. Nam si victoriâ potiemini, horum omnium, ut antea, domini futuri estis: sin victi fueritis, certò vos scire volo, hostibus istæc omnia vos esse profuturos. Itaq; standum vobis & pugnandum erit, quotquot apiscendæ victoriæ studio flagratis. Quippe* stultum est eos, qui superiores esse velint, cæcas corporis partes, & armis ac manibus destitutas, per fugam hostibus obvertere. Stultus *item*, quicunq; vitæ cupidus, fugæ se committit, quum sciat victores salutem conservare, ac fugientes citiùs interire, quàm resistentes. *Est & is* stultus, qui opum cupiditate accensus vinci se patitur. *Nam quis ignorat, & suas res salvas esse victoribus & eosdem præterea fortunis illorum, quos vicerint, potiri, quum* victi & seipsos, & omnia sua simul amittant?

Assyrii ad regis aduentum hortatio.

25. Hæc dum Assyrius ageret, Cyaxares misso ad Cyrum quodam, tempus esse dicebat in hostem ducendi. *Licèt enim pauci jam, ait, extra munitiones progressi sunt, tamen interea, dum nos ad eos accedemus, permulti erunt. Itaq; non expectemus, donec ipsi plures nobis sint; sed eamus dum adhuc facilè superiores eis non futuros arbitramur,* Ad ea respondebat Cyrus: *Certò te scire velim, mi Cyaxares, nisi eorum plures parte dimidiâ victi fuerint, dicturos esse nos multitudinis metu paucos è suis invasisse. Idcirco se minimè victos existimabunt, sed aliud tibi malium subeundum erit, in quo meliùs fortasse sibi consuluerint, quàm hoc tempore, quo seipsos nobis offerunt velut è penu promendos, ut cum quanto velimus eorum numero pugnemus.* His auditis nuntii discedebant. 25. *Ad p. 81*

26. Interea Chrysantas Persa venit, & alii nonnulli ex æqualium ordine, secúmque transfugas adducebant. Eos Cyrus, ut par erat, de rebus hostium interrogabat. Illi verò narrabant, armatos jam è castris prodire, atque à rege instrui, qui & ipse progressus extra castra, cohortatione copiosâ & vehementi ad eos uteretur, quotquot continuo prodirent, utì quidem affirmaretur ab illis qui eum audîssent. Hìc Chrysantas: *Quid verò, inquit, si & tu, Cyre, militem convoces, dum adhuc exhortandi facultas conceditur? an non & ipse redderes eos animosiores?* Cui Cyrus: *Nè tibi molestæ sint, ait, exhortationes istæ Assyrii, mi Chrysanta.* Nam admonitio nulla tam præclara futura est, quæ homines minimè fortes, eodem quo auditur die fortes sit effectura: *non sagittarios, nisi eam artem priùs exercuerint: non jaculatores, nec equites; imò ne id quidem efficiet, ut corporibus in labore perferendo valeant, nisi se priùs exercuerint:* Et Chry-

Quid exhortationibus militaribus sit tribuendum.

ſantas: *Satis eſt, mi Cyre,* inquit, *animos eorum cohortando meliores reddi. Num queat,* ait Cyrus, *una oratio pronunciata eodem die, non pudore duntaxat audientium animos implere, vel à turpitudine revocare; ſed etiam excitare, ut laudis gratiâ laborem omnem, omnéque periculum ſubeundum ſtatuant, ac mentibus ſuis infixum habeant,* optabilius eſſe pugnando mori, quàm fugiendo ſalutem adipiſci? *Nonne ſi hujuſmodi cogitationes hominum animis inſeri debeant, & durabiles eſſe, primùm leges ſint tales oportet, ut earum beneficio viris fortibus honeſta & liberalis vita paretur; ignavis abjecta, plena doloris, acerba victu vita incumbat? deinde præceptores, ut equidem arbitror, & magiſtros neceſſe eſt accedere, qui eis præficiantur, & tam exemplo, quàm doctrinâ eos ad actiones illas adſuefaciant; donec* inſitum hoc *ipſis* fuerit, *ut* viros fortes & laudatos reapſe *ducant* feliciſſimos; ignavos & infames omnium miſerrimos *exiſtiment. Sic enim animati eſſe debent, apud quos potior futura ſit diſciplina, quàm metus hoſtilis. Quòd ſi quis militibus armatis ad pugnam prodeuntibus, quo tempore multi etiam diſciplinæ prioris obliviſcuntur, oratione ſubitò concinnatâ poſſit homines extemplo bellicoſos efficere: nimirum* facillima res omnium fuerit, eam virtutem tum diſcere tum docere, quæ in hominum vitâ longè maxima eſt. *Nam equidem nè hos quidem ipſos, qui nobis adſunt exercitati ſtudio noſtro, firmos futuros eſſe, polliceri mihi auſim: niſi vos hic præſentes intuerer, qui & exemplo inſtruere, quales eſſe oporteat, & ſuggerere poteritis, ſi quid exciderit.* Apud eos *verò,* qui ad virtutem prorſus inſtituti non ſunt, *mirum mihi ſanè videatur, ô Chryſanta,* præclare habitam orationem plus ad virtutem & fortitudinem afferre momenti; quàm apud muſicæ imperitos bene cantatum carmen ad muſicam percipiendam conferat.

Adp. 82

27. 27. Dum hujuſmodi ſermones inter ſe haberent, mittit denuo Cyaxares, Cyrum non rectè facere ſignificans, qu tempus tereret & non quàm primùm in hoſtem duceret. Tum verò Cyrus nunciis reſpondit; *Sciat plane Cyaxares* inquit, *nondum hoſtes eo numero caſtris egreſſos eſſe, quo oportuit, atque hoc cunctis audientibus ei renuntiate. Quando tamen ei ſic videtur, jam copias ducturus ſum.* Hæc loquutus ac Diis adoratis, exercitum produxit. Quúmque celeriùs etiam ducere cepiſſet, præibat ipſe, milites ſequebantur ſervatis illi quidem ordinibus, quod uſu diuturno exercitati, ordines in progrediendo ſervare ſcirent; & præſentibus animis, quòd æmulationes inter eos exiſterent, corporáque roborata laboribus haberent, & antiſtites in ordinum principiis extra ſolos præfectos nulli eſſent; & libenter deniq quia prudentiâ valerent. Sciebant enim, jamdudum edocti, tutiſſimum

Cyrus feſtinantem ad ineundum prælium Cyaxarem impedit.

tutiſſimum eſſe facillimúmque cominus hoſtes invadere, præſertim qui ſagittarii ſint, & jaculatores, & equites.

28. Quúmque adhuc extra ictum telorum eſſent, Cyrus hanc teſſeram militarem eis ſignificari juſſit: *Jupiter auxiliaris & dux.* Ea cùm reddita viciſſim ad Cyrum rediiſſet, ibi tum Pæana Caſtoribus pro more primus exorſus eſt, & milites univerſi religiosè magnâ voce ſimul inſonuerunt. Nam tali rerum momento, *qui religioſi ſunt erga deum, minus homines metuunt.* Pæane abſoluto, æquales illi Perſici unà pergebant, hilari vultu, periti ex inſtitutione, mutuò converſis in ſe oculis, adſtites ſubſtitéſque nominatim compellantes, atque hæc iterantes verba: *Heus viri chari! Heus viri fortes!* ad ſequendum ſemet exhortabántur. Quæ quum audiiſſent, qui ponè ſequebantur, viciſſim primos, ut præſentibus animis præirent, clarâ voce incitabant; adeóque totus Cyri *exercitus alacritatis, cupiditatis, gloriæ, roboris, fiduciæ, cohortationis, intelligentiæ prudentis, obedientiæ plenus* erat: quod equidem *maximè adverſariis formidabile* arbitror. Apud Aſſyrios autem qui de curribus ante aciem primi pugnare ſolebant, poſtquam propiùs acceſſit agmen Perſicum, conſcenſis curribus ad copias ſuas receſſerunt. Sagittarii verò, & jaculatores, & funditores tela ſua multò priùs emiſêre, quàm ad hoſtem pervenire poſſent. Ubi Perſæ accedentes emiſſa jam tela conculcarent, tum Cyrus ità loquutus eſt: *Jam viri fortiſſimi! celeriùs aliquis veſtrûm procedens ſui ſpecimen edat, & aliis hæc eadem ſignificet.* Quæ illi verba dum aliis rurſum traderent, quidam præ alacritate atque impetu animi præque ſtudio conſerendi manum, curreceperunt, eóſque tota ſimul phalanx curriculo ſecuta eſt. Ipſe adeò Cyrus gradatim incedere oblitus, curſu præibat, ſimul hæc proferens: *Ecquis ſequitur? ecquis vir fortis? ecquis primus virum proſternet?* Quibus illi auditis, idem proferebant, adeóque per univerſos ut ipſe cohortabatur, ità vox hæc dedita fuit: *Ecquis ſequeretur? ecquis fortis?* Hoc igitur modo Perſæ cum impetu in hoſtem ferebantur. Ils vero non ampliùs ſuſtinere poterat, ſed terga dans ad munitiones ſe fugâ recipiebat. Perſæ ad ipſos caſtrorum aditus eos inſecuti, dum illi ſe protrudendo premerent, multos occiderunt. Si qui in foſſas delaberentur, in eos inſilientes, unà cum hominibus equos etiam interfecerunt. Nam currus quidem in fugâ coacti ſunt in foſſas decidere. Quæ quum Medorum equites cernerent, in hoſtium equitatū invecti ſunt: qui quum eorum impetum declinaret, tum vero & equorum & hominum fugientium perſecutio, & cædes viro-

28. *Adp.* 83.

Laus militum Cyri.

Ardor militum Cyri in conflictis.

Cyri victoria.

virorúmque fieri. Qui Assyriorum intra munitionem supra caput editáve loca fossæ constiterant, de sagittis & jaculis in eos emittendis, qui suos occidebant, ne cogitabant quidem; utì nec facere poterant, cum ob ista terri-
Ad p.84 bilia spectacula, tum quia metu perculsi essent. Quúmque mox etiam animadvertissent, quosdam Persas ad munitionis áditus vi perrupisse, terga vertebant & à partibus fossarum editioribus diffugiebant. Ubi verò & Assyriorum & sociorum uxores viderunt, etiam in castris jam fugam fieri, clamore sublato discurrebant hinc indè territæ, partim liberûm matres, partim juvenculæ: vestibúsque discerptis, etiam unguibus ora dilaniabant: obsecrantes eos, quibuscunque occurrerent, nè se fugiendo desererent; sed liberos, uxores, seipsos tuerentur. Atq; hic demum reges ipsi cum fidissimis ad portas castrorum constiterunt, & conscensis eminentioribus locis, partim ipsi pugnabant, partim excitabant alios cohortando. Cyrus, ubi quid ageretur, animadvertit, veritus, nè si etiam intro vi perrumperent, pauci tamen à multis detrimenti aliquid caperent: extra telorum ictus pedem referrent, & dicto audientes essent, edici jussit. Ibi tum adnovisset aliquis æquales Persicos etiam ità institutos, ut oporteret. Nam & ipsi celeriter obediebant, & aliis idem celeriter denunciabant. Quúmque jam extra telorum ictus essent, suo quisque loco constiterunt aptiùs quàm quisquam musicorum chorus; quòd accuratè locus unicuique suis notus esset.

Cyrus à castrorum oppugnatione suos revocat.

XENOPHONTIS

Historiarum de Institutione CYRI

Liber Quartus.

CYrus quum paulisper istic exercitum continuisset, a suos paratos esse declarasset ad pugnandum, si qui egredi castris vellet: exeunte nemine, tanto suos intervallo quantum ex re fore putabat, abduxit: castráque metatus & locatis excubiis, atque præmissis etiam exploratoribus ipse in medio consistens, ad militem convocatum hujusmo-

orationem habuit: ‘ Primùm equidem, *Perſæ*, Deos laudi-
‘ bus proſequor, atque idem vos facere arbitror: quòd victo-
‘ riam ſalvi & incolumes adepti ſimus. Et ob hæc quidem *Adp.* 85
‘ Diis gratias quibuſcunque rebus poſſumus, perſolvere nos *Cyrus*
‘ oportet. Vos autem non poſſum non equidem omnes collau- *erga*
‘ dare. Nam quod geſtum eſt rei, cum magno veſtrûm *Deos*
‘ omnium decore patratum eſt. Verùm ubi ab iis, à quibus *& ho-*
‘ par eſt, ſciſcitatus fuero, quænam quiſque promeritus ſit: *mines*
‘ tunc ex dignitate cujuſque conabor & verbis & ipſâ re *gratum*
‘ præmia vobis tribuere. De Chryſantâ quidem, cohortis *ſe declа-*
‘ præfecto mihi proximo, ſciſcitari alios non neceſſe habeo; *rat.*
‘ quum ipſe nôrim, qualem ſe geſſerit. Nam & alia quæcun-
‘ que vos etiam feciſſe arbitror, præſtitit: & quum ego
‘ pedem referre juſſi, compellato nominatim ipſo, tametſi
‘ gladium ſuſtulerat, ut percuſſurus hoſtem: ſtatim tamen
‘ mihi paruit, eóque omiſſo quod facturus erat; id fecit,
‘ quod imperabatur. Nam & ipſe ſuos abduxit, & aliis
‘ idem faciundum magnâ diligentiâ ſignificavit. Adeóque
‘ priùs extra tela cohortem abduxit, quàm hoſtes animad-
‘ verterent nos pedem referre, quámque arcus tenderent, &
‘ tragulas in nos ejacularentur. Unde fit, ut & ſeipſum &
‘ milites ſuos per obedientiam incolumes ſervet. Equidem
‘ alios quoſdam vulneratos video, de quibus, ubi conſidera-
‘ vero, quo tempore vulnera acceperint, tum deinde ſenten-
‘ tiam meam aperiam. Hunc verò Chryſantam, ut bellicis
‘ in rebus ſtrenuum & prudentem, & ad parendum & impe-
‘ randum idoneum, in præſentiâ quidem honore tribunatûs
‘ afficio; & quum Deus aliquid aliud boni largietur, nè
‘ tunc quidem ejus obliviſcar. Quin vos etiam univerſos,
‘ *ait*, admonitos volo. Nam quæ modò in hâc pugnâ vi-
‘ diſtis, ea vobis apud animos veſtros nunquàm non cogi-
‘ tanda ſunt; ut vobiſcum ipſi ſtatuatis, *utrùm* virtute vita
‘ conſervetur, *an* fugâ? *utrùm* cum iis, qui pugnare volunt,
‘ meliùs agatur, *an* cum illis, qui pugnare nolunt? cujuſ-
‘ modi voluptatem afferat victoria. Nam de his optimè
‘ jam ſtatuetis, quum & periculum feceritis, & res ipſa recens
‘ geſta ſit. Atque hæc ſi cogitabitis, nimirum meliores
‘ evaſuri eſtis. Nunc ut accepti Deo, & fortes, & moderati
‘ viri cœnam inſtruite, Diis libate, Pæana præcinite, ſimul
‘ ut fiat id, quod imperatum eſt providete. Hæc cùm
dixiſſet, equo conſenſo avectus eſt & ad Cyaxarem venit.
Cum hoc ubi communem ex gratulatione mutuâ, ceu par
erat, voluptatem cepiſſet; quæque gerentur ibi, vidiſſet;
ac num aliquâ ipſi re opus eſſet rogaſſet, ſuum ad exerci-
tum revectus eſt. Milites ejus poſteaquam cœnati eſſent,

&

& excubias locâſſent, uti conveniebat, quieti ſe dederunt.

2. *Adp. 86 Regem ipſum intelligit, ut infrà. Aſſyrii & ipſorum ſocii fugiunt noctu.*

2. Aſſyrii verò quorum & princeps, & cum hoc ferè fortiſſimus quiſque occubuerat, univerſi magno erant in mœrore: multi etiam fugâ noctu è caſtris dilabebantur. Quæ quum Cræſus, & reliqui ſocii viderent, animis angebantur, nam erant omnia dira. Præſertim verò maximum mœrorem univerſis afferebat, quòd ea natio, cujus in exercitu principatus eſſet, nec animis nec conſiliis ampliùs ſibi conſtare videretur. Itaque nocturnâ fugâ caſtra deſerunt. Quum verò illuxiſſet, & ſolitudo in caſtris hoſtium cerneretur: mox Cyrus Perſas primos eò traduxit. Reliquerant autem hoſtes permultas oves & boves multos & multa multis bonis referta plauſtra. Deinde Medi etiam, qui erat cum Cyaxare omnes tranſierunt, & hoſtium in caſtris prandium parârunt. Quo peracto, Cyrus convocatis ſuis cohortium præfectis in hunc modum locutus eſt: ‘ Qualia, milites, quantâque bona, divinitus nobis oblata, dimittere videmur? ‘ Nam videtis ipſi, metu noſtrâ perculſos hoſtes fugâ ſibi ‘ conſuluiſſe. Qui autem munitionibus, in quibus erant, ‘ deſertis aufugiunt; hos quonam modo poſſit exiſtimare ‘ quiſquam ſubſtituros, ubi nos in planitie viderint? Qui ‘ nos item minimè ſuſtinuerunt, quum necdum experti nos ‘ eſſent quo pacto nunc ſuſtinebunt quum & victi ſunt, & ‘ multis à nobis incommodis affecti? Quorum fortiſſimi quique ceciderunt, quomodo viliſſimi pugnare nobiſcum velint? Hic quidem: Cur igitur non quam celerrimè, *inquit*, eos perſequimur, quum tanta nobis bona manifeſtè ‘ offerantur? *Et Cyrus*: Equis ad hoc nobis opus eſſet, *ait*, ‘ Hoſtium verò qui præſtantiſſimi ſunt, & quos eſſet jam ‘ opportunum maximè vel capere, vel occidere, domum ‘ equites redeunt. Eos deorum ope nos in fugam quidem

Cyri de perſequendis hoſtibus conſilium.

‘ vertere potuimus, at idonei non ſumus ad capiendum eos ‘ perſequendo. Cur igitur, *inquiunt*, non Cyaxarem accedis, atque hæc ipſi exponis? Vos verò, *ait* omnes unà me ſequimini, ut omnibus nobis hæc placere videat. Itaque univerſi tum Cyrum ſequebantur, & quæ viderentur ad rem, quam poſtulabant, accomodata, dicebant.

3. *Cyaxares negat perſequendos.*

3. Cyaxares partim quòd ipſi primi de hoc retuliſſent, quaſi ſubinvidebat: partim, quòd rectè ſe fortaſſe facturum exiſtimaret, ſi rurſum periculo ſe non exponeret, (nam & ipſe hilaritati tunc indulgebat, & complures Medos idem facere videbat) in hunc modum reſpondit: *Inter homines cæteros, Cyre, vos Perſas maximè hoc operam dare ut immodicæ nulli voluptati addicti ſitis, equidem & oculis & auribus cognovi.*

novi. *Mihi verò multò magis expedire videtur, ut in maximâ voluptate continentiam aliquis ſuam declaret.* Quid verò voluptatem hominibus majorem conciliaverit quàm fortuna proſpera? *quæ quidem hoc tempore nobis obtigit. Si ergò quum res nobis ſecundæ ſint, prudenter hanc conſervemus, fortaſſis in vitâ beatâ ſine periculis ſeneſcere poſſimus. Sin ejus nulla nos capiet ſatietas, ſed aliam ex alia perſequi conabimur, videte, nè idem nobis accidat, quod accidiſſe multis in mari dicitur, ut elati fortunâ proſperâ finem navigandi facere nollent, donec interirent: itidémque multis, qui victoriam adepti, dum alteram expeterent, priorem quoque amiſerunt. Nam ſi hoſtes, qui ſunt in fugâ, pauciores nobis eſſent, fortaſſe tutum eſſet pauciores perſequi. Nunc verò conſideres velim cum quantulâ ipſorum parte nos omnes prælio congreſſi, vicerimus. Cæteri pugnâ abſtinuerunt, quos ad pugnandum non cogemus, & noſtrûm & ſui ipſorum ignari, propter imperitiam & animi mollitiem, diſcedent. Sin animadvertent, nihilò ſe minùs in periculo fore, ſi abeant, quàm ſi reſiſtant: vide, nè cogamus eos, ut præter animi ſententiam fortiter ſe gerant. Nam ſcire debes, non tam illorum uxores ac liberos capiundi te cupidum eſſe, quàm illi ſervandi ſint cupidi. Etiam ſues cogita, poſteaquam conſpectæ ſunt, cum ſobole ſuâ fugere, tametſi multæ numero ſint. Ac ſi quis ſobolem venetur, non jam amplius, nè ſi una quidem ſit, fugit: ſed eum, qui capere conatur, invadit. Nunc quidem intra munitionem occluſi teſtatem nobis fecere velut è penu quodam promendi, & pugnandi cum tanto ipſorum numero, quanto nobis viſum eſſet. At ſi latâ in planitie cum ipſis congrediemur, diviſíſque copiis eſſent partim nobis à fronte, quemadmodum modò accidit obſiſtent; partim à latere uno, partim ab altero, partim denique à tergo: vide nè cuique noſtrûm multis & oculis & manibus futurum ſit opus. Præterea nolim,* inquit, *Medos equidem, quos nunc hilaritati indulgere video, ſurgere juſſos ad periculoſum iter cogere.* Cujus ſermonem Cyrus excipiens: ' Neminem vero coëgeris, *ait*: ſed illos mihi tantùm concedito, qui lubentes ſequentur. Fortaſſis etiam ità redibimus, ut & tibi, & amicis hiſce tuis ſingulis afferamus ea quæ grata omnibus futura ſint. Nos enim totas hoſtium copias non perſequemur: nam quo pacto poſſimus eas aſſequi? verùm ſiquid vel avulſum ab exercitu nacti erimus, vel à tergo relictum, id ad te redeuntes adducemus. Enimverò tu quoque cogita, nos rogatu tuo veniſſe longo itinere, ut tibi rem gratam faceremus. Itaque te viciſſim nobis gratificari æquum eſt, ut & ipſi aliquo cum emolumento domum redeamus. & omnes ad theſaurum tuum non reſpiciamus. Hic Cyaxares: *Si quis,* inquit, *ſponte ſuâ te*

Adp. 87

Adp. 88

Calidum Cyri conſilium fallendo Cyaxari.

sequatur, equidem tibi gratiam quoque habiturus sim. Mitte igitur mecum quendam de tuis hisce fide dignis, ut quæ tu jusseris, exponat. Agè verò, inquit, *quemcunque horum volueris, accipe.* Fortè Medus ille aderat, qui aliquando cognatum se Cyri dixerat, & osculum ab eo tulerat. Itaque mox Cyrus: *Sufficit*, ait, *hic mihi. Licèt ergò*, inquit, *te sequatur. Tuque adeò dicito*, ait, *ut eat cum Cyro, qui volet.* Ità recepto Cyrus ad se homine, quum exisset, statim dixit; *Jam sanè declarabis, verum nè locutus sis, quum te diceres voluptatem ex aspectu mei capere. Equidem te non deseram*, inquit Medus, *si quidem hoc dicis.* Et Cyrus: *Ergóne cæteri itidem*, ait, *hæc studiosè expones?* Ille Jovem testatus: *Profectò*, inquit *donec efficiam, ut etiam tu me libenter aspicias.* Missus igitur à Cyaxare, quum alia Medis animo prompto denunciavit: tum etiam addidit, se à viro præstantissimo & pulcherrimo, atque etiam, quod maximum esset, à Diis oriundo, abesse nolle.

Cyrus Medi opera, de quo libro primo utitur.

4. Dum hæc à Cyro geruntur, divinitus quodammodo accidit, ut ab Hyrcaniis nuncii venirent. Sunt autem Assyriis Hyrcanii finitimi, natio non illa quidem magna, quâ etiam de causâ imperio Assyriorum subjecti erant; sed equestris tamen & tunc fuit habita, & adhuc habetur. Idcirco utebantur operâ ipsorum Assyrii, quemadmodum Lacedæmonii Scirritarum: nec in laboribus, nec in periculis eis parcebant. Atque hoc ipso tempore jusserant, ut agmen ipsi extremum tuerentur, qui erant equites circiter mille numero: ut si quod à tergo periculum immineret, id ante se subirent. Et Hyrcanii, quod ultimo loco iter factum erant, etiam currus suos, & domesticos, ultimos habebant. Nam pleræque nationes Asiaticæ in expeditionibus eos, quos habent in familiâ, secum ducunt; quem morem Hyrcanii hac etiam in expeditione servabant. Quúmque ad animos eis accidisset, cujusmodi quædam ab Assyriis perpeterentur, & horum principem è vivis excessisse, victos ipsos esse, magno exercitum metu teneri, socios dejectis esse animis, ac desicere: hæc quum secum ipsi cogitarent, visum est opportune hoc tempore defectionem fieri posse, si secum Cyri exercitus hostes adoriri vellet. Itaque nuncios ad Cyrum mittunt, cujus nomini à prælio maxima celebritas accesserat. Qui missi erant, exponunt Cyro, jure se Assyrios odisse: ac si quidem eos hoc tempore aggredi vellet se quoque socios ac duces itineris futuros: simúlque commemorabant, quo loco res hostium essent, quòd eum excitari maximè ad expeditionem hanc suscipiendam cuperent. Et Cyrus eos interrogans: 'An existimatis, *inquit*, nos adhuc eos

4. *Hyrcaniorum ad Cyrum legatio.*

Ad 1. 89

'eos assequuturus priùs quàm intra munitiones se recipiant? Nam hoc ipsum nos magnæ cladis loco ducimus, 'quòd clam nobis aufugerint. *Ea verò dicebat, quòd illos 'fiducia sui maxime confirmari vellet. At illi respondérunt,* 'etiam postridie fieri posse, si statim à diluculo expediti 'pergerent, ut eos assequerentur. Nam præ turbâ, & 'plaustris eos tardè iter facere; ac præterea quòd nocte superiore vigilâssent, idcirco jam paulùm progressos castra 'fecisse. Ergóne fidei pignus aliquod habetis, quo planum 'nobis fiat, vos in eis, quæ dicitis, veraces esse? Obsides, 'inquiunt, actutum hinc profecti, hâc nocte vobis adducere volumus. Tu modo Diis testibus fidem nobis dato, 'dextrámque jungito, ut quæ abs te acceperimus, ad alios 'etiam afferamus. Secundùm hæc fidem eis dedit, si præstent ea quæ polliceantur, ità se illos omnino & amicorum & fidorum hominum loco habiturum ut deteriori apud se conditione non essent, quàm vel Persæ vel Medi. Atque hâc etiam tempestate videre est, & fidem Hyrcaniis haberi, & eosdem nihilo sequiùs ad magistratus gerendos admitti, quàm qui de natione Persarum & Medorum iisdem digni videntur esse.

Cyri cum Hyrcaniis fœdus.

5. Cyrus Posteaquam cœnati essent, copias eduxit, quum adhuc luceret, jussitque Hyrcanios operiri, ut unà proficiscerentur. Ac Persæ quidem universi, ceu par erat, statim castris egrediebantur, itidémque Tigranes suis cum copiis. Medorum autem alii prodiêre, quòd pueri cum Cyro puero amicitiam contraxerant; alii, quòd ejus consuetudine in venationibus usi mores ipsius admirati fuissent: alii quòd gratiam ipsi haberent, qui metum eis ingentem depulisse videretur: alii spe conceptâ, quòd Cyrum virtute præstare pateret, etiam valdè felicem & magnum aliquando futurum: alii, quòd vicissim gratam ei rem facere vellent pro collatis in se beneficiis, dum apud Medos educaretur. Et multis sanè multa commoda quæ humanitas ejus erat, apud avum confecerat. Multi etiam, quum & Hyrcanios cernerent, & rumor esse deditus hos ad optimam prædam eis duces futuros, illâ ipsâ de causâ proficiscebantur ut aliquid consequerentur. Ità factum, ut & Medi propè universi prodirent, extra eos, quicunque Cyaxaris fortè in contubernio erant. Nam hi, cum subjectis imperio suo, manebant. Cæteri omnes lætis & alacribus animis illinc movere, veluti qui non coacti, sed sponte sua gratificandique studio, prodirent. Quum verò jam egressi essent, primùm Medos adit, illisque collaudatis precatus est; maximè quidem, ut Dii propitii, & ipsis & sibi duces

5. *Medorum diversis de causis erga Cyrum studia.*

Adj. 90

essent: deinde, ut & ipse gratiam eis pro hoc studio referre posset. Tandem pedites præituros dixit, utriq; cum equis ipsi sequerentur, jussit. Ac sic ubi vel requiescerent, vel in itinere subsisterent, mandavit, ad se quidam equis adveherent, ut quid pro tempore fieri oporteret, cognoscerent.

6. *Magnanima Cyri oratio.*

6. Secundùm hæc jussit ut duces itineris Hyrcanii præirent. Illi verò interrogantes: ‘Cur non exspectas, *inquiunt*, ‘donec obsides adducamus, ut & tu fide priùs a nobis accepta progrediaris? *Respondisse tum Cyrus fertur*: Equidem ‘cogito, habere nos omnes fidei pignus in animis & manibus ‘nostris. Sic enim instructi nobis videmur, ut abundè nobis suppetat facultas afficiendi vos beneficiis si veraces ‘inveniamini: sin uti fraude velitis, ità nos comparatos existimamus, ut minimè nos in potestate vestra, sed vos potiùs in nostrâ, Diis volentibus, futuri sitis. Et verò Hyrcanii, quia postremo loco vestros proficisci dicitis; ubi ‘eos videritis, significare nobis, illos esse vestros ut eis ‘parcamus. His auditis Hyrcanii, & præibant ut duces itineris, quemadmodum Cyrus mandarat, & animi robur admirabantur; neque jam Assyrios, neque Lydos, neque socios horum ampliùs metuebant: sed unum hoc, nè Cyrus ullo modo parùm in ipsis esse momenti situm existimaret, sive secum eos haberet, sive non haberet.

7. 7. Quum autem progrederentur & mox appetiisset, proditum est Cyro & exercitui lucem charissimam cœlitus oblatam fuisse: quo factum ut in animis omnium quidam horror erga numen divinum, & in hostes confidentia existeret. Et quia expediti celeritérque pergerent, par est credi, magnum ab ipsis iter confectum esse, adeóque cum ipso crepusculo propè ab Hyrcaniorum copiis aberant. Id quum nuncii animadvertissent, referunt Cyro, hos esse suos. Nam *Adp.* 91 hoc & indè se intelligere, quòd essent ultimi, & de ignium copiâ. Tum ille, misso ad ipsos altero, jubet, eis dicat: si quidem essent amici, statim elatis in sublime dextris occurrerent. Quosdam etiam suorum adjungit, quibus mandat, Hyrcaniis dicerent; futurum, ut in ipsos ità se sui gererent, quemadmodum eos in se ferri viderent. Ità nuncius alter apud Cyrum remanet, alter ad Hyrcanios provehitur.

8. 8. Interea verò, dum quid Hyrcanii facturi essent, considerabat Cyrus, exercitum subsistere jussit. Tum advecti ad eum principes Medorum, ac Tigranes, quid faciendum esset, interrogabant. Quibus ille: ‘Agmen hoc proximum, ‘*inquit*, Hyrcaniorum est, ad quos nunciorum alter abiit, ‘cúmque hoc de nostris aliqui significaturi eis, ut si quidem

amici

‘ amici sint, elatis in altum dextris omnes occurrant. Qua-
‘ propter si hoc pacto accesserint, dextris eos suo quisque lo-
‘ co excipite, simúlque animum ipsis addite: sin arma expe-
‘ dirent, aut fugæ consilium ceperint: date operam, nè quis
‘ ex hostium primis hisce superstit. Hujusmodi Cyrus præ-
cipiebat. Interea nunciis auditis, Hyrcanii gaudio efferti: *Hyrcanii ad castra Cyri transeunt.*
equisque celeriter conscensis, adesse; dextras uti denuncia-
tum fuerat, protendere Medi, ac Persæ vicissim porrectis
dextris eos excipere, atque etiam animos eorum confirmare.
Deinde Cyrus: ‘ Nos quidem, *inquit*, vobis jam fidem habe-
‘ mus, Hyrcanii, ac vos itidem erga nos affici convenit. Sed
‘ hoc primùm nobis dicite, quantum distet hinc is locus ubi
‘ hostium magistratus, & totæ copiæ sunt: *Respondérunt illi*
‘ paulò majus intervallum esse parasanga. *Hic Cyrus*: Agite
‘ ergò, *inquit*, vos Persæ, Medi, Hyrcanii, (nam vos etiam
‘ modo tanquam auxiliares & socios appello) planè sciendum
‘ nobis est, eo res nostras esse loco, ut si molliter & remissè
‘ agamus, gravissima quæque mala nobis eventura sint: Non
‘ enim ignorant hostes quarum rerum caussâ huc adveneri-
‘ mus. Sin totis viribus irruentes, fortiter animoséque ho-
‘ stem aggrediemur, illico videbitis eos, servorum fugitivo-
‘ rum more, qui reperiuntur, alios ritu supplicum uti, alios
‘ aufugere, alios ne ad hæc quidem posse animos intendere.
‘ Nam victi nos aspicient, ac nihilminùs existimabunt, quàm
‘ nos adventare: non in ordines dispositi non ad pugnam para-
ti deprehendentur. Quamobrem si suaviter & cœnare, & *Ad p. 92*
noctem hanc exigere & vivere deinceps volumus, nec spa-
tium eis consultandi concesserimus, nec parandi, quod ip-
sis ex usu sit, adeóque nè animadvertendi quidem, quod ho-
mines simus: sed non nisi crates, & copidas, & secures, &
ictus ac vulnera venisse putent. Et vos quidem Hyrcanii,
ait, vosmet nobis prætendendo anteriore loco pergite, quo
vestris armis conspectis quàm longissimo tempore hostes
fallere possimus. Verùm ubi ad hostium ego copias perve-
nero, cohortem equitum apud me singuli relinquite, quibus
ipse apud exercitum manens utar sicubi opus fuerit. Vos
autem, qui principes estis, & ætate provectiores, ordini-
bus servatis catervatim procedite, si sapitis; nè in confer-
tas hostium copias dilati, per vim repellamini: junioribus
persequendi potestatem facite, qui hostes obtruncent. Nam
id tutissimum hoc tempore fuerit, ut ex hostibus quàm pau-
cissimos superstites relinquamus. Quòd si accidat id quod
multis usu venit, qui rerum potiuntur, ut evertamus ipso-
rum fortunam, cavendum erit, ne ad prædam nos confe-
ramus. Nam qui hoc facit non miles & vir est, sed sarcina-

‘ rius

‘ rius calo: quem utì mancipium tractare cuivis licet. Illud
‘ autem ſciamus oportet, *victoria nihil eſſe quæſtuoſius*. Nam
‘ qui victor eſt is ſimul omnia corripit, viros, mulieres, opes,
‘ regionem univerſam. Ad hæc unicum illud videndum,
‘ ut victoriam conſervemus: quippè quâ etiam raptor ipſe
‘ continetur. Denique memineritis inter perſequendum, ut
‘ ad me, dum adhuc lucebit, redeatis. Poſtquam enim, te-
‘ nebræ acceſſerint, neminem admiſſuri ſumus. Hæc locu-
tus, unumquemque ſuos ad ordines dimiſit, ſimúlque juſſit, ut quum ad ſuos veniſſent, quilibet decurionibus ſuis hæc ſignificaret. Nam quia in fronte decuriones erant, audire poterant. Decurionum verò quemque juberent eadem decuriæ ſuæ denunciare. Secundùm hæc antecedebant Hyrcanii, & Cyrus cum Perſis medium agmen tenens iter faciebat. Equites ex utroque latere, ceu par erat, diſpoſuit.

9. *Altera victoria Cyri ſolertiâ parta.*

9. Quum autem illuxiſſet, hoſtium alii ad ea, quæ cernebantur, obſtupeſcebant: alii jam quid ageretur, animadvertebant: alii nunciabant: vociferabantur alii: aliiſolvebant equos: alii vaſa colligebant: alii de jumentis arma dejiciebant: alii ea induebant: alii in equos inſiliebant: alii fræna eis injiciebant: alii vehiculis uxores imponebant: alii res maximi pretii ſumebant, tanquam eas conſervaturi: deprehendebantur alii, qui hujuſmodi defodiebant: maxima verò pars fugam inibat. Etiam alia multa variáque feciſſe tunc eos exiſtimare licet, extra illud unum quòd nemo pugnabat, ſed ſine prælio peribant. Cœſus Lydorum rex mulieres, quòd æſtas eſſet, noctu carpenti præmiſerat, ut in frigore faciliùs iter facerent: ipſe cum equitatu ſubſequebatur. Eadem feciſſe perhibent etiam Phrygem illum, qui ſitæ ad Helleſpontum Phrygiæ imperabat, Verùm ubi fugere quoſdam, & ad ſe jam pervenire ſenſerunt; comperto quid fieret, etiam ipſi ſumma virium contentione fugerunt. Cappadocum regem, & Arabum qui propè adhuc erant, & abſque loricis reſiſtebant, Hyrcanii trucidant. Itidem qui interficiebantur, maximâ ex parte Aſſyrii & Arabes erant. Nam quòd ſuam in regionem veniſſent, perquam lentè progrediebantur.

Ad p. 93

Cræſi fuga.

10. 10. Dum Medi & Hyrcanii patrarent hujuſmodi quædam inter perſequendum, qualia conſentaneum eſt victores facere, Cyrus equitibus apud ſe relictis mandat, ut circum caſtra obequitarent, ac ſi quos armatos exire viderent, eos occiderent: remanentibus per præconem edicebat, ut quicunque milites hoſtium vel equites eſſent vel cetrati, vel ſagittarii, arma colligata adferrent, equis ad tabernacula relictis

relictis. Hæc quicunque non faceret, mox capite plecteretur.... & cum copidibus strictis in ordine circumstabant. Itaque ii quibus, erant arma, unum in locum illa delata abjiciebant, ubi Cyrus jusserat: quæ deinde concremabant illi, quibus hoc negotii dederat.

11. Quum verò in mentem Cyro veniſſet, neque ſe ab eſculentis neque à potulentis inſtructos acceſſiſſe, ſine quibus nec ulla ſuſcipi expedito, nec fieri quicquam aliud queat; conſideraret autem quo pacto & celerrimè copiam horum, & rectiſſimè parare poſſet; animadvertit, omnibus militantibus opus eſſe quodam, qui & tabernaculum, & rerum neceſſariarum, ut eæ paratæ militi adventanti eſſent, curam gereret. Itaque intelligens, eſſe vero conſentaneum, maximè tunc illos in caſtris deprenſos ac repertos eſſe, colligendis videlicet vaſis intentos: per præcones edixit, ut procuratores Caſtrenſes omnes adeſſent, & ſicubi procurator nullus eſſet, maximus natu è tabernaculo veniret: graviſſima quæque interminatus iis, qui non paruiſſent. Illi quum etiam dominos obtemperare cernerent, ſtatim paruerunt. Quum adeſſent primùm ſedere juſſit illos, quibus eſſet plus in tabernaculo commeatûs, quàm pro duobus menſibus. Hos quum aſpexiſſet, rurſus imperat, ut ſederunt, quibus eſſet unius menſis commeatus. Ibi tum ferè omnes aſſederunt. Quumque hæc comperiſſet, his eos verbis allocutus eſt. *Agite verò*, inquit, *O viri, quicunque veſtrûm mala exoſi eſtis, & boni quippiam à nobis conſequi cupitis, promptis animis procurate, ut à quolibet in tabernaculo cibi ac potûs plus quàm ſatis paratum ſit & dominis & famulis, quam quotidie parare conſueviſtis. Quin & alia parata ſint omnia facite, quæcunque dapes affectura ſunt bonas. Quippe mox aderunt utricunque vicerint, æquúmque putabunt eſſe, ut res neceſſarias omnes affatim habeant. Itaque ſcire vos volo è re veſtrâ futurum, ſi eos ſine querela exceperitis.* Hæc illi cùm audiſſent, magno ſtudio imperata faciebant.

11. *Cyrus de procuratione commeatus conſilium capit.*

Adj. 94

12. Cyrus autem convocatis cohortium præfectis, hujuſmodi quædam ad eos protulit: *Non ignoramus, amici, licere etiam vobis, ut priores prandeatis ante commilitones illos noſtros, qui abſunt, adeóque paratis exquiſitè cibis ac potu fruamini. Verum aliter equidem, plus ex hoc prandio nos utilitatis minimè perceptu-ros, quam ſi pateat, de ſociis nos eſſe ſollicitos: neque tantum vitium nobis additurum eſſe hoc convivium, quantum ſi perficere poſſimus, ut horum commilitonum noſtrorum ſtudia nobis conſtent. Quòd eos, qui jam perſequuntur, & interficiunt hoſtes noſtros, & cum hoſtibus prælio decertant, uſque adeò negligere videbimur, ut etiam priùs, quàm cognoverimus quid rerum agant, prandeamus;*

12. *Cyrus ad temperantiam continentiámque ſuos hortatur.*

vereor, nè turpitudinis manifestæ maculâ nosmet aspergamus, & in penuriâ sociorum vires nostræ debilitentur. At verò curam eorum gerere, qui & labores perferunt, & periculis semet exponunt, ut adventantes scilicet res habeant necessarias: hoc verò epulum multò nos magis exhilaraverit, de meâ quidem sententiâ, quàm si statim ea, quæ gulæ grata sunt, faciamus. Etiam hoc cogitetis velim, ut ipsos maximè revereri non debeamus; nihilo tamen minùs alienam à nobis & satietatem nimiam, & temulentiam esse debere. Necdum enim confecimus ea, quæ volumus; sed constituta nunc in acie discriminis omnia studium diligentiæ requirunt. Nam in castris hostes habemus numero longè plures nobis ipsis, eósque solutos; à quibus adhuc cavere nos convenit, & eosdem custodire, ut sint, qui nobis res necessarias parent. Absunt præterea nobis equites, qui quidem sollicitudinem nobis asferunt, ubinam sint; ac si videant, mansuri nè sint nobiscum. Quapropter, meâ quidem sententiâ, cibus ejusmodi hoc tempore

Ad l. 95 *potúsque nobis est sumendus, cujusmodi quis existimet ad hoc idoneum maximè, ut nec somno nec dementiâ, repleamur. Scioitidem magnam in hisce castris pecuniæ copiam esse, de quâ non ignoro fieri posse ut nos avertamus, quantam voluerimus; utut illa nobis sit cum iis, qui nobiscum eam cepere, communis. Verùm non tam nobis futurum ego fructuosum arbitror, si has ipsi sumamus, quàm si justos illis nos declaremus; atque hoc ipso id comparemus, ut nos majori, quam modò, benevolentiâ complectantur. Etiam ipsarum pecuniarum divisionem Medis, & Hycanii, & Tigrani postquam advenerint, permittendam arbitror: ac si minùs quoque nobis tribuerint, id ipsum in lucro ponendum esse. Nam ob hæc lucra lubentiùs nobiscum manebunt. Nos quidem hoc tempore commodi propriì rationem habere, parùm duraturas opes nobis conciliârit. Verùm his neglectis illa parare, unde divitiæ nascuntur: hoc nimirum meo judicio nobis ac nostris omnibus opes suppeditare magis perennes possit. Arbitror autem propterea domi quoque nos adsuefactos ad frænandum libidinem gulæ pariter, & intempestivi quæstûs: ut utroque, quum ità res exigit, commodè possimus uti. Quibus autem in rebus potioribus quâ præsentibus, edere queamus, disciplinæ specimen, equidem non vide-*

13. 13. Hæc Cyri fuit oratio, quam Hystaspas Persa, unus ex æqualium numero, hujusmodi verbis comprobavit. *Absurdum nempe fuerit, Cyre, nos in venatione quidem sæpenumero ciborum ab usu toleranter abstinere, quadam ut fera potiamur, eáque non admodum magni pretii: at in conatu venandi solidam felicitatem & opulentiam, si nobis ea patiamur esse impedimento, quæ pravis illa quidem hominibus imperiosè dominantur, sed bonis ac fortibus cedunt, non existimari debere, fieri quiddam nobis, quod minimè deceat.* Hoc modo Cyri sententiam Hystaspa-

Hyſtaſpas approbavit, omnibus etiam aliis aſſentientibus. Et Cyrus: *Agitè verò*, inquit, *quando de his eadem eſt omnium noſtrûm ſententia; mittite de ſuo quiſque manipulo viros quinque imprimis ſerios, qui per caſtra circumeuntes collaudent eos, quoſcunque res neceſſarias parare viderint: in negligentes autem nihilo parcius, quàm ſi eſſent ipſorum domini, animadvertant.*

14. Et hæc quidem illi faciebant: Medorum verò quidam, quum partim plauſtra rebus exercitui neceſſariis referta, quæ dudum è caſtris hoſtium exceſſerant, aſſequendo reverti coëgiſſent, advehebantur. Partim intercepta carpenta cum præſtantiſſimis mulieribus, quas vel conjuges legitimas, vel concubinas ſuas, formæ cauſsâ viri ſecum ſumpſerant, ad caſtra adducebant. Nam Aſiatici, quum expeditiones inſtituunt, ſic eas hodiéque ſuſcipiunt, ut res maximi pretii ſecum ſumant. Aiunt enim, ſe pugnandi avidiores eſſe quum eæ res adſunt, quas ſibi chariſſimas habent: quaſi has animosè defendendi neceſſitas eis imponatur. Ac fortaſſis ità ſe res habet, aut etiam fortaſſis hæc, ut voluptati indulgeant, faciunt. 14. *Ad p. 96*

15. Cyrus, quum Medorum & Hyrcaniorum facinora cerneret; ipſe ſibi ac ſuis quaſi ſuccenſebat; quod alii viderentur ipſos hoc tempore vigore quodam ſuperare, atque etiam aliquid acquirere, dum ipſi loco ab exercendâ induſtriâ remotiori hærerent. Nam qui prædam adducebant, commonſtratis Cyro rebus iis, quas afferebant, rurſum perſecuturi cæteros hoſtes avehebantur. Id enim utì facerent, imperatum ſibi ſuis ab præfectis aiebant. Quæ res tametſi mordere Cyrum, ſuis tamen ille locis ſingula reponere. 15.

16. Convocatis autem denuò cohortium præfectis, quum ità conſtitiſſet, ut audiri, quæ dicerentur, poſſent; hæc protulit, ‘ Arbitror ego vos omnes animadvertere, amici, Perſas univerſos bonis ingentibus collocupletatum iri, maximiſque adeò nos, ceu par eſt, quorum acquiruntur opera, ſi quidem illis, quæ jam antè nobis in conſpectu ſunt, potiemur. Verùm quo pacto nos his potiri queamus, quum à nobis, ad ea comparanda, non ſatis virium nobis ſuppetat, niſi proprium equitatum Perſæ habeant, equidem non video. Nam velim vobis in mentem veniat, ait, nos Perſas inſtructos iis armis eſſe, quibus hoſtes cominus nobiſcum congreſſos videmur in fugam vertere poſſe. Verùm ubi jam eos in fugam verterimus, quoſnam vel equites vel ſagittarios, vel cetratos, vel jaculatores, fugientes aut capere poſſimus, aut interficere, quum ab equis deſtituamur? Quinam itidem contra nos tendere formident, ac maleficiis nos infeſtare, ſive ſagittarii, ſive jaculatores, 16. *Cyri de inſtituendo Perſarum equitatu conſilium.*

ſive equites: quum certò ſciant, nihil eſſe periculi, nè plus à nobis detrimenti accipiant, quam à conſitis arboribus? Quæ quum ità ſint, annon perſpicuum eſt illos equites qui modo nobiſcum ſunt, exiſtimare univerſa hæc quæ capta ſunt, non minùs eſſe ſua quàm noſtra? Imo profecto magis etiam fortaſſe. Sic ergo res jam neceſſario comparatæ ſunt. At verò, ſi nos equitatum paremus, nihilo deteriorem horum equitatu, an non clariſſimè patet omnibus, futurum, ut adversùs hoſtem ea ſine his geramus, quæ cum his modo gerimus, & ut hos ipſos erga nos modeſtiores experiamur? Minus enim curæ nobis erit, velintne illi adeſſe, vel abeſſe; ſi nobis ipſis, etiam abſque his, ſuffecturi noſmet ſimus. Verùm mittamus
Ad p.97 hæc, meo certe judicio nemo ſententiæ huic adverſabitur, quin omnino præſtet, Perſas proprium equitatum ſibi parare. Sed vos fortaſſe, quo pacto confieri hoc poſſit, cogitatis. Conſideremus ergò ſi quidem equitatum inſtituere volumus, quid nobis adſit, & à quo deſtituamur. Sunt igitur hi nobis equi multi numero, capti in caſtris; ſunt fræna, quibus ad parendum adſuefiunt; ſunt alia, quibus opus eſt ad uſum equorum. Quin & illa nobis ſuppetunt quibus uti eques debet, nimirum loricæ, muniendis corporibus, & tragulæ, quibus & ejaculandis, & retentis, uti poſſumus. Quid ergò reliquum? Palam eſt, viris eſſe nobis opus quod quidem potiſſimum habemus. *Nihil enim adeo noſtrûm eſt atque noſmet nobis ſumus.* At enim, dixerit fortaſſe quidam, nos imperitos eſſe. Nè quidem illorum quiſquam profectò, qui jam periti ſunt, priùs quàm diſceret, peritus erat. Fortè quis objecerit, eos dum pueri eſſent, didiciſſe. An ergò pueri plus mentis habent ad diſcendum ea, quæ dictantur, & monſtrantur, quàm viri? Utris, poſtquam didicerint, ad exercendum ea magis idonea corpora ſunt, pueris, an viris? Quin etiam tantum nobis eſt ad diſcendum opportunitatis & otii, quantum nec pueris, nec aliis virilis ætatis. Non enim ſagittandi nobis eſt ars diſcenda, ſicut pueris, quum hanc jam antè teneamus: neque jaculandi, quòd illam quoque non ignoremus. Nec item nobis accidit, quod hominibus cæteris; quibus negotium partim agrorum cultura, partim artificia, partim aliæ domeſticæ res exhibent. Nobis ad tractandum rem militarem non otium duntaxat eſt, ſed etiam neceſſitas imponitur. Præterea non hic eſt, quod in aliis multis rebus, ad bellum neceſſariis: quæ ſunt illæ quidem utiles, ſed difficultatem habent. *An non* equitatio jucundior eſt, in itinere, *quàm* pedes

‘ pedes incedere? *An non* in feſtinando jucundum eſt celeriter, ſi ſit opus, amicum convenire: celeritérque vel hominem, vel feram, ſi poſcat uſus, perſequendo intercipere? *An non* eſt commodum ac leve quodcunque armorum genus ferendum ſit, id una geſtari ab equo Nimirum idem eſt, & habere illa, & geſtare. Quod autem maximè quis vereri poſſit, ne ſi neceſſe ſit in equo priùs nos periculum prælii ſubire, quàm equitandi rationem accuratè teneamus, tum deinde neque pedites amplius ſimus, neque ſatis idonei equites: hoc ipſum adèo non omnino eſt explicatu difficile. Nam ubicunque voluerimus, mox nobis licebit, ut pedites dimicemus. Quippe diſciplinam equeſtrem edocti, nihil eorum, quæ pedites ſciunt, dediſcemus.

17. Hæc Cyri fuit oratio: quam Chryſantas approbans, in hunc modum locutus eſt: ‘ Equidem, *inquit*, uſque adeò equitandi artem diſcere cupio, ut exiſtimem, me hominem volatilem fore, ſi eques factus fuero. Nam modo ſatis mihi fuerit ſi cum aliquo currere pariter aggreſſus ſolo capite antevertam: & ſi feram prætercurrentem videam, ita contento curſu prævertere poſſim, ut priùs eam vel jaculo, vel ſagittâ feriam, quàm procul admodum evaſerit. At eques ſi factus ero, virum interficere tanto ex intervallo potero, quanto conſpectus à me fuerit: & feras perſequens, partim eas potero cominus interceptas, partim quaſi ſtantes jaculando ferire. Nam ſi velocia duo ſint, propius ad ſe delata, quodam modo ſtare videbuntur. Quo autem nomine, inquit, maximè cunctis ex animalibus hippocentauros, ſi qui fuerunt, admirari ſoleo, quòd & humana prudentia conſilium caperent priùs, & quod opus eſſet manibus efficerent, & equi celeritatem ac robur haberent ad capiendum id, quod fugeret, & proſternendum, quod ſubſiſteret: hæc univerſa & ipſe factus eques, in me conferam. Mente humanâ providere cuncta potero, manibus arma geram, perſequar equo & ejuſdem robore adverſarium proſternam. Neque tamen ut hippocentauri concretus equo alligabor; quod quidem melius eſt, quàm à naturâ equo adhæreſcere. Nam hippocentauros equidem ignorâſſe arbitror, quo pacto pleriſque commoditatibus ab hominibus inventis utendum eſſet; quóque pacto multis rebus jucundis, quas equis natura conceſſit, frui conveniret. Ego verò ſi equitare didicero, quum in equo conſedero, quæ hippocentauri ſunt, faciam: quum deſcendero, hominum reliquorum more & cœnabo, & veſtiar, & dormiam. Quare quid aliud futurus ſim, quàm hippocentaurus,

17. *Chryſantas idem, quod Cyrus, ſuadet.* Adp. 98

‘ qui & dividi, & rursum componi poterit ? Ero præterea
‘ hâc etiam in parte meliori conditione, quàm hippocentau-
‘ rus. Nam oculis ille duobus prospiciebat, & auribus dua-
‘ bus audiebat. Ego verò quatuor oculis in explorando, &
‘ auribus quatuor præsentiam. *Aiunt enim equum oculis multa prospicientem homini significare, & indicare itidem multa quæ auribus ipse prius percipiat.* ‘ Itaque me illorum in numerum
‘ refer, qui equitare cupiunt. *Et nos quoque profectò*, inqui-
‘ unt reliqui omnes. Tum Cyrus : *Quid igitur*, ait, *quando*
‘ *nobis* hæc mirificè probantur, legémne nobis ipsis ferimus,
‘ ut turpe sit quemquam eorum, quibus equos ego suppedi-
‘ tavero, peditem in profectione conspici, sive adeo magnum
‘ sive parvum iter faciendum sit ; ut omnino nos hippocen-
‘ tauros esse homines arbitrentur ?

18. 18. Hæc illo rogante, simul adsensi sunt omnes. Quo fit, ut hoc ipsum indè usque ab eo tempore Persis nunc etiam in more sit, neque quisquam è Persis elegantioribus us-
Adp.99 quam pedes incedere, sua quidem sponte, conspiciatur. His igitur illi tum sermonibus intenti erant. Posteaquam verò jam meridies præteriisset, adventabant equites Medi & Hyrcanii, secúmque tum equos tum homines adducebant. Non enim occiderant quemquam eorum, qui arma tradiderant. Quum advenissent, primùm eos interrogabat Cyrus, an omnes sibi salvi adessent. Quum annuissent, ità deinde quid rerum gessissent, quærebat. Illi quæ perpetràssent, narrabant ; & quàm fortiter singula, magnificè prædicabant. Et Cyrus, quum omnia, quæ dicere volebant lubenter audisset ; hunc eos in modum etiam collaudavit. *Satis apparet*, inquit, *quod fortiter vosmet gesseritis. Nam & grandior, & pulcrior, & acrior est species vestra, quàm prius.* ‘ Indè quan-
‘ tum itineris confeciissent, interrogabat ; & an incolas re-
‘ gio haberet ? Respondebant illi, se per majorem ejus par-
Lectio marginis. ‘ tem provectos, totámque regionem habere incolas & esse
‘ refertam ovibus, capris, bobus, equis, frumento, & commo-
‘ dis omnibus. *Duo nobis, inquit, curanda sunt, tum ut superiores simus iis, qui hæc possident ; tum ut illi maneant.* Nam
‘ quæ incolas habet regio, magni pretii possessio est ; eadém-
‘ que si ab hominibus deserta sit, etiam commodis ipsiscaret.
‘ Scio trucidatos à vobis eos, qui se defendebant ; ac rectè qui-
‘ dem à vobis factum. Nam hoc victoriam imprimis conser-
Cyri de captivis sententia. ‘ vat. Qui autem arma tradiderunt, eos captivos feciistis : quos
‘ si quidem dimittimus, facturi hoc, ut equidem aio, nostro
‘ cum commodo sumus. Primùm neque cavere ab his, neq;
‘ custodire nos eos necesse fuerit, neque cibos eis parare. Non
‘ enim

'enim certe fame eos necabimus. Deinde his dimiſſis pluri-
'bus etiam captivis utemur. Nam ſi regione potiti fuerimus,
'omnes ejus incolas captivos habebimus. Magiſque adeò
'cæteri, quum hos vivos dimiſſóſque videbunt, manſuri
'ſunt; & parere potiùs volent, quàm prælio decernere.
Hæc mea ſententia eſt. Si quid alius quiſquam melius videt,
proferat. Illi hæc audita faciunda conſentiebant. Itaque Cy- *Cyrus*
rus advocatos captivos his verbis alloquitur: 'Animas ve- *certas*
'ſtras conſervâſtis, viri, eo ipſo quòd paruiſtis; ac ſi de- *captivis*
'inceps vos ita geſſeritis, nihil mali vobis accidet, extra *conditi-*
'quam quòd idem, qui antehac, vobis non imperabit. In- *ones*
'coletis autem domos eaſdem, & idem ſolum excoletis, & *propo-*
'earundem mulierum conſuetudine domeſticâ utemini, & *nit.*
'itidem, uti modò, in liberos veſtros vobis erit imperium.
'Neque tamen adversùs nos, vel quenquam alium pugnabi-
'tis. Ac ſi quis alius injuriam vobis intulerit, nos ipſi pro
'vobis pugnabimus. Nè quis verò militiam vobis impe- *Ad p.*
'ret, ad nos arma deferte. Ea qui detulerint, tum pacem, 100.
'tum cætera, quæ dicimus, ſine fraude habebunt: quotquot
'autem arma bellica non depoſuerint, adversùs eos etiam
'expeditionem ſuſcepturi ſumus. Quòd ſi quis veſtrûm ani-
'mo bene volo ad nos acceſſerit, & agere quid ipſum noſtrâ
'cauſsâ, nóſque docere paruerit, eum nos, ut bene de nobis
'promerentem, atque amicum, non ut ſervum tractabimus.
'Hæc vos & ſcire volo, & cæteris denunciare. Quòd ſi
'quidam, voluntati noſtræ refragando, parere noluerint,
'adversùs eos nos ducite, quo nobis in illos non illis in
'nos ſit imperium. Hæc quum dixiſſet, illi eo adorato,
'se præſtituros hæc dixerunt.

19. Quúmque diſceſſiſſent: 'Tempus jam fuerit, *inquit* 19.
Cyrus, O Medi & Armenii, ut omnes prandeamus. Res
quidem neceſſarias vobis ſtudio, quo potuimus, maximo
paravimus. Ite ergò, nobiſque partem parati panis di-
midiam mittite, quandoquidem ſatis pro utriſque paratum
eſt, obſonii verò, ac potûs nihil mittite. Hæc enim ipſi,
quantum ſatis eſt, parata habemus. Vos autem Hyrcanii
deducite ipſos ad tabernacula, & principes quidem ad
maxima, quæ nota vobis ſunt; cæteros, ut viſum fuerit
commodiſſimum. Quin & ipſi prandete, ubi jucundiſſi-
mum vobis fuerit. Nam tabernacula vobis integra ſunt, in
quibus itidem parata ſunt omnia, ſicut & iſtis. Illud utri-
que ſcitote, nocturnas excubias nos obituros vobis eſſe, quod
ea quæ fortis ſunt, attinet: vos ea quæ in tabernaculis fiunt,
ipſi curate; atque arma eis inferte. Necdum enim amici
nobis ſunt, quos in tabernaculis habemus. Itaque Medi Ti-
graniſque

graniſque milites lavabant, quòd parata eſſent omnia, mutatiſque veſtibus, cœnabant. Etiam ipſorum equi neceſſaria habebant, mittebántque Perſis de panibus dimidios ſingulis, nullo nec obſonio, nec vino addito; quòd Cyri milites hæc habere putarent, quia Cyrus eſſe ipſis hæc affatim dixerat. Is verò famem dixerat obſonium, & potum eum, qui de præterfluente omne hauriretur.

Cyri obſonia & potus.

20. 20. Itaque Cyrus præbitâ Perſis cœnâ, quum tenebræ jam eſſent; complures eorum, quinos ac denos, hinc indè miſit, utque ſe circum caſtra occultarent, juſſit. Exiſtimabat enim ſimul hanc cuſtodiam fore, ſi quis extrinſecus accederet; ſimul futurum, ut ſi quis pecunias auferens, extra caſtra fugeret, caperetur: quod quidem ità accidit. Nam & aufugiebant multi, & multi fuêre capti. Cyrus autem pecunias quidem iis, qui hos cepiſſent, relinquebat, ſed homines ipſos mactari juſſit. Quò factum eſt, ut deinceps nè ſi cuperes quidem, quemquam noctu obverſantem reperiſſes.

Ad p. 101.

21. 21. Et Perſæ quidem hoc modo degebant. Medi verò & potabant, & epulabantur, & tibiarum cantu ſemet oblectabant, & omni hilaritate ad ſatietatem fruebantur. Nam ejuſmodi multa capta fuerant, ut vigilantibus, quod ageret, minimè deeſſet. Medorum verò rex Cyaxares eâ nocte, quâ Cyrus abierat, & ipſe cum contubernalibus ebrius erat, veluti re bene geſtâ; & Medos cæteros in caſtris, exceptis paucis, adeſſe putabat, quòd ingentem ſtrepitum audiret. Nam Medorum familia, quia domini diſceſſiſſent, & perpotabant, & perſtrepebant: præſertim quòd ab Aſſyriorum exercitu vinum, & alia multa hujuſmodi accepiſſent. Quum autem illuxiſſet, atque ad portam nemo veniret præter eos, qui cum ipſo cœnati fuerant, audirétque caſtra Medis & * equitibus eſſe vacua, & egreſſus ipſi rem ità ſe habere cerneret: tum verò cum fremitu & contra Cyrum & contra Medos excanduit, quòd ſe relicto ſolo diſceſſiſſent: ſtatimque juſſit, uti ſanè crudelis & amens fuiſſe perhibetur, unum ex iis qui aderant, equitibus ſuis ſecum ſumptis, quàm celerrimè ad copias Cyrum ſecutas proficiſci, atque hæc dicere: *Ne te quidem, Cyre, arbitrabar adeò imprudens conſilium de me capturum fuiſſe. Si tamen eſſet ea Cyri ſententia, ſaltem vos Medi, minimè putâram voluiſſe ſic me ſolum relinquere. Nunc adeò Cyrus quidem veniat, ſi volet; vos autem quàm celerrime adeſte. Hæc eis mandabat. Is autem, cui profectio hæc imputabatur: Ego verò,* ait, *mi domine, quonam modo eos invenîam? Quonam,* inquit Cyaxares, *modo Cyrus cum iſtis qui eum ſecuti ſunt, illos invenit, adversùs quos profectus eſt? Quonam profectò,* ait, *quoſdam Hyrcanios ab hoſtibus defeciſſe ai-*

Cyaxaris temulentia.

** Al. Equis.*

Cyaxaris inhumanitas.

dio, quúmque huc veniſſent, abiiſſe ità, ut Cyri copiarum duces eſſent. Quibus auditis, Cyro Cyaxares multò magis ſuccenſere, qui hæc ei non indicâſſet; majoríque ſtudio ad Medos mittere, quo Cyri vires attenuaret. Quin etiam graviori-bus cum minis, quàm antea, Medos avocare, additis ad eum quoque minis, qui ablegabatur, ſi non hæc acri cum vehementia nuntiâſſet. Proficiſcebatur ille cum ſuis plus minùs centum equitibus, gravitérque ferebat, quòd non & ipſe cum Cyro diſceſſiſſet. Quúmque in itinere pergerent, acviæ dividerentur; quandam in ſemitam delati oberrarunt, neque priùs ad Cyri exercitum pervenêre, quàm in Aſſyrios quoſdam à caſtris digreſſos incidiſſent, atque illos, ut ſibi duces eſſent, vi coëgiſſent. Hoc modo conſpectis ignibus, pervenerent eò circa noctem mediam. Quum verò ad caſtra acceſſiſſent, excubitores eos, quemadmodum mandatum à Cyro fuerat, ante lucem non intromiſerunt. Die verò jam illuceſcente, Cyrus primùm arceſſitis Magis jubet, ut Diis ritè, quæ fas eſſet ob res adeò proſperas, eximerent. Qui dum in hoc erant occupati, convocatis æqualibus Perſicis dixit: ‘ Multa bona, commilitones, Deus nobis oſtendit. ‘ At nos, ô Perſæ! pauciores hoc tempore ſumus, quàm ut ‘ illa tenere in poteſtate poſſimus. Nam ſive ea, quæcun-‘ que laboribus noſtris adipiſcimur, non conſervabimus, ‘ rurſus aliena erunt: ſive quoſdam ex noſtris cuſtodes ac-‘ quiſitorum relinquamus; ſtatim nullas nobis eſſe vires, ‘ patebit. Quamobrem mihi videtur, cuidam è vobis quam-‘ primum in Perſiam eundum eſſe, qui doceat ea quæ à me ‘ dicuntur, & ut quàm celerrimè mittatur exercitus, ju-‘ beat; ſi quidem Perſæ & imperium & fructum Aſiæ, ſu-‘ am in poteſtatem venire cupiant. Ito ergò tu qui natu ‘ maximus es, *inquit*, ac poſtquam eò veneris, hæc expo-‘ nito. Adde, mihi curæ futurum, ut milites, quos miſe-‘ rint, ubi ad me pervenerint, annonas habeant. Vides ‘ ipſe, quæ habeamus, eorúmque nihil celaveris: ex qui-‘ bus ſane quidnam potiſſimum in Perſiam mittendo, recte ‘ atque ordine fecero, Deos quod attinet, patrem meum; ‘ quod Rempublicam, magiſtratus interroga. Etiam in-‘ ſpectores eorum, quæ gerimus, & conſultores in iis, quæ ‘ interrogaturi ſumus, huc mittant. Ac tu quidem, ait, ‘ ad iter te para, manipulúmque tuum, qui te deducat, te-‘ cum ſumito. Secundùm hæc Medos arceſſit, quum ſimul Cyaxaris nuncius adeſſet, & coram omnibus iram ejus adversùs Cyrum, & minas adversùs Medos indicaret, tandémque diceret, mandare Cyaxarem, ut Medi diſcede-rent, etiamſi manere Cyrus vellet. Quæ nuncii verba quum Me-

Ejuſdem immportunitas.

Ad p. 102.

Cyri conſilium de arceſſendis aliis è Perſia militibus.

di

di audiſſent, ſilebant; ut inopes conſilii quo pacto arceſſenti non parerent, atque etiam præ metu neſcientes, quo pacto minanti obtemperarent, præſertim quòd ipſius crudelitatem nôſſent. Cyrus autem: ‘ Minimè miror equidem, ‘ ait, tu nuncie, ac vos Medi, Cyaxarem & de nobis, & ‘ de ſeipſo ſollicitè trepidare; quum multos id temporis ho- ‘ ſtes viderit, & quid nos agamus, ignoret. Verùm ubi ſen- ‘ ſerit, multos ex hoſtium copiis periiſſe fugatos univer- ‘ ſos: primùm metuere deſinet, deinde agnoſcet, minimè ‘ ſe jam deſertum eſſe, quum amici hoſtes, ipſius interi- ‘ munt. Et quonam modo queri de nobis jure poſſit, cùm ‘ bene de ipſo promereamur, & quidem nihil ex arbitrio ‘ noſtro temere faciamus? Nam ego ei ſuaſi permitteret ‘ mihi, ut vobis adſumtis digrederet: vos non ut cupidi ‘ profectionis, an exeundum eſſet, interrogâſtis, atque ità ‘ jam huc perveniſtis: ſed juſſi eſtis ab ipſo prodire, ſi cui ‘ veſtrûm grave non eſſet. Quapropter hæc ira, ſat ſcio, ‘ ſecundis hiſce rebus mitigabitur, & unà cum metu deſi- ‘ nente abibit. Ac tu quidem modò, nuncie, quia laboribus confectus es, quietem capito: nos autem Perſæ, quia ‘ ſic hoſtes affuturos exſpectamus, ut vel pugnent, vel ‘ imperium accipiant, ordines elegantiſſimè inſtructos ‘ habeamus. Nam ità ſi conſpiciamur, fortaſſe citiùs ea ‘ ſumus effecturi, quæ deſideramus. Tu verò princeps ‘ Hyrcaniorum hic operire, militúmque tuorum ducibus ‘ impera, ut ſuos arma capere jubeant. Quibus effectis, ‘ quum Hyrcanius acceſſiſſet, inquit Cyrus: Perjucundum ‘ mihi eſt, Hyrcanie, quòd animadverto, te non ſolum ‘ ita nobis adeſſe, ut factis amicitiam declares; ſed etiam ‘ indicia mihi præbere acris, quo præditus es, ingenii. ‘ Ac nunc quidem nobis eadem conducere, perſpicuum eſt. ‘ Nam & mihi ſunt hoſtes Aſſyrii, & tibi jam infeſtiores ‘ ſunt quàm mihi. Quare ſic utrique conſultandum eſt, ‘ ut eorum ſociorum, qui jam nobis adſunt, nemo deficiat, ‘ & alios quoque ſi poſſimus, adjungamus. Audiſti verò, ‘ Medum hunc equites avocare; qui ſi diſcedant, quo pacto nos pedites ſoli manebimus? Itaque hoc agendum eſt ‘ & tibi & mihi, ut hic ipſe, qui ſuos avocat, nobiſcum ‘ manere velit. Tu igitur repertum aliquod ei tabernaculum tradito, ubi commodiſſimè degat, & omnia, ‘ quibus opus fuerit, habeat. Ego verò daturus ſum ‘ operam, ut homini laboris aliquid imperem, quem lubentiùs ſuſcepturus ſit, quàm hinc abiturus. Præterea ‘ cum ipſo de bonis iis differito, quæ ſpes ſit eventura ‘ noſtris omnibus, ſi rectè gerantur ea, quæ fieri oporteat.

Cyri prudens ad Cyaxaris nuncium reſponſo.

Ad p. 103

Hæc

Hæc ubi feceris ad me redito. Itaque abiit Hyrcanius ut Medum ad tabernaculum deduceret, & qui proficiſci debeat in Perſiam, paratus aderat. Et Cyrus mandavit, ut Perſis diceret, quæ oratione ſuperiori ſunt indicata : Cyaxari verò literas redderet. ‘Volo autem, ait, tibi recitare, quæcunque præſcribo : quò & ſcias ea, & profitearis, ſi quis de te his interrogat. Hæc autem literis inerant : ‘*Cyrus Cyaxari ſalutem.* Nos neque te ſolum reliquimus, quum nemo tunc ab amicis ſolus relinquatur quum hoſtes per eos vincit ; neque propterea quod abs te diſceſſimus, in periculo te nos conſtituiſſe arbitramur : ſed quo majori abs te intervallo abſumus, tanto tibi plus ſecuritatis à nobis parari exiſtimamus. Nam qui apud amicos proximè deſident, non eos maximè tutos efficiunt : ſed qui hoſtes quàm longiſſimè repellunt ; ii potius amicos extra periculum collocant. Conſidera verò quem me erga te expertus, ipſe viciſſim quem erga me te geras, dummodò de me queraris. Equidem auxilia ſociorum adduxi tibi, non quibus tu perſuaſiſſes, ut venirent ; ſed quàm maxima potui. Tu mihi, dum adhuc pacato in ſolo eſſem, tot conceſſiſti, quot perſuadendo adducere poſſem : & nunc me in hoſtium regione conſtituto, non eos, qui redire velint, ſed univerſos avocas. Itaque tunc quidem arbitrabar, me vobis utriſq; gratiam debere ; nunc tu me cogis, ut tui obliviſcar, & illis, qui me ſecuti ſunt, omnem gratiam referre ſtudeam. Verùm facere non poſſum, ut tibi ſimilis fiam ; ſed hoc ipſo tempore copiarum cauſsâ miſſo in Perſiam nuncio, mandatum dedi, ut quotquot ad me venturi ſunt, ſi quidem eorum operâ tibi ſit opus antequam ad nos veniant, eis tibi poteſtas ſit, non ex ipſorum arbitrio, ſed utì tu voles, utendi. Conſilium autem tibi do, quanquam ipſe junior, nè, quæ conceſſeris, auferas ; ut inimicitiæ tibi gratiarum loco non debeantur ; nec minitabundus arceſſas, quum aliquem ad te celeriter venire vis : nec ſimul te ſolum eſſe dixeris, & multis miniteris, nè doceas eos, nihili te facere. Nos autem ut adſimus, operam dabimus, ubi primùm ea confecerimus, quæ confecta tibi ac nobis ex æquo fore fructuoſa cenſemus. Vale. Hanc epiſtolam ei reddito, & de quocunque horum interrogârit, id ità ſe habere dicito, ut in epiſtolâ perſcriptum eſt. Nam & de Perſis itidem tibi mando, quemadmodum eſt perſcriptum. Atque hunc quidem, iſta locutus, & traditâ epiſtolâ, dimiſit ; addito mandato, ut ità feſtinaret, quemadmodum ipſe reditum celerem haud parum commodi allaturum non ignoraret.

Epiſtola Cyri ad Cyaxarem Ad p. 104.

22. 22. Secundum hæc armatos jam omnes, tàm Hyrcanios quàm Tigranis milites ſpectabat. Aderant & Perſæ armis inſtructi. Tunc etiam finitimi quidam equos adducebant, & afferebant arma. Hos ille tragulas eum in locum, ubi & cæteros antea, juſſit abjicere, utque concremarent eas, quibus id negotii dederat, ſi quibus ipſi non egerent. Equos autem ut illi remanentes in caſtris cuſtodirent, qui eos adduxerant, edixit; donec aliquid eis ſignificatum eſſet. Convocatis autem præfectis equitum & Hyrcaniorum hujuſmodi orationem habuit: ‘ Nè mirum vobis ſit, amici & ſocii, quòd ſæpius vos convenire jubeo. Nam quum res præſentes novæ ſint pleræque adhuc ordine carent. Quæ verò necdum in ordinem revocata, & adhuc confuſa ſunt, ea ſemper negotia faceſſere neceſſe eſt, donec ſuum quæque locum acceperint. Multa jam bona, multi à vobis homines capti ſunt: ſed quoniam & ignoramus ipſi quænam horum cujuſque noſtrûm ſint, neque his ipſis conſtat, quem quiſque dominum habeat; idcirco non admodum multos ex eis videre eſt officium facere, feréque ambigere omnes, quid abs ſe fieri oporteat. Quapropter ità ne comparata ſint, vos iſta diſcernite: quúmque adeò tabernaculum aliquis adeptus eſt, quod ſatis & ab eſculenti eſt inſtructum, & à potulentis, & famulitio, & ſtragul & aliâ veſte, rebúſque cæteris, quæ requiruntur *ut in ta*bernaculo militari commodè degi poſſit: huic ſanè null opus eſt acceſſione aliâ, niſi ut is, cui obtigit, ſciat horu curam ſibi tanquam ſuorum, gerendam eſſe. Qui verò ea divertit tabernacula quibus pleraque deſunt: his vo inſpectis, quod deeſt, ſupplete. Scio equidem, multa etia ſuperatura eſſe. Nam hoſtibus omnia fuere copioſior quàm pro multitudine noſtrâ. Venerunt etiam ad n Aſſyriorum regis, aliorúmque præpotentium quæſtore & penès ſe aurum ſignatum eſſe dixerunt, ac tributoru quorundam mentionem fecerunt. Itaque per præconem in perate, ut iſthæc ad vos omnia deferant, ubicunque conſ deritis: & terrorem incutite, ſi quis id, quod imperatu eſt, non fecerit. Quúmque acceperitis ea, duplum qu dem equiti, pediti ſimplum tribuite; ut habeatis, ſi qu bus indigueritis; atque etiam ut aliquid emere poſſit Forum vero caſtrenſe, *inquit*, ab ullo violari ſtatim præ prohibeat, jubeátque; caupones ac mercatores vende merces ſuas venales, iiſque diſtractis alias advehere, caſtra noſtra frequentiam hominum habeant. Hæc illi ſt tim proclamabant. Medi verò & Hyrcanii, *Quo pacto n* inquiunt, *abſque te ac tuis hæc diſtribuerimus?* Quæ ipſorum verb

Ad p. 105. *Cyrus de præda dividenda agit.*

verba Cyrus ità excepit: *Eáne vestra sententia est, ut quicquid tandem agatur, rebus omnibus nos omnes interesse oporteat? neque satis ego facturus sim vobis, agens pro vobis, quod usus postulet: neque vos pro nobis? Quânam aliâ ratione, si non hâc, plus habituri negotii simus, & minus effecturi? Enimverò videte obsecro,* ait, *nos hæc vobis custodivimus, & vos creditis, à nobis esse rectè custodita. Vos igitur itidem distribuite, nosque credemus vobis rectè distributa esse: ac vicissim nos aliis in rebus quiddam, quod sit ex usu publico, peragemus. Primùm videte, quot nobis partim adsint equi, partim adducantur. Eos ità si relinquemus ut insideat nemo, neque quicquam nobis proderunt, & ob curam ipsorum molesti etiam nobis erunt. Sin equites, eis imponemus, eâdem operâ tum negotiorum molestiâ liberabimur, tum virium accessione nos confirmabimus. Jam si sunt alii, quibus eos detis, & quibuscum, si sit opus, pericula libentiùs adeatis, quàm nobiscum; nimirum his eos tradite. Sin nos in primis adstites habere vultis, nobis eos date. Nam modò, quum profecti absque nobis ad hostes, prælii discrimen adiretis, magnum nobis metum incussistis, nè quid vobis accideret: atque etiam magno pudore nos affecistis, quòd isthic non essemus, ubi vos eratis. Verùm si accipiemus equos, secuturi vos sumus: ac si quidem unà vobiscum in equis dimicantes, majores afferre utilitates videbimur, nihil ad alacritatem summam relinqui faciemus: sin pedites putabimur opportuniùs vobis adesse, proclive fuerit descendere, statimque adeò vobis pedites affuturi sumus, & quibus equos tradamus, excogitabimus.* Hæc Cyrus dixit, ad quæ illi responderunt: *Noi, Cyre, neque viros habemus, quos, equis hisce imponamus; neque si haberemus, quum tu hoc velis, aliud sententiæ tuæ præferemus. Itaque nunc equos ipsos accipe, & quod optimum factu putabis, facito. Ego verò accipio,* inquit, *adeóque nos quod felix & faustum, sit, equites efficiamur; & vos quæ communia sunt dividite. Ac primùm quidem,* ait, *Diis eximite quodcunq; Magi è disciplinâ suâ indicârint. Deinde Cyaxari seligite, quæ seligendo maximè rem gratam vos ipsi facturos arbitramini.* Illi cum risu mulieres formosas diligendas huic aiebant. *Ergò mulieres,* inquit, *diligite, & quicquid aliud visum vobis fuerit. Postea verò, quàm huic selegeritis, Hyrcanii facite quantum potestis, ut omnes hi Medi, qui me ultrò secuti sunt, nihil habeant quod querantur. Et vos item Medi primos hosce socios nostros honoribus & præmiis ornate, quò rectè se consuluisse suis rebus existiment, quum nostræ se amicitiæ adjungerent. Etiam de omnibus partem nuncio tribuite, qui à Cyaxare venit; nec ipsi solùm sed iis quoque quos secum habet: atque etiam hunc obsecrate ut nobiscum maneat idque mihi probari dicite, ut quum rectiùs intellexerit singula, vera renunciare Cyaxari possit. Persis autem,*

Ad p. 106.

Cyrus suadet, ut Persis equi ab hostibus capti tradantur.

Cyri de partienda reliqua prædâ consilium.

Ad p. 107.

qui mecum ſunt quæcunque vobis præclarè inſtructis ſuperârint, ſufficient. Quippe nos in deliciis non admodum educati ſumus, ſed populari ratione quadam. Itaque fortaſſis etiam riſui vobis eſſemus, ſi quid ſplendidius nobis attribueretur: ſicuti futurum ſcio, ut equis inſidentes admodum noſmet vobis ridendos præbeamus; ac fortaſſis, ut arbitror, etiam in terram decidentes.

23. 23. Secundum hæc illi ad prædæ diviſionem acceſſere, quum ob equitatûs hujus mentionem valdè riderent. Cyrus arceſſitis cohortium præfectis, juſſit ut equos reciperent, & inſtrumenta equeſtria, cum equorum curatoribus; & quidem ad numerum acciperent, pares videlicet militum ſingulorum numero, ſorte quamlibet in cohortem ductâ. Proclamari etiam per præconem juſſit, ut ſi quod in Aſſyriorum, aut Syrorum aut Arabum exercitu mancipium eſſet, vel è Mediâ vel Perſiâ ſive Bactrianâ, ſive Cariâ, ſive Ciliciâ, ſive Græciâ, ſive aliunde vi abductum ſe conſpiciendum exhiberet. Quo quidem audito præconio, multi ſe lubenter exhibuerunt. Cyrus ex eorum numero ſelectis, qui forma præſtabant, ut liberis hominibus arma eſſe geſtanda dixit, ab ſe data: ſibi autem curæ futurum ut res neceſſarias haberent. Simul eos ad præfectos cohortium mox deducens, iiſdem commendat; & jubet, ut crates ac gladios exiles eis darent, quibus inſtructi ſequerentur equitatum; atque ut pro eiſdem commeatum perinde, ac pro Perſis ſuis, acciperent. Ipſi vero cohortium præfecti loricati & haſtati ſemper equi veherentur, quod quidem primus orſus eſt facere; ac ſinguli ſuo loco peditibus æqualium præfectum ex æqualibus alium conſtituerent. His illi rebus intenti tum erant.

Cyrus ingenuos homines in libertatem vindicant.

24. 24. Interea Gobryas Aſſyrius, ſenex, cum equeſtri famulatu eques & ipſe aderat. Geſtabant autem omnes arma equeſtria. Quibus verò datum hoc erat negotii ut arma reciperent, jubebant haſtas tradi; ut eas perinde, atque arma cætera, comburerent. Gobryas, velle ſe primùm videre Cyrum, ait. Itaque miniſtri cæteris ipſius equitibus relictis, ad Cyrum Gobryam deducunt. Is ubi Cyrum conſpexit, his verbis uſus eſt: ‘ Equidem, Domine, natione ſum Aſſyrius, ‘ & caſtellum munitum habeo, & amplæ regioni cum impe- ‘ rio præſum, & equos circiter mille regi Aſſyriorum exhi- ‘ bere ſolebam, cui quidem charus eram, ut qui maximè. ‘ Sed quando cæſus ille à vobis diem obiit, vir ſanè fortis & ‘ bonus, illiúſq; filius rerum modò potitur, inimiciſſimus ‘ mihi, ad te venio, méque ſuplex ad pedes tuos proſterno. ‘ Trado autem me tibi ſervum, & belli ſocium; ac te rogo ‘ ut injurias meas ulciſcaris; téque pro eo ac poſſum, filium ‘ mihi adopto. Nam orbus ſum liberis ſexûs virilis. Quem ‘ enim,

Gobryas Aſſyrius ad Cyrum venit. Ad p. 108.

‘ enim Domine, ſolùm habebam, forma & virtute præſtan-
‘ tem, & amantem mei, & eum honorem mihi deferentem,
‘ quo filius patrem perſequendo maximè beare poſſit: hunc
‘ rex ille nunc meus, arceſſitum ab illius temporis rege, hu-
‘ jus patre, ut qui vellet filio meo filiam ſuam uxorem dare:
‘ (atque equidem eum ſic à me dimittebam, ut elato eſſem
‘ animo qui filium meum regis filiæ maritum viſurus eſſem)
‘ hunc, inquam, rex iſte nunc imperans ad venationem in-
‘ vitavit, & poteſtatem ei fecit venandi totis viribus, quòd
‘ longè ſe illo meliorem equitem duceret. Itaque venatus
‘ eſt cum eo, tanquam amico quúmque prodiiſſet in conſpe-
‘ ctum urſa, & uterque hanc perſequeretur, noſter iſte modò
‘ princeps emiſſo jaculo aberrat, quod utinam nè unquam
‘ accidiſſet: at meus ille filius, telo conjecto, quod minimè
‘ factum oportuit, urſam ſternit. Et tunc quidem ille dolo-
‘ re affectus, invidiam occultè repreſſit. Quum autem in-
‘ terveniſſet leo, atque hic rurſus aberrâſſet, quod ei acci-
‘ diſſe mirum opinione meâ videri non debuit, filius verò
‘ meus ictu † denuo non aberrante leonem conficiens, feram
‘ utramque ſe ictu gemino diceret, uno alterum ſecuto,
‘ ſtraviſſe; tum verò ſceleratus ille non amplius invidiam
‘ cohibuit, ſed ereptam uni comitum cuſpidem in pectus
‘ adegit, atque ità meo illi unico charóque filio animam
‘ abſtulit. Ego verò miſer mortuum pro ſponſo retuli, ac
‘ tam grandis barbeſcentem tunc primâ lanugine filium op-
‘ timum & dilectiſſimum ſepelii. At interfector ille, quaſi
‘ hoſtem aliquem peremiſſet, neque pœnitere viſus eſt un-
‘ quam, neque pro atroci hoc facinore terrâ conditum ho-
‘ nore ullo dignatus eſt. Pater quidem ejus miſertus mei
‘ fuit, ac palàm declaravit, ſibi quoque calamitatem me-
‘ am moleſtam accidiſſe. Itaque ſi ille viveret, nunquam
‘ ego ad te cum ipſius damno veniſſem. Nam & multa ex-
‘ ſtiterunt ejus in me officia plena amoris, & ipſe viciſſim
‘ ei mea præſtiti. Quia verò ad interfectorem filii mei
‘ rerum ſumma pervenit, non equidem animo in illum un-
‘ quam eſſe benevolo poſſim, nec ipſe me unquam, ſat ſcio,
‘ amicum duxerit. Non enim ignorat, quæ mens in eum
‘ mea ſit, atque utì antehac hilariter vivere ſolitus, nunc
‘ in hac orbitate affectus ſim ſenectam in luctu exigens.
‘ Quapropter ſi tu me receperis, & aliqua mihi vindican-
‘ dæ per te mortis chari filii ſpes fiat: etiam repubeſcere
‘ mihi videbor, neque me cum dedecore vivere, neque cum
‘ dolore mori putabo. *Sic Gobryas quum locutus eſſet, reſpon-*
‘ *dit Cyrus:* Si conſtet, ea te ſentire, mi Gobrya quæ dicis;
‘ equidem te ſupplicem recipio, & de interfectore me pœ-
‘ nas

Aſſyriorum regis filius Gobryæ filium interfecerit.

† *al. Ictu infeliciter felici.*

Ad p. 109. Gobryas Cydæ rum orat, ut filii mortem ulciſcatur.

‘ nas ſumturum, Diis juvantibus, polliceor. Verùm dic
‘ mihi, *ait*, ſi hæc à nobis tibi contingant, & caſtella re-
‘ tinere te ſinamus, & regionem, & arma, & poteſtatem,
‘ cum quâ fuiſti hactenus, quidnam pro his obſequii nobis
‘ præſtabis? Munitionem, *inquit*, ubi voles, tradam tibi,
‘ ut domus tua ſit, & tributum, quod illi ex agro meo pen-
‘ debam, ad te deferam: & ubi neceſſe fuerit expeditionem
‘ ſuſcipere, ſigna tua ſequar, adductis meæ regionis viribus.
‘ Præterea mihi filia eſt, eâque virgo, quam unicè diligo,
‘ ætate jam nubili. Eam me antehac regi nunc rerum po-
‘ tienti putabam conjugem futuram educare. Verùm modo
‘ me ipſa filia multis cum lacrymis ſuppliciter orat, nè ſe
‘ fratris interfectori tradam: quæ quidem mea quoque ſenten-
‘ tia eſt. De hac etiam tibi nunc permitto ut ità conſulas,
‘ quemadmodum me re ipſâ de te conſulere manifeſtum eſt.
‘ *Itaque Cyrus*, His conditionibus, *ait*, ego verè & ex animo
‘ dextram tibi meam do, & tuam accipio. Dii teſtes nobis
ſunt. Quibus actis, Gobryam arma retinentem abire juſſit;
ſciſcitatus, quantum itineris ad ipſum eſſet, quòd eò venire
vellet. *Si cras manè*, inquit, *proficiſcaris: poſtridie nobiſcum
degere poteris*. Itaque Gobryas, itineris duce relicto, diſceſſit.

25. 25. Jam & Medi aderant quæque Magi Diis eximia ſer-
vanda dixerant, ea Magis tradiderunt. Cyro pulcherrimum
ſelegerant tabernaculum, & mulierem Suſianam, quæ om-
nium in Aſiâ fuiſſe formoſiſſima perhibetur, & inſigniter pe-
ritas muſicæ duas. Secundo autem loco Cyaxari ſecundaria.
Simul aliis talibus ipſimet ſibi ſupplebant ea quibus defi-
ciebantur; ut rei nullius indigi militarent. Nam magna
omnium erat copia. Itidem & Hyrcanii acceperunt ea,
quibus ipſis opus erat. Etiam Cyaxaris nuncium ad æqua-
les cum cæteris partes admiſerunt. Tabernacula verò,
quæ ſuperabant, Cyro tradiderunt, ut ea Perſæ haberent.
Nummos tum ſe diſtributuros aiebant, ubi collegiſſent
Hic multi libri veteres Quintum librum ordiuntur. Ad p. 110.
univerſos, idque deinde præſtitum. Hæc ab eis & acta
tunc, & dicta. Cyrus autem Cyaxari, ſelecta ut illi ac-
ciperent atque cuſtodirent, juſſit; quos ei maximè fami-
liares eſſe nôrat. ‘ Ac mihi quidem quæ datis, *ait*, lubens
‘ accipio. Utetur autem his veſtrûm quilibet, qui eis po-
‘ tiſſimùm indigebit. *Et Medus quidam, muſicæ ſtudioſus*, Ego
‘ verò, *inquit*, mi Cyre, quum audirem veſperè muſicas mu-
‘ lieres iſtas, quas tu nunc habes, voluptatem audiendo per-
‘ cepi: ac ſi quidem harum unam tu mihi dederis, exiſti-
‘ mabo jucundius eſſe, verſari in caſtris, quàm domi mane-
‘ re. Ego verò, *ſubjecit Cyrus*, dono hanc tibi, & majorem
‘ tibi videor habere gratiam, qui petieris, quàm tu mihi, qui

‘ eam

' eam accipis. Uſque adeò vobis gratificari ſitio. *Atque*
' *ita mulierem accepit is qui petierat.*

XENOPHONTIS

Hiſtoriarum de Inſtitutione CYRI Liber quintus.

CYrum autem arceſſito Araſpe Medo, qui erat ei ſodalis à puero, & cui veſtem quoq; Medicam exuens, quum in Perſiam diſcederet ab Aſtyage dederat; ut ſibi & mulierem illam & tabernaculum aſſervaret. Erat autem mulier ea Suſorum regis Abradatæ uxor. Quo verò tempore capiebantur Aſſyriorum caſtra, fortè maritus ejus non adfuit, ſed ad Bactrianorum regem legatus abiverat, ab Aſſyrio ſocietatis ineundæ gratiâ miſſus, quòd huic cum Bactrianorum rege ejus eſſet hoſpitii. Hanc igitur ut aſſervaret Araſpes, donec eam ad ſe reciperet, Cyrus juſſit. Et Araſpes, quum id facere juberetur, Cyrum interrogans, ' Vidiſtine, *inquit*, ' mulierem hanc, Cyre, quam aſſervare me jubes? Non pro' fectò, *ait Cyrus.* Ego vero, *inquit Araſpes*, hanc vidi, quum ' eam tibi ſeligerem. Ac ſanè quum tabernaculum ejus in' grederemur, primùm eam non agnovimus. Nam & humi ' ſedebat, & circum eam ſedebant ancillæ omnes, habebátq; ' veſtem illarum veſtibus ſimilem. Quum autem ſtudio cog' noſcendi, quænam eſſet hera, circumſpectaremus univerſas; ' mox alias omnes excellere viſa eſt, tametſi ſederet, ac ve' lata terram intueretur. Poſtquam verò ſurgere, eam juſſi' mus, conſurrexere cum eâ cunctæ quæ aderant. Tum verò ' præſtabat hæc primùm proceritate, deinde robore, virtute, ' geſtuum elegantiâ, licèt habitu vili veſtita conſtitiſſet. ' Etiam lacrymas videre erat diſtillantes partim in veſtem, ' partim ad ipſos uſque pedes. Quúmque natu maximus inter ' nos diceret: Bono animo ſis, mulier: nam tametſi præſtare ' virum tuum corporis & animi bonis audiamus, tamen ei te ' modo ſeligimus, quem ſcire debes neque formæ elegantiâ ' illi cedere, neque ingenio, neque poteſtate. Nimirum ſi ' quiſquam alius, Cyrus certe noſtrâ ſententiâ dignus eſt ad' miratione, cujus tu deinceps eris. Id ubi mulier audivit, dila-

al. Mulier ea conjux Abradatæ Suſiani.

Panthea excellens forma.

Ad p. 111.

‘ dilaceratâ ſuperiori veſte cepit ejulari, ancillis unà vociſe-
‘ rantibus. Atque hic jam maxima ex parte facies ejus appa-
Panthea virtus. ‘ ruit & collum & manus apparuerunt. Adeóque ſcito, mi
‘ Cyre, tàm mihi quàm aliis eam intuentibus viſum eſſe,
‘ nunquam mulierem in Aſia vel eſſe natam, vel exſtitiſſe
‘ talem ex mortalibus. Sed enim, *inquit*, omnino tu eam
‘ ſpectabis. *Et Cyrus*, Imo verò multò minùs, *ait*, ſi talis eſt,
‘ qualem tu prædicas. Quid ità? *inquit adoleſcens ille.* Quia
Poſſitne cogere homines etiam invitos amor. ‘ ſi nunc, *ait*, poſtquam de te audivi, eam eſſe formoſam,
‘ perſuaderi, mihi patiar, ut ad ſpectandum illam abeam non
‘ admodum otioſus, vereor, nè multò citiùs illa mihi rur-
‘ ſum perſuadeat, ut ſpectatum redeam, ac deinde neglectis
‘ fortaſſe rebus iis, quæ mihi gerendæ ſunt, oculis in hanc
‘ fixis deſideam. *Et adoleſcens ille cum riſu inquit:* Exiſti-
‘ mâſne, mi Cyre, formam humanam tantum habere virium
‘ ut nolentem cogat facere, quod factu non ſit optimum?
‘ Nam ſi hoc ità comparatum eſſet à naturâ, omnes eodem
‘ modo cogeret. Ignem, *inquit*, aſpice, ut omnes itidem urat.
‘ Nam talis à naturâ eſt. At *ex formoſis alii amantur, alii non,*
‘ *& alius alios amores habet. Eſt* enim *hæc res in voluntate po-*
‘ *ſita, & unuſquiſque quos vult amat.* Jam neque frater ſoro-
‘ ris amore tenetur, ſed alius; neque pater filiam, ſed alius
‘ amat. Etenim metus & lex ad coërcendum amorem virium
‘ ſatis habent. At verò ſi lex promulgaretur, ut qui *non*
‘ comedunt, non eſuriant; & qui non bibunt, non ſitiant;
‘ utque nec hyeme algeant, nec æſtate caleant: in his ut ho-
‘ mines parerent, lex nulla poſſet efficere. Sunt enim à naturâ
‘ ſic comparati, ut his ſint inferiores: Amare verò, in vo-
‘ luntate poſitum eſt. Unuſquiſque ſanè amat, quæ ſibi con-
‘ veniunt, ut veſtes & caligas. Quî fit igitur, *inquit Cyrus,*
Ad p. ‘ ſi voluntarium quiddam eſt amor, quod fieri nequit ut ali-
112. ‘ quis deſinat, quum vult? Vidi ego, qui præ dolore, quem
‘ ex amore percipiebant, flerent, & iis, qui amabant, ſervi-
‘ rent; tametſi priùs, quàm amarent, ſervitutem rem malam
‘ eſſe arbitrarentur: quique multa largirentur, quibus carere
‘ ſuo ſine incommodo non poterant. Tum qui optarent, ut
‘ amore non ſecus atque morbo quodam alio liberarentur,
‘ neque tamen liberari poſſent; ſed validiore neceſſitate
‘ vincti eſſent, quàm ſi ferro fuiſſent conſtricti. Itaque
‘ etiam de ſuis amoribus exhibent amantes ad obſequia
‘ multa ſine fructu, ac nè quidem aufugere conantur, quum
‘ ejuſmodi habeant mala: ſed potiùs amores ſuos ipſi, nè
‘ aufugiat, obſervant. *Et adoleſcens ille ad hæc*, Faciunt
‘ verò, quæ dicis, *ait*. Et ſunt profectò, hujuſmodi ho-
‘ mines ſocordes & futiles. Quo fit, meâ quidem ſententiâ,

‘ ſemper

' ſemper ut optent mori, tanquam miſeri: quúmque ratio-
' nes infinitæ ſint è vitâ excedendi, non tamen excedunt.
' Iidem furari quoque conantur & ab alienis haud abſti-
' nent. Verùm ubi quid vel rapuere vel furto ſubtraxere,
' vides ipſe, *inquit*, te primùm increpare furantem, & ra-
' pientem, quum nulla neceſſitas eos ad furtum adigat;
' neque veniam dari, ſed pœnas ſumere. Sic ergò neque
' formoſi ad amandum ſe cogunt, nec ad appetendum ea,
' quæ appetenda non ſunt: ſed nullius momenti homuncio-
' nes in omnibus cupiditatibus ſunt impotentes, ac deinde
' in amorem culpam conferunt. At honeſti probique viri,
' tametſi & aurum, & equos bonos, & mulieres formoſas ex-
' petant: nihilo tamen minùs ab his omnibus facilè ſemet
' abſtinere poſſunt, ut per injuriam ea non attingant. Ego
' quidem certè, tametſi hanc conſpexerim, pérque mihi ve-
' nuſta viſa ſit; tibi tamen adſum, & equito, & cætera, quæ
' mei ſunt officii, præſto. Profectò, *inquit Cyrus*, diſceſſiſti
' fortaſſe citiùs, & ante id tempus, quo ſolet à naturâ ma-
' chinis ſuis amor homines occupare. Nam fieri poteſt, ut
' etiam ignem quis tangens, non ſtatim uratur: & è lignis
' flamma non ſtatim emicat. Ego tamen nec ignem ultrò
' tangere, nec formoſos aſpicere ſoleo. Nè tibi quidem con-
' ſulo, mi Araſpa, ut oculis formoſis diutiùs immorari ſinas.
' Nam ignis quidem non niſi tangentes urit, at formoſi
' etiam eos, qui è longinquo ſpectant, ſic accendunt, ut amo-
' re flagrent. Bono animo ſis, *ait*, mi Cyre, non enim futu-
' rum, ut ità capiat, nè quidem ſi nunquam hanc ſpectare
' deſinam ut aliquid præter decori rationem admittam.
' Rectiſſimè, *inquit*, ais, atque adeò hanc mihi aſſervato,
' quemadmodum jubeo, ejuſque curam gerito. Nam for- *Ad p.*
' taſſe mulier hæc opportunè nobis uſui magno fuerit. His 113.
dictis ad ſe invicem tunc diſceſſerunt.

2. Adoleſcens autem ille, tum quòd ſupra modum formo- 2.
ſam mulierem videret, tum quòd ejus honeſtam bonitatem *Araſpes*
animadverteret, tum etiam, quòd coleret eam, ſéque puta- *erga*
ret ei gratificari, & illam non ingratam eſſe ſentiret, quæ *Panthe-*
viciſſim per famulos ſuos curam adhiberet ut venienti ne- *am a-*
ceſſaria ſuppeterent, ac ſi quando ægrotaret, nihil ut ei de- *more*
eſſet: his igitur omnibus factum, ut amore caperetur; nec *captus.*
mirum aliquid ei fortaſſis accidit. Atque hæc quidem hoc
modo gerebantur.

3. Quum autem Cyrus & Medos & cæteros ſocios ultro 3.
ſecum manere vellet, convocavit omnes, quos adeſſe duce-
ret opportunum & ubi conveniſſent, hujuſmodi protulit:
Equidem Medi, voſque omnes, qui adeſtis, certò ſcio, non

‘ ob penuriam pecuniæ vos mecum profectos esse, nec quòd
‘ existimaretis in hoc voluntati Cyaxaris inserviri, sed quia
‘ mihi gratificari, méque honore prosequi velletis, libitum
‘ vobis est mecum & nocturnum iter ingredi, & salutem
‘ in discrimen conjicere. Quas ob res equidem vobis gra-
‘ tiam habere debeo, ni esse injustus velim; nec dum ta-
‘ men ex dignitate referendi facultatem habere mihi vide-
‘ or, quod quidem me minimè pudet dicere. Sed quò mi-
‘ nùs dicam, si mecum manseritis, me relaturum; pudore
‘ præpedior. Nam existimarem videri posse, me dicere hoc
‘ eam ob caussam, ut libentiùs apud me remanere velletis.
‘ Itaque pro eo hæc dico: Ego apud vos, etiamsi nunc Cy-
‘ axari morem gerendo discesseritis, id efficere conabor, si
‘ quid prosperè gessero, ut vos ipsi me laudetis. Non enim
‘ jam discedo, sed Hyrcaniis, quibus & jusjurandum, &
‘ dextram dedi, fidem servabo; neque unquam committam,
‘ ut nos deseruisse convincat. Atque etiam facere cona-
‘ bor, nè Gobryam, qui modò, & munitiones, & regionem
‘ & copias nobis tradidit, unquam itineris ad me susceptî
‘ pœniteat. Quod denique maximum est, quum Dii tam
‘ manifestò bona nobis largiantur, & metus eorum, & pudor
‘ retinere me debet, quò minùs relictis his temerè discedam.
‘ Hoc equidem, *ait*, facturus sum. Vos quod ex animi ve-
‘ stri sententiâ visum vobis fuerit, agite; & mihi quæ ve-
‘ stra sententia sit, indicate. Hæc ejus verba fuerunt: At
is, qui Cyri se cognatum esse dixerat aliquando primus ad
hæc, *Ego verò sic aio, mi rex*, inquit. *Nam regem naturâ ni-*
hilo te minùs ortum arbitror; quam ille rex est, qui dux apum
in alveo nascitur. Illi enim semper apes ultrò parent, ac quocun-
que loco manserit, ab eo nulla earum discedit. Quòd si aliquò prodi-
erit, nulla ipsum deserit; tam mirificus eis amor erga principem
hunc suum innascitur. Itidem erga te mihi quodam modo videntur
hi homines affecti esse. Nam quo tempore à nobis in Persiam pro-
ficiscebare, quisnam Medorum vel juvenis vel senex abfuit, quò
minùs te sequeretur, donec Astyages nos retrogredi jussit? Post-
quam verò domo nobis è Perside opitulator advenisti, videbamus
iterum amicos tuos prope omnes sponte suâ te sequi. Quum nu-
sus expeditionem in hæc loca suscipere cupivisti, omnes te Medi
lubentes secuti sunt. Et nunc adeò sic affecti sumus, ut te præsente
etiam in hostico simus animosi, & absque te domum reverti for-
midemus. Itaque cæteri, quid facturi sint, ipsi exponent: ego
verò, mi Cyre, atque illi, qui meâ in potestate sunt, manebimus
apud te: te intuendo, quævis substinebimus: te beneficiis nos affi-
ciente, tolerantes erimus. Posthæc Tigranes ità locutus est:

Ad p. 114. Apum erga regem suum studia. Hominum erga Cyrum studia.

Nolim

Nolim mireris, ait, *mi Cyre; quod taceam. Animus enim meus non ad conſultandum paratus eſt, ſed ad faciendum, quicquid imperaveris.* Hyrcanius autem, *Dicerem ego*, inquit, *ſi jam diſcederetis Medi, numinis id alicujus voluntate fieri, quod valdè beatos vos fieri non ſineret. Humanæ quidem mentis judicium quod attinet, quis vel hoſte fugiente ſe patiatur adverti, vel arma tradente non ea capiat, vel ſecum ſuis rebus dedente non recipiat? Præſertim quum ejuſmodi ducem habeamus, qui mihi videtur, quod juratus equidem deos omnes teſtor, majorem ex eo voluptatem capere, ſi benè de vobis mereatur, quàm ſi ſeipſum locupletet.* Tum deinde Medi omnes hæc dixerunt: *Tu nos eduxiſti, Cyre. Tu domum nos, ubi tibi viſum erit commodum, tecum abducito.* Cyrus his auditis, hoc votum abjecit: *Te verò maxime Jupiter oro fac ut eos, qui honore me proſequuntur, beneficiis ſuperem.* Ex eo juſſit, ut cæteri quidem locatis excubiis, corpora curarent. Perſæ vero tabernacula diſtribuerent, in equites ea, quæ equitibus convenirent: in pedites, quæ his ſufficerent. Ut item hoc modo res conſtituerent, quo univerſi qui eſſent in tabernaculis, neceſſaria conficerent, ac Perſis ad ordines ipſorum afferrent, & equos etiam curatos eis exhiberent: Perſis autem nihil aliud negotii relinqueretur, quàm utì res bellicas elaborarent.

4. Hoc modo diem hunc exegerunt. Manè autem quum ſurrexiſſent, iter ad Gobryam ingreſſi ſunt. Cyrus quidem in equo, cum Perſarum equitibus, qui jam ad duo millia excreverant. Hos ſequebantur, qui crates & copides eorum habebant, numero eis pares. Itidem exercitus reliquus inſtructus iter faciebat. Et juſſit Cyrus, utì quiſque famulis ſuis novitiis futurum diceret, ut quiſquis eorum vel poſt agminis poſtremi cuſtodes conſpiceretur, vel ante frontem, vel ab utroque latere extra eos, qui eſſent in ordine, deprehenderetur, pœnas daret. Poſtridie circa veſperam ad locum Gobryæ perveniunt, & munitionem ſupra modum firmam vident, & in mœnibus parata omnia quibus egregiè locus propugnaretur. Quinetiam multos boves, & permultas pecudes ſubter munitiones adductas cernebant. Gobryas autem miſſo ad Cyrum quodam, dici juſſit, ut Cyrus circumvectus diſpiceret, ubinam acceſſus eſſet facillimus, atque etiam fidos quoſdam homines intrò ad ſe mitteret, qui renunciarent ei, quæ intus vidiſſent. Itaque Cyrus re ipſâ videre volens, num alicubi caſtellum capi poſſet, an Gobryas mendax eſſe deprehenderetur, undique obequitabat, & omnia munitiora vibebat eſſe, quàm ut accedi poſſet. Illi verò, quos Cyrus ad Gobryam miſerat, renunciant Cyro, tan-

4. *Ad p. 115. Cyrus ad Gobryam iter facit.*

Sententia eſt vidit omnia munitiora eſſe, quàm Gobryas præ dixerat Munitiora quàm e longinquo.

tam intus bonorum eſſe copiam, quanta in hominum ætatem, de ſuo quidem judicio, ſuffectura iis, qui eſſent in caſtello, videretur. Cogitabat ſecum Cyrus, quænam illæ res eſſent; quum Gobryas ipſe ad eum egreditur, & omnes quotquot intus erant, educit; alios quidem ferentes vinum & farinas, alios verò agentes boves, & ſues, oves, capras: & quicquid eſculenti requireretur, id omne afferebant; ut totus Cyri exercitus egregia cœnâ exciperetur. Quapropter ii, quibus id erat datum negotii, diſtribuebant hæc, & cœnam apparabant. Gobryas verò, quum ſuos omnes eduxiſſent, Cyrum ingredi juſſit eo modo, quem arbitraretur ipſe tutiſſimum. Itaque Cyrus præmiſſis ſpeculatoribus & agmine ſuorum, tandem & ipſe ingreditur. Quum eſſet ingreſſus, portas tenens apertas, amicos omnes & præfectos militum advocabat. Poſtquam hi jam intus erant, Gobryas depromtis pateris aureis, & gutturniis, & urnulis, & omnis generis ornamentis, & immenſa vi Daricorum, & univerſis rebus pulcris, ad extremum etiam filiâ (quæ quidem erat admirandâ formâ & proceritate, lugubri habitu, propter mortem fratris) productâ, dixit: *Pecunias haſce tibi trado, mi Cyre, ac filiam hanc tibi committo, ut de eâ, ſicut ipſe voles, ſtatuas. Obſecramus verò te ſupplices, ego quidem etiam antea ut filii; hæc verò nunc, ut fratris ipſius ultor ſis.* Ad quæ Cyrus inquit: *Ac ego tibi tunc quoque pollicitus ſum, me ultorem tibi futurum pro viribus, ſi minimè nos mendacio falleres. Nunc quia te veracem video, reus ſum promiſſi. Quin & huic polliceor eadem me, Diis juvantibus, facturum. Ac pecunias quidem iſtas accipio, & huic puellæ atque illi, cum quo nuptura eſt, dono. Munus tamen unum abs te accipiens, diſcedam; pro quo mihi donato ne quidem ea, quæ Babylone ſunt, tametſi plurima nec quæ ſunt uſpiam, lubentiùs habiturus ſim, ac diſceſſurus.* Et Gobryas miratus, quid tandem illud eſſet, ac ſuſpicatus, an filiam diceret interrogavit: *Quid iſtud eſt, mi Cyre?* Tum reſpondens Cyrus: *Multos arbitror eſſe homines*, ait, *mi Gobrya, qui nec impii, nec injuſti eſſe velint, ac ſponte ſuâ nè quidem mentiantur aut fallant. Sed quia nemo poteſtati eorum permittere voluerit nec pecuniæ vim magnam, nec regnum, nec caſtella munita, nec amabiles liberos; eò fit, ut priùs moriantur, quàm quales ſint, cognoſci poſſit. Tu verò, quum mihi jam mœnia munita, & omnis generis opes, & copias tuas, & filiam dignam ſanè, quam ſibi quis acquirat, in manus tradideris: feciſti ſanè, ut apud omnes homines conſtet, eum me eſſe, qui nec in hoſpites impius eſſe velim, nec pecuniæ cauſsâ injuſtus, nec in præſtandis pactis, quod me quidem volente ſit, fallax. Igitur hujus ego tibi, ſat ſcio, donec vir juſtus ero, & ob exiſtimationem ejuſ-*

Gobryas Cyrum eum exercitu excipit. *Ad p.* 116.

modi laudem mortalium promerebor, nunquam obliviſcar: ſed omnibus te rebus honeſtis ac bonis viciſſim ornare conabor. Neque verendum eſt tibi, filiam quod attinet, nè vivo ſis carituras, qui hâc dignus ſit. Nam multos ego, & egregios amicos habeo, quorum quiſquis tandem hanc duxerit, an eas quidem pecunias ſit habiturus, quantæ abs te dantur, veletiam alias multò iis plures, equidem dicere nequeo. Te quidem certò ſcire volo, eſſe quoſdam inter eos, qui ob pecuniam, quam tu largires, nè tantillò quidem magis te ſint admiraturi. Me autem hoc tempore ſuſpiciunt, & omnes Deos precantur, ut declarare poſſit, ſe quoque nihilo minùs, quàm me, fideles amicis eſſe, hoſtibus nunquam cedere, dum vita ſit eis ſuperſtes, niſi numen obſtet. Virtuti verò, & exiſtimationi bonæ, nè Syrorum quidem, & Aſſyriorum omnia bona tuis addita prætulerint. Tales viros certò ſcias hîc jam conſediſſe. Ad ea Gobryas quum arriſiſſet, *Per deos immortales,* inquit, *indica mihi, mi Cyre, ubinam illi ſint, ut abs te petam, liceat mihi horum aliquem adoptare filium. Nihil profectò,* ait, *opus eſt ex me ſciſcitari, ſed ſi nobiſcum ſequaris, poteris ipſemet etiam alii quemlibet horum oſtendere.* *Ad p.* 117.

5. Hæc locutus, prehendit Gobryæ dextram, & ſurgens abiit, ſuis omnibus ſecum eductis. Quúmque multum à Gobryâ rogaretur, ut intus cœnaret, noluit: ſed in caſtris cœnavit, & Gobryam in cœnâ convivam adhibuit. Accumbens autem ſtramineo in toro, ſic eum interrogavit: ‘Dic ‘mihi, mi Gobrya, *inquit*, utrùm exiſtimas plura tibi eſſe ‘toralia, quàm cuique noſtrûm? Profectò, *inquit*, vobis ‘plura ſunt, ſat ſcio, tum ſtragula, tum lecti: & domus ‘veſtra longè amplior eſt, quàm mea quibus terra & cœlum ‘domûs uſum præbent. Etiam tot vobis lecti ſunt, quot ‘ſupra terram cubilia. Præterea lanas ovium non habetis ‘pro ſtragulis, ſed quæcunque ſarmenta tum montes, tum ‘campi ſuppeditant. At Gobryas quidem tunc primùm apud eos cœnans, quum ciborum, qui apponerentur, vilitatem cerneret, multò illos liberaliùs ſuis degere judicavit, eorum in veſcendo moderatione conſideratâ. Etenim ad nullum neque cibum neque potum Perſam diſciplinâ inſtitutum gentilitia ſic commoveri vel oculis apparet, vel rapacitate, vel animo, minùs ut providus ſit, quàm ſi cibus non adeſſet: ſed ut homines equeſtres propterea, quòd in equis non perturbantur, inter equitandum & cernere, & audire, & dicere, quæ ſit neceſſe, poſſunt: ità & illi prudentiam ac moderationem in veſcendo exhibendam cenſent, ac prorſus caninum belluinúmque ducunt, à cibis & potu commoveri. Animadvertit etiam eos de rebus ejuſmodi ſeſe interrogare, de quibus jucundius eſſet interrogari, quàm 5. *Perſarum temperantia.*

quàm non interrogari: & falsè quædam dicere quibus perſtringi jucundius eſſet, quàm non perſtringi: & ità jocari ut omnes contumelia longè abeſſet, longè turpis actio, longè animorum ex indignatione contra ſe invicem commotio. Maximum verò ei viſum eſt, quòd quum eſſent in expeditione, nemini eorum, qui periculum idem adibant, plura putarent apponenda: ſed epulum id lautiſſimum ducerent, ſi eos, quos belli ſocios habituri eſſent, quàm fortiſſimos & optimos efficerent.

6. *Ad p.* 118.

6. Quum autem Gobryas domum iturus ſurgeret, dixiſſe perhibetur, 'Equidem, mi Cyre, non ampliùs miror nos 'copiam majorem poculorum, veſtium, auri poſſidere, 'quàm vos: ſed vobis tamen multò eſſe minoris æſtimandos. Quippe nobis eſt curæ, ut copiâ illorum affluamus: 'vos id eniti ſtudiosè mihi videmini, ut longè præſtantiſſimi ſitis. *Hæc Gobryas quum dixiſſet, ſubjecit Cyrus*, Vide, 'mi Gobrya, cras manè cum equitibus armatis adſis, ut copias etiam tuas inſpiciamus: ſimúlque per agrum tuum 'nos ducas, ut ſciamus, quæ pro amicorum quæ pro hoſtium rebus nobis habenda ſint. At tunc quidem his dictis, uterque ad ſua diſceſſit. Quum autem illuxiſſet, aderat cum equitibus Gobryas, & præibat. At Cyrus, velut eum facere par eſt, qui cum imperio ſit, non ſolùm itineri faciundo intentus erat, ſed inter progrediendum conſiderabat, fierine poſſet, ut hoſtes imbecilliores redderentur, ipſi firmiores. Itaque arceſſito Hyrcanio & Gobryâ quos, imprimis ea ſcire putabat, quibus ſibi cognitis opus eſſet: 'Arbitror, *inquit*, amici, me nequaquam in conſiliis de hoc bello meis aberraturum, ſi vos, homines fidos, eis adhibeam. Vobis enim magis etiam cogitandum eſſe video, quàm mihi, nè ſuperior nobis Aſſyrius evadat. Nam me quod attinet, ſi fruſtratus in his fuero, fortaſſis aliud 'eſt quo me vertam: à nobis, ſi ſuperior hic evaſerit, omnia quæ poſſidetis, alienatum iri video. Etenim meus 'hoſtis eſt, non quòd me oderit: ſed quòd ſibi non expedire arbitratur, nos magnos eſſe; eáque una cauſſa eſt, cur bellum nobis faciat. At vos & odit, & affectum ſe à vobis injuriâ ducit. *Ad quæ reſpondit uterque*, curæ ſibi eſſe, res iſtas ut ità peragerent, quòd ipſi hæc non ignorarent: ac præterea ſibi vehementer eſſe curæ, qui negotiorum præſentium futurus ſit exitus.

Boni imperatoris munus in perſona Cyri declaratur

7. *Cyrus conſilium capit de ſociis pluribus adjungendis.*

7. Ibi tum ipſe ſic orſus eſt dicere: 'Velim mihi ſignificetis, *ait*, an vos ſolos Aſſyrius exiſtimârit erga ſe hoſtiliter affectos, an & alium quendam infeſtum ei noviſtis? Imò, *inquit Hyrcanius*, maximi profectò ejus hoſtes ſunt Caduci, 'pos

' populoſa gens & robuſta: itidémque finitimi nobis ſunt
' Sacæ, quos Aſſyrius iſte multis maleficiis infeſtavit. Nam
' & illos æquè ac nos, conatus eſt ſibi ſubjicere. Ergò ex-
' iſtimatis, *ait*, jam libenter hos utroſque nobiſcum invaſu-
' ros Aſſyrium? Imò etiam acriter, *inquiunt*, ſi quo modo
' conjungere ſe nobiſcum poſſent. At quid obſtat, *ait*, quo *Ad p.*
' minùs conjungantur: Nimirum Aſſyrii, *dixere*, gens ea, 119.
' per quam nunc pergis. *Quum hæc audiſſet Cyrus*, Quid
' enim, mi Gobrya, *inquit*, an non tu adoleſcentem hunc,
' qui modò regno potitur, ità accuſas, ut qui moribus &
' indole ſupra modum ſuperba ſit? Nimirum talem, *ait*,
' eum expertus ſum. Utrùm verò, *ſubjecit Cyrus*, in te ſo-
' lum ſe talem geſſit, an etiam erga quoſdam alios? Profe-
' ctò, *inquit Gobryas*, erga multos etiam alios. Et quibus ſanè
' contumeliis imbecilliores afficiat, quid attinet dicere?
' Etiam viri cujuſdam longè me potentiores filium, ſodalem
' à juventute ſuum, ſicut & meus erat, compotantem apud
' ſe comprehendit & caſtravit: idque propterea, quemad-
' modum nonnulli narrant, quòd concubina regis eum lau-
' daverat à formæ præſtantiâ, felicémque futuram dixerat,
' quàm ille conjugem habiturus eſſet: ut autem ille nunc
' ait, quòd ejus concubinæ pudicitiam tentâſſet. Itaque
' jam ille caſtratus eſt & patre mortuo imperium obtinet.
' Ergo, *ſubjecit Cyrus*, exiſtimas hunc quoque nos lubenter
' conſpecturum, ſi nos arbitraretur opem ſibi laturos? Id
' verò ſat equidem ſcio, *ait Gobryas*. Verùm difficile eſt,
' mi Cyre, in conſpectum ejus venire. Quid ità? *inquit Cy-*
' *rus*. Quia ſi quis cum eo conjungere ſe velit, eum ne-
' ceſſe eſt præter ipſam Babylonem tranſire. Quid autem in
' hoc, *ait Cyrus*, difficultatis eſt? Quia profectò, *inquit*
' *Gobryas*, ſcio copias ex eâ multò majores his quas tu huc
' habes prodiiſſe: atque adeò plane tibi conſtare volo, hanc
' ipſam ob cauſſam minùs Aſſyrios nunc afferre arma, &
' equos adducere quàm antea, quòd exercitus tuus exiguus
' eſſe viſus ſit iis, qui eum conſpexerunt, quódque paſſim
' rumor hic jam ſparſus ſit. Quamobrem conſultiùs arbi-
' tror eſſe, ut cautè proficiſcamur.

8. Hujuſmodi quum ex Gobryâ Cyrus audîſſet, ità reſ- 8.
pondit; Rectè, mi Gobrya, dicere videris, qui profectionem
nos inſtituere tutiſſimam jubes. ' Mihi verò negotium hoc con- *Cyri*
' fideranti nullum tutius iter ad animum accidit, quàm ſi ad *conſili-*
Babylonem ipſam tendamus; ſi quidem ibi robur hoſtium *um de*
maximum eſt. Nam multos iſtic eſſe fateris ipſe: qui ſi *adeun-*
fidentibus animis ſint, etiam terrori nobis erunt, ut equi- *da Ba-*
dem arbitror. Jam verò ſi nuſquam nos conſpiciant, ſed *bylone.*

' deli-

‘ delitescere nos in obscuro existiment, quasi eos metuamus,
‘ certò futurum scias, *inquit*, ut metu liberentur, quem con-
‘ ceperunt; próque hoc tantò major in eis fiducia existat,
‘ quantò nos diutius non conspexerint. Sin jam in eos per-
Ad p. ‘ gemus, multos inveniemus, plorantes adhuc illos, qui à
120. ‘ nobis interfecti sunt: multos quibus erunt obligata vulne-
‘ ra, quæ à nostris acceperunt; omnes denique recenti habe-
‘ bunt in memoriâ nostri hujus exercitus audaciam, & fu-
‘ gam calamitatémque suam. Scire autem planè debes, mi
‘ Gobrya, sic comparatum esse, ut plerique mortales, quum
‘ fiduciæ pleni sunt, eâ sint animorum elatione, quæ sustine-
‘ ri nequeat. Verùm ubi sibi metuunt, tantò majori stu-
‘ pidioríque formidine tenentur, quantò plures numero fu-
‘ erint. Nam de multis & adversis rumoribus is terror eis
‘ adauctus adest, déque multis & tristibus rebus ac multis
‘ etiam consternatis exanimatísque vultibus collectus. Adeó-
‘ que ob magnitudinem terroris hujus facilè fieri nequit, ut
‘ vel ille verbis extinguatur, vel in hostem ducendo robur
‘ animis addatur, vel abeisdem abducendo militum spiritus
‘ excitentur: sed quò magìs hortere, præsentibus ut animis
‘ sint, tantò se gravioribus in periculis esse putant. Quin
‘ & illud quo pacto se habeat accuratè consideremus. Nam
‘ si deinceps in rebus bellicis apud eos futuræ sunt victoriæ,
‘ qui majorem hominum turbam annumerabunt; rectè tu
‘ nobis metuis, & nos reapse in periculo versamur. Sin u
‘ antea, sic etiam adhuc, ex virtute dimicantium de præ-
‘ liis decernitur, rectè feceris, si bono sis animo. Nam
‘ Diis juvantibus multò plures apud nos invenies, qui pug-
‘ nare velint, quàm apud illos. Atque utì plus etiam fidu-
‘ ciæ sumas, hoc quoque tecum cogita: Sunt hostes jam
‘ multò minores, quàm priùs, postquàm à nobis victi sunt;
‘ & multò nunc item minores, quàm quum aufugerunt.
Lectio margi-nis. ‘ Nos autem & majores nunc sumus quàm priùs quum vi-
‘ cerimus: & firmiores quum fortuna usi prosperâ simus:
‘ & plures, quum vestrùm accessione simus aucti. Noli
‘ enim deinceps ne de tuorum quidem honore detrahere,
Cyrus Babylo-niorum fines in-vadit. ‘ quando jam nobiscum sunt. Nam cum victoribus certò
‘ scire debes, mi Gobrya, etiam eos, qui sequuntur exerci-
‘ tum, fidentibus animis pergere. Nè id quidem te lateat,
‘ *inquit*, posse hostes hoc etiam tempore nos videre: sed
‘ magis illis strenui nequaquam apparebimus, quàm si ad-
‘ versùs ipsos progrediamur. Quum igitur hæc mea sen-
‘ tentia sit, Babylonem nos rectà ducito.

9. 9. Itaque sic pergentes, die quarto ad fines agri Gobryæ pervenerunt. Quúmque jam esset in hostico secum instructos con-

conſiſtere juſſit tum pedites, tum equites, quot ipſi ſufficere viderentur. Reliquis equitibus excurrendi poteſtatem fecit, hoc etiam præcipiens, ut armatos occiderent: reliquos cum pecudibus, quaſcunque cepiſſent, ad ſe deducerent. Juſſit & Perſas cum cæteris populatum excurrere, quorum multi redierunt ab equis delapſi, multi etiam prædam ampliſſimam adduxerant. Ea quum adeſſent convocatis Medorum Hyrcaniorúmque principibus, & æqualibus Perſicis, ſic eos alloquutus eſt: ‘ Gobryas, amici, nos univerſos hoſpitio excepros liberaliter habuit. Itaque ſi rite Diis eximia pro more ſelegerimus, & reliquo exercitui quantum ſatis erit, ac deinde pradam aliam huic dabimus; rectè facturi ſumus ut ſtatim conſtet, conari nos bene de vobis promerentes viciſſim bene faciendo vincere. Quod ubi auditum eſſet, & comprobatum & celebratum fuit id quidem ab omnibus: ſed unus tamen hujuſmodi quiddam protulit: ‘ Maximè, mi Cyre, faciendum hoc nobis eſt. Nam meâ quidem ſententiâ, Gobryas hic nos mendicos quoſdam eſſe arbitratus eſt, quia Daricis onuſti non venimus, nec aureis è pateris bibimus. At ſi hoc fecerimus, fortaſſis agnoverit, poſſe homines etiam abſque auro liberales eſſe. ‘ Ito igitur, *inquit*, atque ubi Diis debita magis tradideritis, &, quæ exercitui ſuffecerint, ſelegeritis; cætera Gobryæ arceſſito donate. Quamobrem acceptis illi rebus omnibus, quibus opus erat, cætera Gobryæ dederunt.

Ad p. 121.

Liberalis cujusdem hominis vox.

10. Secundum hæc ad ipſam Babylonem progreſſus eſt Cyrus, inſtructo exercitu eodem modo, quo inſtructus pugnæ tempore fuerat. Quum vero Aſſyrii contrà non prodirent, Gobryam Cyrus adequitantem dicere juſſit, vel ſeipſum cum rege dimicaturum, ſi rex egreſſus pro regione dimicare vellet. Sin regionem ſuam non defenderet, neceſſario victoribus parendum ſciret. Itaque Gobryas eò profectus, ubi dicere tutum erat, hæc dixit. Is verò quendam ad eum prodire juſſit: qui verbis hujuſmodi reſponderet. ‘ Hæc ait dominus tuus, Gobrya, Non me pœnitet, quòd filium tuum interfeci: ſed quòd præter ipſum, non etiam te occiderim. Quòd ſi pugnare vultis, ad diem ab hoc trigeſimum adeſte. Nunc enim nobis haud vacat apparatu belli occupatis. *Gobryas autem*, Utinam perpetuò te horum pœniteat, *inquit*, Satis enim apparet te ab illo tempore, quo eorum pœnitere cœpit, à me cruciari. Deinde renunciat Cyro reſponſum Aſſyrii Gobryas: quo audito, copias abduxit, & arceſſito Gobrya, ‘ Dic mihi, *ait*, an non perhibebas exiſtimare te futurum, ut ille caſtratus ab Aſſyrio nobiſcum ſe conjungeret? Equidem

10.

Cyrus Aſſyrio duellum offert.

Cyrus conſilium capit de ſocietate.

Ad p. 122. *Lectio marginis.*

‘ dem hoc, *ait*, certò mihi perſuaſum habeo. Nam multa
‘ jam pridem nos inter nos liberè colloquuti ſumus. Quando igitur commodum tibi videtur, hominem accedito,
‘ ac primùm quidem ſic facito quemadmodum ipſe tibi
‘ ſignificabit. Ubi vero cum eo congreſſus fueris, ſi quidem animadvertes, eum nobis amicum eſſe velle, prorſus
‘ hoc ſtruendum erit, ut clàm ſit eum à nobis amicum eſſe.
‘ Nec enim aliquis in bello amicos ullâ ratione aliâ pluribus beneficiis affecerit, quàm ſi hoſtis eſſe putetur: nec
‘ inimicos ullâ ratione aliâ quis affecerit detrimentis pluribus, quàm ſi amicus eſſe videatur. Novi equidem, *ait*
‘ *Gobryas*; id emturum quoque Gadatam, ut magno aliquo
‘ malo regem hunc Aſſyriorum afficere poſſet. Sed nobis
‘ conſiderandum eſt, quid poſſit. Dic igitur, *ait Cyrus*, an
‘ in caſtellum hoc, quod eſt ante regionem hanc, & quod
‘ ipſi dicitis adversùs Hyrcanios & Sacas ad eum uſum, ut
‘ belli propugnaculum huic regioni ſit, exſtructum eſſe;
‘ in hoc, inquam, caſtellum exiſtimas admiſſum iri à præſidii magiſtro caſtratum illum, ſi cum copiis accedat?
‘ Prorſus, *inquit Gobryas*, ſi quidem haud ſuſpectus, utì
‘ nunc eſt, ad eum veniat. Ergò, *ait*, quàm minimè ſuſpectus fuerit, ſi ego caſtella ipſius adoriar, tanquam ea capere velim, & ille totis viribus defendat: & capiam ego
‘ quiddam, quod ipſius ſit; ille contra vel quoſdam alios
‘ noſtrùm capiat, vel etiam nuncios eos, qui mittentur à
‘ me ad illos, quos regi Aſſyriorum infeſtos dicitis. Ex
‘ his qui capti fuerint, ad exercitum ſe proficiſci dicant,
‘ ut ſcalas illud caſtellum deportent. At iſte caſtratus,
‘ his auditis, adeſſe ſe ſimulet, velut hæc indicaturum. Et
‘ *Gobryas*, Si res ità geratur, *ait*, certò ſcio recepturum,
‘ atque etiam eum rogaturum, ut ſecum maneat, donec tu
Stratagema Cyri. ‘ recedas. Ergò, *ait Cyrus*, ſi ſemel caſtellum ingrediatur,
‘ an noſtram illud in poteſtatem redigere poſſit? Ità videtur, *inquit Gobryas*, ſi quidem intus ille apparando juvet,
‘ ac tu foris impetu vehementiori exercitum admoveas.
‘ Ito igitur, *inquit Cyrus*, & enitere, caſtratum ut iſtum
‘ hæc edoceas & re confecta nobis præſtò ſis. Fidem vero neque dederis, neque oſtenderis ei majorem illâ, quàm
‘ à nobis ipſe accepiſti.

11. 11. Secundum hæc diſceſſit Gobryas, cujus conſpectus quum gratus illi caſtrato fuiſſet; ità cum eo convenit & pactus eſt, ut oportuit. Quúmque renunciaſſet Cyro Gobryas, videri tibi apud eunuchum certa jam & firma eſſe omnia, quæ mandaſſet; tum deinde copias poſtero die Cyrus admovit, Gadatâ ex adverſo ſua propugnante. Caſtellum

lum à Cyro captum, id erat, quod Gadatas juſſerat oppugnari. Nuncios autem, quos Cyrus miſerat, prædicens eis, quò proficiſci deberent, alios Gadatas elabi ſivit, ut copias adducerent, & ſcalas afferant: quos vero cepit, quæſtionibus in multorum præſentia ſubjecit. Quúmque audiſſet, ad quæ proficiſci ſe dicerent: ſtatim rebus ad iter apparatis, tanquam hæc enunciaturus, noctu profectus eſt. Tandem quum ei fides habita eſſet, velut opem laturus caſtellum ingreditur: ac primùm quidem unà cum eo, qui caſtello præfectus erat, omnia pro viribus apparabat, Poſteaquam vero Cyrus acceſſit, caſtellum Gadatas occupat, uſus ad hoc etiam captivorum de Cyri copiis operâ. Quo confecto, ſtatim Gadatas eunuchus rebus in eo conſtitutis ad Cyrum egreditur: quem ubi pro more adorâſſet, *Gaudere*, inquit, *te Cyre jubeo. Gaudeo vero*, ſubjecit ille. *Nam tu cum Diis non ſolùm me jubes, ſed etiam cogis gaudere. Nam planè ſcias, magni me facere, quod ſocius hic noſtris caſtellum hoc pacatum relinquo. Tibi vero, Gadata, liberûm quidem procreandorum, uti videtur, facultatem Aſſyrius ademit, amicos parandi facultatem non abſtulit. Sed velim tibi perſuadeas, te nos hoc facto tibimet amicos adjunxiſſe, qui tibi conabimur, ſi poterimus, haudquaquam deteriores opitulatores eſſe, quàm ſi vel filios, vel nepotes haberes.* Hujuſmodi verba Cyri fuerunt. *Ad p. 123.* *Salutatis Græca ſic & Horat. celſo gaudere.*

12. Atque hic Hyrcanius, qui jam primùm animadverteret, quid eſſet geſtum, accurrit ad Cyrum, prehensáque ipſius dextrâ, inquit: *O ingens tu bonum amicis! Cyre, quantam ut Diis gratiam modo debeam, effeciſti; quòd tibi me conjunxerunt. Tu verò abito*, inquit Cyrus, *& recepto in poteſtatem tuam caſtello, cujus cauſsâ me tantopere complecteris, ita ut ejus componito, ut & tibi amico noſtro, quantivis pretii ſit: & reliquis ſociis, inque primis huic Gadatæ, qui captum nobis tradit. Quid igitur?* inquit Hyrcanius, *an ubi Caduſii Sacæq; venerint, & cives mei, hunc etiam vocabimus; ut omnes, ad quos ut pertinet, in commune conſulamus, quo pacto maximâ cum utilitate noſtrâ caſtello fruamur?* Placuit hoc Cyro, quúmque conveniſſent, ad quos caſtelli cura pertinebat, hoc conſilii ceperunt, ut communiter ab iis cuſtodiretur, quibus expediret illud habere pacatum, quo ipſis belli propugnaculum eſſet, ac adversùs Aſſyrios munimentum. Id ubi factum eſſet, multò alacriùs Caduſii, Sacæ, Hyrcanii militiæ ſocietatem amplectebantur. Coactúſque hinc eſt exercitus, ex Caduſiis, ad vicies mille cetrati, quatuor circiter equitum millia: de Sacis, decies mille ſagittarii, & duo ſagittariorum equitum millia: & Hyrcanii quantùm poterant, peditum ſuorum numerum auxerunt, & equitum numerum 12. *Cyrus exercitum auget incredibili ſingulari. Ad p. 124.*

expleverunt ad duo millia. Nam domi antehac ab eis major equitum pars relicta erat, quòd Caduſii & Sacæ hoſtes Aſſyriorum eſſent.

13. 13. At toto illo tempore, quo Cyrus hærebat hîc, ut caſtelli res conſtitueret, multi Aſſyriorum, qui his locis erant vicini, equos adducebant, multi deferebant arma, quòd jam finitimos omnes metuerent. Poſteà venit ad Cyrum Gadatas, & nuncios ad ſe veniſſe dicit, qui narrarent Aſſyrium, poſteaquam de caſtello inaudiviſſet, graviter moleſtéque tuliſſe, ſéque ad incurſionem in Gadatæ agrum parare. *Quamobrem ſi me, Cyre, demiſeris*, ait, *ſaltem tueri munitiones enitar, quippe res cæteras minoris facio.* Et Cyrus: *Si ergò jam diſceſſeris*, inquit, *quando futurus es domi? Nimirum die tertio meâ in ditione cænabo*, inquit Gadatas. *An & Aſſyrium iſtîc*, ait Cyrus, *offenſurum te jam arbitraris? Sat ſcio*, inquit Gadatas. *Tantò magis enim feſtinabit, quantò tu abeſſe longiùs videris. Verùm ego*, ſubjecit Cyrus, *quoto die cum copiis eò pervenire poſſim?* Et Gadatas ad hæc: *Magnæ jam tibi, mi domine, copiæ ſunt: vixque poteris ſex ſeptémve diebus meum ad domicilium pervenire. Tu ſanè*, ait Cyrus, *quàm celerrimè te eo confer: ego pro viribus iter faciam.* Diſceſſit ergò Gadatas.

Aſſyrius Gadatæ agrum invadit.

14. 14. Cyrus autem coactis omnibus ſociorum principibus, qui jam multi, ac præclari fortéſque viri videbantur adeſſe, hujuſmodi orationem in eorum cœtu habuit: ‘ Perfecit nobis ‘ Gadatas, ſocii, quæ nos omnes magni æſtimanda duximus, ‘ atq; etiam priùs, quàm ullo à nobis beneficio eſſet affectus. ‘ At nunc Aſſyrius fines ejus invadere nunciatur, qui nimirum eàdem vult operâ ſupplicium de illo ſumere, à quo ‘ ſe magnum accepiſſe detrimentum putat: & fortaſſis etiam ‘ cogitat, ſi nihil ab ipſo accidat illis mali, qui ad nos deficiunt, & ipſius ſocii ad internecionem à nobis deleantur, ‘ pareſſe creditu, breviſſimo tempore neminem ab ipſo futurum. Præclarum ergò quiddam facere videbimur, ſi alacribus animis opem Gadatæ tulerimus, homini bene de nobis promerenti; & juſtè fecerimus, ſi gratiam referamus: ‘ atque etiam, meâ ſententiâ, rebus noſtris rectè conſulueri- ‘ mus. Nam ſi videbimur in oculis omnium eniti, ut eos, ‘ qui nos lædunt, lædendo vincamus, & *bene merentes beneficiis, ſuperemus*; conſentaneum eſt, multos amicitiæ ſe noſtræ libenter adjuncturos, & neminem futurum qui nos ſibi hoſtes eſſe cupiat. Sin Gadatam negligere videamur quo ore per Deos immortales aliis perſuaſerimus, ‘ ut nobis gratificentur? quî noſmet audeamus laudare? ‘ quî poſſit aliquis noſtrûm Gadatam intueri, ſi tot ipſi ‘ numero,

Cyrus ad defendendum Gadatam ſeparat.

Ad p. 125.

numero, beneficiis ab uno ſuperemur, & quidem hoc modo rebus ipſius comparatis?

15. Hæc Cyrus dixit, eáque conſenſerunt omnes acriter eſſe faciunda. 'Agite igitur, *inquit*, quando vobis hæc etiam placent, relinquamus ſinguli eos apud jumenta & vehicula, qui quàm maximè ſint ad iter cum his faciundum idonei: & Gobryas his præfectus ſit, qui eos præcedat. Eſt enim peritus itinerum, & ad quævis alia idoneus. Nos autem cum equis & viris quibúſque valentiſſimis, trium dierum commeatu inſtructi, pergamus. Quantò quidem leviùs & viliùs nos oneraverimus, tantò ſequentibus hiſce diebus proximis jucundiùs & pranſuri, & cœnaturi, & dormituri ſumus. Nunc verò iter hoc modo inſtituamus. Primùm tu, Chryſanta, loricatos ducito, quando plana & lata via eſt; cohortiúmque præfecti omnes in fronte tibi ſunto, & cohors quælibet ità procedito, ut ſinguli ſingulis ſuccedant. Quippe catervatim & celerrimè & tutiſſimè iter fecerimus. Loricatos eâ de cauſsâ præire jubeo, quòd exercitûs ea pars maximè gravis ſit. Graviſſima verò ſi præeant, faciliùs omnia ſequantur neceſſe eſt, quæ leviora ſunt. Quòd ſi pars expeditiſſima noctu præeat, mirum non eſt, divelli copias. Tunc enim id, quòd primâ eſt in acie, celeriùs aufugit. Poſt hos * Artabazus Perſas, qui cetrati ſunt, & ſagittarii, ducat: poſt eos Andramias Medus peditatum Medicum: poſt eos peditatum Armeniorum † Embas: poſt eos, Attuchas Hyrcanios: poſt eos, † Thanbradas peditatum è Sacis: poſt eos, † Damatas Caduſios. Atque omnes hi ſic ducant, ut cohortium præfectos in fronte habeant, cetratos ad dextram, ad lævam agminis ſui ſagittarios. Nam ſi hoc modo incedant, etiam paratiores quemlibet ad uſum fuerint. Poſt hos, *inquit*, calones cum impedimentis omnium ſequantur, quorum præfecti dent operam, ut omnes convaſent priùs omnia quàm ſomnum capiant, ac manè cum impedimentis loco conſtituto adſint, & ordine ſequantur. Poſt impedimenta Perſas equites Madatas Perſa ducat, & centuriones equitum itidem in fronte habeat. Quilibet autem centurio cohortem ducat ſigillatim, perindè atque peditum etiam præfecti faciunt. Poſt hos Rambacas Medus equites itidem ſuos, & poſt eos tu Tigranes tuas equeſtres copias. Reliqui deinde magiſtri equitum ducant eos, cum quibus ad nos quiſque venit. Secundùm hos Sacæ ducunto, Caduſii quemadmodum ultimi venerunt, ità etiam poſtremo ſint in agmine: túque, Alceuna, ductor eorum ſtudiosè curam gerito in hoc quidem tempore omnium

15. *Cyrus exercitum quibus modis expeditiſſimum reddiderit.*

* *al. Artabatas* † *Embatas.* † *Sambacas.* † *al. Damatas.*

Ad p. 126.

‘ omnium qui ultimo ſunt in agmine : neque permittito
‘ ut quiſquam equites tuos ſequatur. Date verò etiam
‘ operam vos, præfecti, & omnes qui ſapitis, ut cum ſilentio
‘ progrediamini. Quippe noctu magìs auribus, quàm ocu-
‘ lis ſingula tum percipi, tum agi oportet. Quin & *majori*
‘ *res eſt negotii, ſedatúque difficilior, ſi perturbatio noctu inſidat*
‘ *quàm interdiu.* Quapropter & ſilentium teneri diligenter
al. Sem- ‘ & ordines ſervari neceſſe eſt. *Nocturnæ* verò *excubiæ, quæ*
perulti- ‘ *ties noctu caſtra movenda vobis erunt, ſemper quàm beviſſime*
mum ‘ *conſtituendæ ſunt, & frequentes ; nè cui vigiliæ in excubiis*
ante ſe, ‘ *diuturniores ſint, in itinere noceant.* Quum autem proficiſ-
proxi- ‘ cendi tempus erit, cornu ſignum eſt dandum. Deinque
mum ſi- ‘ ſinguli à neceſſariis rebus inſtructi ad viam Babylonem
bi, ſe- ‘ versùs ineundum adeſte. Quiſquis verò progredi ceperit,
quitor. ‘ ſemper à tergo iter facientem ad ſequendum hortetur.

16. 16. Secundum hæc ibant ad tabernacula, & inter eundum colloquebantur inter ſe, quantum memoriâ valeret Cyrus, ſi quid cum aliquibus eſſet conſtituendum, quo modo nomi-
Cyri memoria. natim appellatis ſuis præciperet. At Cyrus hoc ſtudioſe faciebat, cui perquam mirum videbatur, eos, qui opifici-
Cur imperator nomina ſuorum tenere debeat. ſordida profiterentur, tenere ſingulas inſtrumentorum opi-ficii ſui appellationes, ſicut medicus & inſtrumentorum & medicamentorum omnium, quibus utitur, nomina novit imperatorem verò tam ſtolidum eſſe, ut ducum ſub ſe no-mina ignoraret, quibus ei tanquam inſtrumentis neceſſari eſſet utendum ſive quid occupare, ſive cuſtodire, ſive ali-quibus animos addere, ſive terrere cuperet. Quinetiam quem honore afficere aliquando vellet, decori rationem po-ſtulare putabat, ut nominatim hunc compellaret. Prætere exiſtimabat eos, *qui principi ſe notos eſſe arbitrarentur, magi hoc expetere ut præclarum aliquid gerentes conſpicerentur, &*
Ad p. 127. *facinore turpi majore ſtudio abſtinerent. Hoc quoque ſtolidum eſſe ſtatuebat, imperatorem, quum aliquid geri vellet, ità præcipere quemadmodum domini quidam domi ſuæ imperant: Ecquis aliquis ad aquam, ligna quis findat.* Nam ſi hoc modo jubeant, mutuò ſe recipere putabat omnes, neminémque imperata facere, & omnes eâdem culpâ teneri, neque tamen quenquam vel pudore ob culpam affici, vel ſibi metuere quòd ea quum multis ipſi communis eſſet. Has ob cauſſas quoties aliquid imperaret, omnes appellabat nominatim.

17. 17. Atque hæc Cyri erat de his ſententia. Milites verò tum cœnati, locatis excubiis, & neceſſariis rebus omnibus convaſatis quieti ſe dederunt. Nocte mediâ cornu ſignum eſt datum. Quúmque Cyrus Chryſantæ dixiſſet, illum itinere manſurum ante exercitum, apparitoribus ſuis ſecum

ſumpti

ſumptis, egrediebatur. Paulò pòſt aderat Chryſantas, & loricatos ducebat. Itaque Cyrus datis ei ducibus itineris, pedetentim ut pergeret, juſſit, donec nuncius adeſſet: necdum enim viam omnes ingreſſi erant. Ipſe conſiſtens eodem in loco, quemlibet advenientem ordine progredi jubebat; cunctantem verò, miſſis nunciis, arceſſebat. Quum omnes eſſent in itinere, miſit equites ad Chryſantam, qui omnes in viâ jam eſſe nunciarent; útque propterea celeriùs ducendo progrederetur. Ipſe profectus equo ad partem anteriorem, tacitus ordines inſpectabat: & quos quidem compoſitè & cum ſilentio videbat incedere, ad eos adequitans, quinam eſſent, interrogabat; eóque cognito, illos collaudabat: ſin quoſdam tumultuari animadverteret, compertâ rei cauſſâ, motum ſedare nitebatur.

18. Reſtat indicanda ejus adhuc una cura diligentiáque nocturna, quòd ante copias univerſas pedites quoſdam expeditos, eóſque non multos præmiſit, qui & conſpicerentur à Chryſantâ & Chryſantam conſpicerent: ut auribus captando, & alio quodam modo, ſi perſentiſcere aliquid poſſent, Chryſantæ ſignificarent, quicquid offerre occaſio videretur. Erat autem quidem qui his præfectus imperabat, & eos inſtruebat. Ac ſi quid eſſet operæ pretium, ſignificabat: ſin autem, indicando minimè moleſtus erat. Et nocte quidem hâc iter hoc modo fecerunt. Quum verò illuxiſſet, quoſdam Caduſiorum equites, propterea quòd eorum pedites ultimi pergerent, apud eoſdem reliquit, nè ab equitibus hi nudi progrederentur: reliquos in anteriorem partem prætervehi juſſit, versùs quam & hoſtes erant; ut ſi quid uſpiam ei ſe opponeret, cum inſtructo robore occurrens dimicaret: ſin alicubi conſpecti eſſent qui fugerent, ut quàm expeditiſſimè perſequeretur. Et erant apud eum ſemper inſtructi, ſi perſequendum eſſet, qui perſequi deberent; & quibus eſſet apud eum manendum. Nam univerſos ordines diſſolvi nunquam patiebatur. Hoc modo Cyrus exercitum ducebat. Neque tamen ipſe uno tantùm loco utebatur, ſed aliàs alibi circumvectus inſpectabat, ac ſi quo eſſet opus, id curabat. Sic ergò Cyri agmen pergebat.

19. Quidam verò in equitatu Gadatæ vir potens, quòd eum deteciſſe ab Aſſyrio videbat, arbitrabatur ſe, ſi quid illi accidiſſet, omnia quæ poſſideret Gadatas ab Aſſyrio impetraturum. Itaque de ſuis hominem quendam fidum ad Aſſyrium mittit, & eunti mandat, ut ſi jam in agro Gadatæ Aſſyriorum copias offenderet, diceret Aſſyrio, poſſe ab eo Gadatam, & qui eſſent cum illo, capi, ſi quidem inſidias

18. *Cyrino-cturno in itinere ſingularis induſtria.*

Ad p. 128.

In perſequendo diſpergi non patiebatur

19. *Quidnam ex Gadatæ ſubditis herum prodere conatur.*

tendere

tendere vellet. Prætereà ſignificare jubet, quem copiarum numerum Gadatas duceret, quódque Cyrus cum eo non veniret; indicatâ etiam viâ, quá eſſet acceſſurus. Dedit & familiæ ſuæ mandata, quò plus ei fidei haberetur, ut caſtellum, quod in agro Gadatæ poſſidebat, Aſſyrio cum univerſis in eo rebus traderent. Se quidem venturum aiebat occiſo Gadata, ſi poſſet: ſin autem, velle ſe tamen deinceps apud Aſſyrium eſſe. Is verò, cui datum hoc erat negotii, quum equitando quàm fieri poterat celerrimè ad Aſſyrium perveniſſet, & cujus rei cauſsâ veniret, expoſuiſſet: auditâ re, mox caſtellum Aſſyrius occupat, & numeroſo cum equitatu, multiſque curribus, in vicis illic frequentibus inſidias locat. Gadatas, quum propè ab his vicis abeſſet exploratum quoſdam præmittit. Aſſyrio animadverſo exploratores advenire currus quoſdam productos caſtris, duos tréſve, cum paucis equitibus, fugere jubet; quaſi qui & territi, & numero pauci eſſent. Ea quum exploratores viderent, non ipſi ſolùm perſequebantur, ſed etiam Gadatæ innuebant. Is deceptus totis viribus inſequitur. Aſſyrii quum Gadatam capi jam poſſe putarent, ſtatim ex inſidiis ſurgunt. His Gadatæ milites conſpectis, ut par erat, fugiunt: illi contrà, quemadmodum fieri ſolet, inſequebantur. Atque hìc Gadatam is feriens, qui has ei ſtruxerat inſidias, aberrat ille quidem à vulnere lethali; ſed icto tamen humero, vulnus homini inflixit. Eâ repertâ diſcedit, ut perſequentibus ſe conjungeret. Agnitus autem quis eſſet, alacriter unà cum Aſſyriis equo concitato regem in perſequendo juvat. Atque hìc jam illi ſcilicet, quibus erant equi tardiſſimi, ab iis capiebantur, qui velociſſimos habebant. Quúmque jam equites Gadatæ omnes valdè premerentur, quòd itinere confecti eſſent, Cyrum cum exercitu advenientem conſpiciunt. Tum verò credi par eſt eos tanquam in portum ex tempeſtate libenter & cum voluptate apuliſſe. Cyro primùm res admirationi eſſe. Verùm ubi, quid ageretur animadvertit: quum quidem diu illi adverſi contra ſe ferebantur, & ipſe copias inſtructas in eos ducebat. Quum autem hoſtes, eo quod erat, cognito in fugam verſi ſunt, ibi tum Cyrus illos, quibus hoc negotii dederat, perſequi juſſit, & ipſe cum cæteris ſubſequebatur, prout expedire putabat. Itaque tunc & currus aliqui capti ſunt, de quorum nonnullis aurigæ delabebantur partim dum converterentur, partim aliis modis; aliqui etiam in poteſtatem ab equitibus intercepti venerunt. Interficiunt etiam cùm alios multos, tùm illum ipſum, qui

Gadatas delatus in inſidias pene opprimitur.

Ad p. 129.

Ga

Gadatam vulnerârat. Pedites autem Aſſyrii, qui fortè tunc Gadatæ caſtellum oppugnabant, partim in illam munitionem ſe fugâ recipiunt, quæ à Gadatâ defecerat, partim adventu hoſtium anteverſo, in magnam quandam Aſſyrii regis urbem ſe conferunt, in quam & ipſe cum curribus & equis aufugerat. *Gadatæ proditor interficitur.*

20. His rebus confectis, Cyrus in regionem Gadatæ recedit; datíſque mandatis ad eos, quorum intererat, ut captivorum curam gererent, rectà pergit, ut Gadatam viſeret, & quo pacto ſe is ex vulnere haberet, cognoſceret. Illi pergenti Gadatas obligato jam vulnere occurrit. Quem Cyrus ut vidit, lætus ait: ‘ Ad te ibam viſurus, qui valeres. ‘ Ego vero, *inquit Gadatas*, iterum te profecto ſpectatum ‘ veni, ut videam, quæ vultus tui ſpecies ſit, tali animo ‘ prædíti viri; qui ſanè, quum ipſe neſciam, quâ nunc in re ‘ mei indigeas, nec facturum hæc te receperis, nec affectus ‘ ullo à me, vel tantillo ſis beneficio privatim, ſed ideò ‘ duntaxat, quod tibi viſus ſum aliquid amicis utilitatis ‘ afferre, uſque adeò alacriter opem tulíſti, ut jam, me ‘ quod attinet, perierim; quòd te ſalvus ſim. Deos teſtor, ‘ mi Cyre, etiamſi talis eſſem, qualis initio natus ſum, liberóſque procreaſſem, haud ſcio, an filium ſic erga me ‘ affectum habiturus fuerim. Nam & alios aliorum filios ‘ novi, & hunc ipſum Aſſyriorum modò regem, multò plus ‘ doloris & moleſtiæ patri ſuo creaſſe, quàm tibi jam creare poſſit. *Ad quæ Cyrus reſpondit*, Mi Gadata, multò majori certè miraculo prætermiſſo, jam me admiraris. Et ‘ quidnam illud eſt? *ait Gadatas*. Quòd, *inquit*, tot Perſæ ‘ tibi navârunt operam; tot Medi, tot Hyrcanii, atq; adeò ‘ quotquot adſunt Armenii, Sacæ, Caduſii. *Et Gadatas adjecto voto*, Verum his, *ait*, O Jupiter! multa Dii bona ‘ largiantur, & illi plurima, qui auctor eſt, ut & hi tales ‘ ſint. Ut tamen eos, quos tu prædicas, Cyre, egregiè ‘ hoſpitio excipiamus, accipe hæc munera, qualia quidem ‘ dari à me poſſunt. Simúlque permulta adduxit, ut & ‘ rem ſacram facere, qui vellet, poſſet: & univerſus exercitus hoſpitio exciperetur pro rerum illarum dignitate, ‘ quæ res & præclarè geſtæ erant, & præclarè ſucceſſerant. *Gadatas Cyro gratias agit.* *Ad p.* 130.

21. Caduſius autem, extremi cuſtos agminis, quia perſequendi non fuerat particeps, ac vellet etiam ipſe facinusilluſtre quoddam edere: neq; communicatâ re cum Cyro, neq; ad eum delatâ, in regionem versùs Babylonem ſitam excurrit. Diſperſis verò ipſius equitibus, rex Aſſyrius ab urbe ſuâ, quò confugerat, ſuperveniens, cum inſtructis egregiè copiis occurrit. Quúmq; ſolos eſſe hos Caduſios percepiſſet, impetum *Caduſius exercens temere occidi-tur.*

impetum in eos facit, & tum Caduſiorum principem interficit, tum multos alios. Quin & complures Caduſiorum equos capit, quámque fortè prædam illi tunc agebant, aufert. Atq; hoc modo Aſſyrius Caduſios eò uſq; perſecutus, quo tutum eſſe putabat, revertit. Caduſii vero primi ad caſtra circa veſperam ſalvi pervenerunt. Cyrus ubi rem ſic, uti geſta fuerat, cognovit; & obviam Caduſiis prodiit, & quem vulneratum videret, eum recipiens, ad Gadatam mittebat, ut curaretur: Cæteros in eadem tabernacula diſtribuebat, ſtudioléq; cum aliis & ipſe dabat operam, ut eis neceſſaria ſupperterent, adſumptis in partem curationis hujus nonnullis de Perſarum æqualibus. Nam in hujuſmodi rebus *viri boni libenter operas ſuas conjungunt*. Adeò verò moleſtum hoc ſibi accidiſſe declarabat, ut quum jam cœnarent alii, nimirum opportuno cœnæ tempore, Cyrus cum apparitoribus ac medicis neminem ſuâ quidem ſponte neglectum relinqueret: ſed vel ipſemet inſpectores munere fungeretur, vel ipſe, ſi hoc perficere non poſſet, palàm mitteret, qui curam eorum gererent. Ac tum quidem ità ſe quieti dederunt.

Cyri ergo Caduſios commiſeratio.

22. *Ad p.* 131. *Cyrus Caduſios conſolatur.*

22 Ubi primùm autem illuxiſſet, ſignificari præconum operâ juſſit, ut reliquorum quidem principes, Caduſii verò univerſi convenirent, & hujuſmodi quædam in medium attulit. *Humanum eſt, quod nobis accidit, ſocii. Nam* eos, qui homines ſint, errare, mirum videri, *meâ quidem ſententiâ*, non debet. *Meritò autem ex eo, quod contingit, boni alicujus fructus ad nos redit: nimirum ut diſcamus, imbeciliores copias, quàm hoſtium copiæ ſint, ab exercitu toto nunquam avellendas eſſe. Neq; hoc à me dicitur*, ait, *non debere aliquem etiam minori cum agmine illuc, proficiſci, quo ſit opus, quam illud fuerit cum quo Caduſius modò exiit: ſed ſi quis re cum illo communicatâ egrediatur, qui ſatis virium ad opem ferendam habeat, fieri quidem poſſe, ut decipiatur; at illud etiam poſſe fieri ut pereos qui manent, hoſtes deceptos avertat ab iis, qui ſunt egreſſi. Quin & alia negotia quis hoſti faceſſere poteſt, eóque modo amicos in tuto collocare. Atque ità fiet, ut nè quidem is qui diſceſſerit, abſit; ſed ab exercitûs robore pendeat. Qui verò diſcedit, neque communicat priùs, quò iturus ſit: illi nihil admodum diverſi accidit ab eo, ſi ſolus aliquis expeditionem ſuſcipere velit. Sed enim hujus facinoris cauſsâ, volente Deo, non longo tandem ex intervallo in hoſtem vindicabimus: ſed ubi primùm pranſi fueritis, eo vos equidem ducam, ubi res eſt geſta ſimúlque mortuos ſepeliemus, ſimul hoſtibus, ſi Deus volet, oſtendemus, illíc alios longe ipſis eſſe potiores ubi ſe ſuperiores evaſiſſe cenſent: atque etiam efficiemus, ut nè locum quidem illum lubenter intueantur, quo loco ſervios noſtros interemerunt. Sin adverſi non prodierint, incendemus*

eorum

eorum vicos, agrúmq; populabimur, nè lætitiam de conspectu eorum, quæ in nos patrârunt, capiant, sed intuendo mala propria, dolorem sentiant. Itaque vos, inquit, *alii pransum ite: vos autem Caduſii primùm hinc digressi, more vestro aliquem diligite, qui cum imperio vobis præsit, & cum Diis ac nobis curam vestri gerat, ubicunque opus fuerit. Hunc ubi delegeritis, ac pransi fueritis, delectum ad me mittite.* Atque hæc illi fecerunt.

23. Cyrus autem eductis copiis, postquam illi, quem Caduſii legerant, suum in acie locum tribuisset, jussit, ut propter se suorum aciem duceret, quò Caduſiorum, *inquit*, animos iterum excitemus, si quidem poterimus. Hoc modo profecti, quum ad locum perveniſſent, & Caduſios sepeliebant, & agrum populabantur. Quod ubi factum ab eis esset, commeatum ex hostico secum ferentes, in regionem Gadatæ reversi sunt. Quum autem ad animum Cyro accidisset, futurum, ut qui ad se defecerant, quòd à Babylone non procul remoti essent, miserè affligerentur, nisi præsens ipse semper adesset: non solùm eos, quotquot ex hostibus dimittebat, Assyrio dicere jussit, sed misso etiam caduceatore denunciavit se paratum, ut agricolis parceret, nullâq; hos afficeret injuriâ, si quidem & ipse illorum, qui ad se defeciſſent, agricolis permissurus esset, suas ut operas facerent. *Ac tu quidem*, ait, *etiam si prohibere possis, non nisi paucos prohibebis; quod eorum, qui ad me defecerunt, exiguus sit ager: ego verò permitterem, amplam tibi ditionem cultam esse. Jam eo tempore, quo fructus colligendi sunt, si quidem bellum fuerit, is qui potentior est, hos meâ sententiâ colliget: sin pacem inierimus, tu scilicet id facies. Quòd si quis vel meorum adversùs te arma sumpserit, vel tuorum adversùs me, in hos*, inquit, *pro virili uterque vindicabimus.* Cum his mandatis caduceatorem allegavit. Assyrii verò, quum hæc audiſſent, omnia movebant ad persuadendum regem ut hæc admitteret, ac quàm minimum belli reliquum faceret. Assyrius verò, sive genti suæ obsequutus, sive quòd idem & ipse vellet, hæc comprobavit. Itaque pactis initis convenit, ut cum agricolis pax esset, cum armatis bellum. Hæc igitur de agricolis Cyrus perfecit, jumentorum pascua suos si vellent in ditione suâ collocare jussit: hostium verò ditionem populari undecunque possent, ut militia sociis jucundior esset. Nam tametsi commeatus nullus pararetur, tamen eadem pericula proposita erant: at ipsam militiam leviorem efficere videbatur, quòd ex hostium regione annonas haberent.

23. *Cyrus Caduſiorum cædem ulciſcitur. Ad p. 132.*

24. Quum autem Cyrus se jam ad discessum pararet, aderat Gadatas, & cùm alia dona multa variáque secum afferebat & adducebat, velut ex amplâ copio âque domo; tum permultos equos, suis equitibus adempto, quibus jam

24. *Cyrus agricolis parcendum censet.*

propter illas insidias fidem non habebat. Ubi propiùs accessisset, ità locutus est: *Hæc ego jam adduco tibi, mi Cyre, quibus in hoc tempore velim utaris, si quidem horum aliquo tibi sit opus. Existimare verò debes, etiam alia, quæ mea sunt, esse tua. Quippe nemo est, nec unquam erit, cui ex me nato domum meam sim relicturus: sed necesse est*, inquit, *me morientem, mecum & genus nostrum, & nomen extingui. Atque hæc perpessus sum, mi Cyre, (Deos juratus testor*, qui & vident & audiunt omnia) *quum tamen nihil injustum, nihil turpe neque dixerim, neque fecerim.* Simúlque hæc dicens, fortunam suam cum lacrimis deploravit, neque loqui plura potuit.

25. *Ad p.* 133. *Cyrus equitatum Persicum mirificè auget.*

25. Quibus auditis, Cyrus commiseratus hominis calamitatem, dixit: ‘Equidem equos accipio. Nam utile tibi ‘ hoc erit, quòd eos daturus sum hominibus majori te studio ‘ prosequentibus, quàm quorum modò erant, utì quidem ‘ apparet: & Persicum equitatum, cujus desiderio jamdudum incensus sum, celeriter explebo ad decem equitum ‘ millia. Reliquas illas pecunias & opes tecum avectas servato, donec tantum habere me videris, ut remunerando te ‘ non sim inferior. Quòd si ità abeas, ut plura mihi des, ‘ quàm à me acceperis: nescio profectò, quo pacto facere ‘ possim, ut pudore non afficiar. *Ad ea Gadatas*, Equidem ‘ hæc tibi credo, *ait*, nam ingenium tuum video. Verùm consideres, an satis ad hæc conservanda sim idoneus. Etenim ‘ quàm diu inter nos & Assyrium amicitia constabat, paterna ‘ ditio pulcherrima videbatur esse. Quippe quum ab urbe ‘ maxima Babylone propè adsit, quicunq; fructus ex urbe amplâ capi potest, eum nos capiebamus: quicquid autem molestum esse poterat, ab eo nos domum profecti longè aberamus. Nunc, quum hostes simus, planum est, ubi tu discesseris, futurum, ut & nobis, & toti domui nostræ insidiæ ‘ struantur: adeóque, meâ sententiâ, *Tristis eris, & misera vita nostra, qui & omninò vicinos habituri simus hostes, & eosdem nobis etiam potentiores conspecturi.* Fortasse dixeris, cur ista non ‘ cogitârim priùs, quàm deficerem? Quia, mi Cyre, animus ‘ meus propter acceptam injuriam & propter iram non quod ‘ esset tutissimum considerabat, sed hujusmodi quiddam perpetuò parturiebat: Ecquando licebit ulcisci hunc & Diis ‘ & hominibus invisum, qui non desinit odisse, non si ‘ quis eum lædat; sed si quem se præstantiorem suspicetur? ‘ Itaque quum ignavus ipse sit, omnes etiam meâ sententiâ se deteriores socios habebit. Quòd si quis inter hos ‘ eo præstantior esse visus fuerit, certus esto, mi Cyre, ‘ nequaquam tibi adversùs ejusmodi virum egregium dimicandum esse; sed ipsius Assyrii machinationes sufficient,

‘ ut

'ut illum præſtantiorem ſe perimet. Verum ut mihi
'moleſtus ſit, in eo, quamvis ignavis & improbis hiſce ſo-
'ciis utatur, facilè ſuperior eſt, ut opinor, futurus.

26. Hæc quum Cyrus audîſſet, viſus eſt ei digna conſide- 26.
ratione dicere. Itaque ſtatim, 'Quid ais, *inquit*, mi Gadata,
'nonne caſtella præſidiis muniîſti, quibus eſſe tutus poſſis,
'quum ea fueris ingreſſus? ipſe verò nonne nobiſcum es in
'expeditione, ut ſi Dii perinde nobiſcum fuerint, ac modò,
'hic te metuat, non tu ipſum? Quin tu mecum proficiſcitor,
'& quicquid tuorum aſpectu tibi jucundum eſt, aut cujus
'conſuetudine delectaris, id tecum habeto. Nimirum & tu
'mihi, ut arbitror, admodum uſui fueris, & eſſe tibi ego *Ad p.*
'conabor, ut potero. *Quæ Gadatas quum audîſſet, reſpiravit* 134.
'*ac dixit*: Nam poſſim res meas citiùs colligere, quàm tu
'diſcedas? Num & matrem mecum abducere volo. Poſſis,
'*inquit*, profectò citiùs. Etenim ſubſiſtam, donec tibi com-
'modum eſſe dixeris. Itaque digreſſus inde Gadatas ca-
ſtellis, quæ communiêrat, unà cum Cyro præſidia impoſuit,
& omnia, quibus ampla domus inſtrui commodè poſſet,
collegit. Prætereà ſuorum pleroſque ſecum abducebat,
tum fidos, quibus delectabatur, tum quibus diffidebat;
quorum alios cogebat ſecum uxores ducere, alios ſorores,
ut his quaſi vinculis eos conſtrictos teneret. Itaque Cyrus *Cyrus*
cum Gadatâ, & quos ille ſecum haberet, abibat; qui & *Babylo-*
index ei viarum eſſet, & aquarum, & pabuli, & frumenti; *nem ad-*
quò caſtra ſemper uberrimis in locis haberet. *it ite-*
rum.

27. Quum verò pergens in itinere Babyloniorum urbem 27.
aſpiceret, atque ei via, quâ incedebat, ducere prope urbis
ipſa mœnia videretur: arceſſito Gobryâ Gadatâque, aliâne
via eſſet, interrogabat; tu tam propè ad mœnia non accede-
rent. Et Gobryas, 'Sunt, *inquit*, mi domine, permultæ
'quidem viæ: ſed exiſtimabam equidem, te quàm proximè
'jam ad urbem ducere velle, quò ipſis commonſtrares, exer-
'citum tibi nunc & numeroſum eſſe, & præclarum. Nam
'quum is etiam minor eſſet, ad murum ipſum acceſſiſti, &
'nos illi haud multos numero ſpectabant. Nunc tametſi
'paratus ſit Aſſyrius, quemadmodum aiebat, apparatum
'ab ſe fieri ad pugnam: ſcio futurum, ut ſi copias tuas 28.
'conſpexerit, imparata ipſi ſua videantur. *Cur Cy-*

28. Ad hæc Cyrus ait: 'Videris mihi, mi Gobrya, mirari, *rus ad*
'quòd id temporis, quo multò cum minori exercitu veni, ad *mœnia*
'ipſa uſque mœnia duxerim: nunc majoribus copiis inſtru- *propius*
'ctus ducere ſub muros nolim. Verùm id tibi mirum nè ſit *jam*
'*ait*. Non enim idem eſt adducere, & præterducere. Omne *nollet*
'enim ſic inſtructas copias adducunt, uti ſe quàm optimè *accedere*

'pugna-

‘ pugnaturos arbitrantur: at qui ſapiunt, ſic abducunt, ut
‘ quàm tutiſſimè, non quàm celerrimè abſcedant. In præte-
‘ reundo autem, exporrigi plauſtra neceſſe eſt, & impedimen-
‘ ta quoq; cætera multum laxari: atq; hæc omnia tegi arma-
Ad p. ‘ tis, nec uſpiam impedimenta hoſtibus ab armis nuda con-
135. ‘ ſpici. Sic verò procedentibus copiis, neceſſe eſt aptos pug-
‘ næ milites juxtà debiles & imbecillos collocari. Si ergo
‘ velint ex munitione conferti hoſtes in aliquos prætereun-
‘ tes impetum facere, ubicunque, tandem manus conſerent,
‘ multò validiores erunt in conflictu, quàm qui prætereunt.
‘ Prætereà quum longum agmen trahitur, etiam ſubſidia
‘ ferri non niſi longo ex intervallo poſſunt: qui verò extra
‘ munitionem erumpunt, brevi ſpatio ad illos, qui propè
‘ abſunt, & excurrere poſſunt, & rurſus abſcedere. Quòd
‘ ſi non minori ex intervallo præteribimus, quam ex quo nos
‘ conſpecturi ſunt, & utì nunc extenſis ordinibus procedimus:
‘ multitudinem illi noſtram conſpicient, & omnis multitudo
‘ propter armatos attextos formidabilis apparet. Quòd ſi
‘ nobis hoc modo incedentibus, tacitè nos invadent, quia
‘ multò eos antè proſpicimus, imperati minimè deprehen-
‘ demur. Quin potius nè quidem nos aggredientur, quum
‘ ipſis procul à muro erit recedendum: niſi ſe cum univerſis
‘ copiis ſuis futuros toto exercitu noſtro ſuperiores exiſti-
‘ maverint. *Nam receptus, res quædam eſt plena formidinis.*
‘ Quæ quum dixiſſet, viſus eſt iis qui aderant, rectè dicere,
‘ & Gobryas ità, utì juſſerat, ducebat. Quúmque præte-
riret urbem exercitus, ſic abſcedebatur, ut ſemper Cyrus poſtremum agmen firmius efficeret.

29. 29. Hoc modo pergens, diebus inſequentibus ad Aſſyriorum Medorúmque limites pervenit, unde initium expeditionis fecerat. Ibi quum eſſent Aſſyriorum caſtella unum quod erat infirmiſſimum, ut adortus cepit: reliqua duo, Cyro metum incutiente, ſuadente Gadata, perfectum eſt, ut præſidiarii dederent. Quibus rebus confectis, ad Cyaxarem miſit, atque utì ad exercitum adeſſet per epiſtolam petiit: quo & de caſtellis captis quid eſſet agendum deliberarent; & exercitum ipſe contemplatus de cæteris etiam rebus conſuleret, quid deinceps agendum arbitraretur. Quòd ſi juſſerit, *ait*, dicito me ad ipſum venturum, & iſtic caſtra locaturum. Itaque nuncius, qui hæc exponeret, abibat.

Cyaxarem Cyrus ad exercitum arceſſit.

30. 30. Cyrus intereà Gadatæ mandat, ut tabernaculum Aſſyrii, quod Cyaxari Medi ſelegerant, cum apparatu reliquo, quem habebat, inſtrueret elegantiſſimè: tum utramque mulierem in conclave tabernaculi muliebre deduceret, & cum his etiam muſicas illas, quæ Cyaxari exemtæ fuerant. Hæc illi

illi exsequebantur. Qui verò missus erat ad Cyaxarem, quum mandata exposuisset, eáque Cyaxares audîsset: visum est ei potiùs, ut istìc in finibus exercitus maneret. Nam & Persæ quos Cyrus arcessiverat, aderant: qui quidam erant numero ad quadragies mille sagittarii & cetrati. Quamobrem quum videret, hos etiam magnum Medorum agro detrimentum afferre; libentiùs his quoque liberari velle videbatur, quàm ut aliam turbam insuper, admitteret. Quúmque is, qui è Persîâ copias hasce ducebat, Cyaxarem interrogaret quemadmodum Cyrus præceperat, an opus ipsi hoc exercitu esset, atque is opus esse sibi negaret: eodem die ad Cyrum pergebat exercitum ductitans, quò illum adesse audîerat. *Ad p.* 136.

31. Cyaxares postridiè cum iis, qui secum manserant, equitibus Medis, iter est ingressus: quem ubi Cyrus advenire sensit, sumptis secum & Persicis equitibus, qui jam multi erant, & Medis omnibus, & Armeniis, & Hyrcaniis, & qui reliquorum sociorum equis & armis instructissimi erant, obviam prodit, & copias ei spectandas exhibuit. Cyaxares, ubi multos & egregios fortéque viros in Cyri comitatu conspexit, secum verò & exiguam, & non magni æstimandam famulorum manum, id sibi dedecori esse putavit, adeóque dolorem ex eo cepit. Quúmque Cyrus ab equo jam descendisset, ac de more osculaturus ipsum accederet: descendit ille quidem ex equo, sed avertit sese: nec osculatus est eum, sed lacrymas palam profudit. 31. *Cyaxaris invidia.*

32. Tum verò Cyrus alios quidem omnes secedere jussit & quiescere: ipse dextrâ Cyaxaris prehensâ, de viâ sub palmas quasdam eum abduxit, & stragula quædam ei Medica subterni jussit, in quæ quum eum collocâsset, & assedisset ipse, sic interrogavit: *Dic mihi per deos immortales, mi avuncule, quamobrem irascéris mihi? quid rei molestæ vides, quod usque adeò fers graviter?* Hic Cyaxares hujusmodi quædam respondit: *Quia quum, Cyre, existimer inde usque ab omni hominum memoriâ tum majoribus jam olim regibus, tum patre rege procreatus esse, atque etiam ipse rex habeat, me quidem adeò viliter indignéque ad vehi conspicio, te verò famulitio meo cæterisque copiis magnum & magnificum adesse. Atque hæc, meâ sententiâ, vel ab hostibus pati grave est, sed multò, pròh Jupiter! gravius ab illis, à quibus perpeti minimè decebat. Equidem arbitror esse satius, decies sub terram condi, quàm adeò vilem me conspici, meorúmque neglectionem & irrisionem cernere. Non enim nescius sum, non te solùm me majorem esse, sed etiam servos meos majoribus cum copiis, quàm meæ sint, mihi occurrere, atque ità paratos esse, ut facilius me lædere possint, quàm à me lædi.* 32. *Ad p.* 137.

33. Quæ dum proferret, multò etiam magis eum superabant lacrymæ: adeóque Cyrum ipsum eò pertraxit, ut oculi 33.

ejus

ejus lacrymis implerentur. Quum autem paullùm se cohibuisset, ità Cyrus locutus est: *Cyri excusatio.* 'Tu verò, mi Cyaxares, nec 'vera dicis, nec rectè judicas, quum Medos existimas, propterea quòd adfuerint mihi, sic instructos esse, ut ad te lædendum satis virium habeant. Te quidem & iratsci, & in 'metu esse, non miror. Utrum autem jure, an injuriâ eis 'succenseas, equidem omittam. Quippe scio te graviter 'laturum, si me agere causam horum audias. Sed enim 'hominem, qui cum imperio sit, subjectis sibi pariter om'nibus succensere, magnum equidem errorem arbitror. *Est 'enim necesse, multos infestos fieri, quum quis terrorem multis in'cutit: & omnibus ineundæ concordiæ occasiones suggeri, quum 'quis omnibus succenset.* His de causis me scire debes hos ad 'te sine me non remisisse, quòd metuerem, nè quid ob ira'cundiam tuam accideret, quòd nobis universis dolorem af'ferret. Itaque Deûm ope nullum hæc tibi me præsente pe'riculum creabunt. Quod verò existimas, injuriâ te affe- *Cyrus Cyaxarem refutat.* 'ctum à me esse graviter admodum fero, si dum in eo pro'virili laboro, ut in amicos plurima beneficia conferam, 'contrarium huic facere videar. Verùm enimvero nè nos'met, *ait*, adeò temerè criminemur & insimulemus: sed 'si fieri potest, planissimè videamus, qualis illa sit à me 'illata injuria. Atque quidem æquissimam inter amicos 'conditionem fero. Nam si me pateat quicquam mali fe'cisse, injustum me fatebor: sin me nihil admisisse pateat, 'ac ne cogitâsse quidem, an non & ipse fatebere, nullâ te 'affectum à me injuriâ: Id vero necesse fuerit, *ait*. Quod si 'autem pateat, etiam boni me auctorem exstitisse tibi, stu'diosèque in id incubuisse, ut quam plurima beneficia pos'sem, in te conferrem, an non potiùs laude tibi dignus ha- *Cyri erga Cyaxarem meritorum commemoratio Ad. p. 138.* 'bear, quàm reprehensione? Æquum scilicet, *ait*. Age igi'tur, *inquit Cyrus*, consideremus sigillatim omnia, quæ à me 'gesta sunt. Sic enim maximè patebit, quid in iis boni sit, 'quid mali. Atque ordiamur sanè ab hoc principio, si 'quidem tibi sufficere videtur. Tu enim, quum animad'verteres, multos hostes coïvisse, & quidem adversùs te 'tuámque ditionem domo progressos esse, illico tum ad Per'sas, publicè misisti, qui subsidiarias copias poscerent, tum 'ad me privatim; rogans, ut operam darem, quò venirent 'ipse, copiarúmque Persicarum, si quæ ad te irent, ductor 'essem. An igitur in his non abs te persuasus sum, non af'fui, non militem adduxi numero quàm potui maximo, & 'eundem præstantissimum? Venisti verò, *inquit*. Ergo, 'ait, mihi primùm dicito, utrum in hoc injuriam adversùm 'te meam deprehenderis, an beneficium? Planum est, *inquit*

Cyaxa-

'*Cyaxares*, ex his beneficium me tuum cognoviſſe. Quid 'verò, ubi venerunt hoſtes, & dimicandum adversùs eos 'erat, an tum animadvertiſti, me vel laborem ullum de-'trectâſſe, vel peperciſſe periculo? Non profectò, non equi-'dem. Quid? ubi Deûm ope victoria penes nos ſtetit, ho-'ſtéſque jam cederent, atque ego te rogarem, ut communi-'bus eos copiis inſequeremur, communi operâ in eos vin-'dicaremus, communem denique ſive boni, ſive mali fru-'ctum caperemus, quicquid tandem accidiſſet; in his an ac-'cuſare me poſſis, quaſi proprii emolumenti plùs æquo cu-'pidus fuerim? *Ad hæc Cyaxares ſubticuit. Et Cyrus rurſum ità locutus eſt:* ' Quando tibi ad hoc tacere potius lubet, 'quàm reſpondere: id mihi dicito, affectúmne te ſis arbi-'tratus injuriâ, quòd, quum tibi tutum non eſſe videretur 'perſequi, te quidem ipſum periculi hujus participem fieri 'non ſum paſſus, ſed ut equites mihi quoſdam de tuis mit-'teres, rogavi? Num enim id abs te petens, injuſtè fece-'rim, præſertim qui jam antè me tibi ſocium belli præbu-'iſſem, abs te, *inquit*, demonſtretur. *Ad quæ Cyaxares quum itidem taceret*? Quòd ſi nè ad hoc quidem, *inquit*, reſpon-'dere vis; deinceps dicito, an injurius fuerim, quòd quum 'tu mihi reſponderes, nolle te, qui Medos hilaritati operam 'dare videres ab hâc revocatos cogere tunc ad profectionem 'cum periculo conjunctam: an, inquam, videar moleſtum 'aliquid tibi feciſſe, quòd iraſci tibi noluerim; ſed poſt 'hæc rurſum abs te id petiverim, quo ſciebam nihil à te 'mihi tribui poſſe levius, neque Medis imperari facilius? 'Rogabam enim, ut eos mihi dares, qui ſequi vellent. Quod 'quum abs te impetrâſſem, perfeci nihil, extra quàm per-'ſuadendo. Itaque eos acceſſi, perſuaſi, perſuaſos accepi 'atque abii, tuo permiſſu. Quòd ſi hoc meritò culpandum 'exiſtimas, nè quidem culpâ vacat, utì videtur, aliquid 'abs te accipere, quod dederis. Sic igitur profecti ſumus. 'At poſtquam diſceſſimus, quid geſtum à nobis eſt, quod *Ad p.* 'omnibus notum non ſit? an non hoſtium caſtra capta ſunt? 139. 'non plures eorum interfecti ſunt, qui contra te venerant? 'Quin & vivis adhuc hoſtibus an non pleriſque ademta 'ſunt arma pleriſque equi? Fortunas quidem eorum, qui 'antehac ferebant, agebant res tuas, jam vides amicos tu-'os & poſſidere, & ſecum afferre partim tibi, partim ſibi, 'qui tuo tamen imperio continentur. Quod verò longè 'omnium maximum eſt & præclariſſimum vides ditionem 'tuam ampliorem fieri, hoſtium imminui: vides illorum 'caſtella te teneri, ac tua, quæ avulſa Syri ſuam in poteſta-'tem redegerant, nunc è contrario tibi ceſſiſſe. An horum

‘ aliquid vel bonum, vel malum ſit, cognoſcere velle, e-
‘ quidem quid ſibi velit, dicere nequeo: quò minùs tamen
‘ audiam, nihil impedit. Dic igitur, quæ tua de his ſen-
‘ tentia ſit.

34. *Cyaxares invidam animi ſui prodit.*

34. Hæc quum dixiſſet Cyrus, finem fecit. Cyaxares verò ad hæc reſpondit: ‘Neſcio quî dici poſſit, Cyre, ea quæ
‘ feciſti, mala eſſe. Verùm ſcire te volo, hæc bona ejuſ-
‘ modi eſſe, ut quantò plurimùm ſpeciem habent, tantò ma-
‘ gis mihi ſint oneri. Nam malim equidem ditionem tuam
‘ copiis meis ampliorem facere, quàm videre tali modo abs
‘ te augeri meam. Quippe tibi hæc gerenti honeſta & lau-
‘ dabilia ſunt, mihi quodammodo ignominiæ notam inurunt.
‘ Etiam opes, *ait*, tibi me donare malim, quàm abs te acci-
‘ pere quæ tu nunc mihi tribuis. Nam iis abs te locupletari
‘ me planè ſentio, quibus ipſe pauperior fio. Quòd ſi ſub-
‘ jectos mihi viderem modicâ quâdam abs te affectos injU-
‘ riâ, minùs dolerem, meâ ſententiâ, quàm nunc, ubi mag-
‘ nis abs te affecti ſunt beneficiis. At ſi quidem hæc parùm
‘ humaniter & abſque judicio tibi cogitare videor, non ea
‘ in me, ſed in te converſa, qualia tibi videantur, conſi-
‘ dera. Quid enim, ſi quis canes, quos tu aleres, cuſtodiæ
‘ tuæ tuorúmque cauſsâ, tales commodè curando reddat, ut
‘ illum magìs quàm te nôrint; an hoc curationis genere te
‘ delectaturus ſit? Quòd ſi exiguum hoc tibi videtur, ide-
‘ tiam conſidera; ſi quis tuos è familiâ miniſtros, quos &
‘ cuſtodiæ & præſidii cauſsâ, & ut te colant, tecum habe-
‘ ejuſmodi efficiat ut ipſius eſſe malint, quàm tui; an pro
Ad p. 140. ‘ eo beneficio gratiam illi ſis habiturus? Quid verò, quod
‘ unum amore maximo complectuntur homines, & curæ in
‘ primis ut ſibi proprium habent, ſiquis uxorem tuam ſe-
‘ obſequiis demereretur, ut tandem efficeret eam ſui magis
‘ amantem, quàm tui; num hoc beneficio te delectaret? Ni-
‘ hil, meâ quidem ſententiâ, minus. Imò injuriam tibi hoc
‘ facto maximam inferret. Ut autem, quod dolori meo
‘ ſimillimum eſt, dicam; ſi quis Perſas eos, quos tu ad no
‘ duxiſti, ſic demereretur, ut ipſum lubentiùs, quàm te ſe-
‘ querentur, an hunc tibi amicum duceres? Equidem haud
‘ arbitror, ſed infeſtiorem putare, quàm ſi multos tuorum
‘ occideret. Quid ſi amicus quiſpiam tuus, te amanter di-
‘ cente, Accipe de rebus meis quantum voles: poſteaquam
‘ id audîſſet, iret, atque omnia, quæ poſſet, acciperet; tu-
‘ iſq; adeo rebus ditaretur, quum tu nè modicum quidem ea-
‘ rum fructum perciperes: an poſſes expertem culpæ amicum
‘ hunc exiſtimare? Nunc autem abs te, mi Cyre, ſi non
‘ hæc, tamen his ſimilia perpeſſum me arbitror. Nam vera

‘ narras

‘ narras, quum ego dixiſſem poſſe volentes abduci, diſ-
‘ ceſſiſſe te ità, ut omnes meas copias acciperes, & me
‘ ſolum relinqueres. Jam autem, quæ operâ mei exercitûs
‘ cepiſti, affers ſanè mihi, ac meis viribus ditionem hanc
‘ auges: atque equidem nullius boni tecum auctor inſtar
‘ fœminæ me offerre videor, & exhibere, ut beneficia tum
‘ ab aliis hominibus, tum etiam ab his imperio meo ſub-
‘ jectis accipiam. Tu viri ſpeciem habes, ego indignus
‘ judicor imperio. Hæccine tibi, Cyre, videntur eſſe bene-
‘ ficia? Ignorare profectò non debebas, ſi te ulla mei cura
‘ tangeret, in primis tibi cavendum, ut nullâ re minùs me
‘ ſpoliares, quàm auctoritate ac dignitate. Nam quid ac-
‘ cedit ex eo mihi, ſi maximè regio mea dilatetur, ipſe
‘ per ignominiam contemtui ſim? Nec enim idcirco Me-
‘ dorum ego potitus ſum imperio, quòd unus præſtantior
‘ univerſis eſſem; ſed potiùs, quia ducerent illi, nos in
‘ omnibus ſe meliores eſſe.

35. Tum Cyrus, adhuc loquente Cyaxare, ſermonem ipſius excipiens, ait: *Per Deos immortales, mi avuncule, ſi quid ego tibi antehac feci quod gratum eſſet, etiam tu in his mihi gratificare, quæ petam. Finem ſcilicet de me querendi hoc tempore facito. Ubi verò periculum de nobis feceris, quo pacto affecti erga te ſimus: ſi quidem patuerit ea, quæ ſunt à me geſta, tui boni cauſsâ geſta eſſe, me amplectentem te viciſſim amplectere, benéque de te promeritum exiſtima: ſin aliter, de me queritor.* Fortaſſis, ait Cyaxares, *rectè dicis; atque equidem hoc faciam. Quid igitur*, ait Cyrus, *an etiam te oſculabor? Si voles*, inquit. *Neque me averſaberis ut modo? Non averſabor*, ait. Itaque Cyrus eum eſt oſculatus; Quod cum Medi, Perſæ, & cæteri viderent, (erant enim omnes ſolliciti, quid de his futurum eſſet) ſtatim affecti lætitiâ, & exhilarati ſunt. 35. *Cyrus quereteras Cyaxaris abrumpit. Ad p. 141. Cyaxares cum Cyro redit in gratiam*

36. Cyaxares & Cyrus conſcenſis equis præibant. Medis Cyaxarem ſequentibus, (ſic enim nutu Cyrus eis ſignificârat.) Perſis Cyrum: pòſt alii ſequebantur. Ubi ad Caſtra perventum eſſet, Cyaxarem in tabernaculum paratum collocarunt; & ei, quibus hoc datum erat negotii, neceſſaria parabant: Medi cæteri, quamdiu ante cœnam otioſus Cyaxares erat, accedebant eum, partimq; ſponte ſuâ, partim mandato Cyri, quorum erat maximus numerus, munera ferebant; alius bellum pocillatorem, alius bonum coquum, alius piſtorem, alius muſicæ artificem alius, alius pocula, veſtem alius elegantem. Maximâ quidem ex parte quilibet unum quidcam eorum, quæ ceperat, ei donabat; ut Cyaxares adeò ſententiam deinde mutaret, ac neque Cyrum eos ab ſe averſiſſe, neque minùs, quàm antè, à Medis ſe obſervari duceret. 36. *Medi Cyaxari dant munera*

37. *Cyrus delicatam cœnam respuit.*

37. Quum autem cœnæ tempus appetiisset, arcessit Cyrum Cyaxares, ac rogat; ut, quando jam longo temporis ex intervallo eum videret, secum cœnaret. Cui Cyrus, *Nè jusseris hoc*, inquit, *mi Cyaxares. An non vides, hos omnes qui adsunt, à nobis impulsos adesse? Quamobrem non rectè fecero, si hos negligens, voluptati meæ indulgere videar. Nimirum ubi se negligi putant milites, tum & fortes qui sunt, multò animis dejectiores evadunt, & improbi petulantiores. Verùm tu, qui præsertim longo itinere confecto adveniſti, cœnato jam: & si qui te colunt, illos vicissim complectere, cœnâque excipito, ut per eos animo bono sis. Ego verò ad ea me convertam, quæ dixi. Cras autem manè hîc ad portam tuam omnes, quos convenit, aderunt; ut tecum deliberemus, quidnam deinceps agendum sit. Tu verò præsens de hoc referto, videatúrne amplius bellum esse gerendum, an opportunum sit jam dimittere exercitum.*

38. *Ad p. 142. Cyrus expeditionem vult continuari.*

38. Post hæc Cyaxares cœnabat. Cyrus verò convocatis amicis, qui maximè & ad intelligendum, & ad navandum operam si quid usus postularet, idonei erant, hujusmodi eos oratione compellavit: *Quæ primùm optavimus, amici, ea Deûm benignitate nobis adsunt. Nam quocunque tandem pergimus, hostium agro potimur: atque etiam hostes imminui videmus, quum nos & numero & robore augeamur. Quòd si manere nobiscum socii velint, qui ad nos jam accesserunt: multò magis pleraque perficere poterimus, sive quid opportunâ vi agendum, sive persuadendo sit obtinendum. Quapropter non tam mei, quàm vestri muneris fuerit moliri, ut maximæ sociorum parti nobiscum manere placeat. Quemadmodum verò quum pugnandum est, is, qui plurimos capit, fortissimus existimatur: Ità qui plurimos nostram in sententiam adducit, quum consilium ineundum est, is, jure tam dicendi, quam agendi peritissimus haberi debet. Neque tamen in hoc vos exercueritis, ut orationem nobis ostentetis, qua usuri ad quemque sitis sed ità eos parate, ut se persuasos à quolibet vestrûm, factis declarent. Ac vobis quidem hæc curæ sint. Ego pro meâ virili curare conabor, ut milites à commeatu instructi, de expeditione deliberent.*

XENO-

XENOPHONTIS

Hiſtoriarum de Inſtitutione CYRI Liber Sextus.

QUum hoc modo diem hunc exegiſſent, cœnati quieverunt. Poſtridie manè ad Cyaxaris portam ſocii omnes conveniunt. Itaque dum Cyaxares ornaretur, qui audiret magnam multitudinem ad portam adeſſe; intereà adducebant amici ad Cyrum, alii quidem Caduſios, rogantes utì maneret, alii Hyrcanios, Gobryam hic, ille Sacam: Gadatam caſtratum adducebat Hyſtaſpes, orantem Cyrum, uti maneret. Ibi Cyrus, qui Gadatam jam dudum interiiſſe nôſſet præ metu, nè exercitus dimitteretur, cum riſu ait: *Manifeſtò patet, Gadata, te ab hoc Hyſtaſpe perſuaſum ea ſentire, quæ dicis.* Ibi ſublatis ad cœlum manibus Gadatas ſanctè degeravit, ab Hyſtaſpe ſibi hæc perſuaſa non eſſe, quæ ſentiret: *ſed ſcio futurum*, inquit, *ut ſi vos diſcedatis, meæ res prorſus perierint. Propterea*, inquit, *hunc egomet conveni, ut interrogarem, quæ tua de copiis dimittendis eſſet ſententia.* Et Cyrus: *Ergò injuſtè in Hyſtaſpem, utì quidem apparet, culpam ego confero. Profectò, Cyre*, ait Hyſtaſpes, *injuſtè. Nam equidem Gadatæ etiam contradicebam fieri non poſſe, ut maneas; quòd arceſſi te à patre dicerem.* Tum Cyrus. *Quid ais?* inquit. *Et tu hoc efferre auſus es, ſive ego vellem, ſive non? Verò*, inquit. *Nam te ſupra modum affectare video, ut illuſtris in Perſiâ circumeas, ac patri demonſtres, quo pacto ſingulæ peregeris. At tu*, ſubjecit Cyrus, *non domum redeundi cupidus es? Equidem*, inquit Hyſtaſpes, *non diſcedam; ſed hîc manens, imperatorio munere fungar, donec hunc Gadatam Aſſyrii dominum fecero.* *Ad p.* 143. *Cyri jocus.*

2. Hujuſmodi quædam illi dum ſeriò jocarentur, intereà Cyaxares auguſto cultu ornatus prodiit, inque Medico ſolio conſedit. Quúmque jam conveniſſent omnes, quos oportebat, & ſilentium factum eſſet, Cyaxares in hanc ſententiam locutus eſt: *Quia preſens, ſocii, & Cyro major natu ſum, par ſitne ſi fortaſſis eſt medicendi principium facere. Videtur autem mihi nunc tempus eſſe, ut de eo primùm diſſeramus, utrùm adhuc ſit è re noſtrâ, bellum geri an copias dimitti. De hoc ipſo*, ait, *dicat aliquis ſententiam ſuam.* Hinc primus Hyrcanius dixit: *Equidem neſcio, ſocii, num verbis ſit opus, ubi res ipſæ, quod optimum* 2. *Deliberatio de bello, impo-nendus nec-ne.*

mum eſt, demonſtrant. Omnes etiam intelligimus, plus hoſtibus detrimenti nos afferre, ſi maneamus unà, quàm ipſi accipiamus. Quo verò tempore ſejuncti eramus inter nos, agebant illi nobiſcum prout ipſis jucundiſſimum, nobis ſanè graviſſimum erat. Poſt hunc Caduſius, *Nos autem quid dicamus,* ait, *de eo, ut domum profecti ſeparatim ſinguli vivamus, quum nè modò quidem militantibus adhuc, ut apparet, conducat diſtractio? Nimirum nos Caduſii, quum non magno temporis ſpatio ſeorſum à copiis univerſis ſejuncti militaremus, pœnas dedimus, quemadmodum & vobis conſtat.* Poſt hunc Artabazus, qui ſe cognatum Cyri aliquando dixerat, hæc protulit: ‘ Ego verò hactenus, ‘ mi Cyaxares, ab his, qui ante me dixere, diſſentio. Aiunt ‘ hi, oportere nos hîc manentes in expeditione verſari: ego ‘ autem dico me, quum eſſem domi, in expeditione verſatum eſſe. Nam perſæpe ſuccurrendo ferebam opem, quum ‘ res noſtræ ferrentur & agerentur, atque etiam pro caſtellis ‘ noſtris, utì quibus inſidiæ ſtruerentur, ſæpe mihi negotium ‘ eſt exhibitum, quum & metuerem, & in præſidio eſſem, atque ‘ id ipſum meo ſumptu facerem. Nunc & caſtella eorum ‘ teneo, & ipſos non metuo, & de iis, quæ hoſtium ſunt, tum ‘ epulor, tum bibo. Itaque non aliter, ac ſi vita domeſtica, ‘ militia ſit: hæc verò militaria, feriæ; conventum hunc ‘ equidem frequentiſſimum minimè dimittendum arbitror.

Ad p. 144.

Poſt hunc Gobryas ait: ‘ Ego verò, ſocii, hactenus Cyri dextram laudo. Nihil enim eorum, quæ promiſit, mentitus ‘ Ai ſi ex hâc regione diſceſſerit, planum eſt, Aſſyrium quietem habiturum, nec pœnas earum injuriarum quas vobis ‘ inferre conatus eſt, nec illorum quæ in me patravit, luiturum. Ego autem viciſſim ei pœnas iterum dabo, quòd ‘ amicitiæ veſtræ me adjunxerim. *Poſt omnes hos Cyrus inquit:* ‘ Nec ego ſum neſcius, commilitones, ſi copias dimittamus, noſtras quidem imbecilliores futuras, hoſtium verò res rurſus habituras incrementum. Nam quibuſcunque ipſorum arma ſunt ademta, ii celeriter alia facturi ſunt: quicunque ſpoliati ſunt equis, celeriter alios ſibi de integro comparabunt: pro interfectis alii pubeſcent, & iis naſcendo ſuccedent: ut mirum adeò videri non debeat, ſi celeriter nobis rurſum faceſſere negotia poterunt. Cur ego Cyaxari, ut de dimiſſione copiarum ad vos referret, auctor fui? Nempe quia quod futurum eſt, metuo. Video enim tendere adversùm nos eos adverſarios, cum quibus nos, in iſtâ tali militiâ dimicare non poterimus. Nam hyems appetit, ac tametſi tecta nos habeamus, non tamen equis ea, non miniſtris, non militum vulgo ſuppetunt: abſque quibus ſit, bellum hoſti facere non poterimus. Commea-

Cyri poſt omnes ſententia.

‘ tus

' tus autem iis in locis, in quæ nos venimus, à nobiſmet ab-
' ſumtus eſt: quò non acceſſimus, noſtri metu in munitio-
' nes eſt convectus. Itaque hoſtes hunc habent, neque his
' eripi à nobis poteſt. *Quis* ergò *tam fortis eſt, quis tam robuſtus, ut adversùs famem & frigus pugnando bellum gerere poſſit?* ' Quapropter ſi hoc modo militaturi ſumus, aio nos
' ultro dimittere potiùs exercitum, quàm invitos à diffi- *Ad p.*
' cultate rerum profligari debere. Sin hac in militiâ per- 145.
' ſeverare volumus, cenſeo ſic nobis agendum eſſe, ut quam-
' primùm loca munita complura hoſtibus adimere conemur,
' ac nobiſmet complura munire. Nam ſi id fiat, commea-
' tûs majorem habituri ſunt copiam ii, qui ereptam alteris
' recondent: & obſidebuntur, qui fuerint ex alterutris infe-
' riores. Jam quidem nihil inter nos, & in mari naviganti-
' tes diſcriminis eſt. Quippe navigant illi quidem ſem-
' per, ſed nihilo magis id, quod navigando confecerunt, ſibi
' proprium relinquunt, quàm quod confectum navigando
' non eſt. Ac ſi caſtella nobis acceſſerint, ab hoſtibus ea
' regionem alienabunt, & nobis omnia magis erunt in tran-
' quillo. Quod verò nonnulli veſtrûm fortaſſe metuerint,
' nè procul à ſolo patrio collocentur in præſidiis, id mini-
' mè vobis formidandum eſt. Nos enim, qui ſic quoque
' domo peregrinantes abſumus, cuſtodienda recipiemus loca
' hoſtibus proxima; vos Aſſyriæ loca vobis finitima poſſi-
' dete & colite. Nam ſi nos ea, quæ ab ipſis propè abſunt.
' tueri cuſtodiendo præſidiis noſtris poterimus, alia vos in
' pace, qui loca poſſidetis procul ab ipſis diſſita, victuri eſtis:
' Neque enim, ut arbitror, neglectis malis ſibi proximis,
' inſidiari vobis procul remotis poterunt.

3. Hæc ubi dicta fuerunt, cùm alii ſurgentes, ad ea ſuas 3.
operas & ſtudia promtis animis obtulere, tum etiam Cyaxares: ' Gadatas verò & Gobryas, munitionem uterque
' ſe exſtructuros aiebant, ſi poteſtatem ejus ſibi facerent ſo-
' cii, ut etiam illæ à ſociis eſſent. Cyrus ergò, quum vide-
' ret impigrè facturos omnes quæcunque dixiſſet, tandem
' ait: Quòd ſi igitur perficere, quæcunque dicimus, animus
' eſt: quamprimum confici, quæ uſus poſcit, neceſſe eſt:
' nimirum machinas ad muros hoſtium demoliendos, & fa-
' bros, qui munitiones nobis excitent. Tum verò Cyaxa-
res machinam ſe fabricaturum & ſuppeditaturum pollicitus eſt, aliam Gadatas & Gobryas, aliam Tigranes, aliam Cyrus ipſe curaturum ſe, uti fieret, dixit. Quæ ubi decreta eſſent, machinarum opifices conquirebant, & apparabant ſingu-
li, quæ ad machinas requirentur, præfectis etiam nonnullis operi, qui ad hæc curanda maximè viderentur eſſe idonei.

4. Cyrus

4. *Cyri solertia singularis. Ad p. 146.*

4. Cyrus verò quòd animadverteret, hæc sine morâ perfectum non iri, eo loco castra metatus est, quem putabat & saluberrimum esse & propter illa, quæ advehi oporteret, accessu facillimum: & quæcunque munitionis egebant, sic perficiebat, ut quovis tempore qui remanerent in castris, in tuto essent, quamvis exercitûs robur aliquando longiùs à castris abduceretur. Prætereà interrogans eos, quibus regionem maximè notam arbitrabatur, è quibus locis plurimum emolumenti exercitus capere posset: semper ad quærendum commeatum educebat, tum ut res exercitui necessarias maximâ copiâ pararet, tum ut rectiùs valerent, & robusti essent, ex itinerum laboribus; tum etiam ut inter ducendum ordinis servandi recordarentur. His rebus Cyri occupata erat opera.

5. *Assyrius in Lydiam proficiscitur. Cyrus solus Assyrii consilium intelligit. Cyrus usum veterem curruum tollit.*

5. Cæterùm è Babylone transfugæ & captivi narrabant, Assyrium in Lydiam multis cum talentis argenti & auri, opibúsque aliis, & omnis generis ornamentis profectum esse. Quamobrem militum vulgus suspicabatur, adductum metu jam pecunias alibi deponendas exportâsse. Cyrus verò, qui hominem intelligeret eâ de causâ discessisse, ut si quos posset, adversarios eis excitaret, etiam ipse præsenti animo se parabat ad id prælium, quod adhuc pugnandum esset. Explebat quoque Persarum equitatum, partim à captivis, partim ab amicis acceptis equis. Nam hæc ab omnibus admittebat, neque rejiciebat eorum quidquam; sive quis arma ipsi elegantia daret, seu equum. Prætereà currus parabat cùm de iis, quos ceperat, tum undecunque poterat. Ac superiorum quidem temporum agitationem curruum Trojanam, & quâ hodiéque Cyrenaici utuntur, quadrigis invehendi rationem sustulit & abrogavit. Nam superioribus seculis Medi, & Syri & Arabes, & omnes Asiatici curribus sic utebantur, ut nunc Cyrenaici. Existimavit autem Cyrus, partem in exercitu eam, quam esse præstantissimam sit verisimile, quum fortissimi quique sint in curribus, ità velitum vicem explere, neque magnum ad victoriam momentum adferre. Nam trecenti currus pugnantes quidem suppeditant trecentos, equos autem mille ducentos requirunt; ac præter hos aurigas habent, ut par est, quibus illi optimi in exercitu maximè fidunt, ad trecentos. At hi sunt ii, qui nihil hostibus detrimenti afferunt. Hanc igitur curruum agendorum rationem sustulit, próque eâ bello aptos currus instruit, rotis firmis, nè facilè comminuerentur, & axibus longis, quòd minùs evertantur omnia quæ lata sunt. Sellam verò aurigis struxit, veluti turrim, ex lignis firmis. Atq; harum sellarum altitudo pertinebat ad aurigæ cubitos, ut equi supra sellas habenis regi possent: Aurigas

Cyrus novos currus excogitat.

rigas ipsos totos, exceptis oculis, loricis armavit. Præterea falces ferreas duûm fere cubitorum ad axes ab utraque rotarum parte appositi, & alias infra axem, quæ terram respicerent: tanquam his in adversos cum curribus impetum facturis. Atque ut Cyrus id temporis hæc instituit, sic etiam hâc tempestate curribus hisce utuntur ii, qui regis in ditione degunt. Habebat Cyrus etiam permultas camelos tum ab amicis collectas, tum omnes illas, quæ captæ fuerant, congregatas. Et hæc quidem ità peragebantur. *Ad p.* 147.

6. Quum autem in Lydiam exploratorem quendam mittere vellet, ac quid rerum Assyrius ageret, cognoscere; visus ei fuit idoneus, qui hanc profectionem susciperet, illius formosæ fœminæ custos Araspas. Nam huic Araspæ hujusmodi quiddam evenerat. Quum mulieris ejus amore captus esset, coactus est eam appellare de consuetudine. Ac negabat quidem illa, viróque suo fidem servabat, tametsi abesset, quòd vehementer eam amaret: non tamen Araspam apud Cyrum accusabat, amicos inter se committere verita. Sed ubi Araspas existimans momentum aliquod se allaturum ad hoc, ut ea consequeretur, quæ vellet, mulieri minatus est, ni lubens faceret, invitam esse facturam: tum verò mulier vim verita, rem non ampliùs occultat, sed ad Cyrum eunuchum mittit, eiq; mandat, ut exponat omnia. Cyrus ubi rem audivit, edito risu, quòd ab amore se nuper invictum ille dixerat, Artabazum cum eunucho mittit, & dici Araspæ jubet, vim quidem tali fœminæ afferri non debere; quo minùs autem persuadeat, si possit, non se vetare. Et Artabazus, quum ad Araspam veniisset, conviciis eum insectatus est, quòd mulierem illam esse depositam diceret, & ipsum impium, injurium, intemperantem: adeò quidem, ut Araspas præ dolore multum lacrymarum profunderet, pudore opprimeretur, atque etiam metu exanimaretur, nè quid ipsi gravius à Cyro accideret. Quæ ubi Cyrus cognovisset, arcessit eum, & solus cum solo loquitur. *Video te, inquit, Araspa, metuere me, & maximo pudore affici. Verùm ab his desiste. Nam audio equidem Deos etiam ab amore victos fuisse; & non ignoro, cujusmodi ab amore iis etiam hominibus, qui prudentiâ singulari præditi viderentur, acciderint. Atq; etiam ipse de me ipso animadverti, ità me continentem non esse, ut si formosis adsim, ab eis abstinere negligendo queam. Quin hujus ego tibi rei sum auctor, qui te cum illâ re inexpugnabili concluserim.* Et Araspas sermonem ipsius excipiens: *Enimvero tu, Cyre in his etiam sic te geris, ut in aliis; qui & clemens es, & delictis humanis ignoscas. Me verò cæteri homines mœrore obruunt. Nam ex quo rumor de calamitate meâ deditus est,*

6. *Araspas amore incenditur erga Pantheam.*

Cyrus Araspam consolatur.

Ad p. 148.

inimici de me voluptatem capiunt, amici me convenientes ut è medio me ſubducam, conſulunt, nè quid à te mihi accidat, qui gravi ſis à me affectus injuriâ. Et Cyrus, *Certò ſcias*, inquit, *Araſpa, poſſe te per hanc hominum de te opinionem vehementer gratam mihi rem facere & ſociis utilitates maximas afferre. Utinam verò fiat*, inquit Araſpas, *ut aliquid ego tibi rurſus opportunè commodem. Quòd ſi ergo volueris*, ait, *ſimulare quaſi me fugias, atque ad hoſtes tranſire; arbitror fore, ut ab hoſtibus tibi fides habeatur. Profectò*, inquit Araſpas, *ſcio futurum equidem, ut etiam per amicos rumor excitetur, quaſi te fugerim. Itaq; nobis redives*, ait, *rebus omnibus hoſtium cognitis. Quinetiam arbitror ità tibi fidem habituros, ut & rationum, & conſiliorum ſuorum te participem facturi ſint: nihil ut adeò latere te poſſit eorum omnium, quæ ſcire nos cupimus. Proficiſcar igitur nunc*, inquit Araſpas. *Nam ſcire debes, etiam unum hoc fidei argumentum fore, quòd effugiſſe videbor, nè quid abs te mihi acciderat. An & formoſam illam Pantheam relinquere poteris? Duæ mihi, Cyre*, inquit, *aliquandò ſunt animæ. Hanc Philoſophiam didici modò apud* improbum *illum* magiſtrum, amorem. *Nam una ſi eſſet anima, non & bona ſimul eſſet, & mala; neque res pariter honeſtas & turpes amaret, neque ſimul eadem & vellet & nollet facere: ſed eſt manifeſtum, duas eſſe animas, & ubi ſanè penès animam bonam imperium eſt, honeſtæ res ſuſcipiuntur: ubi verò penes malam, res illa turpes aggreditur. Nunc quia te ſocium & adjutorem nacta eſt anima bona, potior hæc viribus, & longè quidem ſuperior eſt. Quòd ſi ergo*, inquit Cyrus, *tibi quoque hoc iter inſtituendum videtur, ſic erit agendum, ut apud illos etiam majorem fidem invenias. Nimirum enunciato ipſis, quæ à nobis gerantur, & quidem ſic enunciato, ut quæ abs te dicentur, maximo ſint ipſis impedimento ad ea quæ facere voluerint. Fuerit autem impedimento, ſi nos apparatum facere dixeris, ut alicubi agrum ipſorum invadamus. Nam ſi hæc audient, minùs vires univerſas in unum locum colligent, metuente quolibet etiam domeſticis rebus. Præterea maneto*, inquit, *apud ipſos diutiſſimè. Nam maximè nobis opportunum fuerit, ea reſcire, quæ facient, ubi proximè à nobis aberunt. Da item conſilium, ut quocunque modo fuerit optimum, aciem inſtruant. Etenim poſteaquam tu diſceſſeris, qui nôſſe ipſorum aciei ſtructuram videbere, neceſſe erit, ut eandem ordinum rationem retineant. Nam verebuntur aciem mutare, ac ſi quo alio modo eam ſunt immutaturi ſubitò, perturbabuntur.* Hoc modo digreſſus Araſpas, ſumtis ſecum fidiſſimis famulis, & ad quoſdam prolatis iis, qualia maximè profutura negotio putabat, diſceſſit.

Cyri conſilium ſolers.

Ad p. 149.

Araſpas tranſit ad hoſtes per ſimulationem.

7. 7. *Quum autem Panthea diſceſſiſſe Araſpam ſenſiſſet mittit ad Cyrum, qui diceret: Nè tibi moleſtum ſit, Cyre, quòd Araſpas ad*

hoſtes

hostes transierit. Nam si potestatem mihi feceris mittendi ad maritum meum, recipio tibi, venturum amicum longè Arasp á fidelionem: atque etiam scio futurum, ut tibi cum quantis maximis poterit copiis adsit. Nam hujus quidem regis, qui modò imperat, pater ei amicus erat; at is, qui jam rerum potitur, etiam conatus est aliquando me ac maritum meum divellere. Quamobrem sat scio, quum ipsum insolenter injurium esse ducat, lubens ad virum talem, qualis tu es, discesserit. Hæc ubi Cyrus audisset, mandat, ut ad maritum mittat: quod quidem ipsa fecit. Quum verò ab uxore signa cognovisset Abradatas, atque etiam animadverteret, qui cæterarum rerum status esset, lubens ad Cyrum cum duobus circiter equorum millibus profectus est. Ad Persarum vero speculatores ubi perveniisset, mittit ad Cyrum, & quisnam esset, significat. Cyrus statim deduci hominem ad uxorem jubet. Illi quum mutuò vidissent, se complexi sunt, uti par erat, ex insperato. Deinde Panthea Cyri pietatem, temperantiam, commiserationem erga se recenset. *Quibus Abradatas auditis, ait:* Quid igitur faciam, mea Panthea, quo gratias Cyro tum tuo, tum meo nomine referam? Quid aliud, *inquit Panthea*, quàm ut perinde erga ipsum te gerere coneris, atque se ipse erga te gessit?

Abradatas ad Cyrum transit.

8. Post hæc ad Cyrum Abradatas venit; quem ubi conspexit, prehensâ ipsius dextrâ, *Pro iis beneficiis*, ait, *mi Cyre quibus, nos affecisti, non habeo quod dicam majus, quàm quòd amicum me tibi, & ministrum, & socium trado. Cujuscunque rei studio teneri te video, in ea conabor operam tibi meam exhibere quàm potero præclarissimam.* Et Cyrus, *Ego vero accipio*, inquit, *ac nunc te quidem dimitto, ut cum uxore cœnes: deinceps autem tibi meo, cum tuis ac meis amicis, tabernaculo utendum erit.*

8.

9. Secundùm hæc quum Cyrum Abradatas videret falcatorum curruum, ac tum equorum, tum equitum loricatorum studio teneri: operam dabat, ut ex equestribus copiis suis currus centum conficeret, similes ipsius curribus: ac seipsum etiam parabat, ut in curru dux eorum esset, Junxit autem currum suum ità, ut è temonibus quatuor, & equis octo constaret. Uxor verò ipsius Panthea de facultatibus suis ei loricam auream, & auream galeam, & tegumenta brachiorum confecit. Equos, quibus utebatur in curru, totos æreis tegumentis instruxit. His sanè rebus Abradatas occupabatur. Cyrus autem currum ipsius cum temonibus quatuor intuitus animadvertit fieri posse currum etiam octo temonum, ut octo boum jugis machinarum infima structura veheretur. Et aberat hic currus cum rotis à terra tribus ulnis. Hujusmodi turres, si cum ordinibus

9. *Ad p.* 150.

Cyrus octo juges currus facit.

ſequerentur, videbantur ei ſimul phalangi ſuæ magno adjumento, & hoſtium aciei magno damno futuræ. Etiam ſtructuris in hiſce tum circuitus fecit, tum propugnacula; & in turrim quamlibet viginti viros impoſuit.

10. 10. Poſtea verò quam omnia, quæ ad currus pertinebant, confecta eſſent: periculum vecturæ fecit, & multò facilius octo illa juga turrim cum impoſitis ei militibus trahebant, quàm jugale vehiculum unum id onus ferret, quod ei ex impedimentis imponebatur. Nam jugo impedimentorum onus quod ferè talenta quinque ac viginti æquabat, imponi ſolebat. At quum in turri materia tragicæ ſcenæ craſſitudinem haberet, & viri eſſent viginti, & arma: fiebat, ut hæc in unumquodque jugum † oneris minus quàm talenta quindecim, conficerent. Poſtquam animadvertit, nullo negotio currus hos agitari poſſe; parabat ſeſe, ut turres ut à cum exercito in hoſtem duceret. Nam in bello captationem conditionis potioris exiſtimabat & ſalutarem, & juſtam, & plenam proſperitatis eſſe.

† *h. e. Ponderis quod planstro vehitur*

11. 11. Id temporis etiam illi venere, qui pecuniam ab Indo afferebant; ac renunciarunt, Indum ei talia quædam mandare: *Gratum mihi eſt, Cyre, te mihi ſignificâſſe, quibus tibi rebus opus eſſet. Equidem mihi tecum hoſpitii jus eſſe volo & pecunias tibi mitto. Quòd ſi etiam aliis tibi ſit opus, mitte qui ad te ferant. Præterea mandatum eſt iis, qui à me ad te veniunt, ut quicquid tu juſſeris faciant.* Quæ quum audiſſet Cyrus: *Jubeo igitur*, ait, *ut alii veſtrûm iis in tabernaculis hîc remaneant, in quæ vos recepiſtis; atque harum pecuniarum cuſtodes ſint, & jucundiſſimam ſibi vitam agant: vos autem veſtrûm ad hoſtes profecti, quaſi adſint ab Indo ſocietatis ineundæ gratiâ, cognitis iſthîc rebus omnibus, quid dicant, quidve faciant, quamprimùm & mihi & Indo renuncient. Atque in his ſi mihi egregiam operam navabitis, majores etiam vobis gratias habebo, quàm quòd pecunias attuleritis.* Nam exploratores ſervis ſimiles nihil aliud, quod ſciant renunciare poſſunt, quàm quæ nota ſunt univerſis. *At ejuſmodi homines, quales vos eſtis, ſæpenumero etiam conſilia cognoſcunt.* Quæ quum Indi lubenter audiiſſent, & hoſpitio tunc à Cyro liberaliter accepti fuiſſent: paratis rebus ſuis, poſtridie proficiſcebantur, ſanctè polliciti ſe, ubi de hoſtibus, quantum maximè liceret, didiciſſent, quàm fieri poſſe celerrimè, redituros.

Indorum Rex Cyro pecunias mittit. Ad p. 151.

12. 12. Et Cyrus quum alia parabat ad pugnam magnificè, ut erat ſanè vir talis, qui nihil exiguum gerere cogitaret, tum non ſolùm ea curabat, quæ ſocii cenſuiſſent, ſed etiam contentionem inter amicos excitabat, ut armati ſinguli pulcherrimè,

cherrimè,& equitandi,jacula vibrandi,ſagittis feriendi peritiſſimi,laborúmque patientiſſimi conſpicerentur. Atque hæc effecit,tum ad venationes eos educendo,tum præſtantiſſimos ubique præmiis & honoribus ornando. Quin & præfectos, quos videret ſtudiosè operam dare, ut milites ipſorum quàm optimi eſſent,partim collaudando excitabat, partim eis gratificando, quacunque in re poſſet. Quòd ſi rem ſacram aliquando faceret, feſtúmve diem ageret: tum quoque de iis omnibus, quæ homines belli cauſsâ exercent, ludos & certamina inſtituebant, & præmia victoribus magnificè largiebatur: ut multa jam in exercitu eſſet hilaritas.

13. Erant autem Cyro perfecta propemodum omnia, quibus ad expeditionem erat uſurus, extra machinas. Nam Perſicorum equitum numerus ad decem millia plenè jam excreverat, & falcati currus, quos ipſe paraverat, propè centum erant confecti; & totidem alii, quos Abradatas ille Suſius Cyri curribus ſimiles parandos ſuſceperat. Etiam Cyaxari Cyrus auctor fuerat, ut currus Medicos ad eundem modum ex Trojanâ Libycâque curruum formâ immutaret; qui & ipſi numerum ad centum alios plenum habebant. Præterea delecti erant pro camelis milites, in ſingulos duo ſagittarii. Maxima verò pars exercitûs hoc erat animo, quaſi qui omnino jam vicíſſent, & quaſi hoſtium apparatus nullius eſſent momenti. 13. *Ad p.* 152.

14. Quum autem illis ſic affectis, Indi ab hoſtibus rediiſſent,quos ſpeculandi cauſsâ Cyrus miſerat,ac dicerent,Crœſum lectum eſſe ducem & imperatorem omnium hoſtium: & decretum,ut omnes reges ſocii,ſuis quiſque cum copiis univerſis,adeſſent: ut maximam pecuniæ ſummam conferrent, impendendam partim ad conducendos milites, quoſcunque poſſent; partim ad danda munera, quibus oporteret: præterea conductos jam permultos eſſe Thracas, qui machæras geſtarent: Ægyptios navigiis advehi, quos aiebant eſſe numero ad centum viginti millia, cum ſcutis ad pedes uſque pertingentibus, haſtiſque magnis,quales nunc etiam habent, & copidibus; Cypriorum quoque copias navigiis advehi, jámque adeſſe Cilicas omnes, & Phrygas utroſque, & Lycaonas,& Paphlagonas, & Cappadoces, & Arabes, & Phœnices, & cum Babylonio rege Aſſyrios, & Iones, & Æolenſes, propéque Græcos omnes Aſiam incolentes, Crœſum ſequi coactos eſſe; & eundem ſocietatis ineundæ cauſsâ legatos etiam Lacedæmonem miſiſſe: exercitum ipſum propter Pactolum amnem cogi, ac progreſſuros deinde || verſus Thybarra,ubi nunc quoque barbari † Syriæ inferioris incolæ,qui regis imperio continentur, cogi ſolent: omnibúſque denunciatum 14. *Hoſtilium copiarum multitudo.* || *al.* *Thympertingentibus, haſtiſque magnis, quales nunc etiam habent, barra,* *Thymbraiam* *Thymbraidem* *Thymbrum* *infra.* † *Aſiæ.*

ciatum esse, ut rerum venalium forum eò conferrent: quumque propè his gemina captivi etiam dicerent: (dabat enim operam Cyrus, ut caperentur aliqui, de quibus nonnihil exquirere posset: atque etiam mittebat exploratores, servorum specie, quasi transfugæ essent.) Hæc igitur quum Cyri exercitus audiisset sollicitus esse quisque cepit, utì consentaneum erat; & incedebant majori cum silentio, quàm consuevissent; magnáque pars eorum non admodum hilaris cernebatur. Prætereà in circulis congregabantur, & omnia plena erant interrogantium de his rebus, & colloquentium.

Tristitia in exercitu Cyri.

15. Cyrus ubi metum pervagari exercitum animadvertit, tum copiarum præfectos convocat, tum eos omnes, qui si dejectis essent animis, damnum; si alacribus, utilitatem allaturi viderentur. Prædixit etiam apparitoribus, ut si quis alius quoque gravis armaturæ militum adstare vellet, hanc orationem auditurus, nè prohiberent. Ubi convenissent, in hanc sententiam locutus est: ‘Convocavi ego vos, socii, quia ‘nonnullos vestrûm video, posteaquam ab hostibus venere ‘nuncii, simillimos esse hominibus perterritis. Equidem ‘miror, quemquam vestrûm formidine corripi, quia dicantur ‘hostes colligi: ac non potiùs vos animis esse fidentibus, ‘quum videatis & multò majore numero nos jam collectos, ‘quàm id temporis, quum eos vincebamus; & multò nunc ‘Dei ope, quàm anteà, meliùs instructos. Dii immortales, ‘ait, quid facturi tandem fuissetis, qui jam metu estis perculsi, si qui nuncium attulissent, adventare copias adversarias, ab iis rebus instructas, quæ apud nos sunt? si primùm ‘audiretis, eos, qui priùs nos vicissent, rursum venire, ac victoriam in animis habere, quam aliquando adepti essent: ‘deinde eos, qui tum & sagittariorum, & jaculatorum velitationes fregissent, nunc advenire cum aliis sibi similibus ‘multò pluribus. Prætereà quemadmodum hi tunc armati ‘vicissent pedites, sic nunc equites ipsorum instructos, ad ‘equites accedere: rejectisque arcubus & jaculis, & acceptâ ‘quemque tragulâ unâ, eáque firmiore, apud animum statuisset adequitare, ut cominus pugnam ineant. Venire item ‘currus, qui non ità constituendi sint aversi velut ad fugam, ‘sicut prius: sed tum equos in curribus cataphractos esse, ‘tum aurigas in turribus ligneis stare, quorum partes corporis eminentes omnes loricis ac galeis tectæ sint, & falces ‘ferreas ad axes aptatas esse, quo & illi statim in adversariorum ordines impetum faciant. Præter hæc habere ipsos ‘camelos, quibus advehantur, quorum unum vel centum ‘equi videre non sustineant. Adventare item eos cum curribus, de quibus sint opem laturi suis, & vos ejaculando im-

15. *Cyrus Juniorem eximit.*

Ad p. 153.

‘pedi-

' pedituri, quò minùs in planitie dimicetis. Hæc igitur ſi
' quis vobis, qui jam in metu eſtis, nunciaret hoſtibus adeſſe,
' quid facturi eſſetis: quando (jam adeò perturbamini) al-
' latis nunciis, quòd Crœſum hoſtes imperatorem legerint,
' qui tantò Syris imbellior fuit, ut quum Syri prælio victi
' fugerent, ipſe victos eſſe videns, quibus opem, ut ſociis,
' ferre debebat, fugâ ſe ſubduceret. Deinde nunciatur ſanè
' hoſtes ipſos ſe non idoneos ac pares arbitrari, qui nobiſ-
' cum pugnent, ſed alios conducere, quaſi pro eis meliùs
' illi præliaturi ſint, quàm ipſimet. Hæc igitur quum ità
' ſe habeant, ſi quibus terribilia videntur eſſe, noſtra verò
' futilia: hos equidem aio, milites, ad hoſtes ablegandos
' eſſe. Nam multò magìs nobis profuerint, ſi cum illis
' ſint, quàm ſi nobis adſint.

16. Poſteaquam hæc Cyrus protulit, Chryſantas ille Perſa 16.
ſurgens, hoc modo locutus eſt: ' Nè tibi mirum ſit, mi Cyre, *Ad p.*
' quoſdam auditis hiſce, quæ nunciantur, triſtes viſos eſſe. 154.
' Quippe non eo ſit affecti fuêre, quaſi metu percelerentur;
' ſed propter indignationem: perinde ac ſi aliquibus jam &
' prandere cupientibus; & exiſtimantibus id futurum, opus
' aliquod denuncietur, quod neceſſe ſit, ante prandium ab-
' ſolvi: neminem, opinor, hoc audito delectatum iri. Sic
' nos etiam, qui fore putabimus, ut opes conſequeremur,
' poſteaquam inaudivimus, reſtare quoddam opus, quod ab-
' ſolvendum ſit vultus noſtros contraximus; non qui metu
' percelleremur, ſed illud etiam velle mus effectum eſſe. Ve-
' rùm enim verò quia non de Syriâ ſolùm dimicabimus,
' quæ & frumenti, & pecudum & palmarum feracium co-
' piam habet; ſed etiam de Lydiâ, in quâ vini, ficorum,
' olei magna eſt copia, & quam mare aluit, quo bona plu-
' ra, quàm quiſquam viderit, advehuntur: hæc igitur co-
' gitantes, non jam ampliùs indignamur, ſed quàm maxi-
' mè confirmatis animis ſumus, ut quamprimùm etiam iſtis
' Lydiæ bonis fruamur. Hæc illius verba fuerunt, quibus
univerſi ſocii delectati, eadem comprobârunt.

17. Et Cyrus: ' Equidem, *ait*, arbitror, quàm celerrimè 17.
' adverſùs eos pergendum eſſe; ut primùm ipſos eò venien-
' do antevertamus, ſi quidem poterimus, ubi commeatum
' colligunt. Deinde quantò celeriùs iverimus, tantò pau-
' ciora in promptu habebunt, ac plura deſiderabunt. Equi-
' dem ita cenſeo. Quòd ſi quis vel tutiùs, vel faciliùs ali-
' quid aliâ ratione facturos nos ſentit, ſane id doceat.

18. Quum autem multi ſententiis & ipſi dictis oſtenderent 18.
neceſſarium eſſe, ut quamprimùm in hoſtem pergerent, ac
nemo contradiceret; tum verò Cyrus hujuſmodi orationem

eſt

eſt orſus : ‘ Jamdudum, ſocii, tum amini, tum corpora
‘ tum arma, quibus utendum erit, ope Dei nobis parata ſunt.
‘ Nunc verò commeatus ad iter comportandus eſt, tam no-
‘ ſtra, quàm jumentorum, quæcunque habemus, opera : iſ-
‘ que non minor, quàm viginti dierum. Etenim ratiocinando reperio, nos plurimum, quàm quindecim dierum, viam habituros, in quâ nihil commeatûs inveniemus. Nam
‘ avectus eſt partim à nobis, partim ab hoſtibus, quantum
‘ quidem illi potuerunt. Quamobrem convaſari neceſſe eſt,
‘ quantum ſatis ſit cibi ; (nam abſque hoc ſit, nec præliari,
‘ nec vivere poſſimus,) & vini tantum habere quem vis oportet, quantum ſatis fuerit ad conſuefaciendum nos, ut aquam
‘ bibamus. Nam pleraque viæ pars vino caret, in quam ſi
‘ vel plurimum vini comportemus, non tamen illud ſufficerit. Quare nè, ſi ſubitò vinum nos deficiat, in morbos incidamus, ſic faciundum erit : ad cibum jam ſtatim aquam
‘ bibere incipiamus. Nam id ſi modò fecerimus, mutationem non magnam ſentiemus. Etenim quicunque polentâ
‘ veſcitur, is ſemper offam aquâ miſtam ; qui pane, aquâ
‘ ſubactum panem comedit. Quin & elixa omnia multâ cum
‘ aquâ parantur. Poſt cibum verò ſi vini potus accedat, nihilo ſequius animus acquieſcet. Deinde vinum etiam illud
‘ imminui debebit, quod à cœnâ ſumitur, donec, conſuetaci-
‘ endo aquam bibere poſſimus. Nam quæ mutatio paullatim
‘ declinando fit, ea facit, ut quælibet natura mutationes ferat. Quod quidem Deus ipſe nos docet, qui paullatim ab
‘ hyeme nos ad perferendum vehementer calores abducit, &
‘ ab æſtu ad acrem hyemem : quem imitando pervenire ad
‘ id, quo neceſſe eſt jam antè condocefacti debemus. Quin
‘ & ſtragulorum pondus in commeatum inſumite. Nam tametſi commeatus vobis ſuperet, non tamen erit inutilis : ac
‘ ſtragula vobis deſint, metuendum non erit quin ſuaviter
‘ dormituri ſitis. Sin autem, in me culpam conferte. Enimverò cui veſtis eſt copia, is ſciat hanc permultùm & rectè
‘ valenti, & ægrotanti prodeſſe. Obſonia convaſanda ſunt,
‘ quæcunque plurimùm acida & acria, & ſalſa fuerint. Nam
‘ hæc ad cibum invitant, & quàm diutiſſimè ſufficiunt ac
‘ durant. Poſteaquam verò ad intacta loca pervenerimus, ubi
‘ conſentaneum eſt frumentum nos habituros, manuariæ molæ parandæ deinceps erunt, quibus panem conficiamus.
‘ Nam id ex illis inſtrumentis, quibus fit panis, leviſſimum
‘ eſt. Prætereà convaſari neceſſe eſt etiam illa, quibus homines infirmæ valetudinis indigent. Nam horum moles per
‘ eſt exigua, & ſi quid tale uſu veniat, maximè requiruntur.
‘ Oportet etiam habere lora. Nam plurima tum hominibus,

Ad p. 155.

tum

tum equis à loris dependent, & connectuntur: itaque ſi atterantur & rumpantur, ceſſari neceſſe eſt, niſi vincula quis habeat. Quòd ſi quis tragulam polire didicit, huic utile fuerit, aſciæ non oblivíſci. Profuerit etiam limam ſecum ferre: Nam *qui haſtam acuit, is animum quoque præterea nonnihil exacuit.* Prohibet enim pudor & verecundia quædam, quò minùs is qui haſtam acuit ſit ignavus. Etiam lignorum habere copiam & curribus, & plauſtris convenit. *Nam multis in negotiis & operibus, neceſſe eſt multa quoque deficere.* Simul ad hæc omnia habere oportet inſtrumenta maximè neceſſaria. Non enim ubique opifices adſunt. Quod autem toto die ſuffecturum ſit, ad id efficiundum pauci quidam non ſufficiunt. Convenit & ſarculum & ligonem in curru quovis habere, & in jumento doſſuario dolabram & falcem. Nam hæc & cuique privatim uſui ſunt, & publicè frequenter utilitatem afferunt. Quibus quidem ad cibos opus eſt, de iis vos duces militum gravis armaturæ illos interrogate, qui vobis parent. Non enim prætermittendum eſt quidquam horum, quo indigere quivis poterit. Nam alioquin eorum penuria nos ipſos tanget. Quæcunque verò habere jumenta jubeo, vos impedimentorum præfecti inquirite, & qui non habet, hunc ad parandum ea cogite. Vos autem, quia vias exercitui ſternentibus præeſtis, habetis à me deſcriptos eos, qui ex jaculatoribus, & ſagittariis, & funditoribus loco moti ſunt. Itaq; cogetis rejectos ex jaculatoribus ut, ſumtâ ſecuri lignaria militent: qui ex ſagittariis, ligone: qui ex funditoribus ſarculo. Atque hos ipſos iis inſtructos, ante plauſtra turmatim incedere cogetis, ut ſi munienda via ſit, ſtatim opus aggrediamini: & ipſe ſciam, ſi mihi aliquorum opera neceſſaria ſit, unde ad uſum meum mihi ſumendi ſint. Ducam verò nobiſcum & fabros ærarios militaris ætatis, & fabros tignarios, & ſutores, cum inſtrumentis ſuis: ut ſi qua in re his etiam artificibus opus ſit in exercitu, nihil deficiat. Atque hi ſanè ab armatorum militum ordinibus ſoluti erunt, & ſuo conſtituti loco mercenarias operas quarum periti ſunt, iis facient, qui eas requirent. Quòd ſi quis etiam mercator ſequi caſtra voluerit, ut aliquid vendat, is illorum dierum, quos ante ſignificabimus, commeatum habere debet: ſin aliquid vendere deprehendatur, omnibus ſpoliabitur. Poſteaquam verò dies ii præterierint, quo pacto volet, vendet; & quiſquis è mercatoribus quàm maximè rerum venalium forum augere videbitur, is & à ſociis, & à me muneribus & honore afficietur. Quòd ſi quis exiſtimat, pecuniam ſibi ad coëmtionem rerum opus

Ad p. 156.

'esse: is illos, quibus est notus, & fide jussores, quibus re-
'cte caveat, se cum exercitu profecturum, adducat; &
'quam nos habemus accipiat. Et hæc à me prædicta sunto.
'Si quis verò aliud quippiam quod facto sit opus, perspi-
'cit mihi significet. Ac vos quidem hinc digressi vasa
'colligite, ego profectionis caussâ rem sacram faciam
'atque ubi perlitatum erit, signum dabimus. Debent au-
'tem adesse omnes cum iis, quæ prædicta sunt, loco con-
'stituto, apud duces suos. Vos vero duces, ubi suum quis-
'que ordinem instruxeritis, ad me omnes convenietis, u
'suus cuique locus attribuatur.

Ad p. 157.

19. 19. Quibus illi auditis, ad iter se comparabant, Cyr
sacris operam dante. His ubi ritè litatum esset, motis ca
stris, cum exercitu progredi cœpit. Ac primo quidem di
metatus est castra loco, quàm potuit, proximo; ut si qui
alicujus rei oblitus, eam inquireret: & si quis esse sibi r
aliquâ opus animadverteret, eam adhuc sibi compararet
Et Cyaxares quidem cum tertiâ parte Medorum remansit
ut domi solitudo non esset. Cyrus, quàm celerrimè potera
faciebat iter, primo equitibus loco tributo; ante quos
exploratores & speculatores semper ulteriora in loca, qu
ad speculandum essent commodissima, præmittebat. Ho
impedimenta sequebantur, & in planitie quidem multo
plaustrorum & impedimentorum globos faciebant. Hos
tergo sequebatur phalanx, ut si quid impedimentorum
tergo relinqueretur, præfecti supervenientes curarent, u
in progressu non impedirentur. Sicubi verò angustior era
via milites armati receptis in medium impedimentis, hin
& illinc incedebant: ac si quod his obstaculum alicubi ob
jiceretur, milites alii ad ea loca delati sua his opera no
deerant. Plerumque verò sic cohortes iter faciebant, u
impedimenta sua apud se haberent. Nam clitellariis omni
bus erat imperatum, ut quisque propter cohortem sua
progrederetur, nisi quid rei necessariæ impediret. Atqu
etiam clitellarius quisque præibat, ac signum centurion
sui habebat, quod militibus ejusdem cohortis notum esse
Itaque catervatim faciebant iter, & vehementer in ho
intentus erat quilibet, nè qui suorum à tergo relinquere
tur. Quod quum facerent, necesse non erat, ut mutuò
quærerent; & omnia præstò, magisque salva erant; & e
quibus esset opus, citius milites habebant.

Cyrus adversus hostem pergit.

20. 20. Cæterùm speculatores antegressi, quum viderentur i
planitie videre quosdam, qui pabulum & ligna sumerent,
aspicerent itidem jumenta, quæ hujusmodi alia portaren
atq; interim pascerentur: & remotiora loca intuendo, an
madverter

madvertere ſibi viderentur vel fumum, vel pulverem in ſublime ferri: de his omnibus intelligebant, hoſtium copias alicubi eſſe in propinquo. Itaque ſpeculatorum præfectus ſtatim quendam mittit, qui Cyro iſta nunciaret. Is ubi hæc audiiſſet, juſſit ut illis ipſis in ſpeculis manerent, ac quicquid ſemper novi conſpicerent, ſibi renunciarent. Præterea equitum cohorte ulteriùs miſſa, darent operam mandat, ut quoſdam illorum in eâ planitie comprehenderent, quo certiùs id, quod eſſet, cognoſci poſſet. Ac faciebant hoc illi, quibus id erat negotii datum. Cyrus ipſe copias reliquas ibidem ſubſiſtere juſſit, ut præpararent ea, quibus opus eſſe arbitrabantur, antequam omnino congrederentur. Primùm vero edixit, utì pranderent; deinde ut ſuis in ordinibus manerent, ac proviſerent: quid imperaretur. Pranſi quum eſſent, equitum, peditum, curruum duces, atque etiam machinarum, impedimentorum, plauſtrorum præfectos convocavit. Hi dum convenirent, interea qui in planitiem excurrerant, homines comprehenſos adducebant. Quúmque à Cyro interrogarentur ii qui capti erant; aiebant ſe hoſtium ex caſtris eſſe, ac proceſſiſſe, partim pabulatum, partim lignatum, prætergreſſos primas excubias. Etenim *propter exercitus multitudinem omnium eſſe penuriam.* Quibus auditis Cyrus: *Et quanto*, inquit, *intervallo hinc exercitus abeſt? Paraſangas duas*, aiunt illi. Hinc Cyrus: *An de novo erat*, inquit, *apud ipſos aliquis rumor? Erat profectò*, inquiunt, *& quidem magnus: nimirum ità vos advenire, ut jam propè abeſſetis. Quid igitur?* ait Cyrus, *quum id audirent, ingaudebant?* Quod quidem eorum cauſsâ quærebat, qui aderant. *Non profectò*, reſpondent illi, *non ſanè gaudebant, ſed admodum etiam anxii erant. Jam verò*, ait Cyrus, *quid rerum agunt? delectus eorum habetur*, inquiunt, *atque in hoc tum heri, tum nudiuſtertius etiam occupati fuerunt. Et quis eos inſtruit? Cræſus ipſe*, inquiunt, *& cum eo Græcus quidam, & alius quidam Medus qui à vobis veniſſe tranſfuga dicebatur. Verùm, O maxime Jupiter?* ait Cyrus, *utinam eum capiam, uti deſidero.*

Ad p. 158.

Cyrus ad pugnam ſe comparat.

21. Secundùm hæc abduci captivos juſſit, & ad eos, qui aderant, quaſi aliquid dicturus, ſe convertit. Interea quidem alius à ſpeculatorum præfecto aderat, qui magnum equitum agmen in planitie dicebat conſpici. *Ac nos quidem*, inquit, *ſuſpicamur eos provehi ſtudio contemplandi hunc exercitum. Nam ante hanc turmam alii equites ferè triginta celeriter advehuntur, & quidem versùs nos ipſos; fortaſſe quòd hanc ſpeculam occupare velint, ſi quidem poſſint. Nos autem in iſtâ ſpeculâ tantummodo decem ſumus.* Et Cyrus nonnullos equites ex iis, quos ſemper circum ſe habebat, provehi ſub ipſam uſque ſpeculam

21.

Ad p. 159.

jubet, atque ità quiescere, ut ab hostibus non conspicerentur. *Ubi verò* ait, *decuria nostra speculam deseruerit, tum vos erumpentes ex insidiis, eos invadite, qui speculam conscenderint. Atque ut vos magnum illud agmen non lædat, egredere tu*, inquit, *adversùs hos Hystaspa, cum mille his equitibus, & in conspectum hostilis agminis adverso agmine pergito. Nequaquam verò persequaris eos usq; ad loca tibi non perspecta: sed ubi curaveris, ut speculæ serventur, abscedito. Quod si quis subsidiis dextris ad nos advehantur, eos amantur excipite.*

22. *Araspas ab hostibus revertitur.*

22. Hystaspes itaque discedens arma sumebat, & apparitores Cyri statim, quemadmodum imperârat, avehebantur: quibus Araspas cum famulis eis ipsas speculas occurrit, is qui ducum explorator missus fuerat, Susæ mulieris custos. Eum Cyrus ut vidit, exsiliens de sellâ progressus est ei obviam, & dextra hominem excepit. Cæteris, qui nihil horum scirent, stupori res erat, utì par est credi, donec Cyrus ait: Vir optimus nobis advenit, amici. Nam scire jam universi homines, quid fecerit, debent. Hic neque ulla turpitudine victus, neque formidine mei permotus, discessit: sed à me fuit ablegatus, ut hostium rebus liquido cognitis, vera nobis referret, *Tibi quidem, mi Araspa, quæ pollicitus sum memini, & ea tibi, cum his omnibus, præstabo: vos autem æquum est, milites, hunc, ut virum fortem, honore prosequi. Nam commodi nostri caussâ tum periculo se exposuit, tum criminis quo gravabatur, culpam sustinuit.* Hic verò Araspam universi salutantes amplectebantur, & dextris excipiebant. Quum autem dixisset Cyrus, satis jam istorum esse: *quæ scire nos refert*, inquit, *narra nobis Araspa, neque res hostium præter veritatem extenua. Nam melius fuerit, nos arbitratos majora, deinde minora videre, quàm auditis minoribus, majora reperire.*

23. *Hostium quantæ fuerint copiæ. Ad p. 160.*

23. *Enimverò*, inquit Araspas, *operam dedi, ut rem quàm certissimè cognoscerem. Nam præsens ipse cum aliis delectum eorum habui. Tu igitur*, inquit Cyrus, *non eorum modò numerum, sed etiam aciei rationem tenes? Teneo profectò*, inquit Araspas, *atq; etiam, quo pacto prælium inire cogitent. Tu tamen*, ait Cyrus, *primùm nobis eorum multitudinem summatim exponito. Sunt*, inquit, *omnes & pedites, & equites, sic instructi; ut aciei densitas tricenos contineat, exceptis Ægyptiis. Occupant autem ferè spatium quadraginta studiorum. Etenim admodum mihi curæ fuit, ut quantum loci occuparent, scirem. Ægyptii verò*, subjecit Cyrus, *quo pacto instructi sint, dicito. Aiebas enim, exceptis Ægytiis. Nimirum hos denum millium præfecti sic instruebant, ut quilibet denum millium acies in centenos esset disposita. Nam domi quoque sibi hanc ordinum legem esse dicebant, Cræsus sanè perquam invitus eis concessit, ut hoc modo instruerentur. Quippe phalangem suam sic extendere volebat, ut tuum ultra exercitum*

lon-

longiſſimè porrigeretur. At quamobrem, ait Cyrus, *id cupiebat? Eâ profectò de cauſsâ, ut exſuperante copias tuas multitudine circumdaret.* Et Cyrus, *At iſti viderint,* ait, *nè dum circumdare volunt, ipſimet circumdentur. Sed enim quæ de te audivi ex re erat audivimus. Vobis autem, commilitones, ità faciendum erit. Poſteaquam hinc jam abieritis, tum equorum arma, tum veſtra inſpicite.* Nam ſæpenumero exigua re deficiente, & vir, & equus, & currus inutilis redditur. *Cras autem mane, dum ſacram ego rem peragam, primùm & viris & equis veſcendum erit: ut quicquid tandem fieri opportunum fuerit, in eo nè deficiamus. Deinde tu,* inquit, * *Araſpa, cornu dextrum obtineto, uti nunc obtines; itidémque cæteri denum millium præfecti ſervate, quem nunc locum obtinetis. Nam ubi prælio congrediendum eſt, non junctì jam equi ullo in curru commodè mutari poſſunt. Denunciate verò cohortium ductoribus & præfectis manipularibus, ut in phalange conſiſtant, ſingulis manipulis denſis ad duos.* Erant autem iſti manipuli ſinguli militum viginti quatuor. Et quidam è denum millium præfectis, inquit: *An videmur tibi, Cyre, ſi quidem in tot ordinati ſimus, adversùs tam denſam phalangem ſuffecturi?* Tum Cyrus: *Si denſiores ſint phalanges,* ait, *quàm ut armis ad hoſtes poſſint pertingere, quid tibi videntur hoſtibus adferre damni, quid ſociis commodi? Equidem,* ait, *hos in centenos ordinatos gravis armaturæ milites mallem in decies millenos eſſe diſpoſitos. Nam hoc modo cum pauciſſimis dimicaremus. At quo militum numero phalangis meæ denſitas conſtabit futurum arbitror, ut tota ſtrenua reddatur, & ad opem mutuò ferendam promta. Jaculatores, quidem poſt loricatos diſponam & poſt jaculatores, ſagittarios. Quis enim eos in principiis conſtituat, qui fateantur ipſi, nullam ſe cominus pugnam ſuſtinere poſſe? At ſi loricatos ante ſe hoſtibus oppoſitos habeant ſubſiſtent: & illi quidem tela vibrando, hi ſagittas emittendo ſuper omnes ante ſe collocatos, hoſti damnum inferent. Quocunque verò maleficio quis hoſtem infeſtat, eo nimirum ipſo ſocios ſublevat. Poſtremos collocabo, qui omnium ultimi vocantur. Nam quemadmodum domus nec ſine lapidum compoſitione firmâ nec abſque iis, qui tectum faciant, ullam ad rem utilis eſt: ſic neque phalangis vel abſque primis vel abſque ultimis, ſi ſtrenui non fuerint, ullus eſt uſus. Enimvero veſtros ordines, uti præcipio, inſtruite: ac vos cetratorum præfecti poſt ordines horum, veſtros itidem manipulos diſponite: voſq; præfecti ſagittariorum, itidem poſt cetratos. At tu, qui præfectus es ultimis omnium, extremâ eſto in acie cum tuis, eíſque præcipito, ut quiſque reſpiciendo ſuos obſervet, & officium facientes ulteriùs cohortetur, ignaviores minitabundus acriter increpet. Quòd ſi quis tergum vertat, deſerendi conſilio, morte multetur. Eſt enim hoc principe conſtitutorum loco munus, ut ſequentes verbis*

* *Quo pacto Cyrus copias ſuas inſtruivo. luerit.*

Ad p. 161.

& factis animosos efficiant. Vos autem, qui post omnes estis collocati, etiam metum hostili majorem ignavis incutere debetis.
*al. Euphrata. *Ac vos quidem hæc facite. Tu verò * Abradata qui præfectus es machinis, fac ut vehicula jugalia, quæ apparitores ac turres vehunt, quam proximè phalangem sequantur. Tu Dauche, qui præfectus es plaustris impedimenta vehentibus, post turres copias ejusmodi omnes ducito, & apparitores tui vehementer in eos animadvertant, qui vel intempestive præcesserint, vel à tergo manserint. Tu Carduche, qui carpentis mulieres vehentibus es præfectus postremo ea loco post impedimenta constitue. Nam si hæc omnia sequantur, & multitudinis opinionem præbebunt, & insidias struendi facultatem nobis suppeditabunt, & cogent hostes, si quidem circundare nos velint, ut majorem ambitum faciant. Quanto autem majus spatium circumdando complectentur, tanto necesse est imbeciliores fiant. Ac vos quidem ita facite. Tu verò Artabaze, & tu Artagersa, mille pedites quibus singulis uterque præstis, post hos ducite. Túque Pharnuche, ac tu Asiadata, equites illos mille, quibus præstis uterque, ne intra phalangem disponite: sed armis instructi ponè plaustra seorsum consistite, ac deinde cum ducibus cæteris ad nos accedite. Sic autem paratos vos esse necesse est, ac si primi prælium sitis inituri. Tu quoque camelis impositorum præfecte, ponè plaustra locum tuum obtineto: & quicquid Artagersas imperarit, facito. Vos autem curruum duces sortimini, & cuicunque sors obvenerit, is ante phalangem*
Ad p. 162. *suos centum currus constituat. De cæteris curruum centuriis altera quidem ad latus dextrum exercitus procedens phalangem ad cornu sequatur, ad' lævum altera.*

Abradatæ magnanimitas

24. 24. Sic adeo Cyrus omnes disponebat. Abradatas autem Susorum rex: *Equidem*, ait, *ultro in me recipio, mi Cyre, ut hunc è regione phalangis adversæ locum obtineam, nisi quid aliud tibi videtur.* Et Cyrus hominem admiratus dextra prehendit, ac Persas, qui cæteris erant in curribus, interrogat: *An & vos hæc conceditis?* Illis respondentibus, honestum non esse, hæc permittere: sorte ducta rem inter ipsos componit, & Abradatæ sors id concessit, quod ipse in se receparat, & Ægyptiis oppositus fuit. Ac tum quidem discedentes curatis iis, quæ prædicta sunt, cœnabant: & constitutis excubiis quieti se dabant. Postridie mane Cyrus rem divinam faciebat. At omnes exercitus, quum pransus esset ac libasset, armabat & instruebat se; multas induens elegantes tunicas, multas & elegantes loricas, & galeas: itidémque armabant equos frontium pectorúmque tegumentis, & celeres quidem equos illis armis, quæ femora; curribus vero junctos armis aliis, quæ latera tegerent. Itaque totus exercitus ære fulgebat, & florido vestium punicearum colore nitebat.

25. Erat

25. Erat & Abradatæ currus temonum quatuor & equorum octo, pereleganter exornatus. Quúmque jam thoracem more patrio lineum induere vellet, affert ei Panthea galeam auream, & tegumenta brachiorum, & armillas latas circum internodia manuum: & purpuream ad pedes uſque demiſſam tunicam, pallæ plicas habenti ſimilem inferiùs, & coloris hyacinthini criſtam. Hæc illa clàm viro, ad armorum ejus menſuram fabricanda curaverat. Quibus ille conſpectis cum admiratione Pantheam interrogavit: *Tunc verò, mea mulier, mundo tuo conciſo hæc mihi arma confeciſti? Non profectò*, ait Panthea, *mundo illo, qui mihi maximi pretii eſt. Nam tu, ſi quidem talem aliis etiam te declaraveris qualis eſſe mihi videris, maximus mihi mundus & ornamentum futurus es.* Hæc dicens, armis eum induebat; & quanquam id occultare conaretur, lacrymæ tamen ei per genas diſtillabant. 25. *Panthea maritum ornat, & ad fortitudinem hortatur.*

26. Abradatas jam antè ſpectatu dignus, poſteaquam his armis erat ornatus, pulcherrimus apparebat, & maximè liberali formâ præditus: quippe qui talis eſſet etiam à naturâ. Quúmque ab aurigâ inferiore habenas accepiſſet, jam ſe parabat, ut in currum aſcenderet. Ibi tum Panthea ſecedere juſſis omnibus, qui aderant, dixit: ‘ Mi Abradata, ſiqua mu- 26.
‘ lier unquam maritum ſuum pluris, quam ſuam æſtimavit *Ad p.*
‘ animam: agnoſcere te arbitror etiam me harum unam eſſe. 163.
‘ Quid ergo neceſſe eſt omnia ſigillatim commemorare? Nam
‘ factis ea me tibi præſtitiſſe exiſtimo, quæ plus apud te fi-
‘ dei mereantur, quàm verba iſta meo nunc ex ore prodeun-
‘ tia: Sed enim, tametſi hoc ſim erga te animo, quem ipſe
‘ nôſti: jurata tamen & meum, & tuum amorem ſanctè te-
‘ ſtor, Malle me tecum, ſtrenuè te gerente, ſimul terrâ obrui,
‘ quàm cum infami, & ipſa infamis vivere. Uſque adeò
‘ equidem & te & meipſam honeſtiſſimis quibuſque dignos
‘ judico. Quinetiam Cyro, meâ ſententiâ magnas quaſdam
‘ gratias debemus, quod redactam me ad captivæ fortunam,
‘ & ſibi ſelectam, nec ut ſerviis fœminâ conditionis, nec
‘ ut liberâ ſub ignominioſo nomine voluerit uti: ſed po-
‘ ſteaquam me accipit, tibi tanquam fratris uxorem cuſto-
‘ diverit. Præterea quum Araſpas, cuſtos ille meus, ab ipſo *Imago*
‘ deficeret: pollicita ſum ei, ſi mihi facultatem ad te mit- *amoris*
‘ tendi concederet, venturum te ad ipſum longè Araſpâ tum *inter*
‘ fideliorem, tum meliorem. Hæc illa eſt profocuta, cujus *conjuges.*
verbis cum admiratione delectatus Abradatas, & caput ejus tangens, & in cœlum ſuſpiciens precatus eſt: *Tu verò, Jupiter Maxime, fac ut dignum me Panthea maritum, & amicum Cyro dignum declarem, qui nobis honorem habuit.* Ea locutus per

per ostium sellæ currulis in currum ascendit. Et quum inferior auriga, post ipsius ascensum, sellam istam occlusisset; Panthea, quæ alia ratione non posset amplius ipsum amplecti, sellam est osculata. Itaque jam currus Abradatæ procedebat, & illa clam viro subsequebatur; donec conversus Abradatas, ea conspecta dixit: *Bono sis animo, mea Panthea, & salve, & abi jam.* Tum deinde eunuchi atque ancillæ receptam ad carpentum deduxerunt, & in lecto compositam tentorio texerunt. Tametsi verò & Abradatas, & currus ejus sanè pulchrum spectaculum exhiberent; priùs tamen homines eum contemplari non potuere, quàm Panthea discessisset.

27. 27. Quum autem Cyrus ritè rem divinam fecisset, & jam instructus esset exercitus, uti mandarat, & speculas alias ante alias teneret: ducibus convocatis, hujusmodi verba fecit: ‘ Dii nobis, amici ac socii, mactatarum in hostiarum extis ‘ ea demonstrant, quæ pridem, cùm victoriam nobis illam ‘ priorem largiti sunt. Ego vero commonefacere vos eorum *Ad p.* ‘ volo, quæ si memoria teneatis, longè mea quidem sen- *164.* ‘ tia sitis ad prælium alacriùs accessuri. Nam bellicis in ‘ rebus multò, quàm hostes, magis estis exerciti; & tum ‘ educati simul vivendo, tum instructi estis longè diutiùs, ‘ quàm hostes, & victoria potiti simul estis. At ex hostibus multi cum suis victi sunt. Qui autem ex utraque ‘ parte prælio nondum interfuerunt, eorum quotquot in hostium exercitu sunt se nôrunt adstites habere desertores: ‘ vos verò, qui à nobis estis, cum iis aleam prælii vos subituros nostris, qui sociis, opem ferre cupiant. *Est* autem ‘ *consentaneum, concordibus animis in pugnâ substituros eos, qui mutuo sibi fidunt: qui vero diffidunt, hos consultare necesse est quo pacto singuli quamprimum subducere se possint.* Eamus igitur in hostem, commilitones, cum armatis curribus, ‘ adversùs hostium currus inermes: itidémque cum equitibus & equis armatis, adversos inermes cominùs pugnaturi. Pedites quidem adversarios habituri estis eos, quos ‘ antehac: & Ægyptii quo armati sunt modo, eodem & ‘ in acie dispositi sunt. Nam majores eis clypei sunt, quàm ut aliquid vel efficere, vel prospicere possint: & in centenos ordinati seipsos haud dubiè in prælio sunt impedituri, paucis admodùm exceptis. Quod si nos impellendo ‘ protrusuros se crediderint, primum equi sustinendi eis ‘ erunt, & ferrum, cui robur ab equis accedit. Jam si quis ‘ illorum etiam non cedendo subsistet, quo pacto simul & ‘ adversus equitatum, & phalangem, & turres pugnare poterit? Nam in turribus collocati nostri nobis auxilio futuri sunt; & hostes feriendo, potius ut de suis rebus de-

‘ sperent,

'sperent, quàm prælientur, efficient. Quòd si re quapiam vobis adhuc opus esse putaris, ad me referte. 'Nam Diis adjuvantibus, nullius inopia laboraturi sumus. Si quis etiam dicere aliquid volet, dicat: sin autem, ad rem divinam discedite, ac Deos comprecati, 'quibus rem sacram fecimus, ad ordines vosmet conferte. 'Redigat autem ea quisque vestrûm in memoriam suis, 'de quibus à me admoniti estis: adeóque subjectis sibi 'quilibet intrepidum & gestu & vultu & oratione semet 'ostendendo, imperio se dignum declaret.

XENOPHONTIS

Historiarum de Institutione CYRI Liber Septimus.

ILli ergò precati Deos, ad ordines abierunt. Et ministri Cyro, atque iis, qui cum ipso erant, cibum ac potum attulêre, quum adhuc rem sacram facerent. Cyrus ità, ut constiterat, delibatis cibis prandebat; & semper ei, qui maximè indigeret, impertiebatur: quúmque post libationem precatus esset, tum ipse bibit, tum cæteri, qui aderant. Secundùm hæc implorato Jove patrio, ut & dux & socius esset, equum ascendit, idémque sibi proximos facere jussit. Erant autem omnes illi cum Cyro iisdem armis instructi, quibus ipse Cyrus: tunicis puniceis, loricis æreis, æreis galeis, cristis albis, gladiis, & unâ corneâ quisque tragulâ. Equi tegumentis frontium, & pectorum, & laterum æreis muniti erant. Ejusdem generis tegumenta equitis cujusque femora muniebant. Tantùm Cyri arma differebant in hoc, quòd reliqua colore aureo illita erant: At Cyri arma instar speculi resplendebant. Posteaquam conscendit equum, ac substitit, ut respiceret, quo pertectu Persicus esset, tonitru dextrum insonuit. Itaque dixit, *Sequemur te, Maxime Jupiter.* Tum progredi cœpit. Chrysantâ equitum præfecto, cum equitibus, dextrum: † Aralambâ decum pedestribus copiis latus lævum obtinentibus. Præcipit etiam, ut ad signum respicerent, & æquali gradu sequerentur. Erat autem ei signum, aquila aurea in hasta sub-

Ad p. 165.

† *al. Arisba,*

& Arisma,

& Arsama.

Aquilæ aureæ signum Persicum Imperii, sicut inceps Byzantini.

limi extenſa. Et hodiéque ſignum hoc à rege Perſarum adhuc retinetur. Priùs verò, quàm in hoſtium conſpectum venirent, ter exercitum quieſcendo refecit.

2. 2. Ubi jam ad ſtadia viginti acceſſiſſent, hoſtium copias adventantes contra ſe cernere cœperunt. Quum autem utrique jam ſe mutuo in conſpectu haberent, & hoſtes decreviſſent ab utroque latere phalangem adverſam circumvenire, ſtiterunt phalangem ſuam, quòd aliter circumdare non liceat, & inflexerunt ad intercipiendum in medio hoſtem, ut inſtructo agmine ſuo utrinque inſtar literæ *gamma*, undique ſimul dimicarent. Quæ Cyrus tametſi videret, nihilo tamen magis reſtitit; ſed eodem modo præibat. Quum autem animadverteret, procul ab ipſis utrinque flexum fieri, quo cornua flectendo extendebant: ‘ Animadvertis, *inquit*, Chryſanta, ubi hoſtes flectionem inſtituant? Prorſus, *ait Chryſantas*, atque adeò res mihi mira videtur. Nam cornua, meâ quidem ſententiâ, longè à ſuâ phalange abſtrahunt. Sic eſt profectò, *ait Cyrus*, ac longè etiam à noſtrâ. Cur id? Nimirum, *ait*, metuunt, nè ſi cornua nobis propiora ſint, phalange procul adhuc remotâ, nos ipſos invadamus. At quî poterunt deinde, *inquit Chryſantas*, aliis alii adjumento eſſe, quum tam procul ab ſe invicem abſint? Manifeſtum eſt, *ait Cyrus*, quòd ubi cornua à regione laterum exercitûs noſtri aſcendendo conſtiterint: quaſi in phalangem converſi pariter ex omni parte nos aggredientur, ſimul undiq; adverſùm nos pugnaturi, Ergóne tibi, *ait Chryſantas*, rectè hoc conſilii capere videntur? Verò, ad ea quæ proſpiciunt, *inquit*: quod autem attinet ea quæ non proſpiciunt; etiam pejus ſibi conſulunt, quàm ſi adverſis cornibus nos invaderent. Sed tu, Aſſa-ma, *inquit*, peditatui modicè præito, ſicuti me præire vides: ac tu, Chryſanta, pari gradu cum hoc copias equeſtres ducens ſequitor. Ego verò illuc abeo, unde mihi tempeſtivum videtur ordiri prælium: & ſimul in tranſitu ſingula conſiderabo, quo pacto nobis iſta ſe habeant. Illuc ubi venero, & congreſſuri jam inter nos erimus: Pæanem exordiar, ac vos ſubſequimini. Quando autem manus cum hoſte nos conſerturi ſimus, facilè vos ſentietis, quum non exiguus tumultus futurus ſit: ac deinde cum curribus Abradatas in adverſos impetum faciet. Sic enim ipſi ſignificabitur. Vos autem ſequi oportebit quàm maximè contiguos curribus. Nam hoc modo in hoſtes plurimùm perturbatos incidemus. Adero etiam ipſe, & quàm celerrimè potero, Diis volentibus, eos perſequar.

Ad p. 166.

3. Hæc

3. Hæc locutus, quum teſſeram militarem hanc dediſſet, *Jupiter ſervator & dux*, progreſſus eſt. Quúmq; inter currus & loricatos pergeret, quoties aliquos in ordinibus aſpiceret, aiebat modo: ‘ Quàm jucundum eſt, milites, vultus veſtros intueri? *modò apud alios dicebat*; An intelligitis, milites, certamen jam propoſitum eſſe non ſolùm de hodiernâ victoriâ; ſed etiam de eâ quam priùs obtinuiſtis, adeóque de felicitate universâ? *Hinc ad alios accedens, deinceps aiebat*, Nunquam Dii nobis accuſandi erunt, commilitones. Nam facultatem conceſſere multa & egregia nobis acquirendi, ſaltèm nos, milites, fortiter noſmet geramus. *Rurſus ad alios hujuſmodi*; Quáſnam ad communes epulas lautiores noſmet invitare poſſemus, quàm ad has ipſas? Nam modò facultas vobis eſt, ſi viri fortes eſſe volueritis, multa & egregia commoda mutuò vobis conferendi. *Rurſus ad alios*; Nôſtis, opinor, milites, propoſita jam eſſe præmia; vincentibus quidem, ut perſequantur, feriant, occidant, bona poſſideant, præclarè audiant, liberi ſint, imperent; ignavis autem, his contraria ſcilicet. Quiſquis ergò ſe ipſum diligit, mecum prælium ineat. Nam nihil equidem ignaviæ, nihil turpitudinis volens admittam. Rurſus, ubi ad quoſdam acceſſiſſet, qui prælio ſuperiori interfuiſſent, aiebat; ‘ Ad vos verò, milites, quid verbis opus eſt? *Nôſtis* enim, *cujuſmodi diem viri fortes in præliis agant, & qualem ignavi.* 3. *Ad p.* 167.

4. Deinde diſcedens, ad Abradatam quum acceſſiſſet, reſtitit: & Abradatas habenis inferiori aurigæ traditis adiit eum, ſimul accurrentibus etiam aliis, qui propè ab ipſo in acie collocati erant, tum pedites tum curruum agitatores. Hi quum ad Cyrum veniſſent, in hanc ſententiam inquit: ‘ Deus, Abradata, quemadmodum tu petebas, & te & tuos dignos cenſuit, qui ſociorum eſſetis in acie principes. Tu verò memineris, ubi jam tibi præliandum erit, Perſas eos futuros, qui vos & ſpectabunt, & ſequentur: neque committtent, ut ſoli deſertique dimicetis. *Et Abradatas ait*, Equidem res noſtras, Cyre, habere ſe rectè exiſtimo. Verùm latera me ſollicitum habent. Nam hoſtium cornua video porrigi firma tum propter currus, tum propter omnis generis copias. His nihil nos oppoſuimus aliud, quàm currus. Quapropter me quidem, niſi ſorte locus hic mihi obtigiſſet, ejus ſanè puderet. Adeò mihi videor eſſe in tuto. *Cyrus autem ad hæc*: Si res apud te rectè habent, *inquit*, bono ſis animo, quod illos attinet. Nam equidem Deûm ope tibi palàm hæc hoſtium latera nudabo. Téque obteſtor, nè priùs in hoſtes iſtos impetum 4.

'facias, quàm hos ipsos, quos modo metuis, fugere cernas.
'Et hujusmodi verba Cyrus magnificè jactabat, instante
'pugna, quum cæteroqui non admodum jactabundus esset.
Ad p. 168. 'Ubi verò fugientes hos conspexeris, tum & me jam ad-
'esse putato, & impetum in hostes facito. Quippe tunc
'adversarios ignaviſſimos, & tuos fortiſſimos experieris.
'Enimverò dum tibi vacat, Abradata, currus tuos utique
'prætervectus, cohortare tuos ad invadendum, ac partim
'eis vultu animos addito, partim spe sublevato. Atque
'uti longè præstantiſſimi omnium, qui sunt in curribus,
'videamini; æmulationem inter ipsos excitato. Nam
'certò scias dicturos omnes deinceps, si hoc fiat, *virtute*
'*nihil esse fructuosius*. Itaque conscenso curru prætervehebatur Abradatas, & hæc faciebat.

5. 5. Cyrus progressus, ubi ad lævam pervenit, quo loco Hystaspas erat, cum equitatûs Persici parte dimidiâ, nominatim eum compellans, *ait*: 'Vides jam, Hystaspa,
'dignum opus celeritate in conficiundis rebus tuâ. Nam
'si modò antevertemus hostes interficiendo, nemo nostrûm
'peribit. *Et Hystaspas cum risu ait*: Enimverò de adversis
'curæ nobis erit. Tu autem de illis, qui sunt à latere,
'aliis mandata dederis, nè otiosi sint. Equidem ad hos,
'*ait Cyrus*, ipse pergo. Tu tamen memineris, Hystaspa,
'cuicunque nostrûm tandem victoriam Deus concesserit, si
'quid alicubi reliquum ex hostibus manserit, semper cum
'iis, qui pugnabunt, manus conserendas esse. His dictis,
'procedebat. Quumque progrediendo ad latus veniſſet, &
ad præfectum curribus, qui istìc erant, sic eum appellans
ait: 'Equidem vobis opem laturus venio. Vos ubi sense-
'ritis, nos ad partes extremas hostem invadere; tum & ipsi
'per medios hostes invehendo perrumpere conamini. Nam
'tutiores futuri estis, si pervadendo foras eruperitis, quàm
'si ab eis in medio intercipiamini. Postquam autem per-
'gendo, pone plaustra venit: jussit, ut Artagersas & Phar-
† *Al. Persis.* 'nuchus cum mille † peditibus, ac totidem equitibus, ibidem manerent. Ubi verò, *inquit*, me animadverteritis
'eos, qui ad latus dextrum sunt, adoriri; tunc & ipsi vo-
'bis oppositos invadite. Pugnabitis enim *adversùs cornu*
'quo loco *imbecilior est exercitus*: & phalangem habebitis,
'ut firmiores sitis. Sunt etiam, uti videtis, equites ho-
'stium ultimi, adversùs quos omnino camelorum ordines
'immittite. Nam certò scitote, prius vos hostes ridiculos esse conspecturos, quàm manus conseratis.

6. 6. His Cyrus peractis, ad latus dextrum se contulit. Cæsus autem ratus jam phalangem, cum qua ipse procedebat, ab hosti-

hostibus abesse propiùs, quàm illa cornua, quæ protendebantur: signum extulit, quo cornua monerentur, nè longiùs sursum progrederentur, sed eo loco se converterent. Quumque subsisterent omnes, & Cyri copias intuerentur, signum eis dedit, ut in hostem pergerent. Hoc modo tres phalanges adversùs exercitum Cyri tendebant, una ex adverso, ex reliquis duabus ad dextrum altera latus, ad lævum altera: ità quidem, ut totus exercitus Cyri magno in metu versaretur. Nam instar exigui laterculi, qui collocatus est in magno, Cyri copiæ cingebantur undique ab hostium equitibus & cataphractis, & cetratis, & sagittariis, & curribus, extraquam à tergo. Sed ubi tamen Cyrus imperavit, omnes ore adverso in hostem se converterunt. Et erat altum ubique silentium, præ futuri eventûs formidine. *Ad p.* 169.

7. Quum autem Cyro jam tempus esse videretur, Pæanem exorsus est, & exercitus universus simul insonuit. Deinde Martem altâ voce conclamabant, & Cyrus erupit, statimque cum equitibus hostes aggressus ex obliquo, quam primùm cum eis manum conseruit. Pedites autem servatis ordinibus suis celeriter subsequebantur, & hostibus hinc atque indè circumfundebantur, ut multò jam potiori conditione, quàm illi, essent. Nam cum phalange ad cornu interebantur; quo factum est, ut celeriter vehemens hostium fuga fieret. Artagerses ut Cyrum jam rem aggressum animadvertit, & ipse ad sinistrum latus immissis camelis hostes invadit, quemadmodum Cyrus jusserat. Hos equi magno admodum ex intervallo non expectabant, sed alii consternati fugiebant, alii saltu efferebantur, alii super se invicem irruebant. Nam solent equis hujusmodi à camelis accidere. Artagerses suos ordinatos retinens perturbatos urgebat integris ordinibus: & currus, qui ad dextram & lævam erant, simul immittebat. Multi autem, quum currus fugerent, ab iis, qui cornu directo sequebantur, sunt interemti: multi, quum hos fugerent, à curribus intercipiebantur. 7. *Cyri adversùs maximas hostium copias prælium* *Equi camelos fugiunt*

8. Et Abradatas haud ampliùs cunctatus, sed altùm clamans, *Sequimini me, amici*; equos immittebat in hostes, quumquidem eis minimè parceret, sed ità stimulo foderet, ut multò sanguine respergerentur. Cum hoc etiam cæteri curruum agitatores eruperunt. Hos oppositi currus statim fugêre, partim receptis qui ex eis pugnarent, partim relictis. Abradatas rectà per eos in Ægyptiorum phalangem impetum facit, illis cum eo simul irruentibus, qui proximè apud ipsum in acie collocati erant. Quum aliunde verò perspicuum est, non esse firmiorem phalangem, quàm quæ ex amicis commilitonibus est collecta: tum illud hæc phalanx hoc tempore declaravit. 8. *Ad p.* 170.

ravit. Nam & ſodales ipſius, & menſæ participes ejuſdem, hoſtes unà cum ipſo ſunt aggreſſi. Et alii quidem aurigæ quum viderent Ægyptios agmine denſo impetum ſuſtinere; versùs fugientes currus deflexerunt, & illos inſecuti ſunt. At verò qui erant cum Abradata, quia nuſquam illic, ubi proruerant in hoſtem, diviſi Ægyptii cedere poterant, omnibus utrinque ſuo loco manentibus; equorum impetu ſtantes impellendo everterunt, cadentes obtrivere, nec ipſos tantummodo, ſed etiam ipſorum arma, & equos, & rotas. Quicquid autem falces corripuiſſent, id totum violento concidebatur impetu; ſive arma eſſent, ſive corpora. Atque in hoc tumultu, qui exponi dicendo nequit, rotis propter multiplices acervos ſubſultantibus accidit, ut curru Abradatas excideret, atque illorum alii, qui cum ipſo in hoſtes impetum fecerant. Et hi quidem hìc, officio functi virorum fortium, conciſi vulneribus interierunt. At hos unà ſecuti Perſæ, quum eo loco, quo Abradatas hoſtem cum ſuis invaſerat, irruiſſent, perturbatos occidebant.

Perſarum & Ægyptiorum pugna.

9. Ægyptii quâ parte cladis expertes manſerant (& erant hi multi numero) rectà tendebant adversùs Perſas. Ibi tum atrox pugna lanceis, jaculis, gladiis, committebatur: & Ægyptii ſanè tam numero, quàm armis ſuperiores erant. Etenim haſtæ ipſis erant firmæ ac longæ, quas nunc etiam geſtant, & ſcuta multò, quàm vel loricæ vel crates, magis corpora tegunt, & ad propellendum aliquid adjumenti afferunt, humeris affixa. Quamobrem clypeis conſertis procedebant ac propellebant. Perſæ verò ſuſtinere ipſos haud poterant, veluti qui manibus extremis crates ſive parmas tenerent. Itaque pedetentim cedebant, quum & ferirent alios ipſi & ferirentur, donec ſub machinas ſe receperunt. Eò quum veniſſent, viciſſim Ægyptii de turribus feriebantur. Et ultimi omnium neque ſagittariis, neque jaculatoribus fugiendi poteſtatem faciebant; ſed ſtrictis gladiis eos & ſagittas & tela emittere cogebant. Erat autem ingens hominum cædes, ingens armorum telorúmque omnis generis ſtrepitus, ingens vociferatio, aliis mutuò ſibi acclamantibus, aliis cohortantibus, aliis Deos implorantibus. Interea Cyrus hoſtes oppoſitos ſibi perſequens, advenit; quúmque Perſas loco pulſos videret, indoluit: & animadvertens, nullâ ratione citiùs hoſtes revocari poſſe, quò minùs progrederentur ulteriùs, quàm ſi ad eorum terga circumveheretur, imperat iis, quos ſecum habebat, uti ſe ſequerentur, & ad ipſorum terga circumvehitur. Hìc irruentes averſos cædunt, ac multos perimunt. Quod quum Ægyptii ſentirent, hoſtes à tergo eſſe clamabant, & inter

Cyri ſtratagema. Ad p. 171.

ipſos

ipſos ictus ſe vertebant. Tum verò & equites & pedites promiſcuè præliabantur. Et quidam, cùm ſubter equum Cyri cecidiſſet, & conculcaretur, gladio ventrem equi ferit. Equus autem ſaucius quum nutaret, Cyrum excutit. Tum verò perſpicere potuiſſes, *quanti ſit æſtimandum principem à ſubjectis ſibi diligi.* Nam ſtatim univerſi clamorem tollunt, & impetu facto pugnant: pellunt, pelluntur: feriunt, feriuntur. Unus autem ex apparitoribus Cyri quum ex equo deſiliiſſet, Cyrum in equum ſuum ſuſtulit. At Cyrus ubi conſcendiſſet, undique jam Ægyptios cædi vidit. Nam Hyſtaſpas cum equitatu Perſico jam aderat, itémque Chryſantas. Verùm hos in Ægyptiorum phalangem ampliùs irruere non ſivit, ſed, ut extrinſecus ſagittas ac tela conjicerent, juſſit. Poſteaquam autem circumvectus ad machinas pervenit, viſum eſt ei quandam in turrim aſcendere, quò circumſpiceret, an alicubi aliæ quoque hoſtium copiæ ſubſiſterent, ac præliarentur. Ut aſcendit, campum refertum vidit equis, hominibus, curribus: fugientibus, perſequentibus: vincentibus, ſuccumbentibus: hoſtibus quidem fugientibus, ſuis autem vincentibus. Ex iis verò qui vincerentur, nuſquam alios ampliùs conſpicere poterat, præter Ægyptios. Hi quum ad inopiam conſilii redacti eſſent, ſic armis undique circundati, ut ea conſpicerentur, ſubter clypeos conſederunt, & faciebant illi quidem nihil ampliùs, multa verò graviáque perpetiebantur. Quos Cyrus admiratus, & dolens viros fortes interire, ſuos omnes pedem referre juſſit, qui dimicabant adversùs eos undique; nec ulli ampliùs, ut in eos pugnaret, conceſſit. Miſſo etiam caduceatore, interrogavit, *utrùm omnes interire mallent propter eos, à quibus proditi fuiſſent: an bonâ cum exiſtimatione conſervari, quòd eſſent viri fortes?* Ad hæc illi reſponderunt: *Quo pacto poſſimus eſſe ſalvi cum exiſtimatione bonâ, quòd viri fortes ſimus?* & Cyrus iterum, *Quia nos*, ait, *vos ſolos conſpicimus, qui & ſubſiſtant, & dimicare velint. Quid verò deinceps*, aiunt Ægyptii, *rectè agendo ſervari poſſimus?* Ad hoc Cyrus, *Salvi eſſe poteritis*, inquit, *nemini ſociorum prodito, traditis armis, & eorum amplexi amicitiam, qui vos conſervare malunt, quum liceat interimere.* His illi auditis, rurſum interrogant: *Si tuam fuerimus amplexi amicitiam, quas ad res uti nobis voles? Beneficia*, reſpondit Cyrus, *conferam, & viciſſim accipiam.* Et Ægyptii rurſum, *Quæ beneficia narras?* inquiunt. Ad ea Cyrus, *Stipendium vobis*, ait, *illo majus dedero, quò nunc meretis; quàm quidem diu bellum geretur. Pace verò factâ, cuicunque veſtrûm mecum manere lubuerit, eum & agro, & oppidis & uxoribus, & ſervitiis donabo.* Quibus auditis oraverunt

Ad p. 173.

Ægyptii se Cyro adjungunt.

verunt Ægyptii, hoc unum exciperetur, *nè adversùs Cræsum sub signis eorum militarent, quòd illi soli se ignoscere dicerent.* In cæteris & conventum, & data fides acceptâque fuit. Et qui tunc manserunt Ægyptii, nunc quoque regis in fide permanent; deditque Cyrus eis urbes in regione superiori, quæ hâc etiam tempestate urbes Ægyptiorum appellantur, & Lariſſam & Cyllenam propter Cumam, haud procul à mari; quas etiam nunc illorum posteri possident. His rebus confectis Cyrus jam sub ipsas noctis tenebras reversus, † Thyribaris castra locavit.

† *Al. Thymabraris.*

10. 10. In hoc autem prælio soli ex hostibus Ægyptii gloriam consecuti sunt, & ex iis, qui Cyro militabant, equestres Persarum copiæ visæ sunt esse præstantissimæ: adeò quidem ut illi nunc etiam armatura duret, quâ tunc equites à Cyro instructi fuere. Prætereà currus illi falcati laudem adeò insignem adepti sunt, ut hoc etiam tempore bellicum illud curruum genus is rex, qui rerum potitur, retineat. Cameli duntaxat equis terrori fuerunt. Nam ut illis insidentes neminem ex equitibus interemerunt, ità nec ipsi ab equitibus occisi sunt; quòd nullus ad eos equus propiùs accessit. Idque tum quidem visum est esse utile, sed nemo tamen virorum fortium & egregiorum vel alere camelum vult, ut eo vehatur; vel ad pugnandum ex his, semper exercere. Itaque receptâ formâ cultúque suo pristino inter impedimenta jam degunt. Et Cyri quidem milites, ubi cœnassent, & excubias constituissent, utì par erat, quieti se dederunt.

11. *Cræsus Sardes fugit.*

11. Cræsus autem rectà Sardes cum exercitu profugit. Cæteræ nationes, quàm remotissimè quisque poterat, domum eâ nocte discedebant. Quum autem illuxisset, rectà Sardes Cyrus duxit: atque ubi ad Sardium mœnia pervenit, & machinas erexit, quasi facturus in muros impetum, & scalas paravit. Intereà dum id faceret, ut in munitiones Sardianorum, quâ parte maximè præcipites videbantur, sequenti nocte Chaldæi ac Persæ ascenderent, effecit. His ductor erat Persa quidam, qui cujusdam in arce custodis præsidiarii servus fuerat, ac descensum ad flumen, & ascensum itidem didicerat. Quum cognitum esset, arcem esse occupatam, Lydi omnes à muris diffugiunt, quo quisque poterat. Cyrus cum primâ diei luce oppidum ingressus, nè quis ordines desereret, edixit. Crœsus autem, seipso intra regiam occluso, Cyrum inclamabat. Cui Cyrus custodibus relictis, ad arcem occupatam contendit: ubi quum Persas arcem, ut oportebat, custodire videret, Chaldæorum verò arma sola conspiceret, quòd illi decurrissent, ut ex ædibus prædam facerent: mox, præfectos eorum convocavit,

Ad p. 173.

Sardes à Cyro capiuntur.

vocavit, & ab exercitu quam primum ut discederent, jussit. *Non enim*, ait, *tolerare possim, ut qui ordines deserunt, majoribus, quàm alii, commodis potiantur. Adeóque vos certò scire volo, jam in hoc me fuisse, ut vos, qui signa mea sequimini, tales efficerem, quos universi Chaldæi felices prædicarent. Verùm jam vobis mirum non videatur, si quis vos hinc discedentes viribus potior adoriatur.* Quæ Chaldæi quum audiissent, metu perculsi orabant, ut irasci desineret: aiebántque se pecunias & opes omnes velle restituere. *Cyrus his sibi non opus esse dixit: sed si me vultis*, ait, *ab indignatione desistere date illis omnia, quæ cepistis, qui arcis in custodiâ mansêre. Nam si milites cæteri animadvertent eos, qui ordines servârunt, majora commoda consequi, præclarè se mea res habebunt.* Itaque Chaldæi sic, uti Cyrus edixerat, fecerunt: & qui obedienter sese gesserant, magnam rerum opúmque variarum copiam consecuti sunt. Cyrus autem, quum castra pro milite suo metatus esset eo urbis loco, qui maximè opportunus ei videbatur, suos in armis manere, ac prandere jussit.

Cyrus Chaldæos prædæ cupidos multat.

12. Quibus perfectis, adduci Crœsum ad se præcepit. Is ubi Cyrum vidit: *Salve*, inquit, *domine. Nam id nomen deinceps fortuna tibi tribuit, quo ego te compellem. Salve tu quoque*, ait, *Crœse, quandoquidem homines ambo sumus. Verùm, mi Crœse, velisne mihi consilium dare? Etiam mi Cyre*, inquit, *aliquid boni tibi reperire velim. Nam idem arbitrarer etiam mihi fructuosum fore. Audi ergò, Crœse: Quia video milites multis laboribus exhaustos, multísque versatos in periculis, nunc etiam putare, se urbe totius Asiæ, post Babylonem opulentissimâ potitos, æquum judico, ut aliquid utilitatis ad eos perveniat. Nam* futurum intelligo, ut nisi quem laborum suorum fructum percipiant, dicto eos audientes diu non sim habiturus. *Sed urbem tamen eis diripiendam concedere, non est animus. Nam & urbs, meâ sententiâ prorsus interiret; & in direptione plurimum utilitatis caperent, qui maximè sunt improbi.* Quæ ubi Crœsus audîsset: *Me verò dicere sinito Lydis*, ait, *quibus ego voluero, impetrâsse me abs te, nè direptio fiat, néve permittatur, ut liberi & conjuges ex oculis eorum abstrahantur: próque hoc tibi pollicitum esse, futurum omnino, ut Lydi lubentes offerant tibi, quicquid Sardibus pulcrum & præclarum sit. Nam si hæc audierint, allaturos scio, quicquid pulcræ rei vir aut mulier hic habuerit. Itidémque alterum in annum multis ac pulcris rebus iterum urbs tibi referta erit. Quòd si eam diripueris, etiam* artificia *tibi, quæ* bonorum fontes *esse perhibent, perierint. Prætereà licet tibi, postquam hæc intuitus sis, etiam ità pergere, déque direptione adhuc consultare. Primùm autem*, inquit, *ad fontes meos thesauros mittito, atque hos à custodibus meis tui custodes sunt.*

12. *Cyrus Crœsum ad se deduci jubet* *Ad p.* 174.

Artes accipiant.

accipiant. Atque hæc omnia ſic fieri cenſuit oportere Cyrus, uti Cræſus dixerat.

13. 13. *At iſta mihi, Cræſe,* inquit, *utique memorato, quonam evaſerint, quæ Delphico tibi ſunt oraculo prodita. Nam fertur is Apollo admodum abs te cultus, atque te omnia ſic agere, ut illi obtemperes. Vellem,* inquit, *mi Cyre, ſic comparatæ res eſſent. Ego verò Apollinem offendi, dum omnia contraria ſtatim ab initio facerem. Quomodo vero?* ait Cyrus, *edoce. Nam valdè quidem mira refers. Primùm,* inquit, *poſthabitâ curâ interrogandi Deum de iis, quibus mihi eſſet opus, periculum feci an vera reſpondere poſſet. At verò non* Deus, ſed homines etiam honeſti ac boni, quum fidem non adhibere ſibi animadvertunt, haud amant diffidentes. *Quum autem animadverterem, me perabſurdè agere, ac procul Delphis abeſſem, mitto de liberis interrogatum. Ille mihi primùm nè reſpondit quidem. Ubi verò miſſis compluribus donariis, partim aureis, partim argenteis, permultiſque cæſis hoſtiis, tandem eum aliquando placavi, uti quidem ipſe arbitrabar: tum mihi quærenti, quid faciundum eſſet, ut liberi mihi naſcerentur? reſpondit, habiturum me liberos. Ac nati quidem mihi ſunt (quippe nec in hoc mentitus eſt) ſed nati nulli uſui fuere. Nam alter eorum mutus manſit, alter præſtantiſſimus in ipſo ætatis flore periit. Quum his liberûm calamitatibus premeret, iterum mitto, Deúmque interrogo: quid à me fieri oporteret, ut id, quod eſſet vitæ reliquum, exigere quàm felicíſſimè poſſem;* Reſpondit ille mihi:

Cræſus Apollinem tentat.

Ad p. 175.

Oraculum Cræſo datum.

Tranſibis, modò ſi noſcas te, Cræſe, beatus.

'Hoc oraculo audito, gaviſus ſum. Arbitrabar enim, 'Deum felicitatem mihi tribuere, qui rem facillimam im'peraret. Nam alios partim cognoſci poſſe, partim non 'poſſe: quis verò ſit ipſemet, quemlibet hominem ſcire 'putabam. Omníque adeò deinceps tempore, quamdiu qui'etem colui, nihil erat, poſt mortem filii, quamobrem ca'ſus fortuitos culparem. Verùm poſteaquam ab Aſſyrio 'ſum perſuaſus, ut expeditionem adversùs vos ſuſciperem, 'omnis generis adii pericula, nec ullo tamen accepto malo 'conſervatus ſum. Ac nè de his quidem Apollinem incuſo. 'Nam ubi me ad pugnandum adversùs vos idoneum non 'eſſe animadverti, tutò, Dei ope, tum ipſe tum mei mecum, 'evaſimus. Sed rurſum nunc deliciis opulentiæ præſentis 'diffluens; & ob eorum preces, qui me rogabant, ut eis præ'eſſem; & ob illa munera, quæ mihi donabant; & illorum 'hominum operâ, qui mihi aſſentando futurum dicebant, 'ut omnes mihi parerent, & omnium ego mortalium maxi'mus evaderem, modò imperium accipere vellem: his, in'quam, verbis inflatus, ubi reges omnes undique belli me

'præſidem

‘ præſidem legerunt, accepi munus imperatorium, quaſi eſ-
‘ ſem is, qui maximus evadere poſſem; meipſum certè ig-
‘ norans, qui bello adversùs te gerendo, parem me tibi ar-
‘ bitrarer, primùm à Diis orto, deinde à regibus genito, atq;
‘ etiam à puero ad virtutem exercitato. At ex majoribus meis
‘ eum, qui primus regno potitus eſt, audio ſimul & regnum,
‘ & libertatem eſſe conſecutum. Hæc ergo quum ignorave-
‘ rim, meritò pœnam fero. Nunc autem, mi Cyre, quum me- *Cræſus*
‘ ipſum nôrim, an adhuc veracem Apollinem exiſtimas, qui *adver-*
‘ *beatum me* fore dixit, ſi *meipſum noſſem?* Ac te quidem prop- *ſus ora-*
‘ tereà interrogo, quod optimè conjecturam mihi de hoc *culum*
‘ facturus in præſentiâ videris. Potes enim id facere. *Tum* *diſputat.*
‘ *Cyrus ait*: Da verò tu mihi de hoc conſilium, Cræſe. Nam
‘ equidem apud animum repetens felicitatem tuam priſti-
‘ nam miſericordiâ tangor erga te, conjugémque tibi tuam
‘ habere permitto, quam habes; & filias (audio enim eſſe *Ad p.*
‘ tibi quaſdam) & amicos & famulos, & menſam, quali 176.
‘ hactenus eſtis uſi. Pugnas autem & bella tibi adimo. Ergò,
‘ *ait Cræſus*, nihil tu profecto ampliùs deliberes, quid mihi
‘ de mea felicitate reſpondeas. Etenim ipſe jam tibi dico,
‘ ſi hæc quæ nunc ais, feceris, fore, ut quam alii vitam beatiſ-
‘ ſimam dicunt, etiam me aſſentiente, hanc modo conſecu-
‘ tus agam. *Tum Cyrus ſubjecit*: Et quis beatæ iſtius vitæ *Quæ*
‘ compos eſt? Uxor mea, mi Cyre, *ait*. Nam ea mecum bo- *putari*
‘ norum omnium, & vitæ mollis ac delicatæ, & gaudiorum *felici-*
‘ particeps fuit: curarum verò, quo pacto hæc contingerent, *tas vitæ*
‘ & belli, & pugnæ nihil mecum ei commune fuit. Ac tu *debeat.*
‘ quoque me talem efficere velle videris, qualem ego illam,
‘ quam omnium hominum maximè diligebam. Quò fit, ut
‘ Apollini etiam alia munera debere mihi videar quibus
‘ grati erga ipſum animi ſignificationem edam. His Cræſi
verbis auditis, Cyrus in eo tranquillitatem animi eſt admi-
ratus. Ac deinceps ille, quocunque Cyrus proficiſcebatur,
unà ducebatur: ſive adeò propterea quòd eum ſibi utilem
eſſe crederet, ſeu quòd ita tutius arbitraretur. Ac tum
quidem hoc modo quieti ſe dederunt.

14. Poſtridiè Cyrus amicis & ducibus copiarum convo- 14.
catis, alios quidem conſtituit, qui theſauros acciperent;
aliis hoc negotii dedit, ut de iis pecuniis, quaſcunque
Cræſus traderet, primùm Diis ſeligerent, quas Magi ſu-
mendas declararent: deinde reliquas pecunias acceptas in
arcis locarent ac plauſtris imponerent, iiſdémque plauſtris
ſorte diſtributis, ſecum eas portarent, quocunque proficiſ-
cerentur; ut opportuno tempore, *ſua pro meritis cuique tri-*
buerentur. Et hi quidem iſta exſequebantur.

15. 15. Cyrus autem quibuſdam ex apparitorum numero, qui aderant, arceſſitis, *Dicite mihi*, ait, *an aliquis veſtrûm Abradatam vidit? Miror enim, quòd antehac frequenter nos accedere ſolitus, modò, nuſquam appareat.* Ei quidam apparitorum reſpondit: *Is verò domine, non vivit, ſed in pugna mortuus eſt, quum in Ægyptios currum ſuum immiſiſſet. Cæteri, ſodalibus ejus exceptis, defiexerunt, uti quidem perhibetur, poſteaquam Ægyptiorum agmen conſpexiſſent. Et uxor ipſius jam mortuum ſuſtuliſſe dicitur, atque impoſitum in carpentum, quo ipſa vehi ſolita eſt, attuliſſe huc aliquò ad Pactolum fluvium. Aiunt & eunuchos & famulos ipſius quodam in tumulo fodere locum mortuo quo condatur, & uxorem humi ſedere, quæ maritum rebus iis ornârit, quaſcunque habuerit, ejuſque caput impoſitum genibus teneat.* Hæc ubi Cyrus audivit, femur ſanè ſuum percuſſit, ſtatimq; in equum inſiliens, ſumtis ſecum equitibus mille, ad illum triſtem caſum advehitur. Gadatæ verò Gobryæq; mandat, ut ſecum ſumerent quicquid ornamenti mortuo viro forti & amico conveniret, ſtatimque ſubſequerentur. Prætereà ſi quis greges, & boves, & equos ſecum duceret, mandabat, ut alias etiam pecudes eò multas ageret, ubicunque ſe reſciret eſſe, quo mactari apud Abradatam poſſent.

Cyrus de Abradatæ morte primum cognoſcit.

Ad p. 177.

16. 16. Ut humi ſedentem mulierem vidit, & jacentem mortuum, lacrymas ob caſum triſtem, profudit, ac dixit: *Heu fortem ac fidam animam! Itáne nobis relictis abiiſti?* ſimul dextram mortui prehendit, atque ea ſubſecuta eſt; quòd ab Ægyptio quodam copide fuiſſet amputata. Id cernens Cyrus multò majori dolore affectus eſt: mulier ipſa ſublato ejulatu, acceptam à Cyro manum oſculabatur, & rurſus eam, utì quidem poterat, adaptabat, quum diceret: ‘ Etiam ‘ cætera, *Cyre*, perinde læſa ſunt. Verùm quid attinet ea ‘ te aſpicere? Atque hæc, *ait*, ſcio propter me maximè ‘ ipſi accidiſſe, ac fortaſſis propter te, Cyre, nihilo minùs. Etenim ſtulta ego multis eum cohortata ſum efficere, ‘ ut amicum in aliquo numero habendum tibi ſe declararet: & ipſe ſat ſcio, non quid ſibi accideret, cogitabat; ſed ‘ quibus facinoribus editis, tibi gratificaretur. Quamobrem ‘ ipſe quidem extremum vitæ diem expers omnis de ſe querelæ clauſit, ego verò cohortatrix ei viva hic aſſideò. *Cyrus ubi aliquandiu cum ſilentio lacrimas fudiſſet*; Hic verò finem, ‘ *inquit*, præclariſſimum ſortitus eſt, ô mulier. Nam victor diem obiit. Tu verò hæc à me accipito, quibus eum ‘ ornes: (*& Gobryas Gadatáſque jam aderant, allato copioſo & elegante ornatu*) deinde ſcita, *inquit*, ne quidem alios ‘ honores ei defuturos: ſed & monumentum illi complures ‘ ex dignitate veſtrâ tumulo ageſto conficient, & mactan-

Cyrus Abradatæ mortem deplorat.

‘ buntur

' buntur ei, quæcunque viro forti æquum eſt mactari. Tu
' quoq; deſerta non eris, ſed ego te propter pudicitiam, vir-
' tutéſque tuas cæteras, cùm aliis rebus colam, tum alicui
' commendabo, qui te quocunque voles, deportabit. Tan-
' tùm, *ait*, indicato, ad quem deportari te cupias. *Et Pan-*
' *thea*, Securo ſis animo, *inquit*, Cyre, non enim te celabo,
' ad quem pervenire velim. Cyrus hæc locutus diſceſſit,
tum mulieris miſertus, quæ virum talem amiſiſſet; tum viri, qui relictam uxorem talem non ampliùs aſpiceret. *Adp.* 178.

17. Mulier autem, eunuchis ſecedere juſſis, *donec iſtum ego, inquit, ex animi ſententiâ lamentando deflevero:* nutrici dixit, *ut ſecum maneret eidémque præcepit, ut ſe mortuam, & virum unâ veſte velatos obtegeret.* Nutrix multis eam precata ſuppliciter, nè facinus id perpetraret, quum nihil proficeret, ipſámque videret indignari, lacrymans aſſedit. Tum mulier, quæ acinacem dudum ad hoc paratum haberet, ſeipſam jugulat: & capite in mariti pectus impoſito moritur. Nutrix cum ejulatu ambos obtegit, quemadmodum Panthea juſſerat. Cyrus autem, ubi mulieris facinus reſcivit, exterritus acceſſit, ſi quid auxilii ferre poſſet. Eunuchi, qui tres erant, quum quid factum eſſet, viderent, & ipſi ſtrictis acinacibus, quo loco ſtare juſſi ab eâ fuerant, ſtantes ſe jugulârunt. Et nunc quoque monumentum iſtorum uſque ad eunuchos ageſto tumulo porrigi dicitur. Ac ſuperiore quidem in pilâ, hujus viri, & mulieris hujus nomina feruntur inſcripta literis Syriacis: inferiùs autem pilas eſſetres aiunt, & eis inſcriptum SCEPTRIGERORUM, Cyrus ubi propiùs ad illum triſtem caſum acceſſiſſet, & admiratus iſtam mulierem, & lamentis proſecutus, diſceſſit: fuitque ceu par erat, ei curæ, præclara ut illis omnia contingerent. Ingens etiam monumentum, ut perhibent, ageſto tumulo factum fuit. 17. *Panthea ſibi manus affert.* *Monumentum Abradatæ, Panthææ, & Eunuchorum.*

18. Secundùm hæc quum, ſeditionibus inter Cares ortis, bellum invicem ſibi facerent, qui domicilia munitis in locis haberent, utrique Cyrum implorabant. Is Sardibus quidem ipſe manebat, machináſque fabricabatur, & arietes, ut eorum, qui parere nollent, mœnia ſolo æquaret: Aduſium verò Perſam, hominem cæteroqui nec imprudentem, neíve militaris rudem, ac valdè etiam elegantis ingenii, cum exercitu in Cariam mittit; perlubenter hac in expeditione tum Cilicibus, tum Cypriis, ejus ſigna ſequentibus. Quæ cauſa fuit, cur nullum Satrapam Perſicum Cilicibus & Cypriis unquam miſerit, contentus indigenis eorum regibus. Tributum tamen ab iſtis exigebat, & militiam, quum erat opus, eis imperabat. Aduſius autem, qui ducebat 18. *Cyrus in Cariam mittit copias.*

Aduſius in Cariam miſſus. cebat exercitum, poſteàquam in Cariam pervenit; aderant ab utraque Carum parte quidam, parati eum ſuas intra munitiones, ad contrariæ factionis detrimentum, recipere. Aduſius ergà utroſque faciebat eadem, quum diceret illos, quibuſcum loquebatur, æquiora proponere, & occultandam eſſe rem, quò minùs adverſarii amicitiam cum ipſis initam reſciſcerent, quaſi hoc pacto magis imparatos adverſarios aggreſſurus eſſet. Pretereà fidem utrinque dari petebat, & Cares quidem ſacramentum præſtare, quòd abſque fraude & Cyri Perſarúmque bono, intrà munitiones Perſas eſſent admiſſuri: ſe verò jurare velle, quod abſque dolo malo, & quidem admittentium commodo, munitiones ingreſſurus eſſet. Hæc ubi confeciſſet, utriſque nóctem clam alteris eandem pactus eſt, quâ caſtella cum equitatu eſt ingreſſus, & munitiones amborum accepit. Quum illuxiſſet, in medio cum exercitu conſedit, & ab utriſque rebus componendis opportunos adeſſe juſſit. Illi ſe mutuò intuiti, graviter rem tulere, qui partem utrámque dolo circumventam exiſtimarent. Aduſius autem in hanc ſententiam verba fecit: *Juſ-*

Ad p. 179.

Aduſius Carum controverſiam componit. *jurandum vobis ego, Cares, præſtiti; ingreſſurum veſtra me caſtella ſine dolo malo, & eorum commodo, qui me admitterent. Quamobrem ſi alterutros veſtrûm evertere velim, ipſe me damno. Carum hæc caſtella ingreſſum eſſe ſtatuam. Sin pacem inter vos conciliavero; & utríſque confecero, ut agrum tutò colere poſſitis, veſtrâ cum utilitate vobis adeſſe me arbitrabor. Oportet igitur ex hoc die vos amicè inter vos unà verſari & agros colere ſine metu, & inter liberos hinc indè matrimonia contrahi. Quòd ſi contra hæc injuriam facere conatus aliquis fuerit, iis & Cyrus & nos hoſtes erimus.* Hinc jam & portæ caſtellorum erant apertæ, & itinera plena congredientium inter ſe, & agri pleni cultoribus. Utraque ex parte feſtos agebant dies, & pacis ac lætitiæ cuncta erant plena. Intercà quidam à Cyro veniunt, qui Aduſium interrogarent, *ecquo exercitu alio vel machinis egeret* Quibus Aduſius reſpondit, *ſe præſenti exercitu etiam alibi uti poſſe.* Ac ſimul cum hiſce verbis copias abducit, relictis ad arces militibus præſidiariis. Cares autem ſupplices orabant, ut maneret; quod quum facere nollet, miſſis ad Cyrum ſuis rogabant, ut Aduſium ſibi ſatrapam mitteret.

Græci tributarii Cyri ſunt. 19. Cyrus autem Hyſtaſpam interim ablegàrat, qui exercitum in Phrygiam, Helleſponto finitimam duceret. Poſteaquam igitur Aduſius venit, ſequi Cyrus eum cum exercitu juſſit, quâ Hyſtaſpes præceſſerat. & Hyſtaſpæ magis parerent, ubi audiiſſent, alias etiam copias accedere. Græci maris accolæ, multis múneribus datis, id conſecuti ſunt, ut in-

tra

tra mœnia barbaros admittere neceſſe non haberent, ſed tributum tamen penderent, & militatum irent, quò Cyrus juſſiſſet. Phrygiæ verò rex ſe parabat, quaſi loca munita tueri, nec imperata facere vellet, itáque ſe facturum denuntiabat. Sed poſtquam conſtituti ſub ipſius imperio præfecti, ab eo defecerunt, & ſolus eſt relictus, tandem in manus Hyſtaſpæ venit, cauſsâ Cyri judicio permiſsâ, Hyſtaſpas relictis in arcibus firmis Perſarum præſidiis diſceſſit, ac ſecum præter ſuos, Phryges complures tum equites, tum ceratos duxit. Cyrus autem Aduſio mandata dederat, ut poſteaquam ſe cum Hyſtaſpâ conjunxiſſet, Phryges eos, qui partes ſuas amplexi fuiſſent, armatos adduceret: qui verò bellum gerere contra Cyrum ſtuduiſſent, illis & equos adimerent, & arma, omnéſque cum fundis ſequi juberent. Hæc illi tunc exſequebantur. *Ad p.* 180. *Phrygiæ rex capitur.*

20. Cyrus autem Sardibus movit, & numeroſo iſtic † peditum præſidio relicto, Crœſum quoque ſecum retinens, multa multis & variis opibus onuſta plauſtra ſecum avexit. Acceſſit autem Crœſus ad Cyrum ferens accuratè deſcripta, quæcunque ſingulis in plauſtris eſſent, eáſque ſcripturas Cyro tradens, ait: *Hos libellos, mi Cyre, ſi habeas, ſcies quinam rectè ſit redditurus quæ vehit, & qui non rectè.* Ad ea Cyrus, *Facis tu quidem probè* ait, *mi Crœſe, qui provideas. Sed mihi ſanè has opes vehent, qui digni ſunt, ut etiam eas poſſideant. Quamobrem ſi quid ſuffurabuntur, ſuo furto ſubtrahent.* Quæ quum dixiſſet, amicis & præfectis libellos iſtos tradidit: ut ſcirent quinam ex iis, quibus eſſent eæ res creditæ, ſalvas & integras redderent, qui non redderent. Ducebat etiam ſecum Lydos, quibus eſſe curæ cerneret elegantiam armorum & equorum, & curruum; & quos eniti videret, ut omnia facerent, quibus ipſi gratificaturos ſe putabant: & ducebat hos ſecum armatos: quos autem cerneret quàdam cum moleſtiâ ſe comitari, eorum equos Perſis, qui primi cum eo militatum profecti fuerant, tradidit: & arma excuſſit, ac ipſos fundis inſtructos ſequi coëgit. Omnéſque adeò inermes, qui ejus in poteſtatem venerant, ad uſum *fundarum* exercere ſe coëgit; quòd *hoc armorum genus maxime ſervile* duceret. Eſt enim, ubi funditores, ſi copiis aliis adſint, mirum quantum utilitatis afferunt: ipſi verò ſeorſim, nè quidem omnes, admodum paucos iis cum armis, quibus cominus pugnatur, congreſſos ſuſtinuerint. 20. † *al. Perſico præſidio.* *Cyrus ſe ſordidè de aratum non eſſe declarat*

21. Cùm autem viâ Babylonem ducente progrederetur, ſubegit Phrygas illius majoris Phrygiæ, ſubegit Cappadocas, Arabes in poteſtatem redegit: quorum omnium armigeros quidem equites inſtruxit, non pauciores quadragies millibus multos *Ad p.* 181. 21.

Cyrus multas regiones imperio ſuo ſubjecit.

multos verò captivorum equos in ſocios univerſos diſtribuit. Babylonem permagno cum equitatu, perquam multis cum ſagittariis, & jaculatoribus venit, cum funditoribus autem innumeris. Quúmq; jam apud Babylonem eſſent, exercitum omnem circum urbem conſtituit: indè cum amicis & iis, qui è ſociis opportunè aderant, urbem ipſe circumvectus eſt. Poſtquam muros contemplatus eſſet ab urbe copias abducere parabat: quum tranſfuga quidam ex urbe egreſſus, ait *Babylonios ipſum adoriri velle, quando copias abductурus eſſet. Nam de muro phalangem hanc deſpectantibus*, inquit, *viſa eſt imbecilla eſſe.* Quod quidem ità ſe habuiſſe, mirum non erat: Quia enim murum amplum circundarent, neceſſe erat phalangem ad exiguam denſitatem redigi. Quæ Cyrus quum audiiſſet, ſtans in medio exercitûs ſui cum iis, quos circum ſe habebat, præcepit ut gravis armaturæ milites ab utraque extremitate phalangem explicantes abirent propter eam partem exercitûs, quæ ſubſiſteret: donec utraque extremitas ad ſe, atque ad medium perveniret. Id quum facerent, tum iis, qui ſubſiſtebant, fiducia quædam accedebat, quòd duplicata jam eſſet aciei denſitas: tum illis quoque confidentia ſimiliter augebatur, qui abſcedebant. Mox enim illi, qui ſubſiſtebant, propè ab hoſtibus aberant. Quum autem progrediendo extremitates utrinq; conjunxiſſent, conſtitêre jam facti firmiores, tum qui abſceſſerant, propter anteriores: tum anteriores, propter eos, qui à tergo acceſſerant. Hoc modo explicatâ phalange, neceſſe eſt primos & ultimos, fortiſſimos eſſe; ignaviſſimos in medio collocari; quæ quidem acies, & ad dimicandum, & ad prohibendam fugam inſtructa commodè videbatur. Præterea equites, & armatura levis, à cornibus ſemper eò propiùs ad imperatorem accedebant, quo phalanx duplicata denſior efficiebatur.

Cyri ſtratagema.

Babylonem rurſus adit.

22. *Ad p.* 182. Hoc modo per cohortes conglobati, pedetentim indè recedebant, quo tela de muro pertingebant. Quum extra telorum ictus eſſent, converterunt ſeſe: ac primùm quidem modicos paſſus progreſſi, ſtatum mutabant clypeum verſùs, atque ità conſiſtebant, ut murum intuerentur. Quantò autem longiùs abſcederent, tantò rariùs fiebat mutatio. Poſteaquam in tuto ſibi eſſe videbantur, conferti recedebant, donec ad tabernacula pervenirent.

Cyrus obſidendæ Babylonis rationem oſtendit.

22. Ubi jam in caſtris eſſent Cyrus iis quos oporteret, convocatis, dixit: ‘ Urbem, ſocii, undique contemplati ſu-
‘ mus: atque equidem, quo pacto quis adeò firmos & excel-
‘ ſos muros oppugnando capere poſſit, videre mihi non vi-
‘ deor. Quantò autem plures homines in urbe ſunt, quando
‘ ad pugnandum non exeunt, tantò citiùs fieri arbitror, ut
‘ fame

Altera Chryſanthæ ratio, quæ rejicitur.

'fame in poteſtatem redigantur. Niſi igitur aliquem a-
'lium modum habetis, quem nobis oſtendatis, hoc ipſo
'nobis iſtos expugnandos eſſe aio. *Et Chryſantas inquit:*
'Hiccine fluvius per urbem mediam labitur, cujus latitu-
'do ſtadia duo ſuperat: Ità profectò, *ait Gobryas*, ac tan-
'ta quoque profunditas ejus eſt, ut nè duo quidem viri,
'alter alteri inſiſtentes, ſupra aquam extare poſſint. Quò
'fit, ut fluvio ſit urbs etiam munitior, quàm mœnibus.
'*Et Cyrus*, Miſſa faciamus hæc, *ait*, mi Chryſanta, quæ
'viribus noſtris potiora ſunt. Adhibitâ verò menſurâ
'quamprimum foſſa latiſſima profundiſſimáque vobis erit
'agenda, pro parte cuique ſuâ; quò pauciſſimis cuſtodi-
'bus vobis ſit opus. Sic igitur undique circa murum ſpa-
tia dimenſus, relicto à flumine intervallo, quantum ſuffice-
ret magnis propugnaculis, ingentem foſſam circum murum
undique egit, terrâ versùs ſeipſos aggeſtâ. Ac primùm
quidem turres propter flumen extruebat, palmis fundatas,
quarum non minor erat, quàm † jugeris, longitudo. Nam † *Hoc*
hàc majorem etiam in longitudinem excreſcunt. Palmæ *eſt cen-*
verò quum aliquo pondere premuntur, ſurſum velut in *tum pe-*
gibbum quendam incurvantur: quemadmodum & aſini cli- *dum.*
tellarii. Has autem palmas operi propterea ſubjiciebat, ut
quàm maximè videretur id facere, quod ſolent, qui ad ur-
bem obſidendam ſeſe comparant, ut tametſi flumen in foſ-
ſam dilaberetur, ipſas turres non everteret. Etiam mul-
tas alias turres ſupra terram egeſtam excitabat, ut quàm
plurima eſſent excubiarum loca. Et has quidem illi res a-
gebant. Qui autem in muro ſtabant obſidionem hanc ir-
ridebant; quòd eis commeatus eſſet copioſior, quàm in
annos viginti. Quæ Cyrus quum audiiſſet, in partes
duodecim exercitum diviſit, ut pars quælibet unum anni
menſem in excubiis eſſet. Quibus iterum auditis, multò
etiam Babylonii magis irridebant, qui cogitarent ſecum,
Phryges ac ‡ Lycios, & Arabes, & Cappadoces futuros ‡ *al.*
contra ſe in excubiis; quos omnes arbitrabantur animis er- *Lydos*
ga ſe magis eſſe benevolis, quàm erga Perſas. Ac foſſæ
quidem jam actæ erant.

23. Cyrus verò quum audiiſſet, celebrari Babylone feſtum 23.
quendam ejuſmodi diem, quo Babylonii omnes nocte totâ *Ad p.*
potarent & comeſſarentur, quamprimum eo die tenebræ ac- 183.
ceſſiſſent, magnâ mortalium multitudine adhibitâ, foſſarum
oſtia versùs amnem aperuit. Hoc quum factum eſſet, aqua
noctu in foſſas manabat, & alveus fluvii per urbem tendens,
hominibus permeabilis eſſe cœpit. Id ubi de flumine hoc
modo ei ſucceſſiſſet, Perſicis Cyrus & peditum & equitum

tribunis imperat, apud se adessent, & mille suos in binos explicatos singuli ducerent: reliqui socii hos à tergo subsequerentur, instructi quemadmodum priùs. Et hi quidem aderant, quum Cyrus in fluminis partem siccam suis apparitoribus, tam peditibus, quàm equitibus immissis, explorare jussit, an vadum fluminis permeari posset. Posteaquam illi posse permeari renuntiárunt, tum verò peditum equitúmque ducibus convocatis hujusmodi verbis ad eos est usus: *Flumen hoc nobis, amici, viam in urbem concessit. Itaque præsentibus animis ingrediamur in urbem, nihilque metuamus: sed cogitemus hos, quos aggressuri nunc sumus, eosdem esse quos & à sociis instructos, & omnes vigilantes, & sobrios, & armatos, & in acie dispositos vicimus. Jam verò adversùs eos tendimus, quo tempore multi eorum dormiunt, multi sunt ebrii, universi nullos in ordines dispositi. Posteaquam autem senserint, etiam nos intus esse, multò magis, quàm nunc, usui nulli futuri sunt, quia exanimati erunt. At si hoc in mentem alicui venit, quod fertur esse formidabile urbem intrantibus, nè tectis illi conscensis hinc inde tela in nos conjiciant; id ipsum maximè vobis animos addat. Nam si qui conscendent ædes, opitulator nobis est Deus Vulcanus. Et sunt eorum vestibula crematu facilia. Nam januæ, palmarum è materiâ fabricatæ sunt, & bitumine sunt injunctæ, quod ignem facilè concipit. Nobis autem & faces plurimæ sunt, quæ ingens incendium cito parient, & copia picis ac stupæ quæ citò magnam flammam eliciunt. Quo fiet, ut vel celeriter necesse sit hos ab ædibus aufugere, vel celeriter exuri. Verùm agite, arma capite; Diis equidém juvantibus præibo. Vos autem, Gadata, & Gobrya, demonstrate nobis itinera, quum vobis ea cognita sint: & ubi jam intus erimus, quamprimum ad regiam ducite. Atqui, aiebant illi, qui erant cum Gobryâ, non mirum fuerit, si quidem nè portæ ipsius regiæ clausæ sint. Urbs enim tota videtur hâc nocte comessationi esse intenta. Sed in excubias tamen ante regias portas incidemus, quòd eæ semper istìc collocentur. Non negligenda res est, ait Cyrus, sed eundum, ut quam maximè imparatos offendamus*: Quæ quum essent dicta, pergebant. Si qui eis obviam venirent, partim cæsi peribant, partim retro vicissim fugiebant, partim clamorem edebant. Cum his & Gobryani clamores edebant eosdem, velut ipsi quoque comessationem socii. Simul pergentes, quâ celerrimè progredi poterant, ad regiam perveniunt. Et hi quidem Gobryæ Gadataeque adjuncti, portas regiæ clausas inveniunt: qui verò adversùs regiæ custodes ire jussi fuerant, irrunt in eos, ignem luculentum potantes, statimque hostili cum eis more agunt. Orto autem clamore ac strepitu, quum ii, qui erant intus, tumultum sentirent, & inspici

Ad p. 184.

Babylonem Cyrus in comessatione capit, quod cum Danielis historiâ convenit.

rex juberet, quid illud eſſet rei: apertis aliqui portis, foras procurrunt.

24. Eas quum patefactas Gadatæi conſpicerent, irruunt: & illos rurſus fugientes intrò ſecuti, ac ferientes, ad regem accedunt: eúmq; jam erectum cum acinace, quem ſtrictum tenebat, inveniunt. Hunc Gadatæi & Gobryani numero plures opprimunt, interfectis etiam iis, qui regia deraut, ac partim aliquid objiciebant, partim fugiebant, partim ſe quacunque re poterant, tuebantur. Cyrus autem cohortes equitum per vias paſſim dimittebat, edicens, ut ſi quos extra domos invenirent, occiderent: ac illis, qui adhuc in edibus eſſent, per Syriacæ linguæ peritos denunciari præconio juſſit, ut intus manerent. Quod ſi quis foris deprehenderetur, eum morte multandum. Et hi quidem hæc exſequebantur. 24.

25. Gadatas autem & Gobryas quum acceſſiſſent, Deos primùm venerati ſunt, quòd de impio rege pœnas ſumſiſſent: deinde manus & pedes Cyri deoſculabantur, quum præ gaudio ſimul & lacrimas copiosè profunderent, & lætitiæ ſigna darent. Poſteaquam illuxiſſet, ac ſenſiſſent illi, qui arces tenebant, tum urbem eſſe captam, tum regem occiſum, arces etiam tradunt; Cyrus eas ſtatim occupat, & præſidiorum magiſtros cum præſidiariis in illas immittit. Mortuos ſepeliendi poteſtatem propinquis facit, & præcones proclamare jubet, ut omnes Babylonii arma deferrent. In quacunque verò domo arma deprehenderentur, in eâ denunciabant omnibus eſſe moriendum. Et illi quidem arma deportabant, quæ Cyrus in arces impoſuit, ut in promtu eſſent, ſi quando eis eſſet utendum. Quæ ubi peracta fuerunt, primum arceſſitis magis, quia bello capta urbs eſſent, juſſit, ut Diis primitiæ manubiarum, & fana ſeligerentur. Poſtea tum alias domos, tum principum ædificia dividebat in eos, quos illorum, quæ geſta fuerant, ſocios exiſtimabant. Atque hoc modo tribuit, utì dudum fuerat decretum, optima quæque præſtantiſſimis. Quòd ſi putaret aliquis ſibi minus obtigiſſe, mandabat, utì accedens ad ipſum doceret. Edixit etiam Babyloniis agros eſſe colendos, & tributum pendendum, & iis obſequia præſtanda, quibus ſinguli traditi eſſent. Perſas verò & Perſarum participes, & quotquot ex ſociis apud eum remanere vellent, juſſit tanquam dominos cum iis, quos ſibi traditos accepiſſent, loqui. 25. *Ad p.* 185. 26. *Cyrus majeſtatem regiam quo pacto ſit conſecutus.*

26 Secundùm hæc ita jam ſe parare cupiebat Cyrus, quemadmodum decere regem exiſtimaret: idque de amicorum ſententiâ faciundum ſtatuit, ut quàm minimâ cum invidiâ & rariùs conſpiceretur, & auguſtiori ſpecie. Quapropter

propter id in hunc modum machinatus est. Primâ luce stabat in loco, quo putabat esse commodum, & admittebat quemlibet aliquid dicere volentem; ac posteaquam respondisset, dimittebat. Quum autem intellexissent homines, aditum sibi ad Cyrum patere, nimia quanta multitudo ad eum confluxit. Jámq; adeò conveniendi ejus caussâ, semet impellentium molitiones & rixæ multiplices erant. Apparitores quidem ipsius adhibito discrimine, prout poterant, accedendi potestatem faciebant. Quòd si aliquando quispiam ex amicis impellendo, disjectâ hominum turbâ, præ aliis conspectus esset; tum verò manum protendebat Cyrus, & istos attrahebat, atq; his verbis utebatur: *Exspectate, amici, donec turbam hanc dimoveamus, ac deinde per otium congrediemur.* Quamobrem opperiebantur amici, & turba major affluebat, donec opprimeret eum vespera priùs, quàm per otium congredicum amicis & colloqui posset. Itaque dicebat Cyrus, *Modo quidem, amici, tempus est discedendi. Cras mane adeste. Nam est, quod vobiscum colloquar.* His auditis, libenter amici discedebant etiam cursitantes, rerum omnium necessariarum neglectione multati. Ac tum quidem ità quieti se dedere.

27. 27. Postridiè Cyrus eodem aderat loco, quem jam multò major hominum adire volentium turba circumstabat, qui multò priùs etiam, quàm illi amici, advenerant. Cyrus igitur Persis hastas gestantibus ambitu magno circum se collocatis, neminem admitti jussit, præter amicos & Persarum sociorúmque principes. Illi verò quum convenissent, hanc Cyrus orationem habuit: ‘ Nihil est amici ac socii, quod ‘ de Diis queramur, quasi non perfecerimus hactenus omnia ‘ quæcunq; liceret optare. Sed enim si hujusmodi quiddam ‘ est, res magnas gerere, ut neque possis ipsi tibi vacare, neque cum amicis hilariter vivere: beatam sanè vitam hanc ‘ equidem valere jubeo. Nam & heri animadvertistis, à primâ nos aurorâ cœpisse audire accedentes, neque desiisse ante veſperam: & nunc videtis hos, atque alios multò plures ‘ iis, qui heri aderant, præstò esse, ut nobis negotia facessant: Itaque si quis istis se summittere velit, futurum equidem cogito, ut exiguâ parte vos mei copiam habeatis, ‘ & ego vestri. Mei quidem ipsius mihi, sat scio, nè tantilla quidem erit copia, Præterea rem, *inquit*, aliam quoq; ridiculam animadverto. Nam equidem ità sum erga vos affectus, ut par est: at eorum qui hic circumstant, vel unum ‘ aliquem, vel neminem novi: & hi tamen omnes ità parati sunt, ut si vos impellendo vincant, priores etiam vobis ‘ à me quæ voluerint, impetraturi sint. Ego verò æquum ‘ arbitrarer hos, si quis à me petere aliquid vellet, amicos

Ad p. 186.

‘ meos

‘ meos vos demereri, atque orare, ut eos adduceretis. For-
‘ taſſe dixerit quiſpiam, cur ità non ab initio me compa-
‘ raverim, ſed omnibus in medio me potiùs exhibuerim?
‘ Nimirum intelligebam, res bellicas ejuſmodi eſſe, ut *im-*
‘ *peratorem non oporteat eſſe poſtremum, vel intelligendis iis quæ*
‘ *neceſſe eſt*; *vel gerendis, quæ uſus poſtulat.* Et imperatores
‘ ſi ratò conſpicerentur, exiſtimabam prætermittere multa,
‘ quæ fieri debuerant. Nunc poſteaquam bello maximi la-
‘ boris confecto quieſcimus etiam meus animus æquum
‘ cenſet, ut quiete aliquâ potiatur. Quare quum ipſe am-
‘ bigam, quid faciundum mihi ſit, ut & res noſtræ, & ali-
‘ orum, quos curæ nobis eſſe oportet, rectè ſe habeant: con-
‘ ſulat aliquis in medium, quid maximè conducturum
‘ perſpiciat.

28. Hæc Cyri verba fuerunt. Poſt eum ſurgens Artaba- 28.
zus, qui ſe aliquando cognatum Cyri dixerat: ‘ Profectò,
‘ *ait*, rectè factum abs te, Cyre, qui hâc de re dicere cœpe-
‘ ris. Nam equidem, te admodum juvene cœpi amicitiam
‘ tuam expetere: ſed quum te mei non egere viderem, adi-
‘ re te ſum veritus. Poſtquam verò me fortè rogâſſes, ut
‘ quæ Cyaxares mandârat, ſtudiosè Medis exponerem, me-
‘ cum ipſe cogitabam, ſi promto te juviſſem in illis animo,
‘ futurum me tibi familiarem, & habiturum copiam collo- *Ad p.*
‘ quendi tecum, quamdiu vellem. Et ſunt illa certè ſic ef- 187.
‘ fecta, ut etiam tu me prædicares. Deinde primi amplexi
‘ ſint amicitiam noſtram Hyrcanii, quum magna ſociorum
‘ apud nos eſſet penuria. Itaq; tantùm non eos in premio
‘ præ charitate geſtabimus. Poſteà quum hoſtium caſtra
‘ capta eſſent, otium tibi non eſſe putabam, ut mihi ope-
‘ ram dares, atque ipſe tibi agnoſcebam. Hinc Gobryas no-
‘ bis amicus acceſſit, quod mihi voluptati erat, itidémque
‘ Gadatas: unde factum, ut eſſet difficile, tui habere copiam.
‘ Quum autem Sacæ & Caduſii ſocietatem nobiſcum coi-
‘ viſſent, nimirùm par erat hos colere, qui & ipſi te colerent.
‘ Poſteaquam eò reverſi ſumus, undè profectionis initium
‘ factum erat, quia te videbam occupatum inſtruendis e-
‘ quis, curribus, machinis: exiſtimabam te, ubi hâc curâ li-
‘ beratus eſſes, otium habiturum, ut mihi quoq; operam da-
‘ res. Sed ubi nuncius ille terribilis venit, homines univer-
‘ ſos contra nos colligi; maxima eſſe illa intelligebam, quæ ſi
‘ proſperè cederent, certò me jam ſcire putabam, fore mag-
‘ nam inter nos ambos conſuetudinis mutuæ copiam. Nunc
‘ tandem & ingenti prælio victoriam adepti ſumus, & Sar-
‘ des cum ipſo Cræſo nobis ſubjectas tenemus, & Babylo-
‘ nem cepimus, & omnia noſtram in poteſtatem redegimus:

‘ nec

† *Hoc nomine Solem Perſæ appellant.*

‘ nec herì tamen, ità me † Mithres amet, accedere te potuiſſem, niſi cum multis luctatus fuiſſem. Verum ubi tu ‘ me prehendiſti dextrâ, & apud te manere juſſiſti, tum ‘ ſcilicet in oculis omnium eram qui ſine cibo ac potu totum apud te diem conſumere cogerer. Nunc igitur, ſi quo ‘ fieri modo poteſt, ut qui plurimùm tibi commodaverimus, plurimùm etiam te fruamur, bene eſt: ſin autem, ‘ rurſus ego nuntiabo verbis tuis ut omnes à te diſcedant, ‘ exceptis nobis, qui amici ab initio tui fuimus. Ibi tum & Cyrus, & complures alii riſere,

29. 29. Chryſantas autem Perſa ſurgens, hoc modo locutus eſt: *Antehac, Cyre, conſentaneâ quâdam ratione te in oculis omnium exhibebas, cùm illis de cauſſis quas expoſuiſti; tum quòd nos ii non eramus, quos tu colere maximè deberes. Quippe nos etiam noſtrâ cauſsâ tunc aderamus. At erat neceſſe tibi, quovis ut pacto multitudinem tibi conciliares; ut quàm lubentiſſimè nobiſcum eoſdem ſuſcipere labores, & eadem adire pericula vel et. Nunc quum non modò talis ſis, ſed etiam conciliare poſſis alios, quos opportunum fuerit: æquum eſt ut tibi quoque jam domus contingat. Quippe quem alioquin ex imperio fructum perciperes, ſi caveres ſolus* foco domeſtico, quo nullus neque ſanctior fundus eſt inter homines, neq; gratior, neq; magis noſter & peculiaris. *Præterea non affici nos etiam pudore putas, ſi te videamus foris toleranter vivere: nos in ædibus degere, ac videri conditione, quàm tua ſit eſſe potiori?* Hæc ubi Chryſantas protuliſſet, eadem ab aliis approbantibus fuere dicta.

Ad p. 188.

30. 30. Tum deinde Cyrus regiam ingreditur, & qui pecunias Sardibus advexerant, hic eas tradebant. Quum ingreſſus eſſet, primùm Veſtæ rem ſacram fecit, deinde Jovi regi, & ſi cui alteri Deo Magi ſacrificandum ſuis è ritibus indicarent. Quibus peractis, jam alia quoque cepit adminiſtrare. Quúmque in mentem ei veniret, quid in ſe negotii ſuſcepiſſet, qui multis mortalibus imperare niteretur, & habere domicilium in urbe inter illuſtres ampliſſimâ inſtitueret, quæ ſic affecta in eum eſſet, ut urbs alicui maximè infeſta: quum hæc, inquam, expenderet, corporis ſibi cuſtodiâ opus eſſe exiſtimavit. Quòd item ſciret, *homines optimi facilius non poſſe, quàm inter veſcendum, bibendum, lavandum, in cubili & ſomno*, circumſpiciebat, quoſnam in his ſibi maximè fidos habere poſſet. Arbitrabatur autem, non poſſe fidum hominem unquam eſſe, qui magis amaret alium, quàm illum, qui ejus cuſtodiâ indigeret. Quamobrem alios, quibus eſſent liberi, vel conjuges genio congruentes, vel amores alii, naturæ quâdam coactione judicabat ad eos maximè diligendos impelli. At eunuchos omnibus

Cyrus corporis cuſtodes accipit.

omnibus his carere cernens, maximi facturos putabat illos, à quibus locupletari plurimùm poſſent, & opem habere, ſi injuriis afficerentur, atque etiam honoribus ornari. A quo autem beneficiis in hos conferendis ipſe ſuperari poſſet, neminem fore cenſebat. Prætereà quum *ignobiles & pretii nullius ſint apud homines* cæteros *eunuchi*, hanc ipſam ob cauſſam domino indigent, qui ſuppetias eis ferat. Quippe nemo non potior eſſe velit in omnibus eunucho, ſi non obſtet aliquid, cui vires ſint majores. Jam *qui domino fidelis eſt, eum nihil impedit, quò minùs locum principem teneat, licèt eunuchus ſit.* Quod autem maximè quis exiſtimet, eunuchos imbelles effici: nè id quidem Cyro videbatur. Et hìc ei argumento erant animalia quoque cætera. Nimirum feroces & inſolentes equi ſi caſtrentur, deſinunt illi quidem mordere, ac inſolentes eſſe, ſed nihilominus ad res bellicas idonei ſunt: & tauri ſi caſtrentur, nonnihil de ferociâ & contumaciâ remittunt; ſed robore ſuo tamen, & viribus ad laborandum haud deſtituuntur; eodémque modo canes caſtrati non ampliùs dominos illi quidem deſerunt, ſed ad cuſtodiam & venationem nihilò redduntur deteriores. Sic & homines magis ſedati fiunt, ubi hæc cupiditas eis eſt adempta, neque tamen vel negligentiores ſunt in exſequendis iis, quæ imperantur, vel minùs ad equitandum, vel jaculandum idonei, vel minùs honoris & gloriæ cupidi. Imò tum in bellis, tum in venando manifeſtè declarant, in animis ipſorum quoddam contentionis ſtudium ſupereſſe. Documenta verò fidelitatis in dominorum interitu maxima dedêre. Nulli enim alii magìs ſpectatæ fidei facinora deſignárunt in dominorum ſuorum calamitatibus, quàm eunuchi. Quod ſi maximè nonnihil de viribus corporis exiſtimetur in eis decedere, ferrum tamen in bello valentibus imbelles exæquat. Hæc igitur quum animadverteret, facto ab janitoribus initio, illos omnes, quibus corporis ſui curam committebat, ex eunuchis delegit. Quòd etiam exiſtimaret, non ſufficere cuſtodiam hanc adversùs eorum multitudinem, qui hoſtiliter affecti eſſent: circumſpiciebat, quos è cæteris maximè fidos regiæ cuſtodes ſumeret. Quòd ergò ſciret Perſas domi delictos, peſſimè propter inopiam victitare, laboréſque totâ vitâ ſuſtinere graviſſimos, tum ob agri Perſici aſperitatem, tum quòd opus ipſi faciant: hos potiſſimùm iſtam vivendi apud ſe rationem amplexuros, arbitratus eſt. Itaque decies mille ſatellites haſtatos ex his ſibi legit, qui & noctu & interdiu in excubiis undique circùm regiam eſſent,

Cur eunuchos ad hoc munus delegerit.

Ad p. 189.

Cyrus Perſas ſibi ſatellites legit.

esſent, quandocunque intus ipſe quieſceret: ſin aliquò prodiret, hinc & illinc inſtructi circùm ipſum incederent.

31. 31. Quia verò exiſtimabat etiam totam Babylonem præſidiarios requirere, qui cuſtodiendæ ſufficerent, ſive adeò ad urbem eſſet ipſe, ſeu abeſſet peregrè; idoneum Babyloni quoque præſidium impoſuit, cui ſtipendium à Babyloniis numerari juſſit; quòd eos quàm maximè inopes eſſe vellet, ut abjectiſſimi fierent, ac in officio contineri facillimè poſſent. Atque hæc quæ tunc & circùm ipſum, & Babylone collocata fuit cuſtodia, nunc etiam in eodem ſtatu manet. Prætereà quum conſideraret, quo pacto univerſum imperium conſervari, atque etiam aliquâ principatûs alterius acceſſione augeri poſſet; exiſtimabat hoſce ſtipendiarios non tam meliores eſſe reliquis ſubditis, quàm numero inferiores: ideóque viros fortes ſecum retinendos judicabat, qui Diis juvantibus, ſibi potentiam iſtam conciliaſſent, & curandum, ut virtutis exercitationem * perficerent. Nè verò videretur hoc eis imperare, ſed ut ipſi cenſerent hæc eſſe optima, & in eis perſeverarent, ac virtutem ſtudiosè colerent; tum Perſicos æquales convocavit, tum cæteros omnes, quos opportunum eſſet, quique viderentur in primis idonei, ut tam in laborum quàm commodorum ſocietatem admitterentur. Ubi convenisſent, orationem hujuſmodi habuit. ‘ Maximam Diis gratiam ‘ habemus, amici & ſocii, quòd ea nobis adipiſci conceſſerint, ‘ quibus arbitrabamur nos eſſe dignos. Eſt enim jam noſtrâ in poteſtate ſolum amplum ac fertile; nec deſunt, qui ‘ hoc colendo nos alent. Sunt etiam nobis ædes, & eæ ‘ quidem inſtructæ. Nec eſt cur quiſquam veſtrûm hæc ‘ poſſidens, aliena ſe poſſidere exiſtimet. *Eſt* enim *æterna ‘ lex inter omnes homines, captâ eorum urbe, qui bellum aliis ‘ faciunt, tam corpora illorum, qui ſunt in urbe, quàm fortunas eis vindicari, qui urbem capiunt.* Quamobrem injuſtè ‘ non poſſidebitis, quæ tenetis: ſed ſi quid hoſtes retinere ‘ permiſeritis, id ablatum non eſſe, clementiæ veſtræ acceptum referri debet. Quod attinet illa, quæ agenda deinceps erunt, hæc mea ſententia eſt. Si deflectamus ad inertiæ deſidiam, & ad vitam *ignavorum* hominum voluptariam, qui *laborem pro re miſerrimâ, vitam laboris expertem pro voluptariâ ducunt*: citò nos equidem nobis ipſis aio parum utiles futuros, adeóque bona hæc univerſa citò amiſſuros. *Non* enim *viros fortes fuiſſe ſufficit ad hoc, ut fortes ‘ permaneant, niſi quis perpetuò diligentiam, ut talis ſit, adhibeat*; ſed ut *artes* etiam aliæ *per neglectionem minoris æſtimantur*, & ut *ipſa corpora bene affecta, per deſidiæ remiſſionem*

Cyrus Perſas etiam reliquos ſecum retinere cupit.

* *Rectiùs non intermitterent.*

Ad p. 190.

‘ malè

' *malè ſe rurſum habere incipiunt*: ſic & *temperantia, & continentia, & fortitudo, cum quis exercitationem horum remittit*, exinde rurſus *ad improbitatem deflectunt*. Non igitur per inertiam ceſſandum nobis, nec in id, quod in præſentiâ ſuave eſt, proruendum. Quippe *magnum* equidem *aliquid eſſe* arbitror, *imperium parare: ſed multò majus id quod ſis adeptus, conſervare*. Nam *adipiſci ſæpius* etiam *illi contigit, qui audaciam duntaxat adhiberet: ſed retinere, quod adeptus ſis, id* verò *non* jam *ſine temperantiâ, nec ſine continentia, nec ſine multo ſtudio fieri ſolet*. Quæ quum intelligamus, multò jam magis virtutem exercere debemus, quàm antea, bonis hiſce necdum partis: atque etiam *ſcire* nos *oportet, tum plurimos & invidere, & inſidiari, & hoſtes fieri, cùm plurima quis poſſidet: præſertim ſi ab invitis & opes, & obſequium, quod nobis uſu venit, habeat*. Deos quidem certè nobiſcum futuros exiſtimandum eſt. Non enim inſidiis uſi, hæc injuſtè poſſidemus; ſed inſidiis petiti pœnas ſumſimus. Quod verò ſecundum hoc optimum eſt, à nobis ipſis parari debet. Eſt autem illud, ut ſubditis ipſi meliores, imperio nos dignos æſtimemus, Caloris ſanè, & frigoris, & ciborum, à potûs, & laborum, & ſomni partim ſervis etiam concedi neceſſe eſt; ſed ita tamen hæc cum ipſis communia nobis eſſe debent, ut declarare nos in his primùm præſtantiores eis conemur. *Militaris* vero *ſcientiæ atque exercitationis omnino nihil cum iis communicandum eſt, quos acquirere volumus*, ut nobis & laboribus operiſque ſuis inſerviant, & tributum pendant: ſed his exercitiis nos ſuperiores iſtis eſſe debemus, atque adeò ſcire, Deos ipſos omnibus hæc inſtrumenta libertatis & felicitatis exhibuiſſe. Et quemadmodum arma iſtis ademimus, ità nos ipſos nunquam ab armis deſtitui oportet; idque pro certo habere perſuaſum, illîs omnia, quæcunque velint, maximè ſua & propria eſſe qui quàm proximè ab armis abſint. Quod ſi quis hujuſmodi quædam cogitat; Quid ergo conducit nobis, quòd ea, quæ cupiebamus, perfecerimus, ſi quidem adhuc neceſſe erit famem, ſitim, curas, labores tolerare? Nimirum *hoc cognoſci oportet, tantò plus afferre lætitiæ bona, quantò majori labore præcedente ad ea perveniatur. Labores* enim *fortibus viris obſonii loco ſunt*. At abſque eo, ut aliquis indigeat ejus, quod conſequitur, nihil tam ſumptuosè parari poſſit, ut ſuave ſit. Quòd ſi ea, quæ maximè homines expetunt, divinitùs nobis parata ſunt, ut autem illa quam ſuaviſſima videantur, ipſe ſibi quiſque parat: ſanè vir talis in hac meliori erit conditione, quàm alii victûs indigentes, quòd eſuriens ſuaviſſimis

Ad p. 191.

‘ viſſimis cibis veſcetur, & ſitiens fruetur ſuaviſſimo potu
‘ & requiei egens ſuaviſſimè quieſcet. Quapropter equidem,
‘ cenſeo, debere jam nos contentis viribus bonorum viro-
‘ rum officio fungi; ut bonis quàm optimè ſuaviſſiméque
‘ fruamur, & quod omnium eſt graviſſimum, non experia-
‘ mur. *Nec* enim *adeò grave ac moleſtum eſt, bona non adi-*
‘ *piſci; quàm acerbum, quæ ſis adeptus amittere.* Quin hoc
‘ etiam conſideretis, quam prætexere cauſſam velimus, cur
‘ non potiùs vitam ignaviorem ſectemur, quàm antehac.
‘ An propterea, quòd cum imperio ſumus? At verò *non*
‘ *convenit eum, qui cum poteſtate ſit, ſubjectis ſibi pejorem eſſe.*
‘ An quòd eſſe jam feliciores videamur, quàm priùs; id-
‘ circone fortunæ proſperæ dicet aliquis indulgendam eſſe
‘ ignaviam? An quia ſervos adepti nunc habemus, in eos
‘ animadvertemus, ſi fuerint improbi? At quo pacto con-
‘ venit eum, qui ſit ipſemet improbus, alios improbitatis
‘ aut diſſolutionis cauſsâ plectere? Prætereà cogitetis velim,
‘ inſtituiſſe nos multos alere, tam ædium noſtrarum, quàm
‘ corporum cuſtodes. At quomodò turpe non fuerit nos
‘ alios ſalutis noſtræ ſatellites parandos nobis exiſtimare,
‘ ipſos autem nos minimè nobis ſatellites eſſe? Atqui *certò*
‘ *ſciendum eſt non eſſe ullum aliud tale præſidium vel cuſtodiam,*
Ad p. 192. ‘ *qualis eſt iſta, ſi virtute quis præſtet.* Hoc enim unà comi-
‘ tari neceſſe eſt. *Ei* verò, *qui virtute deſtituitur, nec aliud*
‘ *quidquam rectè ſuccedere convenit.* Quid igitur eſſe faciun-
‘ dum, aio? & ubi virtutem exercendam? ubi ſtudium &
‘ operam adhibendam? Nihil novi proferam: ſed ſicut illi
‘ æquales dignitate in Perſiâ degunt ac verſantur ad curias:
‘ ſic aio vobis æqualibus univerſis, quotquot hìc adeſtis,
‘ iiſdem ſtudiis operam dandam, quibus illic occupati fui-
‘ mus: ac vos quidem me præſentes intueri debetis & ani-
‘ madvertere, num in iis curandis aſſiduus ſim, quæ curari
‘ à me neceſſe eſt: ego viciſſim animum advertens vos con-
‘ templabor, & quos quidem videro præclaris & honeſtis
‘ rebus operam dare, honoribus & præmiis ornabo. Quin-
‘ etiam liberos, qui nobis naſcentur, liberaliter hìc inſti-
‘ tuamus. Nam & *ipſi meliores erimus, ſi liberis noſtris nos ip-*
‘ *ſos tanquam exempla longè optima exhibere volemus: & liberi*
‘ *noſtri, etiamſi velint, non facilè improbi evadent*; quando
‘ nihil, quod turpe ſit, vel conſpecturi, vel audituri ſunt,
‘ ſed in virtutis & honeſti ſtudio dies totos conſument.

XENOPHONTIS

Hiſtoriarum de Inſtitutione CYRI Liber Octavus.

HUjuſmodi Cyrus oratione tunc uſus fuit: poſt quem Chryſantas adſurgens hoc modo locutus eſt: ‘ Etiam ‘ aliis in rebus, commilitones, animadverti ſæpius *nihil* ‘ *inter principem bonum, & patrem bonum intereſſe.* Nam & ‘ patres liberis proſpiciunt, nè unquàm eos bona deficiant: ‘ & Cyrus jam mihi videtur ea nobis conſulere, de quibus ‘ felicitatem perpetuam maximè conſecuturi ſimus. Quod ‘ autem minùs mihi, quàm oporteret, declaráſſe videtur, ‘ id equidem ignaros edocere conabor. Cogitate enim, ‘ quænam urbs hoſtium ab iis capi poſſit, qui nolint imperio ‘ parere? quæ amicorum urbs conſervari poſſit ab iis, qui ‘ nolint imperio parere? qui militum contumacium exer- *Ad p.* ‘ citus, victoriâ potiri poſſit? quonam modo *facilius poſſint* 193. ‘ *in præliis homines vinci*, quàm *ubi cœperint ſeorſum ſinguli ſa-* ‘ *lutis propriæ conſilia capere?* Quid aliud rei præclaræ perfici ‘ poſſit ab iis, qui ſe potioribus haud parent; quæ urbes le- ‘ gitimè adminiſtrentur? quæ domus ſervari queant? quo ‘ pacto naves eò perveniant, quò tendunt? Nos ipſi ea com- ‘ moda, quæ modò nobis adſunt, quânam aliâ re magis com- ‘ paravimus, quàm principi parendo? Nam ità factum eſt, ‘ ut celeriter & noctu & interdiu, quo erat neceſſe, perve- ‘ nerimus: & dum repentè totis copiis principem ſequeremur, ‘ nemo vim & impetum noſtrum ſuſtinere potuerit, eorum de- ‘ nique nihil ſemiperfectum reliquerimus, quæ nobis erant ‘ imperata. Ergò ſi *parere imperio*, *maximum eſſe bonum* ma- ‘ nifeſto paret *ad comparandum bona cætera:* certò ſciendum ‘ vobis eſt etiam idem hoc bonum eſſe maximum ad con- ‘ ſervandum ea, quæ conſervari neceſſe ſit. Et anteà qui- ‘ dem multi nobis imperabant, cum nullis nos imperaremus: ‘ nunc res omnium, quotquot adeſtis, ſic comparatæ ſunt, ut ‘ imperetis alii pluribus, alii paucioribus. Quemadmodum ‘ igitur æquum exiſtimatis eſſe, vos poteſtati veſtræ ſubjectis ‘ imperare: ſic & ipſi pareamus eis, quibus officii ratio parere ‘ nos jubet. Tantum autem inter nos & ſervos intereſſe opor- ‘ tet, quòd illi quidem inviti ſuas heris operas exhibent:

‘ nos verò, ſiquidem liberi eſſe volumus, ſponte noſtrâ fa-
‘ cere convenit, quod maximè dignum laude videatur.
‘ Invenietis autem, *inquit*, etiam *civitatem, quæ unius imperio*
‘ *non adminiſtratur*, ſi magiſtratibus omni ſtudio parere ve-
‘ lit, *minimè per vim eò poſſe adigi, ut hoſtium imperium accipiat.*
‘ Quamobrem ad hanc, utì Cyrus præcipit, curiam præſtò
‘ ſimus, nóſque in iis exerceamus, quibus retinere potiſſi-
‘ mùm queamus ea, quæ conſervari neceſſe eſt; & operam
‘ Cyro noſtram exhibeamus ut eâ, quamcunque ad rem opus
‘ hac fuerit ipſi, utatur. Nam id quoque ſcire debemus,
‘ non poſſe Cyrum quicquam reperire, cujus uſus ad ſua
‘ tantùm, non etiam noſtra commoda pertineat. Etenim
‘ eadem nobis conducunt, & iidem nobis hoſtes ſunt. Quæ
Chryſantas ubi dixiſſet, alii tum Perſæ, tum ſocii com-
plures aſſurgebant, qui hæc oratione ſua quoque compro-
barent. Eſtque decretum, ut honorati ſemper ad portas
præſtò eſſent, & Cyro ſuam operam offerrent, quamcunque
ad rem illi viſum eſſet, donec eos dimitteret.

2. 2. Quod quidem ità ut tunc decretum fuit, etiam hodiéq; faciunt ii, qui regis imperio in Aſiâ parent: dum portas principum officiosè frequentant. Atque ut hoc toto libro declaratum eſt, Cyrum ſic conſtituiſſe imperium, ut illud & ſibi & Perſis conſervaret: ità reges eum ſecuti nunc quoque conſtanter inſtitutis iiſdem inhærent. Accidit autem in his, quod etiam in aliis. Quum *is, qui præeſt rerum ſummæ, vir aliquantò melior eſt, etiam ſincerius puriúſque legitima inſtituta majorum obſervantur: quum deterior aliquis, ſegnius.* Frequentabant igitur illi honorati cum equis & haſtis Cyri portas, quando ità decretum eſſet à præſtantiſſimis auctoritate viris, qui unà cum ipſo imperium illud everterunt. Cæterùm aliis aliarum rerum curam Cyrus mandabat, quum quidem & eos haberet, qui vectigalia reciperent, & qui ſumptuum expenſas facerent, & præſides operum, & facultatum cuſtodes, & rerum ad victum neceſſariarum procuratores. Etiam nonnullis equorum & canum curam committebat, quos exiſtimabat effecturos hæc *animalia ſuum ad uſum accommodatiſſima.*

Cyrus ſtabile imperium conſtituere voluit.

Ad p. 194.

3. 3. Ut autem illi, quos ſecum habere vellet, in ſocietatem conſervandæ felicitatis admittendos, longè optimi evaderent: meditandum ſibi ſumebat, nec aliis eam curam mandabat, ſed eſſe munus hoc ſuum arbitrabatur. Nôrat enim, *ſi pugnandum aliquando eſſet, ex illorum numero ſibi & adſtites & ſubſtites ſumendos eſſe, qui maximis in periculis exerciti fuiſſent*: itidémque præfectos cohortium tàm pedeſtrium, quàm equeſtrium, ex iiſdem conſtituendos eſſe intelligebat. Quòd

ſi

ſi copiarum prætoribus aliis, præter ſe, opus eſſet; ex his ipſis mittendos eſſe ſciebat. Quinetiam nôrat, quorundam ex his operâ utendum eſſe, ut & urbium & totarum nationum tum cuſtodes eſſent, tum ſatrapæ, legatique nonnulli mitterentur: quod quidem inter res maximi momenti ponebat, ut abſque bello impetraret id, quod cuperet. Quòd ſi tales ii non eſſent, quales eſſe conveniret, quorum operâ maxima plurimaque negotia eſſent conficiunda, malè rebus ſuis proſpectum fore arbitrabatur. Sin illi tales eſſent, quales oporteret, præclarè ſecum actum iri ducebat. Quâ in ſententiâ quum eſſet, totus in hanc curam incubuit. *Legatorum officium maxime neceſſarium.*

4. Exiſtimabat ſibi quoque virtutem exercendam eſſe. *Nec* enim *fieri poſſe* putabat, *ut qui talis* ipſe *non eſſet, qualem eſſe oporteret, is alios ad præclaras & laudabiles actiones incitaret.* Quæ quum apud animum expendiſſet, otio primùm eſſe ſibi opus ſtatuit, ſi quidem efficere vellet, uti res eximias curâ complecti poſſet. Fieri quidem haud poſſe judicabat, ut proventuum curam negligeret quòd proſpiceret *multa in magno imperio expendi.* Ruſus autem, quum magnam opum copiam poſſideret, harum curâ ſemper ipſum occupari, id verò avocaturum ſe ſciebat à curâ totius ſummæ rerum conſervandæ. Quare conſiderans, quo pacto & res familiaris rectè adminiſtrari, & ipſe frui otio poſſet, rei militaris ordinem intuebatur. Nam plerumque decuriones curam decuriarum gerunt; ductores manipularii, decurionum; tribuni, manipulariorum ducum; decem millium præfecti tribunorum: quo quidem ipſo continget, ut nemo ſit, cujus curâ non geratur, tametſi valdè multæ ſint hominum myriades. Quúmque vult imperator exercitûs operâ uti, ſatis eſt, decem millium præfectis mandata dediſſe. Quæ igitur horum eſt ratio eâdem Cyrus etiam res domeſticas ſummatim complexus eſt. Quo factum, ut ipſo cum paucis colloquente, domeſtica minimè negligerentur. Itaque deinceps ei plus erat otii, quàm alii, qui vel unius domûs, vel navis unius curam gereret. Sic adeò rebus ſuis conſtitutis, ſuos etiam docuit eadem ratione uti. Atque hoc modo tam ſibi, quàm ſuis otium paravit. *Ad p.* 195. 4. 5. *Quo pacto Cyrus ſuos conſuefecerit ut frequenter ipſi adeſſent.*

5. Cœpit deinde ſibi ſumere magiſterium efficiundi partiripes rerum tales, quales eſſe oporteret. Primùm requirebat illos, quotquot aliis terram colentibus victum habere poſſent, ſi ad portas præſto non eſſent: quòd exiſtimaret eos, qui adeſſent nihil neque ſceleris neque rei turpis admiſſuros; partim quòd ipſi principi adeſſent, partim quòd intelligerent, omnes actiones ſuas à viris præſtantiſſimis conſpici. Qui verò non adeſſent, eos vel intemperantiæ, vel injuſtitiæ, vel negligentiæ

negligentiæ cauſsâ putabat abeſſe. Quamobrem quum hoc primum exiſtimaret, etiam cogebat tales, ut adeſſent. Etenim aliquem illorum, quos maximè charos habebat, bona ejus, qui portas non frequentaret, occupare jubebat, ac dicere, res ab ſe ſuas occupari. Hoc quum fieret, ſtatim ſpoliati veniebant, quaſi quibus eſſet illata injuria. Cyro autem longo tempore non vacabat, ut hujuſmodi homines audiret: & poſteaquam audîerat, diu controverſiæ cognitionem differebat. Quæ faciens, arbitrabatur eos ſe ad obſervandum & colendum adſuefacere; ſed minùs odiosè, quàm ſi pœnis irrogandis eos adeſſe cogeret. Hæc una docendi ratio erat, ut adeſſent: alia, quòd & facillima, & maximè fructuoſa præſentibus imperaret: item alia, quòd nihil unquam abſentibus tribueret. Præcipuus verò cogendi modus erat, ut ſi nihil horum aliquem moveret, ei facultates adimeret, ac donaret alii, quem exiſtimaret poſſe ſibi opportunè præſtò eſſe. Hoc modo amicum utilem pro inutili conſequebatur. *Inquirit* autem etiam *is rex, qui nunc rerum potitur, in eos, qui quum adeſſe ex officio debeant, abſunt.* Ad hunc ſanè modum Cyrus in abſentes ſe gerebat. Illos autem qui ſe offerrent ac exhiberent, maximè ſe putabat ad
Adp. 196. præclaras & laudabiles actiones excitaturum; ſi quidem ipſe, qui princeps eorum eſſet, ſubjectis imperio declarare ſe niteretur virtute imprimis ornatum.

6. 6. Videbatur enim animadvertere, *meliores quidem effici homines* etiam *legibus ſcriptis*: ſed *principem bonum* arbitrabatur *hominibus eſſe legem oculis præditam:* veluti qui & ordinando jubere, & ordinis negligentem cernere ac punire poſſet. Ità quum ſentiret, primùm ſe cultûs divini magis hoc tempore ſtudioſum declarabat quia felicior evaſiſſet. Atque tunc primùm Magi conſtituti ſunt, qui ſemper cum primâ luce Deos hymnis celebrarent, & quotidiè ſacrificarent Diis illis, quibus ipſi ſacrificandum dicerent. Ità quidem id temporis conſtituta, nunc quoque permanent apud eum regem, qui quovis tempore rerum potitur. Imitabantur autem eum in hoc primùm Perſæ cæteri, quòd & ipſi beatiores ſe fore arbitrarentur, ſi Deos ità colerent, ut is, qui & feliciſſimus eſſet, & imperaret. Prætereà ſe gratiores Cyro futuros putabant, ſi hæc facerent. Cyrus ipſe religioſam ſuorum pietatem ſibi quoque utilem ducebat eſſe, quum rationem eandem ſequeretur, quam illi, qui certo judicio cum religioſis potiùs, quàm cum iis, qui commiſiſſe aliquid impiè videntur, navigare malunt. Prætereà futurum ratiocinabatur, ut ſi omnes illi rerum participes religioſi eſſent, minùs aliquod impium facinus tum contra ſe invi-

Totus componitur orbis Regis ad exemplum

cem,

cem, tum contrà Cyrum ipſum deſignare vellent: qui bene ſe de participum collegio promeritum eſſe arbitrabatur.

7. Itidem quum declararet, id maximi ſe facere, ſi nec amicus, nec ſocius læderetur; & quum id ante oculos haberet, quod juſtum eſſet; futurum putabat, ut alii quoque ſe turpibus à lucris magis abſtinerent, ac ratione juſtâ rem facere mallent. 7.

8. Etiam pudore ac verecundiâ putabat omnes magìs impletum iri, ſi palàm ipſe declararet, ità ſe omnes revereri, ut nihil fœdum ac turpe nec diceret, nec perpetraret. Atque hoc ità futurum, iſto argumento colligebat. Etenim *non dicam principem, ſed illos* etiam, quos *alioqui non metuunt, magìs reverentur homines, ſi verecundi ſint, quàm ſi inverecundi: & mulieres*, quas eſſe *verecundas* animadvertunt, *homines intuentes viciſſim revereri magìs volunt.* 8.

9. Putabat enim ſuos conſtantiùs imperio partituros, ſi eos qui ſine recuſatione parerent, in oculis omnium magìs ornaret, quàm alios, quorum vel maximæ laborioſiſſimæq; virtutes extare viderentur. Et, hoc quidem utì ſentiebat, ità etiam facere perſeverabat. 9.

10. Prætereà moderationem ſuam oſtendendo efficiebat, ut hanc etiam alii magis exercerent. Nam quum vident homines eum, cui maxima facultas eſt inſolenter agendi, modeſtè ſe gerere: nolunt imbecilliores alii quicquam inſolentius palam agere. Sic autem verecundiam ac moderationem cernebat, ut diceret, *verecundos palàm turpia fugere*; *moderatos* etiam *illa, quæ occultè fiant.* 10. *Ad p.* 197.

11. Continentiam ſic exercitatum iri à ſuis maximè putabat, ſi ipſe declararet ſe per occaſiones oblatarum voluptatum ab iis, quæ honeſta & bona eſſent non abſtrahi: ſed velle potiùs ante voluptatum gaudia laborem cum honeſtate conjunctum ſuſcipere. Enimvero quum talis eſſet, perfecit, ut ad portas magna inferiorum eſſet modeſtia præſtantioribus cedentium; magnus erga ſe invicem amborum pudor & compoſita morum gravitas. Neminem ibi animadverteſſes vel iraſcentem cum vociferatione, vel inſolenter cum riſu gaudentem: ſed eos aſpiciens exiſtimâſſes reapſe ad honeſti decorique normam vivere. Hujuſmodi ergo quædam & faciebant & conſpiciebant, qui ad portas verſabantur. 11.

12. Cæterum exercitationis bellicæ cauſsâ venatum eos educebat, quos in his exercendos arbitrabatur; quòd *venationem* duceret tum *bellicæ rei totius optimam exercitationem eſſe*, tum equeſtris longe veriſſimam. Nam ad inſidendum equis in locis quibuſlibet maximè reddit aptos, quòd fugientes 12.

entes feras ſequi neceſſe ſit: & agiles efficit maximè ad quodvis opus ex equis perficiendum, propter honoris ſtudium, & cupiditatem capiendi. Hìc etiam maximè ſuos illos participes aſſuefaciebat ad continentiam, & labores, & frigora, & calores, & famem, & ſitim tolerandum. Ac modò quoque tum rex, tum qui cum rege vivunt, hæc facere non ceſſant. Quòd igitur arbitraretur, *nemini convenire imperium, qui non eſſet ſubjectis ſibi melior*; id de iis, quæ antehac expoſuimus, nulli non patet: ſicut illud etiam, quòd ſuos in hunc modum exercendo, multò maximè tum ad continentiam, tum bellicas artes & exercitationes ipſe laborando ſe conſuefaceret. Nam venatum quidem alios educebat, ubi nulla neceſſitas domi manere cogebat; ipſe verò etiam, retinente domi neceſſitate, feras venari ſolebat, quæ in ſeptis hortorum alerentur; nec vel ipſe priùs, quàm ſudâſſet, ſumebat cœnam; nec equis priùs, quam eſſent exerciti, pabulum objiciebat. Ad hanc venationem ſceptrigeros etiam ſuos invitabat. Itaque multum in omnibus præclaris actionibus & ſtudiis ipſe præſtabat; multum, qui cum eo verſabantur, ob exercitationem illam perpetuam. Atque hujuſmodi ſanè exemplum ipſe ſe præbuit.

Ad p. 198.

13. Prætereà ſi quos alios viderit maximè rerum honeſtarum ſectatores, eos & donis & imperiis, & ſedendi loco, & omnibus honoribus ornabat. Quo factum eſt, ut in omnibus ingens ſtudium excitaret, quò quiſque Cyro præſtantiſſimus videretur. Animadvertiſſe verò nos in Cyro id quoque putamus, quòd *non* eò *duntaxat principes* exiſtimarit *præſtare ſubjectis ſibi debere, ut iis meliores eſſent: verùm etiam blanditiis quibuſdam demulcendos* arbitraretur. Itaque tum ſibi veſtitum Medicum geſtandum eſſe, certo judicio ſtatuit; tum illi ſuo participum collegio perſuaſit, ut eundem induerent. Nam ſi quid in alicujus corpore vitii eſſet, id occultare veſtitus is Cyro videbatur; & illos, qui eum geſtarent, quàm pulcherrimos, & maximos exhibere. Habent enim ejuſmodi calceos, in quibus maximè ſubjici clàm aliquid poteſt; ut grandiores, quàm ſint, eſſe videantur. Hoc etiam admittebat, ut oculis pigmenta quædam ſublinerentur quo viderentur oculos habere pulcriores, quàm eſſent; & ut fucus infricaretur, quo præditi colore meliori cernerentur, quàm natura conceſſiſſet. Ad hæc eos exercuit, ut palàm nec exſpuerent, nec emungerent ſe, nec ad ullam rem ſpectandam ſe converterent, quaſi nihil admirarentur. Hæc adeò univerſa putabat aliquid afferre momenti, ad hoc, ut ſubjectorum imperio ſuò contemtui minus expoſiti viderentur. Et ad hunc ſanè modum inſtruxit eos, quos beneficio

13.

ſuo

ſuo magiſtratus gerere volebat, tum exercendo, tum illo ipſo, quòd eis cum majeſtate præeſſet.

14. Quos autem ad ſervíendum inſtruebat, eos nec ad labores ullos liberales excitabat, nec habere arma ſinebat: ſtudioſéque dabat operam, nè unquam liberalium exercitiorum cauſsâ vel cibo vel potu carerent. Permittebat enim ſervis, quoties equitibus feras in campos adigerent, ut cibum ad venationem ſecum ſumerent; ingenuorum verò nemini. Quando item faciendum erat iter, ad aquas eos perinde, ac jumenta, ducebat. Quum prandii tempus erat, expectabat eos donec aliquid comediſſent, nè furcilla ſive fames acrior eos affligeret. Quò fiebat, ut non aliter ac optimates, etiam hi Cyrum *patrem* appellarent, qui curam ipſorum gereret, ut ſemper ſine dubio mancipia manerent. Ac totum quidem imperium Perſicum hoc modo firmum ut eſſet, ac ſtabile, Cyrus effecit. 14. *Quo pacto Cyrus ſervos habere ſolitus.*

15. At ſibi nihil ab iis, quos in poteſtatem redegiſſent, periculi futurum, ut aliquid perpeteretur, magno animi robore confidebat. Nam & imbelles eos exiſtimabat, & nullo inter ſe conjunctos ordine videbat, ac prætereà nemo illorum propiùs ad ipſum neque noctu, neque interdiu accedebat. Quos verò præſtantiſſimos ducebat, & ab armis inſtructos, & magno conjunctos numero conſpiciebat, ac partim ſciebat equitum duces eſſe, partim peditum; quorúmq; complures animadvertebat eſſe animis elatis, quaſi qui ad imperandum eſſent idonei; quique propiùs ad cuſtodes ipſius Cyri accedere poſſent, ac plerique Cyrum ipſum ſæpenumerò convenirent, quod fieri neceſſe erat, ſiquidem operâ ipſorum uti vellet; ab his igitur nè quid ei mali accideret, periculum erat, idque multis modis. Quamobrem diſpiciens, quo pacto ab iis quoque tutus eſſet, arma quidem illis adimi, & reddi ad bellum ineptos, minimè probavit: quòd eſſe illud & cum injuriâ & cum imperii everſione conjunctum duceret. Rurſus eos non admittere, ac palàm declarare, quòd fidem eis non haberet, id belli arbitrabatur eſſe initium. Itaque hoc unum iſtorum omnium loco judicabat & optimum eſſe ad ſecuritatem ſuam, & honeſtiſſimum, ſi præſtantiſſimos illos ſibi redderet amiciores, quàm inter ſe ipſos eſſent. Quo igitur modo perveniſſe nobis eò videatur, ut amaretur, exponere conabimur. Primùm quovis tempore, quàm poterat, maximè clementiam & humanitatem animi declarabat, quum exiſtimaret perinde ac facile non ſit eos diligere, qui odiſſe videantur, neque malè erga nos affectos benevolentiâ complecti; ſic fieri non poſſe, ut 15. *Ad p.* 199.

illi, quorum ſemel cognitus ſit amor & benevolentia, iis odio ſint, qui ab ipſis diligi videantur. Igitur quàm quidem diu facultas ei deerat conferendi beneficia, donatis opibus, tum illis proſpiciendo, quos ſecum haberet, tum pro iis laborando, & palàm declarando, ſe proſperis ipſorum rebus lætari, adverſas gravitèr ferre, venari amorem eorum nitebatur.

16. *De Cyri liberalitate.*

16. Verùm poſteaquam hoc adeptus eſt, ut beneficus eſſe largiendis opibus poſſet: animadvertiſſe nobis videtur, primò quidem beneficium hominibus ex eâdem impensâ nullum eſſe gratius, quàm ſi quis cibum ac potum impertiatur. Id quum ità ſe habere ſtatuiſſet, primùm de mensâ ſuâ mandatum dedit, ut quibus ipſe cibis veſceretur, iis ſimiles ſibi ſemper apponerentur, permultis hominibus ſuffecturi. Quæcunque verò apponebantur, ea ſemper omnia diſtribuebat in amicos, quos viſum eſſet, quo ſe memorem ipſorum eſſe oſtenderet, vel benevolentiam declararet extra cibos illos, quibus ipſe atque convivæ veſcerentur. Præterea mittebat cibos iis, quorum vel in excubiis diligentiam ſuſpiciens probaret, vel in præſtandis obſequiis & cultu, vel aliis in actionibus ſimul ſignificans, non eſſe ignotam ſibi voluntatem eorum, gratificari ſibi cupientium. Eodem honore ciborum è mensâ ſuâ donatorum domeſticos ſuos afficiebat, ſi quando laudare aliquem vellet: atque etiam cibos omnes horum domeſticorum in menſam ſuam apponi curabat, quòd putaret hoc eis benevolentiam quandam inditurum, ſicut uſu venire pueris ſolet. Quòd ſi amicos aliquos à multis coli vellet, his ipſis etiam aliquid de mensâ ſuâ mittebat. Hodiéque adeò, ſi quibus de mensâ regiâ mitti aliqua vident, eos univerſi magis colunt: quòd illos & honoratos eſſe arbitrentur & auctoritate valere ad impetrandum aliquid, ſi ſit opus. Nec his ſolùm de cauſſis, quas indicavimus, lætitiam afferunt ea, quæ à rege mittuntur: ſed reapſe præſtant ſuavitate, quæ de mensâ regis veniunt. Atque hoc ità eſſe, non eſt mirandum. Etenim ut aliorum quoque artificiorum opera magnis in urbibus excellentia fiunt, ſic etiam cibi regii longè præſtantiùs elaborantur. Nam parvis in oppidis iidem ſpondam, januam, aratrum, menſam fabricantur: atque ſæpenumerò idem etiam domum exſtruit, & bene ſecum agi putat, ſi vel hoc modo conſequatur aliquos, qui opus ei faciendum locent, quod ipſi alendo ſufficiat. *Fieri* quidem *certè nequit, ut qui multis artificiis occupatur, omnia rectè faciat.* At magnis in urbibus, quia multi ſingulis egent, vel unum cuique ſufficit artificium, ut eo ſe alat: ſæpenumerò ne unum quidem totum: ſed calceos alius viriles, alius muliebres facit.

Ad p. 200.

Eſt

Eſt ubi quis ſe calceis duntaxat conſuendis alit, quum alius tantùm eos ſcindat. Itidem alius tantummodo tunicas ſcindit, alius nihil horum facit, ſed eas conſarcit. Quamobrem neceſſe eſt eum, qui occupatur opere minimè longo, etiam id quàm optimè cogi perficere. Hoc ipſum & in victu accidit. Nam cui unus & idem lectum ſternit, menſam inſtruit, farinam ſubigit, aliàs alia obſonio parat, eum neceſſe eſt, meâ quidem ſententiâ, ſic habere ſingula, utì ceſſerunt. Verùm ubi ſatìs eſt uni quod agat coquendis carnibus elixis, aſſandis alii, alii piſcibus elixandis, alii aſſandis, alii faciendis panibus, ac nè his quidem omnis generis, ſed effici panis unam ſpeciem probatum ſatis eſt: tum verò hæc in hunc modum facta neceſſe eſt, opinione meâ, perquam excellenter eſſe à ſingulis elaborata. Et cibis quidem ità ſuos demerendo, longè Cyrus omnes ſuperabat.

17. Ut autem ad homines demerendos aliis etiam rebus omnibus longè præſtiterit, id quidem modò ſum narraturus. Nam tametſi mortales cæteros eo ipſo excelleret, quòd proventus plurimos perciperet; multò tamen in hoc magis excelluit, quòd unus inter omnes homines plurima largiretur. Atque hoc ità cœptum a Cyro fuit, ac permanet etiam nunc apud illos reges multa munificè donandi conſuetudo. Quem enim novimus opulentiores amicos habere, quàm habeat Rex Perſarum? quis illo rege ſuos elegantiùs ornare veſtitu videtur? cujus munera ejuſmodi eſſe cognoſcuntur, qualia ſunt pleraque regis illius, armillæ, torques, equi frænis aureis inſignes? Non enim apud Perſas hæc habere cuiquam licet, cui rex ea non donârit. Quis alius magnitudine munerum efficere dicitur, ut fratribus ipſe adreferatur, & parentibus, & liberis? Quis alius hoſtes ſuos, multorum menſium itineris intervallo diſtantes, ſic ulciſci & plectere potuit, ut rex Perſarum? Quis alius everſo aliorum imperio, ſic diem extremum obiit, ut à ſubjectis ſibi *pater* appellaretur, præter Cyrum? *At nomen* illud *magis ei tribui*, qui *beneficia confert*, quàm *qui rapit aliena*, conſtat. Etiam hoc accepimus, Cyrum & illos qui & oculi & aures regis appellantur, non aliâ ratione ſibi conciliâſſe, quàm munera largiendo, & honoribus ac præmiis ornando. Quippe dum eos, qui nuntiabant, quæcunque ipſius intereſſet in tempore cognoſci, magnis beneficiis colerit, efficiebat, ut homines permulti & auribus id captarent, & notarent oculis, quo nunciato regi aliquid utilitatis afferrent. Hinc *multos eſſe regis oculos, & aures multas*, exiſtimatum fuit. Quod ſi quis arbitratur, unum potiùs eſſe regi oculum eximium, is rem non rectè

17.

Ad p. 201.

Regis apud Perſas oculi & aures.

æstimat. Nam unus aliquis & cernere pauca, & audire posset: & quædam quasi negligentia cæteris esset indicta, siquidem eâ de re mandata duntaxat uni darentur. Præterea quemcunque regis oculum esse animadverterent, ab eo cavendum scirent. Verùm ità se res non habet, sed audit rex quemlibet, qui se vel audivisse, vel vidisse quippiam affirmat, quod attentione dignum sit, Ità multæ regis aures, multi esse oculi existimantur: & ubique proferre metuunt ea, quæ regi non expediant, tanquam si audiret ipsemet; & reformidant facere non conducentia regi, tanquam si præsens ipse adesset. Tantum igitur aberat, ut ad quempiam aliquis siniſtram Cyri mentionem facere fuerit ausus, ut etiam ità quilibet affectus esset, quasi omnes, quibuscum quovis tempore versaretur, & oculi regis, & aures essent. Quòd verò sic in ipsum affecti essent homines, ejus rei causſam equidem ignoro, quam potiorem quis putet, nisi quia pro exiguis ipse meritis beneficia rependere magna vellet.

18. 18. Ac munerum quidem amplitudine superatos ab eo fuisse alios, mirum videri non debet, quum opulentissimus esset: at verò eum, qui esset regiâ cum dignitate, amicos officiis studioſè colendo superâsse, id sanè magis prædicari meretur. Enimverò traditum est, Cyrum in nullâ re adeò manifesta pudoris signa dedisse, posteaquam superatus esset, atque in amicorum obsequiis & cultu. Ac dictum quoddam ejus memoratur, quo similia perhibuerit esse boni pastoris & boni regis opera. Nam pastoris esse munus ut posteaquam jumentis felicitatem conciliâsset, ità deinde illis uteretur, quæ quidem pecudum esset felicitas: itémque regem urbibus & hominibus, quos ipse beâsset, uti debere. Nihil mirum igitur, quum hâc esset in sententiâ, singulari eum contentione conatum esse homines universos obsequiis & demerendo superare.

Ad p. 202.

Cyrus pastorem & regem bonum inter se comparabat.

19. 19. Præclarum certè documentum dedisse Crœso perhibetur, quum is futurum admoneret, *ut multa largiendo pauper fieret*; cui tamen liceret, uni quidem homini, plurimos auri domi suæ thesauros recondere. Quæsivisse tum Cyrus dicitur: *Et quantam pecuniæ summam habiturum me jam fuisse arbitraris, si quemadmodum tu jubes, aurum collegissem ab eo tempore, quo cum imperio sum:* Ibi Crœsum indicasse magnam quandam summam, & subjecisse Cyrum: *Age vero, Crœse, mitte quendam cum hoc Hystaspâ, cuicunque fidei plurimum habes. Tu autem Hystaspa*, inquit, *circumito profectus ad amicos, ac dicito mihi quoddam ad negotium esse opus auro: (& revera mihi*

Cyrus opes suas Crœso demonstrat.

mihi eo eſt opus) *jube copiam pecuniæ mihi quiſque ſuppeditet quantum poſſit: eamque diſcriptam, & obſignatam literis, Cræſi miniſtro ferendam tradat.* Quúmque hæc, quæcunque dixerat, etiam mandâſſet literis, atque obſignâſſet, dedit eas Hyſtaſpæ ad amicos ferendas, aſcribens ad omnes, etiam Hyſtaſpam ipſum, tanquam amicum ſuum, exciperent. Is quum circuiſſet, & Cræſi miniſter literas afferret, inquit Hyſtaſpas: *Etiam mecum, rex Cyre, tibi agendum erit, ut cum divite. Nam multis tibi cum muneribus adſum, propter literas tuas.* Et Cyrus: *Ergo jam hic quoque theſaurus unus nobis eſt, Cræſe: tu cæteros conſiderato, ac rationes ſubducito, quantæ nobis pecuniæ paratæ ſint, ſi ad uſum aliquem eis mihi ſit opus.* Crœſus initis rationibus, multò plures reperiſſe fertur, quàm habiturum in theſauris fuiſſe Cyrum dixerat, ſi eas collegiſſet. Quod ubi patuit, dixiſſe Cyrus traditur: *Vidéſne, Cræſe, mihi quoque theſauros eſſe? Tu verò me jubes colligendo invidiæ me atque odio exponere, ac mercenariis cuſtodibus præfecti fidem habere. Sed* ego amicos locupletatos arbitror mihi theſauros eſſe cuſtodéſque tum mei ipſius, tum bonorum noſtrorum fideliores, quàm ſi præſidiarios mercede conductos eis præficerem. *Etiam aliud quiddam tibi dicam. Ego id, Cræſe, quo indito in hominum animos, Dii pariter omnes fecere pauperes, nè ipſe quidem vincere poſſum: ſed expleri pecuniis nequeo, perindè atque cæteri. Verùm hoc diſcrimen inter me atque alios plurimos eſſe puto, quòd illi pecuniæ copiâ potiti ſuperante ſufficientem, partim eam defodiant, partim numerando, metiendo, ponderando, ventilando, cuſtodiendo ſibi negotium faceſſant. Neque tamen interèà, dum eam domi habent, plus comedunt, quàm ferre poſſint, quòd alioqui crepárent; neque plures induunt veſtes, quàm geſtare poſſint, quòd alioqui ſuffocarentur; ſed* opes *illæ* nimiæ nihil *eis* ſunt aliud, quàm negotiorum moleſtiæ. *Ego & Diis inſervio, & plura ſemper appeto: verùm ubi eas comparavi quas uſum mihi ſufficientem excedere video; his ipſis amicorum penuriæ medeor, & homines ditando, ac beneficiis afficiendo, benevolentiam ex eis amorémque mihi paro: de quibus & ſecuritatis, & gloriæ fructum capio. Ea verò neque putredine corrumpuntur; neque nimium excreſcendo vitiantur: ſed* gloria quò auctior eſt, eò ſit major & pulcrior, *& portatu levior*, ac ſæpenumero etiam illos, qui eam geſtant, expeditiores reddit. *Atque ut hoc quoque ſcias, Cræſe,* non *equidem* eos, qui pecunias plurimas poſſident, & ſervant plurimas, feliciſſimos *duco; quòd hoc pacto qui muros cuſtodiunt, fortunatiſſimi eſſent, quum omnia, quæ ſunt in urbibus cuſtodiant:* ſed qui parare quàm plurimas juſtè poteſt, & plurimis honeſtè uti, hunc *ego* feliciſſi-

Ad p. 203.

felicissimum *arbitror*, etiam opum respectu. Et hæc Cyrus utì verbis proferebat, ità etiam in oculis omnium faciebat.

20. 20. Præterea quum animadvertisset *hominum plerosque, dum bonâ valetudine continuò fruuntur, operam dare, ut à rebus necessariis instructi sint, & quæ victui rectè valentium usui sunt, reponere*; verùm *ut postea quam in morbum insiderint, utilia suppetant*; id quia non admodum eis esse curæ cernebat, visum est ei, hâc quoque in parte elaborandum esse. Itaque medicos præstantissimos ad se collegit, quòd nulli parcere sumptui vellet: ac quæcunque instrumenta quis utilia esse ipsi diceret, vel medicamenta, vel cibos, vel potum, eorum nihil erat, cujus non paratam apud se copiam reconderet. Quòd si aliquando quispiam ex iis æger esset, quos curari conveniret: & inspiciebat & suppeditabat omnia, quibus esset opus. Etiam medicis gratiam habebat quum quis sanâsset aliquem, sumptis iis, quæ haberet ipse recondita. Et his, atque aliis, multis artibus hujusmodi Cyrus efficiebat, ut apud eos primas obtineret, à quibus diligi se vellet.

Ad p. 204.

21. 21. Quibus autem in rebus & certamina Cyrus indicebat, & proponebat præmia, quum contentiones inter suos excitare de studiis præclaris & honestis vellet, eæ res Cyro laudem afferebant, quòd curæ ipsi esset, ut virtus coleretur: & præstantissimis quibúsque certamina hæc inter ipsos susceptа, tum contentiones tum altercationes injiciebant. Præterea Cyrus quasi legem constituit, ut quicquid tandem esset dijudicari necesse, sive aliquâ in lite, ceu certamine, ad judices unà currerent illi, quibus dijudicatione opus esset. Itaque manifestum est, adversarios utrosque conjectando respicere solitos ad judices optimos, sibique amicissimos. Victus autem victoribus invidebat, & eos, qui sententiam secundum se non tulissent, odio prosequebatur, victor contrà, jure se vicisse præferebat, adeóque nemini se gratiam debere putabat. Itidem qui primas inter amicos Cyri tenere volebant, perinde sibi invidebant, atque alii solent, qui degunt in urbibus. Itaque complures malebant alius alium è medio sublatum potiùs, quàm ut invicem adjuvando commodum aliquod sibi procurarent. Et hæc quidem indicata sunt, quò pateat, quibus artibus Cyrus effecerit, ut præstantissimi quique magis ipsum amarent, quàm se mutuò.

22. *Cyri è regiâ prodeuntis pompa.*

22. Jam verò narrabimus, quo pacto Cyrus primùm è regiâ provectus sit. Nam ipsa majestas hujus provectionis, una nobis videtur ex iis esse artibus, quæ perfecerunt, ut imperium ipsius facilè contemni non posset. Primùm igitur, antequam prodiret, arcessitis tam Persis, quàm aliis, qui essent

cum

cum imperio, veſtes inter eos Medicas diſtribuit. Et amictum ſanè Medicum Perſæ tunc primùm induerunt. Simul inter diſtribuendum dicebat, velle ſe provehi ad ſana Diis ſelecta, & unà cum ipſis rem ſacram facere. ‘ Quamobrem ‘ ad portas adeſte, ornati veſtibus iſtis, priùs quàm ſol oria- ‘ tur, & ſic conſiſtite, quemadmodum Pheraulas Perſa vobis ex ‘ me denunciabit: quúmque ipſe præceſſero, vos loco vobis *Ad p.* ‘ indicato ſequimini. Quod ſi cui veſtrûm alia quæpiam ra- *205.* ‘ tio videbitur elegantior, quàm ea, quâ modò prodimus, is ‘ illam mihi, quum redierimus, oſtendat. Nam utì nobis pulcherrimum optimúmq; viſum fuerit, ità ſingula conſtitui debent. Poſteaquam inter præſtantiſſimos veſtes elegantiſſimas diſtribuit, etiam alias veſtes Medicas protulit. Plurimas enim parari curaverat, nullis parcens, ſive purpurei ſeu fuſci, ſeu punicei, ſeu carryccini vel ſanguinei coloris veſtes eſſent. Has autem ſingulos in duces diſpertitus, juſſit, ut eis ornarent amicos ſuos; *ſicut & ego*, inquit, *vos orno.* Tum quidem ex iis, qui aderant, eum interrogans, *Tu verò*, ait, *Cyre, quando exornaberis.* Cui Cyrus reſpondens: *An modò*, inquit, *non etiam ipſi vobis ornari videor, dum vos orno? Nimirum ſi poſſim in vos, amicos meos, eſſe beneficus, quamcunque tandem habeam veſtem, in eâ videbor, elegans.* Sic illi digreſſi, veſtibus iſtis amicos arceſſitos ornabant.

23. Cyrus verò quòd exiſtimaret Pheraulam, hominem cæteroqui plebeium, & ingenio valere, & omnes elegantiæ atque ornatûs eſſe ſtudioſum, miniméque negligentem in iis, quæ Cyro grata facere poſſet; & illum ipſum, qui aliquando ſententiam de ſingulis pro dignitate ornandis oratione ſuâ comprobaverat: hunc arceſſit, & cum eo deliberat quo pacto effecturus eſſet, ut ipſorum provectio ſpectatu benevolis pulcherrima, infeſtis maximè formidabilis eſſet. Quúmque diſpicientibus ipſis eadem viſa fuiſſent, Pheraulam diligenter operam dare jubet, ut in craſtinum ità fieret provectio, quemadmodum ipſis pulcra fore patuiſſet. *Equidem*, ait, *quòd ordinem in provectione ſervandum attinet, omnes tibi parere juſſit. Verùm ut eò lubentiùs imperanti tibi obtemperent, age, tunicas has pro ſatellitum haſtatorum ducibus ſumito, atque etiam ſaga iſta equeſtria ducibus equitum dato, & curruum ducibus alias haſce tunicas.* Ac Pheraulas quidem has acceptas perferebat. Eum ubi duces conſpexiſſent, aiebant: *Magnûs tu ſanè quidem es, Pheraula, quum nobis etiam ſis indicaturus, quæ facienda ſint. Non profectò*, inquit Pheraulas, *non id ſolùm, utì quidem videtur, ſed unà ſarcinas etiam portabo. Itaque duo iſta ſaga nunc affero, alterum tibi, & huic alterum: quorum tu, utrùm volueris, accipito.* Tum *23.*

deinde

deinde is, qui ſagum accipiebat, invidiæ obliviſcebatur; ſtatimque ipſum in conſilium adhibebat, utrum ſumeret. Pheraulas, ubi de meliore ſago conſilium dediſſet; *Situ indicaveris.* ait, *quòd optionem tibi dederim; deinceps, ubi rurſus aliquid adminiſtrabo, diſſimilem adminiſtrum invenies.* Atque in hunc modum Pheraulas his diſtributis, ut juſſus erat; ſtatim curabat ea, quæ ad provectionem Cyri pertinerent, ut ſingula quàm elegantiſſimè inſtructa eſſent. Poſtridiè priùs erant omnia liquida & integra, quàm illuxiſſet; & ſeries ex utrâque viæ parte ſtabant quemadmodum jam quoque ſubſiſtunt, quà rex equitaturus eſt; atque inter has ſeries nemini licet ingredi, qui non ſit honoratorum in numero. Adſtabant & flagelliferi quidam, cedentes eos, qui moleſti eſſe vellent. Ac primùm quidem ſatellites ad quater mille ſtabant ante portas, in quaternos explicati: ex utraq; verò portarum parte millia duo. Aderant item equites omnes, & ex equis deſcenderant, exſertis per candyas manibus, quemadmodum hâc eas etiam tempeſtate exſerunt, quoties ipſos rex aſpicit. Stabant verò ad dextram Perſæ, ſocii cæteri ad lævam viæ partem, eodémque modo curruum pars utrinque dimidia. Poſteaquam regiæ fores apperirentur, primùm Jovi quaterni pulcherrimi tauri ducebantur, & Diis cæteris, quibus Magi ducendos ſuis è ritibus indicârant. Nam Perſæ *multo magis exiſtimant divinis in rebus artificum operâ utendum eſſe, quàm in aliis.* Secundùm boves, equi ducebantur, ad ſacrificium Solis: poſt eos producebatur currus albus, cum aureo jugo, & coronatus, Jovi ſacer. Ponè hunc ſolis currus albus, itidem utì prior ille, coronatus. Poſt illum currus alius tertius producebatur, cujus equi puniceis ſtragulis contecti erant; & poſt eum viri quidam ſequebantur, qui magno in foco ignem geſtabant. Poſt quos jam Cyrus ipſe prodibat in conſpectum è portis in curru, cum tiarâ rectâ, & tunicâ purpureâ † ſemialbâ, (alii verò ſemialbam geſtare non licet) & ſubligaculis circum crura colore byſſino tinctis, & toto purpureo candye. Habebat & circum tiaram diadema ſive faſciam, idémque inſigne cognatis ipſius erat, ſicut & hoc tempore illud retinent. Manus extra manicas tenebat. Præter ipſum curru vehebatur auriga, procerus quidem ille, ſed Cyro tamen minor; ſive hoc reipſa ſic eſſet, ſeu quocunque modo: multò quidem certè grandior viſus eſt Cyrus. Eum ubi conſpexiſſent, omnes adorando ſummiſsè venerati ſunt: ſive quia fuiſſet imperatum, ut aliqui venerationis hujus initium facerent, ſeu quòd apparatus eos ſtupore quodam affeciſſet, ſeu quòd procerus & pulcher Cyrus ipſe viſus eſſet.

Candys. Perſicæ veſtis nomen, quam milites fibulâ nectunt.

† *Semialbicante.*

Hyſginum verò vocant herbam eſſe quandam, cujus color hìc intelligatur.

Byſſinus color aureo proximus ut in crudis filis ſericis.

Perſæ primùm adorationis ritu Cyrum colunt.

eſſet. Ante id quidem tempus Perſarum nemo Cyrum ità veneratus fuerat. Cùm autem currus Cyri proveheretur, præibant illi quater mille ſatellites, bis mille ad currûs utrumque latus comitabantur, ſceptrigeris apparitoribus eum in equis ſubſequentibus, qui & ornati erant & geſtabant tragulas, numero ferè trecenti. Præterea ducebantur equi frænis aureis inſignes, qui Cyro nutriebantur, virgatis veſtibus inſtrati, ad ducentos. Secundùm hos contati bis mille, poſt eos primi decies mille facti equites, ubique per centenos ordinati, quorum dux erat Chryſantas. Poſt hos alii decies mille Perſici equites, eodem modo inſtructi, quorum dux erat Hyſtaſpas. Poſt eos itidem alii decies mille, quos Datamas ducebat. Rursùm poſt hos alii duce Gadatâ. Poſt eos erant equites Medi, ac poſt hos Armenii, poſt illos Hyrcanii, poſt quos Caduſii, ac poſt Caduſios Sacæ. Equites à tergo currûs in quaternos ordinati ſequebantur, quos Artabates Perſa ducebat. Quúmque jam pergeret, homines permulti extra ſigna ſequebantur, quorum alius aliud quiddam à Cyro petebat. Itaque miſſis ad eos quibuſdam ex ſceptriferis, qui terni ab utroq; currûs latere nuntiorum perferendorum cauſsâ comitabantur, dici eis juſſit: ſi quid aliquis ab ſe poſceret, is præfectis inferioribus, quidcunque vellet, indicaret. Eos aiebat rem ad ſe delaturos. Quamobrem illi diſcedentes, mox ad equites ſe convertebant, & quem quiſque potiſſimùm adiret, deliberabant. Cyrus autem, quos ex amicis coli maximè ab hominibus vellet; eos miſſo quodam ad ſe ſingillatim arceſſebat, & his verbis compellabat: *Si quis iſtorum, qui aſſectantur, vobis aliquid indicaret; ſi quidem nihil dicere videbitur, non attendite. Qui verò juſta poſtulare viſus fuerit, de hoc ad me referte, ut communi conſultationes res eas expediamus.* Et cæteri quidem, vocante Cyro, totis viribus adequitantes obtemperabant, ſuóque ſtudio quoddam incrementum imperio Cyri adjungebant, & ſe promtiſſimos ad parendum demonſtrabant. *Ad p.* 207.

24. Unus * Diapharnes erat, minùs cultâ vir indole, qui ſe ſi minùs celeriter pareret, viſum iri magis ingenuum ac liberum exiſtimabat. Id quum animadverteret Cyrus priuſquam accederet, ſecúmque colloqueretur, quendam è ſceptrigeris ſummiſit, ac dicere homini juſſit, nihil ampliùs eo ſibi opus eſſe, nec deinceps eum arceſſebat. Qui autem poſterior illo vocatus fuerat, equo prior advectus eſt; eique Cyrus equum donavit ex illorum numero, qui unà ſequebantur, & ex ſceptrigeris quendam hunc deducere juſſit, quo ille mandâſſet. Hoc verò qui cernerent, eſſe putabant honorificum quiddam, ac multò plures iſtum deinceps colebant. 24. * al. Datines. *Ad p.* 208.

bant. Quum ad delubra perveniſſent, rem ſacram Jovi fecere, tauris integris combuſtis, deinde Soli, combuſtis huic equis integris. Hinc Telluri mactatis hoſtiis, id fecere, quod Magi docuerant: pòſt iis heroibus, qui terram Syriam tenerent. Quibus peractis, quia locus amœnus erat, metam deſignavit ad ſtadiorum quinque ſpatium; juſſitque ut tributim hìc equos totis viribus ad curſum emitterent. Ipſe cum Perſis invectus vicit, quippe cui multò maximè res equeſtris curæ fuerat. Inter Medos * Artabates victoriam adeptus eſt. Huic enim Cyrus equum donaverat. Inter Syros, is qui Syris præerat. Inter Armenios, Tigranes. Inter Hyrcanios, equitum præfecti filius. Inter Sacas autem privatus quidam miles equo ſuo cæteros equos à tergo reliquit, propè dimidio ſpatio curriculi. Atque hìc Cyrus interrogâſſe juvenem dicitur, *an hunc equum commutare cum regno vellet.* Illum reſpondiſſe: *Nollem equidem accipere regnum, verùm gratiam apud virum bonum inire non recuſarem.* Et Cyrus: *Equidem*, ait, *oſtendere locum tibi volo, quo ſi vel conniventibus oculis aliquid conjicias, à viro bono non ſis aberraturus. Omnino*, inquit Sacas ille, *oſtendito eos mihi, ut poſteaquam hanc glebam ſuſtulero, in iſtos conjiciam.* Tum Cyrus ei demonſtrat, quo loco amici ipſius plurimi erant. Is verò conniventibus oculis ictu glebæ locum petit, & Pheraulam caſu attingit, qui prætervehebatur. Nam is fortè quiddam à Cyro imperatum renuntiabat. Quúmque ictu percuſſus eſſet, nè ſe quidem convertit, ſed id acturus perrexit, quod imperatum erat. Sacas apertis oculis, quem attigiſſet, interrogat. *Neminem profectò*, ait Cyrus, *ex iis qui adſunt. At ne quidem*, inquit Adoleſcens ille, *quenquam abſentium. Imò verò*, inquit Cyrus, *attigiſti profectò illum, qui præter iſtos currus celeriter equum agitat. Quî fit igitur*, ait, *quòd ſe non convertit? Nimirum furioſus quiſpiam eſt*, ait Cyrus, *uti quidem apparet.* His adoleſcens auditis, quinam is eſſet inſpecturus, ibat; ac Pheraulam reperit, qui mentum cum barbâ tetrâ & ſanguine plenum haberet. Is enim percuſſo è naribus fluebat. Quúmque acceſſiſſet, an ictu percuſſus fuiſſet? interrogavit. *Ut vides*, reſpondit ille. *Hunc ergò tibi*, ait, *equum dono. Cujus rei gratia?* quærebat Pheraulas. Hìc jam Sacas rem narrabat, ac tandem aiebat: ‘ Arbitror equidem me à viro bono non aberrâſſe. *Et Pheraulas*, Opulentiori, quàm ego ſum, *ait*, ſi quidem ſaperes, eum dediſſes. Sed tamen eum accipio, & Deos precor, quorum voluntate factum eſt, ut tu me ferires, facultatem mihi dent perficiundi, ut hujus tui te muneris haud pœniteat. ‘ Et nunc quidem, ait, hoc equo meo conſcenſo diſcede: ‘ ego

* *Artabazus.*

Pheraulæ ſtudium in parendo mandatis Cyri.

Ad p. 209.

‘ ego vero statim apud te adero. Atque ità inter se illi permutatione utebantur.

26. Ex Cadusiis autem Rathonices vicit. Etiam currus singulos Cyrus ad cursum emisit. Omnibus autem victoribus & boves donabat, ut eis mactatis epularentur, & pocula. Ipse victor bovem, victoriæ præmium, accepit: poculorum partem suam Pheraulæ donavit, quia visus esset ipsi, provectionem è regiâ præclarè ordinâsse. Atque ut ista tunc à Cyro fuit instituta provectio, ità etiam hoc tempore provectio regis adhuc in usu est; extraquam quòd absunt victimæ, quoties rem sacram non facit. Posteaquam his esset impositus finis ad urbem redibant, & quibus ædes erant datæ, suas in ædes divertebant; quibus datæ non erant, ad ordines. Pheraulas autem arcessitum Sacam, qui equum ei donaverat, hospitio excepit; & quum alia præbuit affatim, tum ubi cœnati essent, quæ à Cyro acceperat, impleta propinabat ei donabátque pocula. Sacas verò iste quum copiosam & elegantem vestem stragulam videret, copiosúmque & elegantem apparatum, & multos famulos; ‘ Dic mihi, Pheraula, *inquit*, an etiam domi unus ex opu‘ lentis eras? Quibus opulentis? *ait Pheraulas*. Imò prorsus ex iis, qui manibus suis victum quærunt. Etenim ‘ pater meus suis me laboribus tenuiter alens in disciplinâ ‘ puerili educavit. Posteaquam vero adolescentulus fa‘ ctus sum, quia me in otio non poterat alere, rus abdu‘ xit,&opus illic facere jussit:ubi ego sanè vicissim eum,dum ‘ viveret, alui tum ipse pastinando, tum conserendo agel‘ lum per exiguum, non improbum tamen, sed omnium ‘ justissimum. Nam quicquid seminis accepisset, id ipsum ‘ rectè ac justè reddebat, ac fœnum non valde copiosum. ‘ Atque etiam aliquando singulari quâdam naturæ bonitate ‘ duplum reddidit ejus, quod acceperat. Hoc pacto igitur ‘ equidem domi vivebam. Jam vero hæc universa, quæ vi‘ des, Cyrus mihi dedit. *Et Sacas ille*, Felicem verò te, ‘ cùm alias ob res, *inquit*, tum ob id ipsum, quòd ex pau‘ pere dives factus sis. Nam arbitror tibi propterea multò ju‘ cundiores esse divitias, quòd quum pecunias ‡ vehementer ‘ expeteres, divitias adeptus sis. *Et Pheraulas*, Itáne verò *in‘ quit*, existimas, mi Saca, eò me nunc jucundiùs vivere, ‘ quòd plura possideam? Nescis, *ait*, me & edere, & bibere, ‘ & dormire nè tantillo quidem nunc suaviùs, quàm eo tem‘ pore quo pauper eram? Hoc lucri ex istorum copiâ facio, ‘ quòd plura mihi custodienda sunt, plura distribuenda in ‘ alios, plurium habenda cura, cum negotiorum molestiis. ‘ Nam multi à me jam famuli cibum petunt, multi potum,

26.

Pheraulas gratum se declarat.

Ad p. 210.

‡ *Esurire.*

Pheraulæ genero- sus animus in- sperandis opibus.

‘ multi veſtem: egent medicis alii: quidam vel oves à lupis
‘ lanatas adfert, vel boves in præcipitium actos, vel mor-
‘ bum pecudes invaſiſſe narrat. Quo fit, ut exiſtimem, *ait*
‘ *Pheraulas*, plus me jam doloris ex eo percipere, quòd multa
‘ poſſideram, quàm priùs, quòd haberem pauca. Profectò,
‘ *inquit ille Sacas*, quum ſalva ſunt, plures cernens, longè ma-
‘ jori voluptate, quàm ego, afficeris. *Et Pheraulas: Nequa-*
‘ *quam*, ait, adeò jucundum eſt, *opes poſſidere, quàm moleſtum*
‘ *amittere*, Verum autem dicere me intelliges. Nam illorum
‘ qui opulenti ſunt, nemo præ voluptate vigilare cogitur: at
‘ eorum qui aliquid amittunt, neminem videas, qui præ mœ-
‘ rore dormire poſſit. Nè quidem profectò eorum etiam quen-
‘ quam, *ait Sacas*, qui aliquid accipiunt, præ voluptate dor-
‘ mitantem videas. Vera, *inquit*, narras. Nam ſi tam jucun-
‘ dum eſſet aliquid habere quàm accipere; longè divites
‘ pauperibus beatiores eſſent: Enimvero neceſſe eſt eum, mi
‘ Saca, qui multa poſſidet, etiam multa tum in Deos, tum
‘ in amicos, tum in hoſpites impendere. *Quiſquis ergo pe-*
‘ *cuniis vehementer delectatur, eum* certò ſcias *etiam vehementer*
‘ *angi, quum ſumtum facit*. At ego non ſum profectò, inquit
‘ Sacas, ex eorum numero, ſed etiam felicitatem quandam
‘ hanc *eſſe* arbitror, *ut, qui multa poſſidet, multa expendat*.
‘ Non tu igitur per Deos immortales, *ait Pheraulas*, jam
‘ ſtatim felix admodum factus es, & me beaſti? Accepta
‘ enim hæc univerſa poſſideto, & utitor iis ex animi ſenten-
‘ tiâ; me non aliter atque hoſpitem paſcito, vel etiam vi-
‘ liùs, quàm hoſpitem. Quippe mihi ſufficiet, illorum eſſe
‘ participem, quæcunque tu habeas. Ludis verò, *inquit*
‘ *Sacas*. *Et Pheraulas juratus ait*, ſe iſta ſeriò dicere. Quin
‘ & alia tibi, mi Saca, præter hæc à Cyro impetrabo, ut
‘ neque per obſequium frequentare te portas ipſius neceſſe
‘ ſit, neque militare: ſed domi tu manebis opulentus, ego
‘ hæc & tuâ, & meâ cauſâ faciam. Quòd ſi etiam aliquid
Ad p. ‘ boni vel Cyro ſtudiosè operam navando prætereà conſe-
211. ‘ quar, vel ex militiâ quâdam; id ad te perferam, quo
‘ plura in poteſtate habeas: Tantum, *ait*, hâc tu me curâ
‘ liberato. Nam ſi ab his rebus eſſe mihi otioſo liceat, ar-
‘ bitror te & mihi, & Cyro, magno uſui futurum. His
dictis, & paciſcebantur hæc inter ſe & pactis ſtabant. Ac
alter quidem eorum ſe jam felicem exiſtimabat, quòd
27. multarum opum dominus eſſet; alter etiam feliciſſimum,
Qualis à naturâ Pheraulas fuerit. quòd eſſet procuratorem habiturus, qui otium ei ſuppedita-
ret ad agendum quicquid animo collibuiſſet.

27. Erat autem ea Pheraulæ indoles, ut ſodalitiis delectare-
tur; *nec* arbitrabatur *ex ullius rei cultu tantum voluptatis com-*
modive percipi, quantum ex hominis cultu & obſervantiâ. Nam
exiſtimabat

exiſtimabat *hominem inter omnes animantes optimum eſſe, ac gratiſſimum*; quia videret eos qui ab aliquo laudarentur, viciſſim hos ſtudiosè laudare: operámque dare, ut gratificantibus viciſſim gratificentur: & quos benevolo erga ſe eſſe animo cognoſcerent, eos viciſſim benevolentiâ complecti: quos amare ſe perſpicerent, eos odiſſe nequaquam poſſe: parentes denique multò magis obſequiis & cultu viciſſim demereri velle, quàm animalia cætera; ſive illi ſuperſtites eſſent, ſeu mortem obiiſſent. Cæteras verò *animantes univerſas & magis ingratas, & minùs beneficii memores eſſe, quàm homines*, ſentiebat. Sic igitur & Pheraulas mirificè gaudebat quòd facultatem habiturus eſſet, ut aliarum rerum ſuarum curâ liberatus, amicis cæteris operam daret: itidémque Sacas, quòd multa poſſidens, multis fruiturus eſſet. At Sacas quidem hic Pheraulam diligebat, qui ſemper aliquid afferret: Pheraulas Sacam, quòd accipere omnia vellet: ac tametſi plura ſemper ei curanda venirent, non tamen propterea plus ſibi negotii exhiberet. Et hi quidem hoc pacto degebant.

28. 28. At Cyrus etiam factâ re ſacrâ, epulo victoriæ inſtituto, illos amicos invitavit, quos apertè conſtaret & auctum eum maximè cupere, & animis ei ſummoperè, benevolis honorem habere. Cum his invitavit & Medum illum Artabazum, & Tigranem Armenium, & equitum præfectum Hyrcanium, & Gobryam. Gadatas autem ſceptrigeris ejus præerat: totáque victus ratio domeſtica ſic erat inſtituta, quemadmodum Gadatas ordinaverat. Et quoties cœnabant apud Cyrum aliqui, nè ſedebat quidem Gadatas, ſed muneris ſui curam gerebat: ſin adeſſet nemo, & ipſe cum Cyro cœnabat. Delectabatur enim Cyrus conſuetudine Gadatæ, qui propter hæc à Cyro multis & magnis honoribus afficiebatur, ac propter Cyrum etiam ab aliis. Ad cœnam invitati quum veniſſent, non fortuito unumquemque collocabat: ſed quem honore maximo dignabatur, ad lævam, quòd hæc inſidiis obnoxia magis ſit, quàm dextra: ſecundum ab hoc ad dextram, tertium rurſus ad lævam, quartum ad dextram: ac ſi plures etiam eſſent, eâdem eos ratione collocabat. Arbitrabatur autem utile eſſe, quo honore ſingulos ornaret, planum fieri. Nam ubi exiſtiment homines, eum, qui præſtet aliis, neque præconia neque præmia accepturum; liquidò patet, inter eos æmulationem nullam exiſtere. Ubi vero præſtantiſſimi cujuſque conditio cernitur eſſe optima, ibi ſummâ cum alacritate univerſi certamina ſe ſuſcipere declarant. Et Cyrus quidem hoc modo, quinam apud ſe maximâ eſſent auctoritate, ſtatim planum faciebat, exorſus à ſeſſionis & aſſiſtendi loco. Neque tamen eſſe cuique perpetuum

Ad p. 212. Cyrus in collocatione convivarum certamen ſequitur.

perpetuum locum volebat eum, quo ſedere juſſus fuiſſet; ſed lege cavit, ut præclaris facinoribus progreſſio fieret ad locum honoratiorem: ac ſi quis ignavè, nequitérq; ſe gereret, ad minùs honorificum retrocederet. Putabat autem ſibi pudendum Cyrus eum hominem qui locum in conceſſu principem obtineret, non etiam conſpici plurimis ab ſe bonis ornatum. Atque hæc ut Cyri tempore fuerunt, ità nunc quoque ſervari animadvertimus.

Gobryas humanitatem Cyri admiratur

29. 29. Inter cœnandum, minimè viſum eſt Gobryæ mirum, magnâ copiâ res ſingulas eſſe apud hominem multis imperantem: ſed id potius, quod Cyrus in tantâ rerum magnitudine, ſi quid ſuave viſus eſſet conſecutus, id non ſolus aſſumeret: ſed etiam laborem ſuſciperet rogando, ut amici præſentes eo communiter veſcerentur. Quinetiam ſæpenumerò videbat eum nonnullis amicis abſentibus ea mittere, quibus fortè delectatus eſſet. Quo fiebat, ut poſteaquam ipſi cœnati eſſent, & omnia permulta quidem illa, Cyrus ex mensâ hùc illùc miſiſſet. Gobryas diceret: *Exiſtimabam antehac equidem, Cyre, plurimum eò præſtare te cæteris hominibus, quòd imperatoriæ diſciplinæ peritiſſimus eſſes. At nunc deos jurejurando ſanctè teſtor videri mihi longè te clementiâ quàm imperatoriâ laude præſtare. Sic eſt profectò*, ait Cyrus, *& quidem* clementiæ, quàm artis imperatoriæ opera demonſtrare, multò eſt gratius. *Quīnam iſtuc?* ait Gobryas, *Quòd*, inquit, *hæc demonſtrando, malè mortalibus facere neceſſe eſt: illa cum beneficio conjuncta ſunt.*

Cur Hyſtaſpa Chryſantam Cyrus prætulerit.

Ad p. 213.

30. 30. Deinde quum largiùs biberent, Cyrum Hyſtaſpas interrogat: *Num mihi ſuccenſurus ſis, Cyre, ſi te interrogem quod reſcire cupio? Imò verò per Deos immortales*, ait, *è contrario ſuccenſerem tibi, ſi te reticere animadverterem, de quibus interrogare velles. Dic mihi quæſo*, inquit, *an unquam arceſſitus abs te, non acceſſi? Bona verba*, ſubjecit Cyrus. *Num verò lentè tibi parui? Nè id quidem. Nunc aliquid mihi abs te imperatum, non effectum dedi? Nihil habeo, quod queror*, ait. *Quicquid autem facerem eorum omnium an aliquid eſt, quod unquam non ſatis alacriter, neque cum voluptate facere me animadverteris? Id verò minimè omnium*, ait Cyrus. *Quid igitur eſt, per Deos immortales, Cyre, quo Chryſantas te movit, ut ſede honoratiori quàm ego collocaretur? Dicámne?* inquit Cyrus. *Omnino*, ſubjecit Hyſtaſpas. *Tu verò mihi rurſum non ſuccenſebis, ubi quod verum eſt, audies? Imò voluptatem capiam*, inquit, *ſi me nullâ injuriâ affici ſciam.* Hic ergo Chryſantas primùm ait, *non expectabat, donec arceſſeretur, ſed rerum noſtrarum cauſsâ priùs etiam, quàm arceſſeretur, aderat. Præterea non id ſolùm faciebat, quod imperaretur; ſed quicquid animadverteret ipſe, quod effectum nobis conduceret,*

agebat.

agebat. Quoties autem ad ſocios aliquid dicendum erat, quæcunque debere dici à me decori ratione putabat, de iis conſilium mihi ſuum dabat: quæ verò perſentiſceret me quidem ſcire ſocios cupere, ſed pudore præpediri, quo minùs ipſe exponerem; ea ſic proferebat, quaſi ſuam ipſius ſententiam pronunciaret. Quid igitur vetat, quo minùs in his mihi meipſo potior fuerit? Præterea tibi ſemper ea, quæ adſunt ſufficere, ait, *mihi proſpicere ſe declarat ad omnes, ecquid acccedere poſſit amplius, quod utilitatem afferat. Denique de meis commodis plus, ipſe voluptatis ac lætitiæ capit, quàm egomet capiam.* Ad ea Hyſtaſpas, *Lætor, ità me Juno amet,* inquit, *me de his te interrogâſſe. Cur id potiſſimum?* ait Cyrus. *Nam & ipſe* inquit, *hæc enitar facere. Unum modò ignoro, quo pacto efficere poſſim, ut manifeſtum ſit, me tuis commodis gaudere. Num manibus mihi plaudendum, an ridendum, vel quid agendum eſt?* Et Artabazus: *Saltandum tibi eſt,* ait, *more Perſico.* Quæ verba riſus conſecutus eſt.

31. Quum autem compotatio produceretur. Gobryam Cyrus interrogabat: *Dic mihi, Gobrya, modòne tibi videare lubentiùs horum alicui filiam daturus, quàm id temporis, quo primum nobiſcum congreſſus es? Num & mihi,* ſubjecit Gobryas, *verum licet dicere? Licet profectò* ait Cyrus, *quippe* nulla interrogatio mendacium deſiderat. *Itaque certò ſciæ,* inquit, *multò me jam lubentiùs id facturum. Poſſiſne mihi dicere,* ait Cyrus, *quamobrem? Poſſim verò. Dic igitur. Quia cernebam eos id temporis tum labores, tum pericula, præſentibus & æquis animis tolerare: nunc etiam res ſecundas moderatè ferre video. Arbitror autem, Cyre,* difficilius eſſe reperire hominem, qui res ſecundas, quàm qui adverſas rectè ferat. *Nam illæ in pleriſque inſolentiam, hæ modeſtiam in omnibus excitant.* Et Cyrus, *Audiviſtine,* inquit, *hoc Gobryæ verbum, Hyſtaſpa? Audivi profectò,* ait, *ac ſi quidem ejuſmodi plura dixerit, multò me magis filiæ procum habiturus eſt, quàm ſi multa mihi pocula oſtendet. Profectò,* inquit Gobryas, *multa mihi ſunt hujuſmodi literis conſignata, quæ tibi ego non invidebo, ſi filiam meam uxorem duxeris. Pocula verò,* ait, *quia mihi non videris admittere, haud ſcio an Chryſantæ huic dare debeam, quando is tibi ſedem tuam ſurripuit. Enimverò,* ait Cyrus, *mi Hyſtaſpa, & cæteri qui adeſtis, ſi mihi rem indicaveritis, quando quis veſtrûm uxorem ducere conabitur; qualem & ipſe vobis operam navaturus ſim, cognoſcetis.* Et Gobryas, *Cui verò indicandum erit,* inquit, *ſi quis filiam nuptum dare velit? Etiam illud mihi ſignificare,* ait Cyrus, *nam hanc artem mirificè calleo. Quam?* ait Chryſantas. *Cognoſcendi,* inquit, *quod conjugium cuique congruat.* Et Chryſantas, *Dic mihi per Deos immortales,* ait,

31. 31.

Ad p. 214.

ait, *cujuſmodi uxorem mihi pulcherrimè congruituram arbitreris.* *Primum*, inquit, *parvam. Nam & tu parvus es. Quòd ſi grandem ducas, adſilire te neceſſe fuerit, catellorum more, ſi fortè rectam oſculari velis. Id verò*, inquit, *rectè abs te providetur. Nam nè tantillùm quidem ad ſaltandum idoneus ſum. Deinde* ait, *admodum tibi ſima conducere. Cur illud? Quia tu*, inquit, *naſum aduncum habes. Optimè igitur ſima naſi forma congruerit aduncæ. Túne ais*, inquit, *bene cœnato, quemadmodum jam ego ſum, incœnatum jejunámque congruere? Ità profectò*, ait Cyrus: *nam eorum, qui pleni ſunt, venter aduncus eſt; cœnatorum, ſimus.* Et Chryſantas: *Obſecro te*, inquit, *poſſisne dicere, cujuſmodi uxor regi frigido ſit commoda?* Hic rilum & Cyrus edidit, & alii, quibus ſimul ridentibus Hyſtaſpas dixit: *Equidem te, Cyre, multò maximè ceu felicem ob hoc in iſto regno tuo admiror. Quid illud eſt?* ait, Cyrus. *Quòd quum frigidus ſis, riſum movere poſſis.* Et Cyrus: *Tu verò non magno redimeres*, inquit, *ut hæc abs te dicta eſſent; atque ut illi renuntiaretur, apud quam eſſe cupis in exiſtimatione, quòd ſis urbanus?* Et his quidem jocis inter eos ludebatur.

Cyrus jocatur cum ſuis.

32. Secundum illa Cyrus mundum muliebrem Tigrani protulit, quem & uxori daret juſſit; quòd ea virili animo militiæ mariti comes fuiſſet. Artabazo poculum aureum, Hyrcanio equum, cum aliis multis ac pulcris rebus donavit. *Tuæ verò, mi Gobrya*, inquit, *filiæ virum dabo. Me igitur dabis*, ait Hyſtaſpas, *ut etiam illa Gobryæ ſcripta conſequar.* Et Cyrus: *Nam tibi ſunt* inquit, *facultates, quæ ſint puellæ fortunis dignæ? Sunt profectò*, ait, *& multò quidem majoribus etiam opibus. Et ubinam*, inquit Cyrus, *has facultates habes? Hic*, ait, *ubi tu conſediſti, qui mihi amicus es. Id verò ſufficit mihi*, ſubjecit Gobryas: ſtatimque porrectâ dextrâ. *Da mihi Cyre*, ait. *Nam equidem accipio.* Et prehenſam Cyrus Hyſtaſpæ dextram Gobryæ dedit, & is accepit. Multa deinde munera, & elegantia quidem, Hyſtaſpæ dedit, quæ puellæ mitteret, Chryſantam verò, admotum ſibi, oſculatus eſt. Et Artabazus, *Profectò, Cyre*, inquit, *non ex eodem auro mihi poculum, & Chryſantæ munus hoc dediſti. At enim*, ait Cyrus, *etiam tibi daturus ſum. Quando?* quærebat ille. *Ad annum*, inquit, *trigeſimum. Tu verò ſic te parato*, ait Hyſtaſpas, *ut me tempus illud expectaturum, nec mortem priùs obiturum, ſcias.* Hoc modò tum illi contubernio finis eſt impoſitus. Quum autem ipſi ſurgerent, etiam Cyrus ſurrexit, & eos ad fores uſque proſecutus eſt. Poſtridiè ſocios, qui ſponte ſe conjunxerant, ſingulos domum remiſit, exceptis iis, qui apud ipſum habere domicilia vellent. His & agros, & ædes dedit; quas etiam nunc poſteri eorum,

32. *Ad p. 215.*

Cyrus Hyſtaſpæ dat uxorem Gobryæ filiam.

rum, qui tunc remanſere, poſſident. Sunt autem plurimi ex Medis & Hyrcaniis.

33. Diſcedentibus multa largitus, quum perfeciſſet, ut nihil tum præfecti, tum milites quererentur, ſic eos dimiſit. Hinc militibus etiam ſuis pecunias, quaſcunque Sardibus acceperat, diſtribuit: ac decem quidem millium præfectis, & apparitoribus ſuis eximia quædam, pro dignitate cujuſque largiebatur, cætera hinc indè dividebat. Datâ enim parte certâ cuique decem præfecto, commiſit eos, ut perinde ac ipſe diſtribuiſſet in eos, ità & aliis ipſi diſtribuerent. Ac pecuniæ quidem cæteræ ſic ab eis diſtributæ ſunt, ut præfectus quiſque in præfectos inferiores, ſibi parentes, explorando inquireret: tandémque ſex militibus præfecti, gregariis ſub ſe militibus exploratis, pecunias ultimas pro cujuſque merito diſtribuerunt. Atque hoc modo juſtam univerſi portionem conſecuti ſunt. Acceptis autem pecuniis hiſce, tunc diſtributis, plerique de Cyro aiebant: *Nimirum multa poſſidet ipſe quum tam multa cuique noſtrum dederit.* Alii dicebant: *Quæ ſunt illa multa quæ poſſidet? non is ullo modo Cyri mos eſt, ut rem facere velit: ſed majorem voluptatem dando, quàm poſſidendo percipit.*

33. *Cyrus milites ſuos præmiis ornat.*

Ad p. 216.

34. Hos ſermones, hominúmque de ſe ſententias, quum Cyrus animadvertiſſet; convocatis amicis, & omnibus illis quos intereſſet arceſſitis, in hanc ſententiam locutus eſt: *Vidi equidem nonnullos, amici, qui exiſtimari vellent plura poſſidere, quàm haberent reipſa: quòd hoc modo futurum arbitrarentur, ut magis liberales viderentur. Verùm illi vergere mihi videntur in partem inſtituto ſuo contrariam. Nam eum, qui multa poſſidere credatur non pro ratione facultatum amicis palàm commodare; id verò mihi notam illiberalitatis irrogare videtur. Rurſus alii quantum poſſideant, cæteros ignorare volunt: qui & ipſi, meo judicio, malè de amicis merentur. Nam quia facultates eorum ignorantur, ſæpe amici egentes aliquid petendo ſodales hoſce non appellant, ſed decipiuntur. Id mihi ſimpliciſſimi videtur* hominis eſſe, ut oſtenſis facultatibus ſuis, pro earum ratione benignitatis laudem ſibi parere contendat. *Quamobrem & ipſe monſtrare vobis volo quaſcunque facultates meas videre licet; & quas videre non licet, eas oratione vobis exponam.* Quæ locutus, alias quidem opes, & multas, & inſignes, eis commonſtrabat; alias verò ſic collocatas, ut conſpici non poſſent, commemorabat. Tandem dixit: *Hæc omnia vos non tam mea, quàm veſtra ducere convenit: Nam equidem ea colligo, non ut ipſe abſumam, nec ut deterendo imminuam, quod à me quidem fieri non poſſet: ſed partim ut habeam, quod alicui veſtrûm, quovis tempore præclarum aliquod facinus edenti, largiar:*

34.

giatur: partim ut si quis vestrûm egere se aliquâ re arbitretur, ad me veniat, & quicquid forte desiderat, accipiat. Hæc in hunc modum dicta fuere.

35. 35. Quum autem res ità Babylone constitutas existimaret, ut etiam indè abesse posset, ad iter Persicum se parabat convasando, idémque cæteris imperabat. Posteaquam satis eorum habere se putaret, quibus opus sibi fore existimabat, Babylone movit. Nos autem & hæc commemoraturi sumus quantum scilicet agmen in deponendis impedimentis, quàm bono se ordine gereret, ac rursum vasa colligeret celeritérque suo se loco sisteret, quo necesse erat. Nam ubicunque castra rex habet, ibi omnes illi, qui circum regem versantur, sub tentoriis tam æstate, quàm hyeme militant. Et statim quidem Cyrus ipse hoc instituit, ut tentorium ità figeretur, quo solem orientem spectaret. Deinde primum, quanto ex intervallo à tabernaculo regio abesse satellitum tentoria deberent, ordinavit. Post hos locum dextrum iis, quibus esset mandata panis conficiundi cura, assignavit, quibus obsoniorum, siniſtrum; equis item dextrum, siniſtrum jumentis cæteris. Erant sic etiam distincta cætera, ut quisque stationem suam tum mensurâ, tum loco nôsset. Quum verò vasa colligunt, quisque vasa illa componit, quorum ipsi assignatus est usus; ac rursum alii jumentis ea imponunt. Quò fit, ut simul omnes impedimentorum vectores ad ea veniant, quibus vehendis ipsi sunt destinati, & simul quisque suis jumentis sua imponat. Ita tempus idem, uni tabernaculo, & omnibus tollendis, sufficit. Eadem est impedimenta deponendi ratio. Præterea singulis est imperatum, quid facere debeant, ut omnia necessaria parentur opportunè. Idcirco tempus idem & uni parti & omnibus, ad ea paranda sufficit. Atque uti suus erat locus ministris hæc necessaria curantibus, sic & armati milites in metatione castrorum locum illum habebant qui armaturæ cuivis aptus esset, & quis esset is, nôrant; adeóque universi eum sic occupabant, ut minime de eo ambigerent. Nimirum arbitrabatur Cyrus, etiam in familiâ præclarum esse studium collocationis aptæ quandoquidem hoc modo, si aliquâ re quis fortè indiget, planum est, quò ire debeat, ut eam sumat: sed multò pulcriùs existimabat esse, militares tribus aptâ collocatione distribui, quum *in usu rerum bellicarum quantò magis subit & sunt opportunitates occasionum, tantò plus ab iis delinquatur, qui tardius in iis se gerunt.* Per illos verò, qui maturè adsunt, ea fieri videbat, quæ bellicis in rebus quantivis pretii sint. Hæc causa fuit, cur aptæ hujus collocationis perstudiosus esset. Ac primus quidem ipse castrorum in medio

Ad p. 217. Cyrus ordinis aptæq; collocationis omnium studiosus.

se

ſe collocabat, quòd eis locus eſſet quàm munitiſſimus. Deinde circum ſe fidiſſimos quoſque, ſicut & aliàs conſueverat, habebat; atque horum in ambitu proximi tum equites, tum curruum ductores erant. Etenim arbitrabatur his loco tuto eſſe opus, quòd ità in caſtris agant, ut armis illis, quibus in hoſtem pugnant, expeditè uti non poſſint, ſed longo tempore ad armandum ſe indigeant, ſi quidem utiliter efferre in aciem ea velint. Parte verò tum ipſius, tum equitum dextra & læva, cetratorum locus erat: ſagittariorum tam antè, quàm poſt ipſum, & poſt equites. Gravis armaturæ milites, & qui crates parmáſve majores geſtabant, in ambitu ſuorum omnium habebat inſtar muri: ut ſi neceſſe eſſet equites ſe prius parare, maximè ſtatarii milites ante ipſos eſſent, tutúmq; ſpatium eis ad arma capienda præberent. Et quemadmodum gravis armaturæ milites, ſic & cetrati & ſagittarii ſomnum inſtructi capiebant; ut noctu ſi quid uſus poſceret, perinde ac gravis armaturæ milites, parati ſunt ad feriendos eos, qui cominus invadunt, ſic & ſagittarii & jaculatores pro gravis armaturæ militibus, ſi qui hoſtes accederent, promptè ſagittis & jaculis ſuis uterentur. Præterea certa quidem ſigna præfecti omnes ad tabernacula habebant. Apparitores verò, non aliter, ac in urbibus illi, qui locorum periti ſunt, plurimorum domos nôrunt, & eorum præſertim, quas intereſt nôſſe; ſic inquam & Cyri apparitores loca ducum in caſtris, & ſingulorum ſigna nôrant. Itaque ſi alicujus operâ Cyrus egeret, hunc illi non quærebant; ſed via quàm maximè compendiaria ad unumquemque currebant, & quia ſingulæ nationes ſecretæ, miniméque inter ſe confuſæ erant, multò etiam magis parebat, ſive quis ordinis obſervans eſſet, ſive, quod eſſet imperatum, non faceret. Hoc modo ſi comparati eſſent, futurum arbitrabatur, ut ſi quis vel noctu vel interdiu ſuos adoriretur, in caſtra ſua, tanquam in inſidias, inſideret. Ac peritum eſſe ſtruendæ aciei non id ſolùm eſſe arbitrabatur, ut quis extendere phalangem facilè poſſit, vel denſare, vel de cornu in phalangem redigere, vel prout hoſtes conſpecti fuerint dextrorſum, ſiniſtrorſum, à tergò, rectè eam explicare: ſed etiam poſſe diſtrahere, cùm neceſſitas poſtulat, pertinere ad aciei ſtruendæ rationem putabat: ac partem quamlibet eo loco ponere, quo plurimùm ſit profutura; & accelerare, quum opus eſt antevertere. Hæc omnia, & his ſimilia, putabat ejus eſſe viri, qui ſtruendæ aciei peritus eſſet, itidémque diligentiam his omnibus adhibebat. Ac in itineribus quidem ſemper ad id, quod acciderat, aliter atque aliter inſtructis copiis pergebat: ſed

Ad p. 218.

in metatione caſtrorum plerumque illâ, quam diximus, collocatione utebatur.

36. 36. Quum autem progrediendo Medorum in regionem perveniſſent, Cyrus ad Cyaxarem divertit. Quúmque ſe complexi ſalutaſſent, primum Cyrus Cyaxari dixit: domum & curiam ei Babylone ſelectam eſſe; ut ſi etiam eò veniret, tanquam in ſuâ divertere poſſet. Deinde muneribus aliis permultis & inſignibus eum donavit. Acceptis his Cyaxares filiam ad ipſum mittit, quæ ei coronam auream, & armillas, & torquam, & Medicam veſtem, quàm fieri potuit, pulcherrimam afferebat. Ac dum puella Cyrum coronaret, Cyaxares ait: *Equidem hanc ipſam tibi, Cyre, uxorem trado, quæ mea eſt filia. Nam & pater tuus patris mei filiam uxorem duxit, quâ tu natus es. Atque hæc illa eſt, cui tu puer ſæpenumero id temporis, quum apud nos eſſes, more nutricis blandiebare: quumque interrogabatur ab aliquo, cuinam eſſet nuptura? Cyro ſe nupturam, reſpondebat. Addo nomine dotis, Mediam univerſam; quum natam ex me ſobolem ſexûs virilis nullam habeam.* Hæc erant Cyaxaris verba: cui reſpondens Cyrus, *Equidem*, ait, *mi Cyaxares, & genus laudo, & puellam, & munera. Sed in his tibi de ſententia patris ac matris aſſentiri volo.* Et quanquam hæc ità Cyrus diceret, puellæ tamen omnia donabat, quæcunque grata Cyaxari futura putabat. Atque his peractis, in Perſiam iter faciebat.

Ad p. 219.

Cyaxares Cyro filiam uxorem offert.

Parentum arbitrio permittenda matrimonia.

37. Quúmque pergendo Perſarum ad fines perveniſſet, copias ibidem cæteras reliquit: ipſe cum amicis ad urbem contendit, partim ſecum victimas adducens, quæ univerſæ Perſarum nationi tam ad ſacrificia quàm ad epulas ſufficerent: partim munera ferens, qualia patri, matri, amicis cæteris dari deceret; & qualia magiſtratibus, ſenioribus, æqualibus omnibus convenirent. Præterea cunctis in Perſia viris ac fœminis ea largiebatur, quæcunque ſolet hac etiam tempeſtate largiri rex, quum in Perſiam venit.

37. *Cyrus in patriam redit.*

38. 38. Deinde convocatis Cambyſes Perſarum ſenioribus, & illis magiſtratibus, penès quos illic rerum maximarum poteſtas eſt, Cyrum etiam arceſſit, & hanc in ſententiam verba facit: *Meritò ego vos, Perſæ, túque itidem Cyre benevolentiâ complector utroſque. Nam uti rex vobis ſum, ità tu, Cyre, mihi filius es. Quamobrem æquum eſt me, quæcunque animadvertere videbor ex re veſtra futura, in medium proferre. Quid enim attinet præterita, vos Cyrum auxiſtis exercitu tradito, & hoc ejus imperatore conſtituto, Cyrus ducis munere fungens. Dii adjuvantibus, vobis quidem, Perſæ, apud omnes homines celebritatem nominis gloriámque peperit, & honorem per Aſiam univerſam conciii-*

Cambyſes pater Cyrum & Perſas inter ſe perpetuo devincit.

conciliavit: præſtantiſſimos autem eorum, qui ejus ſigna ſecuti ſunt, opulentos reddidit: vulgo militum de ſtipendiis & victu proſpexit. Quin & Perſarum equitatu inſtituto perfecit, ut etiam loca plana & campeſtria ſibi vindicare poſſint. Itaque ſi deinceps quoque hâc in ſententiâ perſtiteritis, multorum magnorúmque bonorum auctores invicem vobis eritis. Sin autem vel tu, Cyre, propter res modò proſperas elatus animo, perinde Perſis imperare tui cum captatione commodi conabere, ut cæteris; vel vos, ô cives! poteſtati hujus inviderit is, atque idcircò imperium ipſi abrogare tentaveritis: certò ſcitote, voſmet ipſos mutuo vobis in multis & præclaris rebus futuros impedimento. Quapropter ut hæc vobis non accidant, ſed bona potiùs contingant: viſum eſt mihi, poſteaquam rem ſacram ſolenni ritu fecerimus, Deóſque fuerimus teſtati, ſic paciſcendum nobis eſſe; ut tu quidem Cyre, ſi quis vel in terram Perſidem copias hoſtiles ducat, vel leges Perſarum convellere conetur, omnibus viribus opem feras; vos verò, Perſæ, ſi quis vel imperium Cyro adimere, vel ſubditorum aliquos ad defectionem impellere aggrediatur, tum vobis ipſis, tum Cyro, prout denunciârit, ſubveniatis. Atq; dum equidem vixero, meum eſto in Perſas imperium: verùm ubi vivendi finem fecero, planum eſt, illud Cyri fore, ſi vivet: qui quidem in Perſiam quum veniet, religiosè fecerit ſi pro vobis hoſtias cædet, quemadmodum ipſe jam ſacra procuro. Ubi vero peregre aberit, rectè veſtrâ ſe res habebit, ut arbitror, ſi is ex familiâ noſtrâ, qui vobis optimus eſſe videbitur, rem divinam perfecerit. Quæ Cambyſes quum protuliſſet, eadem tum à Cyro, tum à Perſarum magiſtratibus, decreto communi facto ſunt approbata. Et quemadmodum id temporis hæc pacti ſunt, Deóſque conteſtati: ſic & Perſæ, & rex inter ſe conſtanter eadem hoc etiam tempore obſervant. Atque his rebus peractis, Cyrus diſceſſit.

Ad p. 220.

39. Quúmque in mediam perveniſſet, de patris matriſq; ſententiâ Cyaxaris filiam uxorem ducit, de quâ etiam nunc memoriæ proditur, fuiſſe perelegantem. Nonnulli autem Scriptores hiſtoriarum aiunt, matris cum eo ſororem fuiſſe nuptam. Verùm ea virgo fuiſſet omnino tunc anus. Nuptiis celebratis, mox cum eâ diſceſſit. Quúmq; eſſet Babylone, viſum eſt ei, ſatrapas jam mittendos eſſe ad nationes in ditionem redactas. Enimvero præſidiorum magiſtros in arcibus, & tribunos eorum militum, qui per regionem in excubiis erant, alii, quam ſibi, parere nolebat. Atq; hæc ità proſpiciebat, quum cogitaret, eo pacto futurum, ut ſi quis ſatraparum opibus & hominum multitudine fretus, inſolenter ſe gereret, imperiúmque detrectare niteretur, mox adverſarios ſuos in ipsâ regione haberet. Hæc igitur facere quum vellet initio convocandos judicabat quos adeſſe referret,

39. *Cyrus uxorem ducit. Cyaxaris filiam Sapiens Cyri conſilium.*

rémque

rémque his priùs exponendam, ut quas ob cauſſas mitterentur ii, qui mittendi eſſent, ſcirent. Nam hâc ratione laturos id æquioribus animis arbitrabatur. Sin præfectus aliquis jam conſtitutus eſſet, atque hæc deinde animadverteret; graviter laturos ducebat, velut exiſtimantes, ea non aliam ob cauſſam fieri, quàm quòd fides ſibi non haberetur. Convocatis igitur iis, hujuſmodi quædam locutus eſt: *Sunt nobis, amici, ſubactis in urbibus & præſidiarii milites, & eorum præfecti, quos tunc reliquimus. Illis ego diſcedens præcepi, nihil ut aliud curiosè inſtituerent agere; ſed munitiones & caſtella tuerentur. His igitur equidem magiſtratum non adimam, quum præclarè, quæ juſſi erant, conſervarint. Verùm alii mihi ſatrapæ mittendi videntur, qui regionum incolis præſint, acceptóque tributo, tum præſidiariis ſtipendium perſolvant, tum quicquid neceſſe fuerit perficiant. Etiam mihi, videtur iis, qui è vobis hîc degunt, & quibus ego negotia impono, dum ad obeunda quædam munera ad iſtas nationes eos ablego, iſtic & agros & ædes aſſignandas eſſe; ut & tributum huc illis afferatur, & quum eò venirent, ſuas in ædes poſſint divertere.* Hæc quum dixiſſet, pleriſque amicorum in omnibus ſubactis urbibus donabat ædes ac ſubditos. Atque hac etiam tempeſtate poſteri eorum, qui tunc illa conſecuti ſunt, in agrorum, quorum alii aliâ in regione ſiti ſunt, poſſeſſione manent: quamvis ipſi apud regem ſedes domeſticas habeant. *Neceſſe eſt autem*, inquit, *ut de ſatrapis, ad regiones illas mittendis, ejuſmodi diſpiciatis qui meminerint huc etiam mittendum eſſe, quicquid in quovis ſolo pulchri bonive fuerit; ut etiam nos, qui hîc manemus omnium bonorum, quæ ubique proveniunt, participes ſimus. Nam ſi quid uſpiam rei terribilis exiſtat, id etiam nobis propulſandum erit.* Hæc locutus, finem dicendi fecit; ac deinde, quos ex amicis animadverteret eundi cupidos, ſecundùm conditiones propoſitas, habito delectu eos, qui maximè viderentur idonei, ſatrapas miſit, in Arabiam, † Megazybum: in Cappadociam, Artabatam: in Phrygiam majorem, Artacamam: in Lyciam & Ioniam, Chryſantam: in Cariam, Aduſium quem ipſi petierant: in Phrygiam, quæ propter Helleſpontum ſita, & Æolidem, Pharnuchum. Ciliciæ verò, & Cypro, & Paphlagonibu ſatrapas Perſicos nullos miſit; quòd ultro viſi eſſent adverſùs Babylonem Cyri ſigna ſecuti. Sed tamen his etiam tributa in dixit afferenda.

Ad p. 221.

Megabyzum. *al. Lydiam.* *al. Caduſium.*

40. 40. Ut autem Cyrus id temporis conſtituit, ſic etiam nunc arcium præſidia regis in poteſtate ſunt, & præſidiariorum tribuni à rege conſtituuntur, & apud regem deſcripti cenſus eorum exſtant. Præterea ſatrapis omnibus, quos emittebat, edixit; *ut omnia, quæcunque ſe facere viderent, pro viribus*

Ad p. 222.

ribus imitarentur. Primùm equites & curruum agitatores ex illis Perſis ac ſociis, qui comitarentur ipſos, inſtituerent. Quicunque vero & agros, & domos publicas conſecuti eſſent, eos ad frequentandam portam cogerent, utque, temperantiæ ſtudiosè addicti, ſatrapæ ſemet tutendos exhiberent, ſi quid uſus poſceret. Etiam liberos, qui eis naſcerentur, ad portam educarent & inſtituerent, quemadmodum apud ipſum fieret. Itidem ſatrapam, quos haberet ad portam venatum producere debere: ac cum ſe, tum ſuos ad res bellicas exercere. Qui autem mihi, ait, pro ratione poteſtatis ſuæ currus plurimos, plurimos & lectiſſimos equites effecerit; hunc ego, tanquam egregium belli ſocium, & qui cuſtodiæ imperii, tum Perſici, tum mei, ſit particeps, honoribus ornabo. Cyri ad ſatrapas mandata.

41. *Sint apud vos etiam ſeſſionibus perinde atque apud me, viri præſtantiſſimi præ cæteris honorati. Sit & menſa quæ ſicut & mea primùm domeſticos alat; deinde ſat bene inſtructa ſit etiam ad impertiendum amicis, honorémque illis exhibendum, qui ſingulos in dies aliquid præclarè gerent. Etiam ſcepta vobis hortorum ſunto, ac feras alite, nec ipſi unquam labore nullo præcedente cibum vobis apponite, neq; pabulum equis non exercitiis objicite. Non enim fieri poterit ut unus ego virtute humanâ veſtrûm omnium bona tuear: ſed neceſſe eſt magno me pariter animo, cum viris fortibus, à me ſummittendis, auxilio vobis eſſe: ac vos itidem fortes eſſe viros oportet, & cum veſtris, qui & ipſi viri fortes ſint, ſocia mecum arma conjungere. Velim hoc etiam conſideretis, nihil me horum, ad quæ jam vos cohortor, ſervis imperare: & quæ vobis faciunda eſſe aio, hæc ipſemet exſequi omnia ſtudeo. Deniq; ut vos ego me imitari jubeo, ſic etiam vos magiſtratus illos, qui veſtro imperio continentur ad imitationem veſtri condocefacere.* 41.

Atque hæc uti tum Cyrus inſtituit, ſic etiam hodie cuncta regis imperio ſubjecta præſidia cuſtodiuntur, & omnes magiſtratuum portæ officiosè frequentantur, omnéſque tum amplæ, tum exiguæ domus ſimili modo adminiſtrantur; omnes ex iis, qui adſunt, præſtantiſſimi ſeſſionibus honoris ergo ſupra cæteros ornantur: omnia itinera eodem modo inſtituuntur, pérq; paucos præfectos res omnino multæ brevi compendio curantur. His indicatis, quemadmodum ſe gerere ſinguli deberent; ac manu militum cuiq; datâ, ſic eos dimiſit; ut prædiceret univerſis, pararent ſeſe, quòd ſuſcipienda in annum proximum eſſet expeditio, & luſtrandi milites, arma, equi, currus. Hoc etiam ab auctore Cyro profectum, ut aiunt, nunc quoque ſervari animadvertimus. *Ad p.* 223. 42.

42. Circumit hinc indè quiſpiam regiones cum exercitu ſingulis annis, qui ſi ſatraparum aliquis indiget auxilio, fert ei auxilium: ſi quis inſolenter ſe gerit, eum ſanam ad mentem revocat. Quòd ſi quis vel tributum afferre negligit, vel incolas tueri, vel ut terra culta ſit, vel aliquid aliud ex iis,

quæ

quæ ſunt imperata, prætermittit, hæc ille corrigit omnia. Si verò nequeat facere, regi denunciat. Is ubi rem audit, de eo, qui ſpreto imperio ſe contumaciter gerit, deliberat, ac ſæpenumero ii de quibus dicitur. Regis filius deſcendit, Regis frater, Regis oculus, licèt aliquando non conſpiciantur, circitores illi ſunt. Nam unuſquiſque horum è viâ revocatur, ubi rex ità jubet.

43. *Equi veredarii primum à Cyro diſpoſiti.*

43. Etiam aliud quiddam excogitâſſe Cyrum cognovimus, quod ad magnitudinem imperii pertinet, de quo celeriter intelligeret, qui etiam rerum longè remotarum ſtatus eſſet. Quum enim conſideraſſet, quantum itineris equus agitatione diurnâ conficere viribus integris poſſet: equorum ſtabula parari curavit, quæ tantundem diſtarent, & in his equos conſtituit, cum illis, qui eorum curam gererent. Ordinavit & quolibet loco quendam, qui tum ad recipiendum literas allatas, tum ad tradendum eas aliis idoneus eſſent; quique defatigatos equos & homines exciperet, ac recentes ſummitteret. Atque hoc in itinere nè noctu quidem interdum ceſſari dicitur, ſed nuncio diurno ſuccedere nocturnum. Quæ quidem ità quum fiunt, aiunt nonnullos iter hujuſmodi gruum volatu celeriùs conficere. Quòd ſi verè non dicitur, ſaltem hoc manifeſtum eſt, omnium pedeſtrium itinerum, quæ homines conficiant, hoc velociſſimum eſſe. *Bonum eſt* autem, *ut quamprimum aliquid animadvertitur, etiam cura ſine dilatione adhibeatur.*

44. *Cyrus varias ſibi nationes ſubjicit* *Ad p. 214.*

44. Poſteaquam annus præteriiſſet. Cyrus exercitum Babylonem coëgit; habuiſſéque proditur ad centum viginti equitum millia, currus falcatos bis mille, peditum millia ſexcenta. Quo apparatu facto, expeditionem illam ſuſcepit, quâ nationes univerſas ſibi ſubjeciſſe dicitur quæ extra Syriam ad mare rubrum uſque ſedes ſuas habent. Poſtea ſuſcepta in Ægyptum fertur expeditio, quâ Ægyptum ſubegerit. Itaque deinceps imperium Cyri terminabat ad ſolem orientem, mare rubrum; ad ſeptentriones, pontus Euxinus; occidentem versùs. Cyprus & Ægyptus; versùs meridiem Æthiopia. Quarum regionum extremi fines partim ob calorem, partim propter frigus, partim propter aquam, partim ob aquæ inopiam habitari difficulter poſſunt. Ipſe quum in horum medio viveret, hibernum tempus ſeptem menſium Babylone degebat, quòd iſta regio tepida ſit: tres vernos menſes, Suſis: ipsâ æſtate vigente, menſes duos Ecbatanis, quod quia faceret, ſemper in calore frigoréque verno vitam egiſſe dicitur.

Quibus locis degere ſolitus fuerit.

45. Erat autem ea hominum erga ipſum affectio, ut natio quævis detrimentum accipere ſe duceret ſi non Cyro mitterent quicquid ipſis egregium in regione ſuâ vel naſceretur,

tur, vel aleretur, vel arte perficeretur. Itidem quævis urbs, quivis homo privatus opulentum ſe arbitrabatur, ſi rem Cyro gratam præſtitiſſet. Nam & accipiebat à ſingulis Cyrus ea, quorum copiam illi, qui dabant, haberent: & viciſſim eis largiebatur, quibus eos defici animadverteret. Poſtea- quam hoc modo ad ætatem provectiorem acceſſiſſet, admodum ſenex vice jam ſeptimâ, ex quo imperium adeptus erat, in Perſiam venit. Quo tempore tum pater, tum mater ipſius jamdudum, ceu credi par eſt, è vivis exceſſerant. Hæc quum ritè rem ſacram procurâſſet, & ex inſtituto patrio chorum Perſarum duxiſſet, ac pro more dona in omnes diſtribuiſſet: conſopitus in regia, ſomnium hujuſmodi vidit. Accedere quiſpiam ad ipſum viſus eſt, humanâ ſpecie auguſtior, qui diceret: Para te, Cyre; Nam ad Deos nunc iturus es. Hoc ſomnio viſo, excitatus eſt; propéq; ſcire jam videbatur, vitæ ſibi finem adeſſe. Quamobrem ſumtis mox hoſtiis, Jovi patrio, & Soli, & Diis cæteris in ſummis montium jugis, qui Perſis ſacrificandi mos eſt, rem divinam fecit, & hujuſmodi preces concepit: *Jupiter patrie, túq; Sol, ac vos Dii univerſi, accipite hæc ſacra, quibus & multis preclariſq; actionibus finem impono, & gratias vobis ago, quòd mihi tum extis, tum ſignis cæleſtibus, tum auguriis, tum omnibus ea ſignificâſtis, quæ vel faciunda, vel omittenda erant. Magnas etiam vobis gratias ago, quòd & ipſe curam de me veſtram agnoverim, & nunquam me rebus proſperis ſupra conditionem humanam extulerim. Rogo vos, ut nunc quoque liberis, uxori, amicis, patriæ felicitatem largiamini: mihi verò peto, ut quale conceſſiſtis ævum, talem etiam exitum detis.*

Cyrus omnibuſchaeus.

Cyri poſtremus in Perſiam adventus.

Cyrus de morte divinitus admonetur.

46. His peractis, quum domum revertiſſet, quieti ſe dare decrevit, & decubuit. Poſteaquam tempus ità poſceret, accedunt ii, quibus hoc erat negotii datum, atque ut lavet, hortantur. Suaviter ille ſe quieſcere dicebat. Itidem illi, quibus erat negotii datum, quum tempus eſſet, cœnam ipſi apponunt. At Cyri animus non ille quidem cibum admittebat, ſed ſitire videbatur, itaque cum voluptate bibit. Eadem illi quum altero, atque item tertio die accidiſſent, filios arceſſivit, qui fortè tunc ſecuti patrem, in Perſia degebant. Arceſſivit, & amicos, & Perſarum magiſtratus, qui jam univerſi quum adeſſent, hujuſmodi orationem exorſus eſt.

46. *Ad p.* 225.

47. Inſtat modò, mei filii, ac vos amici, qui adeſtis, vitæ meæ finis; quando id multis indiciis certò cognoſco. Vos autem, ubi vitam cum morte commutavero, de me tanquam beato, & dicere omnia, & facere oportet. Nam & quum puer eſſem, eorum, quæ illâ in ætate præclara exiſtimantur, fructum mihi conſecutus eſſe videor: & adoleſcens

47. *Extrema Cyri & ſapientiſſima oratio.*

‘ leſcens, eorum quæ habet adoleſcentia, & virilem prorſus
‘ ad ætatem ubi perveni, eorum, quæ virilis ætas habet.
‘ Quin & progreſſu temporis vires meas auctas animadver-
‘ tere videbat. Itaque ſenectutem meam adoleſcentia nun-
‘ quam imbeciliorem factam ſenſi, neque vel expetiiſſe me
‘ animo meo, vel aggreſſum quicquam memini cujus non
‘ factus ſim compos. Amicos quidem certè fortunatos per
‘ me factos vidi, hoſtes in ſervitutem à me redactos, pa-
‘ triam antehac nullo in Aſia claram imperio, nunc digni-
‘ tate principe ornatam relinquo: quæ deniq; ſum conſecu-
‘ tus eorum nihil non conſervâſſe me ſcio. Et quanquam
‘ præterito tempore nihil non ex voto mihi ſuccederet, ta-
‘ men quia comes mihi metus erat, nè quid in futurum vel
‘ viderem vel audirem, vel pateret rei gravis non is mihi
‘ conceſſit, ut prorſus elato animo eſſem, vel effusè lætarer.
‘ Nunc ſi moriar, vos quidem, filii, quos mihi Dii naſci
‘ voluere, ſuperſtites relinquo; & patriam, & amicos iti-
‘ dem relinquo fortunatos. Quî poſſit igitur fieri, ut ego
‘ non meritò beatus prædicer, & æterna hominum memo-
‘ ria celebrer? Eſt autem mihi declarandum hoc quoq; cui
‘ regnum relinquam, nè id relictum in ambiguo, negotia
‘ vobis faceſſat. Complector equidem, filii, pari utrumq;
‘ veſtrûm benevolentia: verùm & conſilio providere &
‘ ducis officio fungi, quacunq; in re tempus & uſus poſtulet,
‘ eum jubeo, qui natu major eſt, & uſum rerum majorem de
‘ conſentanea quadam ratione habet. Equidem ut ab hac mea
‘ veſtráque patria ſum inſtitutus, natu majoribus, non mo-
‘ dò fratribus, ſed civibus etiam, de via, ſedibus, dicendi
Ad p. ‘ loco cedendum eſſe; ſic & ipſe, filii, ab initio vos inſti-
226. ‘ tui, ut natu majoribus honorem principem deferatis, &
‘ viciſſim minoribus honore præeatis. Quamobrem ità,
‘ quæ à me dicuntur, accipite; ut qui tum priſca, tum mo-
‘ ribus recepta, atque etiam legibus conſentanea proferam.
‘ Ac tuum quidem, Cambyſes, regnum eſto; Diis illud, ac
‘ me, tibi largientibus, quantum quidem in me eſt: tibi verò,
‘ Tanaoxares, hoc tribuo, ut Medorum, & Armeniorum, &
‘ tertio loco Caduſiorum ſatrapas ſis. Quæ tibi quum
‘ largior, majus quidem imperium, & regni nomen natu
‘ majori me relinquere arbitror, tibi verò felicitatem ma-
‘ gis omnes expertem moleſtiæ. Nam qua delectatione hu-
‘ mana carituras ſis, equidem non video. Nimirum uni-
‘ verſa quæ hominibus afferre voluptatem videntur, tibi
‘ ſunt affutura. Amorem verò illorum, quæ confectu diffi-
‘ cilia ſunt, & multarum rerum ſollicitam occupationem,
‘ & vitæ alienam à quiete rationem, pungente animum æmu-
‘ latione

‘ latione rerum à me geſtarum, & inſidiarum molitionem,
‘ earundémque ſtructarum ab aliis metum ; hæc, inquam,
‘ neceſſe eſt illum, qui regno potietur, magis quam te, co-
‘ mitentur. Atque hæc, ſat ſcio, multa objiciunt, impe-
‘ dimenta, quo minus animo læto quis eſſe poſſit. Te quo-
‘ que, mi Cambyſes, ſcire volo, non autem hoc ſceptrum
‘ eſſe, quod regnum tibi conſervet : ſed *amici fideles regibus*
‘ *& veriſſimum, & tutiſſimum ſceptrum ſunt.* At vero non naſ-
‘ ci homines fidos exiſtimabis, quod ita iidem omnibus
‘ fidos ſe declararent: ſicut & naturalia cætera conſpiciuntur
‘ eſſe omnibus eadem: ſed fidi qui ſint, eos abs quovis ho-
‘ mine tales effici neceſſe eſt. Parantur autem, non vi, ſed
‘ potius beneficentia. Quamobrem ſi voles & alios tibi
‘ adjungere, qui in conſervandi regni quaſi ſocietatem ve-
‘ niant, nequaquam aliunde initium facito quàm ab eo, qui
‘ loco tecum eodem ortus eſt. Nam & cives exteris magis
‘ ſunt nobis conjuncti, & contubernales iis, qui nobiſcum
‘ eodem in contubernio non vivunt. At vero qui eodem
‘ ſemine prognati, ab eadem nutriti matre, in eadem domo
‘ creverunt, & ab iiſdem parentibus diliguntur, eundémq;
‘ patrem & eandem matrem appellant; qui fieri poſſit, ut non
‘ omnium ſint conjunctiſſimi ? Ne igitur ea bona, per quæ
‘ Dii fratres mutuam ad conjunctionem deducunt, fruſtra
‘ vobis eſſe conceſſa patiamini ; ſed ſuper hæc ipſa ſtatim
‘ ſtudia quædam alia benevolentiæ & amoris exſtruite: quo
‘ fiet, ut amicitia veſtra ſemper invicta ſit. Nimirum ſui
‘ ipſius curam gerit, qui fratri proſpicit. Nam cui frater
‘ magnus adeo eſt ornamento, ut fratri ? Quis hominem
‘ præpotentem honore tanto proſequetur, quanto frater ?
‘ quemnam aliquis magis metuat, ſi fratrem habeat virum
‘ magnum, atq; ipſum fratrem ? Quamobrem nemo te cele- *Ad p.*
‘ rius huic obediat, nemo alacriùs ad ipſum veniat. Quip- *227.*
‘ pe nec ſecundæ nec adverſæ triſtéſque res hujus, ad quen-
‘ quam magis propriè pertinent, quam ad te. Hoc etiam
‘ velim, cuinam gratificando majora te conſecuturum ſpe-
‘ rare debeas, quam ſi gratificeris fratri ? Cui opem ferendo,
‘ belli ſocium firmiorem tibi adjunges ? Quem turpius eſt *Hunc*
‘ non amare, quam fratrem ? Quemnam omnium laudabi- *locum*
‘ lius eſt obſervare honorando, quam fratrem ? Solus eſt *M. Ci-*
‘ frater, mi Cambyſes, qui ſi apud fratrem locum princi- *cero in*
‘ obtineat, nequit ad eum pertingere aliorum invidia. *Catone*
‘ Quare vos obteſtor per Deos patrios, mei filii, proſequi- *majore*
‘ mini voſmet honore, ſi quidem ullum vobis cordi eſt gra- *inter-*
‘ tificandi mihi ſtudium. Non enim liquido ſcire vos *preta-*
‘ arbitrari debetis, me poſteaquam vivendi finem fecero, ni- *tur.*

‘ hil futurum. Nam ne modo quidem animum meum cer-
‘ nebatis, ſed eſſe eum deprehendebatis ex iis, quæ agebat.
‘ An nec dum animadvertiſtis, quos terrores illorum animi,
‘ qui vim & injuriam paſſi ſunt, homicidis incutiant? quos
‘ ſcelerum vindices nefariis immittant? Anne permanſuros
‘ fuiſſe putatis extinctorum honores, ſi nihil eorum animis
‘ juris ac poteſtatis reliquum eſſet? Equidem, filii, nequa-
‘ quam perſuaderi mihi unquam paſſus ſum, animum, quan-
‘ diu mortali corpore contineatur, vivere: poſteaquam ab
‘ eo diremptus ſit, mori. Nam animum video his morti
‘ obnoxiis corporibus, quamdiu in eis negat, vitam imper-
‘ tiri. Ne id quidem perſuaderi poſſum, non ſapere animum,
‘ poſteaquam ab hoc inſipiente corpore ſeparatur: ſed quum
‘ à corpore ſecreta eſt pura mens & integra, tum eam ſapi-
‘ entiſſimam eſſe, vero maxime conſentaneum fuerit. Quum
‘ diſſolvitur homo, non eſt obſcurum, ad res ſui generis ſin-
‘ gula commigrare, extra unum animum, qui ſolus neque
† *al. veniat vobis in mentem* ‘ dum adeſt, neque dum diſcedit, cernitur. † Animadverti-
‘ ſtis, *nihil eſſe morti hominis ſimilius ſomno.* At per ſomnum
‘ maxime hominis animus divinitatem ſuam declarat, atq;
‘ etiam futura proſpicit: quippe qui tunc uti quidem appa-
‘ ret, maxime ſit liber. Quare ſi hæc ita ſunt, quemadmo-
‘ dum equidem exiſtimo, & animus hoc corpus relinquit;
‘ reveriti animum meum, quæ vos rogo, præſtate. Sin hæc
‘ ita non ſunt, ſed animus & manet in corpore, & cum eo
‘ interit: vos tamen Deos, qui immortales ſunt, & intuentur
‘ & poſſunt omnia, ordinémq; univerſitatis hujus expertem
‘ detrimenti & ſenectæ, & extra omnem errorem poſitum,
* *al. Præ celeritate Ad p. 228.* ‘ * præ pulchritudine atque etiam magnitudine inexplica-
‘ bilem, conſervant: Deos, inquam, pertimeſcite, ut nihil
‘ impii, nihil nefarii vel committatis, vel deliberetis. Poſt
‘ Deos univerſam hominum nationem, quæ perpetua ſuc-
‘ ceſſione continuatur, reveremini. Nam Dii vos caligine
‘ quadam non tegunt, ſed actiones veſtras ſemper in omni-
‘ um mortalium luce verſari neceſſe eſt: quæ ſi puræ ſe-
‘ cretæque ab injuſtitia patuerint, potentes vos inter ho-
‘ mines, univerſos reddent. Sin aliquid alter in alterum
‘ injuriæ cogitaveritis, apud omnes homines fidem amit-
‘ tetis. Nam nemo poterit ampliùs vobis credere, ta-
‘ metſi magnopere cupiat, ſi videat affici illum injuriâ,
‘ qui ſit amicitiæ jure conjunctiſſimus. Itaque ſi ſatis
‘ ego vos doceo, quales volmet erga vos gerere debeatis,
‘ (recte eſt) ſin autem, ab iis ſaltem diſcite, qui ante nos
‘ exſtitêre, quæ doctrinæ ratio optima eſt. Nam multi
‘ parentes erga liberos, multi erga fratres in amore conſtan-
‘ tes fuere; nonnulli etiam his contraria inter ſe mutuò

‘ deſignârunt. Utris igitur animadverteritis ea, quæ per-
‘ petrarunt, profuiſſe; illorum ſi facta prætuleritis alteris,
‘ rectè vobis conſulueritis. Ac de his quidem jam fortaſſe
‘ ſatis. Cæterùm corpus meum, filii, quum diem in terris
‘ ſupremum clauſero, nec in auro condite, nec in argento,
‘ nec ullâ in re aliâ, ſed terræ quamprimum reddite. Quid
‘ enim beatius, quàm in terram abdi, quæ omnia præclara,
‘ bona omnia profert ac nutrit? Equidem ceteroqui ſtudi-
‘ oſus hominum fui, jámque adeò perlubenter mihi videor
‘ ejus rei particeps futurus, quæ in homines eſt benefica.
‘ Enimvero deficere me videtur animus, eâ parte quâ, ceu
‘ conſentaneum eſt, omnes deficere incipit. Quamobrem
‘ accedat ſi quis veſtrûm vel dextram meam vult contin-
‘ gere, vel in oculos viventis adhuc intueri. Ubi verò te-
‘ ctus & obvelatus fuero, nè quis hominum, mei filii, cor-
‘ pus meum videat, ac nè vos quidem ipſi, etiam atque
‘ etiam oro. Perſas quidem omnes, ac ſocios meum ad mo-
‘ numentum evocate; quo mihi gratulentur, cui jam in tu-
‘ to agenti nihil accidere mali poſſit, ſive adeò cum nu-
‘ mine divino fuero, ſive in nihilum redigar. Quotquot
‘ autem venerint, hos illis beneficiis affectos, quæcunque
‘ in hominis fortunati funere ſolenne eſt exhiberi, dimittite.
‘ Denique hoc ex me poſtremum memineritis: Si benefici
‘ in amicos fueritis, etiam hoſtes puniendi facultatem vos
‘ habiturus. Valete, filii chari, atque idem matri verbis
‘ meis renunciate. Itidem omnes amici, qui adeſtis, &
‘ qui abeſtis, ſalvete. Hæc quum locutus eſſet, atque
omnibus dextram porrexiſſet, obvelavit ſe, vitámque
cum morte commutavit.

48. Fuiſſe quidem regnum Cyri inter ea, quæ Aſia vidit, longè præclariſſimum ac maximum, vel ipſum de ſe teſtatur. Terminis incluſum fuit, ad ſolem orientem, mari rubro: ad Septentriones Ponto Euxino: ad occaſum, Cypro & Ægypto: ad meridiem, Æthiopiâ. Tantum verò quum eſſet, uno tamen Cyri arbitrio gubernabatur: qui ſubjectos ſibi liberùm inſtar & honore proſequebatur, & obſequiis ſibi devinciebat, quum ſubjecti Cyrum viciſſim tanquam patrem venerarentur. Is ubi diem ſuum obiit, mox inter ipſos filios eſt coortum diſſidium, mox urbes & nationes defecerunt, rebus univerſis in pejus vergentibus. Quod quidem verè me dicere, primùm docere de rebus divinis incipiam. Equidem ſcio, prius regem, ac regi ſubjectos etiam iis, qui vel extrema facinora deſignaſſent, ſive jusjurandum dediſſent, idipſum ſervâſſe; ſive junxiſſent dextras, firmiter promiſſis ſtetiſſe. Quod ſi tales non fuiſſent, & ejuſ-

48. *Ad p.* 229. *Hiſtoria conclusio, quamobres Persarum novos cum priscis confert.*

Intelligit Cyrum minorem, de hujus expeditione, cæſiſque ducibus Græcis alibi Xenophon.

ejuſmodi de ſe opinionem excitâſſent, ſicut hodiéque nè quidem unus fidem eis adhibet, quòd ipſorum impietas jam perſpecta ſit, ità nec illorum militum prætores, qui expeditionem cum * Cyro ſuſceperunt, fidem eis habuiſſent. Jam verò cùm priſcæ de illis opinioni credidiſſent, ſeipſos eis tradiderunt, & ad regem deductis capita fuerunt amputata. Multi etiam barbari, qui hanc expeditionem unà ſuſceperant, alii alia fidei pollicitatione decepti, perierunt. Sunt etiam, quod hæc attinet, multò nunc deteriores. Nam olim ſi quis pro rege ſalutem in diſcrimen conjiceret, vel urbem aut nationem ejus imperio adjeciſſet, vel aliquid aliud preclarè fortitérque pro rege perfeciſſet, hi ſcilicet erant, qui honoribus cumularentur. Nunc ſi quis perinde ac Mithridates, patre Ariobarzane prodito, & quemadmodum Leomithres uxore, liberis, & amicorum quoque liberis apud Ægyptum obſidibus relictis, & ſanctiſſimo jurejurando violato, regi quod expediat, facere videatur: hi verò ſunt, qui maximis honoribus ornantur. Quæ quum omnes Aſiatici videant, etiam ipſi ad impietatem & injuſtitiam deflexerunt. Nam *quales ſunt ii, qui præſunt, tales & illi plerumque ſolent eſſe, qui eorum imperio ſubjecti ſunt.* Hinc factum, ut magis jam ſint nefarii, quàm olim fuerint.

49. 49. Pecunias verò quod attinet, hoc modo nunc magis injuſti ſunt. Non enim duntaxat eos, qui admodum multa ſceleratè deſignarunt; ſed jam illos quoque, qui nihil injuſti admiſêre, comprehendunt; ac præter jus & æquum pecunias ſolvere cogunt. Quò fit, ut nihilo minùs ii, quorum res lauta videtur eſſe, ſibi metuant; atque aliquid injuſtè patrarunt. Iidem cum potioribus congredi recuſant, neque ad expeditionis regiæ copias adjungere ſe audent. Quapropter omnibus licet, qui bellum ipſis faciunt, in eorum regione citra pugnam omnem pro lubitu vagari, tum propter ipſorum erga Deos impietatem, tum propter injurias, quas hominibus inferunt. Atque hoc modo ſunt ipſorum animi prorſus jam deteriores quàm olim.

Ad p. 230.

50. 50. Nè corporum quidem eos illa ratione, qua priùs, curam habere, jam narrabo. Nam erat in eorum inſtitutis, ut nec exſpuerent, nec emungerentur. Perſpicuum eſt autem, id ipſos non ea de cauſſa ſanxiſſe, quod corporis humori parcendum exiſtimarent; ſed quod laboribus ac ſudore ſolida effici corpora vellent. Jam verò manet id quidem adhuc nè vel expuant, vel emungant ſe; ſed laborum exercitia nulli uſquam curæ ſunt. Enimvero erat etiam apud illos olim hoc inſtitutum, ut ſemel tantùm paſcerentur; quo tam ad expedienda negotia, quam ad laborum exercitationes

tationes die toto fruerentur : jam reſtat id quidem, ut ſemel duntaxat cibum capiant, ſed cum eo tempore veſci incipiant, quo ſolent, qui maximè matutino prandent, tam diu comedere ac bibere perſeverant, quàm diu ſolent, qui ſero admodum cubitum eunt.

51. Erat item in eorum inſtitutis, nè ad convivia importarentur obbæ ; quod exiſtimarent minùs tum corpora, tum animos debilitari, ſi quis non nimium hauriat. Nunc has non importari, reſtat id quidem ; tantum vero bibunt ut non importent, ſed ipſi exportentur, quando nimirum recto corpore non amplius exire poſſunt. 51.

52. Erat & illud unum ex inſtitutis patriis, quod itinera facientes neque commedebant, neque bibebant, neque quicquam eorum palam faciebant, quæ de his neceſſario conſequuntur. Hoc tempore manet id quidem ut ab his rebus abſtineant : verùm itinera tam brevia conficiunt, ut nihil mirum ſit à rebus illis neceſſariis eos abſtinere. 52.

53. Toties olim venatum ibant, ut ſolæ venationes ad exercendum tam ipſos quàm equos ſufficerent. Poſteaquam vero rex Artaxerxes, & ipſius familiares, vino cepiſſet obrui, non jam ampliùs ipſi perinde, ac priùs, venatum prodibant, & alios ad venationes educebant. Quin & illis palam invidebant, quaſique ſe potiores oderant quicunque laborum amantes, cum equitibus ſuis venarentur. Eſt hodiéque in uſu, pueros ad portas inſtitui ; verùm ut artem equeſtrem diſcant & exerceant, id ſcilicet extinctum eſt ; quod iſtic non ſint, ubi ſpecimen edendo, gloriam conſequi poſſint. 53.

54. Eſt & illud penitus perverſum, quod pueri audientes priùs illic judicia juſta judicari, juſtitiam dicere videbantur. Nam manifeſto vident eos ſuperiores diſcedere, qui plurimum largiuntur. Etiam illorum, quæ terra naſcuntur vires pueri antehac diſcebant, quo utilibus uterentur, à noxiis abſtinerent: nunc ea ſic edoceri videntur uti quamplurimum noceant. Quo fit, ut nuſquam plures, quàm illic, vel extinguantur venenis, vel perniciosè lædantur. 54 *Ad p.* 231.

55. Etiam multò nunc ſunt addictiores deliciis & vitæ voluptariæ, quam Cyriſeculo. Nam ea tempeſtate Perſica quidem inſtitutione & continentia adhuc utebantur, veſtitu vero & elegantia Medorum : nunc à Perſis profectam laborum tolerantiam extingui patiuntur & Medorum mollitiem retinent. Libet autem ipſorum etiam delicias & voluptatem explanare. Nam primùm eis non ſatis eſt, cubilia molliter ſterni ; ſed jam ſpondarum quoque pedes tapetibus imponunt, ne pavimentum obnitatur, ſed tapetes nonnihil cedant. 55.

Præterea

Præterea quæ ad menſam coquuntur, eorum quicquid priùs inventum fuit, nihil eſt detractum; & alia quædam artificia nova ſemper excogitant. Idem in opſoniis fit. Nam in utroque habent, qui ſemper aliquid novi conficiant. Quinetiam hiberno tempore non caput ſolùm, non corpus, non pedes ipſis ſatis eſt tegi: ſed etiam ad extremas manus habent tegumenta quædam hirſuta, & digitabula. Æſtate nec arborum nec ſpecuum ipſis umbræ ſufficiunt; ſed in his adſtant eis homines, qui & alia excogitant umbracula. Jam ſi etiam pocula maximo numero habeant, eo ipſo tanquam ornamento ſemet oſtentat. Sed ea comparata improbis eſſe artibus, nulla in turpitudinis parte ponunt. Nam & injuſtitia & lucri turpis cupiditas, mirifice apud eos creverunt.

56. 56. Etiam illud priùs erat eis in more patrio poſitum, ut pedites in itineribus obeundis non conſpicerentur; idque aliâ nullâ de cauſsâ, quam ut equeſtris rei peritiſſimi evaderent. Jam verò multò plus ſtragulorum in equis, quàm in cubilibus habent. Non enim tam equeſtris res ipſis eſt curæ, quàm ut molliter ſedeant. Bellica quidem ſtudia quod attinet, quî non in illis conſentaneum fuerit, nunc prorſus eos deteriores eſſe quam olim fuerint? quibus ſuperiori tempore patrium fuit, ut quotquot agros poſſiderent, equites inde ſuppeditarent, qui militatum irent: qui vero in præſidiis degerent, ſiquidem aliquando ſuſcipienda eſſet pro defenſione regionis expeditio, ſtipendiis militarent. At nunc & oſtiarii, & panis & opſoniorum opifices, & pocillatores & balneatores, & qui cibos in menſas apponunt, & qui eos tollunt, & qui cubitum deducunt, & qui de ſomno excitant, & qui eos pigmentis illinendis & infricandis exornant, & eleganter cætera quoque componunt; hi omnes à viris præcipua potentia præditis equites facti ſunt, ut ſtipendia ſibi mereant. Et hominum quidem illi multitudinem quandam oculis exhibent, non tamen ullus eorum bello eſt uſus; quod quidem ex illis ipſis, quæ uſu veniunt manifeſtum eſt. Nam illorum in agro facilius hoſtes quàm amici, verſantur. Enimvero quum ex ferentariorum ordine Cyrus eos eximeret, ac tum ipſos, tum equos armaret, & cuique daret in manum tragulam unam, cominus eis in hoſtem uſus eſt. Nunc neque ampliùs levi certamine cum hoſte congrediuntur, neque cominus pugnam conſerunt.

Ad p. 232.

57. 57. Itidem pedites habent illi quidem crates, & copidas, & ſecures, quibus perinde, ac ipſius Cyri tempore, prælium ineant: verum ne illi quidem manum conſerere volunt. Nec falcatos item currus ad eos uſus, quibus à Cyro deſtinati fuerunt,

erunt, adhibent. Nam is aurigas honoribus auctos & ad fortitudinem conſuefactos habuit, qui gravem in armaturam impetum facerent. Hodierni Perſæ, quum eos qui ſunt in curribus, nè quidem nôrint, inexercitatos arbitrantur pares futuros exercitatis. Faciunt verò illi quidem impetum, ſed priùs quàm intra hoſtes penetrent, partim ſponte ſuâ delabuntur. partim deſiliunt. Quò fit, ut ab aurigis deſtituta vehicula jugalium ſæpenumero plus amicis detrimenti afferant, quàm hoſtibus. Enimvero quum ipſi intelligant, quales ſint ipſorum apparatus bellici, cedunt aliis: neque quiſquam ampliùs abſque Græcis ad bellum ſe comparat, ſive adeò ipſi bellum inter ſe gerant, ſeu contra eos Græci copias educant: quòd animadvertant, etiam adversùs Græcos non niſi cum Græcorum auxiliis, ſibi bellica eſſe ſuſcipienda. Et arbitror ſanè me jam perfeciſſe, quod inſtitueram.

58. Quippe demonſtratum aio, Perſas, & alios Perſis conjunctos, minùs erga Deos eſſe religioſos, & erga cognatos magìs impios, & injuſtiores erga cæteros, & bellicis in rebus effœminatos jam magìs, quàm priùs. Quod ſi quis contraria ſententiæ meæ ſtatuit, ſaltem eorum facta conſideret, ac meis ea rationibus teſtimonium perhibere comperiet. 58.

FINIS.

In Cyri-Pædiam INDEX locupletiſſimus.

A

Abradatæ magnanimitas ſorte confirmata 150
Is ab uxore ſplendidè armatur & ad virtutem accenditur 151
Ipſius ſollicitudo pro exercitu Cyri 155
Pugnat 157
Interimitur 158
Actiones hominum latere non poſſunt 212
Apparitorum idem honos qui caduceorum & legatorum 40
Aduſius artificiosè Carum controverſiam componit 166
Aduſius Cariæ ſatrapa 206
Ægyptii ſtrenui 158, 159
Perſas cogunt pedem referre 158
A Cyro coguntur & ipſi pedem referre 159
Cyro ſe dedunt, modò nè adverſus Crœſum militent 160
Æqualitas inter Perſas 11
Aglaitadas moroſus 41
Amittere acerbius quàm non acquirere 177
De amore diſſertatio 104, 137
Anima immortalis 212
Animalia caſtrata non ſunt inutilia 175
Apamerga regem ſuum ſtudium 106
Aquila aurea ſignum Perſici imperii 153
Aquila dextra bonum omen 34
Araſpas ab amore credit ſe ſuperari non poſſe 105
A quo tamen ſuperatur 137
A Cyro conſolatur *ib.*
Ut transfuga Aſſyrium adit 138
Ad Cyrum revertitur 148
Hoſtium conſilia detegit *ib.*
Armeniorum propenſum in Cyrum ſtudium 18
Armenius ad Cyrum deſcendit 56
Ipſius cum Cyro colloquium 57
Tacet *ib.*
Quot copias habet, quot pecunias 61
A Cyro lubens multatur *ib.*
Armenius rebellandi occaſionem captat 52
A Cyro ad officium reducitur 57
Nuntium à Cyro accipit 55
Cyro gratias agit 66
Artabatas Cappadociæ ſatrapa 206
Artabazi de bello ſententia. 131
Artabazi querela 173
Artacamas Phrygiæ majeſtatis ſatrapa 206
Artagerſes integris ordinibus perturbatos urget 157
Artes bonorum fontes 161
Aſcia, lima, lora, in bello neceſſaria 144, 145
Aſiatici impii & injuſti 214
Ebrii 215
Bonis invident *ib.*
Judicant ſecundùm eos qui plura largiuntur *ib.*
Se mutuò venenis petunt *ib.*
Ipſorum mollities *ib.*

Hyeme

Hyeme manus tegunt 216
Quos militiæ addicant *ib.*
Qualis apud ipsos curruum falcatorum usus *ib.*
Non sine Græcis militant *ib.*
Asiatici in bellum euntes, pretiosa sua secum ferunt, & quare 89
Assyriarum ejulationes in fuga suorum 78
Assyrii audacter è castris prodeunt 74
Assyrii exercitus quantus 35
Assyrii filius uxorem ducturus venatur in confinio Medorum 16
Ex agro Medico prædas agit *ib.*
Ab Astyage & Cyro impeditur 17
Assyrii fossâ se cingunt 72
Assyrii in mœrore 80
Fugiunt 78
Assyrii regis ad suos exhortatio 75
Assyrio duellum offert Cyrus 113
Assyrius de Medis debilitandis cogitat 20
Assyrius in Lydiam proficiscitur 136
Astyagis mors 19

B

BAbylone degebat Cyrus hyeme 208
Babyloniorum fines invadit Cyrus 112
Babylon, somno & vino immersa, à Cyro capitur 170
Belli adversùs Assyrios initium 20
Bellum non temerè movendum 33
Bona & mala ediscenda 29

C

CAdusii & Sacæ Assyrio infensi 111
Alacriter cum Cyro militant 115
Cadusius excurrens temerè occiditur 121
Cambyses Cyrum & Persas perpetuò inter se devincit 204
Cambyses filium instruit 22
Cameli duntaxat equos terrent & fugant 157
Candys Persica vestis 192
Cares discordes Cyrum implorant 165
Ab Adusio parcificantur 166
Castra quomodo locanda 73
Chaldæi bellicosi 64
Rapto vivunt 67
Chaldæi prædatores multantur 161
Chrysantæ laus 200
Chrysantas quid de obsidenda Babylone senserit 169
Suadet ut Cyrus sibi domum paret 174
Chrysantas verba post Cyrum faciens, timiditatem exercitûs elevat 143
Chrysantas ambit eques fieri 91
Chrysantas Lyciæ & Ioniæ satrapa 206
Colloquia Cyri cum suis 40
Conditionis potioris captatio in bello magni est momenti 140
Contentio inter milites non sine fructu 38
Convictus integrarum centuriarum magni usûs *ib.*
Crœsi fuga 86
Crœsus ad Cyrum adducitur 161
Apollinem tentat 162
Consulit *ib.*
Responsum ab illo habet *ib.*
Ipsius uxor verè beata 163
Crœsus anxius noctu fugit 80
Crœsus Cyro tradit libellos opum suarum 167
Crœsus Cyrum aggreditur 157
Sardes fugit 160

Cunctatio in bellis perniciosa 70
Currus falcati à Cyro, Abradatâ, Cyaxare confecti 141
Currus falcati valdè utiles in bello 160
Currus quatuor temonum, & equorum octo 139
Cyaxares ad Cyrum 127
Ipsius invidia ib
Oculum Cyri respuit ib.
Ac de ipso conqueritur ib.
Invidiam suam prodit 129
Variis exemplis Cyrum in culpâ esse vult ostendere 128
Cyaxares Astyagi patri succedit 19
Cyaxares auxilia petit à Persis & à Cyro 20
Cyaxares cum tertiâ Medorum parte domi remanet 127
Cyaxares de bello cum Cyro consultat 133
Machinam se fabricaturum pollicetur 135
Cyaxares negat persequendos hostes 80
Cyaxares offenditur, quòd Cyrus noluerit magnificè vestiri 51
Cyaxaris temulentia & dolor 94
Ipsius iracundia & minæ in Cyrum & Medos ib.
Medos revocat, sed incassum ib.
Cyri oratio, 18, 20, 36, 57, 49, 74, 79, 80, 87, 89, 95, 96, 106, 117, 122, 142, 144, 152, 168, 172, 176, 201
Cyrus imperandi peritus 1
Omnibus aliis regibus præstantior ib.
Quas nationes subegerit 2
Honoris avidissimus ib.
Ipsius parentes 2, 7
Educatio 3
Reliquis omnibus præstitit 7
Ipsius de pulcritudine laus & patris judicium, 8
De cœnâ Medicâ ib.
Liberalitas erga de se bene meritos 8, 14, 18
Offensa in Sacam 9
Quid de vinosis senserit ib.
Apud avum Astyagem manet, & cur 10
Judex dictus non bene judicat 11
Ipsius humanitas & liberalis ambitio ib.
In avum pietas 12
Loquacitas ib.
In adolescentiâ mores ac studia ib.
Venandi cupiditas 13, 15
Sacam non amplius odit 13
Ipsius temeritas in venatione ib.
In bello 17
Ferit cervum, aprum 13
Eósque Astyagi offert 14
Ipsius verecundia 13
Ingeniosè quærit compos voti fieri ab Astyage 14
Armatur 16
Assyrios invadit 20
A patre revocatur 18
Ab omnibus diligitur ib.
Eum osculatur cognatus quidam ib.
Cujus operâ utitur 82
Redit in patriam 18
Ei traditur exercitus cum imperio 20
Ejus religio 23
Instruitur à patre ib.
Ad Cyaxarem cum exercitu venit 34
Curat fabricari arma Persis, ut cominus possint pugnare 37
Suos milites exercet 38
Illos docet ac instruit ib.
Suos nisi sudâssent, prandere non sinebat 39
Quos ad cœnam invitabat, & quare ib.

Quibus colloquiis utebantur 40
Ipsius solertia in militum animis excitandis 50
Ad Cyaxarem venit Indorum legatis appulsis *ib.*
Cyrus se purgat Cyaxari, quòd magnificè noluerit vestiri 51
Armenium invadit 53
Ipsius consilia prævidit 56
Ipsius filium, filias, uxores, opes capit *ib.*
Caduceatorem ad Armenium mittit 55
Illum cogit ut in se sententiam dicat 57
Benignè cum Armenio agit 61
Chaldæorum montes vult occupare 64
Chaldæos deturbat de jugis montium 65
In quibus castellum exstruit *ib.*
Chaldæos benignitate suâ sibi amicos reddit *ib.*
Pacem inter Armenios & Chaldæos facit 67
Ad Indum mittit qui pecunias petant *ib.*
Gloriæ ac laudis cupidus 68
Ut ab Armeniis exceptus *ib.*
Copias & pecunias Cyaxari mittit 69
Ipsius liberalitas *ib.*
Venatur *ib.*
In hosticum ducit 70
Pulcherrimè exercitum instruit *ibid.*
Cyaxari auctor est ut in hostem eatur *ib.*
Diis sacrificat eósque placat 71
Ipsius solertia in locandis castris 73
Prælio se parat *ib.*
Cyaxare prudentior *ib.*
Transfugas Assyrios audit *ib.*
In Assyrios tendit 76
Tesseram militarem dat, pæana canit 77
Ipsius exercitus alacriter in Assyrios tendit *ib.*
Militum ipsius ardor in conflictu *ib.*
Victoria *ib.*
Suos à castrorum oppugnatione revocat 78
Hostes ad pugnam provocat *ib.*
Erga deos ac homines gratus 79
Hostes vult persequi 80
Callidè Cyaxarem fallit 81
Cum Hyrcaniis paciscitur 83
Impensè à Medis diligitur *ib.*
Prodigio confirmatur 84
Hyrcanios excipit 85
Iterum vincit 86
Arma ab hostibus dedita cremari jubet 87
Ut commeatus abundet, prospicit *ib.*
Ad temperantiam suos hortatur *ib.*
Divisionem pecuniarum permittit Medis, Hyrcanis, ac Tigrani 88
Persicum equitatum parat 89
Captivos liberat 92
Quibus conditionibus 93
Quo pacto fures intercipiebat & transfugas *ib.*
Alium exercitum è Persiâ arcessit 95
Nuncium Cyaxaris prudenter alloquitur 96
Curat per suos, nè Medi ipsum deserant *ib.*
Ad Cyaxarem scribit 97
De prædâ dividendâ agit 98
Equos Assyriorum Persis curat dari 99
Diis, Cyaxari, & Medis partim prædæ curat dari *ib.*
Ingenuos in libertatem vindicat, eósque

eoſque in militum numero habet 100
Gobryæ pollicetur, ſe ipſius filii necem ulturum 101
Cantatricem ſibi ſelecto Medo cuidam petenti donat 102
Araſpæ tradit ad ſervandam Pantheam & tabernaculum 103
Ipſius votum in gratiam de ſe bene meritorum 106
Ad Gobryam tendit 107
In cujus munitionem ingreditur *ib.*
Pecuniáſque ſibi à Gobryâ oblatas, ipſius filiæ donat 108
Gobryam convivam habet 109
Cyrus quàm providens *ib.*
Babyloniorum fines invadit 112
In Gobryam liberalitas 113
Aſſyrio duellum offert *ib.*
Gadatam amicum ſibi facit 115
Exercitum ſuum expeditiſſimum reddit 117
Duces & præfectos exercitûs ſui nominatim inſtruit 118
Ipſius induſtria ſingularis in nocturno itinere 119
Gadatæ ſuppetias fert 120
In ſuos merita transfert, quæ ſibi debebantur 121
Erga Caduſios miſeratio 122
Eos conſolatur *ib.*
Cyrus Caduſiorum cædem ulciſcitur 123
Agricolis parcendum cenſet *ib.*
Equitatum Perſicum auget 124
Babylonem rurſus adit 125
Sed non è propinquo & cur *ib.*
Aſſyriorum caſtella capit 126
Cyaxarem arceſſit *ib.*
Et ſe purgat 128
Ipſius querelas abrumpit 131
Cum Cyaxare redit in gratiam *ib.*
Delicatam cœnam reſpuit 132
Expeditionem vult continuari *ib.*
Ab omnibus ſuis rogatur ut maneat 133
Jocatur *ib.*
Cum Cyaxare de bello conſultat *ib.*
Sententiam dicit 134
Machinam fabricat 135
Caſtra metatur in loco ſalubérrimo, & acceſſu facillimo 136
Aſſyrii conſilium ſolus intelligit *ib.*
Currus novos excogitat uſu veterum ſublato *ib.*
Camelos congregat 137
Curat ut Araſpas veluti transfuga, Aſſyrium accedat 138
Abradatam benignè excipit 139
Octo juges currus facit *ib.*
Ab Indo pecunias accipit, curátque ut nonnihil eorum qui illas attulerant, Aſſyrium adeant ſpectandi cauſsâ 140
Contentionem inter amicos excitat, quò ſtrenuiores fierent *ib.*
Suis terrorem eximit 142
Suis auctor eſt ut abſtemii ſint *ib.*
Adversùs hoſtes pergit 146
Ad pugnam ſe comparat 147
Captivos Aſſyrios interrogat *ib.*
Araſpam redeuntem excipit 148
Exercitum ſuum inſtruit 149
Suos ad virtutem hortatur 154
Prœliatur adversùs maximas hoſtium copias 157
Dum Ægyptios urget, equo decidit, ac diſcrimen vitæ adit 159
Non ſinit Ægyptios ampliùs à ſuis cædi *ib.*
Illis ignoſcit *ib.*
Lariſſam & Cyllenem illis habitandas dat 160
Sardes capit *ib.*
Chaldæos prædæ cupidos multat 161

Index rerum.

Crœſum ad ſe adduci jubet *ib.*
Sardes non vult diripi *ib.*
A Diis ortus, & à puero virtute præditus 163
Crœſo permittit uxorem & univerſam familiam, ſed ei pugnas & bella adimit *ib.*
Theſauros à Crœſo accipit *ib.*
Abradatæ mortem noſcit 164
Eúmque deplorat *ib.*
Monumentum ipſi & Pantheæ & eunuchis erigit 165
A Crœſo libellos opum, quæ in plauſtris erant, accipit 167
Eos qui in poteſtatem ſuam venerant, funditores facit *ib.*
Multas regiones ſubigit 168
Cyrus Babylonem rurſus adit *ib.*
Suis cavit à Babyloniorum incurſione *ib.*
Ipſius de obſidendâ Babylone conſultatio *ib.*
Foſſam circa Babylonem agit, ac turres erigit 169
Fluvium deflectens, Babylonem noctu capit 170
Curat ut Babylonii agros colant 171
Majeſtatem regiam ut ſit conſecutus *ib.*
Aditum ſe convenientibus præbet 172
Sacrificat Veſtæ, Jovi, ac aliis 174
Eunuchos ſibi cuſtodes adſciſcit 175
Perſas ſibi ſatellites legit 176
Hortatur ſuos ad laborem, temperantiam, & fortitudinem *ib.*
Stabile imperium conſtituit 180
Equorum & canum curam quibus commiſerit *ib.*
Quid quiſque ex ſuis poſſet noverat 180, 181
Curat ut ſui frequenter ſibi ad portas adſint *ib.*
Religioſam ſuorum pietatem ſi utilem credit 182
Suos blanditiis demulcet 184
Veſtitum Medicum ſibi ut ſuis optat *ib.*
Servos ut habuit 185
Quo pacto ſe geſſerit cum iis quos ſibi ſubjecerat *ib.*
Ipſius liberalitas 186
Plurima ſuis largiebatur *ib.*
Pater patriæ appellatus 187
Opes ſuas Crœſo demonſtrat ab amicis promptè collectas 188
Diis inſervit & amicos ditat 189
Medicos colligit, & medicamenta præparat 190
Cupiebat potiùs à ſuis amari, quàm ut ſui ſe invicem amarent *ib.*
Ipſius provectio pompoſa *ib.*
Suis veſtes & ſaga donat 191
Sacrificat 192
Quando primum veneratus *ib.*
Facta re ſacrâ, ad epulum victoriæ amicos invitat 197
Quomodo convivas collocat *ib.*
A Gobryâ laudatur 198
Cur Chryſantem Hyſtaſpæ prætulerit *ib.*
Jocatur in re connubiali 200
Suis varia dona impertit *ib.*
Ordinis valdè ſtudioſus 202
Præcipuè in caſtris *ib.*
Cyaxarem adit 204
Qui ei filiam ſuam offert *ib.*
Perſiam adit, ubi à Cambyſe perpetuo cum Perſis devincitur *ib.*
Cyaxaris filiam uxorem ducit 205
Satrapas mittit ad nationes ſubactas *ib.*
Quid iis injunxerit 207
Equos veredarios diſponit 208
Quàm numeroſum exercitum habuerit *ib.*

Quas

Quas provincias ſubegerit. *ib.*
Quibus locis hyeme, vere, æſtate degerit *ib.*
Omnibus charus 209
Ipſius in Perſiam poſtremus adventus *ib.*
Divinitùs de morte monetur *ib.*
Diis ſacrificat *ib.*
Regnum duobus filiis partitur 210
Illoſque ſanctè monet 211, 212, 213
Corpus ſuum vult terræ reddi 213
Prohibet, ne quis corpus ſuum poſt mortem videat *ib.*
Moritur *ib.*
Ipſius regnum quantum *ib*
Poſt mortem ipſius filii diſſident *ib.*
Urbes & nationes deficiunt *ib.*

D.

DAïpharnes cunctanter Cyrum adit 193
Deſidia facit, ut corpora & mentes malè ſe habeant 176
Diis in omnibus conſulendi 33
Dii omnia nôrunt *ib.*
Diligamur ut à noſtris quid faciendum? 1
Divitum moleſtia 196
Docemur aliter adulti, quàm pueri 31
Dolabra, falx, ſarculum, ligo, in bello neceſſaria 145

E

ECbatanis æſtate degebat Cyrus 208
Equeſtres copiæ noctu tumultuoſæ 72
Equi camelos fugiunt 157
Equi veredarii, ſive diſpoſiti 208
Qui iter volatu gruum celeriùs conficiunt *ib.*
Equos Aſſyriorum Perſis dari cupit Cyrus 99
Equus multum valet oculis & auribus 92
Eunuchi cuſtodes Cyri 175
Exercitui via facillima, celerrima 55
Exercitus Cyri latera infirma 156
Exercitus Cyri ſollicitus ob immenſam Aſſyriorum multitudinem 142
Exercitus nunquam debet eſſe otioſus 27

F

FAbri ærarii, tignarii & ſutores, uſui in bello 145
Falx, &c. in bello neceſſaria *ib.*
Fames & frigus adverſarii potentiſſimi 135
Forum caſtrenſe non violandum 98
Forum liberum apud Perſas 3
Ipſius diviſio *ib.*
Fratrum concordiæ fructus 211
Frigus & fames adverſarii inexpugnabiles 135
Fuga in bello quàm damnoſa & ignominioſa 75

G

GAdatas ad Cyrum deficit 115
Agro ſuo timet 116
Proditur ab uno ex ſuis 119
Quo fit ut Aſſyrius caſtellum ipſius occupet 121
Gadatas domui Cyri præfuit 120
Gadatas in inſidias delabitur *ib.*
Ab uno ex ſuis vulneratur *ib.*
Qui tandem occiditur 121
Cyro gratias agit *ib*
Coram Cyro fortunam deplorat *ib.*
Gadatas, munitis caſtellis, Cyrum comitatur 125

Machi-

Machinam ſe frabricaturum pollicetur. 135
Gobryas ad Cyrum venit. 100
Queritur de atrocitate Aſſyrii. 101
Ipſius filium Aſſyrius accidit. *ib.*
Petit à Cyro, ut filii necem ulciſcatur, tum ſuo, tum filiæ nomine. *ib.*
Magnificè Cyrum & ſuos excipit. 108
Cum Cyro cœnat. 109
Gobryas Cyrum laudat. 198
Gordius, eodem momento fit ex ſervo liber & Lydorum rex.
Græci milites in pretio. 217
Græci perfidi à Perſis habiti. 214
Græci tributarii Cyro fiunt. 166
Greges paſtoribus obſequentiores, quàm homines ſuo magiſtratui. 1

H.

HIppocentauri. 91
Homo animantium optimus & gratiſſimus. 196
Honorati ad portas. 180
Hoſtes Cyro arma tradunt, quæ concremantur. 87
Hoſtium copiæ quantæ ſint explorandum. 147
Hyrcanii ſeſe Cyro offerunt. 82
Cum ipſo fœdus ineunt. 83
Ipſi præeunt. *ib.*
Ad ipſius caſtra tranſeunt. 85
Hyrcanius enititur, ut Medi apud Cyrum maneant. 107
Hyſtaſpas adversùs Phrygas. 166
Hyſtaſpas Chryſantæ cur prælatus. 198
Gobryæ filiam in uxorem accipit. 200
Hyſtaſpas Cyri ſententiam approbat. 88

I.

IGnis in bello ubi excitandus. 72
Imperare opus arduum 23
Imperare res difficillima. 2
Imperatoriæ rei præceptorum congeries. 25
Imperator curare debet ne quid deſit exercitui. 24
Imperator inſidiator eſſe debet, mentis ſuæ occultator, fraudulentus, veterator, fur, raptor. 29
Imperator nomina ſuorum tenere debet. 118
Imperator nunquam debet armis deſtitui. 177
Imperator ſubditis melior eſſe debet. 178
Imperatoris boni munus. 110
Imperator ſubjectis pejor eſſe non debet. 178
Imperium parari poteſt audacia ſola, retineri verò temperantia, continentia. 177
Indorum legati ad Cyaxarem & Cyrum. 51
Indi ſpeculatores Cyro rationem reddunt apparatûs Aſſyriaci. 141
Indorum rex Cyro pecunias mittit. 140
Ingrati apud Perſas multantur. 4
Judicandum ſecundùm leges. 11

L.

LAbores fortibus ſunt obſonii loco. 177
Leges ad fletum cogunt quos ad juſtitiæ cultum erudiunt. 42
Leomithres ſuos Ægyptio obſides dat. 214
Liberorum inſtitutio. 3, 4
Ligo, dolabra, falx, farculum, in bello neceſſaria. 145
Lora, lima, aſcia in bello neceſſaria. *ib.*
Lux clariſſima in exercitu Cyri. 72

M.

MAgi quando conſtituti ad ſacrificia & hymnos. 182

Mala & bona ediſcenda. 30
Matrimonia line parentum conſenſu non contrahenda. 204
Medi plauſtris hoſtium potiuntur
Medi volunt cum Cyro manere. 107
Cyaxari dant munera. 131
Medorum erga Cyrum ſtudia. 83
Megabyzus Arabiæ ſatrapa. 206
Mercatores in bello, & quid illis ferebatur. 145
Metus omnium ſuppliciorum graviſſimum. 60
Miles obediens laudandus, contumax puniendus. 28
Militaribus exhortationibus quid tribuendum. 75
Milites non ex civibus tantùm eligendi, ſed undique. 45
Militum malorum remotio quàm utilis. 44
Mithridates patrem prodit. 214
Modeſtia eorum qui cum Cyro. 183
Molæ manuariæ parandæ. 144
Morti ſomnus ſimillimus. 212

O.

Opſonia, acida, acria, & ſalſa ſunt in bello potiora. 144
Opſonii loco fortibus ſunt labores. 177
Ordo Cyri exercitûs in itinere. 146
Ordo eximius in Cyri agmine obſervatur. 202

P.

Panthea. 103
Ab Araſpa adamatur, qui ei vim minatur, de quo per Eunuchum, Cyrum certiorem facit. 137
Curat, ut Abradates maritus ad Cyrum deficiat. 139
Maritum ornat. 151
Panthea ſibi manus offert. 165
Parendum magiſtratui. 179
Paſtoris & Regis ſimilitudo. 188
Peccat, qui per ignorantiam non delinquit. 62
Pecuniæ in bello neceſſariæ.
Perſæ apud matres non educantur. 4
Perſæ degeneres Cyro mortuo. 214 215. Vide Aſiatici.
Perſæ equites præſtantiſſimi. 160
Perſæ, etiam pueri, virtuti ſtudent. 21
Perſæ in ſcholis juſtitiâ inſtituti, omnium honorum ſunt capaces: qui verò non ità inſtituti, ab honoribus arcentur. 6, 7
Ipſorum moderatio *ib.*
Perſæ nonnulli à Cyro ſatellites electi. 175
Reliquis etiam ſecum manentibus. 176
Perſarum arma. 5
Perſarum cujuſlibet ætatis educatio. 4, 5, 6
Temperantia. 109
Perſarum in venatione abſtinentia. 5
Perſarum leges. 3
Perſarum mos in militibus legendis. 20
Perſarum numerus. 6
Perſarum puberum exercitia. 5
Perſarum temperantia. 109
Perſicus mos cognatos oſculanda. 18
Perſis non licet frænis aureis uti, niſi ſibi illa à rege data ſint. 187
Perſis opſonium fames, potus aqua. 94
Perſis panis eſt pro cibo, naſturtium pro opſonio, aqua pro potu. 47
Pharnuchus Phrygiæ Æolidis ſatrapa. 206
Pheraulæ indoles. 196

Index rerum.

Pheraula provectionem Cyri instruit. 192
Quibus moribus. 195
Sacam ditat. 195, 196
Divitias abhorret. 196
Phrygiæ rex capitur. 167
Pompa Cyri. 100
Potu ac cibo commoveri, belluinum. 109
Prædæ intentus non miles, sed sarcinarius calo. 85
Præmia qualia esse debeant, & erga quales. 43
Princeps bonus, lex oculis prædita. 182
Proventûs cura non negligenda. 181
Prudens sit, qui prudens dici vult. 28
Pueri simpliciter docendi, adulti non item. R. 31
REgio incolas habens, magni pretii possessio est. 92
Regis boni & pastoris boni opera similia. 188
Regis filius, frater, oculus, quid. 208
Regum multi oculi & aures. 187
Religio omnia præcedat. 33
S.
SAcæ cum Cyro non convenit. 9
Convenit. 13
Saca & Caduſii, Assyrio infensi. 111
Alacriter cum Cyro militant. 115
Sacæ & Pheraulæ mutua dona. 195
Sacrificia varia Cyri. 192
Sambaulas deformem militem amat quòd strenuus esset. 45
Sarculum, ligo, dolabra, & falx, in bello necessaria. 145
Sardes à Cyro variis provinciis destinati. 206
Securis lignaria usui in bello. 145
Servi quomodo à Cyro habiti. 185
Silentium in bello necessarium. 118
Somnus morti simillimus. 212
Speculatores Cyri. 146
Stratagemata varia. 31
Subjectis omnibus succensere non consultum. 128
Sues in protegendâ sobole animosæ. 81
Susis vere degebat Cyrus. 208
T.
TAbernacula pro qualibet centuria. 38
Tigranes ad Cyrum venit. 57
Apud eum pro patre intercedit. 58
Ipsius præceptor à patre occisus. 62
Ipsius uxoris pudicum responsum. 63
Tigranes procurat ut Medi apud Cyrum maneant. 107
Tonitru dextrum, bonum omen. 153
V.
VEnatio quàm conducat ad rem bellicam. 183, 184
Venatio quantum confert ad rem militarem addiscendam. 5
Verecundi palàm, moderati etiam occultè turpia fugiunt. 183
Verecundi pluris sunt, quam inverecundi. ib.
Via facillima celerrima. 55
Vim vi repellere justum. 22
Virtus ad ardua ducit. 44
Virtus laudata crescit. 21
Virtute præstare, optimum præsidium. 198
Virtutis expers, aliis virtutem indere nequit. 181
Virtutis fructus quærendus. 21
Vita non fuga, sed virtute servatur. 79
Urbes magnæ præstantiores artifices habent. 186, 187

FINIS.

EX PAUSANIA, LIB 5.

SCilluntem *Lacedæmonii Xenophonti Grylli filio tunc exulanti donârunt. Exagitatus verò est Xenophon à suis Civibus, quòd Cyro, qui fuit Atheniensi populo inimicissimus, contra Persarum regem, quo maximè benevolo utebantur, stipendia fecisset. Quum enim Sardibus esset Cyrus, Lysandrum Aristocrati filium ad comparandum contra Athenienses classem pecuniâ juverat. Hæc itaque Xenophonti exilii caussa fuit. Constituto autem ad* Scilluntem *domicilio, agri partem Ephesiæ Dianæ, & fanum dedicavit. Ex Eleis autem ii, quibus curæ est antiquitatis memoriam conservare, receptam à suis* Scilluntem *memorant: & Xenophontem, quòd illam à Lacedæmoniis accepisset,* majestatis *in Olympico consilio postulatum,* caussam dixisse, *eundemque ab Eleis absolutum,* Scillunte *impune domicilium habuisse. Et sane non longe à Dianio monimentum monstratur cum statuâ è Petelico marmore, quam Xenophontis esse accola dicunt.*

BL